

P O L S K A   A K A D E M I A   N A U K
I N S T Y T U T   J Ę Z Y K A   P O L S K I E G O

**O P I S   Ż R Ó D E Ł
S Ł O W N I K A
S T A R O P O L S K I E G O**

K R A K Ó W 2 0 0 5

**OPIS ŹRÓDEŁ
SŁOWNIKA
STAROPOLSKIEGO**

PRACOWNIA
Kulski, 7. Mi. Kosciuszki 21

WACŁAW CWARDZIK
Kł. zw. 21

BEZLEGIJA RUCYŃSKA, EWA DOPPIELCZYŃSKA, WACŁAW CWARDZIK,
MARIUSZ JROBYŃSKA, KRYSZYNA KALCZYŃSKA, PAUL SZKOCIELSKI,
MARTYN KUZYŃSKA, MARIUSZ JEŃCZEK, ZUZANNA WIANCOWA,
EUGENIA SZYBACHOWSKA, WENIAKOWA, ZOFIA WOLCZYŃSKA,
EUGENIA WYKOCZYŃSKA

P O L S K A   A K A D E M I A   N A U K
I N S T Y T U T   J Ę Z Y K A   P O L S K I E G O

OPIS ŹRÓDEŁ SŁOWNIKA STAROPOLSKIEGO

pod redakcją
WACŁAWA TWARDZIKA

we współpracy z
EWA DEPTUCHOWĄ i LUDWIKĄ SZELACHOWSKĄ-WINIARZOWĄ

opracowali
ELŻBIETA BELCARZOWA, EWA DEPTUCHOWA,
MARIUSZ FRODYMA, KRYSZYNA KALICKA, MARIUSZ LEŃCZUK,
LUDWIKA SZELACHOWSKA-WINIARZOWA, ZOFIA WÓJCIKOWA

~~INSTITUTE JĘZYKA POLSKIEGO
POLSKA AKADEMIA NAUK
PRACOWNIA LINGWISTYKI
ul. Lubicz 16, 31-004 Kraków, tel. 12 628 42 00
5538~~

WYDAWNICTWO „LEXIS”
KRAKÓW 2005

2D
p. 32

001847

Korekta
DOROTA JANEČZKO

Skład i łamanie
Wydawnictwo LEXIS

© Copyright by Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 2005
Printed in Poland

ISBN 83-89425-16-5

Wydawca
Wydawnictwo LEXIS Spółka z o.o.
al. Mickiewicza 31
31-120 Kraków

Druk
Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego
ul. Czapskich 4
31-110 Kraków

D-53/2011

ŹRÓDŁA

AcCas Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402. *Acta consularia Casimiriensia*, wydał Chmiel Adam, Kraków 1932, Wydawnictwa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. II. ~ T. II wydawnictwa, którego wyszły już wcześniej t. I, III, IV i V, obejmuje cztery najstarsze księgi radzieckie miasta Kazimierza przy Krakowie z czasu od 2 XI 1369 do 16 I 1402, zachowane w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, dziś Archiwum Państwowe. (Nieznana jest pierwsza księga miasta Kazimierza z początkowego 35-letniego okresu miasta po założeniu go przez Kazimierza Wielkiego w r. 1335). Z tych czterech ksiąg korzystał w r. 1900 Stanisław Kutrzeba w swojej pracy *Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia* (Rocznik Krakowski, t. III, Kraków 1900, s. 183–201). Jego zlaniami są to księgi rachunków miejskich, zawierające wpływy i rozchody; jedynie gdzieś tam można spotkać w nich zapiski, które należały do ksiąg ławniczych i radzieckich. Księga I (nr tymczasowy 2058 i 2074) liczy 280 s. nowo ponumerowanych i stanowi rkps pisany kilkoma rękami. Zapiski wpisywano w porządku chronologicznym od 1369 do 1378 r. włącznie. Między tymi zapiskami na wolnych miejscach znajdują się pojedyncze zapiski z lat 1379, 1380 i 1381. Wydawca zamieścił zapiski z tych lat w dalszym ciągu po 1378 r., podając przy nich strony rkpsu, na których zostały wpisane. Księga II (nr tymczasowy 131 rejestru miasta Kazimierza) liczy 148 s. nowo ponumerowanych i stanowi rkps pisany prawie w całości jedną ręką. Zaczyna się on dopiero od 1385 r. (28 I) i kończy na 1386 (26 II). Księga III (nr tymczasowy 2060 rejestru miasta Kazimierza) liczy 222 s. nowo ponumerowane. Obejmuje ona zapiski z lat 1387 (7 I) – 1390 (8 IX). Księga IV (nr tymczasowy 1479 Archiwum Aktów Dawnych) zawiera zapiski kilku rąk. Obejmuje zapiski z lat 1391 (5 I) – 1402 (16 I). Wydawca określa te księgi jako „księgi radzieckie kazimierskie”, mimo że są w nich odnotowane głównie „wpływy i rozchody”. Decyzję swą wyjaśnia we wstępie do przygotowanego już do druku III tomu *Katalogu Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa*, który obejmuje księgi Archiwum Miasta Kazimierza. W zapiskach występują polskie glosy, niewyróżnione w druku. Tom posiada dwa indeksy: na s. 585–638 indeks nazw osobowych, na s. 639–671 indeks rzeczowy, w nim kilkanaście polskich wyrazów.

AcLeop Najstarsze akta konsystorza lwowskiego. *Acta officii consistorialis Leopoliensis antiquissima*, wydał Rolny Wilhelm, t. I. 1482–1489, Lwów 1927, t. II. 1490–1498, Lwów 1930, Zabytki Dziejowe, t. II–III. ~ Wydawca w przedmowie zamieszczonej w t. I na s. 1–XI informuje, iż przedmiotem wydawnictwa są akta konsystorza lwowskiego odnalezione w pokoju nad zakrystią, czyli w tzw. skarbcu lwowskiej bazyliki łacińskiej, przez W. Abrahama i W. Kęczyńskiego. Następnie księga ta znalazła się w Archiwum Lwowskiej Kapituły Łacińskiej. Na księgę składa się 45 zeszytów różnej objętości, które, z wyjątkiem jednego o 22 kartach (k. 265–286), łączą się ze sobą treściowo i chronologicznie; rkps liczy razem 568 kart, które ponumerowano dopiero po jego odnalezieniu. Treścią kodeksu, który został wydany w dwóch tomach z uwagi na obfitość zapisek (około 5000), są protokoły sądu konsystorskiego lwowskiego od połowy 1482 r. do końca 1498 r. z drobnymi przerwami w kilku miejscach z powodu braku odpowiednich zeszytów, które prawdopodobnie już przed oprawieniem księgi zaginęły. Zapiski zawierają sprawy będące przedmiotem sporów oraz przygodne, dość lakoniczne wzmianki o wypadkach współczesnych. Z zapisek wynika, iż przedmiotem orzeczeń sądowych były nie tylko sprawy wchodzące w zakres prawa kanonicznego, ale i świeckiego, oraz że przed sądem

konsystorskim odpowiadali zarówno duchowni, jak i świeccy. Księga ta została wydana w całości. Tom I na s. 1–589 zawiera acta acticata z lat 1482–1489. Na końcu tomu umieszczone są trzy indeksy: na s. 590–647 indeks osób i miejscowości, na s. 647–671 indeks rzeczowy, na s. 671 indeks wyrażen polskich. W tekście glosy polskie, których jest ponad 60, zostały wyróżnione kursywą. W tomie II zamieszczono krótką przedmowę wydawcy, mówiącą o zawartości tego tomu wydawnictwa. Obejmuje on na s. 1–610 drugą część najstarszej księgi sądu konsystorskiego archidiecezji lwowskiej, a mianowicie acta acticata z lat 1490–1498 oraz nieliczne acta obligationum z lat 1488–1493. Zawiera również trzy indeksy: na s. 611–668 indeks osób i miejscowości, na s. 668–704 indeks rzeczowy, na s. 704 indeks wyrażen polskich. W tekście glosy polskie, których jest około 70, zostały wyróżnione kursywą.

AcLubl Acta consistorii Lublinensis saeculi XV. – Materiał stanowią rękopiśmienne ekscerpty z lubelskich akt konsystorskich obejmujących lata 1454–1490 poczynione przez Bolesława Ulanowskiego. Wypiski ograniczają się do podania wyrazu łacińskiego i glosy polskiej. Ulanowski wynotował 47 wyrazów polskich.

AcOffLubl Acta officialatus Lublinensis saeculi XV. – Materiał stanowią rękopiśmienne ekscerpty z lubelskich akt sądowych oficjela generalnego poczynione przez Bolesława Ulanowskiego. Wypiski obejmują pojedyncze wyrazy łacińskie i odpowiadające im polskie glosy. Wypiski zawierają 5 wyrazów polskich z 1429 r. i 15 wyrazów polskich z lat 1453–1461.

AcPozn Akta radzieckie poznańskie. Acta consularia Posnaniensia, wydał Kaczmarszyk Kazimierz, t. I. 1434–1470, Poznań 1925, t. II. 1471–1501, Poznań 1931, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydawnictwa Źródłowe Komisji Historycznej, t. VII–VIII. – W przedmowie zawartej w tomie I na s. V–X wydawca informuje o wydaniu w 1892 r. przez Adolfa Warschatera materiałów do historii Poznania (cf. *WarschPozn*). Warschauer uwzględnił materiał z najstarszych ksiąg miejskich różnych kategorii, mechanicznie wybranych z uwagi na to, by były one najstarsze w danej kategorii. W wydawnictwie tym akta radzieckie kończą się na roku 1433. W tej sytuacji Komisja Historyczna Towarzystwa Przyjaciół Nauk postanowiła w 1922 r. przystąpić do publikacji dalszych materiałów średniowiecznych dla Poznania. Wybrano akta radzieckie od r. 1434 do początków XVI w., znajdujące się w Archiwum Miasta Poznania zdeponowanym w Archiwum Państwowym. Materiały ogłoszono w dwóch tomach. Tom I obejmuje zapiski nr 1–410 z czasu od 15 I 1434 do 1 III 1449 mieszczące się na k. 76v–130r pierwszej księgi radzieckiej, zapiski nr 411–1137 z czasu od 2 IV 1449 do 2 III 1470 składające się na całą drugą księgę i zapiski nr 1138–1157 z czasu od 2 III 1470 do 14 XII 1470 mieszczące się na k. 1r–6v trzeciej księgi radzieckiej. W druku zapiski mają układ chronologiczny i oznaczone są ciągłą numeracją. Zapiski są pisane, z wyjątkiem nr 996 – ta po polsku – głównie po łacinie, chociaż duży procent w języku niemieckim. W zapiskach występują liczne glosy polskie wyróżnione przez wydawcę kursywą. Tom II obejmuje zapiski nr 1169–1574, 1576–1580 i 1583 z czasu od 6 I 1471 do 29 XI 1493 znajdujące się na k. 6v–106r trzeciej księgi radzieckiej oraz zapiski nr 1575, 1581, 1582 i 1584–1839 z czasu od 22 I 1494 do 31 XII 1501 mieszczące się na k. 1 nienumerowanej i k. 1r–55v czwartej księgi radzieckiej. W druku zapiski mają układ chronologiczny i oznaczone są ciągłą numeracją (kontynuacja numeracji z t. I). Zapiski są pisane w większości w języku łacińskim, chociaż duża ich część pisana jest po niemiecku. W zapiskach występują pojedyncze glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą.

AcRect Acta rectoralia Almae Universitatis Studii Cracoviensis inde ab anno 1469, editionum curavit Wislocki Władysław, t. I. 1469–1537, Cracoviae 1893–1897. – Wydawnictwo na s. 1–428 zawiera dokumenty z lat 1469–1500, w których występują nieliczne polskie glosy. Na s. 833–1222 znajduje się indeks nazw osobowych, miejscowych i „terum memorabilium”, w którym umieszczone są wyrazy polskie. Wydawca nie wyróżnia w druku glos polskich.

AGZ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie wskutek fundacji śp. Aleksandra hrabiego Stadnickiego wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego, Lwów 1868 i nn.

AGZ I ~ Zawiera oblaty dokumentów łacińskich z lat 1244–1768. W przedmowie zamieszczonej na s. V–XXII, podpisanej w imieniu Wydawnictwa przez Oktawa Pietruskiego i Lucjana Tatomira, znajdują się obszernie informacje na temat szlacheckiego sądownictwa cywilnego, wykonywanego w dawnej Polsce przez sądy ziemskie (*iudicia terrestria*), i kryminalnego, wykonywanego przez sądy grodzkie (*iudicia castrensia*), oraz na temat ksiąg, zwanych aktami, zaprowadzanych przy każdym rodzaju sądach. Do ksiąg tych wpisywano obok spraw prywatnych, wytaczanych przed danym sądem, obok wszelkiego rodzaju umów i ugód, zobowiązań i praw, zastawów, obciążeń, przywilejów i nadań, także konstytucje sejmowe, lauda sejmików wojewódzkich i generalów, uchwały konfederacji, uniwersały, pobory, przeglądy pospolitego ruszenia, lustracje, czyli wszystkie ważne i mniejszej wagi sprawy prywatne i publiczne. Nad zachowaniem, utrzymaniem w porządku i nietykalnością aktów czuwały prawa obowiązujące urzędników, których pieczy były poruczone. W wyniku rozbiorów Polski w posiadaniu rządu austriackiego znalazły się księgi aktów ziemskich i grodzkich z części województwa krakowskiego i sandomierskiego oraz z województwa ruskiego i bełskiego. W 1783 r. zaprowadzono w miejsce sądów grodzkich i ziemskich sąd szlachecki lwowski, nakazując, aby akta wszystkich ziemstw i grodów zostały przewiezione do Lwowa. W 1785 r. prawdopodobnie wszystkie akta znalazły się we Lwowie. Tu, zgodnie z instrukcją, uporządkowano je, oznaczając każdą księgę i jej karty liczbą, robiąc krótkie wyciągi z każdego aktu w postaci indeksów oraz przepisując na nowo kopie, które stały się nieczytelne. „Po dokonaniu tej pracy sporządzono jeszcze indeks ogólny, w którym zapisano nie tylko zbiór aktów każdego ziemstwa i grodu z latami w nich zawartymi, lecz nadto w szczególności, ile każda księga ma kart liczonekanych, i jeden egzemplarz tego indeksu złożono w archiwum, a drugi oddano do Tabuli krajowej” (s. IX). Archiwum to znajdowało się w klasztorze oo. bernardynów we Lwowie, stąd jego nazwa Archiwum Bernardyńskie (po II wojnie znalazło się w Bibliotece Ukraińskiej Akademii Nauk im. Stelanyka). W 1825 r. i 1848 r. wydano Rosji dokumenty dotyczące się prowincji zachodnich, wskutek czego liczba dokumentów się zmniejszyła. 13 VIII 1855 Aleksander Stadnicki, uczonec, który badał zasoby Archiwum Bernardyńskiego, chcąc ułatwić korzystanie z jego zasobów całemu uczonemu światu, zapisał testamentem we Lwowie cały swój majątek, z wyjątkiem małej części przeznaczony na legaty, na wydawnictwo dokumentów tego Archiwum. W 1865 r. powstała komisja, której celem było wybrać z aktów grodzkich i ziemskich znajdujących się w Archiwum Bernardyńskim te, „które by były większego użytku we względzie naukowym i bądź dzieje i prawodawstwo narodu, bądź obyczaje i zwyczaje jego dawne i w ogóle cały żywot wewnętrzny domowy i publiczny rozjaśniały [...] wybrane przygotować do druku i wydać” (s. XIX). Komisja miała wyznaczać ze swego grona dwóch członków, którzy zajmowałiby się kolacjonowaniem odpisanych aktów z rkpsami. Komisja przyjęła zasadę, żeby nie drukować dokumentów, które już wcześniej były wydane w którymkolwiek dyplomatariuszu polskim. W tomie I na s. 1–34 zamieszczono 27 dokumentów z lat 1244–1478, w których jest kilka polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Na końcu każdego dokumentu podano informację, z której księgi pochodzi i na której jest stronie. Na s. 183–199 zamieszczono indeks nazw osobowych i wybranych miejscowych oraz niepełny rzeczowy.

AGZ II Lwów 1870. ~ Zawiera oblaty dokumentów z lat 1352–1502. W przedmowie zamieszczonej na s. III–VII, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, wydawcy stwierdzają, że oblaty zawarte w aktach grodzkich i ziemskich Archiwum Bernardyńskiego, zwłaszcza późniejsze, były wpisywane niedbale i zawierają nawet całe fragmenty niezrozumiałe. Teksty te można by prawidłowo i poprawnie wydać jedynie wówczas, gdyby wydawcy mogli opierać się na oryginałach lub przynajmniej staranniejszych i wcześniejszych kopiach tych oblatowanych dokumentów. Okazało się, że lwowskie archiwa kapitulne, konsystorskie i arcybiskupie obrządku łacińskiego oraz oo. dominikanów przechowują znaczną liczbę oryginalnych dyplomów, odnoszących się w większości do dóbr, które są lub były ich własnością. „Ze zaś według zwyczaju sądownictwa dawnej Rzeczypospolitej Polskiej każdy przywilej, każdy dokument, zwłaszcza zaś odnoszący się do własności, prawie bez wyjątku oblatowano rychlej lub później w aktach sądów grodzkich lub ziemskich, nasuwał się [...] wniosek, że i owe wyżej wymienione dokumenta oblatowane będą w tychże aktach i to właśnie tych grodów i ziem, których pozostałe zabytki złożone są w Archiwum tzw. Bernardyńskim” (s. III–IV). Xawery Liske z polecenia komisji przejrzał wymienione archiwa oraz zajął się przepisywaniem tych dokumentów (odnalazł 131 dokumentów z XIV i XV w.) i odszuka-

niem ich oblat w Archiwum Bernardyńskim. Wobec ogromu materiałów Archiwum Bernardyńskiego nie udało się odszukać oblat wszystkich odnalezionych dokumentów. Uznając jednak, że powinny być, wydano w tomie II dokumenty pochodzące z wymienionych archiwów. Tom na s. 1–239 zawiera 25 dokumentów z XIV w. i 106 z XV w. Na s. 243–274 umieszczono indeks nazw własnych, na s. 275–276 indeks wyrazów polskich. W dokumentach występuje około 100 głos polskich, które w wydaniu nie są wyróżnione.

AGZ III Lwów 1872. ~ Zawiera oblaty dokumentów z lat 1334–1488. W przedmowie zawartej na s. V–VII, która w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, znajduje się informacja, że wydane w tym tomie dokumenty stanowią odpisy z oryginałów przechowywanych w archiwach kilku miast. Z uwagi na wielką ilość materiałów z Archiwum Miasta Lwowa wykorzystano w tym tomie około 50 dokumentów z XIV w. Ponadto zamieszczono w nim dokumenty pochodzące z Krosna, Dobczyc, Sanoka i Halicza oraz z biblioteki hrabiego Włodzimierza Dzieduszyckiego, z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie i innych, mniej obfitych źródeł, podając na końcu każdego dokumentu miejsce jego przechowywania. Tom ten na s. 1–258 zawiera 76 dokumentów z XIV w. i 54 z XV w. Na s. 260–302 mieści się indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 303 indeks wyrazów polskich. W tekście polskie glosy, których jest 48, nie są wyróżnione przez wydawcę.

AGZ IV Lwów 1873. ~ Część materiałową zatytułowano „Dyplomatariusz”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1357–1496. W przedmowie na s. V–VI którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, zawarta jest krótka informacja, iż materiały zamieszczone w tym tomie odnoszą się prawie wyłącznie do historii miejscowości wymienionych w przedmowie do tomu III, przy czym zaznaczono, że z dokumentów Archiwum Miasta Lwowa zamieszczono tu wszystkie z lat 1401–1425. Tom na s. 1–216 zawiera 3 dokumenty z XIV w. i 119 dokumentów z XV w. Na s. 219–285 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 287–288 indeks wyrazów polskich. Glosy polskie, których jest około 70, nie są wyróżnione w tekście.

AGZ V Lwów 1875. ~ Część materiałową zatytułowano „Dyplomatariusz”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1330–1469. W przedmowie na s. V–VI, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, podana jest informacja o zawartości tego tomu, na który składają się dokumenty odnoszące się do historii Lwowa (1426–1457), Przemyśla, Tarnowa oraz licznych innych miejscowości. Na s. 1–216 mieszczą się 22 dokumenty z XIV w. i 138 dokumentów z XV w. Na s. 219–269 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 271–272 indeks wyrazów polskich, na s. 273 spis pieczęci opisanych w tomach II–V. W dokumentach jest około 90 głos polskich, które nie są wyróżnione w tekście.

AGZ VI Lwów 1876. ~ Część materiałową zatytułowano „Dyplomatariusz”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1386–1496. W przedmowie mieszczącej się na s. V–VI, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, podano informację, że z materiałów odnoszących się do historii Lwowa w tomie tym zawarte są dokumenty z lat 1458–1480. Prócz tego mieszczą się w nim materiały odnoszące się do historii Przemyśla, których oryginały znajdują się w archiwum miejskim i niektórych archiwach cechowych w Przemyślu. Na uwagę zasługują także dokumenty odnoszące się do historii rodu Melsztyńskich i należącej do nich Samborszczyzny. Tom na s. 1–228 zawiera 7 dokumentów z XIV w. i 139 dokumentów z XV w. Na s. 231–282 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 283–284 indeks wyrazów polskich, na s. 285 spis pieczęci opisanych w tym tomie. W dokumentach jest około 100 głos polskich, które nie są wyróżnione w tekście.

AGZ VII Lwów 1878. ~ Część materiałową zatytułowano „Dyplomatariusz”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1232–1495. Na s. V–VI znajduje się krótka przedmowa, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske. Tom na s. 1–4 zawiera 4 dokumenty z XIII w., na s. 5–44 zawiera 17 dokumentów z XIV w. i na s. 44–194 zawiera 86 dokumentów z XV w. Wśród nich znajdują się dokumenty królowej Marii węgierskiej i księcia Władysława Opolczyka, przywileje odnoszące się do historii biskupstw przemyskich obrządku łacińskiego i greckiego, protokół wyboru arcybiskupa lwowskiego po śmierci Jana Odrowąża z 1450 r., akt konfederacji szlachty ziem lwowskiej i powiatu żydaczowskiego z miastem Lwowem z 13 XII 1464. Na s. 255–310 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 311 indeks wyrazów polskich, na s. 313

spis pieczęci opisanych w tym tomie. W dokumentach jest około 30 głos polskich, które nie są wyróżnione w tekście przez wydawcę.

AGZ VIII Lwów 1880. ~ Część materiałową zatytułowano „Diplomatariusz kapituly przemyskiej obrządku łacińskiego”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1352–1759. Przedmowa zawarta na s. V–VI, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, informuje, że w tomie tym umieszczono wyłącznie dokumenty odnoszące się do dziejów kapituly przemyskiej obrządku łacińskiego, jej dóbr ziemskich, prelatur, beneficji itd. Tom na s. 1–206 zawiera 29 dokumentów z XIV w. i 82 dokumenty z XV w. (oraz na s. 207–268 61 dokumentów z XVI–XVIII w.). Na s. 271–333 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 335 indeks wyrazów polskich, na s. 337 spis pieczęci opisanych w tym tomie. W dokumentach z XIV i XV w. jest około 50 głos polskich, które nie są wyróżnione w tekście przez wydawcę.

AGZ IX Lwów 1883. ~ Część materiałową zatytułowano „Diplomatariusz”. Zawarte w niej materiały pochodzą z lat 1375–1521. W przedmowie zawartej na s. V–VI, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, podano informację, że prawie połowę tego tomu zajmują dokumenty, których oryginały znajdują się w Archiwum Miasta Nowego Sącza. Składają się na nie przywileje, nadania, układy, rozkazy, które pozwalają poznać nie tylko dzieje tego miasta, ale także średniowieczne stosunki miast polskich. Najstarszy zamieszczony tutaj dokument dotyczący Nowego Sącza pochodzi z 1387 r., starsze bowiem ogłosił w r. 1876 Franciszek Piekosiński w *Kodeksie dyplomatycznym Małopolski 1138–1386* (cf. *MMAe* III). Kilkadziesiąt dokumentów z lat 1496–1506 pochodzi z Archiwum Miasta Lwowa, natomiast pozostałe z archiwów przemyskiego, krośnieńskiego, drohobyckiego, bybelskiego, Kapituly Katedralnej Lwowskiej obrządku łacińskiego, Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Uniwersytetu Praskiego oraz z Archiwum Krajowego Akt Grodzkich i Ziemskich. Tom na s. 1–188 zawiera 9 dokumentów z XIV w. i 130 z XV w. (oraz na s. 188–247 zawiera 38 dokumentów z XVI w.). Na s. 251 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 325 indeks wyrazów polskich, na s. 326 spis pieczęci opisanych w tym tomie. Głosy polskie, których w dokumentach jest około 50, nie są w tekście wyróżnione.

AGZ XI Lwów 1886. ~ Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów sanockich 1423–1462”. W przedmowie zamieszczonej na s. V–XXV, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, podano szeroką informację na temat sądownictwa na Rusi Czerwonej. Od 1435 r. Ruś Czerwona ma tę samą organizację sądową (z drobnymi odmianami) i administrację co reszta Polski. Od tegoż roku istnieją tutaj cztery ziemstwa: we Lwowie, Haliczu, Przemysłu i Sanoku. Wśród nielicznych dokumentów, dających obraz sądownictwa na tych terenach przed 1435 r., zachowały się akta sanockie, które rozpoczynają się w r. 1423. Do r. 1435 prowadzono tylko jeden rodzaj ksiąg, które wprawdzie zwaly się ziemskimi, ale w których zapisywano sprawy takie, jakie później należały do sądów bądź ziemskiego, bądź grodzkiego. Na s. 1–488 zamieszczono zapiski sądowe, na s. 489–552 indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 553–564 indeks wyrazów polskich. Głosy polskie, których w zapiskach jest około 1000, zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XII Lwów 1887. ~ Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów haliczkich 1435–1475”. Na s. V–XIV znajduje się przedmowa, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske. Tom zawiera akta ziemskie z lat 1435–1475, akta komornicze z lat 1460–1475, *registrum regale* z lat 1460, 1466, fragmenty aktów grodzkich z lat 1435, 1438–1440, 1456–1459 i 1462–1464. Na s. 457–521 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowości oraz na s. 524–539 indeks rzeczowy, a na s. 540–548 indeks wyrazów polskich. Głosy polskie, których w zapiskach jest około 600, zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XIII Lwów 1888. ~ Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów przemyskich i przeworskiego 1436–1468”. Na s. V–XIV znajduje się przedmowa, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske. Tom zawiera głównie zapiski z akt ziemskich, z grodzkich zaś dopiero od 1462 r. Na s. 609–716 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowości, na s. 717–725 indeks wyrazów polskich, których jest ponad 660 i które zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XIV Lwów 1889. ~ Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów lwowskich 1440–1456”. W zawartej na s. V–XVII przedmowie, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Oktaw Pietruski i Xawery Liske, wydawcy podali informacje o stanie zachowanych ksiąg lwowskich.

O ile akta grodzkie, a zwłaszcza ich pierwszy tom, zachowały się dobrze, o tyle akta ziemskie we fragmentach i do tego w uszkodzonym stanie. Tom na s. 1–499 zawiera akta grodzkie, na s. 499–512 zachowane fragmenty ksiąg ziemskich. Na s. 513–624 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowości, na s. 625–634 indeks wyrazów polskich, których jest około 700 i które zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XV Lwów 1891. – Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów lwowskich od r. 1457 do 1500”. W zawartej na s. V–XIII przedmowie, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Xawery Liske, wydawcy nawiązują do przedmowy i zawartości materiałowej tomu XIV. Tom zawiera materiał będący kontynuacją wydanego w tomie XIV. Składają się nań akta grodzkie, ziemskie i podkomorskie. Na s. 577–708 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowości, który ułożył Joachim S. Fraenkel. Na s. 709–718 umieszczono indeks wyrazów polskich, których jest ponad 700 i które zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XVI Lwów 1894. – Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów sanockich 1463–1552”. Na s. V–XVIII znajduje się przedmowa, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Antoni Prochaska. Tom na s. 1–313 zawiera zapiski z XV w. Wydawcy umieszczają je chronologicznie, podając pod danym rokiem najpierw zapiski akt ziemskich, potem grodzkich. Na s. 377–425 zamieszczono XV-wieczne zapiski sądu wyższego prawa niemieckiego na zamku w Sanoku. Na s. 459–547 umieszczono indeks nazw osób i miejscowości, na s. 549–568 indeks rzeczowy, który ułożył Alojzy Winiarz, oraz na s. 569–576 indeks wyrazów polskich. Głosy polskie, których jest około 570, zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XVII Lwów 1901. – Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądów grodzkich przemyskich i lwowskich 1469–1506”. W przedmowie na s. V–IX, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Antoni Prochaska, przedstawiono rys historyczny Rusi w XV w. oraz opis stosunków społecznych, ekonomicznych, prawnych i obyczajowych na tych terenach. Tom na s. 1–393 zawiera dalszy ciąg zapisek sądu grodzkiego przemyskiego z XV w., których pierwszą część po rok 1468 wydano w t. XIII *AGZ*, oraz na s. 431–448 fragmenty zapisek sądowych lwowskich z XV w. Na s. 543–616 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowości, na s. 616–649 indeks rzeczowy, który ułożył Alojzy Winiarz, oraz na s. 651–656 indeks wyrazów polskich, których jest ponad 300 i które zostały wyróżnione w tekście kursywą.

AGZ XVIII Lwów 1903. – Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądu ziemskiego przemyskiego 1469–1506”. W przedmowie na s. V–XI, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Antoni Prochaska, przedstawiono stosunki prawne na Rusi oraz, na podstawie dokumentów sądowych ziemstwa przemyskiego zebranych w tym tomie, ruch ziemian na rzecz podniesienia rangi kulturowej i prawnej tego ziemstwa. Tom na s. 1–423 i 489–539 zawiera zapiski z XV w. A. Prochaska zaznacza, iż zapiski pochodzą z czterech tomów aktów ziemskich przemyskich, przy czym wybrano z nich tylko ważniejsze, a wiele z nich skrócono. Na s. 599–696 zamieszczono trzy indeksy: nazw osób i miejscowości, rzeczowy oraz wyrazów polskich. Pojedyncze głosy polskie zostały wyróżnione w druku kursywą.

AGZ XIX Lwów 1906. – Część materiałową zatytułowano „Najdawniejsze zapiski sądu ziemskiego przeworskiego 1458–1506”. W przedmowie na s. V–XXXIV, którą w imieniu Wydawnictwa podpisał Antoni Prochaska, przedstawiono stosunki społeczne, etnograficzne i prawne na terenach objętych jurysdykcją sądu ziemskiego w Przeworsku, których obraz ukazują wydane zapiski. „Z tomem niniejszym wyczerpano wszystkie zapiski średniowieczne sądów województwa ruskiego i bełskiego, zawarte w księgach archiwum lwowskiego” (s. XXVI). Większa część zapisek tego tomu pochodzi z akt ziemskich przeworskich, z których XV-wieczne mieszczą się na s. 1–130. Wydawca informuje, że wydano tutaj opuszczone w t. XIII *AGZ* akta przeworskie ziemskie z lat 1458–1464, które odszukano wśród akt przemyskich ziemskich. Na s. 164–275 zamieszczono XV-wieczne akta ziemskie halickie oraz na s. 275–285 akta komorników sędziów ziemskich halickich z lat 1473–1489. Na s. 285–323 zamieszczono zapiski sądów grodzkich halickich z lat 1476–1489, na s. 323–443 znajdują się zapiski sądów ziemskich bełskich z lat 1439–1497 a na s. 446–451 grodzkich bełskich z lat 1465–1479. Na s. 451–472 zapiski sądu grodzkiego buskiego z lat 1499–1500. Na s. 484–486 zapiski wiecowe lwowskie z 1446 r., na s. 486–518 zapiski ziemskie lwowskie z lat 1452–1476, na s. 518–532 akta ziemskie lwowskie z lat 1466–1494. Na s. 532–540 akta sądów podkomorskich

lwowskich z lat 1466–1494, na s. 540–562 przemyskich z lat 1472–1496. Na s. 716–822 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowości, na s. 823–844 indeks rzeczowy, na s. 845–852 indeks wyrazów polskich, których jest ponad 400 i które zostały wyróżnione w druku kursywą.

Ekscerpcja niepełna Jana Łosia, uzupełnienie ekscerpcji Wandy Namysłowskiej.

AKChelm Akty odnoszące się do historii bywłej chełmskiej eparchii. Akty Izdawajemyje Wilenskoju Archeograficznoju Kommissieju. t. XIX, Wilno 1892. ~ W 1887 r. przewieziono z Lublina do Wileńskiego Centralnego Archiwum stare akta byłych grodzkich, ziemskich, podkomorskich i innych sądów w Chełmie, Lublinie i innych miastach rosyjskiego Zabuża w ilości ponad 4820 woluminów, zawierające dokumenty od początku XV do końca XVIII w. Badając łacińskie akta Chelma, wchodzącego w skład Korony, najpierw najstarsze, jakie się zachowały, mianowicie z XV i XVI w., odkryto m.in. interesujące materiały odnoszące się do życia i działalności będących wówczas tam władcyków rosyjskiej cerkwi i ich współczesnych oraz w ogóle dotyczące życia i położenia Chełmskiej Rusi w czasie polskiego panowania. Na s. III–XXIV podano w porządku chronologicznym spis wszystkich dokumentów, na s. XXV–XXIX przedstawiono historię chełmskich władcyków do początku XVII w., na s. XXIX–XXXII omówiono chełmskie księgi akt, których z pierwszych dziesiątków XV w. zachowało się niewiele w chełmskich księgach Centralnego Archiwum Wilenskiego. Na s. XXXII–XXXV omówiono język tych akt. Na s. 1–20 zamieszczono 52 akta w języku łacińskim z lat 1428–1494. Nieliczne glosy polskie, głównie z zakresu prawa, nie są wyróżnione w druku.

AKH Archiwum Komisji Historycznej, t. I–V wydano w t. IV, V, IX, XII, XIII serii *Scriptores Rerum Polonicarum*, Kraków 1878–1889, od t. VI wydawano jako Archiwum Komisji Historycznej, *Collectanea ex Archivo Collegii Historici*, Kraków 1891 i nn.. Wydawnictwa Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, t. XVI Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności, seria 2, t. IV.

AKH III 45–60 Ulanowski Bolesław. Wyjątki z najdawniejszej księgi miejskiej lubelskiej. Kraków 1886. ~ Wydawca, przeglądając archiwum dawnego województwa lubelskiego, odkrył w nim m.in. szereg ksiąg konsularnych lubelskich, z których pierwsza obejmuje cały w. XV i początek w. XVI. Stanowi ją rkps formatu in quarto liczący 322 k. Mimo że jest paginowany, nie zawiera materiału w porządku ściśle chronologicznym. Wydawca wybrał z tej księgi 28 dokumentów o ogólniejszym charakterze lub uznanych przez niego za szczególnie ciekawe, podając je w porządku chronologicznym. Na stronach 47–59 znajduje się 26 dokumentów z XV w., w których są 3 glosy polskie wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp źródło to nie było wykorzystane, gdyż materiał cytowano z wydanego w 1928 r. opracowania Leona Białkowskiego *Wilkieże XV–XVI wieku* (cf. *WilkiLubi*).

AKH III 119–151 Potkański Karol. Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich przechowanych w archiwach radomskim i warszawskim. ~ Wydawca wybrał z ksiąg sądowych przechowywanych w archiwach akt dawnych grodzkich i ziemskich w Radomiu i Warszawie, pochodzących z końca XIV i XV w., zapiski sądowe, w których znajdują się wzmianki o herbach i zawołaniach. Dość liczne glosy polskie są wyróżnione w tekście przez wydawcę kursywą. Niektóre zapiski zostały wydane w 1888 r. przez Romualda Hubeego w *Zbiorze rot przysięg sądowych poznańskich, kościańskich, kaliskich, sieradzkich, piotrkowskich i dobryszczyckich z końca wieku XIV i pierwszych lat wieku XV* i w 1907 r. przez Franciszka Pickosińskiego w *Zapiskach sądowych województwa sandomierskiego z lat 1395–1444*. W Sstp cytowano je za tymi wydaniem z odpowiednimi skrótami *HubeZb* i *AKPr VIIIa*. ~ Cf. *AKPr VIIIa 61–175, HubeZb*.

AKH III 153–269 Ulanowski Bolesław. Wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409–1416. ~ Wydawca poprzedza wydanie zapisek wstępem zamieszczonym na s. 1–IV. Wydając materiał, użył kursywy do zaznaczenia wszystkich sformułowanych po polsku rot przysięg sądowych, których jest stosunkowo dużo, oraz do wyróżnienia polskich glos w zapiskach łacińskich. Część tych zapisek wydał później, w 1888 r., Romuald Hube w *Zbiorze rot przysięg sądowych*, skąd cytowano materiał w Sstp ze skrótem *HubeZb*. Po ukazaniu się w 1974 r. kolejnego tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku* zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiwicza (t. IV. *Roty kaliskie*, Wrocław 1974) materiał z zapisek sądowych kaliskich cytowano w Sstp od t. VIII za tym wydaniem ze skrótem *Kal*. ~ Cf. *HubeZb, Kal*.

AKH III 271–471 Ulanowski Bolesław, *Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej*. – Materiał pochodzi głównie z ksiąg sądowych i kapitulnych Wielkopolski, znajdujących się w Archiwum Państwowym i w Archiwum Kapitulnym w Poznaniu, oraz z ksiąg miejskich krakowskich z czasu od XIV do XVI w. Na s. 277–355 zamieszczono zapiski z XIV i XV w. Roty przysięg sądowych w języku polskim i pojedyncze polskie glosy w zapiskach łacińskich są wyróżnione kursywą. Część materiału cytowano w *Sstp* za wydaniem z 1907 r. E. Pickosińskiego *Nieznane zapiski heraldyczne z ksiąg wiślickich* (*Studia, Rozprawy i Materiały z Dziedziny Historii Polskiej i Prawa Polskiego*, t. VII, s. 1–17) ze skrótem *Piek VII* (z wyjątkiem zapisek wydanych w *AKPr VIIIa 61–175* i *RIH III*). Po ukazaniu się odpowiednich tomów *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku* zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, t. I. *Roty poznańskie*, Warszawa 1959, t. II. *Roty pyzdarskie*, Warszawa 1960, t. III. *Roty kościańskie*, Wrocław 1967 (odpowiednio *Pozn* w t. II, *Pyzdr* w t. III, *Kościan* w t. V *Sstp*) materiał z zapisek sądowych poznańskich, pyzdarskich i kościańskich cytowano za tymi wydaniem. – *Cf. Kal, Pozn, Pyzdr.*

AKH IV 111–531 Ulanowski Bolesław, *Dokumenty kujawskie i mazowieckie, przeważnie z XIII wieku*, Kraków 1888. – Wydawca przeprowadził skrupulatne poszukiwania w kilku najważniejszych archiwach w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Poznańskim, których wynikiem było odnalezienie przeszło stu niedrukowanych dotąd dokumentów, zawierających przywileje odnoszące się przeważnie do Mazowsza i Kujaw. Zebrane dokumenty, pochodzące z czasów od XII do XV w., nie zostały zamieszczone w porządku chronologicznym, ale wydawca podzielił je na cztery grupy. Pierwsza grupa obejmuje dokumenty strzelnieńskie, zamieszczone na s. 116–148, na które składają się oryginalne dokumenty i porządnie prowadzony kopiarz, stanowiące własność kościoła parafialnego w Strzelnie. Wtedy gdy je Ulanowski odpisywał, znajdowały się jako depozyt w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Druga grupa dokumentów, zamieszczona na s. 150–168, obejmuje niedrukowane dotąd przywileje katedry plockiej pochodzące z Archiwum Kapitulnego w Płocku oraz ze zbiorów Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie. Trzecia grupa obejmuje niedrukowane dokumenty kujawskie, pochodzące z Archiwum Kapitulnego we Włocławku, z archiwum kościoła w Strzelnie, z Archiwum Państwowego w Poznaniu, z kilku zbiorów prywatnych i Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie. Dokumenty te drukowane są na s. 173–282. Na czwartą grupę, zamieszczoną na s. 287–347, składają się dokumenty mazowieckie, pochodzące głównie z Archiwum Kapitulnego w Płocku. Ponadto Ulanowski dołączył jako uzupełnienie jeszcze dwie części, w wyniku czego część piątą, zamieszczoną na s. 348–372, stanowi wydanie dokumentów wielkopolskich zebranych i udostępnionych mu przez Ignacego Zakrzewskiego, a wypisanych przez Maxa Perlbacha. Dokumenty pochodzą w większości z Kolonii i dotyczą klasztoru cystersów w Łądzie. W części szóstej wydawca zamieszcza na s. 373–381 dokumenty małopolskie, które uzyskał, kiedy druk II i III tomu *Kodeksu dyplomatycznego Małopolski* (*cf. MMAe IX i X*) był już na ukończeniu, i śląskie z XIII i XIV w. W wydanych dokumentach występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Są to nazwy powinności i kar, poza tym głównie nazwy osobowe i miejscowe. Na s. 383–419 został zamieszczony wykaz dokumentów w porządku chronologicznym, na s. 421–458 spis osób, na s. 459–508 spis miejscowości, na s. 509–531 indeks rzeczowy, zawierający wyrazy łacińskie i polskie. Ekscerpeja niepełna Jana Łosia.

AKH V 87–193 Ulanowski Bolesław, *Praktyka w sprawach małżeńskich w sądach duchownych diecezji krakowskiej w wieku XV*, Kraków 1889. – Jako przyczynek do badań w zakresie historii prawa kanonicznego w Polsce Ulanowski traktuje przedstawienie prawa małżeńskiego w XV w. poprzez ogłoszenie materiałów z odszukanych rękopisów. Poszukiwania swoje ugraniczył do diecezji krakowskiej, gdyż zależało mu na przedstawieniu działalności sądowej władzy kościelnej na pewnym danym terytorium i w pewnym danym okresie. W diecezji krakowskiej oprócz konsystorza krakowskiego istniało jeszcze kilka innych, wśród których znaczniejszym był lubelski. Wydawcy udało się dotrzeć do ksiąg sądowych biskupich (*acta episcopalia*) oraz do ksiąg konsystorskich (*acta consistorii*) krakowskich i lubelskich. Pierwsza księga konsystorza krakowskiego sięga wstecz do 1410 r. Na s. 93–181 zamieszczono w porządku chronologicznym 222 zapiski z lat 1410–1490, pochodzące z ksiąg konsystorskich krakowskich i lubelskich. W zapiskach tych znajduje się 5 polskich glos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na s. 189–193 znajduje się indeks rzeczowy.

AKH V 197–218 Ulanowski Bolesław, „Modus inquirendi super statu Ecclesiae generalis” z pierwszej połowy XV stulecia. ~ W zamieszczonym na s. 197–205 wstępie wydawca przedstawia rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2415, w którym na k. 228–232 znajduje się stanowiący osobną całość zabytek. Jest nim formularz (instrukcja) będący podstawą do pytań i „dochodzeń” w czasie wizyty dokonywanej przez wizytatorów synodalnych. Tekst ten został wydrukowany na s. 206–213. Jedynie polskie glosy *kaję się Bogu, w płat* wydawca podaje rozstrzelonytu drukiem. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

AKH V 219–231 Abraham Władysław, *Exhortatio visitationis synodalis* z diecezji wrocławskiej z wieku XIV. ~ Na s. 219–224 wydawca podaje informacje o odnalezionym kodeksie, w którym znajduje się wspomniana w tytule instrukcja. Jest nim papierowy rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 348 z XV wieku (dość szczegółowo opisany przez Helela w tomie I *StPPP* na s. XII–XVI). Obejmuje on, obok statutów Kazimierza Wielkiego i kilku traktatów kanonistycznych, głównie z zakresu procesu kościelnego, także rodzaj księgi formuł konsystorza wrocławskiego z lat 1370–1429. W tym też formularzu właśnie zamieszczone są 2 instrukcje: jedna, krótsza na s. 324, i druga, znacznie dłuższa na s. 325–328, pod napisem *Exhortatio visitationis synodalis*. Według Helela kodeks ten pochodzi najpóźniej z 1430 r. Abraham jest jednak zdania, że czas powstania poszczególnych części kodeksu jest różny i że – co się tyczy formularza, w którym mieści się interesująca nas instrukcja – można go przesunąć na rok 1420, mając na uwadze to, że cały formularz nie był pisany jedną ręką. Wydawca formuluje wniosek, iż sama instrukcja pochodzi z czasu między 1326 a 1360 r. W Sstp materiał datowano *ca* 1420. Na s. 225–229 mieści się sam zabytek, w którym jest jedna polska glosa (*nawęzy* s. 228), wyróżniona przez wydawcę rozstrzelonym drukiem.

AKH V 359–436 Ulanowski Bolesław, *Analecta ad historiam intris canonici in diocesi Premisliensi*. ~ Na s. 359–362 wydawca omawia rękopiśmienny materiał, składający się z trzech kodeksów. Ze względu na materiał interesujący dla Sstp trzeba zwrócić uwagę na kodeks zatytułowany *Acta actorum Capituli Premisliensis* t. I, który obejmuje, oprócz 159 k. ponumerowanych w XVI w., 7 luźnych kart niemumerowanych. Na luźnych kartach wypisane są ręką z I połowy XV w. inwentarze przywilejów, rzeczy i książek należących do kapituły przemyskiej. Tekst tych inwentarzy, *Inventaria ecclesiae Premisliensis*, w których znajduje się 5 glos polskich, zamieścił wydawca na s. 426–429. Glosy są wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

AKH VI 1–212 Ulanowski Bolesław, *Acta capitulorum Cracoviensis et Plocensis selecta* (1438–1523, 1438–1525), Kraków 1891. ~ Wydawca wybrał z dwóch ksiąg kapitulnych plockich i z kodeksu Biblioteki Kapitulnej Plockiej opatrzonego sygnaturą II. 19 oraz z trzech ksiąg krakowskich materiał ilustrujący stosunek Kościoła do państwa, tj. przede wszystkim do króla i stanu świeckiego. Materiał został przedstawiony w trzech częściach. W części I na s. 1–76 wydawca zawarł materiał pochodzący z XV w. z ksiąg krakowskich. W części II na s. 84–124 zawarł materiał XV-wieczny z ksiąg plockich. Natomiast w części III zamieścił na s. 157–189 prócz wypisów z ksiąg kapitulnych pewną liczbę aktów mających związek z dziejami kapituły krakowskiej i plockiej. Wreszcie w *Uwagach* na s. 191–212 zamieścił cały materiał znajdujący się w archiwum konsystorza krakowskiego (*acta episcopalia, acta officialatus*), o ile miał on związek z aktami ogłoszonymi w tekście. Na s. 213–252 umieszczono indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 253–295 indeks rzeczowy. W tym drugim znajduje się około 20 wyrazów polskich. Glosy polskie są w tekście wyróżnione przez wydawcę kursywą lub rozstrzelonym drukiem.

AKH VI 379–463 Blumenstok Alfred, *Wiadomość o rękopisach prawno-historycznych Biblioteki Cesarskiej w Petersburgu. Sprawozdanie z poszukiwań*. ~ Na zakończenie artykułu autor wymienia dwa rkpsy, zawierające interesujące dla Sstp zabytki językowe:

1. s. 445 rkps Lat. I F 10 *cf. SalveReg* 15.

2. s. 445–446 rkps Lat. I F 263 pochodzący z Warszawy, z XV w. Wydawca podaje, że na k. 136v zapisano tekst łaciński Rom 6, 19–23, a na k. 138v Rom 8, 12–15 z niemal pełnym tłumaczeniem polskim wpisanym nad wierszami. Na końcu rkpsu data 1459. Jan Łoś (*Pocz* s. 236) nazywa powyższy tekst zapiską dydaktyczną. W Sstp materiał datowano XV p. post. Ekscerpcja niepełna Jana Łosia.

AKH VIII 1–290 Fedorowicz Kazimierz, *Dostojnicy i urzędnicy świeccy województwa krakowskiego w latach 1374–1506*, Kraków 1898. ~ We wstępie zamieszczonym na s. 1–11 wydawca podaje,

że główne źródło, na którym oparł opracowanie, stanowią księgi sądowe przechowywane w Archiwum Krajowym Aktów Grodzkich i Ziemskich, obecnie Archiwum Państwowe w Krakowie. Ponadto z rękopiśmiennych materiałów uwzględnione zostały wszystkie nieogłoszone drukiem oryginały pergaminowe, przechowywane w archiwum XX Czartoryskich i w zbiorach Akademii Umiejętności w Krakowie. Uwzględniono także drugą księgę prawa wyższego magdeburgskiego, pierwszą księgę konsularną krakowską i kilka zeszytów wielkorządowych krakowskich z lat 1461 i 1462 z Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Szczegółowy wykaz ksiąg stanowiących źródło wydawnictwa znajduje się na s. 7. Materiał rękopiśmienny uzupełniono materiałem z kodeksów dyplomatycznych oraz wydawnictw zawierających dokumenty z XV w. Jako dodatek do wykazu dostojników i urzędników województwa krakowskiego dołączono wykaz dostojników i urzędników innych ziem polskich, dostojników koronnych, dostojników i urzędników dworskich króla i królowej. Materiał mieści się na s. 12–253. Na s. 255–290 zamieszczono indeks osób. Polskie glosy, których jest tu niewiele, nie są wyróżnione w druku.

AKH VIII 291–377 Listy i akta Piotra Myszkowskiego, generalnego starosty ziem ruskich króla Jana Olbrachta, zebrane przez śp. Adolfa Pawińskiego, wydał Lewicki Anatol. ~ Na s. 291–306 znajduje się opracowanie wydawcy. W przygotowanym przez A. Pawińskiego materiale znajdują się odpisy z oryginałów listów Myszkowskiego, wojewody helmskiego, do króla i do innych osób z 1499 r. oraz odpisy jeszcze innych akt sprzed i po 1499 r., odnoszących się do osoby i spraw Myszkowskiego, a nadto „szereg regestów i ekscerptów z akt tego rodzaju” (s. 292), poczynionych przez A. Pawińskiego. Na s. 307–362 zamieszczono materiał z XV w., w którym jest trochę rozrzuconych glos polskich; najciekawszy jest rejestr koni, spisany przez Mikołaja Firleja z Dąbrownicy, chorążego krakowskiego. Glosy nie są wyróżnione w druku. Ekscerpcja Jana Łosia.

AKH VIII 428–454 Papież Fryderyk, Wiadomość o archiwach węgierskich i materiale ich do dziejów polskich w drugiej połowie XV wieku. – Jako uzupełnienie artykułu autor podaje opis rkpsu petersburskiego o sygn. Lat. II O 63, zawierającego m.in. listy dotyczące działalności Jana Olbrachta na Węgrzech. Rkps ten składa się z dwóch odrębnych części. Część I (k. 1–221) to manualik teologiczno-pastoralny zawierający łacińskie traktaty na temat przykazań boskich i kościelnych. Część II, stanowiąca dawniej odrębną całość, zawiera listy prywatne, formularze stylistyczne i prawne. F. Papée nazywa ją *Formularzem księdza Piotra z Ostrogu, wikariusza bwoveckiego*. W tej części na k. 251v znajduje się polskie zdanie objaśniające łaciński wyraz *ignis* (s. 453). W Sstp materiał datowano XV ex.

AKH VIII 455–485 Piekosiński Franciszek, Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie sieradzkie, zebrał Laguna Stosław. – Na s. 455–461 wstęp wydawcy, na s. 462–476 znajduje się 89 zapisek heraldycznych z lat 1395–1471 wybranych z ksiąg sądowych sieradzkiej (większość), łomżyńskich, wiślickich, piotrkowskich, radomskiej, plockiej, lubelskiej i dobryszceckiej. Te ostatnią autor omawia szczegółowo na s. 476–478. Jedna rota (nr 24 na s. 466) zapisana po polsku i polskie glosy w zapiskach łacińskich wyróżnione są kursywą. Głównie nazwy herbów. Na s. 479–480 zamieszczono spis herbów i proklamacji herbowych, na s. 480–485 spis osób i dostojników.

AKH IX 235–388 Kutrzeba Stanisław, Materiały do dziejów pospolitego ruszenia z lat 1497 i 1509 zebrane w części przez śp. Adolfa Pawińskiego uzupełnił i wydał..., Kraków 1902. – Na s. 235–255 wstęp wydawcy poświęcony omówieniu wydanych materiałów, które stanowią akta dotyczące się kwestii pospolitego ruszenia i które składają się z trzech części. Część pierwsza (s. 256–309) to *Spis dóbr skonfiskowanych w różnych częściach Polski z powodu niesłużenia wyprawy mołdawskiej z roku 1497*. Podstawą do jego ogłoszenia jest tekst pozostawiony przez A. Pawińskiego, którym jest kopia jakiegoś rkpsu, którego jednak wydawca nie zdołał odszukać. Na część drugą (s. 310–367) składają się *Akta procesów o dobra skonfiskowane z powodu niesłużenia wyprawy z r. 1497* (s. 310–352) i z r. 1509 (s. 352–367). Procesy te toczyły się w Krakowie przed sądami komisarskimi i przedstawione akta znajdują się w tomie aktów sądów komisarskich krakowskich z lat 1498–1536, przechowywanym w Archiwum Krajowym Aktów Grodzkich i Ziemskich. Właśnie w zapiskach tej części są 3 polskie glosy wyróżnione przez wydawcę kursywą. W części trzeciej (s. 368–379) znalazł się dokument z r. 1441 pochodzący z Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa oraz liczne dokumenty z XVI w. z Archiwum Klasztoru oo. Dominikanów w Krakowie odnoszących się do wyprawy z 1509 r. Na s. 380–383 zamieszczono wykaz spraw sądzonych w związku z wyprawami z r. 1497 i 1509, na s. 384–388 znajduje się indeks rzeczowy.

AKH XI 361–391 Semkowicz Władysław, Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w., Kraków 1909–1913. ~ Wydane dokumenty poprzedzone są opracowaniem Semkowicza (s. 361–373). Na stronach 374–391 drukowany jest materiał. Z ksiąg sądowych mazowieckich z wieków średnich i Metryki mazowieckiej znajdujących się w Archiwum Głównym w Warszawie wydawca wynotował 13 tekstów odnoszących się do ośmiu przywilejów rodowych. Nadto Zygmunt Luba Radziwiński udzielił Semkowiczowi kopii przywileju dla rodu Lubów (znany dotąd z *Herbarza Kapicy Milewskiego* oraz z krótkiej zapiski w aktach zawskrzyńskich pod r. 1454). Przywilej zaś dla Kościeszów zrestytuował Semkowicz na podstawie rejestru u Paprockiego i tekstów innych przywilejów rodowych. Tłk więc ogłoszony poczet przywilejów z lat 1391–1478 urósł do liczby 10, z których 3 znane były w całości, ale w błędnych edycjach, 3 znane tylko z rejestrow, 4 zaś po raz pierwszy zostają ogłoszone. W tekstach jest 10 glos polskich, które wydawca wyróżnia kursywą.

AKH XI 392–465 Krzyżanowski Stanisław, Podwody kazimierskie 1407–1432. ~ Wśród rkpsów Biblioteki Jagiellońskiej pod nr 1045 znajdują się dwie księgi radzieckie miasta Kazimierza przy Krakowie z lat 1402–1415 i 1416–1432. (W *CatCodlag VI* jest informacja, że księgi te obejmują czas: I. 22 I 1402–13 I 1416, II. 14 III 1416–6 I 1433). Księgi te stanowiły pierwotnie własność miasta Kazimierza i zapewne w I połowie XIX w. dostały się do Biblioteki Jagiellońskiej. Z nich to Krzyżanowski wybrał zapiski odnoszące się do podwód królewskich, tj. środków transportu dostarczanych przez miasto Kazimierz królowi, królowej i dworowi królewskiemu w latach 1407–1432. Na s. 392–397 wstęp wydawcy, na s. 397–452 zamieszczono zapiski, w których występuje około 30 polskich glos. Na s. 453–465 wydawca zamieszcza indeks osób, miejscowości oraz rzeczowy. Glosy polskie są w tekście wyróżnione przez wydawcę kursywą.

AKH XI 466–526 Krzyżanowski Stanisław, Rachunki wielkorządowe krakowskie z lat 1461–1462 i 1471. ~ W opracowaniu na s. 466–468 wydawca informuje, że w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa duchowało się kilka zeszytów rachunków wielkorządowych. Z lat 1461–1462 zachowało się 6 zeszytów, które nie stanowią jednak całości. Ogłoszone przez wydawcę na s. 486–501 rachunki z lat 1461–1462 dotyczą stacji królewskich, podwód, wydatków na młyny na Piasku, w Rakowicach i młyn św. Mikołaja oraz wydatków na wyprawę pruską i pobyt króla i królowej w Proszowicach i Słomnikach. W części tej jest 38 polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Ponadto wydawca ogłasza na s. 502–519 fragment rkpsu rachunków z roku 1471, na który składają się 3 zeszyty z rkpsu nr 45. Obejmują one wydatki z czasu pobytu króla w Krakowie związane z podejmowaniem gości królewskich i noszą tytuł *Registrum stationis hospitum et primo pro domino Raphaelo nuncio imperatoris anno Domini MCCCCLXX primo dominica prima post festum sancti Stanislai in illa sillaba Ne Zer (12 Maii), quia tunc eodem die dominus rex Cracoviam est ingressus*. Według R. Grudeckiego (*AKH XVI s. 371–372*) druk tego dokumentu kończy się na s. 518 datą 11 listopada. Natomiast fragment zamieszczony na s. 518–519, rozpoczynający się datą 28 października, pochodzi z innego dokumentu, mianowicie rkpsu nr 44. Dokument ten wydał w całości (łącznie z tekstem wydany przez S. Krzyżanowskiego) R. Grudecki w XVI tomie Archiwum Komisji Historycznej na s. 376–430 (cf. *AKH XVI 365–430*). W części z 1471 r. występuje tylko jedna glosa polska (szyp na s. 518), ale w SsIP nie została wykorzystana. Ekscerpcja niepełna Stanisława Urbańczyka.

AKH XVI 77–126 Kozłowska-Budkowa Zofia, Dokumenty klasztoru pp. norbertanek w Imbramowicach z lat 1228–1450, Kraków 1948. ~ Dokumenty poprzedzone są wstępem (s. 77–83), w którym autorka podaje informacje o archiwaliach klasztoru. Po konfiskacie dóbr klasztoru w 1819 r. zasекwestrowano również bibliotekę, z której 361 dzieł wybrał Linde, pozostałe zaś archiwalia przez archiwum kieleckie trafiły ostatecznie do Archiwum Głównego w Warszawie, gdzie częściowo zostały spalane przez Niemców w 1944 r. po upadku powstania warszawskiego. Część najstarszych pergaminów uległa po drodze rozproszeniu i znalazła się w rękach prywatnych zbieraczy, jak L. Ryszczewski, K. Stronczyński i J. Rusiecki. Autorka pisze, że „w klasztorze prócz jednej bulli odpustowej, która zachowała się w kościele między świadectwami na relikwie, z oryginałów średnio-wiecznych pozostały tylko ślady w postaci kopii z w. XVII–XIX i streszczeń w sumariuszach” (s. 77). Na s. 84–116 zostały zamieszczone teksty dokumentów dotąd niewydanych oraz rejestr tych, które już były wydane. Autorka podaje ponadto dokładną informację o każdym dokumencie. Na s. 117–126 znajduje się indeks osób i miejscowości, na s. 126 zestawienie wyrazów polskich, któ-

rych jest niewiele. Autorka opracowania wyróżnia w tekście polskie glosy rozstrzelonym drukiem. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego.

AKH XVI 365–430 Grodecki Roman, Rachunki wielkożądowe krakowskie z r. 1471, Kraków 1951. ~ Rkps rachunków znajduje się w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, gdzie posiada sygnaturę: Inwentarz tymczasowy nr 44 i liczy 180 stron nowej paginacji. Nagłówek będącego przedmiotem zainteresowania rkpsu brzmi: *Regestrum stationis pro domino Rege et Regina anno Domini MCCCCLXXI tempore venerabilis domini Johannis Rzeschowsky* i obejmuje rachunki dzienne od 12 V do 28 X 1471. Na s. 365–375 znajduje się *Wstęp*, w którym wydawca odnosi się do artykułu S. Krzyżanowskiego *Rachunki wielkożądowe krakowskie z lat 1461–1462 i 1471* zamieszczonego w *AKH XI* (cf. *AKH XI 466–526*). Na s. 376–430 zamieszczono *Regestrum stationis pro domino Rege et Regina anno Domini MCCCCLXXI tempore venerabilis domini Johanni Rzeschowsky*, w którym występują polskie glosy. Niektóre z nich zostały przez wydawcę wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem. Na s. 431–434 wydawca zamieszcza *Spis osób, miejscowości i ważniejszych przedmiotów*, w tym wyrazy polskie.

AKHW III Kutrzeba Stanisław, Polskie ustawy i artykuły wojskowe od XV do XVIII wieku, Archiwum Komisji Historii Wojskowej, t. III, Kraków 1937. Polska Akademia Umiejętności. ~ Wydawnictwo na s. 1–28 zawiera trzy edykty z lat 1432, 1457 i 1474 oraz jeden statut wojenny z 1477 r. Edykty z lat 1432 i 1457 dotyczą przechodu wojsk i „taksy, przepisanej dla wojska przy rekwizycjach” (s. VII). Edykt z r. 1474 dotyczy szkód wyrządzonych przez wojsko w dobrach duchownych. Kutrzeba pisze, że edykty te były znane w XV stuleciu z rkpsów, od XVI w. także z druków, od statutu Łaskiego z 1506 r. poczynsz. „Ilu wydaje się te akta według wszystkich znanych obecnie tekstów wraz z dawnymi tłumaczeniami z XV–XVI wieku” (s. VII). Edykt z 1432 r. króla Władysława Jagielly wydał wcześniej Helcel w II tomie *Starodawnych Prawa Polskiego Pomnikach* pod nr 2433 i z tego wydania cytowana jest w Sstp jedyna glosa *siedmudziesią* (cf. *SPPP II*). Edykt z 1457 r. króla Kazimierza Jagiellończyka ma jedną glosę (*siedmudziesią*). Oryginał nieznan. W edykcie z 1474 r. króla Kazimierza Jagiellończyka nie ma polskich glos. Statut wojenny z 1477 r., którego oryginał jest nieznan, wydawca podaje z kopii XVI-wiecznej, dlatego materiał w postaci trzech glos polskich nie wszedł do Sstp.

AKLii III 1–168 Polkowski Ignacy, Katalog rękopisów kapitulnych Katedry Krakowskiej, Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, t. III, Kraków 1884. — Wydawca podaje glosy polskie z następujących rkpsów, będących źródłami Sstp:

1. s. 28 rkps pergaminowy Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej (tam też znajdują się wszystkie następne rkpsy z tego źródła) o sygn. KP 8. Rkps jest nienumerowany, pisany w dwie kolumny. Zawiera mszał z początku XV w. Pod koniec na którejś karcie recto późniejszą ręką wpisano perykopę ewangeliczną *Secundum Iohannem*. Na trzech końcowych jego kartach i kawałku czwartej verso (początek w dolnej części prawej kolumny) wpisano dwa dokumenty z 1421 r., które wydawca drukuje w całości w przypisie. W pierwszym, będącym spisem inwentarza kościoła w Beneszowie, znajduje się jedna glosa polska (*pisana*) wpisana w ostatniej linijce wspomnianej prawej kolumny. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

2. s. 36–37 rkps pergaminowy in quarto o sygn. KP 17 liczący 31 współcześnie ponumerowanych kart. Na k. 1r wpisany jest późniejszą ręką tytuł *Modus coronandi regem*. Większą część rkpsu stanowi opis ceremoniału Władysława Łokietka albo Władysława Jagielly. Od połowy k. 29r do 31v jest spisany ceremoniał koronacyjny królowej, prawdopodobnie Elżbiety, żony Kazimierza Jagiellończyka. Na k. 9r powtórzony jest trzy razy polski wyraz *radzi*, drukowany w *Katalogu* na s. 37, wpleciony w opis ceremoniału. Wydawca nie wspomina o dacie rkpsu. W Sstp datę tych glos ustalono jako XV, ale wyraz ten nie został wykorzystany w druku. Ekscerpcja Jana Łosia.

3. s. 88 rkps papierowy in folio o sygn. KP 118 liczący 334 k. współcześnie ponumerowane u góry ołówkiem. Pisany jest w dwie kolumny pismem różnych rąk z XV w. Na k. 1r u góry notka *Incipit primus liber. Capitula primi libri Compendii theologiae veritatis Thomae de Aquino*, po czym następuje spis rozdziałów. Kodeks zawiera też cztery traktaty teologiczne z urywkami dzieł św. Tomasa. Po nich znów jest spis rozdziałów, na którego końcu na k. 233 krótka dziękczynna modlitwa pisana tą samą ręką *Fala tobie, Panie Boże*. Po niej następuje traktat św. Augustyna *De essentia divinitatis*. W Sstp materiału nie wykorzystano. Ekscerpcja niepełna Wandy Namysłowskiej z datą XV.

4. s. 89-90 kodeks papierowy in folio o sygn. KP 123 liczący 319 współcześnie ponumerowanych kart, pisany w Krakowie ręką Bartłomieja. Wydawca zatytułował go *Theologia moralis*. Zawiera siedem traktatów teologicznych. Pisany jest w dwie kolumny. W tekście daty 1427 i 1428 (k. 316v i 216r). Na k. 308r *Nota que et qualis debent esse confessio*. Od tej karty na zewnętrznych marginesach kart następujących do k. 310r występuje 13 polskich głos – odpowiedników łacińskich cech spowiedzi, które drukuje I. Polkowski (inne przekazy warunków dobrej spowiedzi cf. *JA XV 529–545 poz. 1, PF I 467–540h, R XXV 115–205 poz. 2, 3, 7, R XXV 206–291 poz. 15, SKoc LIX poz. 1, Zab poz. 14*). Na k. 309v polska glosa *towarzystwo*, niewydana przez Polkowskiego. Na innych kartach wyjątkowo glosy polskie. Zabytek nie został wyekscerpowany. W Sstp będzie wykorzystany w suplemencie.

5. s. 92 kodeks papierowy in quarto o sygn. KP 131 liczący 144 współcześnie ponumerowane karty + 2 ochronne na początku i na końcu. Ostatnie pięć kart niezapisanych. Główną część kodeksu (od k. 2v) wypełniają rozważania teologiczne o sakramentach Mikołaja z Błonia. Na k. 139v notka *Explicit Sacramentale per manus Mathie de Lomza finitum [...] Anno Domini 1445*. Potem tą samą ręką rubryką wpisane są powtórzone dwa razy polskie wyrazy *tako miły*. W Sstp materiału nie wyekscerpowano, zostanie on wykorzystany w suplemencie.

6. s. 104–106 kodeks papierowy in quarto o sygn. KP 149 liczący 526 stron ponumerowanych w późniejszym czasie. Rkps zawiera fragmenty kazań, kompletne kazanie dające wykład Listów apostoelskich, traktat o spowiedzi, legendy i żywoty świętych, zapisane dwoma rękami. Część podstawowa rkpsu pochodzi – jak podaje wydawca – z początku XV w., a 52 strony w trzech różnych miejscach rkpsu (s. 1–14, 48–63, 504–526) pisane są pod koniec XV w. Rkps zawiera glosy polskie, liczniejsze niż podał wydawca (16), czasem nawet rozbudowane (np. na s. 1-10 do tekstowego *non occidis* na górnym marginesie późniejszą ręką wpisane pięte przykazanie *Nie zabijaj brata swą, ręką, kaźnią ani jego ród*), marginesowe i interlinearne. Są też dwie, jak podaje wydawca, glosy tekstowe (*tani, baczmny*). Na s. 1 na dolnym marginesie po fragmencie kazania na Wielkanoc zapisano początek pieśni *Krystus zmarłych chwiał jest*, który niedokończony powtórzony jest na s. 44 przy urywku innego kazania wielkanocnego. Na s. 124 ręką pierwszego pisarza zapisany jest po polsku hymn do Ducha Świętego *Przydzi. Dusze Święty*. W Sstp cały materiał polski datowano XV ex. Jest to oczywisty błąd w stosunku do tekstu hymnu i glos tekstowych, które są dużo wcześniejsze. Oprócz niewyekscerpowanej pieśni wielkanocnej ekscerpcja Jana Łosia.

7. s. 107–108 rkps papierowy in folio o sygn. KP 150 pisany kilkoma rękami z drugiej połowy XV w., liczący 217 współcześnie ponumerowanych kart + 1 pergaminowa na początku, obustronnie zapisana tekstem z nutami. Rkps zawiera: a. na k. 1r-119v kazania niedzielne od adwentu do paschy; b. na k. 120r–202v kazania Hieronima z Pragi (Jana Sylwana), tzw. *Quadragesima salutis*, zapisane przez Macieja z Krzpiec w 1476 r.; c. na k. 203–214 traktat o spowiedzi; d. na k. 215–217 kalendarze. W dwóch pierwszych tekstach znajdują się glosy polskie, podane przez wydawcę w wyborze i bez kontekstu, tylko z odpowiadającym wyrazem łacińskim. Materiał wydany przez Polkowskiego ekscerpował Jan Łoś. Konteksty oraz opuszczone przez Polkowskiego glosy cyrowano w Sstp jako *AKLūRp III 108* mniej więcej od połowy lat 70., biorąc je z odczytania Elżbiety Belcarzowej, która też zrobiła ekscerpcje tego materiału.

8. s. 114-115 rkps KP 171 cf. *Dek III 17*.

9. s. 115-116 rkps papierowy in folio o sygn. KP 173 liczący 94 współcześnie ponumerowane karty + 1 ochronna na końcu. Pisany jest w dwie kolumny jedną ręką XIV-wieczną, jak podaje wydawca. Od k. 93v (kolumna prawa) do końca rkpsu wpisano ręką XV-wieczną rejestr. Na tej kartce, na dole lewego marginesu, zanotowano tą samą ręką krótką receptę *Contra dolorem capitis* z pięcioma polskimi nazwami roślin (wydawca drukuje cztery z nich). W Sstp materiał datowano XV. Ekscerpcja Jana Łosia.

AKPr Archiwum Komisji Prawniczej. *Collectanea ex Archivo Collegii Iuridici*, Wydawnictwo Komisji Prawniczej Akademii Umiejętności w Krakowie. Kraków 1895 i m., t. X i XI Polska Akademia Umiejętności, Komisja Prawnicza, Kraków 1936, 1938.

AKPr I 1–36 Ulanowski B[olesław]. *Liber formularum ad ius canonicum spectantium, ex actis Jacobi de Kurdwanow episcopi Plocensis maxima parte depromptarum*. – Na s. 1–7 wstęp wydawcy, w którym podaje informacje, iż w 1893 r. w *AKI V* wydał zbiór formuł kanonistycznych z czasów

Piotra Wysza oraz opisał kilka późniejszych tego samego rodzaju zbiorów, odnoszących się do diecezji krakowskiej. W niniejszym tomie na s. 9–36 zamieszcza formuły odnoszące się do diecezji plockiej. Wydawca ze 164 formuł zawartych w formularzu plockim wybrał do wydania 31, uznając je za najważniejsze i zasługujące na szczególną uwagę, zaś dla oznaczenia zawartości poszczególnych kolekcji posłużył się spisem nagłówek umieszczonych nad formułami. Rkps, z którego Ulanowski czerpie materiał, pochodził z Biblioteki Kapituły Plockiej, gdzie miał sygn. II. 19, i liczył 304 k. Nieliczne polskie glosy zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Na zewnętrznej stronie okładki widnieje notatka *1449, 11 Augusti liber Zukowsky*. W Sstp materiał datowano XV *med.* Ekscerpcja Jana Łosia.

AKPr I 37–144 Ulanowski B[olesław]. Kilka zabytków ustawodawstwa królewskiego i wojewodzinskiego w przedmiocie handlu i ustanawiania cen. ~ Na s. 37–82 opracowanie wydawcy, w którym przedstawia historię jurysdykcji wojewodzinskiej odnoszącej się do handlu i przemysłu oraz wylicza zabytki objęte niniejszym zbiorem. Wśród nich jest jeden z XV w., mianowicie „Przywilej Kazimierza Jagiellończyka z 17 IX 1459 r. dla miast wielkopolskich Poznania i Gniezna, stanowiący minimalne ilości, w jakich niektóre towary sprzedawane i nadawane być mogą przez kupców zagranicznych i miejscowych. Przywilej ten ma na celu ochronić najdrobniejszych kupców przed konkurencją hurtowników” (s. 79). Zamieszczony jest on na s. 83–84. Zabytek znajduje się w rkpsie Biblioteki Kórnickiej nr 144, pochodzącym z 2 połowy XVI w. W dokumencie tym są cztery polskie glosy, z których trzy nie są wyróżnione w tekście, jedna jest wyróżniona kursywą. W Sstp cytowany materiał datowano 1459. Pozostałe przywileje i ustawy drukowane na s. 84–144 pochodzą z XVI i XVII w.

AKPr I 145–167 Ulanowski B[olesław]. Trzy zabytki do historii parlamentaryzmu w Polsce w XV wieku. ~ Na s. 145–154 wstęp wydawcy omawiający zabytki, które zostały zamieszczone na s. 155–167:

1. s. 155–159 tekst uchwały zjazdu generalnego w Piotrkowie w 1444 r. Wydawca informuje, że w *MMAc II* na s. 353–354 zamieszczony jest przez Józefa Szujskiego fragment uchwał zjazdu piotrkowskiego. Szujski znalazł te uchwały na karcie przyklejonej do okładki rkpsu Kapituły Włocławskiej nr 610. Z tego samego rkpsu korzystał następnie Anatol Lewicki przy wydaniu w 1891 r. 11 tomu publikacji *Codex epistolaris saeculi decimi quinti* (cf. *MMAc XII*), ale karty z uchwałami piotrkowskimi w kodeksie już nie znalazł. W wydany przez niego fragmencie nie ma polskich glos. Ulanowski wydał tekst z rkpsu przechowywanego w Bibliotece Baworowskich. Na podstawie badań ustalił, że tekst ten nie stanowi całości uchwał, zawiera jednak inne artykuły niż fragment wydany przez Szujskiego. Do wydania zatem fragmentu uchwał z rkpsu Biblioteki Baworowskich we Lwowie Ulanowski dołączył fragment wydany wcześniej przez Szujskiego. Zaznacza przy tym, że te dwie wersje połączone w organiczną całość i tak nie stanowią jeszcze pełnego tekstu uchwał piotrkowskich, co wynika z porównania z polskim ich tłumaczeniem zachowanym w Kodeksie Dzikowskim, tj. rkpsie z początku XVI w. W tekście wydany przez Ulanowskiego są dwie polskie glosy, wyróżnione przez wydawcę kursywą, datowane w Sstp 1444.

2. s. 159–165 tekst petytów opockich z 1455 r. Tekst ten zachował się w jednym tylko rkpsie Mateusza Petersolca, znanym jako kodeks petersburski II (opis rkpsu cf. *AKPr II 1–588* poz. 9), w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. F II 10. W tekście jest kilka glos polskich, wyróżnionych przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1455.

3. s. 165–167 tekst petytów z 1492 r. Do rkpsu Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie nr 1594 wszyto dwie luźne do siebie należące karty, z których jedna jest po obu stronach zapisana, druga pusta. Tekst zamieszczony na tej karcie (k. 9) pisany jest ręką z końca XV w. i opatrzony datą 1492. Obejmuje on 21 artykułów stylizowanych podobnie jak petyta opockie. „Przyjrząwszy się bliżej treści tego zabytku musimy w nim uznać nieznaną dotąd petyta sformułowane na zjeździe, czyli sejmiku dzielnicowym małopolskim, który wyprzedził sejm piotrkowski z r. 1493” (s. 153). Znajduje się w nim kilka glos polskich, wyróżnionych przez wydawcę kursywą, datowanych w Sstp 1492.

AKPr I 169–256 Ulanowski B[olesław]. *Liber formularum ad ius Polonicum necnon canonicum spectantium in codice Regiomontano asservatarum*. ~ We wstępie na s. 169–203 wydawca podaje opis kodeksu królewskiego należącego do zbioru rkpsów Biblioteki Uniwersyteckiej w Królewcu i mającego numer porządkowy 1555. Dawniejsza jego sygnatura była L. R. 3. Rkps ten znany jest z publikacji Jakuba Caro *Liber cancellariae Stanisłai Ciołek* w *Archiv für Österreichische Ge-*

schichte, Wien 1871, Band XLV, Tafte II, s. 319–545, który opublikował tylko jego część (cf. *Ciołek*). Wydawnictwo Ulanowskiego obejmuje tę część kodeksu, którą J. Caro prawie zupełnie pominął. Ulanowski wyróżnia w kodeksie cztery części. Część I obejmuje k. 1–102, część II k. 104–168r, część III k. 168v–178r (wg J. Caro część II i III stanowią jedną część II), część IV k. 178–276. Ulanowski zamieszcza pełny wykaz zawartości części III oraz IV. W wydawnictwie podaje on wybrane dokumenty z k. 168v–169v i 171r, które wg niego należą do części III. Część IV obejmuje 271 aktów, formuł „i innego rodzaju zażytków”, które Ulanowski podaje w wyborze. Wydawca zamieszcza jednak pełny wykaz zawartości tej części, zaznaczając te pozycje, które podaje w części materiałowej. Na s. 191 wydawca podaje informację o zamieszczonej na k. 272 rkpsu recepcie, w której występują dwie polskie glosy (*bursztyn, pokost*). Na s. 204–256 drukowany jest materiał, który zawiera nieliczne glosy polskie. Wydawca wyróżnia w druku glosy kursywą lub podaje je w przypisach. W Sstp cały materiał datowano XV *med.*

AKPr II s. XII–XIV. Kraków 1921. ~ Zawiera odpis słownika wyrazów prawnych datowany na 1444 r. W rkpsie Bandtkiego I (opis rkpsu cf. AKPr IV s. 1–432, 603–618 poz. 6) bezpośrednio po tekście statutów warchich wpisany jest na k. 35v–36v tekst łaciński z glosami polskimi. Przytaczając ten tekst, wydawca wyróżnia glosy polskie rozstrzelonym drukiem. Słowniczek ten wydał w 1895 r. A. Bruckner w V tomie *Prac Filologicznych* na s. 36–37, ale w Sstp cytowano materiał z AKPr II z datą 1444. Jest to inny odpis słowniczka wydanego w AKPr II na s. XX–XXI.

AKPr II s. XX–XXI. ~ Zawiera odpis słowniczka wyrazów prawnych datowany na 1453 r. Znajduje się on w rkpsie floriańskim (opis rkpsu cf. AKPr IV s. 1–432, 603–618 poz. 8) na k. 102r–102v. Wydawca podaje wyrazy polskie rozstrzelonym drukiem. W Sstp materiał datowano 1453. Jest to inny odpis słowniczka drukowanego w AKPr II s. XII–XIV.

AKPr II s. XXIII–XXIV. ~ Zawiera pieśń pasyjną *Jesus Krystus, Bog człowiek* (inne jej przekazy cf. R XXV 206–291 poz. 8b), zamieszczoną w rkpsie królewieckim (opis rkpsu cf. AKPr JI 1–588 poz. 1) na stronie verso ostatniej karty. Tekst tej pieśni wpisany jest ręką z początku 2 połowy XV w. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

AKPr II s. XXX–XXXIV. ~ W rkpsie petersburskim IV (opis rkpsu cf. AKPr IV s. 455–582 poz. 8) na k. 108v po tekście *Lumen penitenciarum* wpisane jest zdanie po polsku, na k. 127v mieści się tekst łaciński *Nota, quibus personis prohibetur sacra communio*, zawierający wyliczenie osób mających zakaz przyjmowania eucharystii, z kilkoma polskimi glosami. Wydawca wszystkie glosy wyróżnia w tekście rozstrzelonym drukiem. W Sstp materiał datowano 1433–8.

AKPr II 1–588 Ulanowski Bolesław, Statuta Casimiri Magni. ~ Na s. VII–IX znajduje się przedmowa Stanisława Kutrzeby, w której informuje on, iż w 1891 r. Komisja Prawnicza Akademii Umiejętności uchwaliła podjęcie wydawania statutów polskich z XIV i XV w. Pracy tej podjęli się Bolesław Ulanowski i Franciszek Piekosiński. Pierwszy podjął się wydania tekstów łacińskich, na które przeznaczono tomy II i IV AKPr, a drugi polskich, na które przeznaczono tom III. Na s. XI–L zamieszczono opisy rkpsów, w których znajdują się drukowane w tomie II i IV statuty, opracowane przez B. Ulanowskiego, F. Piekosińskiego i S. Kutrzebę. „Rękopisy, zawierające statuty polskie z XIV i XV w., znane są w prawie pod specjalnymi nazwami, które im nadali J. W. Bandtkie i J. A. Helcel” (s. IX). Na s. LI–LXXXVIII zamieszczono tablice synoptyczne ułożone przez Abdona Kłodzińskiego. W tomie II AKPr na s. 1–588 zamieszczono teksty statutów Kazimierza Wielkiego, znajdujące się w następujących rkpsach:

1. s. 1–53 w rkpsie królewieckim. O istnieniu rkpsu w Bibliotece Uniwersytetu Królewieckiego dowiedziano się z wydanej w 1861 publikacji F. Steffenhagena *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Regiae et Universitatis Regimontanae*, fasciculus I, s. 15; posiadał tam sygn. 58. Korzystał z niego Romuald Hube, o czym wspomina w *HubeList* na s. 38. Ten pergaminowy rkps formatu średniego quarto liczy 48 k., z czego na 46 całych, 47r i w 3 wierszach górnych 47v mieszczą się statuty Kazimierza Wielkiego, przepisane ręką dwóch pisarzy. B. Ulanowski uważa, że rkps pochodzi sprzed 1469 r., R. Hube datuje go na połowę XV w., natomiast zdaniem Kutrzeby „na pierwszą połowę XV wieku wskazując to, iż rkps jest pergaminowy i nie zawiera ani summy do statutów Kazimierza Wielkiego, ani statutów z XV w.” (s. XXV). W tekstach statutów występują nieliczne glosy polskie, które zostały przez wydawcę wyróżnione kursywą. W Sstp materiał datowano XV *p. pr.*

2. s. 55–95 w rkpsie Ossolińskich I z r. 1400. Zachowany był w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod sygn. 633. Opis jego podał Helcel (*SiPPP* I s. VI–VII), informując, że cały kodeks liczy 60 k. i zawiera trzy teksty. Statuty Kazimierza Wielkiego zapisano na k. 27–56. Tekst ten nie stanowi jednak całości znanego nam ustawodawstwa ziemskiego tego króla. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1400.

3. s. 97–153 w rkpsie puławskim II z 1458 r., niegdyś należącym do Biblioteki Puławskiej XX Czartoryskich, później przechowywany był w Bibliotece Kórnickiej. Dokładny opis tego kodeksu znajduje się u Helcela (*SiPPP* I s. XXIV–XXVIII). Kodeks liczy 176 s. Na s. 25 zaczyna się summa do statutów Kazimierza Wielkiego, a na s. 37–67 zamieszczone są statuty Kazimierza Wielkiego. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1458.

4. s. 155–178 w rkpsie Bandtkiego IV. W początku XIX w. rkps ten był w posiadaniu Józefa Muczkowskiego, który go znalazł w klasztorze lubińskim. Od Muczkowskiego nabył ten rkps w r. 1827 I. W. Bandtkie, który go opisał w *JusPol* na s. XIII–XV oraz wydał cały zachowany tekst statutów Kazimierza Wielkiego na s. 126–153. Następnie rkps przeszedł do Biblioteki Jagiellońskiej, gdzie ma sygn. 3095. Dokładny opis kodeksu podaje Helcel (*SiPPP* I s. XXXVII–XXXIX) oraz Wisłocki w swoim *Katalogu*. Znaki wodne wskazywały na spisanie rkpsu około 1480 r. Rkps ten, liczący 34 k., zawiera „tylko część pewną prawodawstwa Kazimierza Wielkiego, 59 artykułów nie-numerowanych wynoszącą” (*SiPPP* I s. XXXVIII). W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano *ca* 1480.

5. s. 179–188 w rkpsie jagiellońskim I. Przechowywany jest w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygn. 348. Opis podał Helcel (*SiPPP* I s. XII–XVI) oraz Wisłocki w swoim *Katalogu*. Rkps datowany jest *ca* 1420–1430. Zawiera on na s. 413–421 niewielki fragment statutów Kazimierza Wielkiego. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano *ca* 1430.

6. s. 189–225 w rkpsie Działyńskich III Mikołaja z Rogoźna. Rkps ten znajduje się w Bibliotece Kórnickiej pod sygn. BK 799. Krótka wiadomość o nim podaje Bandtkie (*JusPol* s. XVI), a szczegółowo opisał go Helcel (*SiPPP* I s. XLVII–XLVIII) oraz w 1968 r. M. Muszyński w opracowaniu zamieszczonym w *GłKórń* II na s. 206. Kodeks liczy 194 s. Na s. 3–36 znajduje się summa statutów Kazimierza Wielkiego, na s. 43–119 zapisano 166 artykułów statutów Kazimierza Wielkiego. Na s. 137 znajduje się informacja o pisarzu Mikołaju z Rogoźna i roku ukończenia pisania 1472. Wydawca na s. 189–225 zamieszcza summę statutów i artykuły 1–41 statutów Kazimierza Wielkiego z tego rkpsu, natomiast dalszy ciąg artykułów, 42–169, przytacza z kodeksu Ossolińskich III (*cf.* niżej poz. 7), którego kopią jest rkps Działyńskich III. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1472.

7. s. 225–271 w rkpsie Ossolińskich III. Przechowywany w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod sygn. 802. Opisy jego podają Helcel (*SiPPP* I s. XLVIII–LI) i Kętrzyński (*KatOssol* III s. 263–264). Kodeks liczy k. 127. Jest on uszkodzony, brakuje w nim 41 pierwszych artykułów statutów Kazimierza Wielkiego. Na pierwszych 13 kartach znajdują się statuty Kazimierza Wielkiego od 42 do 169 artykułu. Wydawca zamieszcza na s. 225–271 artykuły statutów Kazimierza Wielkiego z kodeksu Ossolińskich III jako dalszy ciąg materiału z rkpsu Działyńskich III (*cf.* wyżej poz. 6). Pismo wskazuje na koniec XV w., jak podaje Helcel w *SiPPP* I s. XLVIII–XLIX. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

8. s. 273–319 w rkpsie petersburskim I Jana z Opatowca z 1432 r. Znajdował się on w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. I.at. F II 33. Pierwszą wiadomość podał o nim w 1853 r. R. Hube w *Przyczynku do objaśnienia historii statutu wiślickiego* (Biblioteka Warszawska, t. 49, s. 4), nazywając go rkpsiem Jana kleryka krakowskiego. Opisał go Helcel w *SiPPP* I na s. VIII a następnie J. Korzeniowski w *Zapiskach z rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu* (Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, t. XL s. 52). Rkps liczył 53 k. Od k. 45r do końca rkpsu mieściły się statuty Kazimierza Wielkiego. Na k. 43r kodeksu była zawarta informacja o dacie powstania i pisarzu kodeksu. W tekście występowały nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1432. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w War-

szawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. s. 321–383 w rkpsie petersburskim II Mateusza Petersolca ze Słupcy z 1449 r. Znajdował się on w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. F II 10, gdzie dostał się w 1796 r. ze zbiorami Biblioteki Żaluskich. Obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3008. Pierwszą wiadomość o nim podał w 1853 r. R. Hube w *Przyczynku do objaśnienia historii statutu wiślickiego* (Biblioteka Warszawska, t. 49, s. 4). Opisał go dokładnie Helcel (*StPPP* I s. XIX–XXI) a następnie J. Korzeniowski w *Zapiskach z rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu* (Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, t. XI, s. 50–51). Rkps zawiera na k. 11r–45r sumę statutów kazimierzowskich i tekst statutów. Na k. 45r znajduje się informacja pisarza o dacie pisania i o nim samym. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1449.

10. s. 385–441 w rkpsie warszawskim I z lat 1420–1430. Rkps ten był w r. 1503 własnością Sebastiana Rusinowskiego, w końcu XVI w. należał do rodziny Wieszczeykich, w 1816 darował go Aleksander Sapieha Towarzystwu Naukowemu w Warszawie. Opisał go w 1831 r. Bandtkie w *Jus Pol* na s. XX. Następnie w 1833 r. dostał się z biblioteką Towarzystwa do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, gdzie miał sygn. Q II v 4. Opisał go niezbyt dokładnie Helcel w *StPPP* I na s. VII–VIII i bardzo sumarycznie J. Korzeniowski w *Zapiskach z rękopisów Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu* (Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, t. XI, s. 73). Rkps liczył 86 k. pergaminowych oraz na początku jedną kartę papierową i na końcu trzy karty papierowe. Pismo z lat 1420–1430 jednakowe w całym rkpsie. Wydawca zamieszcza na s. 385–399 sumę do statutów, a na s. 400–441 statuty Kazimierza Wielkiego. W tekście występowały nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1420–30. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

11. s. 443–550 w rkpsie Działyńskich II. Znajduje się on w Bibliotece Kórnickiej pod sygn. BK 794. Krótka informacja o nim podał Bandtkie (*Jus Pol* s. XV–XVI), a szczegółowo opisał go Helcel (*StPPP* I s. XVI–XIX) oraz w 1968 r. M. Muszyński w opracowaniu zamieszczonym w *GłKórnik* II na s. 177. Na k. 2r–15v znajduje się summa do statutów Kazimierza Wielkiego, natomiast na k. 15v–63r tekst statutów. Rkps datowany jest na r. 1441 i tak datowano materiał w Sstp. Wydawca zamieszcza tekst łącznie z tekstem z rkpsu puławskiego (cf. niżej poz. 12), sygnalizując w przypisach różnice między nimi. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą.

12. s. 443–550 w rkpsie puławskim I z 1452 r. Rkps ten znajdował się niegdyś w Gnieźnie, potem należał do Jana Zamojskiego, wojewody sandomierskiego, który darował go Akademii Zamojskiej. Następnie znalazł się w Bibliotece Tadeusza Czackiego w Porycku (po śmierci jej założyciela zakupili tę bibliotekę książęta Czartoryscy do Puław) i z nią dostał się do biblioteki puławskiej. Potem znalazł się w Bibliotece XX Czartoryskich w Krakowie w dziale rkpsów pod sygn. 1310. Znany jest ten rkps pod nazwą kodeksu Sędziwoja z Czechła. W kodeksie tym na s. 858–903 znajdują się statuty Kazimierza Wielkiego, poprzedzone summa do statutów, i statut warki Władysława Jagiełły. „Statuta te, jak nas uczy skrzętne poszukiwanie w odmiankach tekstu w *Jus Polonicum*, widocznie albo są przepisane z kodeksu [...] Działyńskich II, albo z kodeksu dawniejszego od tych, który był wzorem dla obudwóch rękopism” (*StPPP* I s. XXII). Wydawca zamieszcza tekst łącznie z tekstem z rkpsu Działyńskich II (cf. wyżej poz. 11), sygnalizując w przypisach różnice między nimi. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1441.

13. s. 551–587 w rkpsie częstochowskim z I połowy XV w. W 1918 r. znalazł ten rkps Jan Fijałek w Archiwum Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze, gdzie był przechowywany pod nr 3. Zwrócił na niego uwagę B. Ulanowski, który odpisał znajdujący się w tym rkpsie na k. 1r–12v tekst statutów Kazimierza Wielkiego. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1423.

AKP IV 1–432, 603–618 i 629–697 Ulanowski Bolesław, Statuta Casimiri Magni, Kraków 1921. – Materiał poprzedza krótka przedmowa Stanisława Kutrzchy na s. VII, w której podana jest in-

formacja o zawartości tego tomu. Na s. 1-432 oraz 603-618 i 629-697 drukowany jest dalszy ciąg tekstów statutów Kazimierza Wielkiego (początek w *AKPr* II) z następujących, opisanych w *AKPr* II na s. XI-L, rkpsów:

1. na s. 1-9 z rkpsu Sierakowskiego III. (Z uwagi na to, aby przy opisie poszczególnych rkpsów Sierakowskiego nie powtarzać informacji o ich pochodzeniu, uznane zostało za słuszne podać je w tym miejscu). Rękopisy Sierakowskiego I-IV, stanowiące odrębne całości, tworzyły w początku XIX w. jedną całość. Pierwszą wiadomość o tym rkpsie podał Hipolit Kownacki w publikacji *O dawnych statutach polskich dotąd niewydanych, w rękopiśmie starym do Józefa hrabiego Sierakowskiego należącym znajdujących się*, Pamiętnik Warszawski, t. 18, 1820, s. 193-213. Kodeks ten liczył 120 k. i zawierał siedem części. Opisał go Bandtkie (*JusPol* s. XVIII), a w 1856 r. Helcel (*SiPPP* I s. XXXIX-XLII), przyjmując za Bandtkiem oznaczenia poszczególnych części kodeksu, tj. część 1. - Sier I, część 2. - Sier II, część 5. - Sier III, część 3. 4. 6. - Sier IV (część 7. zaginęła), które zostały oprawione w osobne książeczki. Poszczególne części tego kodeksu mają zatem osobne własne sygnatury i znalazły się nawet w różnych bibliotekach. Sier I-II, razem złączone i oprawione w skórę z XIX w. z wyciśniętym napisem *Fragmenta statutorum Wulsyciensium regis Casimiri 1347*, znalazły się w Bibliotece Baworowskich we Lwowie jako rkps nr 981 (obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9848). Sier III też trafił do tej Biblioteki jako nr 1347. Sier IV w takiej samej oprawie, z błędnym napisem, znalazł się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie jako nr 1560. Wszystkie części pochodzą z jednego czasu, tj. z końca XV w. Rkps Sierakowskiego III liczy tylko 9 k., zapisanych jedną ręką z końca XV w. Obejmuje fragment ułożonego w Piotrkowie statutu Kazimierza Wielkiego dla Wielkopolan. W tekście jest zaledwie kilka głos polskich, które wydawca wyróżnia kursywą. W Sstp materiał datowano XV ex.

2. na s. 11-40 z rkpsu Sierakowskiego I (cf. też wyżej poz. 1). Rkps liczy 24 k. i zawiera artykuły statutów 1-94. Na wszystkich kartach znajdują się pisane ręką z przełomu XV i XVI w. napisy *Wulsyciensia*, a na k. 1r *Statuta Wulsyciensia*. W tekście jest zaledwie kilka głos polskich, które wydawca wyróżnia kursywą. W Sstp materiał datowano XV p. post.

3. na s. 41-67 z rkpsu Sierakowskiego II (cf. też wyżej poz. 1). Rkps liczy 22 k. i zawiera fragment statutów Kazimierza Wielkiego, w którym artykuły są ułożone wg alfabety „nadpisów”. W tekście jest zaledwie kilka głos polskich, które wydawca wyróżnia kursywą. W Sstp materiał datowano XV p. post.

4. na s. 69-155 z rkpsu Stronczyńskiego I. Pierwszą wiadomość o tym rkpsie podał w 1853 r. R. Hube w *Przyczynku do objaśnienia historii statutu wiślickiego* (Biblioteka Warszawska, t. 49, s. 4) i nazwał go rkpsiem Stronczyńskiego, do którego należał. Potem był przechowywany w Bibliotece Baworowskich we Lwowie pod nr 993 (obecnie w Bibliotece Narodowej pod sygn. akc. 9858). Liczy on 87 k. Na k. 1r-32r mieszczą się statuty Kazimierza Wielkiego liczące 132 artykuły numerowane a na k. 32r-46r summa do tychże statutów. Rkps pochodzi z 1472 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano ca 1472. Tekst statutów został wydany łącznie z tekstem z rkpsu Działyńskich IV (cf. niżej poz. 5) z zaznaczeniem różnic między nimi.

5. na s. 69-155 z rkpsu Działyńskich IV. Znajduje się w Bibliotece Kórnickiej (*AKPr* II s. XIX), ale ani Bandtkie, ani Helcel tego nie potwierdzają. Krótka wiadomość o rkpsie u Bandtkiego (*JusPol* s. XVI), szczegółowo opisał go Helcel (*SiPPP* I s. XI II-XIV). Liczy 240 stron. Na s. 1-6 znajdują się tytuły artykułów, a na s. 7-52 znajduje się tekst statutów Kazimierza Wielkiego, po którym następuje summa do tychże statutów, kończąca się na s. 68. Rkps powstał około 1472 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano ca 1472. Tutaj został wydany łącznie z tekstem z rkpsu Stronczyńskiego I (cf. wyżej poz. 4) z zaznaczeniem różnic między nimi.

6. na s. 157-217 z rkpsu Bandtkiego I. Był on na początku XIX w. własnością J. Falkowskiego, dyrektora szkoły dla głuchoniemych w Warszawie, następnie był w rękach J. W. Bandtkiego (przed 1831 r.), potem W. Baworowskiego. W Bibliotece Baworowskich we Lwowie miał sygn. 958 (obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9838). Krótką wzmiankę o nim podał Bandtkie w *JusPol* s. XII, mi której oparł się Helcel (*SiPPP* I s. XIX). Jest to rkps papierowy z połowy XV w., formatu male quarto, liczący 36 k. Na k. 1r-7v mieści się summa do statutów Kazimierza Wielkiego

i na k. 7v–30r tekst statutów Kazimierza Wielkiego. Po tym umieszczona jest data, kiedy ukończono pisanie rkpsu, 1444. Cały rkps pisany jest jedną ręką. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1444.

7. na s. 219–267 i 603–618 z rkpsu Bandtkiego II. Rkps znajdował się w końcu XVIII w. w bibliotece puławskiej, skąd na początku XIX w. dostał się do rąk J. W. Bandtkiego. Podał on wiadomość o nim w *Zbiorze rozpraw o przedmiotach prawa polskiego*, Warszawa 1812, s. 200, następnie w *JusPol* s. XII–XIII. Na tych wiadomościach oparł swój opis Helcel (*StPPP* I s. LI–LII). Rkps przechowywany był w Bibliotece Baworowskich we Lwowie pod nr 953 (obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9836). Rkps liczy 95 k., pisany cały jedną ręką z 2 połowy XV w. Na k. 1r–16v mieści się summa do statutów Kazimierza Wielkiego (wydana na s. 603–618) oraz na k. 18r–71r mieszczą się statuty (wydane na s. 219–267). W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Rkps pochodzi z 1478 r. Tak też w Sstp datowano cytowany materiał.

8. na s. 269–324 z rkpsu floriańskiego. Rkps ten, należący niegdyś do klasztoru w Tyńcu, nabył w Galicji ksiądz Ziegler, biskup w Tarnowie a następnie w Linzu w Górnej Austrii. Darował go klasztorowi oo. augustianów w St. Florian w Górnej Austrii, gdzie się znajduje pod sygn. 551. Rkps składa się z dwóch części, z których pierwsza obejmuje k. 40, a druga liczy k. 102. Tekst statutów Kazimierza Wielkiego, znajdujący się na k. 1r–36v, wydał w Pradze w 1880 r. Hermenegild Tirczek w wydawnictwie *Svod zakonův slovanských*, t. V, s. 532–586. Na k. 36v podana jest data wpisania tekstu statutów 1453 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1453.

9. na s. 325–345 i 691–697 z rkpsu petersburskiego III Pawła Kostki z Wojnicza. Liczył 119 k. współcześnie numerowanych. W XVIII w. rkps ten znajdował się w Bibliotece Załuskich w Warszawie, a w 1796 r. dostał się do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, gdzie miał sygnaturę Lat. F II 124. Dokładny jego opis podał Helcel (*StPPP* I s. XLV–XLVII). Na k. 86v–96r znajdował się tekst statutów. Rkps ten był zdefektowany, brakowało w nim dziewięciu kart ze statutów Kazimierza Wielkiego, które zostały wydarte. Trzy z tych kart, na których znajdował się koniec artykułu 34, artykuły 35–54 i początek 55, znalazły się w Bibliotece Jagiellońskiej w dziale rkpsów pod nr 5013. Tekst z tych trzech kart wydawca zamieszcza osobno na s. 691–697. Rkps pochodzi z 1463 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1463. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

10. na s. 347–400 z rkpsu Ossolińskich II. Przechowywany w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod sygn. 165. Opisał go A. Batowski w *Źródłach do historii prawodawstwa polskiego w zbiorze rękopisów Biblioteki Ossolińskich*. Dziennik Literacki, t. I, Lwów 1852, s. 118. Następnie rkps został rozbity na kilka części, które mieściły się w tejże bibliotece pod różnymi sygnaturami. W części trzeciej o sygn. 70 znajduje się niepełny tekst statutów Kazimierza Wielkiego, który zaczyna się w drugiej kolumnie na k. 1r a kończy na k. 17v. Rkps pochodzi z 1434 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1434.

11. na s. 401–432 z rkpsu warszawskiego II. Opisał go w 1831 r. Bandtkie (*JusPol* s. XX), kiedy rkps należał do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. W zasadzie do tych samych informacji ograniczył się Helcel (*StPPP* I s. XXIII–XXIV). Potem rkps znalazł się w Bibliotece Ordynacji Krasieńskich w Warszawie w dziale rkpsów, rozbity na dwie części liczące po 12 k. każda, pod sygnaturami 3393 i 3839. Treść obu tych części podał F. Pułaski w *Opisie 815 rkpsów Biblioteki ordynacji Krasieńskich*, s. 34–35 (nr 23 i 34). W części pierwszej znajduje się summa do statutów Kazimierza Wielkiego, w drugiej części na k. 22r–24v znajduje się kilka artykułów wyjętych ze statutów Kazimierza Wielkiego. Rkps pochodzi z 1454 r. i tak też jest datowany materiał w Sstp. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Tekst tego rkpsu jest wydany wraz z tekstem z rkpsu Działyńskich I (cf. niżej poz. 12) z zaznaczeniem różnic między obydwoma tekstami.

12. na s. 401–432 z rkpsu Działyńskich I. Znajduje się on w Bibliotece Kórnickiej pod sygn. BK 801. Dokładnie został opisany przez Helcla (*StPPP* I s. XXVIII–XXXVII). Jest to kodeks liczący

370 k. Na kartach 248r-256r znajdują się summa do statutów Kazimierza Wielkiego, a na k. 264r niektóre (129, 115, 111, 112) artykuły tegoż statutu (cf. *StPPP* I s. XXXII-XXXIII). Rkps pochodzi z 1460 r. M. Muszyński w *GłKór* II na s. 192 podaje, że powstał on między 1425 a 1488 r. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1460. Tekst tego rkpsu jest wydany wraz z tekstem rkpsu warszawskiego (cf. wyżej poz. 11) z zaznaczeniem różnic między obydwoma tekstami.

13. na s. 629-689 z rkpsu Stronczyńskiego II. Pierwszą wiadomość o nim podał Romuald Hube w 1853 r. w *Przyczynku do objaśnienia historii statutu wiślickiego* (Biblioteka Warszawska, t. 49, s. 4) i nazwał go rkpsiem Piotra z Sieradza, przez którego był (z wyjątkiem k. 57-58) pisany w 1474 r. Rkps ten był własnością K. Stronczyńskiego, potem przeszedł do Biblioteki Baworowskich we Lwowie, gdzie miał sygn. 985. Obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9851. Rkps jest kodeksem papierowym małego formatu liczącym 58 k. Na k. 1r-3r znajduje się summa do statutów Kazimierza Wielkiego, na k. 3v-32v mieści się tekst statutów z nielicznymi glosami polskimi, które wydawca wyróżnia kursywą. Rkps powstał po 1474 r. W Sstp materiał datowano XV p. post.

AKPr IV 433-452 i 619-628 Ulanowski Bolesław, *Constitutiones et iura terrae Lanciciensis*. ~ Jest to zwód zwyczajów i laudów mazowieckich, ogłoszony po raz pierwszy w r. 1831 przez Bandtkiego w *JusPol* (s. 194-200) z rkpsu Sierakowskiego IV. Uchwały łęczyckie z lat 1418 i 1419 wydawca podaje z następujących rękopisów:

1. na s. 433-452 z rkpsu petersburskiego III (opis rkpsu cf. *AKPr* IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 9). Na k. 109-114 znajduje się tekst uchwał łęczyckich. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano 1463. Tekst ten został wydany jako główny i opatrzony w przypisach wariantami z tekstu znajdującego się w rkpsie Sierakowskiego IV (cf. niżej poz. 2).

2. na s. 433-452 (przypisy) z rkpsu Sierakowskiego IV (opis rkpsu cf. *AKPr* IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 1). Na k. 24r-33r. na których górze znajduje się napis *Lanciciensis*, mieści się tekst 66 artykułów uchwał łęczyckich. Na k. 33r-34v jest spis tytułów do tych uchwał. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano XV p. post. Wydany tekst stanowi warianty do tekstu głównego z rkpsu petersburskiego III (cf. wyżej poz. 1).

3. na s. 619-628 z rkpsu jagiellońskiego II. Jest to rkps Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 5569. Składa się z 12 k. formatu in quarto. Pisany jest ręką 2 połowy XV w. W rękopisie nie ma daty, kiedy został napisany. S. Kutrzeba podaje w *AKPr* II na s. XXII informacje dotyczące ustaleń datacji rękopisu, z których wynika, iż mógł on powstać po 1480 r. Na s. 1-13 mieści się tekst uchwał łęczyckich. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał datowano XV ex.

AKPr IV 455-582 Ulanowski Bolesław, *Statuta terrestria in conventionibus Cracoviensi et Wartheusi laudata*. ~ Są to wszystkie teksty statutów krakowskiego z r. 1420 i warciekiego z r. 1423, przeważnie złączone w rkpsach w jedną całość. Wydawca podaje teksty z następujących rkpsów:

1. na s. 455-471 z rkpsu warszawskiego I (opis rkpsu cf. *AKPr* II 1-588 poz. 10). Na k. 71r-86r mieści się tekst statutu warciekiego. W Sstp materiał datowano 1420-30. Tekst ten wydawca umieszcza wraz z tekstem z rkpsu floriańskiego (cf. niżej poz. 2), sygnalizując w przypisach różnice między nimi.

2. na s. 455-471 z rkpsu floriańskiego (opis rkpsu cf. *AKPr* IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 8). Na k. 36v-40r mieści się tekst statutu warciekiego. W Sstp materiał datowano XV p. post. Wydawca z tego rkpsu zamieszcza w przypisach tylko te fragmenty, które są różne od tekstu rkpsu warszawskiego I (cf. wyżej poz. 1).

3. na s. 473-489 z rkpsu petersburskiego III (opis rkpsu cf. *AKPr* IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 9). Na k. 104v-109r jest tekst statutu warciekiego. W Sstp materiał datowano 1463. Tekst ten wydawca umieszcza wraz z tekstem z rkpsu Bandtkiego II (cf. niżej poz. 4), sygnalizując w przypisach różnice między nimi.

4. na s. 473-489 z rkpsu Bandtkiego II (opis rkpsu cf. *AKPr* IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 7). Na k. 71v-72v zamieszczony jest tekst statutu krakowskiego z 1420 r., a następnie na k. 72v-83 warciekiego. W Sstp materiał datowano 1478. Tekst ten wydawca umieszcza wraz z tekstem rkpsu petersburskiego III (cf. wyżej poz. 3), sygnalizując różnice między nimi.

5. na s. 491–506 z rkpsu Stronczyńskiego I (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 4). Na k. 46v–47v umieszczone są tytuły do 31 artykułów statutu warckiego, a na k. 47v–57r mieści się 31 artykułów tegoż statutu. W Sstp materiał datowano 1472. Teksty te zostały wydane wraz z tekstami z rkpsu Działyńskich IV (*cf.* niżej poz. 6) z zaznaczeniem różnic między nimi.

6. na s. 491–506 z rkpsu Działyńskich IV (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 5). W rkpsie tym na s. 69 rozpoczynają się tytuły do artykułów statutowych, a na s. 71–81 zamieszczony jest sam tekst statutów warckich. W Sstp materiał datowano *ca.* 1472. Teksty te zostały wydane wraz z tekstami rkpsu Stronczyńskiego I (*cf.* wyżej poz. 5) z zaznaczeniem różnic między nimi.

7. na s. 507–518 z rkpsu Bandtkiego I (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 6). Na k. 30r–35v znajduje się tekst statutu warckiego, na którego końcu jest podana data 1444, kiedy ukończono pisanie rkpsu. Tak też datowano materiał w Sstp.

8. na s. 519–530 z rkpsu petersburskiego IV z lat 1433–1438. Tak nazwał B. Ulmowski rkps przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygnaturą I at. I Q 34. Jego zawartość podał częściowo A. Blumenstok w *AKH* VI na s. 404 nr 172 i s. 433 nr 308. Na k. 143v–151r znajdował się tekst statutu warckiego. W Sstp materiał datowano 1433–8. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. na s. 531–544 z rkpsu petersburskiego II (opis rkpsu *cf.* *AKPr* II 1–588 poz. 9). Na k. 45v–54v znajduje się tekst statutu warckiego. W Sstp materiał datowano 1499. Tekst tego rkpsu jest wydany wraz z tekstem rkpsu warszawskiego II (*cf.* niżej poz. 10) z zaznaczeniem różnic między obydwooma tekstami.

10. na s. 531–544 z rkpsu warszawskiego II (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 11). W części drugiej rkpsu na k. 13–22 zapisano tekst statutu warckiego. W Sstp materiał datowano 1454. Tekst tego rkpsu jest wydany wraz z tekstem rkpsu petersburskiego II (*cf.* wyżej poz. 9) z zaznaczeniem różnic między obydwooma tekstami.

11. na s. 545–549 z rkpsu Sierakowskiego IV (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 1). Na k. 46r–46v spis tytułów do statutu warckiego, na k. 46v–48v alfabetyczny układ statutu warckiego, ale tylko częściowo, do artykułu 5, po nim jako artykuł 6 na k. 48v–49r przysięga żydowska po łacinie.

12. na s. 551–568 z rkpsu Ossolińskich III (opis rkpsu *cf.* *AKPr* II 1–588 poz. 7). Na k. 14r–17v znajduje się tekst statutu warckiego. Wydawca zamieszcza tytuły i tekst artykułów 1–41 statutu z tego rkpsu, natomiast w przypisach przytacza warianty z rkpsu Działyńskich III (*cf.* niżej poz. 13), który jest jego kopią.

13. na s. 551–568 z rkpsu Działyńskich III (opis rkpsu *cf.* *AKPr* II 1–588 poz. 6). Spis tytułów do statutu warckiego tworzy jeden ciąg z summa do statutów Kazimierza Wielkiego, zajmując strony 36–42. Następnie na s. 119–136 zamieszczony jest statut warcki. Wydawca zamieszcza na s. 551–554 tytuły artykułów statutu warckiego z tego rękopisu, natomiast na s. 555–568 przytacza tekst statutu z rkpsu Ossolińskich III (*cf.* wyżej poz. 12), a jedynie w przypisach przytacza warianty z rkpsu Działyńskich III, który jest kopią rkpsu Ossolińskich III.

14. na s. 569–582 z rkpsu puławskiego II (opis rkpsu *cf.* *AKPr* II 1–588 poz. 3). Na s. 79–87 mieści się tekst statutu warckiego. W Sstp materiał datowano 1458. Tekst statutu z tego rkpsu wydawca zamieszcza jako podstawowy, zaznaczając w przypisach różnice między nim a tekstem z rkpsu Działyńskich I (*cf.* niżej poz. 15).

15. na s. 569–582 z rkpsu Działyńskich I (opis rkpsu *cf.* *AKPr* IV 1–432, 603–618 i 629–697 poz. 12). Na k. 256v–263v mieści się statut warcki. W Sstp materiał datowano 1460. Jako podstawowy wydawca umieszcza tekst z rkpsu puławskiego II (*cf.* wyżej poz. 14), natomiast w przypisach umieszcza warianty z rkpsu Działyńskich II.

Wc wszystkich tekstach występują nieliczne glosy polskie, które wydawca wyróżnia kursywą.

AKPr IV 585–598 Ulanowski Bolesław, Statuta in conventione generali in Piotrków anno 1447 laudata. – Wydawca zamieszcza krytyczne wydanie statutów piotrkowskich z r. 1447 na podstawie pięciu rękopisów, a więc wszystkich znanych tekstów. W przypisach sygnalizuje różnice między poszczególnymi rękopisami, omawia braki i uzupełnienia. Wydawca podaje teksty z następujących rkpsów:

1. z rkpsu petersburskiego II (opis rkpsu *cf.* AKPr II 1-588 poz. 9) na k. 54v-57v.
2. z rkpsu puławskiego II (opis rkpsu *cf.* AKPr II 1-588 poz. 3) na s. 91-95.
3. z rkpsu Bandtkiego II (opis rkpsu *cf.* AKPr IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 7) na k. 90-95.
4. z rkpsu Bandtkiego III z końca XV w. Rkps ten kupił w r. 1822 od Ambrożego Grabowskiego, księgarza krakowskiego, J. W. Bandtkie, który podał o nim wiadomość w *JusPol* (s. XIII). Bandtkie informuje, że pierwotnie część pierwszą tego kodeksu stanowiła drukowana edycja z XV w. Później jednak sam właściciel oddzielił druk od tekstu rękopiśmianego, nie zważając, że przez to rozrywa części składowe, stanowiące ze sobą integralną całość. W opisie swoim Bandtkie wylicza zawartość kodeksu. „Obecnie znajduje się ten rkps w Bibliotece im. Baworowskich we Lwowie jako nr 22. Dokładny opis tego kodeksu pomieścił B. Ulanowski w Archiwum Komisji Prawniczej t. V s. 44-59” (s. XVII). Obecnie rkps znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9777. Ulanowski w opisie rkpsu podaje informację, że na k. 311-34v mieści się statut piotrkowski. Cały zachowany tekst statutu z tego rkpsu jest wydany w przez B. Ulanowskiego w opracowaniu z 1897 r. *Najdawniejszy układ systematyczny prawa polskiego z XV wieku* w AKPr V s. 77-91. W Sstp material cytowano z AKPr IV

5. z rkpsu Sierakowskiego IV (opis rkpsu *cf.* AKPr IV 1-432, 603-618 i 629-697 poz. 1). Na k. 1r-5v mieści się statut piotrkowski. W Sstp material datowano XV *ex*. Na górze pierwszej karty inną ręką z XV w. napisano *Statuta pyotrkoviensia*, na pozostałych *Pyotrkoviensia*.

W całym materiale jest zaledwie kilka polskich glos, które są wyróżnione w tekście przez wydawcę kursywą.

AKPr V 37-190 Ulanowski B[olesław]. Najdawniejszy układ systematyczny prawa polskiego z XV wieku. Kraków 1897. -- Na s. 37-59 wstęp wydawcy, omawiający zasady powstawania kodeksów prawnych, opracowywanych najczęściej przez średniowiecznych notariuszy sądowych. „W XIV i XV stuleciu poprzestawano jedynie na kompilowaniu rozmaitych zabytków i na przepisywaniu takich, które w praktyce cieszyły się większą powagą” (s. 37). Jednym z takich zbiorów ustaw prawnych jest zbiór, zwany Kodeksem Bandtkiego III (opis rkpsu *cf.* wyżej poz. 4), charakteryzujący się znaczną liczbą wciągniętych pomników prawnych i liczący 251 k. formatu małego quarto plus 1 k. pergaminowa i 2 karteczki znacznie mniejsze później doszyte. Wydawca na s. 44-50 przedstawia szczegółowo zawartość kodeksu, pisząc, iż zabytki pomieszczone w tym kodeksie dzielą się na dwie grupy. Pierwsza obejmuje interesujące nas, z uwagi na glosy polskie, pomniki prawa polskiego i sięga do k. 124v, drugą stanowi podręcznik Rajmunda Partenopejskiego. Ta pierwsza część składa się z kolei z dwóch części, z których pierwsza zawiera same teksty prawne, druga wypełniają dwa odrębne układy systematyczne, w których pisarz ujął przepisy zawarte w ośmiu księgach jego kolekcji, nazwane w rękopisie *Summarii casus*. Pierwszy układ dotyczy prawa publicznego, drugi, obszerniejszy, traktuje o ustroju sądów, o procesie, o prawie karnym i cywilnym. Przy każdym artykule obu układów znajduje się odnośnik wskazujący, na podstawie jakich tekstów w kompilacji się znajdujących dany artykuł został ułożony. Materiał ten wydawca zamieszcza na s. 61-181. Na s. 183-190 podaje wykaz artykułów w obydwu układach. W tekście występują nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp material datowano XV *ex*.

AKPr V 191-309 Balzer Oswald, Średniowieczne prawa mazowieckiego pomniki z rękopisu petersburskiego. ~ Na s. 191-234 wydawca przedstawia opis rkpsu, z którego wydaje średniowieczne zabytki prawa mazowieckiego. Rkps znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. Q II 274. Liczył 80 k. ponumerowanych (z wyjątkiem ostatniej) ręką późniejszą. Składał się z siedmiu osobnych zeszytów. Co do swej treści rozpadał się na dwie części, z których pierwsza, obejmująca cztery pierwsze zeszyty, tj. k. 1-46, zawierała zbiór średniowiecznych pomników prawa mazowieckiego, a mianowicie 21 statutów mazowieckich, zbiór zwyczajów ziemi mazowieckiej złożony z 24 artykułów, zbiór laudów i prejurykatów mazowieckich złożony z 15 artykułów, prywatny układ prawa złożony z wyników ze statutów Kazimierza Wielkiego, *Zwierciadła saskiego* i *Jus municipale* magdeburskiego. Część druga, obejmująca trzy dalsze zeszyty, tj. k. 47-79, zawierała układ prawa niemieckiego, zwany *Dysfunkcjami*. Część pierwszą rkpsu pisały na przemian dwie ręce, które wykazują znamiona pisma z końca XV i początku XVI w., część drugą pisała inna ręka i charakter pisma wskazuje na późniejszy czas powstania tej części w stosunku do pierwszej. Fakt, iż w części pierwszej rkpsu jako ostatni mamy podany już statut Konrada III z 20 września 1496 r.,

sugeruje czas powstania tej części najwcześniejszej na koniec XV w. W Sstp część materiału opatrzono jest datą *ca* 1500 (*oborzne, odkład, przeszłości*) lub XV (*puścizna*), część jednak materiału opatrzono datami, jakie widnieją na dokumentach wchodzących w skład kodeksu (np. *nałożyć* 1426, *obebrać* 1452), nie zaznaczając faktycznej daty powstania rkpśu. Wydawca, zamieszczając na s. 234–309 materiał tego rkpśu, układa go w dwie grupy. Pierwsza obejmuje statuty mazowieckie wg ich chronologicznego porządku, druga inne zabytki prawne, tj. zbiór zwyczajów mazowieckich, laudów i preiudycatów, oraz kompilację ze statutów Kazimierza Wielkiego i ksiąg prawa niemieckiego. W tekstach występują nieliczne polskie glosy, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Rkpś powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

AKPr V 367–400 Ulanowski B[olesław]. Kilka aktów do historii sądownictwa według prawa niemieckiego w Polsce. – We wstępie na s. 367–370 wydawca pisze, iż ekscerpując księgi konsystorza gnieźnieńskiego, znalazł w tomie LIX szereg aktów ingrosowanych pod datą 8 lipca 1491 r. i odnoszących się do przewlekłego procesu, który się toczył w sądzie miejskim lubelskim, a następnie przechodził przez rozmaite instancje w sądzie wyższym prawa niemieckiego na zamku krakowskim oraz w sądzie komisarskim sześciu miast, tj. Krakowa, Sącza, Kazimierza, Wieliczki, Bochni i Olkusza. Teksty tych dokumentów są zamieszczone na s. 371–400. W tekstach występują polskie glosy, które zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp część materiału jest cytowana z datą widniejącą na ingrosowanym dokumencie, część zaś z tą datą w nawiasie, natomiast poza nawiasem data 1491, czyli data powstania odpisu. Ten drugi sposób datowania jest prawidłowy, czyli np. (1481) 1491 *AKPr V* 376.

AKPr VIIIa 43–59 Piekosiński Franciszek. Nieznane średniowieczne rotys przysięg wareckie z lat 1419–1480, Kraków 1907. – Wydawca przedstawia zbiorok ponad 100 zapisek zawierających rotys przysięg sądowych w języku polskim. S. Kutrzeba we wstępie do tomu VIIIa na s. IX informuje, iż najstarszą księgę sądów ziemskich wareckich z lat 1408–1425 ogłosił T. Lubomirski (*cf. Czry* s. 131–332). Rotys tu ogłoszone są wzięte z innej księgi, mianowicie tej, którą jako warecką lb przechowuje Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie; właśnie ta księga obejmuje lata 1419–1480.

AKPr VIIIa 61–175 Piekosiński Franciszek. Zapiski sądowe województwa sandomierskiego z lat 1395–1444. – Wydawca przedstawia wybór najważniejszych zapisek z ksiąg sądów ziemskich województwa sandomierskiego, zawierających glosy i rotys polskie. Wszystkie rotys sądowe zapisane po polsku wydał z ksiąg radomskich w 1907 r. Jan Baudouin de Courtenay w opracowaniu *Rotys przysięg z archiwum radomskiego* (*cf. MPKJ* II 295–309), skąd w Sstp wykorzystano tylko ten materiał, którego nie ma w *AKPr VIIIa*. Zarówno polskie rotys, jak i nieliczne polskie glosy w zapiskach łacińskich zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Na s. 233–270 wydawca zamieszcza indeks osób i miejscowości z rot wareckich i zapisek sądowych województwa sandomierskiego.

AKPr X Kłodziński Abdon. Najstarsza księga sądu najwyższego prawa niemieckiego na zamku krakowskim, Kraków 1936. – W przedmowie na s. VII–L wydawca podaje, że „z trzech sądów powiatowych w ziemi krakowskiej, mających swoją siedzibę w grodzie (*in castro*) krakowskim, bieckim i sandeckim (Nowy Sącz), które równocześnie występowały w ostatniej ćwierci XIV w. pod nazwą sądów najwyższego prawa niemieckiego (*iudicium iuris supremi Teutonici*), najdłużej utrwalił swą działalność sąd krakowski, gdyż przetrwał do r. 1793; dwa pozostałe [...] zamarły gdzieś w pierwszej połowie XV w. [...] Sąd krakowski pozostawił po sobie najokazalszą spuściznę w zapiskach sądowych, zawartych w 61 księgach z lat 1390, 1392 do 1793, dochowanych do czasów obecnych” (s. VII). Na s. 1–484 zamieszczony jest tekst najdawniejszych z dochowanych zapisek tegoż sądu. Pochodzą one z księgi oznaczonej sygnaturą archiwalną Teutonica I i z pierwszych sześciu stron księgi Teutonica I a, które to księgi stoją na czele ogólnego zbioru ksiąg sądu najwyższego prawa niemieckiego na zamku krakowskim, przechowywanego w państwowym Archiwum Ziemskim, obecnie Archiwum Państwowym, w Krakowie pod nazwą Teutonica I a. Na s. 485–621 znajduje się indeks osób i miejscowości, na s. 622–849 indeks rzeczowy. Zapiski z lat 1390, 1392–1416 pisane są w języku łacińskim, jedynie cztery zapiski sporządzone są w języku niemieckim. Cudziennięgdzie w zapiskach trafiają się glosy polskie, które są wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem.

AKPr XI Kutrzeba Stanisław i Mańkowski Alfons. Polskie ustawy wiejskie XV–XVIII w., Kraków 1938. – Na s. IX–X zamieszczona jest przedmowa S. Kutrzeby, na s. XI–XV wstęp, w którym

jest informacja, iż przedmiotem tego wydawnictwa są normy określające wewnętrzne życie wsi, określane jako ustawy, czyli wilkierze wiejskie. W wydawnictwie znajduje się tylko jeden zabytek z XV w., mianowicie na s. 1–4 statut ziemi ruskiej, dotyczący się głównie stosunków włościańskich. Oryginał jest nieznan. Kopia znajduje się w Seminarium Nauk Pomocniczych Historii UJ. Są to dwie luźne kartki formatu małego quarto, nieco podniszczone, podobno wydobyte z okładki jakiegoś rkpsu, przekazane do Seminarium przez Jana Łosia. Zapisane są trzy pierwsze strony i początek czwartej. Pismo z połowy XV w. Na to, że to kopia, wskazują błędy popełnione przez pisarza niezrozumiejącego tekstu lub nieumiejącego go odczytać. Tekst w języku łacińskim zawiera 4 polskie glosy (*bartnik, pop, poziemczyzna, ślad*) wyróżnione przez wydawców rozstrzelonym drukiem. W Sstp materiał datowano XV *med.* Na końcu książki zamieszczono dwa indeksy, na s. 476–484 indeks osób i miejscowości, a na s. 485–512 indeks rzeczowy.

Aleksy Legenda o św. Aleksym. *Vitel* 172–179. – Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2317 formatu in quarto i liczący 380 k. zawiera łacińskie traktaty, kazania i inne teksty teologiczne, pisane w większości w drugiej ćwierci XV w. przez kilku kopistów. Na k. 55r–60v znajduje się polska legenda o św. Aleksym, która przypuszczalnie nie posiada zakończenia (brakuje opisu bólu rodziny i pogrzebu świętego Aleksego). Tekst został zapisany około połowy XV w. (może w 1454 r., i tak datowano go w Sstp) i stanowi kopię dawniejszego wzoru. Ostatnie wydanie w *ChrestW/Rz* s. 260–265, także w transkrypcji. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą 1451–54 a 1455, nie podając jednak daty przy cytatach.

AMP XIII Perz Mirosław, Sources of polyphony up to circa 1500, *Antiquitates Musicae in Polonia*, t. XIII, Graz 1973. ~ Wydawca na s. XXVI–XXVII opisuje rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. Wn 378. Rkps w XVIII w. znajdował się w Bibliotece Żaluskich albo być może – ale tu mógł być tylko w początku XIX w. – w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. W r. 1795 (o ile był w Bibliotece Żaluskich) lub po 1830 (o ile by był w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego) został zabrany do Petersburga do Ces. Bibl. Publ., gdzie miał sygn. Lat. F 1 378. Powrócił do Polski w latach 1923–1928 na mocy traktatu ryskiego i znajdował się w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie w latach 1930–1936 został włączony do Biblioteki Narodowej w Warszawie, gdzie miał tę samą sygn. Rkps ten został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Współcześnie znany jest tylko z niekompletnej fotokopii (brak k. 25r i kart. które były niezapisane i dlatego pewnie nie sfotografowano ich) i opisu Marii Szczepańskiej (*Nowe źródła do historii muzyki średniowiecznej w Polsce*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. Adolfa Chybińskiego*, Cracow 1930, s. 16–20). Na fotokopiiach została wpisana w prawym górnym rogu nowa numeracja od 1r do 29v. Rkps ten, formatu 290 x 215 mm, powstał w 2 ćwierci XV w. Opisany przez M. Szczepańską zabytek nie stanowił całości. Obejmował bowiem 34 papierowe karty, z których pierwsza oznaczona była na środku górnego marginesu liczbą 54. Paginacja trochę pomieszana z powodu błędów i opuszczeń. Rkps zawierał wielogłosowe opracowania tekstów z *Ordinarium Missae* oraz tekstów hymnicznych. Zanotowany był notacją mensuralną czarno-białą. Wszystkich kompozycji było 18. W rkpsie znajdowały się napisy w języku łacińskim i polskim. Te w języku polskim albo są związane z nutami, albo są tłumaczeniem wyrazów z łacińskiego tekstu liturgicznego, albo wyrażają jakieś uwagi niemające związku z utworami czy wreszcie stanowią fragmenty jakiegoś wiersza lub może świeckiej pieśni. Wydawca na s. XXVIII–XXIX zamieszcza w transliteracji wyrazy polskie, podając ich lokalizację i tłumaczenie na język angielski. Na s. 103, 105, 108, 112, 115, 117–121, 128, 129, 132, 133, 136, 138–141, 147, 153–155 zamieszcza fotografie tych kart rkpsu, na których są wyrazy polskie. W Sstp materiał datowano XV *p. pr.* Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej.

Arch Rękopiśmienne luźne ekscerpty z ksiąg sądowych grodzkich i ziemskich z Wojewódzkiego Archiwum: Państwowego w Krakowie (obecnie Archiwum Państwowe): *CastrBiec* (Castrensia Biccensia), *CastrCrac* (Inscriptiones Castri Cracoviensis), *TerBiec* (terrestria Biccensia), *TerCrac* (Terrestria Cracoviensia), *TerCzechov* (Terrestria Czechoviensia), *Teuton* (teutonica). ~ Materiał, który sta-

nowią wypiski z ksiąg ziemskich Krakowa, Biecza i Czchowa, grodzkich Krakowa i Biecza oraz akt sądu wyższego prawa niemieckiego na zamku krakowskim, znajduje się wyłącznie na kartkach magazynowych. Zapiski pochodzą z XIV i XV w. Przy opracowywaniu haseł słownikowych uzupełniano konteksty na podstawie bieżących odczytań z ksiąg przechowywanych w Archiwum Państwowym w Krakowie (Oddział I – akt staropolskich grodzkich i ziemskich, archiwów rodów i rodzin, kolekcji i zbiorów) Elżbiety Belcarzowej i Felicji Wysockiej. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II. Ekscerpcja Haliny Palaszowcej.

ArchLit XVI 9–17 Kowalewicz Henryk, Kuraszkiewicz Władysław, Staropolska pieśń maryjna na nowo odczytana, *Miscellanea staropolskie* 4, Wrocław 1972, s. 9–17, Archiwum Literackie, t. XVI. Polska Akademia Nauk. Instytut Badań Literackich. – Na s. 12–13 zamieszczono tekst pieśni *Maryja czysta dziewice* (imny jej przekaz *cf.* R XXV 206–291 poz. 2), znajdujący się w rkpsie Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze pod sygn. II. 18a, zawierającym kazania z XV w. Tekst tej pieśni został wpisany na k. 347v ręką późniejszą niż pozostałe teksty. Dukt pisma wskazuje na czas około połowy XV w. Wydawcy zamieszczają tekst pieśni w transliteracji i transkrypcji oraz na karcie dołączonej między s. 16 i 17 fotokopie. W Sslp materiał datowano XV *med.* Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. IX. O tekście tej pieśni pisze R. Mazurkiewicz w monografii *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*. Kraków 2002, s. 62–63. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowcej.

Arch.Slaw Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie, wydane nakładem właściciela pod kierownictwem Z. L. Radziwińskiego przy współudziale P. Skobielskiego i B. Gorczaka, I. 1366–1506. Lwów 1887, II. 1284–1506, Lwów 1888. – W tomie I na s. V–XIV przedmowa (Z. L. Radziwiński), na s. XV–XXIX wykaz dokumentów, na s. 1–121 teksty dokumentów z lat 1366–1500, na s. 153–165 objaśnienia do dokumentów, na s. 169–182 indeks osób, na s. 183–195 indeks miejscowości, na s. 196–201 indeks rzeczowy. Dokumenty prawie wszystkie są pisane w języku miejscowym, ruskim, nieliczne w łacińskim. „Głównym zadaniem naszym było wydać to wszystko, co się znajduje w archiwum sławuckim [...]. Ale ponieważ rzeczony archiwum nie posiada wszystkich dokumentów w oryginałach, więc gdzie było możebnym sprawdzić je z oryginałów, tośmy dopełnili, notując pod każdym z nich, gdzie się takowy znajduje, i jeżeli był uprzednio drukowany, to gdzie mianowicie. Postąpiliśmy sobie w ten sposób z oryginałami muzeum książąt Czartoryskich w Krakowie, Zakładu imienia Ossolińskich we Lwowie, i wreszcie archiwum Radziwiłłów w Nieświeżu” (s. VI). „Oprócz oryginałów i kopii, znajdujących się w Sławucie, głównym i bardzo cennym źródłem dla ohecnego tomu była tak zwana pospolicie «księga Bony», właściwie zbiór dokumentów w odpisach, noszący późniejszy tytuł *Manimenta ducum in Ostrog*, przez któregoś z archiwistów zasławskich mu nadany, pod którym i my go wszędzie cytujemy” (s. VII). W tomie II na s. VII–XIV znajduje się przedmowa (Z. L. Radziwińskiego), na s. XV–XXXV spis drukowanych dokumentów, na s. 1–283 druk dokumentów z lat 1284–1500, na s. 307–367 spis osób, miejscowości i urzędów, na s. 368 uzupełnienie do powyższego spisu, na s. 369–377 indeks rzeczowy oraz słowniczek wyrazów polskich i prawnych. W tekście glosy zostały wyróżnione przez wydawców rozstrzelonym drukiem.

ArsKow Kowalczyk Maria, *Ars de omnibus coloribus*, *Studia Mediewistyczne* XVIII 2, Wrocław 1977, s. 165–174. – *Ars de omnibus coloribus* znajduje się na k. 173v–175r (starej foliacji) rkpsu przechowywanego w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygn. 778. Rkps pochodzący, zdaniem M. Kowalczyk, z około 1430 r. (z 1437 r. wg F. Pickosińskiego) zawiera liczne krótkie teksty, głównie medyczne. M. Kowalczyk pisze, iż autorem licznych dopisków i uzupełnień jest lekarz, profesor medycyny Akademii Krakowskiej, Jan z Dobrej (zm. w 1447 r.). W *ArsKow* znajdują się przepisy sporządzania farb w różnych kolorach. W tekście łacińskim występuje około 10 polskich glos niewyróżnionych przez wydawcę. Źródło będzie wykorzystane w suplementcie.

ATL.w IV 89–356 Maleczyński Karol, *Studia nad dyplomami i kancelarią Odonica i Laskonogiego* (1202–1239), Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Wydział II, Lwów 1928. – Praca jest omówieniem „kancelarii wystawcy, jej organizacji, powstawania w niej dokumentów, stosunku wreszcie wystawcy do odbiorcy” (s. 90). Dokumenty obu wystawców to listy, mandaty i dyplomy.

Na s. 337–347 kilka niewydanych dotąd dyplomów, w nich 4 powtarzające się polskie wyrazy (nazwy powinności). Glosy nie są wyróżnione w tekście przez wydawcę. W książce jest podwójna paginacja. Na s. 347–355 indeks osób i miejscowości. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Bandt [Bandtkie Jerzy Samuel]. Ojczce nasz. Modlitwa Pańska z rozmaitych rękopismów i druków starożytnych w języku polskim i w innych dialektach słowiańskich, Wrocław 1826. ~ *Cf.* *Ojcz* 7, *Zdrow* 7.

Baruch Baruch Maksymilian, Pabianice, Rzgów i wsie okoliczne. Monografia historyczna dawnych dóbr kapituły krakowskiej w Sieradzkim i Łęczyckim, Warszawa 1903. – Na s. 1–7 wstęp, na s. 8–350 opracowanie, na s. 351–355 indeks nazw osobowych z czasu do końca XVIII w., na s. 355–360 indeks miejscowości, na s. 360–361 indeks przedmiotów, wymienionych w opracowaniu. Opracowanie jest pełną monografią przedstawiającą dzieje dawnego majątku kapitulnego, tj. Pabianic, Rzgowa i szeregu osad wiejskich (z podaniem etymologii ich nazw), na przestrzeni ośmiuset lat, po wiek XIX. Materiały do opracowania autor czerpał z Archiwum Kapituły Krakowskiej (obecnie Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej), z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego, z Biblioteki Jagiellońskiej i Uniwersytetu Warszawskiego, z Biblioteki Sztabu Głównego w Petersburgu, Archiwum hipotecznego w Piotrkowie, Archiwum miejskiego w Pabianicach (akta po XIX w.), Archiwum kościelnego w Pabianicach (metryki sięgające XVII w.). „W Archiwum Kapituły Krakowskiej dochowały się lustracje, rejestra gospodarskie, przywileje oryginalne i w odpisach, korespondencje i liczne dokumenty objaśniające przeszłość dóbr pabianickich” (s. 2). W przypisach na kilku stronach znajdują się cytaty z dokumentów kapituły w języku łacińskim z glosami polskimi. Są to nazwy posług, danin, czynszów. Głos jest zaledwie kilka i nie są wyróżnione w druku. W Sstp z tego źródła cytowany został tylko jeden wyraz (*luczywo*). Pozostałe (np. *zaciągi*, *wiewierne*) cytowane są z wydania B. Ulanowskiego *Księgi sądowe wiejskie*, t. II z 1921 r. ze skrótem *StPPP* XII, gdzie m.in. na s. 413–522 została wydana *Księga wizyt dóbr Pabianice należących do uposażenia Kapituły Krakowskiej 1196–1540*, która pochodzi z Archiwum Kapitulnego w Krakowie. ~ *Cf.* *StPPP* XII.

BarWis Baranowski Ignacy Tadeusz, Spis rycerstwa powiatu wiskiego i wąsoskiego, które uczestniczyło w wyprawie wołoskiej 1497 r., Collectanea Biblioteki Ordynacji hrabiów Krasińskich nr 4, Warszawa 1913. ~ Na s. 3–8 znajduje się wstęp wydawcy. Pospolite ruszenie 1497 r. pozostawiło jako pamiątkę po sobie stosunkowo dużą ilość dokumentów, które stopniowo ukazują się w druku. M. Bobrzyński w 1882 r. wydał w *StPPP* VI *Akta sądów obozowych województwa kaliskiego z wyprawy na Wołoszę 1497 r.* oraz *Rejestr żołnierzy wyprawionych na wojnę wołoską w roku 1497 z województwa kaliskiego w zastępstwie osób do służby wojskowej obowiązanych*. S. Kutrzeba wydał w 1902 r. w *AKH* IX s. 235–388 nowe materiały odnoszące się do tej wyprawy a zaczerpnięte bądź z odszukanych przez siebie źródeł, bądź z odpisów pozostałych po A. Pawińskim. Są to: *Spis dóbr skonfiskowanych w różnych częściach Polski z powodu niesłużenia wyprawy mołdawskiej z 1497 r.* i *Akta procesów o dobra skonfiskowane z powodu niesłużenia wyprawy z r. 1497*. Materiały przez nich wydane odnoszą się do Wielkopolski i Małopolski, brak natomiast odpowiednich mazowieckich. To skłoniło Baranowskiego do wydania spisów obywateli ziem wiskiej i wąsoskiej, którzy uczestniczyli w wyprawie 1497 r., oraz tych, którzy w wyprawie tej z różnych powodów nie brali udziału całkiem lub też uczestniczyli w niej tylko częściowo. Rkps, z którego Baranowski czerpie spisy, odkryty został przez Aleksandra Rembowskiego. Jest to zabytek wielkości 11 × 32,4 cm, pisany drobnym, ale wyraźnym pismem. Oprócz interesujących wydawcę spisów rkps ten zawiera na początku (s. 1–2) *Registrum resignationis castris et capitaneatus Vizenensis 1499*. Obok nowej paginacji, zrobionej już w Bibliotece Krasińskich, rkps o sygn. 3558, nosi ślady dawnej paginacji, świadczące, że jest on częścią jakiejś większej całości, być może księgi zawierającej akta grodu wiskiego z XV w. Na s. 9–36 wydawca podaje tekst *Spisu*. W wydanym zabytku znajduje się jedna glosa (*barnicy*) zapisana dwukrotnie na s. 26 i 27, która nie jest cytowana w Sstp. Materiał zostanie wykorzystany w suplemencie.

Baud Baudouin de Courtenay J[an]. O drewniepojskim języku do XIV stoletia, Leipzig 1870. ~ Na całość rozprawy składają się dwie zasadnicze części z odrębną paginacją. Część pierwsza od s. 1–99

jest analityczna, natomiast część druga od s. 1–84 zawiera dwa słowniki wyrazów słowiańskich i przyswojonych w epoce przedhistorycznej oraz wyrazów zapożyczonych po przyjęciu chrześcijaństwa. Baudouin de Courtenay zebrał około pięciu tysięcy wyrazów, głównie nazw własnych, z dokumentów łacińskich i kronik, przy czym korzystał zarówno z materiałów już wydanych, jak i przez samego siebie po raz pierwszy odczytanych. W przypadku kiedy Baudouin de Courtenay korzystał z wydanych materiałów, Sstp nie ekscerpował wyrazów z *Baud*, ale z podstawowego wydania (np. cf. *AGZ*, *MPH* I, *SiPPP* I, *KodMazL*, *OpMog*, *KodPol* itd. w cz. I, s. 3–5). Ponadto autor wykorzystał polskie zabytki, które w Sstp niezależnie ekscerpowano (cf. *Bogur*, *BZ*, *Sul*, *Pl*, *Przyb*, *KartŚwidz*, *Blaż* w cz. I, s. 23–24). Przy pobieżnym sprawdzeniu nie udało się znaleźć w Sstp i w magazynie słownika cytatów z tego źródła.

BednMed Bednarski Adam, Materiały do dziejów medycyny polskiej w XIV i XV stuleciu, Prace Komisji Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczo-Matematycznych, t. I, Kraków 1939, s. 25–108, Polska Akademia Umiejętności. – Celem pracy było zestawienie wszystkich dostępnych autorowi rkpsów świadczących o stanie medycyny polskiej w XIV i XV w. Są to rkpsy polskich autorów, rkpsy przepiswane, rkpsy będące własnością naszych lekarzy, rkpsy używane w Krakowie w ciągu wieku XIV i XV. W tym celu przejrzał wiele kodeksów i skatalogował traktaty, które nie były skatalogowane. Udało mu się znaleźć parę dotąd nieznanych rkpsów. Przy pracy korzystał z pomocy R. Gianszyńca, który m.in. odczytał szereg mc. i expl. i określił wiek pisma rkpsów. Korzystał z katalogów, głównie z Wiślockiego. Przygotowując opracowanie, korzystał z rkpsów i katalogów następujących bibliotek: Jagiellońskiej, Kórnickiej, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, Zamoyskich, Miejskiej w Erfurcie, Miejskiej i Uniwersyteckiej we Wrocławiu oraz Uniwersytetu Jana Kazimierza. Wydawca przedstawia następujące rkpsy, będące źródłami Sstp:

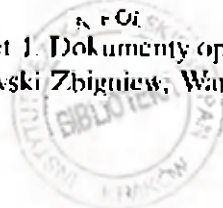
1. s. 37–38 rkps Biblioteki Kórnickiej nr 794, formatu in quarto, liczący 115 kart. Pisany jest różnymi rękami XV i XVI w. Na k. 104r–108v zamieszczono recepty dla koni, świń, owiec i ludzi, zawierające polskie glosy. Karty, na których zapisano recepty z polskimi glosami, pisane są ręką XV w. Bednarski wydał fragmenty tych recept z dwudziestoma glosami polskimi. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Od r. 1959 Pracownia Sstp posiada mikrofilm, na którego podstawie korygowano odczytanie Bednarskiego oraz uzupełniano konteksty łacińskie. W 1968 r. glosy (około 80) ze wszystkich recept wydał M. Muszyński w opracowaniu *Glosy, zapiski i niektóre teksty polskie w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do roku 1550*. Z tego też wydania glosy z początkowych liter alfabetu, które z *BednMed* nie weszły do Sstp (*bielmo*, *czyrwie*, *dychawica*), ukażą się w suplemencie ze skrótem *GłKórn* II. W 1979 r. zostały wydane recepty dla zwierząt w opracowaniu Marii Kowalczyk i Grzegorza Staśkiewicza *Lekarstwa końskie z dwóch rękopisów łacińskich z pierwszej połowy XV w.*, które zostało umieszczone w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. IX jako *LekKoń*. ~ Cf. *GłKórn* II poz. 1, *LekKoń* poz. 1.

2. s. 73–74 rkps Biblioteki Kórnickiej nr 715, papierowy, formatu in quarto, liczy 12 k. i pisany jest różnymi rękami XV w. Zawiera dwa traktaty lekarskie. W pierwszym, mieszczącym się na k. 1r–11r, znajduje się kilka polskich glos pisanych ręką XV w. A. Bednarski wydał sześć z tych glos, bez odpowiedników łacińskich. W Sstp zacytowano z tego źródła dwie glosy (*niemoc*, *opuchlina*) z datą XV. Nowe wydanie tych glos, wraz z odpowiednikami łacińskimi, znajduje się w opracowaniu M. Muszyńskiego *Glosy, zapiski i niektóre teksty polskie w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do roku 1550*, skąd w Sstp cytowano materiał od t. VI. ~ Cf. *GłKórn* II poz. 16.

3. s. 74 rkps Biblioteki Zakładu Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 377 z XV w. Zawiera polski tekst recepty zapisany na k. 119v. A. Bednarski pisze, iż jest to najstarszy zabytek języka polskiego z zakresu medycyny ludowej. Liczy on 11 wierszy pisma, tytuł tego zabytku, pierwszy wiersz, przytacza W. Kętrzyński w wydanym w 1890 r. III tomie *Katalogu rękopisów Biblioteki Ossolińskich*. Pracownia Sstp od 1958 r. posiada mikrofilm i fotogramie k. 119v zabytku, na których podstawie weryfikowano odczytanie Bednarskiego. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II.

BenLub Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. Seria nowa, zeszyt 1. Dokumenty opactwa benedyktynów w Lubiniu z XIII–XV wieku, wydał i opracował Perzanowski Zbigniew, Warszawa–Poznań 1975.

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydawnictwa Źródłowe Komisji Historycznej, t. XVII. ~ We wstępie Perzanowski przedstawia dzieje opactwa i losy dokumentów archiwum klasztor- nego. W 1836 r. po kasacie klasztoru archiwum uległo rozproszeniu. Wg stanu sprzed II wojny znaczna część dokumentów opactwa znajdowała się w Archiwum Państwowym i w Bibliotece Ra- czyńskich w Poznaniu, w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, w Bibliotece Ordyna- cji Krasieńskich w Warszawie oraz po kilka sztuk w Bibliotece Ordynacji Zamoyskich w Kórniku, w archiwum parafialnym w Krzywiniu, w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku i w archiwum parafialnym w Jeżowie. W czasie II wojny uległ zniszczeniu zbiór pergaminów lubińskich w bi- bliotekach Raczyńskich i Krasieńskich oraz w archiwum parafialnym w Krzywiniu. Niektóre do- kumenty z archiwum parafialnego w Jeżowie powróciły do Archiwum Diecezjalnego w Łodzi. Nie- znane są też losy wszystkich ksiąg kancelaryjnych klasztoru, które podzieliły prawdopodobnie los innych ksiąg rękopiśmiennych biblioteki opactwa. „Już w czasach Księstwa Warszawskiego (w roku 1813) pewną liczbę ksiąg i rękopisów z Lubinia pozyskała biblioteka przy Sądzie Apela- cyjnym w Warszawie (późniejsza Biblioteka Uniwersytecka). Dwie księgi, kopiarusz (*Liber privi- legiorum monasterii Lubinensis* t. II) oraz księga formularzy (manuskrypt nr 40) z lat 1561–1563 przechowywane są w Bibliotece Seminarium Duchownego w Gnieźnie. W zbiorach biblioteki klasztoru lubińskiego znajduje się kodeks (sygn. 56) zawierający kopiarusz (*Liber privilegiorum monasterii Lubinensis* t. I; w tekach Władysława Semkowicza zachowały się odpisy większości znaj- dujących się w nim dokumentów, sporządzone przed pierwszą wojną światową i w okresie mię- dzywojennym). Tam znajduje się też kopiarusz przywilejów dotyczących kościoła parafialnego w Lubiniu (*Liber iurium ac transactionum ecclesiae parochiali Lubinensis tituli sancti, Leonardi ab- batis servientium*). Niniejszy, obejmujący trzy wieki (XIII–XV), zbiór dokumentów opactwa lu- bińskiego liczy ogółem 345 pozycji, w tym 130 regestów dokumentów. Z tej liczby 94 regesty do- tyczą opublikowanych dokumentów w kodeksach dyplomatycznych, 38 regestów odnosi się do do- kumentów wydrukowanych jako zapiski z księgi sądowej, dwa regesty pochodzą z opublikowanych drukiem wzmianek o wystawionych dokumentach. Ponadto dwa regesty zaczerpnięto ze wzmia- nek rękopiśmiennych” (s. 9). Spośród 215 dokumentów opublikowanych w tym zbiorze 118 pochodzi z kopiarusza *Liber privilegiorum monasterii Lubinensis* t. II z Biblioteki Seminarium Du- chownego w Gnieźnie, 27 z kopiarusza *Liber privilegiorum monasterii Lubinensis* t. I znajdującego się w bibliotece klasztoru w Lubiniu, 29 z Archiwum Państwowego w Poznaniu (z tego 17 ory- ginałów i 12 kopii), 11 z Archiwum Diecezjalnego w Poznaniu (wszystkie z kopii), 2 z Archiwum Diecezjalnego we Włocławku (oba oryginały), 5 z Archiwum Akt Dawnych w Warszawie (w tym 1 z oryginału i cztery z kopii), 1 z Archiwum Archidiecezjalnego w Warszawie (kopia), 1 z Ar- chiwum Diecezjalnego w Łodzi (oryginał) i 2 z Biblioteki Kórnickiej (oryginały), a ponadto z od- pisów przechowywanych w tekach Semkowicza (z obecnie zaginionych lub zniszczonych doku- mentów), z których 7 znajdowało się w zbiorach Biblioteki Raczyńskich (6 odpisanych z oryginału, 1 z kopii), 4 w zbiorach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich w Warszawie (wszystkie z oryginałów), 8 w zbiorach archiwum parafialnego w Krzywiniu (7 odpisanych z oryginału, 1 z kopii). Część do- kumentów została wcześniej wydana. W tych wypadkach wydawca podaje tylko informacje o da- nym dokumencie i miejscu jego zamieszczenia. Jeżeli jednak dokument wcześniej wydany zawiera, wg Perzanowskiego, błędy lub błędną datę, wydawca zamieszcza ten dokument w swoim odczy- taniu. Wydawnictwo zawiera na s. 393–430 indeks miejscowości i osób. Polskie glosy są wyróż- nione w tekście drukiem rozstrzelonym. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źró- deł* w t. IX.

Bersohn Bersohn Mathias, Księgozbiór katedry plockiej. Warszawa 1899. – W opracowaniu autor przedstawia najstarsze zabytki piśmiennictwa, znajdujące się w Bibliotece Kapituły Plockiej. Jed- nym z omawianych rkpsów jest graduał z 1365 r. pisany przez Świętosława z Wilkowa. O dacie ukończenia dzieła oraz o jego autorze mówi expl. zamieszczony na jednej z kart kodeksu, której fotografię zamieszcza Bersohn. Zachowany tekst przedstawia tylko urywek graduatu (brak po- czątku i po kilka kart w różnych miejscach), złożony ze 120 k. pergaminowych formatu in folio. Z zabytku tego wydawca przytacza dwa krótkie polskie teksty, które zamieszcza na następujących stronach: a. na s. 21 zdanie *musisz mi dać moje myto*. Tekst ten, zapisany czerwonym kolorem

i niemający związku z treścią dzieła, umieszczony został przez pisarza na pustym miejscu u dołu k. 4: II. na s. 22 początek pieśni wielkanocnej *Krystus zmartwychwstał je*. Tekst ten został przez pisarza zamieszczony na 13 k. od końca przed łacińskimi hymnami na cześć polskich świętych. Jest to najstarszy zachowany polski odpis tej pieśni. Oba polskie teksty zostały później wydane w transliteracji przez Antoniego Juliana Nowowiejskiego w opracowaniu *Płock. Monografia historyczna, napisana podczas wojny wszechświatowej, poprawiona i uzupełniona w roku 1930*, wydanie II. A. J. Nowowiejski pisze, iż wspomniany gradual, opatrzony sygn. 32, mieści się w Bibliotece Seminarium Diecezjalnego (obecnie Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego) w Płocku, do której w 1926 r. został przeniesiony księgozbiór katedralny. Informuje nadto, że ten pergaminowy kodeks liczy 114 kart rozmiaru 39,5 × 28 cm oraz że pod hymnem rezurekcyjnym *Victime paschali* Świetosław zapisał polską pieśń wielkanocną *Krystus zmartwychwstał je* (s. 475). W *ChrestWRz* na s. 237 zamieszczono tekst tej pieśni w transliteracji (za Nowowiejskim) i transkrypcji. Autorzy *ChrestWRz* piszą, że tekst pieśni mieścił się na k. 103 kodeksu oraz że gradual zaginął w czasie ostatniej wojny. W Sstp cały materiał datowano 1365. Ekscerpcja Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej.

BiblWarsz Biblioteka Warszawska. Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi, Warszawa 1841 i nn.

BiblWarsz 1857 II 791–840, 1858 I 237–277, 1858 IV 639–674 i 1861 III 1–51 [Lubomirski] T[adeusz], Rolnicza ludność w Polsce od XV do XVI wieku. – W tych czterech tomach *BiblWarsz* zamieszczone są cztery części opracowania. W przypisach do opracowania autor cytuje zapiski sądowe, w których występują roty lub pojedyncze polskie glosy. Roty, które były wydane w odpowiednich tomach *AGZ* oraz w *TymProc* (wyd. w 1921 r.), od t. I Sstp cytowano z tych źródeł ze skrótem *AGZ* i *TymProc*. Po ukazaniu się kolejnych tomów *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku* zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, t. I. *Roty poznańskie*, Warszawa 1959, t. II. *Roty pyzdrowskie*, Warszawa 1960, t. III. *Roty kościańskie*, Wrocław 1967, t. IV. *Roty kaliskie*, Wrocław 1974 (odpowiednio *Pozn* w t. II Sstp, *Pyzdr* w t. III, *Kościan* w t. V, *Kal* w t. VIII) materiał z zapisków sądowych poznańskich, pyzdrowskich, kościańskich i kaliskich cytowano za tymi wydaniem. – *Cf.* *Kal*, *Kościan*, *Pozn*, *Pyzdr*.

BiblWarsz 1860 II 557–561 [Lubomirski] J[an] T[adeusz]. Jakub z Kobylan, kasztelan gnieźnieński, starosta hrzeski 1407–1454. – W opracowaniu autor przytacza uwagę J. T. Przyborowskiego, naczelnika Archiwum Akt Dawnych w Poznaniu, o wartości, jaką mają rozmaite luźne zapiski rozrzucone po dawnych sądowych księgach na marginesach, okładkach czy niezapisanych kartach. Takim właśnie przykładem zajmuje się Lubomirski, który w księdze grodzkiej brzeskiej, po informacji o odstąpieniu przez Jana z Kobylan starostwa brzeskiego Piotrowi z Oporowa wojewodzie łączycykiem w poniedziałek po św. Marcynie 1454 r., znalazł czterowiersz w języku polskim. Zamieszcza go na s. 559. W Sstp materiał datowano 1454.

BiblWarsz 1860 III 67–88 Przyborowski Józef, Znaczenie wsteczny w sądownictwie polskim za panowania Władysława Jagielly. – Zarówno w tekście opracowania, jak i w przypisach przytoczone są zapiski sądowe z XV w. w języku łacińskim z polskimi glosami. Wydawca nie wyróżnia w druku polskich glos.

BiblWarsz 1861 II 707–712 [Lubomirski Jan Tadeusz], Zabytki ustaw z wieku XV. 1386–1435. – Autor przytacza kilka statutów i edyktów uchwalonych przez szlachtę lub przez nią i przez króla wydanych, zapisanych w księgach akt sądowych przechowywanych w kilku archiwach w Warszawie, Poznaniu, Kaliszu i Lublinie. W dokumentach jest zaledwie kilka polskich glos. Wydawca nie wyróżnia ich w druku, ale jedynie przy niektórych umieszcza w nawiasie transkrypcję. W materiale Sstp nie znalazł się żaden cytat z tego źródła. Zapiski cytowano wg późniejszych wydań. – *Cf.* *AKH* III 153–269, *PawPoj*, *PawSejm*.

BiblWarsz 1866 I 309–328 Pieśń Bogarodzica wraz z nutą, z rękopisu częstochowskiego z końca wieku XV w podobnie wydana i porównana z dwoma dawniejszymi odpisami i z drukowanymi tekstami, wydał Przeddziecki Aleksander. – Wydawca przedstawia łaciński rkps w formacie in quarto, liczący 158 k., z 2 połowy XV w., znajdujący się w Bibliotece Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze. Nie podaje sygn. rkpsu. W rkpsie tym znajduje się m.in. na k. 25–62 „rozprawa schola-

styczna o propozycji Arystotelesa *Anima est nobilior et summa corporis quam totum corpus*". W tekście tym występują glosy łacińskie, do których zostały dopisane glosy polskie. Na s. 316 Przeddziecki przytacza glosy polskie wraz z łacińskimi odpowiednikami, znajdujące się w rękopisie na k. 28v, 29r, 30r, 31r, 31v, 33r, 33v, 35r, 35v, 37r. W Sstp materiał datowano XV p. post. Ekscerpcja Witolda Zachorowskiego.

BiblWarsz 1873 III 51–55 cf. *Gloger*.

BiblWarsz 1873 IV 219–240 Hube Romuald, Kilka aktów oryginalnych sądowych z wieku XIV i XV. ~ Autor omawia rodzaje aktów prawnych na podstawie wybranych dokumentów. W cytowanych w przypisach łacińskich zapiskach sądowych znajdują się dwie polskie glosy (*inny* z 1405 r. i *niestane* z 1398 r.), z których tylko pierwsza jest cytowana w Sstp. Glosy nie są wyróżnione w druku.

BiblWarsz 1874 III 329 cf. *Dek* VII 5.

Biecz Castrensis Biccensis 1. 1379–1404. — Materiał Sstp stanowią rękopiśmienne ekscerpty Władysława Semkowicza z ksiąg grodzkich Bieccza, zawierające krótkie konteksty łacińskie z polskimi glosami. Polskich głos wypisał Semkowicz 21.

Błaz Żywot świętego Błażeja. Zabytek języka polskiego z początku wieku XV, po wtóre wydał Malinowski Lucjan. *PF* V 309–353. ~ Na s. 309–319 L. Malinowski przedstawia dokładny opis zabytku. Jest nim rękopis Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 1451 II w postaci pergaminowej karty formatu folio zapisanej w dwóch kolumnach. Karta ta, przecięta między kolumnami i obcięta u dołu, została wyjęta z oprawy. Uważa się, że karta może stanowić pozostałość po jakimś obszernym kodeksie z przekładem *Złotej legendy* Jakuba de Voragine, który mógł powstać w 2 połowie lub pod koniec XIV w. „Niektórzy badacze (np. Jan Łoś) przypuszczają, że zabytek ten pozostaje w związku z rękopisami polskimi, które według świadectwa Jana Długosza posiadała królowa Jadwiga” (*ChrestWRz* s. 116). Ortografia zabytku każe go datować raczej na połowę XV w. Na s. 319–323 wydawca zamieszcza zachowany fragment tekstu, a na s. 323–353 słownik obejmujący wszystkie wyrazy zabytku z podaniem cytatów i lokalizacji. Od 1957 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie *Żywotu*, na których podstawie weryfikowano odczytanie Malinowskiego. Najnowsze wydanie tego zabytku, też w transkrypcji, znajduje się w *ChrestWRz* na s. 116–118. W Sstp źródło cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą 1450 a źródłem *Gloger*, nie podając jednak daty przy cytatach.

Bogur Birkenmajer Józef, Bogarodzica dziewica. Analiza tekstu, treści i formy, Lwów 1937. ~ Na stronach 13–18 znajdują się teksty A, B, C, w których naniesiono poprawki wg wydania Vrtla-Wierczyńskiego (cf. *Vitel* s. 162–167) i materiał w Sstp cytowano tylko z wydania Birkenmajera. Na s. 18–24 zamieszczone są teksty D, E, F. Kiedy w 1962 r. ukazało się monograficzne wydanie *Bogurodzicy* w opracowaniu J. Woroneczaka, E. Ostrowskiej i H. Feichta, Biblioteka pisarzy polskich, seria A, nr 1, materiał cytowany w Sstp od t. IV sprawdzano z tym wydaniem. Pieśń dochowała się w szeregu rękopisów i druków, przy czym tekst pierwotny ulegał zmianom polegającym na rozszerzeniu i dodawaniu nowych zwrotek. Materiał Sstp stanowi sześć tekstów:

Bogur A tekst krakowski I. ~ Tekst ten znajdował się na wyklejce tylnej okładki rękopisu Biblioteki Jagiellońskiej nr 1619 (obecnie karta z pieśnią przechowywana jest osobno), zawierającego zbiór kazań łacińskich z glosami polskimi spisanych w 1407 r. przez księdza Macieja z Grochowa, wikariusza w Krynii. Tekstu *Bogurodzicy* nie pisał jednak Maciej z Grochowa, ale inna ręka. „Tekst *Bogurodzicy* został wpisany na tylnej wyklejce już po jej nalepieniu, a więc nie przed rokiem 1408, choć niewiele później” (*Bogurodzica* w opracowaniu J. Woroneczaka, E. Ostrowskiej i H. Feichta, s. 96). Jest to tekst najstarszy, obejmujący dwie zwrotki i opatrzony nutami.

Bogur B tekst krakowski II. ~ Tekst ten znajduje się na ostatniej karcie, tj. 87v, rękopisu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 408, po traktacie łacińskim Wilhelma Horborecha z 1408 r. Obejmuje on 13 zwrotek. Wpisany został ręką odmienną od ręki pisarza tekstu głównego, ale niezbyt od niej późniejszą.

Bogur C tekst warszawski. ~ Tekst ten zachowany jest na k. 216r–216v rękopisu Biblioteki Narodowej w Warszawie nr 3016 (wcześniejsza sygn. petersburska Lat. Q I 89). Rękopis ten, będący dziełem przynajmniej trzech rąk, powstał w 1456 r. w klasztorze Bożogrobców w Miechowie. Przed 1830 r.

znalazł się on prawdopodobnie w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie otrzymał sygn. 480. Tekst *Bogurodzicy* obejmujący 19 zwrotek (bez nut) jest pisany w dwóch kolumnach. Odpis pochodzi z 2 połowy XV w.

Bogur D tekst częstochowski. ~ Tekst ten odnalazł w r. 1860 Aleksander Przezdziecki w Bibliotece Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze w rękopisie z przełomu XV i XVI w. W rękopisie tym na k. 151v–152r, pomiędzy legendą z czasów cesarza Juliana a prośbą generała paulinów do papieża Alexandra VI, wpisana jest jednym ciągiem bez odznaczenia wierszy i strof pieśni *Bogurodzica* z nutami przy początkowych wierszach. Tekst pieśni obejmuje 18 zwrotek.

Bogur E tekst cieszyński. ~ Tekst znajduje się w rękopisie Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej w Cieszynie o sygn. DD I 28 w zbiorze Leopolda Jana Szersznika. Rękopis ten jest prawdopodobnie jedną z części tynieckiego gradualu maryjnego *Officia de Beata Maria Virgine*, dawniej zwanego gradualem Jakuba Lubomierskiego. Kodeks powstał w 1526 r. lub niewiele wcześniej. Należy do tzw. gradualów tarnowskich, z których trzy inne przechowywane są w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie, jak pisze R. Mazurkiewicz w publikacji *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 56. Do zbioru cieszyńskiego dostał się wraz z biblioteką byłego jezuita Leopolda Jana Szersznika (1747–1814), który go otrzymał w początku XIX w. od swego przyrodniego brata Józefa, urzędnika sądowego w Czerniowcach. Birkenmajer datuje rękopis na w. XV. I. Woronczak w opracowaniu *Bogurodzica* (s. 114) rękopis ten datuje na początek w. XVI, także R. Mazurkiewicz (s. 56) mówi o powstaniu rękopisu w 1526 r. lub niewiele wcześniej. Tekst *Bogurodzicy* (wraz z nutami) obejmujący 18 zwrotek znajduje się na s. 345–348.

Bogur F tekst sandomierski. ~ Tekst ten został wpisany na tylnej wyklejce rękopisu Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu o sygn. C 423, zawierającego kazania niedzielne Hieronima z Pragi (Jan Sylwana) i inne różnych autorów, w 2 połowie XV w. Tekst obejmuje 14 zwrotek. J. Woronczak (*Bogurodzica* s. 106) pisze, że z notatek prowincyjnych z XV lub XVI w. na k. 256 oraz na wewnętrznej stronie przedniej okładki można sądzić, iż rękopis był wówczas własnością jakiegoś klasztoru.

W Ssfp źródło cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą ca 1400 a 1401–19, nie podając jednak daty przy cytatach. Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

Bogur G tekst plocki. Woronczak Jerzy. W sprawie dodatków do *Bogurodzicy*, Pamiętnik Literacki XLVI (1955) z. 3, s. 138–143. ~ Skróć źródła przez nieuwagę wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II. J. Woronczak cytuje za Michalakiem (cf. *MichLit*) tylko dwa incipity pieśni wielkanocnych.

Bon Boniecki Adam, Kronika rodziny Bonieckich z przydomkiem Fredro, herbu Bończa, Warszawa 1875. ~ W kromce autor podaje krótkie i dokładne wiadomości o swoich przodkach, oparte na licznych aktach przechowywanych w archiwach krajowych. W cytowanych dokumentach trafia się kilka polskich glos z 1444 r. (nazwy danin na s. 5). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Büsch Buschung J[ohann] G[ustav] G[ottlieb], Die Urkunden des Klosters Leubus, Lieferung I, Breslau 1821. ~ Wydawnictwo zawiera XII- i XIII-wieczne dokumenty klasztoru w Tłubiążu nad Odrą, na Śląsku. W dokumentach trafiają się pojedyncze glosy polskie wyróżnione rozstrzelonym drukiem. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

BZ Biblia szarospatacka. Podobizna kodeksu Biblioteki Reformowanego Gimnazjum w Szarospataku, wydał Ludwik Bernacki, Kraków 1930. Polska Akademia Umiejętności. Wcześniejsze wydanie: Biblia królowej Zofii, żony Jagielly. Z kodeksu szarospatackiego wydana przez Antoniego Małeckiego, Lwów 1871. ~ A. Małecki w obszernym wstępie (s. V–I.) zamieszcza szczegółowe informacje, oparte na wypowiedziach badaczy polskich, czeskich, niemieckich i węgierskich, na temat losów kodeksu. W dalszej części wstępu podaje dokładny opis zabytku oraz próbę odtworzenia jego genezy i historii. Wydanie Małeckiego zawiera transliterację odnalezionego w Szarospataku kodeksu. L. Bernacki we wstępie (s. 7–20) przedstawia opis i historię kodeksu szarospatackiego oraz odnalezionych fragmentów *Biblii*, które (z wyjątkiem I Reg i I Esdr.) miały wchodzić w skład jej drugiego tomu. Fragmenty te zapisane były na kartach użytych do oprawy książek byłej Bibliote-

ki Miejskiej we Wrocławiu i Biblioteki Muzeum Narodowego w Pradze. Wydanie Bernackiego zawiera fotokopie tegoż kodeksu, a ponadto fotokopie fragmentów *Biblii*, które odnaleźli i wydali W. A. Maciejowski (z I Królewskiej), Harsanyi Istvan (z I Ezdrasza), Erdmann Hanisch (z Izajasza, Jeremiasza, Nahuma i I Machabejskiej), T. Wierzbowski (z Jeremiasza), W. Hanka (z Daniela). W zawierusze ostatniej wojny światowej zaginął fragment Jeremiasza i Nahuma. Wydanie Maleckiego stanowiło podstawę niepełnej ekscerpcji materiału przez Jana Łosia dla Sstp. Opracowując hasła słownikowe, korygowano materiał wyekscerpowany z tego wydania według fotokopii Bernackiego. W trakcie opracowywania artykułów słownikowych uzupełniano ekscerpcję według indeksu do *Biblii* opracowanego przez A. Babiaczyka pt.: *Lexikon zur altpolnischen Bibel 1455 (Sophienbibel, Ausgabe von Malecki)*, von Adam Babiaczyk. Breslau 1906. Kiedy ukazało się nowe wydanie Stanisława Urbańczyka i Vladimira Kyasa (*Biblia królowej Zofii (szarospatacka) wraz ze starożytnym przekładem Biblii*, Wrocław 1965-1971 (transliteracja). Komitet Językoznawstwa PAN. Wydawnictwa Źródłowe), z tego wydania uzupełniano ekscerpcję oraz korygowano odczytania. Źródło przytaczano według ksiąg, rozdziałów i wersetów Wulgaty. Po drugiej wojnie chyba rkpsy biblioteki szarospatackiej zostały wywiezione z Budapesztu do Niżnego Nowgorodu. Niedawno próby odnalezienia ram *Biblii* przez W. Wydrę nie dały oczekiwanych rezultatów i trzeba zabytek uznać za zaginiony. W Sstp źródło cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą 1455 a ca 1455, nie podając jednak daty przy cytatach.

Cant Jakobson Roman, Slezsko-polska cantilena inhonesta ze zaćatku XV stoletia. Narodopisny Vestník Československý, t. XXVII-XXVIII 1-2, Praha 1934-1935, s. 56-84. - Wydawca podaje tekst wg fotografii rkpsu znajdującego się w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego pod sygn. I Q 466. Rkps pochodzi z biblioteki klasztoru oo. Franciszkanów wrocławskich. W I ćwierci XV w. należał do franciszkanina Mikołaja z Koźła (żył XIV/XV w.) i jego to ręką zostały zapisane wszystkie teksty. Kodeks zawiera miscellanea treści przeważnie religijnej, m.in. kazania, pieśni (niektóre z nutami) i teksty modlitewne pisane w językach łacińskim, czeskim i niemieckim. Polski utwór, tzw. *cantilena inhonesta*, mieści się na k. 4. Tekst został zamazany atramentem, jest jednak czytelny. Ten frywolny żakowski wiersz napisał Mikołaj z Koźła w końcu 1416 lub w początkach 1417 r. Nowe wydanie tekstu, także w transkrypcji w *ChrestWR*: s. 293. W Sstp materiał datowano XV p. pr. Od 1973 r. Pracownia Sstp posiada fotografię zabytku.

CatCodJag Katalog łacińskich rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej. *Catalogus codicum manuscriptorum mediaevi Latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, Wrocław 1980 i nn. - Z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie tylko ten materiał, którego nie wydał Wisłocki w swoim *Katalogu* (cf. *Wisł*). Pojedyncze wyrazy wciągnięto już do ostatnich zeszytów Sstp. W Sstp materiał cytuje się wg stron wydania. Ekscerpcja Kazimierzy Soleckiej, z wyjątkiem rkpsu nr 305, który ekscerpował Mariusz Leńczuk.

CatCodJag I Sygnatury 8-331, opracowali Włodek Zofia, Zathcy Jerzy, Zwiercan Marian. - Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 188 z ca 1400 r., papierowy i pergaminowy. Zawiera m.in. perykopy z tzw. głosą interlinearną i Alberta z Padwy *Postilla*. W *Postylli* zapisano kilkadziesiąt glos polskich do tekstów Ewangelii, z których autorzy *CatCodJag* zamieścili na s. 195 tylko 12. W Sstp glosy niewydane przez autorów odczytała z rkpsu Elżbieta Belcarzowa i drukowano jako *CatCodJagRp*. Materiał z tego źródła drukowano w Sstp od zes. 5 t. XI, pozostały materiał zostanie wykorzystany w suplemencie.

2. rkps nr 305 z początku XV w., papierowy. Zawiera w większości teksty biblijne. Na okładce zapisano po łacinie i po polsku nazwy sposobów interpretacji Pisma św., cytowane w Sstp wg wydania W. Wisłockiego (cf. *Wisł* poz. 4). Z niniejszego wydania do materiałów Sstp wciągnięto jedną głosę (*rozrzewnił się* jako odpowiednik łacińskiego *infrenuit* na s. 381), nieuwzględnioną przez Wisłockiego, która ukaze się w suplemencie z datą XV in.

3. rkps nr 326 pisany w latach 1389- ca 1415, papierowy, o różnej zawartości. Na k. 121v w tekście *Processus iudiciarius*, którego autorem jest Mikołaj Puchnik, wpisano w języku polskim wstępnienie do Boga. Tekst ten autorzy *CatCodJag* wydają na s. 456. W Sstp ustalono datę XV in.

CatCodJag II Sygnatury 332–444, opracowali Kowalczyk Maria, Markowski Mieczysław, Zathcy Jerzy, Zwiercan Marian, Wrocław 1982. ~ Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 359 pisany około połowy XV w. Prawie cały rkps zawiera *Decretalium libri* papieża Grzegorza IX, zapisane przez Michała z Warty. W zapiskach marginalnych (w większości też pisanych przez Michała z Warty) znajduje się kilkanaście głos polskich, które autorzy wydają na s. 101. W Sstp ustalono datę XV *med.*

2. rkps nr 385 pisany około połowy XV w. kilkoma rękami. Większą część rkpsu zajmuje tekst *Summa super decretalibus*, którego autorem jest Petrus Comestor (Manducator). Kilka wezwań do Maryi po polsku wpisał Stanisław z Pacanowa. Materiał polski wydano na s. 153. W Sstp ustalono datę XV *med.*

3. rkps nr 433 pisany w drugiej połowie XV w. kilkoma rękami. Zawiera teksty o różnej treści. W *Bukolikach* i *Georgikach* Wergiliusza kilkanaście głos polskich, zamieszczonych przez wydawców na s. 314. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

CatCodJag III Sygnatury 445–563, opracowali Kowalczyk Maria, Kozłowska Anna, Markowski Mieczysław, Włodek Zofia, Zathcy Jerzy, Zwiercan Marian, Wrocław 1984. ~ Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 451 z około 1450 r. pisany jedną ręką. Zawiera w większości utwory, których autorem był Hugutio de Pisa. Na marginesach kilka głos polskich, zamieszczonych przez wydawców na s. 9. W Sstp ustalono datę XV *med.*

2. rkps nr 453 pisany w 1393 r. Zawiera m.in. utwór Gutolla de Heiligenkreuz *Summa grammaticalis*, w którym na końcu znajduje się słowniczek z wplecionymi wyrazami polskimi i niemieckimi. Materiał polski wydawcy zamieszczają na s. 12–13. W Sstp ustalono datę XV *in.*

3. rkps nr 460 z lat 1456–1457 pisany kilkoma rękami. Zawiera w większości utwory, których autorem był Hugutio de Pisa. Na marginesach znajduje się kilkanaście polskich głos, które wydawcy zamieszczają na s. 32. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

4. rkps nr 463 pisany około 1470 r. kilkoma rękami. Większą część rkpsu stanowi dzieło *Liber derivationum*, którego autorem był Hugutio de Pisa. Na marginesach liczne glosy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 58–59. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

5. rkps nr 477 pisany w XIII i XIV w. Zawiera teksty różnej treści, m.in. na k. 30r 63v *Vocabularium latinum*, w którym znajdują się trzy wyrazy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 74–75. Pismo tej części rkpsu wskazuje na XIII w. W Sstp ustalono datę *ca* 1300.

6. rkps nr 520 z około połowy XV w. pisany jedną ręką. Zawiera teksty różnej treści. Wśród łacińskich zapisek z końca XV i początku XVI w. znajduje się przysłowie polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 243. W Sstp ustalono datę *ca* 1500.

7. rkps nr 524 z XIV w. Prawie cały rkps zawiera utwory M. Annaei Lucani, pisarzem tych utworów był Nicolao Felc. Na okładkach i kartach ochronnych m.in. kilka wyrazów polskich, które wydawcy zamieszczają na s. 253. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

8. rkps nr 525 z około połowy XV w. pisany kilkoma rękami. Zawiera teksty różnej treści. Na k. 126r jedna glosa polska (*wrzeciono*), zamieszczona przez wydawców na s. 257. W Sstp ustalono datę XV *med.*

9. rkps nr 531 z około połowy XV w. Zawiera pisma Pliniusza, pisarzem był Piotr de Le. Dwie glosy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 270. W Sstp ustalono datę XV *med.*

10. rkps nr 541 z początku XV w. pisany dwoma rękami. Zawiera dzieło *Factorum et dietorum memorabilium libri*, którego autorem jest Valerius Maximus. Trzy wyrazy polskie zamieszczone przez wydawców na s. 301. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

11. rkps nr 563 z lat 1423–1434. Zawiera teksty o treści astronomicznej; pisarzem był Mikołaj z Grabostawu, którego leż ręką wpisała dwa wyrazy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 406. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

CatCodJag IV Sygnatury 564–667, opracowali Kowalczyk Maria, Markowski Mieczysław, Włodek Zofia, Zathcy Jerzy, Zwiercan Marian, Wrocław 1988. ~ Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 613 z końca XIV i początku XV w. pisany kilkoma rękami. Zawiera głównie teksty o treści astronomicznej. Kilka marginalnych polskich głos, zamieszczonych przez wydawców na s. 299. W Sstp ustalono datę XV *in.*

2. rkps nr 632 z 1460 r. Zawiera teksty o treści teologicznej. Na marginesach kilka głos polskich, które wydawcy zamieszczają na s. 357. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

3. rkps nr 634 z końca XIV w. pisany kilkoma rękami. Prawie cały rkps stanowi dzieło *De planctu naturae*, którego autorem jest Alan. Kilka głos polskich, które wydawcy zamieszczają na s. 361. W Sstp ustalono datę XV *in.*

4. rkps nr 650 z początku XIV w. pisany głównie jedną ręką. Zawiera dzieło *Expositio librorum Metaphysicæ Aristotelis*, którego autorem jest Aleksander Bonini de Alexandria. Na k. 1r dwa wyrazy polskie zapisane ręką XV w., które wydawcy zamieszczają na s. 407. W Sstp ustalono datę XV *in.*

CatCodJag V Sygnatury 668–771, opracowali Kowalczyk Maria, Kozłowska Anna, Markowski Mieczysław, Włodek Zofia, Zwiercan Marian, Wrocław 1993. – Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 674 z około 1425 r. Prawie cały rkps stanowi dzieło Arystotelesa *Meteora*. Na k. 135v dwie glosy polskie, które wydawcy zamieszczają na s. 14. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

2. rkps nr 687 z końca XIV w. pisany kilkoma rękami. Zawiera teksty różnej treści. Na przedniej karcie ochronnej różne zapiski XV-wieczne, m.in. kilka wyrazów polskich, które zostały zamieszczone przez wydawców na s. 56. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

3. rkps nr 729 z 1445 r. Zawiera dzieło *Institutionum grammaticarum libri*, którego autorem jest Priscianus, a pisarz nieznan. Kilkanaście glos polskich interliniarnych, zamieszczonych przez wydawców na s. 217. W Sstp ustalono datę XV *med.*

4. rkps nr 752 z około 1360 r. pisany jedną ręką. Zawiera teksty różnej treści. Próby pióra i zapiski pisane ręką XV w., wśród nich kilka wyrazów polskich, zamieszczonych przez wydawców na s. 303. Wyrazy te z wyjątkiem dwóch cytowano w Sstp za wydaniem M. Kowalczyk, E. Belcarzowej i F. Wysockiej ze skrótem *GllJag*. Materiał datowano XV *p. pr.* – Cf. *GllJag* poz. 1.

CatCodJag VI Sygnatury 772–1190, opracowali Kowalczyk Maria, Kozłowska Anna, Markowski Mieczysław, Nowak Lucyna, Sobanińska Anna, Talarzyński Ryszard, Włodek Zofia, Zwiercan Marian, Wrocław 1990. – Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 774 z 1463 r. Zawiera teksty o treści medycznej. Cały materiał z tego rkpsu cytowano w Sstp za wydaniem J. Rostafińskiego. Tylko parę wyrazów, pominiętych przez Rostafińskiego, zostanie wykorzystanych w suplementcie z *CatCodJag* z datą 1463 (wyrazy ze słowniczka na k. 4r, zamieszczone przez wydawców na s. 9) i XV *ex.* (późniejsze glosy zamieszczone na s. 23). – Cf. *Rost* poz. 2.

2. rkps nr 776 z początku XV w. pisany kilkoma rękami. Zawiera teksty o treści medycznej. Na k. 5r dwa wyrazy polskie (*krowi mlecz*), które zostały zamieszczone przez wydawców na s. 33. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

3. rkps nr 777 pisany około 1460 r. Zawiera teksty o treści medycznej. Cały materiał z tego rkpsu w Sstp cytowano za wydaniem J. Rostafińskiego. Tylko dwa wyrazy, pominięte przez Rostafińskiego, zostaną wykorzystane w suplementcie z *CatCodJag*. Wyrazy polskie zostały zamieszczone przez wydawców na s. 35. W Sstp ustalono datę XV *p. post.* – Cf. *Rost* poz. 3.

4. rkps nr 785 pisany częścią w połowie XIV w., częścią w latach 1422–1423. Zawiera teksty o treści medycznej. Wśród marginaliów łacińskich jeden wyraz polski (*brodawka*), zamieszczony przez wydawców na s. 89. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

5. rkps nr 799 z 1464 r. Zawiera teksty o treści medycznej. Na marginesach zapisano liczne recepty, w nich znajduje się kilkanaście wyrazów polskich, które wydawcy zamieszczają na s. 161. W Sstp ustalono datę XV *p. post.*

6. rkps nr 802 pisany około 1430 r. Zawiera dzieło *Chirurgia magna*, którego autorem jest Guido de Cauliaco. Wśród marginaliów łacińskich znajduje się kilka wyrazów polskich, z których autorzy cytują jeden (*kozłek*) na s. 173. W Sstp ustalono datę XV *p. pr.*

7. rkps nr 813 pisany w latach 1364 i 1368. Zawiera teksty różnej treści. Wśród marginaliów łacińskich zapisano też parę wyrazów polskich, które wydawcy zamieszczają na s. 222. W Sstp ustalono datę XV *in.*

8. rkps nr 818 pisany przed 1400 r. Zawiera teksty o treści medycznej. Wśród zapisek marginalnych kilka wyrazów polskich, pisanych m.in. przez Macieja z Kola, które wydawcy zamieszczają na s. 256. W Sstp ustalono datę XV *in.*

9. rkps nr 833 z 1404 r. Zawiera teksty o treści medycznej. Wśród marginaliów łacińskich jeden wyraz polski (*kaprowie*), zamieszczony przez wydawców na s. 329. W Sstp ustalono datę XV in.

10. rkps nr 836 z końca XIV i początku XV w. Zawiera teksty o treści medycznej. W słowniczku na k. II trzy wyrazy polskie. W rozdziale *De arboribus et herbis* Bartholomaei Anglici dopisano kilkanaście polskich nazw, również na k. 155–157 znajduje się kilka polskich wyrazów. Wyrazy polskie wydawcy zamieszczają na s. 337. W Sstp ustalono datę XV in.

11. rkps nr 849 z pierwszej połowy XV w. Zawiera teksty o treści medycznej. Na k. 153r jeden wyraz polski (*bareskie*), zamieszczony przez wydawców na s. 378. W Sstp ustalono datę XV p. pr.

12. rkps nr 1175 pisany około 1370 r. Zawiera w większej części kazania. Wśród glos kilka wyrazów polskich, zamieszczonych przez wydawców na s. 403. W Sstp ustalono datę XV in.

13. rkps nr 1183 pisany około 1390 r. Zawiera w większej części kazania. Na k. 182v dwa wyrazy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 421. W Sstp ustalono datę XV in.

CarCodlag VII Sygnatury 1191–1270. opracowali Kowalczyk Maria, Kozłowska Anna, Markowski Mieczysław, Nowak Lucyna, Sobańska Anna, Tatarzyński Ryszard, Włodek Zofia, Zega Włodzimierz, Wrocław 2000. ~ Zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. rkps nr 1211 z 1462 r. pisany głównie przez Macieja z Kobylina. Zawiera teksty różnej treści. Wśród marginaliów łacińskich znajduje się jedna glosa polska (*miłowany*), zamieszczona przez wydawców na s. 92. W Sstp ustalono datę XV p. post.

2. rkps nr 1229 z początku XV w. pisany jedną ręką. Zawiera teksty różnej treści. W dziele *Lectura super epistulas*, którego autorem jest Augustinus de Ancona, znajduje się jedna glosa polska (*przyprawy*), która została zamieszczona przez wydawców na s. 181. W Sstp ustalono datę XV p. pr.

3. rkps nr 1235 z lat 1433–1435 pisany dwoma rękami. Zawiera teksty różnej treści. Glosy, głównie łacińskie, kilku rąk. Na k. 1v jedna glosa polska, zamieszczona przez wydawców na s. 197. W Sstp ustalono datę XV med.

4. rkps nr 1238 pisany około 1400 r. dwoma rękami. Zawiera dzieła Bernarda Claravallensis. Marginalia pochodzą od kilku rąk, m.in. z XV i XVI w. Na k. 1r zapisano m.in. kilka recept. w których wpisano dwie glosy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 211. W Sstp ustalono datę XV.

5. rkps nr 1240 z lat 1456–1457. Zawiera teksty różnej treści, pisane przez Jana ze Słupcy. Wśród zapisek marginalnych znajdują się polskie nazwy dwóch roślin, zamieszczone przez wydawców na s. 229. W Sstp ustalono datę XV p. post.

6. rkps nr 1242 z 1466 r. pisany kilkoma rękami. Zawiera teksty różnej treści. Wśród zapisek łacińskich znajdują się dwie glosy polskie, zamieszczone przez wydawców na s. 240. W Sstp ustalono datę XV p. post.

7. rkps nr 1249 z 1473 r. pisany kilkoma rękami. Zawiera głównie komentarze Bonawentury do *Sentencji* Piotra Lombarda. Wśród marginaliów łacińskich znajduje się jedna glosa polska (*przezystał*), zamieszczona przez wydawców na s. 260. W Sstp ustalono datę XV p. post.

8. rkps nr 1258 z 1427 r. pisany kilkoma rękami. Zawiera teksty różnej treści. Wśród marginaliów łacińskich znajduje się jedna glosa polska (*pokost*), zamieszczona przez wydawców na s. 293. W Sstp ustalono datę XV p. pr.

ChrestWR: Wydra Wiesław, Rzepka Wojciech Ryszard. Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543. Wydanie I. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1984. Wydanie II poprawione i uzupełnione. Wrocław 1995. ~ W tym obszernym wyborze tekstów staropolskich znajdują się teksty, które dotąd nie były publikowane lub nie weszły do materiałów Sstp:

1. na s. 116 Pasja polocka. Zabytek stanowiły dwie obustronnie zapisane karty pergaminowe in folio. Tekst pisany był w dwóch kolumnach. Karty zawierały przekład fragmentu *De passione Domini* z *Legenda aurea* Jakuba de Voragine. Zabytek ten odkrył w 1923 r. podczas prac komisji rewizyjnej w Leningradzie K. Michalski w Bibliotece Publicznej. Karty stanowiły oprawę dwóch łacińskich rkpsów, zawierających dzieła Kaspra Drużbickiego. Rkpsy te pierwotnie znajdowały się w Bibliotece Akademii Jezuitów w Polocku, a następnie wraz z częścią jej zbiorów zostały wywiezione do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Nosily tam sygn. Lat. O I 399 i Lat. O I 411. Po odnalezieniu zabytku kart nie wydobyto, zostawiając to na później. W 1934 r. kodeksy wróciły do Polski na mocy traktatu ryskiego i znalazły się w Bibliotece Narodowej w Warszawie. W 1944 a. zostały

spalone wraz z najcenniejszymi zbiorami rej Biblioteki po upadku powstania warszawskiego. Tekst znajdujący się na kartach służących za oprawę nie zaginął jednak bez śladu. W 1932 r. bowiem P. Bankowski sporządził dla W. Taszyckiego fotografie zewnętrznych stron okładek obu kodeksów, dzięki czemu ocalały fragmenty znajdującego się na kartach tekstu (około 25%), chociaż zniszczonego i miejscami całkiem nieczytelnego. Tekst na wewnętrznych stronach okładek i na krajach pergaminu zdjętych do środka oprawy zaginął bezpowrotnie. Fotografie w zbiorach W. Taszyckiego przetrwały wojnę. W 1948 r. W. Taszycki udostępnił je J. Janowowi, który na posiedzeniu Komisji Historii Literatury Polskiej PAU „przedstawił cały tekst zabytku” (Janów Jan, *Resztki biblioteki królowej Jadwigi?* (Nowe urywki *Legendy złotej* w oprawach dzieł K. Drużbickiego), Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1948, s. 346). W streszczeniu referatu Janowa zamieszczono fotokopię niepełnej kolumny B₂ (na s. 347) oraz tekst kolumny A₁ w jego transliteracji (na s. 348). Za tym też wydaniem tekst *Pasji połockiej* został wydany w *ChrestWRz*, jedynie w miejsce fotokopii opracowano na jej podstawie transliterację kolumny B₂. Ponadto dodano transkrypcję tekstu obu kolumn. Według Janowa oba urywki były pozostałością po obszernym, starannie sporządzonym kodeksie, zawierającym może cały przekład *Złotej legendy*, który mógł powstać u schyłku XIII w. (może w Krakowie lub Starym Sączu). J. Łoś, który przypuszczał, że mogą to być szczątki biblioteki królowej Jadwigi, określał czas powstania *Pasji* na koniec XIV lub początek XV w. Autorzy *ChrestWRz*, przychylając się do zdania M. Plezi, datują tłumaczenie na koniec XIV w. i uważają za prawdopodobne, że zabytek ten należy łączyć z rkpsami polskimi, które wedle świadectwa Jana Długosza posiadała królowa Jadwiga. Zabytek nie był dotąd wciągnięty do spisu źródeł Sstp. Materiał, datowany XIV *ex.*, będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

2. na s. 205 polskie nazwy miesięcy zapisane w połowie XV w. na marginesie łacińskiego cyzjanu w rkpsie Biblioteki Jagiellońskiej nr 1928 na s. 384–386. Dotychczas nie były publikowane. Materiał, datowany XV *med.*, zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

3. na s. 205 polskie nazwy miesięcy zapisane w rkpsie Biblioteki Jagiellońskiej nr 1942 na k. 77v. Rkps pochodzi z 1476 r. Wyrazy polskie zapisano obok nazw łacińskich i niemieckich. Dotychczas nie były publikowane. Materiał, datowany 1476, zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

4. na s. 238 inc. pieśni wielkanocnej *Krystus zmartwychwstał jest* zapisany w rkpsie Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. 3021 IV na k. 143v w kazaniu wielkanocnym. Uprzednio rkps ten znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, gdzie posiadał sygn. Lat. I F 497. Pochodzi z Biblioteki Opactwa Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Kodeks powstał w 2 połowie XV w. Najnowsze wydanie tekstu pieśni (w 2001 r.) w *GKazB* IV na s. 163. W Sstp materiał z tego źródła pojawił się w t. XL Ekscerpcja Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej.

5. na s. 292 wiersz zaczynający się od słów *Dworak szkoda* znajduje się w inkunabule Biblioteki Czartoryskich w Krakowie o sygn. 190 ab, zawierającym *Almanach magistri Johannis de Montere-gio ad annos XVIII accuratissime calculata* drukowany w Augsbuergu w 1488 r. oraz *Ephemerides anno salutifere incarnationis 1506*. Inkunabul ów należał do Ambrożego Pampowskiego (około 1444–1510), m.in. starosty generalnego wielkopolskiego, i zawiera na marginesach oraz wolnych kartach liczne jego notatki pamiętnikarskie. Wiersz, wpisany przez Pampowskiego w 1495 lub 1496 r., mieści się na k. 102v. Twór ten w transkrypcji zamieścił Julian Tuwim w antologii *Cztery wieki fraszki polskiej*, Warszawa 1937, s. 13, uznając go za najstarszą fraszkę polską. Wydał go później, również tylko w transkrypcji, J. Wiesiołowski w opracowaniu *Ambroży Pampowski – starosta Jagiellonów. Z dziejów awansu społecznego na przełomie średniowiecza i odrodzenia*, Wrocław 1976, s. 158. W *ChrestWRz* wiersz zamieszczono w transliteracji i w transkrypcji. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

6. na s. 301 polski tekst zapisany w rkpsie Biblioteki Narodowej w Warszawie nr 3013 II (dawna sygn. Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 39). Rkps ten to kodeks teologiczny pisany przez Macieja z Dolska w latach 1426–1428. W expl. na k. 111 zostały zamotowane w 1428 r. dwa zdania polskie. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

7. na s. 301 wyraz polski zapisany w rkpsie Wojewódzkiego Archiwum Państwowego (obecnie Archiwum Państwowe) w Poznaniu o sygn. Cechy 252, będącym księgą cechu krawców poznańskich.

W expl. ustaw tego cechu na k. 24, pod rysunkiem gorsetu i nożyc krawieckich, znajduje się zarobliwy dwuwiersz łaciński z polskim wyrazem *mila*. Wpisał go w 1428 roku kopista ustaw – Wiczesław Brunwik. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

8. na s. 403 *Modlitwa maryjna* zapisana w rkpsie Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku nr 68, zawierającym zbiór kazań, głównie de tempore, kaznodziejów Kaplicy Betlejemskiej w Pradze, m.in. Jana Szczekny i Jana Protivy. Kazania przepisał bliżej nieznaną Mikołaj w miejscowości Kozarzewo w 1408 r. Na górnych marginesach k. 301v–302r został zapisany tekst zaczynający się od słów *Zdrowa Maryja*, niebędący jednak modlitwą codzienną, ale stanowiący rozszerzenie modlitwy *Zdrowaś Maryja*. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Macieja Edera.

Ciolek Liber cancellariae Stanisłai Ciolek. Ein Formelbuch der polnischen Königskanzlei aus der Zeit der husitischen Bewegung, herausgegeben von Caro Jakub, I–II. Wien 1871. 1874. ~ Publikacja Jakuba Caro składa się z dwóch części, które są przedrukiem dwóch opracowań wydanych w Archiv für österreichische Geschichte, Band XIV. Hälfte II. s. 319–545, Wiedeń 1871 i Band LII. Hälfte I, s. 1–273, Wiedeń 1874. Każda część posiada osobną paginację. W części I na s. 3–11 autor opisuje kodeks znajdujący się w Bibliotece Królewskiej w Królewcu o sygn. 1555. Jest to rkps papierowy, liczący 276 k. + 1 k. pergaminowa na początku. Na stronie recto tej pergaminowej karty mieści się tytuł *Liber cancellariae*. Rkps dzieli się na trzy części. Część I obejmuje k. 1–102 i zawiera 137 dokumentów z lat 1422–1428, kiedy Ciolek, który założył tę książkę kancelaryjną, był podkanclerzym Władysława Jagielly. Część II obejmuje k. 103–177. Wg Ulanowskiego część II kończy się na k. 168v, natomiast k. 168v–178 należą już do części III (*AKPr* I s. 174–177). Część ta zawiera listy przychodzące do kancelarii królewskiej i z niej wychodzące, dokumenty oraz listy odpustowe, m.in. dla kościoła w Iwanowicach. Część III obejmuje k. 178–276 (wg Ulanowskiego jest to cz. IV) i zawiera zbiór formuł konsystorza. Ten formularz wydał B. Ulanowski w I tomie *Archivum Komisji Prawniczej* (cf. *AKPr* I 169–256). Przedmiotem zainteresowania J. Caro są dwie pierwsze części kodeksu. W części pierwszej publikacji na s. 12–211 znajduje się materiał I części kodeksu. Materiał części II kodeksu znajduje się na s. 46–248 w części drugiej publikacji. W części tej na s. 3–45 znajduje się obszerny wstęp, a na s. 265–273 indeks nazw osobowych wspólny dla obu części. W wydanych materiałach występują zaledwie 2 glosy polskie, które wydawca wyróżnia w tekście raz rozstrzelonym drukiem (cz. I s. 124 *toporowe* z 1421 r.), drugi raz kursywą (cz. II s. 238 *wroźdy* z 1442 r.).

CodSil Codex diplomaticus Silesiae, herausgegeben vom Vereine für Geschichte und Alterthum Schlesiens, Breslau 1857 i nn.

CodSil I Urkunden des Klosters Czarnowanz, herausgegeben von Wattenbach Wilhelm. ~ Na s. I–XXII zamieszczono przedmowy oraz spis dokumentów śląskich. Wydawca przedstawił dokumenty z Archiwum Prowincjonalnego (Provinzial Archiv) we Wrocławiu, do którego dokumenty klasztorne zostały przekazane po sekularyzacji w 1810 r. Tom na s. 1–150 zawiera dokumenty klasztoru Dominikanek w Czarnowasie (obecnie Czarnowasy) koło Opola z lat 1223–1400 oraz dokumenty i wyciągi, które zawierają to, co najważniejsze z lat 1401–1499. Dokumenty pisane w języku niemieckim i łacińskim. Kilkanaście glos polskich niewyróżnionych w tekście. Na s. 151–175 indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 176–181 indeks wyrazowy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil II Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominicaner und der Dominicanerinnen in der Stadt Ratibor, herausgegeben von Wattenbach Wilhelm, Breslau 1859. ~ Materiał wydawnictwa stanowią dokumenty dotyczące fundacji i historii klasztorów, pochodzące z Archiwum Prowincjonalnego we Wrocławiu. Na s. V–LXXV znajduje się wstęp, w którego ramach mieści się na s. V–XXIX omówienie Wattenbacha, na s. XXXI–XLI zeznania świadków opata klasztoru w Rudzie w jego procesie przeciw rzeźnikom z Raciborza w 1385 r., na s. XLII–XLIV protesty pozwanych obecnych 27 lutego 1385 r., na s. XLIV–LV zeznania świadków proboszcza ze Stanitz w jego procesie przeciwko opatowi klasztoru w Rudzie w styczniu 1391 r., na s. LV–LIX zeznania świadków ze strony klasztoru w tymże procesie, na s. LIX zeznania świadków proboszcza ze Stanitz przeciwko świadkom opata, na s. LXIII–LXXV spis dokumentów, na s. 1–217 dokumenty (transumpty i dyplomy) dotyczące miejscowości Ruda, Jemielnica i Racibórz, pisane po la-

cinie, niemiecku i czesku do 1500 r., na s. 227–261 indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 261–271 indeks wyrazowy, na s. 271–272 indeks zwrotów tytułarnych i grzecznościowych. Nieliczne polskie glosy nie są wyróżnione w druku. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil IV Urkunden schlesischer Dörfer. zur Geschichte der landlichen Verhältnisse und der Flureintheilung insbesondere, herausgegeben von Meitzen August, Breslau 1863. ~ Druk dokumentów poprzedzono obszernym wstępem (s. 9–120), w którym omówiono źródła historyczne i historię miejscowości, których dotyczą wydane dokumenty. W drugiej części na s. 3–340 zamieszczono teksty dokumentów z XIII–XVIII w. dotyczących śląskich wsi: Domysław, Czechnicz pow. Wrocław, Krępiec pow. Nysa, Trzebnica, Świnów i Świdnica. Dokumenty te, ilustrujące stosunki wiejskie ze szczególnym uwzględnieniem podziałów niw, są pisane w języku niemieckim i łacińskim. W tekstach, tylko tych najstarszych, występują nieliczne glosy polskie, które nie są przez wydawcę wyróżnione w druku. Na s. 341–391 indeks nazw miejscowych i osobowych, na s. 359–391 indeks rzeczowy i wyrazowy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil VII Regesten zur schlesischen Geschichte, herausgegeben von Grünhagen Colmar, I. do 1250 r., Breslau 1863, II. 1251–1280, Breslau 1879. ~ Obie części zawierają streszczenia w języku niemieckim dokumentów do historii Śląska. W kilku streszczeniach wydawca przytacza łacińskie cytaty z dokumentów oryginalnych. W niektórych z tych cytatów występują polskie glosy. Obie części zawierają indeksy nazw osobowych i miejscowych. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil VIII Schlesische Urkunden zur Geschichte des Gewerberechts insbesondere des Innungswesens aus der Zeit vor 1400, herausgegeben von Korn Georg, Breslau 1867. ~ Na s. V–XI.IX przedmowa, na s. 3–126 dokumenty w języku łacińskim i niemieckim do historii prawa cechowego, w szczególności dotyczące organizacji cechów z czasu przed 1400 r., na s. 127–135 indeks nazw miejscowych i osobowych, na s. 136–138 indeks wyrazowy. Większość dokumentów w języku niemieckim. W dokumentach występują zaledwie trzy polskie glosy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka na podstawie indeksu.

CodSil IX Urkunden der Stadt Brieg, urkundliche und chronikalische Nachrichten über die Stadt Brieg, die Dortigen Klöster, die Stadt- und Stiftsgüter bis zum Jahre 1550, herausgegeben von Grünhagen Colmar, Breslau 1870. – Na s. V–X zawarta jest przedmowa. Na s. 1–271 zamieszczono przeważnie streszczenia dokumentów oraz nieco oryginalnych tekstów dyplomów w języku łacińskim i niemieckim z nielicznymi wyrazami polskimi. Na s. 272–279 spis rajców i ławników, na s. 280 informacje o pieczęci miasta Brzeg, na s. 286–327 indeks, w którym są zamieszczone nazwy własne i pospolite. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka na podstawie indeksu.

CodSil X Urkunden des Klosters Kamenz, herausgegeben von Plötenhauer Paul, Breslau 1881. – Na s. V–VIII wstęp. Na s. 1–348 zamieszczone są teksty dokumentów opactwa cystersów w Kamieńcu (pow. żąbkowski) z lat 1210–1498. Dokumenty pochodzą z archiwum klasztornego w Kamieńcu. Okł. 1810 r. znajdowały się one w Królewskim Państwowym Archiwum we Wrocławiu. Dyplomy pisane są w języku łacińskim i niemieckim. Glosy polskie, których jest znikomo mało, nie są wyróżnione przez wydawcę w tekście. Na s. 349–375 zamieszczony jest indeks nazw osobowych i miejscowych, na s. 375 indeks wyrazowy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka na podstawie Indeksu.

CodSil XIV Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis, herausgegeben von Markgraf Hermann und Schulte J. W., Breslau 1889. – Na s. V–VIII przedmowa, na s. VI–XCIV wstęp, na s. 1–174 materiał z *Liber foundationis*, pochodzącej z końca XV w. Stanowią go teksty łacińskich dokumentów podających inwentarz posiadłości biskupstwa wrocławskiego. Na s. 175–178 indeks rzeczowy, na s. 179–211 indeks nazw miejscowych i osobowych. W indeksie znajduje się tylko jeden wyraz polski (*kita*), niecytowany w Sstp; zostanie wykorzystany w suplementcie. W tekście glosa polska nie jest wyróżniona przez wydawcę. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil XVIII Regesten zur schlesischen Geschichte 1316–1326, herausgegeben von Grünhagen Colmar und Wutke Konrad, Breslau 1898. – Na s. 1–328 wydane są rejestry w języku niemieckim z cytalami łacińskimi, w których występują polskie imiona i nazwy miejscowe. Na s. 329–391 indeks nazw osobowych, miejscowych i nielicznych wyrazów pospolitych. W indeksie brak wyrazów polskich. Przy pobieżnym sprawdzeniu materiału nie udało się znaleźć w nim glos polskich.

CodSil XX Schlesiens Bergbau und Huttenwesen. Urkunden (1136–1528), herausgegeben von Wutke Konrad, Breslau 1900. – Na s. V–VII przedmowa, na s. 1–130 dokumenty z lat 1136–1500,

dotyczące górnictwa i hutnictwa, głównie w języku niemieckim, sporadycznie po łacinie. Dokumenty te pochodzą głównie z Wrocławskiego Archiwum Państwowego, Archiwum Diecezjalnego, Miejskiego Archiwum, Miejskiej Biblioteki oraz Archiwum Wyższego Urzędu Górniczego. Na s. 268–283 indeks nazw miejscowych i osobowych, na s. 283–302 indeks rzeczowy. Załedwie dwa polskie wyrazy w kilku różnych zapisach (*żupa* s. 54, 65, 88 i *żupnik* s. 54, 55, 65), które nie są wyróżnione w tekście przez wydawcę. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

CodSil XXII. Regesten zur schlesischen Geschichte 1327–1333, herausgegeben von Grunhagen Colmar und Witke Konrad. Breslau 1903. – Na s. 1–232 zamieszczone są w porządku chronologicznym streszczenia w języku niemieckim dokumentów do historii Śląska. W kilku streszczeniach wydawca przytacza łacińskie cytaty z dokumentów oryginalnych. W tych cytatach łacińskich trafiają się pojedyncze glosy polskie (*biemia* s. 11, *przykładek* s. 139 – w Sstp brak), niewyróżnione w tekście przez wydawcę. Na s. 233–281 indeks nazw osobowych i miejscowych. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

ComPaul Rękopiśmienne ekscerpty – glosy z Cornutusa w rękopisie Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze nr II 25 z r. 1444. – Glosy odczytał Józef Reczek. W Sstp materiał cytowano wg kart rkpsu. Skrót źródła został wprowadzony w *Uzupelnieniach do spisu źródeł* w t. V.

CracArt Ptaśnik Jan, Cracovia artificum 1300–1500, Kraków 1917. Wydawnictwo Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności. Źródła do Historii Sztuki i Cywilizacji w Polsce, t. IV. – We wstępie (s. 5*–28*) wydawca wymienia źródła, z których uzyskał przedstawiane zapiski, oraz na podstawie wydanych zapisek omawia pochodzenie narodowościowe rzemieślników ze szczególnym zwróceniem uwagi na cechy tzw. artystyczne, jak złotników, paśników, snycerzy itd. oraz pierwszych drukarzy. Zapiski dotyczące rzemieślników krakowskich czerpał zarówno z ksiąg zachowanych w różnych archiwach, jak i już wydanych materiałów. Większa część materiałów pochodzi z następujących archiwów: 1. Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, z którego wyzyskano księgi radzieckie krakowskie (*Consularia Cracoviensia*), księgi lawnicze (*Scabinalia Cracoviensia*) i księgi sądów wójtowskich (*Advocatalia Cracoviensia*), następnie gmin włączonych do Krakowa, jak księgi radzieckie kazimierskie (*Consularia Casimiriensia*), lawnicze kazimierskie (*Scabinalia Casimiriensia*) i najstarszą księgę sądu lawniczego jurydyki garbarskiej (*Scabinalia Cerdoniensia*); 2. Archiwum konsystorza książęco-biskupiego w Krakowie, z którego wyzyskano księgi sądowe oficjalów generalnych (*Acta officialatus*) i wikariuszów in *spiritualibus* (*Acta vicariatus*), następnie *Acta obligationum et contractuum* i *Acta sententiarum diffinitivatum*, wreszcie księgi spraw załatwianych przed sądem biskupim (*Acta episcopalia*); 3. Archiwum Kapituły Krakowskiej (*Acta actorum Capituli Cracoviensis*); 4. Archiwum w Pradze (2 dokumenty) i Hernie (1 dokument). Ponadto Ptaśnik wykorzystał materiał z następujących wydawnictw: 1. Z Archiwum aktów grodzkich i ziemskich tylko te zapiski, które znajdują się w publikacji Helcla *StPPP* II; 2. Dokumenty legnickie z wydawnictwa Friedricha Wilhelma Schurrmachera *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455*, Liegnitz 1866 i z norymberskiego czasopisma *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* t. 24 (nr 57 i przypisek, nr 75, przypisek); 3. Dokument lwowski (nr 657) ze *Sprawozdań Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce*, t. 4, s. IVIII; 4. Wiele skorzystano z wydawnictwa Kazimierza Kaczmarczyka *Libri iuris civilis civitatis Cracoviensis 1392–1506*, Kraków 1913 (cf. *Liblur*). Cały materiał, na który składają się dokumenty pisane głównie po łacinie, sporadycznie po niemiecku, został umieszczony w układzie chronologicznym na s. 1–418. Po każdej zapisce wydawca podaje źródło, z którego ona pochodzi. Na s. 419–482 znajduje się indeks osobowy i rzeczowy. Zarówno w tekście, jak i w indeksie wydawca wyróżnia polskie wyrazy, których jest znikomo mało, rozstrzelonym drukiem. – Cf. *Rocznik Krak* XIII 49–109.

CracImpr Ptaśnik Joannes, Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum, Leopoli 1922. Monumenta Poloniae Typographica XV et XVI saeculorum, t. I. – Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie przygotował wydawnictwo poświęcone pomnikom drukarstwa polskiego XV i XVI w. Tom I tego wydawnictwa obejmuje źródła archiwalne do historii drukarstwa, księgarstwa i papiernictwa, introligatorstwa itp. dotyczące Krakowa. Wydawnictwo uwzględniła materiały znajdujące się w: 1. Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, z którego wyzyskano księgi radzieckie krakowskie,

księgi sądów wójtowskich, księgi przyjęć do prawa miejskiego nr 1422 i 1423 i księgi skarbowe gmin włączonych potem do Krakowa, jak księgi radzieckie kazimierskie, ławnicze kazimierskie, księgi radzieckie kleparskie i księgi sądu ławniczego jurydyki garbarskiej; 2. Archiwum konsystorza książeńco-biskupiego w Krakowie, z którego wyzyskano księgi spraw załatwianych przed sądem biskupim, księgi sądowe oficjałów generalnych i księgi wikariuszów in spiritualibus, jak też księgi tych dwóch ostatnich sądów, obejmujące kontrakty i zobowiązania, wreszcie księgi wyroków sądowych; 3. Archiwum Kapituły Krakowskiej t. I–VIII; 4. Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie nr 547; 5. Archiwum oo. Cystersów w Mogile, akta nr 604, 629, 773; 6. Biblioteka Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie – akta nr 154, 562, 563; 7. Archiwum Miasta Lwowa – akta nr 645, 670, 671, 811; 8. Metryce koronnej w Warszawie – akta nr 43, 105, 108, 112, 194, 210, 216, 227, 271, 289, 312, 347, 374, 390, 391, 409, 435, 535, 585, 587–589, 591, 601, 623, 626, 636, 666, 679, 681, 686, 687, 689, 696, 703, 709, 742; 9. Poza tym licznych aktów dostarczyły wydawnictwa drukowane, o czym informacja została podana w odpowiednich miejscach. Na s. VII–VIII przedmowa od wydawnictwa, na s. 2–176 wstęp, na s. 177–178 „treść wstępu”. Numeracja stron u góry: na s. 1–34 znajdują się b4 dokumenty, głównie w języku łacińskim, niektóre w języku niemieckim, z lat 1406–1499, na s. 403–453 indeks osobowy i rzeczowy. Glosy polskie nieliczne, wyróżnione rozstrzelonym drukiem. Wypisano trzy wyrazy. Ekscerpcja niepełna Stanisława Urbańczyka.

CyzKlob Fijałek Jan, *Cyzjojan polski z r. 1471. PŁ XII 428–448.* – Autor w XII tomie *Prac Filologicznych* wydał w 1927 roku jeden z tekstów kalendarza. Rkps, dawny klobucki, został wydany w transliteracji i transkrypcji. Tekst zabytku zamieszczony jest na s. 443–445. *Cyzjojan* ten „posiada metrykę swoich narodzin: rok 1471 na probostwie ks. kanoników regularnych w Klobucku ziemi krakowskiej fundacji Jana Długosza, kanonika krakowskiego; autorem zaś jego jest jeden z księży kanoników tegoż probostwa, ten mianowicie, który prowadził naówczas księgcę jego dochodów i wydatków z lat 1466–1518, w formie języczka str. 565, oprawny w tekturę i paginowany w r. 1780, własność obecnie piszącego a po jego śmierci Biblioteki Jagiellońskiej” (s. 443). Został on wpisany na obu stronach k. 71 i 72 tej księgi wzdłuż karty. Dwuwiersz każdego miesiąca idzie w jednym ciągu przez całą jej wysokość. Jeśli się nie mieścił, przeniesiony jest do następnego wiersza. Każdy miesiąc zaczyna się od nowego wiersza. W Sstp materiał datowano 1471. Autorzy *ChrestWRz* (s. 295) informują, że rkps ten znajduje się w Bibliotece Naukowej PAŃ i PAN w Krakowie pod sygn. 1967.

CyzPłoc Łoś Jan, Dwa teksty staropolskie. II. *Cisiojanus płocki. MPKJ V 436–443.* ~ *Cyzjojan* w transliteracji zamieszczony jest na s. 437. „Między rękopisami przewiezionymi z Pułuska do Płocka i złożonymi tam w Muzeum Kapitułnym znajduje się rękopis papierowy, oznaczony sygn. 88, oprawiony w papier niebieski, in quarto, z melieczbowanymi kartami. Zawiera on w sobie traktaty teologiczne, prawnicze oraz popularnomedyczne [...]. Cały rękopis jest pisany różnymi rękami: pismo z wieku XV, ale wczesne [...]. Pod jednym z tych traktatów znajduje się tekst polski” (s. 436), tzw. *Cyzjojan* płocki. *Cyzjojan* mieścił się na k. 332v–333r; został wpisany w początkach XV w. W Sstp datowany XV in. (Poprawki na podstawie wydania Vrtla-Wierczyńskiego, cf. *Vrtel* s. 216). Nowe wydanie: W. Wydra, *Średniowieczny polski cyzjojan płocki*, Archiwum Literackie, t. 23, Miscellanea staropolskie, 5 (1980), s. 7–22 (transliteracja i transkrypcja, fotografia; tamże literatura dotycząca *Cyzjojanów*). Od tomu XI w Sstp sprawdzano odczytanie z fotografią w wydaniu W. Wydry. Wg informacji zawartej w *ChrestWRz* na s. 295 rkps, w którym był wpisany *CyzPłoc*, znajdował się w Bibliotece Seminarialnej w Płocku pod sygn. 156; w czasie ostatniej wojny zaginął. W Archiwum PAN w Poznaniu w spuściźnie po Stefanie Vrtlu-Wierczyńskim i w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu zachowały się fotografie zabytku. Rkps pochodził z początków XV w. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupelnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. I Sstp.

CyzWroc Der älteste polnische Cisiojanus von Diels [Pfaul]. Mitteilungen des Österreichischen Instituts für Geschichtsforschung, Band LI, s. 456–470, Innsbruck 1937. – Wydawca znalazł na pergaminowej k. 1v rkpsu Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki, od 1945 r. Uniwersyteckiej, we Wrocławiu o sygn. IV Q 161 tekst polskiego *Cyzjojana*. Jego transliterację zamieszcza na s. 459. Wydawca określa na podstawie pisma czas jego powstania około 1400 r., zaznaczając, że uważa go za starszy od

cyzjonana plockiego. Stwierdza również, że jest on tak bliski plockiemu, że można mówić o dwóch różnych odpisach tego samego tekstu. W SsTp materiał datowano *ca* 1400. Cyzjojan wrocławski opublikował w 1977 r. w transkrypcji i transliteracji wraz z jego fotokopia M. Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. 2, s. 23–25. W przypisach zaznacza różnice między jego odczytaniem i P. Dielsa. Walter informuje, że rkps znajdował się w jakimś czasie w klasztorze Dominikanów we Wrocławiu. Podaje on również informację, iż zdaniem J. Woronczaka można przypuścić, że rkps ten, znajdujący się obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, powstał w Plocku i pierwotnie nie należał do dominikanów.

Czoł Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta. t. I–III wydał Czołowski Aleksander, t. IV wydali Czołowski Aleksander i Jaworski Franciszek. Lwów 1892–1921.

Czoł I Najstarsza księga miejska 1382–1389. – Wydawca przedstawia materiał z jedynej zachowanej z XIV w. księgi, zawierającej zapiski sądowe radzieckie i ławnicze z lat 1382–1389. Stanowi ona rękopis papierowy in folio, liczący 172 s. Z 742 zapisków znajdujących się w księdze wydawca podaje 735, gdyż końcowe są bardzo uszkodzone i nieczytelne. Wszystkie zapiski pisane są po łacinie, z wyjątkiem jednej niemieckiej. W materiale znajduje się jedna polska glosa (*złotnik* na s. 94) wyróżniona w druku kursywą. Materiał mieści się na s. 1–122, na s. 123–143 zamieszczony został indeks nazw osób i miejscowości, na s. 144–152 indeks rzeczowy. Tytułu pierwotnego księgi nie posiada. Tytuł *Frag. Off. Cons. 1382–1389* znajdujący się na grzbiecie pochodzi z końca XIX w. od austriackich urzędników sądowych, którzy sporządzili do księgi indeks oraz opatrzyli ją paginacją a zapiski liczbami porządkowymi. Sami natomiast pisarze nazywają ją *acta ex iudicio bannito*, a więc księgą spraw wytaczanych przed sądem gajonym.

Czoł II Księga przychodów i rozchodów miasta 1404–1414, Lwów 1896. – Tom ten obejmuje drugą z rzędu najstarszą księgę Archiwum miejskiego (III. A. 1). Zawiera on prawie wyłącznie spisy wydatków i przychodów miasta z lat 1404–1414. Oryginał tej księgi jest kodeksem papierowym o 353 stronach in folio w oprawie półskórkowej z XVII w. Pismo przeważnie wyraźne, dużo kart jest wcale lub częściowo niezapisanych. Ręka XVII-wieczna opatrzyła księgę paginacją i tytułem na karteczkę naklejonej na okładce *Inventarium perceptorum et expensarum annualium cassae, necnon exactionum et debitorum ab anno 1404 ad 1414*. W tekstach znalazły się liczne polskie glosy, które wydawca wyróżnia kursywą. Materiał mieści się na s. 1–138, na s. 139–172 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowych, ułożony przez Mariana Śniadowskiego, na s. 173–183 indeks rzeczowy.

Czoł III Księga przychodów i rozchodów miasta 1414–1426, Lwów 1905. – Tom ten zawiera drugą najstarszą księgę rachunkową przychodów i wydatków miasta z lat 1414–1426 Archiwum miejskiego. Stanowi ona rkps papierowy in folio o 442 stronicach, paginowanych ręką późniejszą z XVII w. Pismo, przeważnie wyraźne i staranne, pochodzi wg wydawcy od ówczesnych pisarzy miejskich: Mikołaja, Macieja Rusina, Jana Tłumacza i Wincentego. Okładka ma napis pochodzący od współczesnej ręki *Perceptorum et expositorum in negotiis civitatis* a nad tym późniejszą ręką *ab anno 1414 ad annum 1426*. „Oprócz tego na tejże okładce naklejona jest karteczka papierowa w kształcie serca a na niej napis z XVII wieku: *Inventarium proventuum annualium et expensarum cassae civilis necnon exactionum et debitorum ab anno 1414 ad 1426 annum*. W starych inwentarzach Archiwum księga ta była nazywana stale *liber in alba cute*” (s. IV). W tekstach znajduje się kilka polskich glos, z których część wydawca wyróżnia kursywą. Materiał został zamieszczony na s. 1–13, na s. 140–170 zamieszczono indeks nazw osób i miejscowości, na s. 171–186 indeks rzeczowy.

Czoł IV Księga ławnicza miejska 1441–1448, Lwów 1921. – Wydawca przedstawia zapiski z księgi ławniczej, będącej papierowym kodeksem formatu podłużnego folio liczącym 424 k. prawie w całości zapisane. Jest to zabytek sądownictwa miejskiego wg prawa magdeburckiego. Cała księga z nielicznymi tylko wyjątkami na rzecz łaciny pisana jest w języku niemieckim. W zapiskach występują nieliczne glosy polskie, których wydawca nie wyróżnia w druku. „Zapiska na przedostatniej czystej karcie wskazuje, że urzędnicy sądowi austriacy Stefanowicz i Erazm Kulczycki skończyli dnia 25 lutego 1804 przeglądanie niniejszej księgi. Ich dziełom jest numeracja poszczególnych 2574 zapisków. Z tego też czasu pochodzi tytuł księgi wypisany na pierwszej czystej karcie oprawy: *Resignat. Judicii Civilis Inducta Tom I. ab anno 1441 ad 1448*. Oryginalnego tytułu współczesnego

księga nie posiada" (s. VII). Niniejsza księga, której większą część zajmują zapiski z zakresu sądownictwa niespornego, jest wyłącznie ławniczą, nie tylko z powodu swej jednolitej treści sądowej, ale i dlatego, że wpisywano do niej rokrocznie wyniki wyborów do kolegium ławniczego. Zapiski z tej księgi wydano na s. 1-309, na s. 311-349 zamieszczono indeks nazw osobowych i miejscowości, na s. 350-361 indeks rzeczowy.

Czry Księga ziemi czerskiej 1404-1425. Liber terrae Cernensis. Najdawniejsze księgi sądowe, wydał [Luhomirski] T[adeusz], Warszawa 1879. – Na s. I-XCVII znajduje się wstęp historyczny wydawcy, na s. XCIX-CV wykaz urzędników ułożony na podstawie ksiąg sądowych czerskich. Na s. 1-118 wydawca podaje zapiski z księgi sądowej czerskiej, na s. 121-130 zapiski z księgi sądowej grójeckiej (1407-1418), na s. 133-332 zapiski z księgi sądowej wareckiej, na s. 335-357 (dodatek) zapiski z księgi sądowej ziemi czerskiej. Na końcu opracowania na s. I-XIX zamieszczono wykaz łanów z 1540 r. oraz spis właścicieli ziemskich z 1546 r. W zapiskach sądowych znajdują się rotty przysięg sądowych w języku polskim oraz liczne polskie glosy. Teksty i wyrazy polskie wydawca wyróżnia rozstrzelonym drukiem. Zapiski sądowe i przywileje (w tym pisane po polsku lub łacińskie z polskimi glosami) znajdują się też we wstępie i w przypisach do wstępu. Kilka błędnych lekcji Luhomirskiego poprawiono w Sstp wg informacji Adama Wolffa. Gdy niektóre rotty zostały na nowo wydane w *TymProc.*, *TymSąd.*, *AKPr* VIIIa i *SprTNW* VII, w Sstp cytowano materiał za tymi nowszymi wydaniem. Ekscerpcja niepełna Kazimierza Nitscha. – Cf. *AKPr* VIIIa, *SprTNW* VIII, *TymProc.*, *TymSąd.*

DanŁowG Cieysztor Aleksander, Owies w daninach łowieckich w Polsce średniowiecznej. Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, Rok XI, Warszawa 1963, s. 213-234. – Autor w przypisach przytacza cytaty z dokumentów już wydanych (np. *KodWP*, *KodMazK*, *KodMazL*) oraz z repertorium i tek odpisów dokumentów gromadzonych do dalszych tomów przez J. K. Kochanowskiego i A. Wolffa. W Sstp z tego źródła wykorzystano te niewydane wcześniej zapiski z glosami polskimi, będącymi nazwami danin i powinności. Materiał ten jest tym cenniejszy, że dokumenty te, jak pisze Cieysztor, znajdujące się w Archiwum Głównym, zostały zniszczone przez Niemców w 1944 r. Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. VI.

DąbSan Dąbkowski Przemysław, Ziemia sanocka w XV stuleciu. I-II, Lwów 1931. Wschód. Wydawnictwo do Dziejów i Kultury Ziem Wschodnich Rzplitej Polskiej, t. XI-XII. – W tej monografii, poświęconej historii ziemi sanockiej oraz opisowi stosunków narodowościowych, wyznaniowych i społecznych w XV w., autor powołuje się głównie na materiał zawarty w odpowiednich tomach *AGZ*. Omawiając poszczególne problemy, podaje w przypisach numery zapisek *AGZ* oraz powołuje się na opracowania innych autorów. Na s. 177-185 zamieszcza dodatek zawierający łacińskie teksty kilku dokumentów z Metryki Koronnej i księgi ziemskiej sanockiej. W jednym z nich, pochodzącym z księgi ziemskiej sanockiej, znajdują się dwie polskie glosy (*obszary* i *wygon*) z 1390 r., które zostały przez wydawcę wyróżnione rozstrzelonym drukiem.

DąbSzkice Dąbkowski Przemysław, Szkice z życia szlachty sanockiej w XV stuleciu, Lwów 1923. – W opracowaniu tym nie ma polskich glos, jedynie w przypisach autor podaje numery zapisek z *AGZ*, do których odsyła. Pozycja znalazła się w spisie źródeł przez niedopatrznie.

DecrMCrac Decreta iuris supremi Magdeburgensis castri Cracoviensis. Die Rechtssprüche des Oberhofs des deutschen Rechts auf der Burg zu Krakau, t. I herausgegeben und eingeleitet von Łysiak Ludwik und Nehlsen-von Stryk Karin, Frankfurt am Main 1995, t. II herausgegeben und eingeleitet von Łysiak Ludwik unter Mitwirkung von Nehlsen-von Stryk Karin, Frankfurt am Main 1997.

DecrMCrac I Obejmuje lata 1456-1481. – Tom zawiera: dekrety (nr 1-1629) na s. 1-520, indeks osobowy na s. 521-527, indeks nazw miejscowych na s. 528-534, indeks rzeczowy I na s. 535-584 (zawiera wyrazy łacińskie i polskie), indeks rzeczowy II na s. 584-598 (zawiera wyrazy niemieckie). W tomie jest przeszło 100 polskich glos, niewyróżnionych przez wydawców. Materiał wprowadzono w t. XI Sstp. Ekscerpcja pełna Mariusza Frodymy.

DecrMCrac II Obejmuje lata 1481–1511. ~ Tom zawiera: dekrety (nr 1–1107) na s. 1–383, indeks osobowy na s. 385–391, indeks nazw miejscowych na s. 392–396, indeks rzeczowy I na s. 397–466 (zawiera wyrazy łacińskie i polskie), indeks rzeczowy II na s. 466–472 (zawiera wyrazy niemieckie). W tomie jest około 100 polskich głos (do r. 1500), niewyróżnionych przez wydawców. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek Dekalog – Dziesięciuro przykazań bożych – Decem praecepta Dei. ~ Różne teksty rymowane i prozaiczne ugrupowane w redakcje oznaczone cyfrą rzymską: I–VI (rymowane), VII (prozaiczne). W obrębie redakcji różne odpisy oznaczone cyfrą arabską. Podział rymowanych wg Jana Łośa, *Początki piśmiennictwa polskiego*, Lwów 1922, s. 463–466. W Sstp dekalogi cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym bezpośrednio po dacie *ca* 1400. Wszystkie znane do 1973 r. dekalogi (tj. wszystkie zamieszczone w tym spisie źródeł z wyjątkiem *Dek* I 10, I 11, I 12, III 9, III 35, III 36 i III 37) wydał w transliteracji i transkrypcji Wiesław Wydra w publikacji *Polskie dekalogi średniowieczne*, Warszawa 1973.

Dek I 1. 1407? *Wiśł* nr 1619, wydał Wisłocki Władysław, Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1877–1881. ~ Rkps papierowy Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie o sygn. 1619. Jest to kodeks m. folio liczący 343 karty oraz dwie pergaminowe na początku i na końcu. Na pergaminowej tylnej karcie ochronnej recto, inną ręką niż pozostałe teksty tego rkpsu, został zapisany polski dekalog. W Wydra (s. 68–69) datuje go na I połowę XV w. Pracownia Sstp posiada od r. 1954 mikrofilm i fotokopię.

Dek I 2. 1478? *MacPam* II 369, wydał Maciejowski Wacław Aleksander. ~ Rkps był przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego pod sygn. 745 i zaginął. Znajdował się w nim polski dekalog datowany przez W. A. Maciejowskiego na 1478 r. Maciejowski wydaje tekst także w transkrypcji. Wydra s. 77–78.

Dek I 3. *ca* 1420 *R* XXV 276, wydał Bruckner Aleksander, *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku*, Kraków 1897. ~ Rkps z XV w. zawierający kazania mistrza Macieja o świętych i o Męce Pańskiej. Był przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego pod sygn. 6 3/9. Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny. Na k. 1r znajdował się polski dekalog. Wydra s. 69–70.

Dek I 4. XV *med.* *Zab* 448, wydał Łoś Jan. ~ Rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I O 29 pisany w połowie XV w. liczy 502 karty. Wydawca nie podaje zapisek proveniencyjnych ani imienia pisarza. Rkps zawierający teksty o różnej treści zaginął w czasie ostatniej wojny. Głosy polskie zostały wydane w wyborze. W Sstp materiał datowano XV *med.* Na k. 66r został zapisany polski dekalog. Jan Łoś wydał go na podstawie odpisu Hieronima Łopacińskiego. Wydra s. 54–55.

Dek I 5. XV *ex.* *ErzGlos* 180–181, wydał Erzepki Bolesław. ~ Rkps Biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu nr 131. Na k. 277v został zapisany polski dekalog. Wydra s. 78–79. – *Cf.* *ErzGlos* poz. 2.

Dek I 6. 1433–1434 *SprTNIW* V 5, wydał Pułaski Franciszek, *Pieśni religijne XV w. Z rękopisów Biblioteki Ordynacji hrabiów Krasieńskich*, Warszawa 1912. ~ Rkps o nrze inw. 33 został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Zawierał m.in. kazania, *Liber ad matrem* św. Augustyna, *De contemplatione* św. Bernarda i podręcznik teologii moralnej. Na k. 78v znajdował się niniejszy polski dekalog. Następnie, w łacińskim komentarzu do dziesięciorga przykazań, był zapisany inny polski dekalog (III 27). Na końcu komentarza na k. 82v znajdował się expl. *Explicit decem praecepta per manus Nicolai clerici*. Wydra s. 71–72.

Dek I 7. XV *p. post.* *R* XXV 199–200, wydał Bruckner Aleksander, *Kazania średniowieczne, cz. III*, Kraków 1897. ~ Rkps, pochodzący z biblioteki klasztoru oo. Paulinów Na Skalce w Krakowie, znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 449. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3022. Na k. 91v na początku łacińskiego komentarza do dziesięciorga przykazań został zapisany polski dekalog. Wydra s. 72–74. Dekalog wydała również Elżbieta Belcarzowa w IV części *Głos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, Kraków 2001, na s. 116 (też w transkrypcji). Dekalog wydali także W. Wydra i W. R. Rzepka w *ChrestomRz* 25 (też w transkrypcji).

Dek I 8. XV *ex.* *PF* IV 745, wydał Łopaciński Hieronim, *Reguła trzeciego zakonu św. Franciszka i drobniejsze zabytki języka polskiego z końca w. XV i początku XVI*, Warszawa 1892; jest to

przedruk z wydania Ujazdowskiego Tomasz w Pamiętniku Sandomierskim, t. I, Warszawa 1829, s. 1. ~ Inkunabuł: Werner Rolewinck, *Chronica quae dicitur Fasciculus temporum*, Wencja 1480. Egzemplarz lub ostatnia karta tego inkunabułu zaginęły. T. Ujazdowski nie podał miejsca, gdzie ów egzemplarz się znajdował. Na jego ostatniej karcie był zapisany polski dekalog. Wydra s. 80–81.

Dek I 9. XV ex., wydał Wydra Wiesław, *Polskie dekalogi średniowieczne*, Warszawa 1973, s. 55–56. ~ Rkps in quarto Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. 3729 powstał pod koniec XV w. Jest proveniencji bernardyńskiej. Zawiera m.in. traktaty i inne pisma teologiczne. Na s. 387 znajduje się niniejszy polski dekalog. Oprócz niego są w tym rkpsie także dwa inne polskie dekalogi (III 24 i VII 6). W Sstp materiał z *Dek I 9* brano z fotokopii, od t. IX z wydania W. Wydry. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 fotokopię, a od r. 2004 fotografię cyfrową.

Dek I 10. ca 1464 SI0cc LLX 186 i 188, wydał Wydra Wiesław, *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów*, Poznań 2002 (też w transkrypcji). ~ Rkps nr II 37. Na k. 283r (ostatniej, po niej jest karta ochronna) znajduje się polski dekalog. Jest on zapisany pod innym odpisem dekalogu, innej redakcji. Na s. 184 wydania znajduje się fotografia k. 283r. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek I 11. 1480 SI0cc LIX 191–192, wydał (też w transkrypcji) Wydra Wiesław, *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów*. ~ Rkps nr II 39 liczy 436 kart; brak kart początkowych i końcowych. Z oprawy zachowała się tylko tylna deska formatu quarto. Rkps zawiera różne traktaty, m.in. *Sacramentale* Mikołaja z Blonia (do k. 214) oraz *Tractatus contra Bohemos haereticos* (k. 215–233), gdzie jest umieszczony kolofon: *per manus cuiusdam Sumislai anno 1481*. W rkpsie występują polskie glosy. Na k. 60v został zapisany polski dekalog. W tym rkpsie, na k. 60v–67v, znajduje się również inny polski dekalog (III 36). Oba dekalogi są umieszczone w kazaniu nieznanego autora o dziesięciorgu przykazaniach; wg Brucknera (*R XXV 199*) autorem tego kazania miałby być Pintr z Miłostawia. Kazanie zostało zapisane w 1480 r., jak świadczy o tym zapiska na k. 66v: *Anno Domini 1480 per me Stani<slaw>*. Na s. 194 wydania jest fotografia k. 60v–61i. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek I 12. XV ex. SI0cc LIX 193–195, wydał (też w transkrypcji) Wydra Wiesław, *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów*. ~ Inkunabuł nr IV D. 676ª jest klokiem zawierającym dwa dzieła: Albertus Magnus, *Sermones de tempore et de sanctis*, Spira, non post 1475 oraz Gregorius I Magnus papa s., *Homiliae super Evangelium. Origenes, Homiliae*, Kolonia 1475. Na ostatniej karcie drugiego druku znajduje się polski dekalog. Na s. 196 wydania została umieszczona fotografia ostatniej karty inkunabułu. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek II 1. XV ex. SKJ I 152, wydał Chomętowski Władysław, *Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich*, Kraków 1880. ~ Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich. Rkps został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Dekalog był zapisany wśród dodatków do fragmentu kazania niedzielnego. Wydra s. 75–77.

Dek II 2. XV ex. Polk 32, wydał Polkowski Ignacy. ~ Rkps *Legendae sanctorum* z 1469 r., o którym wydawca nie podaje informacji, gdzie się znajdował, zaginął. Na wyklejce okładki był zapisany niniejszy polski dekalog (wraz z dwoma innymi polskimi dekalogami III 12 i VII 4). Wydra s. 74–75.

Dek II 3. XV ex. Kop szpalta 17–18, wydał Kopera Feliks. ~ Inkunabuł: Joannes Hierolt, *Liber Discipuli de eruditione Christifidelium*, Bazylca non ante 1485, znajdujący się w zbiorach Czapskich Muzeum Narodowego w Krakowie pod sygn. MNK XV 44. Kopera datuje starodruk na ostatnią ćwierć XV w. Na wyklejce przedniej okładki został zapisany polski dekalog. Na tej samej wyklejce, której część wycięto, są też zapisane dwie modlitwy do Matki Boskiej (cf. *ChrestWRz 27–28*). Wydawca zamieszcza podobizny powyższych tekstów. Wskutek tego, że przy oprawie zostały przedstawione składki, F. Kopera błędnie podaje tytuł inkunabułu jako *Tabula thematum dominicarum totius anni*. Pracownia Sstp posiada od r. 1954 mikrofilm. Wydra s. 81–82.

Dek II 4. XV ex. GWP 90–91, wydał Wojtkowski Julian. ~ Inkunabuł: Joannes Hierolt, *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis cum Promptuario exemplorum et de Beata Virgine*, Strasburg

1488 znajduje się w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku pod sygn. F 1149. Na karcie naklejonej na tylną wyklejkę inkunabułu został zapisany polski dekalog. „Być może dekalog jest wcześniejszy, jeśli przyjąć, że karta ta stanowi fragment starszego rkpsu.” (Wydra s. 83). Skiot źródła wprowadzono od t. V. Wydra s. 83–84.

Dek III 1. 1399 *MacDod 34*, wydał Maciejowski Wacław Aleksander. – Pergaminowy rkps z napisem *Dicta evangelium dominicalium anno 1399* w latach dwudziestych XIX w. znajdował się w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. Rkps zaginął. W. A. Maciejowski korzystał z odpisu polskiego dekalogu sporządzonego przez Adama Tomasza Chłędowskiego. Wydra s. 96–99.

Dek III 2. XV *ex. SKJ I 151–152*, wydał Chomętowski Władysław, Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich, Kraków 1880. – Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich, została spalona przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Na tej karcie był zapisany polski dekalog. Wydra s. 132–134.

Dek III 3. XV *p. pr. SKJ I 152*, wydał Chomętowski Władysław, Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. – Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich, została spalona przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Na tej karcie był zapisany polski dekalog. Wydra s. 103–106.

Dek III 4. XV *ex. SKJ I 152–153*, wydał Chomętowski Władysław, Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. – Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich, została spalona przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Na tej karcie był zapisany niniejszy polski dekalog (wraz z innym polskim dekalogiem III 5). Wydra s. 134–137.

Dek III 5. XV *ex. SKJ I 153–154*, wydał Chomętowski Władysław, Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. – Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich, została spalona przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Na tej karcie był zapisany niniejszy polski dekalog (wraz z innym polskim dekalogiem III 4). Wydra s. 137–140.

Dek III 6. XV *p. pr. SKJ I 154*, wydał Chomętowski Władysław, Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. – Karta rękopiśmienna należąca do Joachima Lelewela, darowana następnie przez jego brata Prota Bibliotece Krasieńskich, została spalona przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Na tej karcie był zapisany polski dekalog. Wydra s. 106–108.

Dek III 7. 8. XV *ex. R XIX 118–120* (sygnowane przez M. Bobowskiego 13, 14), wydał Bobowski Mikołaj, *Polskie pieśni katolickie od najdawniejszych czasów do końca XVI wieku*, Kraków 1893. – Rkpsy Biblioteki Ordynacji Krasieńskich o sygn. P 5 i P 8. Na kartach formatu folio i quarto wyrwanych z tych rkpsów były zapisane polskie dekalogi. Karty i rkpsy zaginęły. M. Bobowski wydał fragmenty dekalogów, korzystając z odpisów udostępnionych mu przez W. Nchringa. Wydra s. 149–153.

Dek III 9. *NAS 200–206*. – Dekalog nie został zidentyfikowany ani przez Pracownię Sstp, ani przez W. Wydrę w pracy *Polskie dekalogi średniowieczne*, Warszawa 1973.

Dek III 10. XIV *ex. Wisł nr 1299*, wydał Wislocki Władysław, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1877–1881. – Kodeks papierowy in folio przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie pod sygn. 1299 liczy 109 kart. Wislocki datował rkps na przełomie XIV i XV wieku, natomiast wg A. Brücknera (*R XXIV 78*) powstał on w latach 1415–1420 w Krakowie. Na k. 1r został zapisany polski dekalog. Pracownia Sstp posiada od r. 1955 mikrofilm i fotokopię. Wydra s. 99–101.

Dek III 11. XV *in. Wisł nr 1297*, wydał Wislocki Władysław, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. – Kodeks papierowy in folio przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie pod sygn. 1297 liczy 3 karty puste, 126 kart zapisanych i k. 127–191 niezapisane. Pochodzi z początku XV w. Na wyklejce tylnej okładki znajduje się polski dekalog, zapisany inną ręką niż pozostałe teksty tego rkpsu. Pracownia Sstp posiada od r. 1956 mikrofilm, a od r. 1972 fotokopię. Wydra s. 101–103. Dekalog wydano również w *ChresWRz 23–24* (też w transkrypcji).

Dek III 12. XV ex. Polk 32, wydał Polkowski Ignacy. – Rkps *Legendae sanctorum* z 1469 r., o którym wydawca nie podaje informacji, gdzie się znajdował, zaginął. Na wyklejce okładki był zapisany niniejszy polski dekalog (wraz z dwoma innymi polskimi dekalogami II 2 i VII 4). Wydra s. 131–132.

Dek III 13. 1478? MacPam II 369–370, wydał Maciejowski Wacław Aleksander (też w transkrypcji). – Rkps, który był przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego pod sygn. 745, zaginął. Znajdował się w nim polski dekalog datowany przez W. A. Maciejowskiego na 1478 r. Wydra s. 140–142.

Dek III 14. XV ex. SKJ I 158–159, wydał Sreedyński Władysław, Trzy zabytki języka polskiego z drugiej połowy XV wieku, Kraków 1880. – Rkps nr 1578 t. 1 Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Zawiera m.in. tekst z napisem *Epistola prooptima*, następnie *Rusticorum collecta* oraz dwa wiersze *Meura de saneto Gallo* i *De statu scoliarum*. Na ostatniej karcie 6v został zapisany wraz z łacińskim polski dekalog, datowany przez W. Sreedyńskiego na koniec XV w. lub początek w. XVI, zaś przez W. Wydrę (s. 172) na 1508 r. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 mikrofilm i fotokopię. Wydra s. 172–174.

Dek III 15. XV ex. Gu ap. 3v, wydał Vrtel-Wierczyński Stefan (też w transkrypcji). – Polski dekalog znajduje się na s. 150 wydania. W związku z ustaleniem późniejszej daty powstania zabytku (XVI w.) od t. VIII w Sstp źródło to zostało wykreślone. Wydra s. 153–155.

Dek III 16. XV ex. Pf 1 358, wydał Bystron Jan, Rozbiór porównawczy znanych dotąd najdawniejszych (z w. XIV i XV) tekstów Modlitwy Pańskiej, Pozdrowienia anielskiego, Składu apostołskiego i Dziesięciorga przykazania, Warszawa 1885. – Inkunabul: Henricus de Herpf, *Speculum aureum decem praeceptorum Dei*, Norimberga 1481 jest przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygn. 1032. Na wyklejce tylnej okładki był zapisany polski dekalog. Obecnie brak w inkunabule karty z dekalogiem. W. Wydra (s. 159–160) przypuszcza, że znajdowała się w Bibliotece Przędzieckich w Warszawie, gdyż J. Bystron wydał dekalog z rkpsu udostępnionego mu przez Konstantego Przędzieckiego. Wydra s. 159–162.

Dek III 17. XV ex. AKLit III 115, wydał Polkowski Ignacy, Katalog rękopisów kapitułnych Katedry Krakowskiej, Kraków 1884. – Papierowy kodeks in quarto jest przechowywany w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej pod sygn. KP 171. Pochodzi z 2 połowy XV w. Zawiera różne teksty łacińskie pisane przez kilka rąk XV-wiecznych, m.in. na k. 16 fragment *Revelationes* św. Brygidy, na dalszych kartach dyspozycje do kazań i kazania a także rozważania z *Summy* Tomasza z Akwinu. Na końcu znajduje się rejestr, na którego ostatniej karcie widnieją zapiski: *Explicit registrum huius libri videlicet Thomae de Aquino, Nicolaus, Petrus, Johannes, Philippus 1477* oraz *Stanislaus de Opporow plebanus in Bodzaczyn Deo gracias*. Na wewnętrznej stronie przedniej drewnianej okładki, bezpośrednio na drewnie, ręką, która nie występuje w innych tekstach kodeksu, jest zapisany polski dekalog. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 fotokopię. Wydra s. 142–144.

Dek III 18. XV med. SKJ I 60–61, wydał Wislocki Władysław, Glossa super epistolas per annum dominicales. Kodeks łacińsko-polski z połowy XV wieku, Kraków 1880; opis rkpsu: Ketrzyński Wojciech, Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, t. II, Lwów 1886, s. 468. – Rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 413 II. Na k. 39r jest zapisany polski dekalog. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 mikrofilm. Wydra s. 119–123. – Cf. SKJ I 1–141.

Dek III 19. 1434 PF V 31, wydał Bruckner Aleksander, Z rękopisów petersburskich. Cz. II. Średniowieczne słownictwo polskie, Warszawa 1899. – Rkps znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I Q 50. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Na marginesie k. 211v były zapisane fragmenty polskiego dekalogu; karta z częścią tekstu została obcięta przy oprawie. Wydra s. 113–114.

Dek III 20. XV ex. R XXIV 95, wydał Bruckner Aleksander, Kazania średniowieczne, cz. I, Kraków 1895. – Rkps był przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 518. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3019. Na drewnie tylnej okładki jest zapisany polski dekalog. Pracownia Sstp posiada od r. 1954 mikrofilm i fotokopię. Wydra s. 162–164.

Dek III 21. 1449 R XXV 164, wydał Brückner Aleksander. Kazania średniowieczne, cz. III, Kraków 1897. ~ Rkps znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 236. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. A. Brückner nie podał, na której karcie był zapisany polski dekalog. Późniejszy odpis znajduje się pod sygn. 413 II w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu. Brückner porównał fragmenty dekalogu z rkpsu petersburskiego z fragmentami dekalogu w rkpsie ossolińskim (*Dek III 18*) i wydał z rkpsu petersburskiego tylko te fragmenty, które były odmienne. Wydra s. 117–119.

Dek III 22. XV p. post. R XXV 199–200, wydał Brückner Aleksander. Kazania średniowieczne, cz. III. ~ Rkps był przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 449. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3022. Na k. 91v–95r. wśród komentarza do dziesięciorga przykazań, został zapisany polski dekalog. Wydra s. 127–129. Dekalog wydała również Elżbieta Belcarzowa w IV części *Głos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, Kraków 2001, na s. 117–118 (też w transkrypcji).

Dek III 23. XV p. post. R XXV 199–200, wydał Brückner Aleksander, Kazania średniowieczne, cz. III. ~ Rkps był przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 449. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3022. Na k. 238v został zapisany polski dekalog. Wydra s. 129–131. Dekalog wydała również Elżbieta Belcarzowa w IV części *Głos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, Kraków 2001, na s. 151–152 (też w transkrypcji).

Dek III 24. XV ex. R XXV 242–243, wydał Brückner Aleksander, Drobne zabytki języka polskiego XV wieku. ~ Rkps in quarto znajduje się w Bibliotece XX Czartoryskich w Krakowie pod sygn. 3729. Na s. 381 jest zapisany niniejszy polski dekalog. A. Brückner drukuje tylko pierwsze i ostatnie przykazanie oraz zakończenie dekalogu. Tekst opuszczony przez Brücknera Sstp drukował na podstawie fotokopii. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 fotokopię, a od r. 2004 fotografie cyfrowe. Wydra s. 145–147.

Dek III 25. 1481 PF IV 743–744, wydał Łopaciński Hieronim, Reguła trzeciego zakonu św. Franciszka i drobniejsze zabytki języka polskiego z końca w. XV i początku XVI, Warszawa 1892. ~ Inkunabuł; Antoninus Florentinus, *Confessionale*, Wenecja 1481 był przechowywany w bibliotece Seminarium Duchownego we Wrocławiu pod sygn. 116 G. Inkunabuł, wraz z oprawionym razem z nim rkpsiem zawierającym łacińskie kazania na święta, zaginął. Na stronie verso karty dodatkowej I był zapisany polski dekalog. Oprócz polskiego dekalogu na tej karcie znajdowały się też łacińskie rymowane sentencje, zapiski teologiczne oraz słowa łacińskie i polskie. Wydra s. 155–157.

Dek III 26. ca 1500 JA XV 540, wydał (na podstawie odpisu Kętrzyńskiego Wojciecha) Nehring Władysław, Beiträge zum Studium altpolnischer Sprachdenkmaler, Berlin 1893. ~ Inkunabuł; Meffret, *Sermones de tempore et de sanctis, sive Hortulus reginae* był przechowywany w Bibliotece Seminarium Duchownego w Sandomierzu. W Nehring nie podał ani miejsca, ani roku wydania, ani sygnatury. Na wyklejce okładki znajdował się polski dekalog; na wyklejce zapisano również po polsku uczynki miłosierne co do ciała i co do duszy. Ten egzemplarz inkunabułu zaginął lub karta zawierająca dekalog została wydartą. Wydra s. 166–168.

Dek III 27. 1433–1434 SprTNW V 5–6, wydał Pułaski Franciszek, Pieśni religijne XV w. Z rękopisów Biblioteki Ordynacji hrabiów Krasieńskich, Warszawa 1912. ~ Rkps o nrze inw. 33 został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. Zawierał m.in. kazania, *Liber ad matrem* św. Augustyna, *De contemplatione* św. Bernarda i podręcznik teologii moralnej. Na k. 78v znajdował się polski dekalog (I 6). Następnie, w łacińskim komentarzu do dziesięciorga przykazań, był zapisany niniejszy polski dekalog. Na końcu komentarza na k. 82v znajdował się expl. *Explicitant decem praecepta per manus Nicolai clerici*. Wydra s. 111–113.

Dek III 28. XV ex. Zab 450, wydał Łoś Jan. ~ Rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I O 32 zaginął. Wydawca nie podaje imienia pisarza ani zapisek proveniencyjnych. Na lewej drewnianej okładce rkpsu znajdowały się łacińskie przepisy lekarskie z wyrazami polskimi i datą 1454. Na prawej okładce zapisano kilkanaście glos polskich. Wydawca podaje znajdujące się na okładkach te glosy polskie, które udało mu się odczytać oraz polskie glosy w tekście *Pavitlorum peccata*. Glosy da-

towano w Sstp XV *med.* Na k. 27v został zapisany polski dekalog. J. Los podaje tekst dekalogu wg odpisu H. Łopacińskiego. J. Los i W. Wydra datują dekalog na połowę XV w. Wydra s. 125–127.

Dek III 29. ca 1450 PamLit IX 318, wydał Bernacki Ludwik, Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego. Lwów 1910. ~ Jest to pojedyncza karta papierowa – rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 4500. Znajduje się na niej polski dekalog. Na podstawie analizy pisma W. Wydra (s. 147) datuje go na koniec XV w. Pracownia Sstp posiada fotokopię, od r. 1964 mikrofilm. Wydra s. 147–149.

Dek III 30. XV ex. PamLit XXIX 115, wydał Bańkowski Piotr. Nieznane odmiany kilku polskich tekstów religijnych XV stulecia, Lwów 1932. – Inkunabuł: Joannes Herolt, *Sermones de tempore et de sanctis*, Norymberga 1480 znajdował się w Cus. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. 9.3.1.26^a. Na pierwszej karcie pergaminowej, stanowiącej kartę dodatkową inkunabułu, był zapisany polski dekalog. Wydra s. 164–166.

Dek III 31. XV p. pr. ZabŚl 70–71, wydał Rospond Stanisław (też w transkrypcji). ~ Rkps do końca XV w. znajdował się w bibliotece kolegiaty św. Krzyża w Opolu. Obecnie jest przechowywany w Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu pod sygn. 43. Zawiera 122 kazania oraz traktat o siedmiu grzechach głównych. W rkpsie znajdują się liczne polskie glosy, a także polskie tłumaczenie *Salve Regina* (cf. *SalveReg 1a*) oraz słowniczek łacińsko-polski. Paweł, syn Adama z Krapkowic, w r. 1445 przepisał 118 kazań, stanowiących większą część rkpsu. Pozostałe teksty oraz polskie glosy wpisał nieznany pisarz. Na k. 2r, obok dekalogu łacińskiego, został zapisany polski dekalog. J. Woronczak i W. Wydra datują go na połowę XV w. Wydra s. 123–125. Dekalog wydano również w *GiWroc 31* (też w transkrypcji).

Dek III 32. XV med. wydał Wydra Wiesław, Polskie dekalogi średniowieczne, Warszawa 1973, s. 115–116. – Rkps, który znajdował się w Bibliotece Kapitulnej Kościoła greckokatolickiego w Przemysłu, jest obecnie przechowywany w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 8032 III (dawna sygn. IV 6689). Zawiera łacińskie kazania wielkopostne z około połowy XV w. Na wyklejce przedniej okładki został zapisany polski dekalog. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek III 33. XV ex. wydał Wydra Wiesław, Polskie dekalogi średniowieczne, s. 157–159. – Pergaminowa karta, prawdopodobnie wyklejka, wyrwana z rkpsu stanowi fragment listu rozpoczynającego się od słów: *Honesto viro Andree Vogelgesang*. Jest przechowywana w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. E. Raczyńskiego, obecnie (od r. 1998) Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu pod sygn. 1362/9 (materiały po Bolesławie Erzepkim). Na odwrocie karty, wśród łacińskich zapisek teologicznych, znajduje się polski dekalog. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek III 34. XV ex. wydał Zalewski Ludwik, Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej, Warszawa 1926, s. 263. ~ Inkunabuł: Bartholomaeus de Chaimis, *Confessionale*, Norymberga 1480 był przechowywany w bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie. Wydawca nie podał sygnatury inkunabułu. Starodruk zaginął. Na jego oprawie znajdował się niniejszy polski dekalog wraz z innym polskim dekalogiem (VII 7). Dekalogi są poprzedzone przykazaniami miłości Boga i bliźniego. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie. Wydra s. 306–309.

Dek III 35. ca 1464 SIOcc LIX 185–188, wydał Wydra Wiesław, Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów, Poznań 2002 (też w transkrypcji). ~ Rkps nr II 37 zawiera m.in. zbiór kazań na niedziele i święta. Na k. 283r (ostatniej, po niej jest karta ochronna) znajduje się polski dekalog. Na s. 184 wydania zamieszczono fotografię k. 283r. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

Dek III 36. 1480 SIOcc LIX 191–193, wydał (też w transkrypcji) Wydra Wiesław, Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów. – Rkps nr II 39 O liczy 436 kart; brak kart początkowych i końcowych. Z oprawy zachowała się tylko tylna deska formatu quarto. Rkps zawiera różne traktaty, m.in. *Sacramentale* Mikołaja z Błonia (do k. 214) oraz *Tractatus contra Bohemos haereticos* (k. 215–233), gdzie jest umieszczony koloton: *per manus cuiusdam Stanislai anno 1481*. W rkpsie występują polskie glosy. Na k. 60v–67v został zapisany niniejszy polski dekalog. Na k. 60v, znajduje się również inny polski dekalog (I 11). Oba dekalogi są umieszczone w kazaniu nieznanego autora o dziesięciorgu przy-

kazaniach. Wg A. Brucknera (*R XXV* 199) autorem tego kazania miałby być Piotr z Miłosławia. Kazanie zostało zapisane w 1480 r., jak świadczy o tym zapiska na k. 66v: *Anno Domini 1480 per me Stani<slau>*. Na s. 194 wydania jest fotografia k. 60v–61r. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie.

Dek III 37. ca 1500 SIOcc J.IX 195–198, wydał (też w transkrypcji) Wydra Wiesław, Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów. – Inkunabuł nr IV D 7^a to klocek zawierający dwa dzieła: Pseudo-Petrus de Palude, *Sermones Thesauri novi de sanctis*, Strashburg 1488 oraz tenże, *Sermones quadragesimales Thesauri novi*, Strashburg 1487. Na karcie tytułowej drugiego druku, po trzech modlitwach w języku łacińskim: *Pater noster*, *Ave Maria* i *Credo*, został zapisany polski dekalog. W. Wydra datuje go na koniec XV w. lub może na początek XVI w. Na s. 197 wydania znajduje się fotografia karty tytułowej drugiego dzieła. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie.

Dek IV 1. 1417 Wisi nr 1456, wydał Wisłocki Władysław, Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1877–1881. – Kodeks papierowy in folio przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie pod sygn. 1456 liczy 852 strony. Zawiera *Lecturam super Petri Lombardi IV libros Sententiarum* przepisana w 1417 r. ręką Macieja z Łabiszyna oraz różne zapiski (m.in. o treści teologicznej) tegoż Macieja, pochodzące z lat 1419–1446. Na k. 850v znajduje się polski dekalog. W. Wydra datuje go na pierwszą połowę XV w., zaś autorzy *ChrestWRz* na drugą ćwierć XV w. Pracownia Sstp posiada od r. 1955 mikrofilm i od r. 1972 fotokopię. Wydra s. 198–199. Dekalog wydano również w *ChrestWRz* 26 (też w transkrypcji).

Dek V 1. XV p. pr. Wist nr 1625, wydał Wisłocki Władysław, Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Kodeks papierowy in folio przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie pod sygn. 1625 liczy 261 kart oraz dwie pergaminowe na początku i na końcu. Zawiera kazania de tempore z I połowy XV w. Na k. 220v został zapisany polski dekalog. Pracownia Sstp posiada od r. 1955 mikrofilm, a od r. 1972 fotokopię. Wydra s. 191–192.

Dek V 2. ca 1450 PF IV 568, wydał Bruckner Aleksander, Z rękopisów petersburskich. Cz. I. Kazania husyty polskiego, Warszawa 1892. – Rkps znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I Q 146. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Na k. 1r był zapisany polski dekalog. Wydra s. 193–194.

Dek V 3. XV med. R XXV 240, wydał Bruckner Aleksander, Drobne zabytki języka polskiego XV wieku, Kraków 1897. – Rkps pochodzący z Biblioteki Załuskich w Warszawie znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I Q 271. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Zawierał kazania, wśród nich pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest*; poza tym *Zdrowa bądź, królewno* (cf. *SalveReg* 4). Pieśni datowano w Sstp XV p. post. Na k. 150v był zapisany polski dekalog. Wydra s. 195–196.

Dek V 4. 1440 R XXV 241–242, wydał Bruckner Aleksander, Drobne zabytki języka polskiego XV wieku. – Rkps był przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 493. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3025. Na k. 242v–243v został zapisany polski dekalog. Wydra s. 188–190. Dekalog wydała również Elżbieta Belcarzowa w IV części *Głos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, Kraków 2001, na s. 66–67 (też w transkrypcji).

Dek VI 1. XV ex. R XXIV 94, wydał Bruckner Aleksander, Kazania średniowieczne. cz. I, Kraków 1895. – Rkps był przechowywany w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 518. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, znalazł się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3019. Na k. 189r został zapisany polski dekalog. W. Wydra (s. 202–203) datuje go na I połowę XV w. Pracownia Sstp posiada fotokopię tekstu.

Dek VII 1. XV med. PamLit XXVIII 305, wydał Vrtel-Wierczyński Stefan, Kilka nieznanych tekstów staropolskich XV i XVI wieku, Lwów 1931. – Rkps Biblioteki Kapitulnej w Płocku o sygn. 117 (w katalogu Adama Vetulaniego, *Średniowieczne rękopisy płockiej Biblioteki Katedralnej*, Roczniki Biblioteczne, t. VII, 1963, s. 423 ma sygn. Ms 68) zaginął. Zawierał Joannis de Balbis *Catholicon seu Praxodia*. Jak podaje W. Wydra (s. 225), rkps pochodził, zdaniem W. Mąkowskiego, z I po-

lowy XV w., zdaniem S. Vrtla-Wierczyńskiego, z połowy XV w., zaś wg A. Vetulaniego z 1 połowy XIV w. Na przedostatniej karcie znajdował się polski dekalog, zapisany ręką z XV w., która dokończyła przepisywanie rękopisu. Wydra s. 225-226.

Dek VII 2. ca 1450 PF IV 577, wydał Bruckner Aleksander, *Z rękopisów petersburskich. Cz. I. Kazania husyty polskiego*, Warszawa 1892. ~ Rękopis znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. IO 146. Następnie, na mocy traktatu ryskiego, powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Na k. 200r-200v był zapisany polski dekalog. Wydra s. 224-225.

Dek VII 3. XV med. JA XII 142, wydał Bruckner Aleksander, *Über die alteren Texte des Polnischen, cz. II*, Berlin 1890. ~ Rękopis Biblioteki Seminaryjnej w Pelplinie o sygn. 282 (dawna sygn. 275; Bruckner podał błędną sygn. 195). Na ostatniej karcie 290v jest zapisany polski dekalog. Wydra s. 227-228.

Dek VII 4. XV ex. Polk 32, wydał Polkowski Ignacy. ~ Rękopis *Legendae sanctorum* z 1469 r., o którym wydawca nie podaje informacji, gdzie się znajdował, zaginął. Na wyklejce okładki był zapisany niniejszy polski dekalog wraz z dwoma innymi polskimi dekalogami (II 2 i III 12). Wydra s. 228-229.

Dek VII 5. ca 1500 BiblWarsz 1874 III 329, wydał Gloger Zygmunt, *Dziesięcioro bożego przykazania*, Warszawa 1874. ~ Inkunabul Mikołaja z Błonia *Tractatus sacerdotalis de sacramentis* drukowany pod koniec XV w. Z. Gloger nie podał roku wydania ani nazwy biblioteki, w której ów inkunabul się znajdował. Ten egzemplarz zaginął. Na papierowej karcie wklejonej na początku inkunabułu był zapisany polski dekalog. W Wydra (s. 58-59) datuje go na początek XVI w.

Dek VII 6. XV ex., wydał Wydra Wiesław, *Polskie dekalogi średniowieczne*, Warszawa 1973, s. 229-230. ~ Rękopis in quarto Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. 3729 powstał pod koniec XV w. Jest proveniencji bernardyńskiej. Zawiera m.in. traktaty i inne pisma teologiczne. Na s. 381 jest zapisany niniejszy polski dekalog. Oprócz niego są w tym rękopisie także dwa inne polskie dekalogi (I 9 i III 24). W Sstp materiał z *Dek VII 6* brano z fotokopii. Pracownia Sstp posiada od r. 1973 fotokopie, a od r. 2004 fotografie cyfrowe.

Dek VII 7. XV ex., wydał Zalewski Ludwik, *Biblioteka seminarium duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diecezji lubelskiej i podlaskiej*, Warszawa 1926, s. 263. ~ Inkunabul: Bartholomaeus de Chaimis, *Confessionale*, Nürnberg 1480, który był przechowywany w Bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie, zaginął. Wydawca nie podał jego sygnatury. Na oprawie inkunabułu był zapisany niniejszy polski dekalog wraz z innym polskim dekalogiem (III 34). Oba dekalogi były poprzedzone przykazaniami miłości Boga i bliźniego. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Wydra s. 306-309.

Dek VII 8. ca 1413 Chodyński Stanisław, Biblioteka Kapituły Włocławskiej, wydał Librowski Stanisław, *Monumenta Historica Diocesis Vladislaviensis*, t. 26, Włocławek 1949, s. 92. ~ Rękopis Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku o sygn. 61. Znajdują się w nim kazania de tempore i de sanctis. Część rękopisu (do k. 140) została napisana w r. 1413, jak świadczy o tym zapiska eksplicytowa na k. 140, zaś dalsza część rękopisu powstała w ciągu następnych kilku lat. W Wydra (s. 310) podaje, że rękopis ten darował w XV w. bibliotece kapitulnej we Włocławku Jan, pleban w Lubotyniu i wikariusz katedry włocławskiej. Na k. 202r został zapisany polski dekalog. Jest to skrócona forma dekalogu, przeznaczona, jak pisze W. Wydra (s. 310), „przypuszczalnie do spowiedzi lub może kazania”. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Wydra s. 310-311.

De morte De morte prologus [Rozmowa mistrza Polikarpa ze śmiercią], wydał Rozwadowski Jan, *MPKJ I*, Kraków 1901, s. 177-196 i 200-205. ~ Rękopis, który znajdował się w Bibliotece Seminaryjnej w Płocku pod sygn. 91, zaginął podczas ostatniej wojny. Kodeks liczący 463 karty i zawierający głównie kazania powstał w latach 1463-1465 i należał do zmarłego w r. 1475 doktora prawa kanonicznego Mikołaja z Mirzyńca, kanonika płockiego i oficjara. *DIALOG mistrza Polikarpa* był zapisany na k. 272v-275v; na k. 277r-277v znajdowała się *Skarga umierającego*. „Oba teksty zostały zapisane zapewne w 1463 r., może ręką bratanka Mikołaja z Mirzyńca – Dawida z Mirzyńca, magistra sztuk wyzwolonych, kanonika płockiego” (*ChrestBRz* 267). W płockim rękopisie brakowało zakończenia *Dia-*

logu. A. Brückner (*Fremde Vorläven und Fassungen slavischer Texte. IV. De morte prologus, JA XI s. 613–618*) podaje, iż do pewnego stopnia wzorcem dla tego zabytku był anonimowy łaciński krótki traktat prozą, częściowo w formie dialogu. Brückner wymienia ze zbiorów Sankt Florian koło Linzu XIV-wieczny papierowy rkps zawierający *Colloquium inter montem et magistrum Polycarpum*, rozpoczynające się od słów: *Venite ad scolas meas, narabo*; pisze również o dwóch rkpsach monachijskich pochodzących z XV w. (nr 7828 i nr 16469), w których znajdujemy *Unum exemplum de magistro Porphirio, quomodo allocutus sit morti* oraz *De morte omnium hominum*. Brückner drukuje jako podstawowy pierwszy z wymienionych monachijskich tekstów, uzupełniając go tekstem monachijskim drugim (zob. Czesława Pirożyńska, *Łacińska Rozmowa mistrza Polikarpu ze Śmiercią – Dialogus magistri Polycarpi cum morte*, [w:] *Średniowiecze. Studia o kulturze*, t. 3, Wrocław 1966, s. 75–190). Przed wojną został sporządzony odpis z rkpsu plockiego, przechowywany obecnie w spuściznie po Stefanie Vrtlu-Wierczyńskim w Archiwum PAN w Poznaniu. Pracownia Sstp posiada od r. 1956 fotokopię łacińskiego tekstu: z 1444 r. (Biblioteka Uniwersytecka w Pradze, rkps Ms XIV II 26); z 1 połowy XV w. (Biblioteka Kapituła św. Wita w Pradze, rkps MsM 8 i rkps MsA 113/1); z r. 1507 (Biblioteka Uniwersytecka w Pradze, rkps Ms XIII G 3). W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1461–1470 a *ca* 1470. Zabytek wydał również Stefan Vrtel-Wierczyński w *Wyborze tekstów staropolskich*, wydanie 5, Warszawa 1977, s. 194–209; w *ChrestWRz* 267–277 wydano *De morte* też w transkrypcji, zaś na s. 441 *ChrestWRz* zamieszczono nowsze informacje bibliograficzne dotyczące zabytku.

De nativitate Domini – Pieśń o narodzeniu Pańskim. Vrtel 185–187. – Rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie, nr akc. 11575; wcześniej rkps Biblioteki Ordynacji Krasieńskich w Warszawie nr 41 (nr inw. 7). Pieśń, zapisana na k. 336r-336v rkpsu i pochodząca z samego końca XV w., jest autorstwa Władysława z Gielniowa, jak stwierdził W. Wydra (cf. *ChrestWRz* 248). W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym bezpośrednio przed *ca* 1500. Zabytek wydał również w *ChrestWRz* 248–249 i 253–255 (też w transkrypcji). Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

DHist Długosz Jan, *Historiae Polonicae libri XII*, edidit Przeczdziecki Aleksander, t. I–V. Cracoviae 1873–1878. Opera omnia, t. X–XIV ~ Podstawą wydania Przeczdzieckiego był papierowy rkps tzw. świętokrzyski, pochodzący z końca XV w. lub z początku w. XVI. Jest to jeden z najstarszych odpisów dzieła Długosza. Pisany przez kilkanaście rąk znajdował się w klasztorze Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Obejmował dzieje Polski do r. 1480. Obecnie t. I rkpsu świętokrzyskiego znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 6906, zaś t. II i III są przechowywane w Bibliotece Kórnickiej pod sygn. 197 i 198. W Bibliotece XX Czartoryskich w Krakowie pod sygn. nr 1306 znajduje się rkps papierowy formatu mniejszego folio. Jest to „tzw. autograf”, w którym część tekstu pisana była ręką samego Długosza, zaś część przez pisarzy pod jego kierunkiem. Ten rkps obejmuje dzieje Polski do r. 1406. Długosz pracował w latach 1455–1480 nad swym dziełem obejmującym historię Polski.

DHist I Zawiera księgi I–IV obejmujące okres do 1139 r. W tomie występuje kilka polskich głos; prawie wszystkie są wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem.

DHist II Zawiera księgi V–VIII obejmujące okres od 1140 do 1299 r. W tomie występuje kilka polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na s. 275 znajdują się dwa polskie zdania wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem: *Biegajcie, biegajcie!* oraz *Gorze się nam stało!* Zdania te, wraz z łacińskim kontekstem (przytoczonym także w polskim tłumaczeniu), wydano również w *ChrestWRz* 165 (też w transkrypcji).

DHist III Zawiera księgi IX i X obejmujące okres od 1300 do 1409 r. W tomie znajduje się na s. 353, wyróżniona przez wydawcę rozstrzelonym drukiem, jedna polska glosa *królestwo*.

DHist IV Zawiera księgi XI i XII obejmujące okres od 1410 do 1444 r. W tomie znajduje się około 20 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem.

DHist V Zawiera księgę XIII obejmującą okres od 1445 do 1480 r. W tomie znajduje się około 10 polskich głos; prawie wszystkie są wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na końcu tomu został umieszczony indeks nazw osobowych i miejscowych, dotyczący t. I–V; w indeksie tym znajdują się również niektóre polskie wyrazy pospolite.

DKlejn Długosz Jan. Klejnoty Długoszowe. krytycznie opracował i na nowo wydał Friedberg Marian. *RTH* X, 1930, Kraków 1931, s. 1–119. — Wydawca podaje we wstępie na s. 4–17 opis siedmiu rękopisów zawierających herbarz Długosza. Najstarsze są dwa: pochodzący z 2 połowy XV w. rękopis Biblioteki Kórnickiej o sygn. nr 801 (dawna sygn. D I) oraz rękopis papierowy Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu o sygn. 16/II. Rękopis kórnicki pochodzi z 2 połowy XV w. Na k. 124v–128r znajduje się *Insignorum, clenodiorum regis et regni Poloniae descriptio*. Rękopis ossoliński pochodzi z końca w. XV lub z początku XVI w. Składa się z trzech kart zapisanych jedną ręką oraz z dwóch kart czystych. Te trzy zapisane karty wyjął z kodeksu Chotelskiego i osobno opisał August Bielowski w 1847 r. Kodeks Chotelskiego, przechowywany w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod sygn. nr 168, pisany był przez wiele rąk z 2 połowy XVI i początku XVII w. Piekosiński uważał, że rękopisy kórnicki i ossoliński są autografami Długosza, zaś Semkowicz był przeciwnego zdania. Friedberg podziela opinię Semkowicza. Zdaniem wydawcy autograf *Klejnotów* musiał powstać między 1464 a 1480 r. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Wg Friedberga przekaz kórnicki jest kopią najstarszą i najlepszą; na niej oparł on swoje wydanie, wykorzystując jednak też inne kopie; w przypisach są podane odmianki tekstu. Znajduje się w nim kilkanaście polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem.

DILB Długosz Jan, *Libri beneficiorum diocesis Cracoviensis nunc primum e codice autographo editus*, t. I III, edidit Przewdziecki Aleksander, Cracoviae 1863–1864. Opera omnia, t. VII IX. ~ Rękopis papierowy znajduje się w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej pod sygn. 194–197. Składa się z czterech części. Powstał między 1440 a 1480 r. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1471–1480 a 1481–1482.

DILB I Kościół katedralny krakowski. Kościoły kolegiackie. — Po części materiałowej, obejmującej uposażenia katedry krakowskiej i kościołów kolegiackich diecezji krakowskiej, znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych. Na s. LVII zamieszczono podobiznę s. 1 części I rękopisu *Libri beneficiorum*. Tom zawiera około 350 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę kursywą.

DILB II Kościoły parafialne. — Po części materiałowej, obejmującej uposażenia kościołów parafialnych diecezji krakowskiej, znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych. Na s. LXXXV zamieszczono podobiznę s. 268 części II rękopisu *Libri beneficiorum*. Tom zawiera około 200 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę kursywą.

DILB III Klasztory. — Po części materiałowej, obejmującej uposażenia klasztorów diecezji krakowskiej, znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych. Na s. LXXVII zamieszczono podobiznę s. 354–355 części III rękopisu *Libri beneficiorum*. Tom zawiera około 650 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę kursywą oraz na s. 354–355 polski tekst ciągły – tzw. testament Wydzgi z Torunia (około 20 wierszy) – (w rękopisie w części IV k. 245v–246r). Testament Wydzgi wydał również Witold Taszycki w *Najdawniejszych zabytkach języka polskiego*, Biblioteka Narodowa I 104, wydanie 5, Wrocław 1975, s. 237–240 (też w transkrypcji); także Stefan Vrtel-Wierczyński w *Wyborze tekstów staropolskich*, wydanie 5, Warszawa 1977, s. 451–452; testament Wydzgi wydano również w *ChrestWRz* 183–184 (też w transkrypcji).

DIPrut Długosz Jan. *Banderia Prutenorum*. edidit Przewdziecki Aleksander, Cracoviae 1887. Opera omnia t. I, s. 575–595. — Rękopis pergaminowy liczący 47 kart znajduje się w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej pod sygn. 206 (poprzednio pod sygn. LIII i 218). Jest to opis zdobytych pod Grunwaldem chorągwi krzyżackich. Dzieło powstało w 1448 r. Znajduje się w nim kilka polskich wyrazów; w wydaniu Przewdzieckiego większość polskich głos wyróżniono rozstrzelonym drukiem. Na końcu znajduje się indeks zawierający nazwy osobowe, miejscowe oraz polskie wyrazy pospolite.

Dobr Dobrowolski K[azimierz]. *Przyczynki do dziejów średniowiecznej kultury polskiej z rękopisu szczyrzyckiego*, [w:] *Studia staropolskie*. Księga ku czci Aleksandra Brucknera, Kraków 1928, s. 312–353. Też jako osobna odbitka: Kraków 1927. — Wydawca podaje opis jednego z rękopisów biblioteki klasztoru szczyrzyckiego oraz drukuje zawarte w nim glosy i tekst polski. Rękopis ten, nieposiadający sygn., formatu in quarto, powstał w 1455 r. lub krótko przed tym rokiem; był autorstwa zakonnika szczyrzyckiego.

rzyckiego Jana Szarlata. Liczył 67 k. papierowych oraz na początku i na końcu po jednej pergaminowej k. ochronnej. Na obu okładkach znajdowały się papierowe wyklejki, prawie całkowicie zapisane. Rkps zawierał m.in. na k. 2r–7v *Calendarum Cisterciense* i na k. 13r–67v *Compendium Cisterciense de divinis officis*. Z rkpsu tego wydawca zamieszcza następujący materiał polski: a. na s. 322–323 kilkanaście głos zapisanych ręką Jana Szarlata, znajdujących się na pierwszej wyklejce oraz na k. 13v i na k. 67v; b. na s. 324–325 wiersz o miesiącach, wg wydawcy autorstwa Jana Szarlata, znajdujący się na k. 2r–7v. W kalendarzu, nad łacińskimi nazwami miesięcy, pierwotnie kopista dodał ich polskie odpowiedniki, a potem dopisał na marginesach teksty wierszowane w ten sposób, że polskie nazwy miesięcy weszły w skład tekstu. Niestety, nie wszystkie wiersze zostały zanotowane w całości. Autorzy *ChrestWRz* s. 417 piszą, że utwór ten jest najstarszym znanym polskim wierszem kalendarzowym, charakteryzującym poszczególne miesiące. W Sstp glosy i tekst wiersza o miesiącach datowano *ca* 1455. Rkps zaginął; do lat dwudziestych XX w. znajdował się w bibliotece klasztoru Cystersów w Szczyrzycu. Nowsze wydanie wiersza o miesiącach znajduje się w *ChrestWRz* s. 417–418, również w transkrypcji. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

DokMp Zbiór dokumentów małopolskich, t. I–III wydał Kuraś Stanisław, Wrocław 1962–1969, t. IV wydali Kuraś Stanisław i Sułkowska-Kuraś Irena, Wrocław 1969, t. V–VIII wydali Sułkowska-Kuraś Irena i Kuraś Stanisław, Wrocław 1970–1975; t. I–II wydane staraniem Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie, w serii Materiały Komisji Nauk Historycznych nr 5 i 9; t. III–VIII wydane staraniem Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk.

DokMp I Dokumenty z lat 1257–1420. ~ „Wydawnictwo niniejsze stanowi uzupełnienie wydanych w latach 1876–1905 przez F. Piekosińskiego czterech tomów Kodeksu dyplomatycznego Małopolski oraz innych kodeksów dyplomatycznych z tego terenu, dlatego też jego zakres chronologiczny ograniczony jest rokiem 1450. [...] Zakres terytorialny wydawnictwa stanowi Małopolska w najszerszym tego słowa znaczeniu, bo nie tylko dawne województwa krakowskie, sandomierskie i lubelskie, ale także księstwa siewierskie i oświęcimsko-zatorskie [...] oraz zachodnie części ziem bełskiej, chełmskiej, przemyskiej i sanockiej” (Wstęp, s. V). Tom ten zawiera 345 dokumentów (nr 1–345). „Dwa dokumenty wydano wg opublikowanej podobizny. Dla niektórych dokumentów udało się odszukać oprócz oryginałów także i kopie lub kilka kopii, pochodzących nieraz z różnych archiwów. Wydawnictwo opracowano wg zasad ustalonych przez Instrukcję wydawniczą dla średniowiecznych źródeł historycznych PAU z r. 1925, odstępując od niej tylko w kilku drobnych szczegółach. [...] Składające się na niniejsze wydawnictwo dokumenty nie były dotąd publikowane, z wyjątkiem kilkunastu pozycji wydrukowanych w różnych miscellaneach, i to najczęściej w sposób nie odpowiadający wymaganiam naukowym” (Wstęp, s. VII–VIII). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie), a także podział dokumentów ze względu na grupy wystawców – najwięcej jest dokumentów wystawionych przez książąt i królów oraz przez sąd ziemski sandomierski. W tomie zamieszczono 12 fotografii dokumentów. W tomie występuje ponad 100 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Skróty źródeł wprowadzono od t. III Sstp. Ekscerpcja Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

DokMp II Dokumenty z lat 1421–1441. ~ Tom ten zawiera 247 dokumentów (nr 346–592). „93 zostały wydane na podstawie oryginałów, 3 na podstawie pierwszych wydań, reszta na podstawie kopii. Tylko 20 dokumentów zostało już poprzednio ogłoszonych, wszystkie poza kodeksami dyplomatycznymi” (Wstęp, s. VI). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie), a także podział dokumentów ze względu na grupy wystawców – najwięcej jest dokumentów wystawionych przez sąd ziemski sandomierski. W tomie występuje około 90 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Skróty źródła wprowadzono od t. IV Sstp.

DokMp III Dokumenty z lat 1442–1450. ~ Tom ten zawiera 277 dokumentów (nr 593–869). „Z tych 277 dokumentów jedynie 14 było uprzednio drukowanych, i to poza kodeksami dyplomatycznymi; 106 pozycji opartych jest na oryginałach, jedna na pierwszym wydaniu, 22 na wzmiankach i streszczeniach, pozostałe na kopiach.” (Wstęp, s. VII). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum

Głównego Akt Dawnych w Warszawie). a także podział dokumentów ze względu na wystawców – najwięcej jest dokumentów wystawionych przez króla Władysława Warneńczyka. W tomie występuje ponad 100 polskich glos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od t. VI Sstp.

DokMp IV Dokumenty z lat 1211–1400. ~ Tom ten zawiera 285 dokumentów (nr 870–1152, niektóre są numerowane a. i b.), w tym 99 dokumentów uprzednio drukowanych (Wstęp, s. VII). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie), a także podział dokumentów ze względu na wystawców – najwięcej jest dokumentów wystawionych przez książąt i królów polskich. W tomie występuje około 70 polskich glos wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od t. VI Sstp.

DokMp V Dokumenty z lat 1401–1440. ~ Tom ten zawiera 358 dokumentów (nr 1153–1490 z lat 1401–1440 oraz jako uzupełnienie nr 1491–1511 z lat 1288–1440). 85 pozycji opartych jest na oryginałach pergaminowych i bliskoczesnych transumptach, 7 na oryginałach papierowych, 11 na dawniejszych wydaniach, 60 dokumentów zachowało się jedynie w formie mniej lub więcej obszernych streszczeń, a 4 w formie staropolskich tłumaczeń. Pozostałe pozycje oparte są na różnych kopiach. Tylko 15 dokumentów było już uprzednio drukowanych” (Wstęp, s. V). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie), a także podział dokumentów ze względu na wystawców – najwięcej jest dokumentów wystawionych przez szlachtę oraz przez króla Władysława Warneńczyka. W tomie występuje około 80 polskich glos wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od l. VI Sstp. Ekscerpcja Flzbiety Belcarzowej.

DokMp VI Dokumenty króla Władysława Jagielly z lat 1386–1417. ~ Tom ten zawiera 352 dokumenty (nr 1512–1864). „Oprócz 325 dokumentów Jagielly zamieszczono w dodatku 26 dokumentów innych wystawców z lat 1228–1417 [...] oraz fragment rachunków dotyczących podejmowania króla Jagielly w Lipniku na Morawach (nr 1839). [...] 84 pozycje oparte są na oryginałach, 14 na dawniejszych wydaniach, 56 na mniej lub więcej dokładnych streszczeniach, pozostałe na kopiach” (Wstęp, s. V). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie). W tomie występuje około 50 polskich glos wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od t. VIII Sstp.

DokMp VII Dokumenty króla Władysława Jagielly z lat 1418–1434. ~ Tom ten zawiera 314 dokumentów (nr 1865–2177). 72 pozycje oparte są na oryginałach, 7 na wcześniejszych wydaniach, 68 na streszczeniach, pozostałe na kopiach. We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie). W tomie występuje około 80 polskich glos wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od t. VIII Sstp.

DokMp VIII Dokumenty z lat 1435–1450, uzupełnienie: Dokumenty z lat 1286–1442. ~ Tom ten zawiera 393 dokumenty (nr 2178–2570), w tym 45 dokumentów z lat 1286–1442 (nr 2527–2570; niektóre dokumenty są numerowane a. i b.). „Zaledwie 45 pozycji opartych jest na oryginałach, 159 na kopiach, w 16 przypadkach wobec niezachowania się rękopiśmiennej podstawy wydawniczej trzeba było oprzeć się na wcześniejszych wydaniach bądź nawet powtórzyć regesty zaginionych dokumentów. Pozostałe pozycje to mniej lub więcej dokładne streszczenia dokumentów, których pełny tekst się nie zachował” (Wstęp, s. V). We wstępie znajdujemy m.in. informację, z których archiwów i bibliotek pochodzą opublikowane w tym tomie dokumenty (najwięcej z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie). Najwięcej dokumentów zostało wystawionych przez króla Władysława Warneńczyka. W tomie występuje około 100 polskich glos wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Skrót źródła wprowadzono od t. VIII Sstp.

Dorota Legenda o św. Dorocie. *Vrtef* 167–72. ~ Zabytek w odpisie z około 1420 r. Tekst legendy o św. Dorocie mieścił się na ostatniej pergaminowej karcie verso kodeksu pochodzącego z końca XIV w. Kodeks ten zawierał łacińskie kazania niedzielne Jakuba de Voragine. Rkps trafił ze zbiorami Za-

łuśkich do Petersburga, gdzie w Ces. Bibl. Publ. znajdował się pod sygn. Lat. I F 396. Następnie powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Przed wojną sporządzono fotografię zabytku, która ocalała w zbiorach Stefana Vrtla-Wierczyńskiego. Obecnie fotografia jest przechowywana w Archiwum PAN w Poznaniu. W tekście znajdują się liczne bohemizmy. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między XV in. a 1420–1449. Zabytek wydali również Stefan Vrtel-Wierczyński i Władysław Kuraszkiwicz w *Polskich wierszowanych legendach średniowiecznych*, Wrocław 1962. Biblioteka Pisarzy Polskich, Seria A, nr 2, s. 153–216 (też w transkrypcji) oraz autorzy *ChrestWRz* 257–260 (też w transkrypcji), zaś na s. 441 *ChrestWRz* zamieszczono nowsze informacje bibliograficzne dotyczące zabytku.

Dział Tłumaczenia polskie statutów ziemskich. Kodeks Działyńskich I, wydał Piekosiński Franciszek. *AKPr* III, Kraków 1895, s. 173–220. ~ Rkps Biblioteki Kórnickiej nr 801. Jest to kodeks papierowy liczący 370 kart. Statuty Kazimierza Wielkiego znajdują się na k. 265r–298r. Pismo staranne do k. 295v; ostatnie karty są zapisane znacznie mniej starannie. „choć ręką tegoż samego pisarza” (F. Piekosiński, *AKPr* III 176). Kodeks zawiera także m.in.: *Klejnoty* Jana Długosza, orygl magdeburckie, statuty warcckie, księgc prawa magdeburckiego, pieśń o św. Stanisławie w języku polskim, łacińsko-polski słowniczek prawny. Tekst z lat 1460–1470, cytowany wg stron rkpsu. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1456–1460 a 1461–1470. Pracownia Sstp posiada od r. 2000 mikrofilm, a od r. 2002 fotografie cyfrowe. Fragmenty zabytku wydano w *ChrestWRz* 167, 171–173 (też w transkrypcji). Ekscerpcja niepełna Jana Łosia. Od lat pięćdziesiątych XX w. Pracownia Sstp posiada pełny materiał na kartkach matrycowych.

Erz Erzepki Bolesław, Przyczynki do średniowiecznego słownictwa polskiego. Cz. I. Głosy polskie wpisane do łacińsko-niemieckiego słownika drukowanego w roku 1490. Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego, t. XXXIV, Poznań 1908, s. 1–139. ~ Kodeks „pochodzi z klasztoru Benedyktynów w Lubiniu wielkopolskim, a od przeszło stu lat znajduje się w Gnieźnie: najpierw był w Bibliotece Seminarium Duchownego [...] a dziś należy do zbiorów Biblioteki Kapitulnej, opatrzony sygnaturą 78d” (I. Kwilecka, *Oryginal tak zwanego Słowniczka poznańskiego odnaleziony*, [w:] *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, Poznań 2003, s. 371–377). Autorem był prawdopodobnie mnich klasztoru Benedyktynów w Lubiniu, Jakub z Międzychodu. W Sstp materiał darowano *ca.* 1500. Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

ErzGłos Erzepki Bolesław, Szczątki dawnej polszczyzny, Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego, t. XVII, zesz. 1, Poznań 1890, s. 171–189. ~ Autor przedstawia dwa głosowane rkpsy z biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu:

1. s. 174–176 rkps nr 119 pochodzący z biblioteki oo. Benedyktynów w Mogilnie. Obecnie rkps ten znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu pod sygn. 1738. Jest w formacie in quarto, prawie cały pisany jedną ręką z drugiej połowy XV w. Liczy 263 k. Zawiera kazania *de tempore* i *de sanctis* z polskimi glosami tekstowymi i marginalnymi. Te ostatnie, innej, nieco późniejszej ręki, wydawca wyróżnia w druku kursywą. Od 2004 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe tego rkpsu. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post.*

2. s. 176–182 rkps nr 131 in quarto, pisany jedną ręką z XV w. Pochodził z biblioteki oo. Benedyktynów w Mogilnie. Rkps był bez początku, ze śladami wyciętych kart oraz mocno uszkodzony na końcu. Rkps liczył 488 k. i zawierał kazania. Głosy polskie tekstowe, nadpisane i marginalne, wszystkie wpisane tą samą ręką, co tekst główny. Wśród głos znajdują się nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (s. 178; inne ich przekazy *cf.* *GlGm* poz. 2, 7, *GlKazB* III poz. 10, *GlKóm* II poz. 15, *GlPozn* poz. 6, *GlWroc*, *JA* X 365–416 poz. 2, *JA* XIV poz. 6, 9, *LitRel* III, *FuKras* poz. 1, *R* XXII 319–349 poz. 2, *R* XXIII 268–319 poz. 13, *R* XXIV 317–390 poz. 11, *R* XXV 115–205 poz. 7, *RpAug*, *SKJ* 1 1–141, *ŚlPolW* poz. 8, *Wiśł* poz. 4, 31, 45, 51, *Zab* poz. 19). Oprócz kazań rkps zawierał dekalog (*cf.* *Dek* 1 5) oraz wpisane późniejszą ręką w puste miejsca różne polskie glosy. W Sstp materiał datowano XV *ex.* Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny.

Na s. 182–189 znajduje się indeks wyrazów polskich do obu rkpsów.

EwKReg Janów Jan, Najstarsze szczątki ewangeliarza polskiego. *SAU* LI nr 2. Kraków 1950, s. 40–44. ~ Rkps nr 933 formatu folio, liczący 611 stron, z biblioteki klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie na Kazimierzu. Zbiór ponad stu łacińskich kazań; przed ośmioma z nich perykopy z bardzo licznymi glosami czesko-polskimi znajdującymi się nad tekstem łacińskim (na s. 257–258, 279, 308, 311–313, 360, 606–607 rkpsu). W Sstp materiał datowano *ca* 1425. Fragmenty zabytku wydano w *ChrestWRz* 403–405 (też w transkrypcji); cf. też Wojciech Ryszard Rzepka, Wiesław Wydra, *Ewangeliarz kanoników regularnych w Krakowie z około 1420 r. (Uwagi wstępne)*, *Poradnik Językowy* 1986, zesz. 2, s. 91–97. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego.

EwZam Janów Jan, Zespół ewangelijny Biblioteki Ordynacji Zamoyskich nr 1116 (=77). *PF* XIII, Warszawa 1928, s. 273–307. ~ Rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. 1116, pochodzący ze zbiorów Biblioteki Ordynacji Zamoyskich. Rkps papierowy formatu niewielkiego quarto, składający się z 241 kart. Zawiera niekompletny łaciński traktat o sakramentach pisany w XV w. inną ręką niż polskie tłumaczenie (z końca XV w.) fragmentów ewangelii wg św. Mateusza, św. Łukasza i św. Jana (tzw. Harmonia ewangelii). Polski tekst znajduje się na początkowych siedmiu kartach kodeksu. Pisarz korzystał ze starszego polskiego przekładu ewangelii. Pracownia Sstp posiada od r. 2000 mikrofilm, a od 2003 r. fotografie cyfrowe. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między XV *p. post.* a XV *ex*. Fragment zabytku wydano w *ChrestWRz* 86–88 (też w transkrypcji). Ekscerpcja Kazimierza Nitscha.

Fl Psalterz floriański łacińsko-polsko-niemiecki. Rękopis Biblioteki Narodowej w Warszawie, wydali Gianszyniec Ryszard, Taszycki Witold, Kubica Stefan pod redakcją Bernackiego Ludwika, Łwów 1939. ~ Rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. 8002. Wezniej był przechowywany w bibliotece opactwa Kanoników Laterańskich w Sankt Florian koło Linzu w Austrii. Składa się z 296 kart in folio zapisanych w dwóch kolumnach. W kodeksie oprócz psalmów są dwa prologi (skrót I, II Prolog), wyznanie wiary św. Atanazego, tzw. Symbolum Athanasianum (Ath), wplecione w środek psalmu 118 (*Fl* Ath 36–37 cf. *Wierzę* 2); po psalmie 150 kantyki starotestamentowe: Izajasza (Is), Ezechiasza (Ez), Anny (Ann), Mojżesza (Moys) i Habakuka (Hab). Kolejność psalmów jest zaburzona po psalmie 117, mianowicie następują po nim: 119, 120, 118, 121 i dalej już właściwie psalm 122 itd. Zabytek pisany był przez trzech kopistów. Najstarszy napisał przed r. 1400 prologi i psalmy do 101, 18; drugi pisał do psalmu 106, 1; trzeci – resztę. Drugi i trzeci kopista pracował już w 1 połowie XV wieku. Tekst cytowany wg psalmów i wersetów. Wydanie to zawiera na s. V–VII wstęp pióra Ludwika Bernackiego, na s. 1–15 rozdział traktujący o oprowie Psalterza napisany przez Aleksandra Birkenmajera, na s. 17–63 rozdział zatytułowany *Psalterz floriański jako zabytek kaligrafii. Paleograficzny rozbiór rękopisu* – również pióra Aleksandra Birkenmajera, na s. 65–104 o miniaturach Psalterza napisał Władysław Podlacha, zaś na s. 104–108 znajduje się, pióra Heleny Polaczkówny, analiza elementów heraldycznych w miniaturach Psalterza. W części wstępnej dość liczne fotografie zabytku. Na s. 323–328 znajduje się zestawienie różnic tekstów w wydaniach części polskiej Psalterza, a na s. 329–402 przygotowany przez Witolda Taszyckiego tekst części polskiej Psalterza w transkrypcji. Pracownia Sstp posiada od r. 1960 mikrofilm, a od r. 2003 fotografie cyfrowe. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1381–1400 a XIV *ex*. Wezniejsze wydanie *Fl* to *Psalterii Florianensis partem Polonicam ad fidem codicis recensuit apparatus critico indice locupletissimo instruxit Wladislaus Nehring*, *Posnaniae* 1883. Na s. 181–248 wydania W. Nehrunga jest zamieszczony indeks wyrazów polskich. Fragmenty *Psalterza floriańskiego* wydano w *ChrestWRz* 51–58 (też w transkrypcji), zaś na s. 434–435 *ChrestWRz* zamieszczono nowsze informacje (m.in. bibliograficzne) dotyczące zabytku. Ekscerpcja Jana Łosia.

Fontes II Staropolskie teksty z protokolarza miasta Woźniki w województwie śląskim. 1521–1570, wydał i wstępem opatrzył Musiol Ludwik, Katowice 1936. *Fontes* II. ~ Rkps Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Katowicach, bez sygnatury. Składa się ze 107 kart formatu wąskiego folio (dutki). We wstępie do wydania na s. 16 znajduje się kilka zdań pisanych z polską po czesku z lat 1488 i 1495, też polskie glosy (m.in. z lat 1470 i 1474) w tekście łacińskim. Pracownia Sstp posia-

da od r. 1954 mikrofilm. Rkps został wydany przez Ludwika Musiōła i Stanisława Rosponda. *Protokolarz miasta Woźnik*, Wrocław 1972. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Galka Galka Jędrzej z Dobczyna (Dobszyna?). Pieśń o Wiklefie. *Cantilena vulgaris. Vrtael* 192–193. – Rkps nr 306 jest przechowywany w Bibliotece Księcia Augusta w Wolfenbüttele. Liczy 374 karty. Prawie wszystkie zawarte w nim teksty zostały zapisane ręką z I połowy XV w. Na wyklejce oprawy rkpsu znajduje się pieśń, która powstała przed r. 1449, a tutaj została zapisana mniej więcej w połowie XVI w. Po ukazaniu się artykułu Jerzego Zatheya, „*Pieśń o Wiklefie i jej zapomniana melodia*”, w *Pamiętniku Literackim XLVI zes. 3*, Warszawa 1955, s. 171–187, naniesiono na podstawie tej pracy poprawki do tekstu wydane przez S. Vrtla-Wierczyńskiego. Na s. 177 wydania Zatheya jest zamieszczona reprodukcja fototypiczna. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1420–1449 a XV *p. pr.* Zabytek wydano również w *ChrestWRz* 288–290 (też w transkrypcji), zaś na s. 441 *ChrestWRz* zamieszczono nowsze informacje bibliograficzne dotyczące zabytku.

GLAug Belcarzowa Elżbieta. Wysocka Felicja, Głosy polskie w zbiorze kazań łacińskich w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej nr 67/54, *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*, R. XXIII, Kraków 1973, s. 117–129. – Autorki w swoim opracowaniu przedstawiają rkps pisany przez Macieja z Lutomińska w 1493 r., liczący 237 k. Pisarz ofiarował ten rkps klasztorowi oo. Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Krakowie. skąd z całą spuścizną poaugustiańską trafił do Biblioteki Jagiellońskiej (stara sygn. B 102). Zawiera on zbiór kazań o świętych Jana ze Słupcy. W kazaniach znajdują się polskie glosy wewnętrzne i interlinearne. Na końcu opracowania autorki zamieściły indeks wyrazów polskich. Materiał z tego źródła cytowano od zes. 5 t. VII Sstp, chociaż skrót źródła znalazł się dopiero w uzupełnieniach w t. VIII. Ekscerpcja pełna Elżbiety Belcarzowej.

GLDom Głosy polskie rękopisu *Sermones de tempore et de sanctis* nr XV 32 Biblioteki oo. Dominikanów w Krakowie z drugiej połowy XV wieku, opracowali Laskowski Roman i Reczek Józef, Wrocław 1968. Komitet Językoznawstwa PAN. Wydawnictwa Źródłowe. – Rkps liczy 249 kart papierowych. Poprzednio znajdował się w klasztorze oo. Dominikanów w Raciborzu; w 1945 r. został przewieziony do Krakowa; wcześniejsze losy rkpsu nie są znane. Wydawcy wskazują Sandomierz jako miejsce powstania glos. a być może też całego rkpsu. Można wyróżnić w tekście głównym i w glosach pięć rąk pisarskich. Sstp datuje XV *p. post.* U dołu k. 249v, karty ochronnej tylnej recto i verso oraz u dołu wewnętrznej strony tylnej okładki znajduje się fragment łacińsko-polskiego słowniczka zawierającego przeszło 70 polskich wyrazów. Glosy są wyróżnione przez wydawców kursywą; są też podane w transkrypcji. W książce znajdujemy m.in. uwagi o pisowni i języku polskich glos. Na końcu książki znajdują się (na s. 93–116) ułożone wg rąk glosatorów indeksy wyrazów i form (ponad 800 pozycji). Wydanie zawiera również 10 fotografii fragmentów zabytku. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Skrót źródła wprowadzono od t. V.

GLGn Głosy i drobne teksty polskie do 1500 roku. Z inkunabulów Biblioteki Kapitulnej i Seminarnej w Gnieźnie zebrał i wydał Wojtkowski Julian, Warszawa–Poznań 1977. *Zabytki Języka i Literatury Polskiej* nr 6. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. – W krótkim wstępie (s. 3–5) wydawca podaje zasady wydania glos polskich z kontekstami łacińskimi w tym opracowaniu. Po nim (s. 7–23) zamieszczone są uwagi językowe Zdzisławy Krążyńskiej, dotyczące grafii i fonetyki polskich glos i tekstów ciągłych. Wydawnictwo kończy się indeksem polskich glos, opracowanym przez Zdzisławę Krążyńską. Wydawca podał kursywą polskie glosy ze 141 inkunabulów z wyżej wymienionej Biblioteki, pochodzących głównie z różnych klasztorów. Pojedyncze (lub po kilka) glosy XV-wieczne znajdują się w inkunabulach opatrzonej przez wydawcę numerami: 2. 7. 15. 20. 22. 29. 35. 41. 54. 56. 58. 62. 64. 70. 72. 74. 77. 78. 82. 83a. 106. 107. 110. 111. 120. 124. 125. 126. Wszystkie glosy z tych inkunabulów pochodzą z końca XV w. lub z przelomu w. XV i XVI. W Sstp materiał datowano XV *ca.* lub *ca* 1500. W kilku zaledwie inkunabulach glosy XV-wieczne są nieco liczniejsze: 1. (u wydawcy nr 30) s. 39–40 Inc. 504: Jacobus de Voragine, *Legenda aurea*, Strasburg 1486. Większość glos z przelomu XV i XVI w. wpisał Jakub Słaka, zwany Łysym, z klasztoru Kanoników Regularnych w Trzemesznie. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

2. (u wydawcy nr 35a) s. 41 Inc. 78a: Johannes de Garlandia, *Composita verborum cum commentario*, Lipsk 1491. W tekście łacińskim kilka glos polskich, m.in. nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. FrzGłos* poz. 2).

3. (u wydawcy nr 40) s. 50–51 Inc. 2a: Nicolaus de Ausiis, *Supplementum summae Pisanellae*, Wenecja 1482. Na k. 6 na górnym marginesie ręką z końca XV w. wpisała po polsku zagadkę kanonistyczna ilustrującą wykresy pokrewieństwa. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

4. (u wydawcy nr 49) s. 54–57 Inc. 527: Petrus de Palude, *Sermones Thesauri novi de tempore*, Strasburg 1484. Kilkadziesiąt glos polskich wpisał na marginesach i między wierszami właściciel inkunabulu Jakub Słaka, zwany Łysym, w latach 1492–1495. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

5. (u wydawcy nr 57) s. 59–60 Inc. 335: Peregrinus, *Sermones de tempore et de sanctis*, Kolonia 1481. Glosy kilku rąk, przeważnie z końca XV w. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

6. (u wydawcy nr 101) s. 130–132 Inc. 706: Herolt Joannes, *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis*, Norymberga 1483. Ponad 20 glos polskich wpisała jedna ręka nieznanego pisarza z końcem XV lub na początku XVI w. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

7. (u wydawcy nr 111) s. 134 Inc. 620: Joannes de Bromyard, *Summa praedicatorum*, Bazylea non post 1484. Na k. 1 kilka polskich glos, m.in. nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. FrzGłos* poz. 2). W Sstp materiał datowano XV *ex*.

Do spisu źródeł skrót ten został wprowadzony w t. VIII, natomiast materiał zaczęto cytować od t. IX. Ekscerpcja całości materiału Elżbiety Belcarzowej.

Głag Kowalczyk Maria, Belcarzowa Elżbieta, Wysocka Felicja, Glosy polskie Jakuba z Piotrkowa i innych autorów w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej, *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*, R. XXIII. Kraków 1973, s. 79–115. — Publikacja zaczyna się częścią omawiającą wydane rkpsy. Są w niej także podane polskie zapiski oraz glosy z kilku innych rkpsów, niż zamieszczone w aneksie, znajdującym się po tej części. W aneksie podano łacińskie konteksty z polskimi glosami z rkpsów Jakuba z Piotrkowa. Materiał przedstawia się następująco:

1. na s. 80–82 i 88 pojedyncze wyrazy polskie z różnych rkpsów XV w., tzw. próby pióra, zakończenia rkpsów itp.

2. na s. 92–93 rkps nr 1489, wg wydawczyń pochodzący z pierwszej ćwierci XV w. od nieznanego pisarza. Zawiera postyllę Mikołaja Wigandi z kilkudziesięcioma glosami polskimi. W Sstp materiał datowano XV *p. pz*.

3. na s. 93–94 rkps nr 1460, pisany w 1403 r. przez Piotra Straszę z Wysokiej. Kolejnymi właścicielami rkpsu byli pleban krakowskiego kościoła św. Szczepana Krystyn z Wodnik i wikary u św. Floriania w Krakowie Klemens. Rkps zawiera kazania Jana Milicza z kilkunastoma glosami polskimi. W Sstp materiał datowano 1403.

4. na s. 94–95 rkps nr 2236 *cf. Msza XV*.

5. na s. 95 rkps nr 2389, o którym wydawczynie nie podają żadnych informacji. Zawiera pouczenia o uprawie winnej latorośli, w których znajduje się kilka polskich glos. W Sstp materiał datowano XV *med*.

6. na s. 95–96 rkps nr 2455, w którym znajduje się m.in. krótki słowniczek polsko-łaciński, zapisany około r. 1450. Rkps był własnością niejakiego magistra Marcina. W Sstp materiał datowano *ca* 1450.

7. na s. 96–98 rkps nr 1344, pisany w 1421 r. pismem kilku rąk. Zawiera *Carter animae* Jana Szczekny i kilka innych kazań oraz fragment Starego Testamentu. Oprócz kilkunastu glos polskich w rkpsie zapisano pieśń kolędną *Zdrow bądź, krohu anielski* (jest to najstarszy zapis tej pieśni). W przypisie na s. 97 zamieszczono czeski tekst tej pieśni, którego omawiany odpis jest wiernym tłumaczeniem. W Sstp materiał datowano 1421.

8. na s. 98–102 rkps nr 1562, napisany w 1403 r. Zawiera postyllę z licznymi glosami polskimi Macieja z Legnicy, zapisaną przez Piotra z Gazowii koło Piotrkowa i Jana Franckena. Glosy polskie pochodzą od właściciela rkpsu Jakuba z Piotrkowa. W Sstp materiał datowano 1403.

9. na s. 102 rkps nr 297, zawierający m.in. komentarz Mikołaja Gortana do Pisma św. W *Dieta super symbolum apostolorum* polskie tłumaczenie nazw przymiotów ducha i ciała, zapisane ręką Jakuba z Piotrkowa. Wydawca nie podaje daty. W Sstp materiału nie wykorzystano.

10. na s. 103 rkps nr 1356, pisany w 1395 r. w Pradze. Zawiera teksty o różnej treści. Przy traktacie *De peccatis* zostały wpisane przez Jakuba z Piotrkowa glosy polskie. W Sstp materiał datowano 1395, ale raczej niesłusznie.

11. na s. 103–104 rkps nr 1396, pisany w 1414 r. Zawiera dzieło *De humanitate Iesu Christi*, przypisywane Tomaszowi z Akwinu, z nielicznymi glosami polskimi. Glosy polskie pochodzą od Jakuba z Piotrkowa. W Sstp materiał datowano 1414.

12. na s. 104 rkps nr 1703, pisany w 1406 r. w Płocku. Zawiera *Summę* św. Tomasza z Akwinu, pisaną przez Świętosława, syna Wawrzyńca ze Sworzyc. Znajdują się tam trzy glosy polskie, pochodzące prawdopodobnie od Jakuba z Piotrkowa.

13. na s. 104 rkps nr 1705, pisany w 1407 r. w Płocku. Zawiera drugi tom *Summy* św. Tomasza z Akwinu z sześcioma glosami, które prawdopodobnie pochodzą od Jakuba z Piotrkowa. W Sstp materiał datowano 1407.

14. na s. 104–105 rkps nr 2351, pisany w 1396 r. w Pradze. Zawiera teksty różnej treści, pisane przez Dersława z Gwiazdowa. Marginalia i glosy polskie pochodzą od Jakuba z Piotrkowa. Wydawca nie podaje datowania polskich glos. W Sstp materiału nie wykorzystano.

Na końcu zamieszczono indeks wyrazów polskich. Bieżący materiał z tego źródła cytowano od zesz. 5 t. VII Sstp, chociaż skrót źródła znalazł się dopiero w uzupełnieniach w t. VIII. Reszta materiału, z rkpsu z poz. 14 cały materiał, ukaże się w suplemencie. Ekscerpcja Wandy Żurowskiej-Góreckiej i Lucyny Sowy.

GKazB I Belcarzowa Elżbieta, *Glosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych, cz. I*, Wrocław 1981. Prace Instytutu Języka Polskiego PAN nr 39. ~ Autorka w publikacji *Glosy i drobne teksty polskie w rękopisie nr 161 Biblioteki im. Raczyńskich w Poznaniu* wydaje polskie glosy z łacińskimi kontekstami z rkpsu wymienionego w tytule, znajdującego się w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu. Rkps zawiera kazania wielkopostne, dwie *Pasje* oraz inne kazania i luźne fragmenty. Z wyjątkiem k. 41r–53r cały pisany jest przez Michała z Janowca, zakonnika klasztoru Kanoników Regularnych w Trzemesznie, w latach 1491–1497. Część dopisków marginalnych i interlinearnych pochodzi z lat późniejszych. Karty 41r–53r zapisała anonimowa ręka w 1474 r. Kazania zawierają glosy wewnętrzne i interlinearne. Na k. 188v w jednym z kazań zapisano tekst modlitwy *Powitaj święty krzyżu*. Wcześniej modlitwa ta została wydana przez W. Maciejewskiego w *Dodatkach do piśmiennictwa polskiego*. Od t. IX Sstp część materiału cytowano z *GKazB I*, a część ze starego wydania ze skrótem *MacDod*. Publikacja zaczyna się wstępem, omawiającym pisownię i język polskich glos, a kończy indeksami wyrazów polskich. Do t. VIII włącznie Sstp cytował materiał z Brücknerowskiego wydania części polskich glos i tekstów z tego rkpsu w *JA X*. W *ChrestWRz* 201–202 wydano glosy z k. 2v–5r tego rkpsu. W Sstp materiał datowano *ca* 1500. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej. ~ *Cf. JA X* 365–416 poz. 1, *MacDod* poz. 9.

GKazB II Belcarzowa Elżbieta, *Glosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych, cz. II*, Wrocław 1983. Prace Instytutu Języka Polskiego PAN nr 39. ~ Publikacja składa się z trzech części. W części pierwszej (s. 5–37), zatytułowanej *Glosy polskie w rękopisach Jana Kantego*, autorka przedstawia materiał polski z trzech rkpsów zapisanych własnoręcznie (łącznie z glosami) przez Jana Kantego. We wszystkich tych rkpsach występują przeważnie glosy marginalne i interlinearne, zaledwie kilka wewnętrznych. W części drugiej (s. 39–61), zatytułowanej *Glosy polskie w Postilla parva Macieju z Legnicy*, oraz w trzeciej (s. 63–117), zatytułowanej *Glosy polskie w kazaniach z 1407 r.*, autorka przedstawia materiał polski z dwóch innych rkpsów.

1. s. 12–13 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2377, pisany w 1426 r. i latach następnych. Zawiera on kazania. Wisłocki w swoim *Katalogu* cytuje dwie glosy polskie z tego rkpsu. W Sstp materiał datowano *ca* 1430. – *Cf. Wiśł* poz. 48.

2. s. 13–21 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2369, napisany przed 1436 r. Zawiera on głównie kazania. Pięć glos z tego rkpsu cytuje w swoim *Katalogu* Wisłocki. W Sstp materiał datowano *ca* 1430. ~ *Cf. Wiśł* poz. 47.

3. s. 22–29 rkps Biblioteki Watykańskiej o sygn. Vat. lat. 14182. Zawiera on kazania, zapisane prawdopodobnie w latach trzydziestych XV w. Glosy z tego rkpsu odczytano z mikrolilmu. W Sstp materiał datowano *ca* 1430.

4. s. 48–55 rkps Biblioteki Kapituły Przemyskiej o sygn. I. VI D 8, obecnie znajdujący się w zbiorach Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pod sygn. 1284. Zawiera on *Postyllę* Macieja z Legnicy w wersji znacznie skróconej (nawet w stosunku do *Postilla parva*). W expl. na k. 208v wymieniony jest pisarz Stefan z Mileszyniey Górki oraz data 1435 r. Głosy nadpisane i kilka wewnętrznych znajdują się głównie w lekcjach z Listów apostołskich, rzadziej w komentarzu. W Sstp materiał datowano 1435.

5. s. 78–117 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1619 z 1407 r., pisany w znacznej części (również głosy) przez Macieja z Grochowa, wikariusza w Kcyni. Zawiera dwa cykle kazań nieznanego autora. Prawdopodobnie rkps ten został przepisany z jakiegoś zbioru czy zbiorów czeskich, jednak niektóre kazania powstały w Polsce. Większość głos wydał w kolejnym tomie *Rozpraw* A. Bruckner i wg niego cytowano materiał z datą XV in. do zesz. 3 t. IX Sstp włącznie. Jednak przysłowie zapisane na k. 103r cytowano w Sstp wg wydania A. Brucknera w *JA* XV s. 475 z datą 1407. Materiał z *GłKazB* II w Sstp datowano XV in. ~ Cf. *JA* XV 475 poz. 1, *R* XXIV 38–97 poz. 7.

Każda z wymienionych wyżej części kończy się indeksem wyrazów polskich. Ekscerpcja Zofii Wójcikowej.

GłKazB III Belcarzowa Elżbieta, *Głosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych*. cz. III, Kraków 1997. Prace Instytutu Języka Polskiego PAN nr 103. ~ Publikacja składa się z dwóch części. W części pierwszej (s. 5–66), zatytułowanej *Głosy polskie w rękopisach Jana z Dąbrówki*, autorka przedstawia materiał polski z trzech rkpsów zapisanych własnoręcznie (łącznie z głosami) przez Jana Dąbrówkę. Rkpsy te zostały przekazane Uniwersytetowi Jagiellońskiemu testamentem Dąbrówki i znajdują się w Bibliotece Jagiellońskiej. W części drugiej (s. 67–120), zatytułowanej *Głosy polskie w różnych zbiorach kazań Biblioteki Jagiellońskiej*, autorka przedstawia materiał polski z dziesięciu innych rkpsów. Obie części zaczynają się wstępem, omawiającym pisownię i język polskich głos, a kończą indeksem wyrazów polskich.

1. s. 18–22 rkps nr 2242 niedatowany. Czas powstania rkpsu około połowy XV w. Zawiera głównie kazania nieznanego autora. Nie wiadomo też, czy jest to zbiór kazań jednego autora, czy Dąbrówka kopiował wybrane kazania z różnych zbiorów. W kazaniach występuje około 100 głos polskich, marginalnych i interlinearnych. Trzy głosy z tego rkpsu cytuje w swoim *Katalogu* Wisłocki. W Sstp materiał datowano XV med. Od zesz. 5 t. XI dwa wyrazy (*zmysły* i *żałość*) cytowano wg pełnego wydania Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *GłKazB* III. Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *Wiśł* poz. 37.

2. s. 22–34 rkps nr 2366 niedatowany. Przepuszczalny czas powstania około połowy XV w. Zawiera kazania i różne zapiski teologiczne nieznanego autora. W tekstach występuje około 270 głos polskich, marginalnych i interlinearnych. W Sstp materiał datowano XV med.

3. s. 34–51 rkps nr 2368 niedatowany. Rkps powstał prawdopodobnie około połowy XV w. Brak jakichkolwiek informacji o autorstwie tekstów. Rkps zawiera kazania de tempore i de sanctis oraz notatki do nich, wypisy z dzieł teologicznych i inne teksty. Głosy wewnętrzne tylko na k. 424v i 471r (jest to ustęp z Avicenny, opisujący idropisis), pozostałe tylko marginalne i interlinearne. Jest ich około 400. Wisłocki w swoim *Katalogu* cytuje z tego rkpsu tylko dwie głosy. W Sstp materiał datowano XV med. ~ Cf. *Wiśł* poz. 46.

4. s. 75–79 rkps nr 1508 niedatowany, pisany kilkoma rękami. Zawiera kazania de tempore i de sanctis nieznanego autora. Pisarzem części kazań był Jan z Wujborza (dziś Wolbórz). Rkps został zapisany zapewne na początku XV w. (przed 1422 r.). Głosy, z wyjątkiem kilku na k. 230v i 233v, wewnętrzne, a więc przepisane ze starszego rkpsu. Materiał bieżący z tego źródła cytowano w Sstp od zesz. 5 t. XI. Reszta materiału ukaże się w suplementcie. W Sstp materiał datowano XV in.

5. s. 79 rkps nr 2012, pisany w latach 1425–1427. Rkps zawiera głównie hymny i sekwencje łacińskie a także kilka kazań. Autor i pisarz kazań i głos nieznanymi. Autorka wydaje cztery głosy, tylko z kazań. Cztery głosy z tych kazań ukażą się w suplementcie z datą XV p. pr.

6. s. 79–84 rkps nr 2246, pisany w latach 1444–1453 różnymi rękami. Rkps zawiera głosowane kazania de tempore i de sanctis nieznanego autora. Występują w nich głosy marginalne i interlinearne (jest ich 106), pochodzące od kilku pisarzy. W Sstp materiał datowano XV med. Wisłocki w swoim *Katalogu* podaje z tego rkpsu tylko jedną głosę. Od zesz. 5 t. XI materiał bieżący w za-

sadzie cytowano z tego źródła (tylko glosa *zumieć* jako *WisłRp*). Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *Wiśł* poz. 38.

7. s. 84–86 rkps nr 2337, pisany w latach 1444–1456. Rkps zawiera kazania i *Pasję* Grzegorza z Myślowic, pisane przez Stanisława z Wicliczki. Tylko ostatnie karty zapisała inna ręka. W kazaniach występują polskie glosy interlinearne – jest ich 40. Wislocki w swoim *Katalogu* podaje z tego rkpsu 2 glosy polskie. Bruckner w kolejnym tomie *Rozpraw* cytuje kilka innych glos. W Sstp materiał datowano XV *med.* W bieżącym materiale Sstp ukazała się jedna glosa (*zgardzenie*) z tego źródła. Pozostały materiał ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *R XXV* 206–291 poz. 37, *Wiśł* poz. 43.

8. s. 86–87 rkps nr 2280, pisany w 1458 r. jedną ręką przez nieznanego pisarza. Rkps zawiera komentarz Mikołaja z Liry do proroków mniejszych oraz *Posyllę* tegoż autora do czterech ewangelii, w której znajdują się nieliczne (16) glosy polskie. Glosy te – marginalne i interlinearne – pisane są prawdopodobnie inną ręką niż tekst główny. Wislocki w swoim *Katalogu* cytuje dwie polskie glosy z tego rkpsu. W suplementcie ukaże się kilkanaście pozostałych glos z tego źródła z datą XV *p. post.* ~ Cf. *Wiśł* poz. 40.

9. s. 87–92 rkps nr 2634. W rkpsie nie ma daty ani imienia pisarza. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera kazania *de tempore* i *de sanctis* z glosami polskimi. Autorem części kazań był franciszkanin Mikołaj. Glosy polskie marginalne i interlinearne, tylko dwie wewnętrzne. W sumie jest ich 131. Część z tych glos wydał Bruckner w kolejnym tomie *Rozpraw*, dwie glosy cytuje w swoim *Katalogu* Wislocki. Od zes. 5 t. XI materiał bieżący cytowano wg tego źródła z datą XV *p. post.* Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *R XXV* 206–291 poz. 35, *Wiśł* poz. 54.

10. s. 92–101 rkps nr 2340, zawierający kazania i żywoty świętych nieznanego autora i pisarza. Pismo, z wyjątkiem ostatnich 10 kart, jednej reki. W expl. data 1476. Na k. 1r zapisano nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *EzGlos* poz. 2). Oprócz glos zanotowano tu też początek pieśni *Chrystus zmarłychwstał jest* i *Przez twe święte*. Glosy (152) przeważnie wewnętrzne, kilka nadpisanych tą samą ręką co tekst. Niewielką ich część wydał Bruckner w kolejnym tomie *Rozpraw*, pięć z nich z k. 1r cytuje Wislocki w swoim *Katalogu*. Od zes. 6 t. XI materiał bieżący cytowano wg tego źródła z datą 1476. Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *R XXV* 206–291 poz. 36, *Wiśł* poz. 45.

11. s. 101–105 rkps nr 2416, pisany kilkoma rękami drugiej połowy XV w. Zawiera kazania, głównie Stanisława ze Skarhimięza. Pisarzem części tekstu był Maciej Pałędzki. Daty w tekście 1479 i 1481. Glosy (111) w kazaniach marginalne i interlinearne. Wislocki w swoim *Katalogu* cytuje dwie z nich, niewykorzystane w Sstp. Dwie glosy (*zuponice* i *zatykadlnice*) zacytowano w Sstp jako *WisłRp*. W bieżącym materiale Sstp ukazała się tylko jedna glosa (*zwiernadła*) z tego źródła z datą XV *p. post.* Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *Wiśł* poz. 52.

12. s. 105–106 rkps nr 1612, który był własnością Jana z Dąbrówki. Autor kazań nieznan; sądząc z uwag w tekście kazań, był Polakiem. Pismo jednej ręki z drugiej połowy XV w. W tekście brak daty. Glosy wewnętrzne, tylko w jednym kazaniu, jest ich 17. Materiał z tego źródła ukaże się w suplementcie z datą XV *p. post.*

13. s. 106 rkps nr 2392, pisany kilkoma rękami drugiej połowy XV w. Zawiera m.in. kilka kazań z kilkunastoma nadpisanyymi glosami polskimi. Karty z kazaniem pochodzą prawdopodobnie z różnych zbiorów. Włączone zostały do kodeksu przy oprawie. Jedną glosę (*śmiemie*) cytuje w swoim *Katalogu* Wislocki. W bieżącym materiale Sstp ukazała się tylko jedna glosa z tego źródła z datą XV *p. post.* Reszta materiału ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *Wiśł* poz. 50.

Ekscerpcja Ewy Deptuchowej i Ludwiki Szlachowskiej-Winiarzowej.

GłKazB IV Belcarzowa Elżbieta, Glosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych, cz. IV, Kraków 2001. ~ Publikacja zaczyna się wstępem, w którym autorka opisuje przedstawiane rkpsy oraz omawia ważniejsze zagadnienia fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze i leksykalne polskiego materiału językowego z tych rkpsów. Na końcu (s. 176–234) znajduje się indeks wyrazów polskich. Główną część publikacji stanowią wybrane łacińskie konteksty z polskimi glosami oraz polskie teksty z następujących siedmiu rkpsów Biblioteki Narodowej w Warszawie:

1. s. 35–40 rkps o sygn. III 3024 (a nie, jak podaje autorka, IV 3024), będący pierwotnie własnością klasztoru oo. Paulinów w Beszowej, później znalazł się w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Pe-

tersburgu z sygn. Lat. I F 496. Rkps zawiera kazania, m.in. Łukasza z Wielkiego Koźmina. Pisarzem całości, z wyjątkiem kilku kart włączonych do kodeksu przy oprawie, był Piotr Mikołaj ze Słupcy. Data powstania rkpsu 1414 r. Głosy polskie wewnętrzne i interlinearne, je ostatnie kilku rąk, m.in. ręki piszącej tekst główny. Jest ich wszystkich 115. Kilka spośród glos nadpisanych wydał Brückner w kolejnym tomie *Rozpraw* i stąd cytowano je w Sstp. Materiał z tego źródła zostanie wykorzystany w suplementcie. – Cf. R XXIV 317–390 poz. 9.

2. s. 40–42 rkps o sygn. IV 3018, znajdujący się poprzednio w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. I F 468. Zawiera *Exemplar salutis* i *Linea salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Brak daty i imienia pisarza oraz zapisek proveniencyjnych. Pismo kilku rąk prawdopodobnie z pierwszej ćwierci XV w. Nieliczne głosy polskie marginalne i interlinearne, tylko 2 wewnętrzne. Materiał z tego źródła zostanie wykorzystany w suplementcie.

3. s. 43–67 rkps o sygn. IV 3025, znajdujący się poprzednio w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 493. Brak daty, imienia autora i pisarza oraz zapisek proveniencyjnych. Rkps liczy 256 k. + 2 k. ochronne pergaminowe. Do k. 243v włącznie pisany jest jedną ręką z pierwszej połowy XV w. Główną część rkpsu stanowią kazania de tempore. Na ostatnich kartach parę kazań i jakieś notatki różnych rąk z kilkoma glosami polskimi. Głosy wewnętrzne, także marginalne i interlinearne, przeważnie jednej ręki, może pisarza tekstu głównego. Wszystkich glos jest 693. Brückner w kolejnym tomie *Rozpraw* wydał z tego rkpsu wybór glos wewnętrznych i za nim materiał ten cytowano w Sstp z datą 1440. W bieżącym materiale Sstp ukazały się z tego wydania trzy głosy (*żądza*, *żelazna*, *żył*) z datą XV p. pr. Reszta materiału zostanie wykorzystana w suplementcie. – Cf. R XXV 206–291 poz. 13.

4. s. 67–91 rkps o sygn. II 3020, należący pierwotnie do klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, później znajdujący się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I O 76. Rkps zawiera kazania i traktaty teologiczne, pisane przez Mikołaja Włoskiego. Data w expl. po kazaniach 1446, po traktatach 1448. Głosy wewnętrzne i nadpisane, wszystkich jest 710. Część glos z tego rkpsu wydał Brückner w kolejnym tomie *Rozpraw* i za nim materiał ten cytowano w Sstp. W bieżącym materiale Sstp z tego wydania ukazały się trzy głosy (*żółł*, *żywący*, *żywoł*), natomiast jedna glosa (*żelaz*) została w tym samym zeszycie zacytowana ze skrótem RRp XXIV. W Sstp cały materiał datowano 1448. – Cf. R XXIV 317–390 poz. 5.

5. s. 92–101 rkps o sygn. III 3027, nieznanego pochodzenia, dawniej znajdujący się w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 470. Pismo jednej ręki z około połowy XV w. Brak daty oraz imienia autora i pisarza. Zawiera kazania na niedziele całego roku kościelnego, których autorem (a przynajmniej części) jest prawdopodobnie Polak. Głosy tylko wewnętrzne, jest ich 203. Część glos z tego rkpsu wydał Brückner w kolejnym tomie *Rozpraw* i za nim materiał ten cytowano w Sstp z datą XV p. post. W bieżącym materiale z tego wydania ukazała się jedna glosa (*żądza*) z datą XV med. Reszta materiału zostanie wykorzystana w suplementcie. – Cf. R XXV 206–291 poz. 24.

6. s. 101–154 rkps o sygn. IV 3022, pochodzący z klasztoru oo. Paulinów Na Skalce, później znajdował się w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 449. Rkps składa się z dwóch części połączonych przy oprawie. W części pierwszej (do k. 232) znajdują się kazania de tempore, pisane jedną ręką, potem luźne notatki i parę kazań różnych rąk. Od k. 239 zaczyna się część druga, pisana jedną, inną niż część pierwsza, ręką, zawierająca kazania de sanctis. W rkpsie nie ma daty, imienia autora ani pisarza. Pismo prawdopodobnie z początku drugiej połowy XV w. Liczne głosy interlinearne i wewnętrzne, te pierwsze kilku rąk, wszystkich jest ponad 1900. W pierwszej części rkpsu na kilku kartach wśród glos początek pieśni *Krystus zmarł, chwstał jest i Przez twe święte*. Brückner wydał kilkanaście glos w kolejnym tomie *Rozpraw* i za nim materiał ten cytowano w Sstp. W bieżącym materiale z tego wydania ukazały się dwie głosy (*żelazica*, *żywoł*). Reszta materiału zostanie wykorzystana w suplementcie. W Sstp cały materiał datowano XV p. post. – Cf. R XXV 115–205 poz. 8.

7. s. 154–175 rkps o sygn. IV 3021 z drugiej połowy XV w., pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, później znajdujący się w zbiorach Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. I F 497. Rkps zawiera kazania oraz parę rozprawek teologicznych. Brak w nim daty, imienia pisarza, większość kazań też bez imienia autora. Cały rkps pisany jedną ręką. Wśród kazań m.in. parę Pawła z Zatora i Jana ze Słupcy. W rkpsie występują liczne głosy polskie, głównie wewnętrzne, ale też marginalne i interlinearne, oraz na kilku kartach wśród glos początek pieśni

Krzystus zmarwychwstał jest i Przez twe święte zmarwychwstanie. Bruckner wydał część glos wewnętrznych w kolejnym tomie *Rozpraw* i za nim materiał ten cytowano w Sstp. Pieśń *Krzystus zmarwychwstał jest* z k. 143v Sstp cytuje za wydaniem W. Wydry i W. R. Rzepki ze skrótem *ChrestWRz* (cf. *ChrestWRz* poz. 4). W bieżącym materiale z omawianego wydania ukazały się trzy glosy (*źmi-ja, żadny, żądza*). Reszta materiału zostanie wykorzystana w suplemencie. W Sstp cały materiał datowano *XV p. post.* — Cf. *R XXV* 115–205 poz. 7.

GłKórn H Muszyński Michał. Glosy, zapiski i niektóre teksty polskie w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do roku 1550, cz. II. Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej, zesz. 9–10, Kórnik 1968, s. 154–282. ~ W krótkim wstępie wydawca przedstawia zasady wydania polskich glos i tekstów z rękopisów i starych druków. Na końcu wydawnictwa (s. 248–282) zamieszczono indeks wyrazów polskich. Część cytowanego przez autora materiału Sstp czerpie z wcześniejszych wydań. Z tego źródła korzysta tylko z glosowanych rkpsów XV-wiecznych wydanych po raz pierwszy bądź szerzej. Wydawca przedstawia następujące rkpsy, będące źródłami Sstp:

1. s. 177–180 rkps BK 794 z około 1441 r., papierowy, formatu in quarto, liczący 115 k. + 2 ochronne. Jest to kodeks Mikołaja z Obornik (Działyńskich II), najdokładniej opisany w 1856 r. przez Antoniego Helcla we wstępie do tomu I *Starodawnych Prawa Polskiego Pomników* (s. XVI–XIX). M. Muszyński przedstawia z niego dwa teksty, zawierające glosy polskie. Za tym wydaniem Sstp cytuje część materiału polskiego z recept i przepisów medycznych znajdujących się na k. 104r.–108r. (inc. *Item sanatio vulnerum cruentarum scripta post medicum Malachowsky*). Wydawca informuje, że te recepty z glosami polskimi wydał częściowo M. Wiszniewski w tomie IV *Historii literatury polskiej*, s. 194, popełniając jednak wiele błędów w odczytaniu polskich wyrazów. Wydawca wspomina też, że rkps opisany jest przez J. Zatheya w *Katalogu rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wrocław 1963, s. 441, z podaniem kilkunastu glos z recept Malachowskiego. Nie pisze on jednak, że fragmenty tych recept z 20 glosami polskimi wydał A. Bednarski. Odczytanie Bednarskiego zawiera wiele błędów. W tomie V Sstp został wprowadzony skrót omawianego źródła jako *GłKórn* II. Trzy glosy w tym tomie (*osica, otoczny, orok*) i jedna w tomie II (*grochowiny*), u wydawnictwa przez Bednarskiego, zostały wydrukowane błędnie z Wiszniewskiego ze skrótem *Wiszn* IV, chociaż skrót taki w spisie źródeł Sstp nigdy się nie pojawił. M. Muszyński drukuje polskie glosy ze wszystkich recept, zarówno dotyczących zwierząt, jak i ludzi; w sumie około 80 wyrazów. Glosy te prawie wyłącznie są nazwami roślin, chorób i przypadłości. Od 1995 r. Pracownia Sstp dysponuje fotokopiami tych kart rkpsu. Można się z nich zorientować, że tekst wyszedł spod dwóch rąk. Muszyński na podstawie pisowni samoglosek nosowych określa czas powstania tych glos na pierwszą połowę XVI w. W Sstp ustalono datę *XV p. post.* W bieżącym materiale Sstp z tego źródła wydrukowano tylko wyrazy na literę Z i Ż (pewnie z powodu późnej weryfikacji datowania), z fotokopii uzupełniając konteksty i wprowadzając poprawki do transliteracji i transkrypcji wydawcy. Ekscerpca Zofii Wójcikowej. Materiał wydany przez A. Bednarskiego do końca (ostatnia litera S) był cytowany jako *BednMed.* ~ Cf. *BednMed* poz. 1, *LekKórn* poz. 1.

2. s. 180–188 rkps BK 116 cf. *Msza* XIV.

3. s. 188–189 rkps BK 51 z 1465 r. Zawiera kazania de tempore i de sanctis, w których są trzy glosy polskie.

4. s. 189 rkps BK 43 z trzeciej ćwierci XV w. (przed 1481 r.), pochodzący z klasztoru oo. Bernardynów w Kościanie; zawiera brewiarz. Na pierwszych kartach wpisano kalendarz z dziesięcioma polskimi nazwami miesięcy. W Sstp materiał datowano *XV p. post.*

5. s. 189–192 rkps BK 53 z drugiej połowy XV w., pisany pismem kilku rąk. Zawiera kazania, w których tekście na k. 153v–155r wpleciony jest hymn *Veni Sancte Spiritus*. Glosy polskie wewnętrzne i interlinearnie w kazaniach i w hymnie. W 1999 r. w Sstp E. Belcarzowa i L. Szlachowska-Winiarzowa dokonały weryfikacji odczytania na podstawie mikrofilmu. W Sstp materiał datowano *XV p. post.*

6. s. 192 rkps BK 54 z drugiej połowy XV w. Zawiera łacińskie kazania. Na k. 150v wpisano po polsku tą samą ręką, co kazania, dwa krótkie wezwania *Święty Duchu, przyjrzy i Pomóż, Boże miły*. W Sstp datę ustalono jako *XV p. post.*

7. s. 192–204 rkps BK 801 pisany w latach 1425–1488, tzw. kodeks Działyńskich I. Na k. 129r znajdują się *Vocabula* z glosami polskimi. Na k. 139r–158r w tekście *Capitulum primum de Cesare*

Ottone także zapisano kilkadziesiąt głos polskich. Konteksty łacińskie z polskimi glosami z obu tych tekstów znajdują się na s. 203–204. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

8. s. 204–205 rkps BK 1122 z końca XV w., pochodzący ze zbiorów oo. Bernardynów w Kościanie. Zawiera kazania, traktaty, różne wypisy. Po polsku zanotowano objaśnienia cyfr arabskich od 1 do 9 oraz kilka głos. Wyrazy polskie pochodzą od dwóch rąk. W Sstp materiał datowano XV *ex.*

9. s. 205–206 rkps BK 10 z XII/XIII w. Na karcie ochronnej napis: *Liber Charemosensis ecclesiae* (może chodzi o opactwo Cystersów w Charmoye). Na luźnej papierowej k. 63a notatki do kazań z kilkoma glosami polskimi z końca XV w. W Sstp datę ustalono jako XV *ex.*

10. s. 206 rkps BK 3 z XIII–XIV, XV w., pochodzący z Biblioteki wikariuszy wiślickich (Biblioteka Kapituły Wiślickiej). Zawiera Biblię. Na II karcie ochronnej ręką z końca XV w. zanotowała po polsku wezwanie do Matki Boskiej. W Sstp materiał datowano XV *ex.*

11. s. 208–213 rkps BK 751 z 1492 r., pisany przez Łukasza z Sieradza. Zawiera Horacego *De arte poetica*. Głosy polskie nadpisane, jednej ręki z końca XV w. W Sstp od 1973 r. uzupełniano konteksty i poprawiano odczytania wg fotografii rkpsu. Materiał datowano XV *ex.*

12. s. 213 rkps BK 117, pisany około 1488–1498 r. piśmem kilku rąk. Zawiera kazania wielkopostne. Kilka głos polskich wpisanych ręką z końca XV w. W Sstp materiał datowano XV *ex.*

13. s. 213–214 rkps BK 52 z połowy XV w. (przed 1484 r.), pisany piśmem kilku rąk. Pochodzi z klasztoru oo. Bernardynów w Kościanie. Zawiera kazania, m.in. Mikołaja z Błonia, oraz relację o bitwie pod Grunwaldem. Głosy polskie marginalne i tekstowe. W Sstp materiał datowano *ca* 1484.

14. s. 215–216 BK 1639 *cf.* *Ojcz* 19, *Wierzę* 21.

15. s. 243–247 rkps BK 194 z XV w. Zawiera odpisy ustaw prowincjalnych i konstytucji. Wśród licznych głos marginalnych, cytowanych w Sstp z innych źródeł, na k. 217v zapisano po polsku ręką XV-wieczną trzy nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf.* *EtzGlos* poz. 2). W Sstp zacytowano jeden z nich, *przykładnie*, z datą XV. W suplementcie ukaże się też jedna nazwa botaniczna, niewydana w *Materiałach* Rostafińskiego. – *Cf.* *Rost* 11.

16. s. 247 rkps BK 715 z końca XV w. Zawiera dwa traktaty lekarskie. W pierwszym, składającym się ze 165 rozdziałków z receptami na różne choroby, jest dziesięć głos polskich, pisanych jedną ręką, ale inną niż recepty, odnotowanych już przez J. Zatheya w 1963 r. w *Katalogu rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, s. 437, na co zwraca uwagę wydawca. Nie pisze on jednak, że część z nich (sześć polskich głos bez synonimów łacińskich) wydał też A. Bednarski, czasem odczytując je inaczej niż M. Muszyński. Głosy polskie są nazwami przypadłości, chorób i części ciała. Wydawca podaje je z krótkimi kontekstami łacińskimi także w transkrypcji. Muszyński określa czas powstania tych głos na koniec pierwszej połowy XVI w. W Sstp materiał z tego rkpsu cytowano z datą *ca* 1500. Dwie głosy polskie z tego rkpsu w t. V (*żółta niemoc, opuchlina*) cytowane są z Bednarskiego ze skrótem *BednMed* z datą XV. Głosy niewydane przez Bednarskiego z początkowych liter alfabetu ukażą się w suplementcie ze skrótem *GłKóm* 11. – *Cf.* *BednMed* poz. 2.

Skrót źródła wprowadzono od t. V. Materiał bieżący z poszczególnych rkpsów zaczęto wprowadzać od tomu VI Sstp. Reszta materiału będzie wykorzystana w suplementcie. Ekscerpcja niepełna Elżbiety Belcarzowej. Ekscerpcja pełna Wandy Namysłowskiej.

GłLek Głosy i teksty polskie w XV-wiecznym rękopiśmie lekarskim ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej nr 132/60 akc., opracowała Wysocka Felicja, Wrocław 1971. – Rkps od 1960 r. w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej, poprzednio był w posiadaniu F. Kotuli z Rzeszowa. Stanowi on część klocka, na który składają się jeszcze dwa inkunabuly lekarskie. Pochodzi, wg wydawcy, z końca XV w., pisany był przez kilku kopistów. Składa się z kilku odrębnych części, treściowo wiążących się z szeroko pojmowaną ówczesną medycyną. Rkps zawiera około dziewięćuset głos polskich, będących prawie wyłącznie nazwami roślin, ich części lub środków lekarskich z nich przyrządzanych. Praca zawiera także omówienie grafiki i zagadnień gramatycznych dotyczących polskiego materiału zabytku oraz trzy indeksy: indeks polskich nazw przyrodniczych, indeks wyrazów i form w polskim tekście ciągłym i polskich głos nieprzyrodniczych, indeks łacińskich nazw przyrodniczych. W Sstp materiał tego zabytku drukowano od zes. 7 t. VI z datą XV *ex.* Reszta ukaże się w suplementcie. Ekscerpcja pełna Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

Gloger Gloger Zygmunt, Ułamek starożytnego kazania o małżeństwie. *BiblWarsz* 1873 III, s. 51–55. – Rkps pochodzący z połowy XV w., wg *ChrestWRz* z początków XV w., zaginął. „Była to obustronnie zapisana [...] pojedyncza karta pergaminowa formatu folio; u dołu obcięta (brak około połowy). [...] była zapewne pozostałością po jakimś obszerniejszym kodeksie. Kartę odnalazł Zygmunt Gloger w oprawie inkunabułu w swojej bibliotece w Jeżewie. Przed II wojną światową znajdowała się przypuszczalnie w Bibliotece Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy, dokąd trafiła większość zbiorów Glogera” (*ChrestWRz* 155). W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym między 1450 a XV *med.* Zabytek wydany również w *ChrestWRz* 155–156 (też w transkrypcji).

GIPolB Belcarzowa Elżbieta, XV-wieczne polonicea w zbiorach Państwowej Biblioteki Publicznej im. Słowackiego-Szczędrina w Leningradzie, *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, t. 29, Warszawa 1991, s. 5–33. – W krótkim wstępie autorka przedstawia opis i zawartość poszczególnych rkpsów. Na końcu opracowania znajdują się indeksy wyrazów polskich i czeskich. W Aneksie E. Belcarzowa przedstawia glosy polskie z trzech łacińskich rkpsów tej biblioteki:

1. s. 19–25 rkps Lat. I O 116, pochodzący ze zbiorów Piotra Dubrowskiego. Zawiera teksty o różnej treści, m.in. *Misticatio super Lamentationes* Jakoubka ze Stribra. W expl. na k. 179v data 1470. W tekście tym znajdują się glosy, przeważnie wewnętrzne, polskie i czeskie. Brak danych proveniencyjnych i imienia pisarza. W Sstp materiał datowano 1470.

2. s. 25 rkps Lat. I O 157 *cf.* *Msza* XVII.

3. s. 25–30 rkps Lat. I O 1402 liczący 49 k., bez początku i końca. Pisany jedną ręką, prawdopodobnie w drugiej połowie XV w. Zawiera perykopy ze Starego i Nowego Testamentu z polskimi glosami interliniarnymi. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

Skrót źródła wprowadzono w t. X i od tego tomu cytowano też materiał. Pod hasłem *wypłec* umieszczono błędny skrót tego źródła *GIBPol*. Ekscerpcja pełna Zofii Wójcikowej.

GIPozn Glosy i drobne teksty polskie do 1550 r. Z inkunabułów Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu zebrał i wydał Wojtkowski Julian, Poznań 1992. *Zabytki Języka i Literatury Polskiej* nr 7. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. – Praca zaczyna się krótkim wstępem, w którym autor opisuje m.in. zasady transkrypcji polskich glos. Po nim zamieszczone są uwagi językowe autorstwa Zdzisławy Krążyńskiej. Na końcu zamieszczono indeks glos sporządzony przez Z. Krążyńską. W części podstawowej pracy Wojtkowski wydał glosy polskie ze 127 inkunabułów wymienionego w tytule Archiwum. Pojedyncze (lub po kilka) glosy XV-wieczne znajdują się w inkunabułach opatrzonych przez wydawcę numerami: 3. 10. 16. 29. 30. 37. 41. 42. 72. 74. 91. 96. 121. 122. Wszystkie te glosy pochodzą z końca XV w. lub z przelomu XV i XVI w. W Sstp datowano je XV *ex.* lub *ca* 1500. W kilku zaledwie inkunabułach glosy XV-wieczne są nieco liczniejsze:

1. (u wydawcy nr 7) s. 19 Inc. 686: Angelus de Clavasio, *Summa angelica de casibus conscientiae*, Strasburg 1489. Rkps pochodzi z Krotoszyna. W tekście wpisano kilka polskich glos jednej ręki z przelomu XV i XVI w. W Sstp ustalono datę *ca* 1500.

2. (u wydawcy nr 23) s. 33–35 Inc. 112: Boethius A. M. S., *De consolatione philosophiae*, Norymberga 1486. Rkps pochodzi ze Śremu. W tekście liczne polskie glosy jednej ręki. Wg wydawcy jest to glosatura uczniowska z przelomu XV i XVI w. W Sstp ustalono datę *ca* 1500.

3. (u wydawcy nr 31) s. 39 Inc. 533: Bartholomeus de Chaimis, *Confessionale*, Moguncja 1478. Rkps pochodzi z kolegiaty w Szamotułach. Zapisano w nim słowniczki czarów i pokrewieństw, jedną ręką z ostatniej ćwierci XV w. W Sstp ustalono datę XV *ex.*

4. (u wydawcy nr 35) s. 40 Inc. 520: Herolt Johannes, *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis*, Norymberga 1480. Rkps pochodzi z Seminarium Duchownego w Poznaniu. W tekście glosy jednej ręki z około 1500 r. W Sstp ustalono datę *ca* 1500.

5. (u wydawcy nr 43) s. 43–44 Inc. 153: Hugo de Prato Florido, *Sermones de sanctis*, Heidelberg 1485. Rkps pochodzi z kościoła parafialnego we Wrześni. W tekście glosy jednej ręki z przelomu XV i XVI w. W Sstp ustalono datę *ca* 1500.

6. (u wydawcy nr 89) s. 70 Inc. 487: Pseudo-Petrus de Palude, *Sermones Thesauri novi de tempore*, Strasburg 1491. Na k. a₁ zapisano ręką z końca XV w. polskie glosy, będące nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf.* *ErzGlos* poz. 2). W Sstp ustalono datę XV *ex.*

Skrót źródła wprowadzono w t. X, ale w Sstp materiału z tego źródła nie cytowano. Będzie on wykorzystany w suplementcie.

GIWitr Vintr Josef, *Altpolnische Glossen des XIV. Jahrhunderts in einer Handschrift des österreichischen Stifts Melk*, Wiener Slavistisches Jahrbuch, Band 41, Wien 1995, s. 221–225. – Wydawca publikuje krótkie polskie teksty z rkpsu o sygn. 182 ze zbiorów fundacji oo. Benedyktynów w Melk. Dwa z tych tekstów zostały wpisane na dolnych marginesach k. 196v, 197r pod tekstem kazań łacińskich pochodzących z początku XIV w. Polskie teksty są pisane ręką nieco późniejszą od tekstu podstawowego. W Sstp materiał datowano *ca* XIV *med.* Na k. 314v znajduje się początek polskiego kazania pisanego późniejszą ręką niż polskie teksty wyżej wymienione. Jego kontynuacja znajduje się na górnej części k. 315r i 315v. Jest to jednak tekst w dużym stopniu uszkodzony i nieczytelny. W Sstp materiał datowano XV. *in.* Wydawca zamieszcza tekst wszystkich fragmentów także w transkrypcji oraz w podobieżnie fotograficznej. W bieżącym materiale Sstp znalazły się dwa wyrazy (*zjawienie* i *znamionują*) z tego źródła, chociaż jego skrót nie został dotąd wciągnięty do spisu źródeł. Reszta materiału zostanie wykorzystana w suplementcie. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej.

GIWinc Kowalewicz Henryk, Kuraszkiewicz Władysław, *Polskie glosy w rękopisie Kroniki Wincentego Kadłubka* (Biblioteka Narodowa Baw. 29), *Slavia Occidentalis XXXIV*, Poznań 1977, s. 143–153. – Rkps zawierający *Kronikę* Wincentego Kadłubka z komentarzem Jana z Dąbrówki pochodzi ze zbiorów Baworowskich. W tekście występują liczne interlinearne glosy łacińskie i mniej liczne polskie (około 150). W krótkim wstępie do publikacji wydawcy przedstawiają proveniencje i opis rkpsu. Część zasadnicza zawiera glosy polskie z krótkim tekstem łacińskim *Kroniki* i towarzyszącymi im glosami łacińskimi. Po podanym materiale autorzy zamieszczają uwagi dotyczące m.in. grafii, fleksji i słownictwa. Na końcu opracowania znajduje się indeks wyrazów polskich. W Sstp poszerzono konteksty łacińskie z wydania Mariana Plezi *Mistrz Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika polska*, Pomniki Dziejowc Polski, seria II, t. XI, Kraków 1994. W Sstp skrót źródła wprowadzono w t. VIII, a materiał z datą XV *med.* cytowano od zesz. 5 tego tomu. W *ChrestWRz* 198–199 wydano glosy z k. 137v–216v. Ekscerpcja pełna Lucyny Sowy.

GIWp *Glosy i drobne teksty polskie do 1550 roku. Z inkunabulów Kalisza, Kazimierza Biskupiego, Koła, Sieradza i Warty*, zebrał i wydał Wojtkowski Julian, Poznań 1965. *Zabytki Języka i Literatury Polskiej* nr 5. Komisja Filologiczna Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. – W krótkim wstępie (s. 3–8) wydawca podaje historię prac inwentaryzacyjnych tekstów średniowiecznych ze zbiorów spoza Poznania, Gniezna i Kórnik. Po nim (s. 9–14) zamieszczone są uwagi językowe Władysława Kuraszkiewicza, dotyczące polskiego materiału językowego z tego opracowania. Wydawnictwo kończy się indeksem polskich glos, opracowanym przez Krystynę Marek-Schönelebową. Wydawca podał glosy polskie ze 121 inkunabulów pochodzących z wymienionych w tytule miast. Pojedyncze (lub po kilka) glosy XV-wieczne znajdują się w inkunabulach opatrzonych przez wydawcę numerami: 9, 11, 15, 27, 31, 39, 44, 61, 63, 64, 74, 77, 79, 83, 89, 92. Wszystkie te glosy pochodzą z końca XV w. lub z przelomu XV i XVI w. W Sstp materiał datowano XV *ex.* lub *ca* 1500. W kilku zaledwie rękopisach i inkunabulach glosy XV-wieczne są nieco liczniejsze: .

1. (u wydawcy nr 3) s. 17–18 Inc. 055 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku *cf.* *Ojcz* 18, *Wierzę* 20, *Zdrow* 17.

2. (u wydawcy nr 30) s. 29–30 Inc. F 1509 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku: Johannes Herolt, *Sermones Discipuli de tempore et de sanctis*, Bazylea 1486. Na karcie ochronnej verso ręką z końca XV w. została zapisana modlitwa o zmiłowanie. Ponadto w tekście kazań kilka glos polskich tej samej ręki co modlitwa. W Sstp materiał datowano XV *ex.*

3. (u wydawcy nr 57) s. 64–66 rkps łaciński z 1476 oprawiony z dwoma inkunabulami o sygn. Inc. O 592–593 *cf.* *Msza* XIII.

4. (u wydawcy nr 62) s. 68–70 Inc. F 1307 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku: Boethius, *De consolatione philosophiae*, Bazylea 1474. Na ostatniej karcie verso ręką ostatniej ćwierci XV w. (po roku 1488) zostały zapisane po polsku dwie modlitwy pokutne. W Sstp materiał datowano XV *ex.*

5. (u wydawcy nr 76) s. 74–82 Inc. 24 z Muzeum w Sieradzu: Bartholomaeus Angelicus, *De proprietatibus rerum*, Lion 1482. Liczne glosy polskie z końca XV i początku XVI w. kilku ręk. Glosy XV-wieczne mieszczą się na s. 74–79. W Sstp datowano je XV *ex*.

6. (u wydawcy nr 93) s. 90–91 Inc. F 1149 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku *cf.* *Dek* II 4.

Do spisu źródeł skrót ten został wprowadzony w t. V, natomiast materiał zaczęto cytować od t. VI. Ekscerpeja Wandy Żurowskiej-Góreckiej i Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej.

GłWroc Woronczak Jerzy, *Teksty polskie w rękopiśmie nr 43 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu z połowy XV wieku*, Wrocław 1956. *Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, seria A, nr 55. – Wydawca zaczyna swoją publikację wstępem, w którym przedstawia opis, zawartość i dzieje rkpsu. Powstał on w latach 1445–1456. Rkps pierwotnie należał zapewne do kolegiaty św. Krzyża w Opolu (na pewno znajdował się w niej w 1629 r.). W początku XX w. został oddany w depozyt do Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, Rkps zawiera kazania z glosami polskimi, łaciński traktat o siedmiu grzechach głównych oraz mały słowniczek łacińsko-polski. Na k. 231v polskie nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf.* *FizGłos* poz. 2). Teksty pisane są kilkoma rękami: kazania i niewielka część glos zapisał Paweł, syn Adama z Krapkowic, pozostali pisarze są anonimowi. Glosy w kazaniach interlinearne i wewnętrzne. Po części materiałowej zamieszczony został indeks wyrazów polskich (s. 130–158). W Sstp materiał datowano XV *med.* Skrót źródła wprowadzono w t. II, a materiał cytowano od zesz. 5 tego tomu. Ekscerpeja Anny Kalkowskiej.

Gł Kazania gnieźnieńskie. Podobizna, transliteracja, transkrypcja, wydał Vrtel-Wiecznyński Stefan, Poznań 1953. *Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Zabytki Języka i Literatury Polskiej* nr 2. – Przechowywany w Bibliotece Kapitulnej w Gnieźnie pod sygn. Ms 24 papierowy rkps formatu dużej czwórki liczy 190 kart. Znajduje się w nim 95 kazań łacińskich (70 spośród nich jest odpisem ze zbioru kazań o świętych, a jedno ze zbioru kazań na niedziele i święta Peregryna z Opolu), 10 kazań polskich i kilka fragmentów *Złotej legendy* Jakuba de Voragine. „Polskie kazania zapisane zostały krótko po r. 1409, łacińskie nieco wcześniej. Teksty kazań wyszły spod piór czterech kopiistów, jeden z nich zapisał wszystkie kazania polskie” (*ChrystWRz* 96). Wg Jerzego Wolnego (*GłRp* 215–219) autorem polskich kazań był prawdopodobnie Łukasz z Wielkiego Koźmina, pochodzący z Wielkopolski bakalarz uniwersytetu praskiego, magister, profesor i rektor Akademii Krakowskiej (zmarł zapewne w 1412 r.). W Sstp cytowano wg kart rkpsu w ciągu chronologicznym między 1381–1400 a XIV *ex.*, bez daty przy cytatach. Tekst kazań polskich na s. 1–42 wydania Vrtla. Na s. 43–92 znajduje się indeks opracowany przez Irenę Reślińską. Poprzednio, na początku t. I Sstp, jako źródło wykorzystywano kazania w wydaniu Władysława Nehrunga, R XXV 1–114. Pracownia Sstp posiada od r. 2002 fotografie cyfrowe rkpsu. Ekscerpeja niepełna Jana Łosia. Autorzy Sstp ekscerpowali pełny materiał wg indeksu I. Reślińskiej.

Gł ap. Kazania gnieźnieńskie [...] *zob.* wyżej. Appendix. ~ Polskie teksty modlitewne zapisane na czterech kartach in quarto wszytych na końcu rkpsu po jego oprawieniu. W wydaniu Vrtla na s. 145–152. Na s. 153–162 znajduje się indeks opracowany przez Irenę Reślińską. Cytowano wg kart rkpsu. Początkowo w Sstp materiał cytowano bez daty, umieszczając go w ciągu chronologicznym tak jak *Gł*. W związku z ustaleniem późniejszej daty powstania zabytku (XVI w.) od t. VIII w Sstp źródło to zostało wykreślone. Ekscerpeja Jana Łosia. – *Cf.* *Dek* III 15 i *Spow* 5.

Gł gl. Kazania gnieźnieńskie [...] *zob.* wyżej. Glosy polskie. ~ Glosy polskie w kazaniach łacińskich są na s. 93–120 wydania Vrtla. Na s. 121–143 znajduje się indeks opracowany przez Irenę Reślińską. W Sstp materiał cytowano bez daty, umieszczając go w ciągu chronologicznym tak jak *Gł*. Cytowane wg kart rkpsu. Ekscerpeja Jana Łosia.

GłRp Wolny Jerzy, *Łaciński zbiór kazań Peregryna z Opolu i ich związek z tzw. „Kazaniami gnieźnieńskimi”*, [w:] *Średniowiecze. Studia o kulturze*, t. I, redaktor Lewański Julian, Warszawa 1961, s. 171–238. Polska Akademia Nauk. Instytut Badań Literackich. ~ Na s. 202 książki znajduje się

polska glosa zapisana w drugim kazaniu prymicyjnym na k. 163v rkpsu o sygn. Ms 24: *Dobrota Syna Bożego, dostojęństwo kapłana nowego a użytek luda zbożnego*. Skrót źródła wprowadzono od t. 1V.

GórsArt Górski Konstanty, *Historia artylerii polskiej*, Warszawa 1902. ~ Tekst został poprawiony i uzupełniony na podstawie rkpsów przechowywanych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (Archiwum Skarbu Koronnego, oddział I.IV nr 19, s. 9r-9v i 13r-13v oraz oddział I.VI.1 vol. I, s. 13r-13v i 19v-20r). Uzupełnienia rękopiśmienne są sygnowane *GórsArtRp*. Materiał pochodzi z lat dziewięćdziesiątych XV w. Pracownia Sstp posiada od r. 1962 fotokopię fragmentów książki i rkpsów. Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej. Od około 1970 r. Pracownia Sstp posiada na kartkach matrycowych odczytanie Józefa Reczka i Wacława Twardzika.

GórsJaz Górski Konstanty, *Historia jazdy polskiej*, Kraków 1894. ~ Tekst został poprawiony i uzupełniony na podstawie rkpsów przechowywanych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (Rachunki królewskie nr 16, s. 22r-26v, 77r-80v i 142r-147r; Rachunki wojskowe, oddział I.XXXV nr 1, składka 1, nr 2, s. 6r-10r, nr 3, s. 50r-54v i 107r, nr 4, s. 1v-2v, 13r i 35r; rkps pergaminowy nr 1334). Uzupełnienia rękopiśmienne są sygnowane *GórsJazRp*. Materiał pochodzi z lat 1471-1500. Pracownia Sstp posiada od r. 1962 fotokopię fragmentów książki i rkpsów. Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej. Od około 1970 r. Pracownia Sstp posiada na kartkach matrycowych odczytanie Józefa Reczka i Wacława Twardzika.

GórsPiech Górski Konstanty, *Historia piechoty polskiej*, Kraków 1893. ~ Tekst został poprawiony i uzupełniony na podstawie rkpsów przechowywanych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (Rachunki wojskowe, oddział LXXXV nr 2, s. 109r-112r; Rachunki królewskie nr 16, s. 95r-98r i 105r-105v). Uzupełnienia rękopiśmienne są sygnowane *GórsPiechRp*. Materiał pochodzi z lat 1471-1497. Pracownia Sstp posiada od r. 1962 fotokopię fragmentów książki i rkpsów, a od około 1970 r. na kartkach matrycowych odczytanie Józefa Reczka i Wacława Twardzika.

Haeus Urkundensammlung zur Geschichte des Fürstenthums Oels bis zum Aussterben der Piastischen Herzoglinie, herausgegeben von Haeusler Wilhelm, Breslau 1883. ~ Wydawca przedstawia zbiór dokumentów dotyczących historii księstwa oleśnickiego do czasu wymarcia piastowskiej linii książęcej. Książka zawiera 148 dokumentów z lat 1149-1493, w których znajduje się około 60 polskich glos z lat 1203-1368, niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Rkpsy znajdowały się głównie w Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Na s. 179-192 zamieszczono indeks nazw osobowych.

HelcKr [Helcel Antoni Zygmunt], Wyciągi z księgi drugiej dawnych królewskich, wiecowych i ziemskich krakowskich sądowych roków. Dodatek. Wyciągi z dawnej księgi sądów ziemskich krakowskich, którą mylnie za trzecią księgę sądów wiecowych uważano, a w której zamieszczone sprawy ciągną się od roku 1451 do 1462, [Kraków 1867]. ~ Książka nie zawiera części wstępnej. A. Z. Helcel publikuje, łącznie z Dodatkiem, 1108 zapisek z lat 1397-1462. Część książki zatytułowana *Dodatek. Wyciągi z dawnej księgi sądów ziemskich krakowskich* znajduje się na s. 267-312. Składają się na nią zapiski podane przez Helcela w numeracji ciągłej od nru 1021 do nru 1108, pochodzące z lat 1451-1462. W obu częściach książki znajduje się kilkadziesiąt polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Większość zapisek ogłosił A. Z. Helcel w *SiPPP* II.

HerbSier Gieysztor Aleksander, Fragmenty zapisek herbowych piotrkowskich i radomskich województwa sieradzkiego XIV i XV w., *Przegląd Historyczny* t. XXXVII, Warszawa 1948, s. 376-406. ~ Rkpsy stanowiące podstawę wydania były przechowywane w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie i zostały spalone w czasie II wojny światowej. W opublikowanych 141 zapiskach i ich fragmentach pochodzących z lat 1399-1459 znajdują się nieliczne polskie glosy z lat 1399-1424 wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na s. 398-406 zamieszczono indeks osób, miejscowości i zawłań.

HubeKr Hube Romuald, *Roty przysięg krakowskich z końca wieku XIV*, Warszawa 1875. Wydanie Redakcji Biblioteki Warszawskiej. ~ Rkps księgi ziemskiej krakowskiej nr 350 składający się z 556

stron znajdował się w Archiwum Głównym w Warszawie. Na s. 3–14 wydawca zamieścił 73 roty z lat 1397–1399 (też w transkrypcji). Wszystkie rotę oprócz nr 45 są wydane przez B. Ulanowskiego w *SiPPP VIII* w części między nrmi 5855 a 9494 i z tego wydania cytuję materiał *Sstp. Z HubeKr* *Sstp* cytuję materiał z rotę nr 45. – *Cf. SiPPP VIII*.

HubeSąd Hube Romuald, Sądy, ich praktyka i stosunki prawne społeczeństwa w Polsce ku schyłkowi 14 wieku, Warszawa 1886. Biblioteka Umiejętności Prawnych. Prawo polskie w 14 wieku. – Po części wstępnej (s. I–IV i 1–10) R. Hube przedstawia stosunki prawne w Polsce pod koniec XIV w. Swoje wywody ilustruje cytatami z rkpsów z końca XIV w. i początku w. XV, w których są zapisane rotę oraz pojedyncze polskie glosy niewyróżnione drukiem przez wydawcę. Przy końcu książki po s. 410, z osobną paginacją od s. 1 do 110 znajduje się część zatytułowana Dodatki, gdzie na s. 5–40 książki jest pomieszczony zbiór 408 rot przysięg poznańskich z lat 1386–1399 podany przez Hubego wg odpisu I. Lekszyckiego, na s. 41–46 zbiór 50 rot kościańskich z lat 1393–1399 podany przez Hubego również wg odpisu J. Lekszyckiego i na s. 47–58 zbiór 104 rot kaliskich z lat 1401–1411. Ponadto w Dodatkach na s. 59–97 znajduje się 47 aktów z lat 1398 (1399?)–1405 dotyczących czynności prawnych, zaś na s. 99–110 zbiór 23 formularzy kancelarii króla Władysława Jagiełły stanowiących wzór sporządzania dokumentów. Hube wydaje te formularze m.in. wg odpisu A. Prochaski; ich zbiór był przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu w Pradze pod sygn. VI 7 R. Wśród aktów i formularzy są zapisane nieliczne polskie glosy niewyróżnione drukiem przez wydawcę. Hube w swojej pracy wykorzystał rkpsy, które znajdowały się w Archiwum Głównym w Warszawie: księgi sądowe krakowskie, dwie księgi ziemskie wiślickie, księgi ziemskie – piotrkowska, sieradzka, brzeska i przedeczka, księgi grodzkie – piotrkowska, radomszczańska i sieradzka; z Archiwum Krajowego w Krakowie księgi sądowe krakowskie i księga ziemska czchowska; z Archiwum Stanu w Poznaniu księgi ziemskie – poznańska, kościańska, pyzdrska i gnieźnieńska; z Archiwum Gubernialnego Akt Dawnych w Kaliszu księga ziemska kaliska. Hube korzystał również ze zbiorów Pawińskiego i własnych. *Sstp* cytuję część materiału z tego źródła, a część z innych wydań (*cf. HubeZb, Leksz, RTII III, SiPPP VIII*). Po ukazaniu się *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, część materiału cytowano wg nowego wydania – od t. III *Sstp* ze skrótem *Pozn*, od t. IV *Pyzdr*, od t. V *Kościan*, od t. VII *Kal* i od t. X *Sstp* ze skrótem *RtGn*. – *Cf. Kal, Kościan, Pozn, Pyzdr, RtGn*.

HubeUst Hube Romuald, Ustawodawstwo Kazimierza Wielkiego, Warszawa 1881. Biblioteka Umiejętności Prawnych. Prawo polskie w 14 wieku. – Książka zawiera następujące części: Przedmowa (s. I–III); Pogląd na zarząd Kazimierza Wielkiego (s. 5–26); Powstanie, przekształcenia i obrobienia statutów (s. 27–101); Systematyczne zestawienie rozporządzeń statutów (s. 103–226); Teksty: statuta wiślickie, statuta wielkopolskie, dygicista krakowsko-wielkopolskie (s. I–LXVI). Przy wydaniu statutów wiślickich Hube wykorzystał głównie rkps B IV, zaś w niewielkim stopniu rkpsy Jana z Opatowca i Królewicki. Tekst statutów wielkopolskich został wydany głównie za rkpsiem Piotra z Sieradza a także przy wykorzystaniu rkpsów: Jana z Opatowca, Królewickiego, Floriańskiego. Hube wykorzystywał też przy edycji powyższych statutów wydanie Helcla. Dygicista krakowsko-wielkopolskie Hube wydał na podstawie pergaminowego rkpsu S V, który należał do Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; jako pomocnicze zostały tutaj wyzyskane rkpsy Petersolza ze Słupcy (Ptr. II) i Stronczyńskiego I. W tekstach wydanych przez Hubego dość nieliczne polskie glosy są wyróżnione kursywą. Z *HubeUst* (s. XIII) w *Sstp* drukowano glosę *tracznie* jako wariant w cytacie pod hasłem *tracnie*. Pozostały polski materiał w *Sstp* cytowano z innych wydań (*cf. AKPr II 1–588, AKPr IV, Dział, KodWP II i Stu*).

HubeZb Hube Romuald, Zbiór rot przysięg sądowych poznańskich, kościańskich, kaliskich, sieradzkich, piotrkowskich i dobrzyńskich z końca wieku XIV i pierwszych lat wieku XV, Warszawa 1888. Biblioteka Umiejętności Prawnych. [Seria IV nr 67]. – Książka zawiera rotę poznańskie z lat 1386–1399 nr 1–421 (s. 1–40), rotę kościańskie wg odpisu J. Lekszyckiego z lat 1393–1399 nr 1–50 (s. 41–46), rotę kaliskie z księgi ziemskiej z lat 1401–1411 nr 1–104 (s. 47–58), rotę sieradzkie z księgi ziemskiej z lat 1386–1402 nr 1–219 (s. 59–82), rotę sieradzkie z księgi grodzkiej z lat 1405–1411 nr 1–97 (s. 83–93), rotę piotrkowskie z księgi ziemskiej z lat 1398–1405 nr 1–105

(s. 94–106), rotę piotrkowskie z księgi grodzkiej z lat 1398–1406 nr 1–62 (s. 107–114), rotę dobryszkie z księgi grodzkiej radomskiej z lat 1397–1411 nr 1–82 (s. 115–125). Na s. 127–153 znajduje się niepełny indeks wyrazów polskich. Uwagi krytyczne do tekstu zawiera recenzja Władysława Nehringa (cf. *JA* XII 268–275). Do ostatniego tomu Sstp włącznie cytowano z *HubeZb* materiał z rot siczadzkiej z księgi ziemskiej i grodzkiej, z rot piotrkowskich z księgi ziemskiej i grodzkiej oraz z rot dobryszkich. Po ukazaniu się I, III i IV tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, część materiału cytowano wg nowego wydania – od t. III Sstp ze skrótem *Pozn*, od t. V *Kościan*, od t. VII Sstp ze skrótem *Kal*. Ekscerpcja Jana Łosia. – Cf. *Kal, Kościan, Pozn*.

Iorga Iorga Nicolae, *Studiī istorice asupra Chilicī și Cetații-Albe*, București 1899. – W tekście składającym się z zapisek w księdze miejskiej Iwowa, cz. IV, na s. 283–290 pracy Iorgi znajduje się blisko 20 polskich glos z lat 1469–1485, niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Pracownia Sstp posiada od r. 1954 mikrofilm i fotokopię. Pod hasłami *cetnar* i *ort* cytowano w Sstp ze skrótem *Iorga*.

IurMas Iura Masoviae terrestria. Pomniki dawnego prawa mazowieckiego ziemskiego, opracował i podał do druku Sawicki Jakub, t. I–II Warszawa 1972–1973. Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych. *Fontes Historiae Masoviensis*, t. I–II.

IurMas I Obejmuje lata 1228–1471. – We wstępie pióra Jakuba Sawickiego czytamy m.in.: „Teksty podawane są w całości, w opracowaniu krytycznym, na podstawie oryginału lub kopii współczesnej [...]. Jedynie tam, gdzie podstawa rękopiśmienna zaginęła, trzeba było z konieczności oprzeć się na przekazie drukowanym. Wydawnictwo zawiązało przeto możliwie poprawną reedycję szeregu tekstów dawniej już ogłoszonych drukiem. Taka reedycja tym bardziej okazała się potrzebna, że podstawowe publikacje zawierające teksty prawa mazowieckiego, jak Lubomirskiego «Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego», Bandtkiego «Ius Polonicum», Balzera «Średniowieczne prawa mazowieckiego pomniki z rękopisu petersburskiego» w tomie V *Archiwum Komisji Prawniczej* czy wreszcie Helela «Statuty i uchwały mazowieckie głównie przez książąt z linii plockiej wydane» w tomie I *Starodawnych prawa polskiego pomników*, po klęskach ostatniej wojny należą dziś do wielkich rzadkości, nie mówiąc już o tym, że teksty tam drukowane (dotyczy to głównie tekstów wydanych przez Bandtkiego i Lubomirskiego) nie odpowiadają dzisiejszym potrzebom i wymaganiom nauki» (s. X). W tomie znajduje się 130 tekstów, a w nich około 200 polskich glos wyróżnionych rozstrzelonym drukiem przez wydawcę. Skróty źródła wprowadzono od t. VIII Sstp.

IurMas II Obejmuje lata 1471–1526. – W tomie (do s. 88 włącznie) znajduje się 36 tekstów z okresu do roku 1500, a w nich występuje około 60 polskich glos wyróżnionych rozstrzelonym drukiem przez wydawcę. Skróty źródła wprowadzono od t. VIII Sstp.

JA Archiv für slavische Philologie, herausgegeben von Jagić V[atrosław], Berlin 1876 i nn.

JA I 72 cf. *Ojcz* 8, *Ojcz* 9, *Wierze* 9, *Wierzę* 10, *Zdrow* 8, *Zdrow* 9.

JA III 479–484 Nehring W[ładysław], *Das Wort kry, krew im Altpolnischen*, Berlin 1879. – Wydawca przedstawia 14 polskich zapisek sądowych z niektórych lat z okresu 1393–1438 z ksiąg ziemskich poznańskich, kościańskich i pyzdrowskich z Archiwum Państwowego w Poznaniu. W Sstp z tego źródła wykorzystano tylko jeden cytat z r. 1412 pod hasłem *brat*. Zapiski z tych ksiąg były publikowane także przez innych wydawców (cf. *AKH* III 271–471, *Lekszy*, *Piek* VI) i część materiału cytowano w Sstp za nimi. Od t. III Sstp materiał zaczęto cytować ze skrótem *Pozn*, od t. IV *Pyzdr*, a od t. V ze skrótem *Kościan* wg nowego wydania *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, opublikowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza. Pracownia Sstp posiada mikrofilm i fotokopię. – Cf. *Kościan, Pozn, Pyzdr*.

JA III 525 Nehring W[ładysław], *Ein Beispiel einer seltenen Adverbialbildung im Polnischen*. – Wydawca przytacza jedną rotę z 1414 r. z księgi ziemskiej kościańskiej z Archiwum Państwowego w Poznaniu zapisaną na k. 2 (wg H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza k. 105v). Od t. VI Sstp materiał z tej rotę cytowano jako *Kościan* nr 516. Pracownia Sstp posiada mikrofilm i fotokopię. – Cf. *Kościan*.

JA III 634–635 cf. *Spow* 4.

JA IV 86–97 Collitz Hermann, Polnische Glossen aus dem XV–XVI Jahrhundert, Berlin 1880. ~ Wydawca przedstawia glosy polskie, w większej części wg odczytania Wojciecha Bezenbergera, z dwóch rkpsów Królewskiej Biblioteki Uniwersyteckiej w Greifswaldzie:

1. s. 87–91 rkps sygn. Ms Lat. quarto nr 59, pochodzący z klasztoru Kanoników Regularnych w Trzemesznie. Pisany kilkoma rękami z XV w. W tekście na k. 131r data 1469, na k. 203v 1454. Zawiera teksty różnej treści, m.in. na k. 250v–254r recepty z licznymi wyrazami polskimi w tekście. Nazwy roślin z tych recept wydał również J. Rostafiński i stamtąd cytowano materiał w Sstp ze skrótem *Rost*. Z tego wydania zacytowano w Sstp tylko kilka nazw roślin z k. 250 i 251, które nie znalazły się u Rostafińskiego. W Sstp materiał datowano *ca* 1500. – *Cf. Rost* poz. 16.

2. s. 91–97 rkps sygn. Ms theol. quarto nr 39, pochodzący z klasztoru Kanoników Regularnych w Trzemesznie. Pisany, wg wydawcy, ręką z końca XV w. i początku XVI w. Zawiera teksty różnej treści, m.in. regulę św. Augustyna i pojedyncze kazania. Glosy polskie interlinearne. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

W Sstp od t. IX poprawiano błędy wydania oraz uzupełniano konteksty na podstawie mikrofilmu rkpsów wg odczytania Elżbiety Belcarzowej. Glosy opuszczone przez wydawcę cytowano jako *JARp JV* Ekskserpeja niepełna Jana Losia i Stanisława Urbańczyka.

JA IV 177–189 Nehring Władysław, Altpolnische (Posener) Eidesformeln aus dem XIV Jahrhundert. ~ Wydawca przedstawia ponad 40 polskich zapisek sądowych z niektórych lat z okresu 1386–1399 z ksiąg grodzkich poznańskich, znajdujących się obecnie w Archiwum Państwowego w Poznaniu. Źródło to nie było wyekscerpowane, ponieważ od początku w Sstp te zapiski sądowe cytowano wg wydania Lekszyckiego (*cf. Leksz I*). Pracownia Sstp posiada mikrofilm i fotokopię.

JA VI 184–215 Kalina A[ntoni], Anekdota paläopolonica, Berlin 1882. ~ We wstępie (s. 184–202) wydawca szczegółowo omawia grafie, ortografię i fleksję opublikowanego materiału. Na s. 202–215 znajduje się 135 polskich zapisek sądowych pochodzących z niektórych lat z okresu 1402–1413 z ksiąg ziemskich sieradzkich z Gubernialnego Archiwum w Kaliszu.

JA VI 319–392 Bruckner A[leksander], Die Magdeburger Urtheile. Ein Denkmal deutschen Rechtes in polnischer Sprache aus der Mitte des XV Jahrhunderts. ~ Na s. 337 w przypisie 24 wydawca zamieszcza sześć polskich glos z ich odpowiednikami łacińskimi z dwóch kart (k. 9 i 10), poprzedzających karty z tekstem oryli magdeburskich. Glosy polskie wydawca podaje kursywą. W Sstp materiał ten datowano XV *p. post.* Do t. V materiał polski z oryli magdeburskich wydany przez Brucknera w tym tomie cytowano w Sstp ze skrótem *OrtBr VI*. – *Cf. OrtBr*.

JA VII 525–574 cf. OrtBr.

JA X 365–416 Bruckner A[leksander], Über die älteren Texte des Polnischen, [I], Berlin 1887. ~ Wydawca przedstawia następujące rkpsy będące źródłami Sstp:

1. s. 376–386 i 391 rkps Miejskiej Biblioteki Publicznej im. F. Raczyńskiego (od 1998 r. Biblioteka Raczyńskich) w Poznaniu nr 161, w którym znajdują się tzw. kazania trzemeszneńskie. Rkps został napisany w końcowych latach XV w., a niektóre marginalia pochodzą z początku XVI w. Pisarzem był Michał z Janowca, zakonnik klasztoru Kanoników Regularnych w Trzemesznie; jego też ręką zapisała liczne glosy w tekście kazań, między wierszami i na marginesach. W Sstp materiał datowano *ca* 1500. Od 1958 r w Sstp sprawdzano odczytanie, uzupełniano konteksty i opuszczone przez wydawcę glosy (jako *JARp*) na podstawie fotografii rkpsu. W *ChrestWRz* na s. 201–202 wydano glosy z tego rkpsu z k. 2v–5r. Od t. IX materiał cytowano wg nowego, pełnego wydania F. Belcarzowej. ~ *Cf. GKazB I*.

2. s. 386 dwa rkpsy, bez podania sygnatur, pochodzące z polskich klasztorów, przechowywane w Królewskiej Bibliotece w Berlinie. Z jednego, zawierającego *Sacramentale* Mikołaja z Błonia, wydawca wymienił cztery glosy będące nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. ErzGlos* poz. 2). Z drugiego rkpsu o nazwie *Passionale* z 1446, pisanym przez Stanisława de Gougnhyezce, Bruckner wydaje jedną glosę, pisaną późniejszą ręką (*pegami*). Glosa ta jest cytowana w Sstp z błędną datą 1446.

3. s. 389 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 812. W expl. na k. 118 podana jest informacja o dacie jego powstania, 1407 r. i pisarzu Stefanie, synu Tomasza z Krajkowa. W tym expl. zapisano także pieśń pasyjną *Wszego świata wsz<y>tek lud*. W *ChrestWRz* 239 zamieszczono nową transliterację i transkrypcję tej pieśni.

4. s. 391–392 karta papierowa w ósemce, wycięta z jakiegoś rkpsu z początku XVI lub końca XV w. Karta ta znajdowała się w zbiorach senatora Romualda Hubego. Zapisano na niej po polsku modlitewne wezwanie kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy *cf. MacDod* poz. 2b). W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

5. s. 414–415 rkps Bawarskiej Biblioteki Miejskiej w Monachium (dawniej Biblioteka Królewska) Cod.J.at. I I nr 615, w którym na k. 68r–71v znajduje się słowniczek łacińsko-niemiecki z polskimi glosami z przelomu XIII i XIV w. W Sstp z wyjątkiem jednej glosy na k. 68b (*bylica*), zacytowanej z tego źródła z datą XIII *ex.*, materiał z tego rkpsu cytowano za wydaniem J. Rostafińskiego. – *Cf. Rost* poz. 13.

JA XII 140–155 Bruckner A[leksander], *Über die alteren Texte des Polnischen*, II, Berlin 1890. – Wydawca podaje glosy z dwóch rkpsów:

1. s. 141–145 rkps Biblioteki Seminarium Duchownego w Pelplinie nr 282 (dawną sygn. 275; Brückner podał błędną sygn. 195). Rkps napisany w 1420 r. przez Mikołaja z Murzynowa. Zawiera on m.in.: a. kazania *de tempore*. W kazaniach występują glosy, głównie nadpisane lub marginalne, rzadko wewnętrzne. Niektóre glosy nadpisane pochodzą od Mikołaja, większość od ręki późniejszej, z drugiej połowy XV w. Wydawca wyróżnia rozstrzeloną kursywą wszystkie glosy pochodzące od pisarza tekstu. Natomiast glosy późniejsze podane są kursywą. W Sstp glosy wcześniejsze datowano 1420, późniejszej ręki XV *p. post.*; b. k. 290v *cf. Dek* VII 3.

2. s. 145 rkps Biblioteki Klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze z drugiej połowy XV w. Zawiera teksty o różnej treści, m.in. kazania i traktaty. W jednym z traktatów znajdują się polskie glosy, z których wydawca podaje wybór. W Sstp cytowano te glosy wg obszerniejszego wydania A. Przeddzieckiego (*cf. BiblWarsz* 1866 I 309–328). Jedynie pod hasłem *dotykane* z tego źródła umieszczono w Sstp odczytanie wydawcy jako *varia lectio*.

JA XII 268–275 Nehring W[ładysław], *Zbiór rot przysięg sądowych poznańskich, kościańskich, kaliskich, sieradzkich, piotrkowskich i dobrzyńskich z końca wieku XIV i pierwszych lat wieku XV*, wydał Romuald Hube, Warszawa 1888. – Recenzja pióra W. Nehringa dotycząca wydania R. Hubego (*cf. HubeZb*). W Sstp cytowano z tej recenzji część materiału, odczytanego poprawnie przez W. Nehringa.

JA XIV 481–512 Bruckner A[leksander], *Neue Quellen zur Geschichte der polnischen Sprache und Literatur*, Berlin 1892. – Wydawca przedstawia glosy i teksty polskie z następujących rkpsów:

1. s. 485–496 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 254, pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Miechowie, pisany przez zakonnika z tego klasztoru Juliana z Kruchowa w 1455 r. Zawiera m.in. słownik łaciński Hugutia z Pizy, kazanie z glosami polskimi, łacińsko-polskie spisy wyrazów ułożone częściowo alfabetycznie, częściowo rzeczowo, dokument prawny z glosami interlinearnymi, rymowane pary wyrazów polskich. Wg wydawcy te spisy wyrazów wpisał Julian z Kruchowa w tym samym roku, co pozostałe teksty rkpsu, ale nie on był ich autorem – jest to kopia z wcześniejszego rkpsu. Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny. W Sstp materiał datowano *ca* 1455. Na okładce rkpsu znajduje się odpis listu cechowego z 1464 r. z jednym wyrazem polskim (*firmistr*), datowanym w Sstp 1464.

2. s. 485 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 501, obecnie znajdujący się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie pod sygn. 3023. Rkps zawiera kazania Szymona z Cremony z licznymi glosami polskimi, z których wydawca podaje kilka. W Sstp materiał datowano *ca* 1455 bądź XV *p. post.*

3. s. 498–502 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 25, pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Siciechowie. Po expl. na k. 94r zapisano w 1413 r. jedno zdanie po polsku, a na k. 106r po expl. wierszyk o pijaństwie popów zapisał Lutosław z Chrościechowa w 1414 r. W Sstp materiał cytowano odpowiednio z datą 1413 i 1414. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

4. s. 502–504 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 131, pergaminowy, pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Siciechowie. Pisany był w 1413 i w 1414 r. w części przez Maura (lub Macieja) z Hły. Zawiera różne teksty łacińskie m.in. cztery księgi Dialogów papieża Grzegorza, traktat Izydora, pojedyncze kazania. We wszystkich tekstach znajdują się polskie glosy, pochodzące

w większości od Maura z Ilży, z których wydawca daje wybór kilkudziesięciu. Jedną glosę (czary) Bruckner wydał jeszcze raz w 1897 r. w kolejnym tomie *Rozpraw* z większym kontekstem łacińskim. W Sstp wyraz ten przez niedopatrzzenie został zacytowany z obu wydań. W Sstp materiał datowano 1413–1414. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. – Cf. R XXV 206–291 poz. 17.

5. s. 505–506 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 533, pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Micchowic. Pisany przez Mikołaja ze Świrczyna w 1455 r. Zawiera kazania z glosami polskimi, z których wydawca przytacza kilkanaście. W Sstp materiał datowano *ca* 1455. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 506 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 59, pochodzący z Biblioteki Żaluskich w Warszawie. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Zawiera fragment cyzjojana polskiego, kazania i teksty teologiczne z pojedynczymi glosami polskimi, z których wydawca przedstawia wybór. Z tego wydania Sstp cytuje tylko pięć glos, będących nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). Pozostałe glosy cytowano za wydaniem Brücknera w kolejnym tomie *Rozpraw*. – Cf. R XXV 206–291 poz. 18.

7. s. 506 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 212, pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie. Zawiera m.in. traktat *Rota praedicationis*, w którym znajduje się wierszyk łacińsko-polski. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

8. s. 506 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 53, pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie. Znajduje się w nim m.in. słowniczek teologiczny, zapisany w 1436 r. przez Macieja, zwanego Zamokło. Na końcu słowniczka zapisano parę zdań po polsku. W Sstp materiał datowano 1436 bądź XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. s. 511–512 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 29 z Biblioteki Żaluskich w Warszawie. Zawiera kazania de sanctis, pisane przez Stanisława z Kostrzyna w 1418 r. Wg wydawcy kazania są przepisane z czeskiego wzoru. Młodsza ręka dopisała jeszcze dalsze kazania. Wg wydawcy w kazaniach pierwotnie były tylko glosy czeskie, glosy polskie zostały do nich dopisane; wydawca przedstawia ich wybór. Na końcu publikacji Bruckner zamieszcza kilkanaście glos zapisanych na okładce rkpsu, wśród których kilka jest nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. W Sstp materiał datowano *ca* 1418.

Ekscerpcja niepełna Jana Łosia.

JA XV 475 Bruckner A[leksander], *Polnische Sprüchwörter im XV. Jahrhundert*, Berlin 1893. ~ Autor przedstawia cztery przysłowia polskie, wydobyte z trzech różnych XV-wiecznych rkpsów (wydawca przy żadnym nie podaje sygnatury), omawianych szerzej gdzie indziej:

1. z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej nr 1619 z r. 1407, zapisane na k. 103r tekstem makaronizowanym. W Sstp materiał datowano 1407.

2. z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej nr 5230 z r. 1447: a. na k. XVIIv; b. na karcie dodanej do k. I XVI. W Sstp oba przysłowia datowano 1447.

3. z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu z r. 1449. W Sstp materiał datowano 1449.

JA XV 529–545 Nehring W[ładysław], *Beiträge zum Studium altpolnischer Sprachdenkmäler*. ~ Autor przedstawia drobne utwory polskie z następujących kodeksów:

1. s. 533–534 z rkpsu Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu (obecnie Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego) o sygn. Q 1754, w którym ręka z XV w. zapisała na ostatniej karcie warunki dobrej spowiedzi (inne ich przekazy cf. *AKLit* III poz. 4). Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny. W Sstp materiał datowano XV.

2. s. 534–536 z rkpsu Biblioteki Kapitulnej w Płocku z XV w. o sygn. K. 51 pieśń *Witaj miłe święte ciało*, którą wydawca cytuje wg odpisu W. Kętrzyńskiego. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

3. s. 536 z rkpsu Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu (obecnie Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego) o sygn. B 1754 cf. *SalveReg* 16.

4. s. 536–537 z rkpsu Biblioteki Kapitulnej w Kielcach cf. *SalveReg* 17.

5. s. 539–540 z inkunabulu Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu (wydawca nie podaje sygn.) z końca XV lub początku XVI w. zawierającego kazania Meffreta. W tym inkunabule zapisano po polsku uczynki miłosierne co do ciała i co do duszy. W Sstp materiał datowano ca 1500. Na okładce ta sama ręka zapisała po polsku dekalog (cf. *Dek* III 26). Inkunabul ten zaginął.

Ekscerpca niepełna Jana Losia.

JA XVI 603–606 Brückner A[leksander], *Zu den Gesta Romanorum*, Berlin 1894. ~ Autor przedstawia glosy polskie z następujących rkpsów:

1. s. 604–605 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 44 z końca XIV w. ze zbiorów warszawskiego bibliofila Jana Chyliczkowskiego. Pochodzi z czeskiego klasztoru oo. Cystersów. Zawiera głównie traktaty teologiczne. W jednym z traktatów Tomasa z Akwinu pisanym w 1396 r. *per manus Johanneonis dicti Pecha de Kuroged* wpisane są trzy glosy polskie. W Sstp materiał ten nie był wyekscerpowany. Zostanie im wykorzystany w suplemencie.

2. s. 605 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 94. Rkps pochodzi z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Pisany był przez Macieja z Kleczowa w 1460 r. (z objaśnień Brücknera nie wynika jasno, czy Maciej pisał cały rkps, czy tylko jego pierwszą część). Zawiera on m.in. kazania z kilkoma polskimi glosami. W Sstp materiał datowano 1460. Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny.

JA XXVII 265–268 Kaluźniacki [Emil], *Polnische Glossen aus dem Anfang des XV. Jahrhunderts*, Berlin 1905. ~ Autor przedstawia łacińsko-polski słowniczek prawniczy *Vocabula iuris provincialis et feodalis*. Jest on zapisany w rkpsie nr 248 Archiwum Miejskiego w Przemyślu. Rkps pochodzi z początku XV w. Zawiera on teksty prawnicze. W Sstp materiał datowano XV in.

JA XLII 97–108 Diels Paul, *Ein Hussitenlied auf König Sigismund*, Berlin 1929. ~ Rkps I Q 393 Państwowej i Uniwersyteckiej (od r. 1945 Uniwersyteckiej) Biblioteki we Wrocławiu liczy 691 papierowych kart zapisanych ręką z XV w. i zawiera obszerny zbiór łacińskich kazań. Polski tekst pieśni znajduje się na s. 98–99, zaś czeski na s. 101–102 artykułu. Skrót tego źródła został wprowadzony w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. I Sstp. Materiał będzie wykorzystany w suplemencie ze skrótem *ŚIPolW*. Pracownia Sstp posiada mikrofilm i fotokopię. ~ Cf. *ŚIPolW* poz. 13.

Jorga cf. Jorga

JP Język Polski, Kraków 1913 i nn.

JP IV 58 Ł[os] [Jan], *Z dziejów polskich wyrazów i zwrotów. Dawne przysłowie*, Kraków 1919. ~ W rkpsie Biblioteki Jagiellońskiej nr 2398 przysłowie jest zapisane na s. 737. Odczytanie zostało sprawdzone z rkpsiem. Pracownia Sstp posiada od r. 2004 fotografie cyfrowe rkpsu. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplemencie.

JP XXXIII 381–391 Kuraszkiewicz Władysław, *Najdawniejszy przejaw zbieżności głosek rz i ż u pisarza pyzdrowskiego z lat 1410–1418*, Kraków 1953. ~ Materiał pochodzi z księgi nr 2 i 3 rot sądowych pyzdrowskich przechowywanych w Archiwum Państwowym w Poznaniu. W dodatku do artykułu znalazły się odbitki dziewięciu wybranych rot. Skrót tego źródła został wprowadzony w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. I Sstp, a materiał cytowano od t. II. Od t. IV Sstp materiał cytowano ze skrótem *Pyzdr* wg II tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza. ~ Cf. *Pyzdr*.

JP XXXVI 32–35 Wolff Adam, *Teksty staropolskie. I. Teksty polskie z najstarszej księgi ławniczej miasta Nowej Warszawy*, Kraków 1956. ~ Rkps znajduje się w Bibliotece XX Czartoryskich w Krakowie pod nrem inw. 3140. Wydawca drukuje (też w transkrypcji, którą przygotował Andrzej Siudut) jedną zapiskę (nr 139) w całości napisaną po polsku oraz cztery (nr 68, 106, 141, 142) z większymi polskimi ustępami. Zapiski pochodzą z lat 1426–1432. Skrót tego źródła został wprowadzony w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. II Sstp, w tym też tomie za-

często cytować materiał. Od t. III Sstp materiał cytowano z *Księgi lawniczej miasta Nowej Warszawy*, t. I (1416–1485), wydał Wolff Adam, Wrocław 1960. – Cf. *KsNWarsz I*.

JP XXXVI 346–354 Zurowska-Górecka Wanda, Fragment zaginionego psalterza staropolskiego a Psalterz puławski. ~ W Tekach Erzepekigo (przechowywanych w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. E. Raczyńskiego, obecnie Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu) jest pod sygn. rkp. 1277/4-5 fragment psalmu 44, przepisany własnoręcznie z oryginału przez Erzepekigo i datowany przez niego na XV w. „Z notatek Erzepekigo, znajdujących się również w «Ickach», można przypuścić, że oryginał był własnością jednej z bibliotek klasztornych w Wielkopolsce, być może bernardynów w Kobylinie” (s. 349). Wydawczyni podaje na s. 350 (leż w transkrypcji) fragment psalmu 44. Skrót źródła wprowadzono od t. II Sstp.

JP XXXVII 119–124 Kuraszkiewicz Władysław, *Przyczynki wyrazowe. I. Niebożęc – niebożczyk, niebożęc – nieborak*, Kraków 1957. ~ Autor artykułu podaje (też w transkrypcji) dwie zapiski z roku 1419 znajdujące się na s. 26 poznańskiej księgi ziemskiej nr 6 przechowywanej w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Skrót tego źródła został wprowadzony w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. II Sstp jednocześnie ze skrótem nowego wydania poznańskich rot sądowych II. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza – *Pozn.* W Sstp nie znalazł się żaden wyraz ze skrótem *JP XXXVII 119–124*. – Cf. *Pozn.*

JP XXXVII 161–173 Kuraszkiewicz Władysław i Kowalewicz Henryk, *Teksty staropolskie. 3. Wybrane zapiski sądowe z poznańskich ksiąg ziemskich 1408–1419 r.* ~ Wydawcy publikują 16 zapisek siedmiu rąk pisarskich z ksiąg 3, 4, 5 i 6, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Skrót tego źródła został wprowadzony w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. II Sstp jednocześnie ze skrótem nowego wydania poznańskich rot sądowych II. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza – *Pozn.* W Sstp nie znalazł się żaden wyraz ze skrótem *JP XXXVII 161–173*. – Cf. *Pozn.*

JusPol Bandtkie Jan Wincenty, *Jus Polonicum, codicibus veteribus, manuscriptis et editionibus quibusque collatis*, Varsoviae 1831. – Jest to zbiór dokumentów o charakterze prawniczym. W poniższych tekstach – w materiałach obejmujących okres do 1500 r. – znajduje się około 300 polskich głos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. W Sstp wykorzystywano materiał z następujących tekstów:

1. s. 1–21 *Jura Judaeis per Boleslaum, duccem Majoris Poloniae, anno 1264 concessa, per Casimirum III vero anno 1334 ac per Casimirum IV anno 1447 et 1467 confirmata*. Znajduje się tutaj około 10 polskich glos, z których część Sstp drukuje również za *AKPr V* i *KodWP III*.

2. s. 24–125 *Statuta Casimiri III Magni Visliciae anno 1347 promulgata*. Występuje tu przeszło 50 polskich glos.

3. s. 126–142 *Statuta Casimiri III Visliciae anno 1347 promulgata*. Znajduje się tu około 20 polskich glos.

4. s. 143–153 *Statuta Casimiri III Magni Petricoviae anno 1347 lata*. Występuje tutaj kilka polskich glos drukowanych przez Sstp również za *AKPr II* i *AKPr IV*.

5. s. 154–155 *Privilegium Casimiri III super vectura decimarum anno 1352 concessum*. Na s. 155 znajduje się jedna polska glosa *pięćnadzieścia*.

6. s. 163–169 *Ordinatio Bodzantae, episcopi Cracoviensis, anno 1359 facta*. Na s. 166 znajduje się jedna polska glosa *gonitwam*.

7. s. 174–183 *Ordinatio salinarum per Casimirum III anno 1368 facta ac per Casimirum IV anno 1451 confirmata*. Znajduje się tutaj około 70 polskich glos.

8. s. 191–193 *Privilegium Vladislai regis anno 1388 Petricoviae datum*. Na s. 192 występują dwie polskie glosy.

9. s. 194–200 *Constitutiones terrae Lanciciensis generales de anno 1418 et 1419*. Znajduje się tutaj około 10 polskich glos, z których część Sstp drukuje również za *AKPr IV*.

10. s. 201–220 *Statuta Vladislai Jagellonis Cracoviae anno 1420 collecta, in oppido Wartha anno 1423 edita et promulgata*. Występuje tu kilkanaście polskich glos, z których część Sstp drukuje również za *AKPr II* i *AKPr IV*.

11. s. 224–234 *Privilegium Vladislai Jagellonis concessum Jedlnae anno 1430*. Znajduje się tutaj kilka polskich glos.

12. s. 252–258 Statuta Casimiri IV Petricoviae anno 1447 promulgata. Na s. 255 i 258 występują dwie polskie glosy, z których tę ze s. 258 Sstp cytuje za *AKPr IV*.

13. s. 265–269 Privilegium Casimiri IV anno 1454 in villa Czerekwicza datum. Znajduje się tutaj kilka polskich glos.

14. s. 270–291 Statuta Niessoviae et in villa Opoki per Casimirum IV anno 1454 condita. Występuje tu 10 polskich glos, z których część Sstp drukuje również za *AKPr V*.

15. s. 292–293 Privilegium terris Russiac in conventionione Novae Civitatis anno 1456 concessum. Na s. 293 znajdują się 2 polskie glosy.

16. s. 294–295 Conclusiones conventionis Petricoviensis celebratae de anno 1456. Występują tu 3 polskie glosy.

17. s. 296–297 Statuta Novae Civitatis Corczynensia de anno 1456. Znajdują się tutaj 3 polskie glosy.

18. s. 306–307 Conclusiones conventionis Petricoviensis anno 1459 tentae et celebratae. Na s. 307 występuje jedna polska glosa *zuppae*.

19. s. 323–330 Statuta Joannis Alberti Petricoviae anno 1493 promulgata. Na s. 327 znajduje się jedna polska glosa *meszne*.

20. s. 331–364 Joannes Albertus confirmat statuta Niessoviae, sua item complura adiciit Petricoviae anno 1496. Występuje tutaj około 10 polskich glos.

21. s. 365–472 Statuta ducatus Mazoviae. Znajduje się tu blisko 60 polskich glos, z których część Sstp drukuje również za *MacPraw VI* i *Stl*.

Bandtkie podaje na s. XI–XX źródła, z których korzystał: Constitutiones et statuta incliti regni Poloniae editio princeps, editio posterior; Joannis de Łasko, Commune incliti regni Poloniae privilegium; Konarski, Volumen legum primum; Acta regia, archivi regni Poloniae, asservata Varsaviae; Kodeks Bandtkiego (Bandtkianus codex) I–IV; Kodeks Działyńskich I–IV; Dogieli codex diplomaticus; Lelevelii Dogieliani codex; Lelevelii codex Mathiac Pysdrensis; Kodeks Puławski I–II; Kodeks Sierakowskiego (Sieracovianus codex) I–III; Siradiensis palatinatus acta; Kodeks Warszawski I (Societatis Varsoviensis) – u Bandtkiego oznaczony SV; Kodeks Warszawski II (Varsoviensis II) – u Bandtkiego oznaczony VB. Bandtkie w swoim dziele podaje warianty z różnych tekstów bądź to poprzez druk w równoległych kolumnach, bądź też poprzez przypisy. Na końcu książki znajduje się indeks rzeczowy zawierający m.in. polskie wyrazy.

Kal Wielkopolskie rotę sądowe XIV–XV wieku, t. IV, Roty kaliskie, zebrali i opracowali Kowalczyk Henryk i Kuraszkiewicz Władysław, Wrocław 1974. Polska Akademia Nauk. Komitet Językoznawstwa. ~ We wstępie (s. 5–64) znajdujemy m.in.: zestawienie ksiąg oraz lat, które obejmują te księgi, format ksiąg, liczbę kart, liczbę rot, nry pisarzy, charakterystykę pisma, pisowni i języka poszczególnych pisarzy oraz syntetyczny przegląd cech językowych zawartych w całym materiale rot ziemskich kaliskich. Następnie wydawcy publikują (też w transkrypcji) 1084 rotę sądowe z lat 1401–1438 wraz z łacińskim kontekstem; zamieszczono również 327 fotografii rot. Materiał został podzielony wg rąk pisarskich – wyróżniono 34 pisarzy. Zapiski pochodzą z kaliskich ksiąg ziemskich formatu dutki. We wstępie na s. 5 czytamy: „Polskie przysięgi znajdują się w pierwszych siedmiu księgach. [...] w księgach tych znalazły się również całe partie ksiąg ziemskich gnieźnieńskich”; omyłkowo oprawiono je ze składkami ksiąg kaliskich. Rkpsy są przechowywane w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Kalisz, Z. 1 do Z. 7, wcześniej Kalisz, Ziemska I do VII. Źródło wprowadzono od t. VIII Sstp. Wcześniej rotę kaliskie cytowano w Sstp za fragmentarycznymi ich różnymi wydaniem. Fragmenty zbioru rot kaliskich wydano również w *ChrestWRz* 187–188 i 191 (też w transkrypcji). Ekskserpcja Wandy Żurowskiej-Góreckiej, Krystyny Kalickiej i Doroty Janeczko. ~ Cf. *AKH* III 153–269, *AKH* III 271–471, *BiblWarsz* 1857 II 791–840, *BiblWarsz* 1858 I 237–277, *BiblWarsz* 1858 IV 639–674, *BiblWarsz* 1861 III 1–51.

Kaluzn Kaluźniacki Emil, Kleinere altpolnische Texte aus Handschriften des XV. und des Anfangs des XVI. Jahrhunderts. Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Band CI, Wien 1882, s. 267–318. ~ Wydawca przedstawia teksty polskie z czterech rkpsów:

ny w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. I Sstp. Zabytek wydano również w *ChrestWRz* 58–60 (też w transkrypcji).

KatKr Katalog Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. I [redakcja Krzyżanowski Stanisław, opracowali Kętrzyński Stanisław, Kaczmarczyk Kazimierz, Chmiel Adam], Kraków 1907, t. II [redakcja Krzyżanowski Stanisław, opracowali Chmiel Adam, Kaczmarczyk Kazimierz, Baran Władysław, Gollenhofer Józef], Kraków 1915. Wydawnictwa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. III–IV.

KatKr I Dyplomy pergaminowe. – Wydawcy podają opisy 1035 dyplomów z lat 1105–1633 (w tym 368 dyplomów do r. 1500). W tomie znajduje się dwadzieścia kilka polskich wyrazów niewyróżnionych drukiem przez wydawców. Na końcu książki zamieszczono indeksy: na s. 279–302 osobowy i miejscowy oraz na s. 303–324 rzeczowy.

KatKr II Rękopisy nr 1–3568. – Wydawcy podają opisy 3568 rkpsów od r. 1227 do XIX w. włącznie (w tym 90 rkpsów do r. 1500). Układ materiału rzeczowy (np. *Scabinalia Cracoviensia*, *Advocatialis Cracoviensia*, *Consularia Cracoviensia* itd.); w obrębie działów częściowo układ chronologiczny. W materiale brak polskich wyrazów. Tom ten znalazł się w poprzednim spisie źródeł Sstp przez niedopatrzenie.

KatMog Kaczmarczyk Kazimierz, Kowalski Gerard. Katalog archiwum opactwa cystersów w Mogile, Kraków 1919. Wydawnictwo Sekcji Archiwalnej Krajowego Grona Konserwatorskiego w Krakowie nr 1. – W książce znajduje się (na s. V–XXXII) przedmowa, w której omówiono dzieje archiwum mogińskiego oraz poświęcone mu wcześniejsze prace. Następnie wydawcy przedstawiają: na s. 1–104 dyplomy pergaminowe (nr 1–309) – z okresu od r. 1220 do r. 1500 pochodzą dyplomy nr 1–231; na s. 105–237 rkpsy archiwalne (nr 1–609) pochodzące z okresu od r. 1220 do XX w. – do r. 1500 jest 31 pozycji; na s. 238–324 rkpsy biblioteczne (nr 609a–859) pochodzące z okresu od XIII do XX w. – do r. 1500 są rkpsy oznaczone nrmi od 609a do 632a; na s. 325–352 rkpsy muzyczne (nr 860–1024) pochodzące z XVIII w.; na s. 353–361 mapy i plany (nr 1–45) pochodzące z okresu XVIII–XX w. Wydawcy podają opisy rkpsów. Na s. 362–432 zamieszczono indeks osobowy, miejscowy i rzeczowy. Polskie glosy nie są wyróżnione przez wydawców krojem czcionki, ale są ujęte w nawiasy niemieckie » «.

1. s. XIV zaginiony dyplom nr 40 datowany na r. 1461. Znajduje się tu jedna polska glosa *topotowe*.

2. s. XVI zaginiony dyplom nr 52 datowany na r. 1494. Występuje tu jedna polska glosa *hura*.

3. s. 19 dyplom pergaminowy nr 57 datowany na r. 1324. Znajduje się tu jedna polska glosa *nieciecza*, którą Sstp cytuje za *OpMog*.

4. s. 22 dyplom pergaminowy nr 67 datowany na r. 1334. Występuje tu jedna polska glosa *wajna*.

5. s. 249 poz. h4 rkps biblioteczny nr 623 datowany na XV w. Rkps liczy 219 kart zapisanych przez kilka rąk z XV w.; na dwóch kartach pergaminowych pismo z XIV w. Rkps zawiera różne traktaty, m.in. Jakuba z Paradyża. Po expl. na k. 147v znajduje się polska glosa *bohdał ucięty* zapisana ręką z XV w. Sstp cytuje tę glosę, datując XV.

KatOssol Kętrzyński Wojciech. Katalog rękopisów Biblioteki Ossolińskich. *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Ossolinianae Leopoliensis*, t. I–III, Lwów 1881–1890. – W Sstp wykorzystano materiał przedstawiony przez wydawcę z następujących rkpsów:

1. nr 2 rkps zawierający Stary Testament, pismo kilku rąk, pisany ok. 1464 r. Po expl. jedno zdanie polskie (westchnienie do Boga). W Sstp materiał datowano *ca* 1464.

2. nr 105 rkps z okolo połowy XV w., zawiera fragment kazania, *Scolastica historia Comestora, Vita Ade et Ewe*. W tekście Comestora zapisano dwa wyrazy polskie. W Sstp datowano je XV *p. pr.*

3. nr 278 rkps z XV w., zawierający kazania, pismo trzech rąk. W końcowej partii liczne glosy polskie tekstowe i nadpisane, których wydawca nie podaje, podaje jedynie wezwanie do dziewicy Marii zapisane na końcu kazania o św. Hieronimie (k. 221). W Sstp materiał datowano XV *med.*

4. nr 372 rkps XV-wieczny, pisany w przeważającej części przez Mikołaja z Kopyłowa, w części końcowej inne rękę; zawiera fragmenty Starego Testamentu, traktaty i in. Na k. 90v zapisano jed-

no zdanie po polsku, na k. 173v westchnienie do Boga. W Sstp materiał datowano XV, w niektórych przykładach błędna data 1428.

5. nr 376 główna część rkpsu (k. 1–232v), to *Continua glossa fratris Thomae de Aquino... super Matheum*, pisana około 1408 r., na końcu której pisarz umieścił westchnienie do Boga po polsku. W Sstp materiał datowano *ca* 1408.

Ekscerpcja niepełna.

KatOssolPawł Pohorecki Feliks, *Catalogus diplomatum Bibliothecae Institutii Ossoliniani nec non Bibliothecae Pawlikowianae inde ab anno 1227 usque ad annum 1505*. Leopoli 1937. ~ Katalog zawiera rejestry dokumentów, zachowane w wymienionych Bibliotekach. W niektórych znajdują się pojedyncze lub po kilka zaledwie słowa polskie. Część z nich była wydana gdzie indziej, w Sstp wykorzystano materiał polski z następujących rkpsów (litery BO znaczą, że dany dokument znajduje się w Bibliotece Zakładu Ossolińskich, BP – w Bibliotece Pawlikowskich): s. 4 nr 12 z r. 1328 (BO nr 937), s. 14 nr 44 z r. 1384 (BO nr 783), s. 22 nr 70 z r. 1404 (BO nr 1025), s. 24 nr 75 z r. 1409 (BO nr 1719), s. 27–28 nr 83 z r. 1416 (BP nr 12), s. 39 nr 120 z r. 1432 (BO nr 945), s. 50 nr 152 z r. 1448 (BO nr 529), s. 59 nr 175 z r. 1461 (BO nr 550), s. 61 nr 180 z r. 1462 (BO nr 950), s. 65 nr 194 z r. 1646 (BO nr 1029), s. 66 nr 196 z r. 1469 (BO nr 1497), s. 68 nr 201 z r. 1472 (BO nr 1720), s. 77 nr 226 z r. 1478 (BO nr 1915), s. 82 nr 243 z r. 1485 (BO nr 1912), s. 89 nr 260 z r. 1490 (BO nr 1026), s. 95 nr 277 z r. 1498 (BO nr 605). Ekscerpcja niepełna.

KatWłoc Kronika Diecezji Włocławskiej, Włocławek 1927 i nn. Wcześniejszy tytuł: *Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej, 1907–1926*.

KatWłoc XI.III 258–280 Biblioteka Kapituły Włocławskiej, opracował Chodyński Stanisław, uzupełnił rozdziałem o katalogach i wydał Librowski Stanisław, Włocławek 1949. ~ Źródło mające od początku Sstp skrót *MonWład* XXVI zawiera przedruk katalogu Biblioteki Kapitulnej Włocławskiej z Kroniki Diecezji Włocławskiej R. XI.III. Ponieważ w R. XLIV Kroniki Diecezji Włocławskiej wydrukowano dalsze pozycje tego katalogu, zawierające w opisach rkpsów także glosy polskie, obecnie zmienia się skrót źródła na *KatWłoc*. Sstp posiada od roku 1954 fotografie fragmentów rkpsów włocławskich zawierających polskie glosy. W Sstp nie cytowano materiału z *MonWład*, ponieważ materiał ten nie został wyekscerpowany. W suplemencie zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. s. 269–270 rkps nr 40 liczący 296 kart zapisanych pismem kilku rąk, zawiera m.in. traktaty prawne z XIV i XV w. Na ostatniej karcie znajdują się krótkie polskie teksty.

2. s. 276 rkps nr 61 liczący 313 kart zapisanych pismem różnych rąk, zawiera m.in. kazania de sanctis z XV w. Na k. 70r występują dwa polskie wyrazy, zaś na k. 202r dwadzieścia kilka polskich wyrazów.

3. s. 280 rkps nr 71 liczący 240 kart pochodzi z XV w., z klasztoru oo. Dominikanów w Brześciu Kujawskim, zawiera m.in. *Radices capitulorum* oraz *Collecta et excerpta ex Summa Benedicti abbatis Marsiliae*. Na k. 18r znajduje się polska glosa *rybalt*.

KatWłoc XLIV 33–66 Chodyński Stanisław, *Księgi liturgiczne i rękopisy Biblioteki Kapituły Włocławskiej, Włocławek 1950*. – W suplemencie zostanie wykorzystany materiał z następujących rkpsów:

1. s. 33 rkps nr 73 liczący 316 kart zawiera m.in. *Tractatus de casibus conscientiae* z XIV w., przepisany w I połowie XV w. Na k. 306r znajduje się westchnienie do Najświętszej Marii Panny.

2. s. 33 rkps nr 75 liczący 143 karty zawiera traktaty medyczne. W tekstach występują pojedyncze polskie glosy.

3. s. 38 rkps papierowy nr 100 liczący 477 kart pochodzi z XV w., zawiera kazania. Na k. 165r znajdują się dwa polskie wyrazy *podarzył mię*.

4. s. 42 rkps nr 123 liczący 254 karty pochodzi z XV w., zawiera dwa słowniki łacińskie. W drugim na k. 230r występuje jedna polska glosa *kleszcz*.

KętrzPłoc Kętrzyński Wojciech, 30 dokumentów katedry plockiej (1230–1317). *Triginta documenta ecclesiae cathedralis Plocensis, Sprawozdanie z Czynności Zakładu Narodowego im. Ossolińskich za*

r. 1888, Lwów 1888, s. 65–128. ~ Dokumenty, na które składają się przywileje i listy, pochodzą z kodeksu pergaminowego o sygn. H 31 przechowywanego w Bibliotece Kapituły Płockiej oraz z rkpsu nr 8 z Biblioteki kościoła kolegiackiego w Pułtusku; rkps pułtuski zawiera późniejsze odpisy niektórych dokumentów płockich. Ostatni z drukowanych dokumentów jest datowany przez wydawcę na lata między 1333 a 1357 r. wbrew dacie podanej w tytule pracy. W dokumentach występuje około dziesięciu polskich głos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Niektóre teksty zostały wydane wcześniej w *KodMazI.*; Sstp cytuje wówczas za *KodMazI.* glosy polskie występujące w obydwu wydaniach. Kętrzyński zamieszcza spis drukowanych przez siebie dokumentów, zaś na końcu pracy indeks nazw osobowych i miejscowych.

KochOdcz Kochanowski J[an] K[arol], Trzy odczyty o Polsce, Warszawa [1917]. ~ Rkps był przechowywany w Archiwum Głównym Królestwa Polskiego, Księga Ziemska Wisła II. W przypisach na s. 135 znajduje się rota z r. 1477 z księgi ziemskiej wiskiej. Pracownia Sstp posiada od r. 1954 mikrofilm i fotokopię.

KodMaz Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza. Codex diplomaticus Masoviae novus, t. II wydali Sulowska-Kuraś Irena i Kuraś Stanisław przy współudziale Pacuskiego Kazimierza i Wajsa Huberta, Wrocław 1989. Polska Akademia Nauk. Instytut Historii, t. III wydali Sulowska-Kuraś Irena i Kuraś Stanisław, indeks osób i miejscowości opracował Piętko Jan, Warszawa 2000. Polska Akademia Nauk. Instytut Historii. Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna w Łowiczu.

KodMaz II Dokumenty z lat 1248–1355. ~ „Wielotomową serię *Nowego kodeksu dyplomatycznego Mazowsza* postanowiono zacząć od tomu II, gdyż tom I odpowiadałby chronologicznie wydawnictwu Jana Kochanowskiego. Zbiór zaś Kochanowskiego mimo wszystkich jego braków obejmuje jednak niemal całość zachowanego materiału dyplomatycznego mazowieckiego do roku 1247” (wstęp, s. VII). Materiał z rkpsów m.in. Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, Archiwum Diecezjalnego w Płocku, Archiwum Państwowego w Gdańsku i Archiwum Watykańskiego. W tomie opublikowano 350 dokumentów, w których znajduje się ponad sto polskich głos. Tom zawiera indeksy. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie.

KodMaz III Dokumenty z lat 1356–1381. ~ W tomie znajduje się ponad dwieście polskich głos. Tom zawiera indeksy. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie.

Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KodMazK Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis. Zbiór ogólny przywilejów i sponinków mazowieckich, acta collegit, recensuit notis et indicibus instruxit Kochanowski Ioannes Corvinus, t. I. Varsoviae 1919. Editiones Societatis Scientiarum Varsoviensis. — Tom zawiera 478 dokumentów obejmujących okres od X w. (datowanie niepewne) do r. 1247, to jest do śmierci księcia mazowieckiego Konrada I. Dokumenty zamieszczone w tym tomie pochodzą m.in. z Warszawy: z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego, Archiwum Kapitulnego św. Jana, Biblioteki Ordynacji Krasieńskich, Biblioteki Ordynacji Zamoyskich, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego; z Płocka: z Archiwum Kapitulnego, Archiwum Konsystorskiego, Muzeum Diecezjalnego, Biblioteki Seminarialnej. Wydawca korzystał również z materiałów pozostałych po Adolfie Pawińskim. Na końcu książki znajduje się wykaz drukowanych w tym tomie dokumentów oraz indeksy. W materiale źródłowym występuje około 70 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem.

KodMazI. Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego. wydał [Lubomirski Jan Tadeusz], Warszawa 1863. ~ Zawiera dokumenty z okresu od 1196 r. do r. 1506; do r. 1500 jest 269 dokumentów na s. 1–319. Ponadto na s. 337–346 zamieszczono dodatek, w którym znajdujemy 12 tekstów pochodzących z okresu od I połowy XIII w. do r. 1453. Przy części dokumentów wydawca podaje krótkie informacje o miejscu przechowywania i o stanie zachowania rkpsu oraz uwagi dotyczące pieczęci. Wydawca korzystał z rkpsów przechowywanych w Archiwum Głównym Królestwa w Warszawie, Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, Płocku i Łomży, Archiwum Magistratu Miasta Warszawy, Płocka, Sochaczewa, Ciechanowa i Liwa, Archiwum Kapituły Metropolitalnej Warszawskiej, Archiwum

Kapituły Płockiej, Archiwum Konsystorza w Warszawie, Płocku i Pułtusku. Archiwum klasztoru księży augustianów w Rawie. W tekstach występuje około 200 polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Na końcu książki na s. I–X znajduje się spis opublikowanych dokumentów.

KodPol Codex diplomaticus Poloniae. Kodeks dyplomatyczny Polski. t. I–II wydali Ryszczewski Leon i Muczkowski Antoni, Warszawa 1847–1853, t. III wydał Bartoszewicz Julian, Warszawa 1858, t. IV wydał Bobowski Mikołaj, Warszawa 1887.

KodPol I Zawiera 200 dokumentów z lat 1145–1506; do roku 1500 jest 195 dokumentów. Rkpsy pochodzą m.in. z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego w Warszawie, Biblioteki Ordynacji Zamoyckich w Warszawie, Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu oraz ze zbiorów prywatnych Józefa Rusieckiego i Kazimierza Stronczyńskiego. Na s. XII–XXIII znajduje się spis dokumentów umieszczonych w t. I. W tekście dokumentów występuje blisko 300 polskich glos wyróżnionych przez wydawców kursywą. Na końcu tomu zamieszczono indeksy: nazw osobowych, nazw miejscowych oraz wyrazów pospolitych; w tym ostatnim znajdujemy też polskie wyrazy.

KodPol II Tom składa się z trzech części. Pierwsza zawiera 385 dokumentów z lat 1148–1433 związanych głównie z ziemią kujawską. Rkpsy pochodzą przede wszystkim z Archiwum Kapituły we Włocławku. Na s. I–XXIII znajdujemy spis dokumentów części pierwszej. Część druga (łącznie z suplementem) zawiera 255 dokumentów z lat 1145–1506 związanych głównie z ziemią kujawską; do roku 1500 jest 248 dokumentów. Rkpsy pochodzą przede wszystkim z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego w Warszawie i z Archiwum Kapituły we Włocławku. Na s. I–XVII znajdujemy spis dokumentów części drugiej. W obu częściach t. II występuje około 200 polskich glos wyróżnionych przez wydawców kursywą. Część trzecia mieści indeksy (do dwóch poprzednich części): nazw osobowych, nazw miejscowych oraz rzeczowy, w którym znajdujemy też polskie wyrazy.

KodPol III Zawiera 241 dokumentów od przelomu X i XI w. do 1506 r.; do r. 1500 jest 238 dokumentów. Dotyczą one głównie Małopolski. Rkpsy pochodzą m.in. z archiwów klasztorów w Staniątkach i w Szczyrzycu, z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego w Warszawie, z biblioteki Radziwiłłów w Nieborowie, ze zbiorów Leona Ryszczewskiego oraz Wacława Aleksandra Maciejewskiego. Na s. I–XVII znajduje się spis dokumentów umieszczonych w t. III. W tym tomie występuje około 100 polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Na końcu tomu znajdują się indeksy: nazw osobowych, nazw miejscowych oraz rzeczowy; w tym ostatnim umieszczono też polskie wyrazy.

KodPol IV Zawiera 143 dokumenty z lat 1290–1562; do r. 1500 jest 109 dokumentów. Oprócz tekstów łacińskich spotykamy też kilkanaście czeskich i około dziesięciu niemieckich. Dokumenty dotyczą Śląska. Wydawca wykorzystał m.in. materiały zebrane przez Michała Bonieckiego. Rkpsy pochodzą przede wszystkim z Archiwum Głównego Królestwa Polskiego w Warszawie. Na s. VII–XVII znajduje się spis dokumentów umieszczonych w t. IV. W tym tomie występuje około dziesięciu polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Na końcu tomu znajduje się indeks zawierający nazwy osobowe i miejscowe oraz polskie wyrazy pospolite.

KodŚl Kodeks dyplomatyczny Śląska. Zbiór dokumentów i listów dotyczących Śląska. Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae. t. I wydał Maleczyński Karol, Wrocław 1956, t. II wydali Maleczyński Karol i Skowrońska Anna, Wrocław 1959, t. III wydał Maleczyński Karol, Wrocław 1964; t. I wydany staraniem Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, t. II–III wydane staraniem Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. – Wypisano polskie wyrazy z dokumentów nieobjętych przez *CodŚl* lub wydanych tu poprawniej.

KodŚl I Obejmuje lata 971–1204. – Tom zawiera dokumenty nr 1–110; zamieszczono w nim również fałszyfikaty (nr 111–119), z których najwcześniejszy jest datowany przed 1210 r., zaś najpóźniejszy po roku 1350. Rkpsy pochodzą głównie z Archiwum Państwowego we Wrocławiu. W tomie jest kilkanaście polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Spośród wystawców i odbiorców dokumentów najwięcej znajdujemy książąt śląskich oraz biskupów wrocławskich. W książeczek został umieszczony również indeks osób, miejscowości i rzeczowy. Skrót źródła wprowadzono od l. V Sstp.

KodŚl II Obejmuje lata 1205–1220. – W tomie znajdują się m.in.: zestawienie porównawcze nrów Kodeksu Śląskiego i Regestów Śląskich (s. XXII–XXIII); dokumenty nr 120–236; fałszyfika-

ty nr 237-248 powstałe od 1 połowy XIII w. do 2 połowy XIV w.; dodatkowo opracowany dokument nr 249 z 1203 r. Rkpsy pochodzą głównie z Archiwum Państwowego we Wrocławiu. W tomie jest około dwudziestu polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawców. Spośród wystawionych dokumentów najwięcej mamy bulli papieskich; wśród odbiorców dokumentów należy wymienić przede wszystkim klasztor w Lubiążu i Trzebnicy. W książce został umieszczony również indeks osób, miejscowości i rzeczowy. Skrót źródła wprowadzono od t. V Sstp.

KodŚl III Obejmuje lata 1221-1227. ~ Tom zawiera m.in.: zestawienie porównawcze nrów Kodeksu Śląskiego i Regestów Śląskich (s. XXVII); dokumenty nr 250-350; falsyfikaty nr 351-355 powstałe najwcześniej w XIV w.; tekst dodatkowo opracowanego dokumentu nr 356 z 1217 r. Rkpsy pochodzą głównie z Archiwum Państwowego we Wrocławiu. W tomie znajdujemy około dwudziestu polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Spośród wystawionych dokumentów najwięcej jest papieskich oraz pochodzących od biskupa wrocławskiego; wśród odbiorców dokumentów należy wymienić przede wszystkim klasztor w Lubiążu. W książce został umieszczony również indeks osób, miejscowości i rzeczowy. Skrót źródła wprowadzono od t. V Sstp.

KodTyn Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego. Codex diplomaticus monasterii Tynccensis, wydał Kętrzyński Wojciech i Smolka Stanisław, Lwów 1875. Cz. I (do s. 183) opracowana przez Kętrzyńskiego Wojciecha, obejmuje okres od r. 1105 do 1399; cz. II opracowana przez Smolkę Stanisława, obejmuje okres od r. 1401 do 1506. ~ Po przymusowym, na mocy dekretu cesarza austriackiego Józefa II, opuszczeniu Tyńca przez benedyktynów w r. 1817, klasztorne zbiory biblioteczne przewieziono dwa lata później do Lwowa; archiwum tynieckie znalazło się we Lwowie w 1827 r. Zarówno zbiory biblioteczne, jak i archiwalne spłonęły w r. 1848 w następstwie ostrzeliwania gmachu uniwersytetu lwowskiego przez wojska austriackie; z archiwum tynieckiego ocalało ledwie kilkanaście rkpsów. Szczęśliwie Aleksander Batowski, który nosił się z zamiarem wydania kodeksu dyplomatycznego tynieckiego, sporządził wcześniej odpisy oraz opisał wiele dokumentów. A. Batowski zmarł w 1862 r., a jego materiały wykorzystali do swej edycji W. Kętrzyński i S. Smolka. Korzystali oni też z ocalałych rkpsów będących wówczas własnością m.in. Włodzimierza Dzieduszyckiego. Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie i Biblioteki Uniwersytetu we Lwowie. Korzystali również z pochodzącego z XVII w. rescriptorium, które zawierało odpisy dokumentów i składało się z dwóch tomów in folio. Jedna z tych ksiąg była własnością Wiktora Baworowskiego, a druga Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Kętrzyński i Smolka korzystali także ze znajdujących się w zbiorach Włodzimierza Dzieduszyckiego kopii tynieckich dokumentów oraz z będącego własnością Wiktora Baworowskiego rkpsu in folio z XVII w. *Trinsumptum privilegiorum et aliorum documentorum*. Wydawca pierwszej części Kodeksu dyplomatycznego klasztoru tynieckiego, W. Kętrzyński, podaje na s. XXXIII-XLI wykaz 128 drukowanych w tej części tomu dokumentów. S. Smolka, wydawca części drugiej, daje na s. XV-XXIX (numeracja po s. 183) spis dokumentów od nru 129 do 299; rkpsy sprzed r. 1501 kończą się na nrze 292. Na końcu tomu znajdują się, dotyczące obu części, indeksy nazw miejscowych i osobowych oraz wyrazów pospólnych polskich i niemieckich. W tekście dokumentów występuje około dwustu polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawców.

KodUniv Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis, t. I-III Cracoviae 1870-1880.

KodUniv I Obejmuje okres od r. 1365 do r. 1440. ~ W tomie znajdują się 104 dokumenty (nr I-CIV) z lat 1364-1440. W tekście jest siedem niewyróżnionych drukiem przez wydawcę polskich glos z lat 1388-1440. Indeks zawiera nazwy osobowe, miejscowe i hasła rzeczowe.

KodUniv II Obejmuje okres od r. 1441 do r. 1470. ~ W tomie znajdują się 124 dokumenty (nr CV-CCXXVIII). W tekście jest pięć niewyróżnionych drukiem przez wydawcę polskich glos z lat 1444-1456. Indeks zawiera nazwy osobowe, miejscowe i hasła rzeczowe.

KodUniv III Obejmuje okres od r. 1471 do r. 1506. ~ W tomie znajduje się 85 dokumentów (nr CCXXIX-CCCXIII) - do roku 1500 jest 71 dokumentów (do nru CCXCIX). W tekście jest około 20 niewyróżnionych drukiem przez wydawcę polskich glos. Indeks zawiera nazwy osobowe, miejscowe i hasła rzeczowe.

KodWarm Codex diplomaticus Warmiencis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands, Band I-II herausgegeben von Woelky Carl Peter und Saage Johann Martin, Mainz 1860–1864, Band III herausgegeben von Woelky Carl Peter, Braunsberg und Leipzig 1874, Band IV herausgegeben von Röhrich Viktor, Liedtke Franz und Schmauch Hans, Braunsberg 1935. Monumenta Historiae Warmiencis oder Quellensammlung zur Geschichte Ermlands, Band I, II, V, IX.

KodWarm I Dokumenty z lat 1231–1340. – W tomie znajdują się dwie główne części: Diplomata (na s. 1–512) oraz Regesta (osobna numeracja, na s. 1–195). Na s. 586–601 umieszczono indeks rzeczowy (odnoszący się do obu części książki) – są w nim uwzględnione polskie glosy. Dokumenty pochodzą m.in. z następujących miejsc: Archiwum kapituły katedralnej we Fromborku, Archiwum biskupstwa we Fromborku, archiwum parafialne w Dobrym Mieście, Archiwum Prowincjalne w Królewcu oraz archiwa miejskie: Braniewa, Dobrego Miasta, Elbląga, Fromborka, Ornety i Iolkmicka. W tomie znajduje się dwadzieścia kilka polskich glos (część z nich jest wyróżniona rozstrzelonym drukiem przez wydawców).

KodWarm II Dokumenty z lat 1341–1375. – Tom zawiera następujące części: spis dokumentów wydanych w tym tomie (na s. V–XI); dokumenty nr 1–513 z lat 1341–1375 (na s. 1–548); suplement, w którym znajdują się dokumenty nr 514–570 z lat 1240–1359 (na s. 549–601); indeks nazw osobowych i miejscowych (na s. 605–661) oraz indeks rzeczowy (na s. 662–672). Dokumenty pochodzą m.in. z następujących miejsc: archiwum kapituły katedralnej we Fromborku, archiwum biskupstwa we Fromborku, archiwum parafialne w Dobrym Mieście, Archiwum Miejskie w Elblągu, archiwa w Królewcu, Braniewie i Ornecie oraz Archiwum Prowincjalne we Wrocławiu. W tomie znajduje się kilkanaście polskich glos, z których część jest wyróżniona rozstrzelonym drukiem przez wydawców.

KodWarm III Dokumenty z lat 1376–1424. – Tom zawiera następujące części: przedmowa pióra [Carla Petera] W[oelky] (na s. 1–11); dokumenty nr 1–606 z lat 1376–1424 (na s. 1–602); suplement, w którym znajdują się dokumenty nr 607–680 z lat 1261–1411 (na s. 603–658); indeks nazw osobowych i miejscowych (na s. 659–695) oraz indeks rzeczowy (na s. 696–707). Dokumenty pochodzą m.in. z następujących miejsc: Archiwum kapituły katedralnej we Fromborku, Archiwum biskupstwa we Fromborku, archiwum parafialne w Dobrym Mieście, Archiwum Państwowe w Królewcu, Archiwum Miejskie w Elblągu, archiwa w Ornecie i Braniewie. W tomie, w łacińskich i niemieckich tekstach dokumentów, znajduje się kilka polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę.

KodWarm IV Dokumenty z lat 1424–1435. – Tom zawiera następujące części: przedmowa pióra H. Schmaucha (na dwóch nieliczbowanych stronach na początku książki), w której czytamy o pracach nad niniejszym tomem oraz o archiwach będących źródłem dokumentów dla IV tomu; dokumenty nr 1–611 z lat 1424–1435 (na s. 1–632); suplement, w którym znajdują się dokumenty nr 612–622 z lat 1424–1435 (s. 633–644); indeks nazw osobowych i miejscowych (na s. 645–742) oraz indeks rzeczowy (na s. 743–788). Dokumenty pochodzą m.in. z następujących miejsc: Archiwum kapituły katedralnej we Fromborku, Archiwum biskupstwa we Fromborku, archiwum parafialne w Dobrym Mieście, Archiwum Państwowe w Królewcu, Archiwum Państwowe w Gdańsku, archiwa w Braniewie, Dobrym Mieście i Elblągu oraz Archiwum Watykańskie. W tomie, w niemieckich i łacińskich tekstach dokumentów, znajduje się kilkanaście polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawców.

KodWiel Kodeks dyplomatyczny wielicki. Codex diplomaticus Vieliciensis, [wydal Rudyński Adolf], Lwów 1872. – Dokumenty z lat 1290–1765 pochodzą z archiwum w Wieliczce: do r. 1500 jest 30 dokumentów na s. 1–41 wydania. Dokumenty wydrukowano w dwóch szpaltach: w lewej umieszczono tekst łaciński, w prawej – polskie XIX-wieczne tłumaczenie. Wydawca podaje krótkie opisy poszczególnych rkpsów. Na końcu tomu znajduje się wykaz drukowanych dokumentów, indeks nazw osobowych i miejscowych oraz podobizny niektórych rkpsów. W tekście łacińskim do r. 1500 występuje przeszło dwadzieścia polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę.

KodWil Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioeceseos Vilmensis. Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej, wydali Fijałek Jan i Semkowicz Władysław, t. I zes. 1 (1387–1468),

zesz. 2 (1468–1507), Kraków 1932–1939. – W tomie znajdują się m.in.: teksty źródłowe nr 1–618; Sprostowania i uzupełnienia – tutaj m.in. dokumenty z lat 1394–1500. Do r. 1500 jest blisko 300 polskich głos wyróżnionych w tekście rozstrzelonym drukiem przez wydawców. W tomie znajdują również teksty polskie ciągłe. Osobno wydano Indeksy, redakcja Wyrozumski Jerzy, opracowali Głenna Tadcusz, Pleziowa Zofia, Vetulani Adam, do druku przygotował Filipczyk Wiesław, Kraków 1994, Polska Akademia Umiejętności. W tomie znajduje się indeks nazw miejscowych i osobowych oraz indeks rzeczowy. Ekscerpcja Haliny Pałaszowej.

KodWP Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. Codex diplomaticus Maioris Poloniae, t. I–IV wydał [Zakrzewski Ignacy], Poznań 1877–1881, t. V wydał Piekosiński Franciszek, Poznań 1908, t. VI wydali i opracowali Gąsiorowski Antoni i Kowalewicz Henryk, komentarzem opatrzył Gąsiorowski Antoni, Warszawa 1982, t. VII wydali i opracowali Gąsiorowski Antoni i Waleczak Ryszard, komentarzem opatrzył Gąsiorowski Antoni, Warszawa 1985, t. VIII wydali i opracowali Gąsiorowski Antoni i Jasiński Tomasz, komentarzem opatrzył Gąsiorowski Antoni, Warszawa 1989, t. IX–X wydali i opracowali Gąsiorowski Antoni i Jasiński Tomasz, komentarzem opatrzył Gąsiorowski Antoni, Warszawa 1990–1993, t. XI wydali i komentarzem opatrzyli Gąsiorowski Antoni, Jasiński Tomasz, Jurek Tomasz i Skierska Izabela, Poznań 1999; t. I–V wydane staraniem Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego, t. VI–XI ukazały się w serii: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydawnictwa Źródłowe Komisji Historycznej, t. XVIII–XXI, XXIII, XXVI.

KodWP I Zawiera dokumenty nr 1–616 z lat 984–1287. – W przedmowie zostały przedstawione m.in. zasady edytorskie dotyczące Kodeksu dyplomatycznego Wielkopolski (s. XI–XIV) a także opis manuskryptów, z których czerpano materiał (s. XIV–XIX). Rkpsy znajdowały się m.in. w Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Gnieźnie, Archiwum Kapitulnym w Poznaniu, archiwach konsystorskich w Gnieźnie i Poznaniu, Królewskim Państwowym Archiwum w Poznaniu, Archiwum Rządowym w Kaliszu. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystywano rkpsy dla t. I–IV, mieści się na s. XIV–XIX. Na s. XXI–LXII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę.

KodWP II Zawiera dokumenty nr 617–1292 z lat 1288–1349. – Na s. V–LII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę.

KodWP III Zawiera dokumenty nr 1293–2053 z lat 1350–1399. – Na końcu tomu umieszczono suplement (dokumenty nr 2020–2053, od końca XII w. do 1394 r.). Na s. V–LXI znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę.

KodWP IV Zawiera suplement (22 dokumenty z lat 1065–1393). – Na s. VII–VIII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. W IV tomie znajdują się też: dodatki i sprostowania do t. I–IV, indeks rzeczowy, osób i nazw miejscowych do t. I–IV, rysunki pieczęci oraz mapa Wielkopolski wraz z komentarzami. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę.

KodWP V Zawiera dokumenty nr 1–738 z lat 1400–1444. – Rkpsy znajdowały się m.in. w Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Gnieźnie, Archiwum Kapitulnym w Poznaniu, archiwach konsystorskich w Gnieźnie i Poznaniu, Królewskim Państwowym Archiwum w Poznaniu, w poznańskiej Bibliotece Raczyńskich i Muzeum Ordynacji (obecnie Bibliotece) XX Czartoryskich w Krakowie. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystywano rkpsy, mieści się na s. VI. Na s. IX–LXXIV znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. Na końcu tomu umieszczono indeks miejscowości, osób oraz rzeczowy. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę.

KodWP VI Zawiera dokumenty nr 1–400 z lat 1174–1400. – Po kilkudziesięcioletniej przerwie w wydawaniu Kodeksu dyplomatycznego Wielkopolski t. VI–XI stanowią kontynuację wcześniejszych pięciu tomów. We wstępie do t. VI na s. XIII–XVIII zostały przedstawione zasady edytorskie odnoszące się do t. VI–XI. Dokumenty zamieszczone w t. VI pochodzą głównie z Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, Archiwum Historycznego w Kolonii i Archiwum Głównego Akt Daw-

nych w Warszawie. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w t. VI, mieści się na s. XI–XIII oraz XX. Na s. XXVI–LIV znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w tym tomie. Nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Skrót źródła wprowadzono od t. IX Sstp.

KodWP VII Zawiera dokumenty nr 401–773 z lat 1401–1415. ~ Rkpsy pochodzą głównie z Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, Biblioteki Jagiellońskiej i Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w tym tomie, mieści się na s. VII. Na s. XI–XXVIII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w t. VII. Dość nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Skrót źródła wprowadzono od t. IX Sstp.

KodWP VIII Zawiera dokumenty nr 774–1074 z lat 1416–1425. ~ Rkpsy pochodzą głównie z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie i Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w tym tomie, mieści się na s. VI. Na s. X–XXXIV znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w t. VIII. Dość nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KodWP IX Zawiera dokumenty nr 1075–1380 z lat 1426–1434. ~ Rkpsy pochodzą głównie z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w tym tomie, mieści się na s. VI. Na s. X–XXXIII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w t. IX. Dość nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KodWP X Zawiera dokumenty nr 1381–1699 z lat 1435–1444. ~ Rkpsy pochodzą głównie z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, Biblioteki PAN (obecnie Biblioteki Naukowej PAU i PAN) w Krakowie i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w tym tomie, mieści się na s. VI. Na s. X–XXXII znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w t. X. Dość nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KodWP XI Zawiera suplement do t. I–X (dokumenty nr 1700–2023 z lat 1225–1444). ~ Rkpsy pochodzą głównie z Biblioteki PAN (obecnie Biblioteki Naukowej PAU i PAN) w Krakowie, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Toruniu, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Poznaniu i Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu. Pełny wykaz archiwów i bibliotek, z których wykorzystano dokumenty wydane w tym tomie, mieści się na s. VI. Na s. X–XXX znajduje się wykaz dokumentów opublikowanych w t. XI. W tym tomie znajdują się też: konkordancja mów i lat wystawienia dokumentów zawartych w t. VI–XI; dotyczące t. VI–XI wykazy: pieczęci, znaków notarialnych, świętych i świąt, nielacińskich wyrazów pospolitych, wystawców i odbiorców dokumentów oraz indeksy: nazw geograficznych, osób i instytucji; errata do t. VI–X. Dość nieliczne polskie glosy w tekście dokumentów są wyróżnione rozstrzelonym drukiem przez wydawców. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KodWPRacz Kodeks dyplomatyczny Wielkiej Polski. Codex diplomaticus Maioris Poloniae ab anno 1136 usque ad annum 1597, wydał Raczyński Edward, Poznań 1840. ~ W książce znajduje się wstęp pióra E. Raczyńskiego (s. I–VII), w którym czytamy m.in. o tym, skąd wydawca czerpał źródła (z Archiwum Miejskiego w Poznaniu, Archiwum Kapitulnego w Poznaniu, Archiwum Kapitulnego w Gnieźnie, Archiwum w Szczecinie, Archiwum w Warszawie). Na s. IX–XXII jest zamieszczony spis wydanych dokumentów. Następnie na s. 1–273 (w tym na s. 255–273 znajduje się suplement) E. Raczyński publikuje 170 dokumentów pochodzących z lat 1136–1597 (do r. 1500 są 143 dokumenty). Wśród tekstów łacińskich znajduje się jeden tekst niemiecki. Dokumenty zawierają około 130 polskich glos z lat 1235–1460. Polskie glosy nie są wyróżnione drukiem przez wydawcę. W książce znajdują się podobizny niektórych rkpsów i pieczęci.

Kop Spis druków epoki jagiellonskiej w zbiorze Emeryka Hutten-Czapskiego w Krakowie, opracował Kopera Feliks, [Kraków] 1900. ~ *Cf. Dek* II 3, *cf. tez Zab* poz. 4.

Kościar Wielkopolskie rotę sądowe XIV–XV wieku, I. III, Roty kościańskie, zebrali i opracowali Kowalewicz Henryk i Kuraszkiewicz Władysław, Wrocław 1967. Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. ~ We wstępie (s. 5–36) znajdujemy m.in. zestawienie ksiąg, sygnatur, lat, które obejmują te księgi, informacje dotyczące formatu ksiąg, liczby kart, liczby rot, charakterystyki pisma, pisowni i języka poszczególnych pisarzy oraz syntetyczny przegląd cech językowych zawartych w całym materiale rot kościańskich. Następnie wydawcy publikują (też w transkrypcji) 1486 rot sądowych z lat 1391–1434 wraz z łacińskim kontekstem; zamieszczono również fotografie części rot; materiał podzielono wg rąk pisarskich – wyróżniono 25 pisarzy. Zapiski pochodzą z dziesięciu ksiąg ziemskich kościańskich formatu dutki. Księgi I–VIII z lat 1391–1428 o sygn. od Z. 1 do Z. 8 (wcześniej pod sygn. 1, 1, 3, III, III, 9, 11, IV) oraz księga X z lat 1432–1434 o sygn. 14 są przechowywane w Państwowym Archiwum Wojewódzkim w Poznaniu. zaś księga IX z lat 1428–1430 w Bibliotece Kórnickiej. Księga V jest brudnopisem; ze znajdujących się w niej 490 polskich rot 370 ma odpowiedniki w czystopisach. W tym wydaniu za tekst podstawowy uznano brudnopis, odmianki tekstu z czystopisów umieszczono w notkach. Skróty źródła wprowadzono w t. V Sstp. Wcześniej rotę kościańską cytowano w Sstp za fragmentarycznymi różnymi ich wydaniem. Fragmenty zbioru rot kościańskich wydano również w *ChrestWRz* 187–188, 190–191 (też w transkrypcji). – *Cf. BiblWarsz* 1857 II 791–840, *BiblWarsz* 1858 I 237–277, *BiblWarsz* 1858 IV 639–674, *BiblWarsz* 1861 III 1–51, *JA* III 525, *KozierRp*, *Leks* II, *Piek* VI, *Przylb*.

Kozier I Kozierowski Stanisław, Nieznane zapiski heraldyczne, odbitka z Rocznika Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego XLIII, Poznań 1915. ~ Zapiski pochodzą z ksiąg ziemskich i grodzkich z terenu Wielkopolski, z lat 1271–1743; zapiski do r. 1500 są na s. 5–43 oraz 54–58. W zapiskach do r. 1500 znajduje się ponad 100 polskich glos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Po ukazaniu się II tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, od t. IV Sstp materiał z 1417 *Kozier* I nr 9 cytowano ze skrótem *Pyzdr* nr 492 wg nowego wydania. ~ *Cf. Pyzdr*.

Kozier II Kozierowski Stanisław, Nieznane zapiski heraldyczne, cz. II. *RTII* VI, Kraków 1923, s. 1–22. ~ Zapiski z lat 1375–1671 z ksiąg ziemskich, grodzkich i innych z Archiwum Państwowego w Poznaniu. W materiale do r. 1500 obejmującym 14 zapisek (na s. 1–8), głównie z terenu Wielkopolski, znajduje się wyróżnionych przez wydawcę kursywą pięć polskich glos i cztery polskie rotę. Po ukazaniu się I tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, od t. III Sstp część materiału cytowano ze skrótem *Pozn* wg nowego wydania. ~ *Cf. Pozn*.

KozierRp Rękopiśmienne luźne ekscerpty z ksiąg ziemskich i grodzkich kościańskich, poznańskich oraz pyzdrowskich. ~ Są to 24 kartki zawierające sześćdziesiąt kilka polskich wyrazów. Materiał pochodzi z Archiwum Państwowego w Poznaniu, z następujących ksiąg grodzkich i ziemskich:

1. księga grodzka kościańska. Wyekscerpowano pięć polskich wyrazów z lat 1496 i 1500. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpInscrCost*.

2. księga ziemska kościańska. Wyekscerpowano około trzydziestu polskich wyrazów z lat 1415–1470. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpTerCost*.

3. księga grodzka poznańska. Wyekscerpowano sześć polskich wyrazów z lat 1494 i 1497. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpInscrPosn*.

4. księga grodzka poznańska z lat 1456–1498. Wyekscerpowano dziesięć polskich wyrazów z r. 1475. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpResignPosn*.

5. księga grodzka poznańska z lat 1467–1493. Wyekscerpowano dwa polskie wyrazy. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpResignPosn*.

6. księga ziemska poznańska. Wyekscerpowano sześć polskich wyrazów z lat 1411–1481. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpTerPosn*.

7. księga ziemska poznańska z lat 1493–1499. Wyekscerpowano cztery polskie wyrazy z lat 1493 i 1495. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpTerPosn*.

8. księga grodzka pyzdrska. Wykscerpowano dwa polskie wyrazy z r. 1405. Materiał cytowano w Sstp ze skrótem *KozierRpInscrPyzdr.*

Ekscerpcja Stanisława Kozierowskiego.

KsHenr Księga Henrykowska, z tekstu łacińskiego przetłumaczył i wstępem poprzedził Grodecki Roman, Poznań 1949. Instytut Zachodni. Biblioteka Tekstów Historycznych. t. II. ~ W książce znajdują się m.in.: Księga założenia klasztoru Najśw. Panny Marii w Henrykowie (na s. 61–220); Początek ordynacji biskupów wrocławskiego Kościoła, których imiona wpisuje się do niniejszej księgi (na s. 221–233); indeks osób i miejscowości (na s. 385–402); indeks rzeczowy (na s. 403–427 – wyrazy polskie znajdują się w indeksie na s. 427). W rkpsie są wydzielone dwie części (księgi), zaś ostatnie karty rkpsu zajmują spis biskupów wrocławskich. W tekście głównym (bez nagłówków) można wyróżnić sześć rąk pisarskich. „Treść «Księgi» to dzieje założenia i uposażenia klasztoru Cystersów w Henrykowie, a następnie historia każdej z kilkunastu wsi, stanowiących własność tegoż klasztoru, wszystko to spisane w celu przygotowania jak najskuteczniejszej obrony majątkowych praw klasztoru” (Wstęp, s. 49). Polskie zdanie (w książce na s. 141–142 i 299, w rkpsie k. 24r) i 10 polskich pojedynczych wyrazów są wyróżnione w łacińskim tekście książki rozstrzelonym drukiem. W Sstp materiał datowano *ca* 1270. Cytowano wg kart rkpsu, który znajduje się w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu pod sygn. V 7. W 1991 r. we Wrocławiu ukazało się wydanie 2 poprawione zatytułowane *Liber fundationis claustris Sancte Marie Virginis in Heimichow, czyli Księga henrykowska*, z tekstu łacińskiego przetłumaczył Roman Grodecki. Fragment *Księgi henrykowskiej* wydano w *ChrestWRz* 166–167 (też w transkrypcji); po s. 160 *ChrestWRz* jest zamieszczona fotografia k. 24r, zaś na s. 437 *ChrestWRz* znajdują się nowsze informacje dotyczące zabytku.

KsKaz Księga ławnicza kazimierska 1407–1427. Acta scabinalia Casimiriensia 1407–1427, wydała Wyrozumska Bożena, Kraków 1996. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Fontes Cracovienses t. 4. – Rkps papierowy formatu dułki, pisany przez kilka rąk. znajduje się w Archiwum Państwowym w Krakowie pod sygn. K 376. Książka zawiera 3284 zapiski. Są to teksty łacińskie, kilka tekstów niemieckich. Dość nieliczne polskie glosy zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Na końcu książki znajdują się indeksy: nazw topograficznych, osobowy i rzeczowy; w indeksie rzeczowym uwzględniono m.in. wydrukowane kursywą polskie glosy. Materiał z tego źródła będzie wykorzystany w suplementcie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

KsMaz Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. I wydał Handelsman Marceł, t. II wydał Rybarski Antoni, t. III wydał Tymieniecki Kazimierz, Warszawa 1920. Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

KsMaz I Księga ziemna płońska 1400–1417. ~ Rkps papierowy formatu dułki, składający się z 289 kart foliowanych zapisanych przez osiem rodzajów rąk zasadniczych. Znajdował się w Archiwum Głównym w Warszawie (Dziennik papierów Archiwum Głównego 1900 nr 137 i 205). Na s. XX i XXI wstępu przedstawiono znaki i skróty wydawnicze. Książka zawiera 2776 zapisek, w których znajdują się dosyć liczne polskie pojedyncze glosy i rotę wyróżnione przez wydawcę kursywą. Na końcu książki umieszczono indeksy: nazw miejscowych, osobowych, nazw urzędów i rzeczowy; na s. 260–278 jest indeks wyrazów polskich.

KsMaz II Księga ziemna zakroczyńska pierwsza 1423–1427. ~ Książka zawiera 2958 zapisek, w których znajdują się dosyć liczne polskie pojedyncze glosy i rotę wyróżnione przez wydawcę kursywą.

KsMaz III Księga ziemna zakroczyńska druga 1434–1437. ~ Książka zawiera 3000 zapisek, w których znajdują się dosyć liczne polskie pojedyncze glosy i rotę wyróżnione przez wydawcę kursywą.

Ekscerpcja Jana Łosia.

KsMLubRp Ekscerpty z rękopiśmiennych ksiąg miejskich lubelskich: Akta miasta Lublina. Księgi miejskie miasta Lublina z lat 1465–1475 oraz 1510–1530. ~ Wykscerpowano następujące materiały:

1. księga z lat 1465–1475 o sygn. 1. Wypisano kilkanaście polskich glos z k. 6v–174v.

2. księga z lat 1510–1530 o sygn. 2. Wśród materiałów szesnastowiecznych znalazły się również, omyłkowo wszyte, k. 146r–150r z r. 1465. Wypisano dwie polskie glosy z k. 146v.

Skról źródła wprowadzono od t. IX. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej.

KsNWarsz I Księga ławnicza miasta Nowej Warszawy, t. I (1416–1485), wydał Wolff Adam, tekst źródłowy przygotowali Wolff Adam i Borkiewicz-Celińska Anna, skorowidz osób i miejscowości sporządziła Borkiewicz-Celińska Anna, skorowidz rzeczowy sporządził Wołodkiewicz Witold, Wrocław 1960. Materiały do *Dziejów Miast Polskich*. Polska Akademia Nauk. Instytut Historii. – W przedmowie znajdujemy m.in.: dzieje i opis księgi, sposób jej prowadzenia, informacje o pisarzach, omówienie metody wydania zapisek. Książka zawiera skorowidz osób i miejscowości oraz skorowidz rzeczowy; w skorowidzu rzeczowym umieszczono m.in. polskie glosy z tekstu źródłowego. W tomie znajdują się 1034 zapiski, w których występuje ponad 350 polskich glos, wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Jedna zapiska (nr 139) w całości napisana po polsku oraz cztery (nr 68, 106, 141, 142) z większymi polskimi ustępami – zostały wydane przez A. Wolffa w *JP* XXXVI 32–35, skąd cytowano w *Sstp* materiał do t. II włącznie. Księga ławnicza znalazła się w niewiadomym czasie i w niewyjaśnionych okolicznościach w Bibliotece XX Czartoryskich w Krakowie pod nr em inw. 3140. Skrót źródła wprowadzono od t. III *Sstp*. – Cf. *JP* XXXVI 32–35.

KsRSWarsz Księga radziecka miasta Starej Warszawy, t. I. (1447–1527), wydał Wolff Adam, tekst źródłowy przygotowali Arnoldowa Maria, Borkiewicz-Celińska Anna, Płoch Józef, skorowidz osób i miejscowości opracowali Borkiewicz-Celińska Anna, Sucheni-Grabowska Anna, Maciejewska Wanda, skorowidz rzeczowy opracował Weiss Hieronim, Wrocław 1963. Materiały do *Dziejów Miast Polskich*. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. – „Wydawnictwo niniejsze obejmuje dwie najstarsze zachowane księgi radzieckie, przechowywane obecnie w dziale ksiąg miejskich warszawskich w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Należą one do zespołu akt miasta Starej Warszawy i noszą obecnie sygnatury: St. Warsz. I oraz St. Warsz. 526. Obie te księgi były początkowo w archiwum miejskim, wraz z którym w r. 1817 znalazły się w Archiwum Głównym” (Przedmowa, s. VII). W przedmowie znajdujemy m.in.: dzieje i opis ksiąg, sposób ich prowadzenia, informacje o pisarzach, omówienie metody wydania zapisek. Tekst źródłowy obejmuje 1845 zapisek – zapiski nr 1–174 z pierwszej, starszej części księgi St. Warsz. 526 oraz zapiski nr 175–1845 obejmujące całość księgi oznaczonej sygnaturą St. Warsz. I; zapiski nr 1–531 pochodzą z lat 1447–1500. W tomie również znajduje się (na s. 563–769) skorowidz osób i miejscowości oraz (na s. 770–813) skorowidz rzeczowy; w skorowidzu rzeczowym umieszczono m.in. polskie glosy z tekstu źródłowego. W tekście źródłowym występuje około 100 polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; niektóre zapiski w całości lub częściowo w języku niemieckim; poza tym występuje niewielka liczba wyrazów niemieckich. Skrót źródła wprowadzono od t. IV *Sstp*.

KsZKal Księga ziemna kaliska 1400–1409, wydał Jurek Tomasz, Poznań 1991. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydawnictwa Źródłowe Komisji Historycznej, t. XXII. – W książce znajdują się: wstęp – tutaj m.in. opis rkpsu (s. VI–VIII), zestawienie rąk pisarskich (s. VIII–IX), zasady wydania (s. IX–X); konkordancja foliacji księgi Kalisz Z. 1; konkordancja nrów zapisek w edycjach wcześniejszych i obecnej; zapiski nr 1–3200 – w tekście łacińskim blisko 400 polskich rot przysięg i ponad 300 polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; indeks – obejmuje nazwy miejscowe, osobowe, etniczne, heraldyczne. Rkps jest przechowywany w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Kalisz Z. 1. Część zapisek była już wcześniej wydana (m.in. przez B. Ulanowskiego, R. Hubego, H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza) – jest o tym mowa na s. X–XI oraz XV–XVII *KsZKal*.

KsZPozn Księga ziemna poznańska. 1400–1407, wydali Kaczmarczyk Kazimierz i Rzycki Karol, Poznań 1960. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydawnictwa Źródłowe Komisji Historycznej, t. XV. – W książce znajdują się: przedmowa – tutaj m.in. opis rkpsu; zasady wydania (s. VII–VIII); zestawienie zapisek tego wydania z edycją Piekosińskiego (s. IX–XIV); zapiski nr 1–2922 – tutaj blisko 300 polskich rot i około 600 polskich glos, wyróżnionych przez wydawców rozstrzelonym drukiem; indeks miejscowości, osób i nazw heraldycznych; indeks rzeczowy; indeks najważniejszych wyrazów polskich (na ogół nie uwzględniono w nim liczebników, zaimków, przysłówków, przymi-ków, spójników). Rkps jest przechowywany w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. nr 2. Skrót źródła wprowadzono od t. III.

Ksów Kazania tzw. świętokrzyskie, wydali Łoś Jan i Semkowicz Władysław, Kraków 1934. Polska Akademia Umiejętności. – Rkps Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. 8011. Zabytek z około połowy XIV wieku. Zbiór sześciu kazań – jedno zachowało się w całości, zaś pięć we fragmentach. Cytowane wg kart i wierszy rkpsu. Kazania w 1890 r. odkrył A. Bruckner w oprawie kodeksu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 281. Kazania być może powstały w opactwie oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. W Petersburgu rkps znalazł się po powstaniu listopadowym ze zbiorami Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. W Sstp cytowano bez daty przy cytatach, w ciągu chronologicznym bezpośrednio po r. 1380. Pracownia Sstp posiada od r. 2001 fotokopię, a od r. 2003 fotografie cyfrowe rkpsu. Kazania wydano również w *ChrestWRz* 89–96 (też w transkrypcji); po s. 96 *ChrestWRz* jest zamieszczona fotografia k. cv, zaś na s. 436 *ChrestWRz* znajdują się nowsze informacje dotyczące zabytku. Ekscerpcja Jana Łosia.

KwartHist Kwartalnik Historyczny, Lwów 1887 i nn.

KwartHist XXIV 528–532 Semkowicz Władysław, Nieznana zapiska o bitwie pod Koronowem w r. 1410, Lwów 1910. – W. Semkowicz znalazł w księgach sądowych wiślickich zapiskę w języku łacińskim z r. 1429 (Archiwum Główne w Warszawie, Visl. VI k. 88), a w niej polskie glosy: w *szkowanitu* oraz *przez hetmany* (na s. 528 artykułu; pierwsza glosa nie jest wyróżniona przez wydawcę, druga – wyróżniona rozstrzelonym drukiem). Artykuł zawiera m.in. rozważania Semkowicza o najstarszych poświadczeniach, etymologii oraz znaczeniu wyrazu *hetman*.

KwartHist XXIV 532–536 Semkowicz Władysław, Kilka przyczynków do działalności Mikołaja Kornicz Siostrzeńca (1432–1434). – Zapiski z lat nadwornych nowokorczyńskich w księgach ziemskich wiślickich (Visl. VI k. 183r–184r, 213v, 225v, 227r, 231r–233r). Kilka wyróżnionych przez wydawcę kursywą polskich glos znajduje się na s. 533 i 535 artykułu.

KwartHist XL 185–196 Maleczyński Karol, Kilka nieznanych dokumentów z XIII w. przeważnie z archiwów poznańskich, Lwów 1926. – K. Maleczyński przedstawia pięć rkpsów, w których znajdują się polskie glosy niewyróżnione drukiem przez wydawcę:

1. s. 192–193 rkps pergaminowy z r. 1243, który znajdował się w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu pod sygn. nr 237. Zawiera 7 polskich glos.

2. s. 193 rkps pergaminowy z r. 1243, który znajdował się w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Grylewo A 1, dobrze zachowany. Zawiera 3 polskie glosy.

3. s. 194 rkps będący kopią z datą 1250 r. i stanowiący część *Liber privilegiorum monasterii Koronoviensis* z r. 1623. Księga ta znajdowała się w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Koronowo B nr 1. Na k. 31r–31v jest 6 polskich glos.

4. s. 194–195 rkps będący kopią z datą 1253 r. i stanowiący część kopiarza z XVI w. bożogrobców gnieźnieńskich. Księga ta znajdowała się w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Gniezno B nr 9. Na k. 7v–8r oraz w drugim przekazie w transumpcie z r. 1447 na k. 8v–10r zapisano 8 polskich glos.

5. s. 195–196 rkps będący kopią z datą 1262 r. i stanowiący część kopiarza, który pochodził z klasztoru w Jędrzejowie; po I wojnie światowej stanowił własność historyka W. Smoleńskiego z Warszawy. Na k. 124r znajdują się 4 polskie glosy.

KwartHist XLIV 45–50 Kuntze Maria, Przyczynek do badań nad historią wojskowości w Polsce, Lwów 1930. – W dokumencie z 1456 r. (Metryki Koronne XI, 211–213; u Wierzbowskiego rejestr w *Matr* 1, nr 390) znajdują się dwie polskie glosy (w artykule M. Kuntze na s. 48): *piszczele* (jedna z nich jest w artykule wyróżniona kursywą).

KwartHist XLV 16–24 Rafacz Józef, Kara «chązby» w Sieradzkim w XV wieku, Lwów 1931. – W artykule znajduje się osiem różnych zapisów wyrazu *chązba* z lat 1416–1447 (na s. 17, 21 i 23 artykułu). Materiał został zaczerpnięty z Archiwum Głównego w Warszawie (Castr. Srad. 3, k. 249; 4, k. 79; 8, k. 329; 9, k. 190–192).

KwartHist XLVIII 65–69 Kozłowska-Budkowa Zofia, Dokument z r. 1390 w sprawie «ruszycy», Lwów 1934. – Dokument pergaminowy z końca XIV w. w latach trzydziestych XX w. był własnością biskupa prof. Michała Godlewskiego w Krakowie. „Dokument ten zawiera niezwykle obszerny opis ściągnięcia kary zwanej «ruszyca», przypadającej królowej za zabicie dwóch kobiet przez nieznaną sprawców” (s. 65). W artykule jest pięć polskich glos wyróżnionych przez wydawcę roz-

strzelonym drukiem (s. 68–69). Z tego źródła w Sstp jest cytowana jedna glosa łosa. Cztery pozostałe *praznik*, *ruszyca*, *śladogonie*, *ujście* są cytowane z opracowanego przez S. Kurasia oraz I. Sułkowską-Kuraś IV tomu *Zbioru dokumentów małopolskich*, ze skrótem *DokMp IV*.

LekKoń Kowalczyk Maria, Staśkiewicz Grzegorz, Lekarstwa końskie z dwóch rękopisów łacińskich z pierwszej połowy XV w., *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, vol. XXXIV, 22. Sectio DD, Lublin 1979, s. 227–248. ~ Autorzy przedstawiają fragmenty dwóch rkpsów z fotokopiami jednej karty każdego z nich:

1. k. 104v–106v z rkpsu Biblioteki PAN w Kórniku 794, na których znajduje się kopia z 1441 r. kilku recept zwierzęcych (wydawcy pomijają recepty dotyczące ludzi). Wydawcy piszą, że rkps ten znany jest od XIX w., kiedy M. Wiszniewski w IV t. *Historii literatury polskiej* opublikował występujące w nim nazwy chorób końskich. Następnie rkps ten omówił A. Bednarski, przytaczając z niego kilkanaście glos polskich. Podają także, że rkps ten opisał I. Zathay w *Katalogu rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, Wrocław 1963, s. 441. Nie wspominają natomiast wcale o wydaniu tego rkpsu przez M. Muszyńskiego w *Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej*. W opisie treści autorzy zamieszczają spis rozdziałków poświęconych poszczególnym chorobom (w sumie pięćdziesiąt pięć), dając od siebie ich numerację. W tytułach rozdziałków nierzadko znajdują się polskie nazwy chorób. Rkps odznacza się błędami kopisty w tekście łacińskim, które autorzy w dużej części poprawiali, błędny zapis umieszczając w przypisach. Skróć tego źródła został umieszczony w IX t. Sstp, ale materiał z omawianego wydania tego rkpsu, chociaż jest to wydanie najpóźniejsze, nie został wyekscerpowany i włączony do Słownika, z wyjątkiem glosy *węzidła*. Była to decyzja niewłaściwa, ponieważ niektóre glosy autorzy czytają poprawniej niż Muszyński, a kilka glos pominiętych przez Muszyńskiego i Bednarskiego (przeważnie nazwy roślin) jest tylko w tym wydaniu (choć ogólnie Muszyński ma materiał większy, bo także z recept dotyczących ludzi). W Sstp część materiału z tego rkpsu cytowano jako *BednMed*, a jedną glosę jako *GłKórn II*. ~ Cf. *BednMed* poz. 1, *GłKórn II* poz. 1.

2. k. 295v–296v i fragment k. 174v z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej 778, zawierające nieznaną dotąd kopię lekarstw końskich z pierwszej ćwierci XV w. i jedną receptę z k. IIIv z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej 849, bez glos polskich. Fragmenty z rkpsu 778 pochodzą z kodeksu niemającego notki proveniencyjnej. Ale wydawcy piszą, że w niektórych tekstach i licznych dopiskach na marginesach występuje pismo Jana z Dobrej, można więc przypuszczać, że kodeks był jego własnością. Prawdopodobnie dopiero w XVI w. został przekazany do Biblioteki Uniwersytetu Krakowskiego. Kodeks, pisany przez kilka rąk, zawiera liczne, często niewielkie traktaty związane z medycyną. Najobszerniejszy jest *Mundinus de herbis secundum ordinem alphabeti* z licznymi uzupełnieniami i glosami na marginesach. Zarówno w tekstach łacińskich kodeksu, jak i na marginesach wiele polskich glos, nie ma ich tylko na k. 174v. Autorzy zaznaczają, że wydał je (ale nie wszystkie zauważył) Józef Rostański. Lekarstwa końskie, znajdujące się w tym kodeksie, zawierają się w 44 rozdziałkach poświęconych poszczególnym chorobom. Występują w nich liczne polskie nazwy chorób koni i cztery nazwy roślin, których Rostański nie wydał. Dwie z nich, z k. 295v, zamieszczają autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* (w t. VI na s. 48). W Sstp materiał datowano XV in. Ekscerpcja pełna Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej. W Sstp od t. IX. Reszta materiału ukaże się w suplemencie. ~ Cf. *Rost* poz. 4.

LeksRz:W Rzepka Wojciech Ryszard, Wydra Wiesław, Dwie staropolskie próby leksykograficzne z XV i XVI wieku (w berlińskim rkpsie Lat. O 183), *Studia Polonistyczne* XIII, Poznań 1986, s. 85–97. – Rkps jest przechowywany w Bibliotece Państwowej w Berlinie – Preussischer Kulturbesitz. Mikrofilm tego rkpsu znajduje się w Instytucie Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Łacińsko-polski XV-wieczny słowniczek został zapisany ręką Wielkopolanina, Tomasza ze Śrzedki (Tomasza Śrzedki) na k. 1r, 2r i 237r. A. Bruckner błędnie podaje (*PF V* 30), że wyrazy łacińskie z ich polskimi odpowiednikami zostały zapisane na okładce przedniej rkpsu. W artykule W. R. Rzepki i W. Wydry słowniczek znajduje się na s. 88–90, też w transkrypcji. Wydanie to zostało poprawione w Pracowni Sstp wg mikrofilmu (zmiana lekcji niektórych polskich wyrazów). W Sstp materiał datowano ca 1490. Do końca t. IX cytowane jako *PF V* 30. Źródło wprowadzono od t. X. Ekscerpcja Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej. ~ Cf. *PF V* 1–52 II. poz. 7.

Lekszycki J[ózef], Die ältesten grosspolnischen Grodbücher, t. I-II, Leipzig 1887-1889. Publicationen aus den Königlich Preussischen Staatsarchiven, t. XXXI, XXXVIII.

Lekszycki I Posen [Poznań] 1386-1399. ~ Po przedmowie J. Lekszyckiego (na s. V-XVIII) są zamieszczone 3124 najstarsze poznańskie zapiski sądowe z lat 1386-1399 (na s. 3-350). W tekście zapisek występują, wyróżnione kursywą przez wydawcę, zarówno pojedyncze polskie glosy, jak też polskie rotły sądowe. Na końcu książki znajduje się indeks nazw osób i nazw miejscowych (na s. 351-409) oraz indeks rzeczowy (na s. 410-417) - tutaj m.in. polskie wyrazy pospolite. J. Lekszycki wydał zapiski sądowe z najstarszej poznańskiej księgi ziemskiej znajdującej się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Po ukazaniu się I tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV-XV wieku*, zebranych i opracowanych przez II. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, od t. III Sstp materiał cytowano ze skrótem *Pozn* wg nowego wydania. ~ *Cf. Pozn*.

Lekszycki II Peisern [Pyzdry] 1390-1400, Gnesen [Gniezno] 1390-1399, Kosten [Kościan] 1391-1400. ~ Po przedmowie J. Lekszyckiego (na s. V-XIII) są zamieszczone najstarsze zapiski sądowe pyzdrowskie nr 1-992 z lat 1390-1400 (na s. 5-126), gnieźnieńskie nr 993-1377 z lat 1390-1399 (na s. 129-193) i kościańskie nr 1378-2764 z lat 1391-1400 (na s. 197-359). W tekście zapisek występują, wyróżnione kursywą przez wydawcę, zarówno pojedyncze polskie glosy, jak też polskie rotły sądowe. Na końcu książki znajduje się indeks nazw osób i nazw miejscowych (na s. 360-420) oraz indeks rzeczowy (na s. 421-426) - tutaj m.in. polskie wyrazy pospolite. J. Lekszycki wydał zapiski sądowe z najstarszych ksiąg ziemskich: pyzdrowskiej, gnieźnieńskiej i kościańskiej, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Poprawki tekstu na podstawie komunikatu Adama Kaletki i Władysława Kuraszkiewicza, *Uwagi i poprawki do wydania wielkopolskich rot sądowych w książce J. Lekszyckiego: Die ältesten grosspolnischen Grodbücher II*, SAU LII 1951 nr 8. Po ukazaniu się II, III i V tomu *Wielkopolskich rot sądowych XIV-XV wieku*, zebranych i opracowanych przez II. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, materiał cytowano wg nowego wydania - od t. IV Sstp ze skrótem *Pyzdr*, od t. V ze skrótem *Kościan* i od t. X ze skrótem *RtGn*. ~ *Cf. Kościan, Pyzdr, RtGn*.

Ekscerpcja Jana Łosia.

LeBibi I Lelewel Joachim, Bibliograficznych ksiąg dwoje, w których rozebrane i pomnożone zostały dwa dzieła Jerzego Samuela Bandtkie, Historia drukarń krakowskich, tudzież Historia Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie a przydany Katalog inkunabułów polskich, t. I, Wilno 1823. ~ *Cf. Ojcz 3, Ojcz 15, Wierzę 4, Zdrow 3*.

Lent Reczek Józef, Twardzik Wacław, List Lentulusa w staropolskim przekładzie, Prace Filologiczne XX, Warszawa 1970, s. 343-355. ~ Rkps nr 2151 Biblioteki Jagiellońskiej pochodzi z lat 1417-1418; znajdują się w nim łacińskie traktaty teologiczne. Polski tekst Listu Lentulusa został zapisany na k. 302v-303r około połowy XV w. Jest to tłumaczenie łacińskiego apokryfu *Epistola Lentuli* z przełomu XIII i XIV w. List zawiera opis postaci Chrystusa. Wydawcy podają transliterację zabytku (s. 349), transkrypcję (s. 350), tekst łaciński Listu przytoczony za wydaniem Ernsta von Dobschutza (s. 351), fotografię rkpsu polskiego tłumaczenia (między s. 348 a 349), fragment *Żywotu Pana Jezusa Krysta* Baltazara Opeca zawierający późniejszą redakcję Listu (s. 352), opis grafiki i charakterystykę języka Listu (s. 352-355). W Bibliotece Jagiellońskiej znajduje się tekst łaciński Listu (rkps nr 3245); Dobschütz nie znał rkpsu łacińskiego ani polskiego tłumaczenia przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej. W t. I-V Sstp cytowany jako *Wisł* nr 2151 z mylną datą ca 1418, którą poprawiliśmy potem na XV *med*. Źródło wprowadzono od t. VI Sstp. Pracownia Sstp posiada od r. 1956 mikrofilm i fotokopię. ~ *Cf. Wisł* poz. 36.

Liblur Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie. Libri iuris civilis Cracoviensis 1392-1506, wydał Kaczmarczyk Kazimierz, Kraków 1913. Wydawnictwa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. V. ~ Wydawca wykorzystał trzy rkpsy z Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa: z lat 1392-1422 liczący 110 stron (nr kat. 1420, nr inw. 3258), z lat 1423-1493 liczący 366 stron (nr kat. 1421, nr inw. 1480); z lat 1493-1555 liczący 510 stron (nr kat. 1422, nr inw. 1989). W przedstawionym materiale występuje sto kilkadziesiąt polskich glos (do r. 1500) - prawie wszystkie są wy-

różnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na końcu książki znajdują się indeksy osób i miejsc oraz rzeczowy (tutaj m.in. polskie wyrazy).

LibTid Liber disparata antiqua continens Alexandro Masoviensi episcopo Tridentino dicatus, praesentat Winkler Edmundus, Romae 1960. Institutum Historicum Polonicum Romae. Elementa ad fontium editiones t. II. ~ Kodeks o kartach od 1r do 7bv jest przechowywany w Archiwum Kapitulnym w Trydencie pod sygn. 114. E. Winkler uważa, iż kodeks powstał w latach 1423–1424, prawdopodobnie na początku 1424 r. Jest dedykowany biskupowi trydenckiemu Aleksandrowi, synowi księcia mazowieckiego Ziemowita. Kodeks zawiera kopie dokumentów (m.in. przywilejów i listów) pochodzących w znacznej części z kancelarii króla Władysława Jagiełły; są również listy innych osób. Dokumenty są opatrzone datami od r. 1401 do r. 1416; wiele dokumentów nie ma dat. Na k. 71v–74r rkpsu znajduje się słowniczek łacinsko-polski. Z wyjątkiem dwóch dokumentów prawie cały kodeks (w tym również słowniczek łacińsko-polski) został zapisany tą samą ręką. Wydanie zawiera przedmowę pióra E. Winklera, w której znalazł się opis kodeksu oraz ustalenie datowania rkpsu. Następnie Karolina Lanckorońska i Walerian Meysztołowicz piszą o zawartości kodeksu, jego grafii oraz o zasadach edytorskich. Zasadniczą część książki stanowią łacińskie dokumenty, w których znajduje się kilka polskich głos niewyróżnionych drukiem przez wydawcę. Słowniczek łacinsko-polski jest dostępny tylko w fotokopii na końcu książki, gdzie są podobizny fragmentów rkpsu (k. 1r–1v, 71v–74r i 78v), zawierających, oprócz słowniczka, także dwa teksty czeskie. Na s. 141–175 umieszczono spis wydanych dokumentów, zaś na s. 177–187 znajduje się indeks nazw własnych. Ta publikacja stanowi podstawę edytorskiego opracowania S. Urbańczyka w artykule *Wakabuiaz trydencki*, JP XLII 15–29, z którego Sstp czerpał przytoczenia oznaczone skrótem *WokTryd*. Skróć źródła wprowadzono od t. IV Sstp.

ListTut Hamm [Josip]. Altpolnisches aus kroatischen Archiven, Wiener Slavistisches Jahrbuch, t. 2, Wien 1952, s. 171–180. ~ List chana perekopskiego z r. 1500 do króla Jana Olbrachta; jest to polskie tłumaczenie ustnego wystąpienia posła tatarskiego. Tekst listu na s. 174–175. Rkps pochodzi ze zbioru polskich dokumentów w Archiwum Jugosłowiańskiej Akademii Nauk w Zagrzebiu. Skróć źródła wprowadzono od t. III Sstp.

Lites Lites ac res gestae inter Polonos ordinemque Cruciferorum. Spory i sprawy pomiędzy Polakami a Zakonem Krzyżackim, t. I–II wydał Zakrzewski Ignacy, Poznań 1890–1892, t. III wydała i przypisami opatrzyła Karwasińska Jadwiga, Warszawa 1935. Biblioteka Kórnicka.

Lites I ~ A. Sprawa wytoczona w Inowrocławiu r. 1320. Dokumenty znajdowały się w Królewskim Państwowym Archiwum w Królewcu. B. Sprawa wytoczona w Warszawie r. 1339. Dokumenty z kodeksu Biblioteki Kórnickiej, składającego się z 90 kart pergaminowych. W tomie jest też Dodatek zawierający dokumenty dotyczące spraw A i B. Dokumenty znajdowały się m.in. w Królewskim Państwowym Archiwum w Królewcu, w Królewskim Państwowym Archiwum w Szczecinie, w Archiwum Głównym w Warszawie i w Archiwum XX Czartoryskich. W tomie jest kilka niewyróżnionych drukiem przez wydawcę polskich głos.

Lites II ~ C. Sprawa wytoczona w Budzie r. 1412. Dokumenty znajdowały się w Królewskim Państwowym Archiwum w Królewcu i w Archiwum Głównym w Warszawie. W tomie jest też Dodatek zawierający dokumenty, które znajdowały się m.in. w Archiwum Głównym w Warszawie, w Królewskim Państwowym Archiwum w Królewcu, w Bibliotece Kórnickiej, w Bibliotece XX Czartoryskich, w berlińskim Tajnym Królewskim Archiwum Państwowym i w poznańskim Królewskim Archiwum Państwowym. W tomie jest kilkanaście niewyróżnionych drukiem przez wydawcę polskich głos.

Lites III ~ D. Sprawa wytoczona w Budzie r. 1414. W tomie nie znaleziono polskich głos. Tom ten znalazł się w poprzednim spisie źródeł Sstp przez niedopatrzenie.

LitRel III 168 Brückner Aleksander, Literatura religijna w Polsce średniowiecznej, t. III Warszawa 1904. Biblioteka Dzieł Chrześcijańskich. ~ Głosy do wykładu Pisma św. z rkpsu Krasieńskich. A. Brückner przytacza kilka polskich głos o sposobach interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos*

poz. 2), znajdujących się na okładce postylli niedzielnej, Mikołaja Wigandi, pisanej w r. 1421 przez Jakuba Rinthflocz.

L Pom Lorentz Fr[iedrich], O pomierielskom (driewnie-kaszubskom) jazykie do połowiny XV stolctija, Izwiestija Otdielenija Russkogo Jazyka i Slowiesnosti X zes. 3, Peterburg 1905, s. 69–209. Impieratorskaja Akadiemija Nauk. – Język pomereński był używany głównie w tej części Pomorza, która w latach 1310–1466 należała do zakonu krzyżackiego. F. Lorentz wymienia trzy okresy w historii języka pomereńskiego: 1) do r. 1310 okres księstwa pomereńskiego 2) lata 1310–1466 okres rządów zakonu krzyżackiego 3) po r. 1466 okres rządów polskich. Autor w niniejszej pracy zajmuje się dwoma pierwszymi okresami. Podstawą źródłową dla Lorenza jest m.in. *Pommerelisches Urkundenbuch* Maxa Perlbacha oraz *Geschichte der Lande Lauenburg und Bütow* Kramera. Lorentz podaje na s. 71–86 alfabetyczny spis około 140 pomereńskich wyrazów pospolitych (rzeczowników i przymiotników). Na s. 87–209 podaje spis pomereńskich nazw geograficznych. Wyrazy pospolite autor pracy często rekonstruuje na podstawie nazw geograficznych poświadczonych m.in. od końca XII w.

LubelSłow Materiały do lubelskiego słownika aktowego, zebrał Riabinin Jan, Lublin 1934. Wydawnictwa Magistratu Miasta Lublina nr 4. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Lublinie. ~ Materiał wydawca zaczerpnął z lubelskich ksiąg wójtowsko-tawnicznych i radzieckich z lat 1465–1796, które były przechowywane w Archiwum Państwowym w Lublinie. Praca J. Riabinina zawiera ułożone alfabetycznie hasła, będące przeważnie terminami prawniczymi. Z okresu do r. 1500 znajduje się tu 5 polskich wyrazów.

LubPodk Lubelska księga podkomorska piętnastego wieku. Liber succamerarii terrae Lublinensis saeculi XV, wydał Białkowski Leon, Lublin 1934. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. ~ Książka zawiera wstęp, w którym znajdujemy opis rkpsu i metodę wydania. Następnie wydawca podaje protokoły i zapiski urzędowe podkomorzego ziemi lubelskiej z lat 1443–1496 z księgi nr 3 dawnego działu ksiąg podkomorskich lubelskich i lukowskich. Księga ta była przechowywana w Archiwum Państwowym w Lublinie. W tekście znajduje się ponad 200 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; „Karta z [...] aktem, nie pochodzącym z jurysdykcji podkomorzego, zapisana ręką z połowy XV wieku, została snadź przygodnie wszyta do Księgi podkomorskiej. Po akcie dopisek piśmem XVII wieku: Fundatio praepositi in Kurow. Correx[it] Gorski cum veteri minuta per omnia concordante, sub actu in Lublin feria 4-ta ante octavam Ascensionis Domini anno Domini 1452 (24 V) extradita et sub eodem actu extradidit” (s. 126) s. 124–126; w tekście znajduje się 10 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; suplementy – tutaj m.in. trzy dokumenty podkomorskie z lat: 1462 (rps N 65), 1465 (odpis z XVII w.; rps N 1448), 1467 (rps N 65) ze zbiorów Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie – w tekście kilkanaście polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; zapiski sądowe ziemskie lubelskie z r. 1416 z rkpsu Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie o sygn. II. 3399 – w tekście 6 polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem; indeks (nazw miejscowych i osobowych). Między s. 32 a 33 książki znajduje się podobizna fragmentu Lubelskiej księgi podkomorskiej nr 3.

LubZiem Najstarsze zapiski ziemskie lubelskie z r. 1409. Antiquissimae inscriptiones terrestres Lublinenses anni MCCCXCIX, wydał Białkowski Leon, Teki Archiwalne VII, Warszawa 1961, s. 11–68. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. ~ Rkpsy znajdowały się w tece zawierającej fragmenty nieoprawionych seksternów pisanych przez kilka rąk od r. 1409 do schyłku XVI w. – łącznie około 1200 stron. Rkpsy, które były przechowywane w Archiwum Państwowym w Lublinie pod sygn. Acta terrestria Lublinensia N 1, zaginęły. Zapiski miały charakter brulionowy przed późniejszym wpisaniem do księgi ziemskiej lub przed wystawieniem dokumentów przez sąd stronom. Podstawę wydania stanowi maszynopis złożony do druku przez L. Białkowskiego w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w 1951 r. W artykule znajdują się 472 zapiski, w których jest kilkanaście polskich głos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na s. 60 znajduje się indeks wyrazów polskich, zaś na s. 61–68 indeks nazw osobowych, miejscowych i rzeczowy. Skrót źródła wprowadzono od t. V Sstp.

LubZiemRp Ekscerpty z rękopiśmiennych ksiąg ziemskich lubelskich: *Acta inscriptionum lublinensium. Acta terrestria lublinensia* z lat 1409–1492; *Acta terrestria lublinensia* z lat 1444–1496; *Acta terrestria lublinensia* z lat 1414–1513. ~ Wyekscerpowano następujące materiały:

1. księga z lat 1409–1492 o sygn. 1. Są to nieoprawione dutki, luźne karty lub zszyte po kilka. Wypisano trzydzieści kilka polskich głos z lat 1409–1453 ze s. 31–343.

2. księga z lat 1444–1496 o sygn. 11. Wypisano kilka polskich głos z k. 21–68r.

3. księga z lat 1414–1513 o sygn. 5. Wypisano dwadzieścia kilka polskich głos z lat 1460–1477 z k. 9r–27r.

Skrót źródła wprowadzono od t. IX Sstp. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej.

LustrPloc Lustracje województwa plockiego 1565–1789, wydały Sucheni-Grabowska Anna, Szacherska Stel-la Maria, Warszawa 1965. Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Lustracje dóbr królewskich XVI–XVIII wieku. Mazowszc. ~ W przedmowie znajdujemy m.in. uwagi szczegółowe dotyczące inwentarza starostwa plockiego z 1498 r. (tutaj m.in. opis rkpsu, s. LXVII–LXVIII). Na s. 147–160 wydrukowano inwentarz starostwa plockiego z 1498 r., w którym znajduje się około 40 polskich głos wyróżnionych przez wydawczynię rozstrzelonym drukiem. Podstawę wydania stanowi rkps współ-oprawny z innymi z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie (Archiwum Skarbu Koronnego, Rachunki królewskie 348/11). W tomie są indeksy: na s. 265–285 osobowy, na s. 286–299 geograficzny, na s. 300–334 rzeczowy. Na s. 335–336 umieszczono wykaz świąt określających w tekście terminy świadczeń, jarmarków a także określających daty dokumentów. Skrót źródła wprowadzono od t. V.

LubMat Łebński Władysław, Materiały do słownika łacińsko-polskiego średniowiecznej łaciny i starożytności polskich, Sprawozdania z Czynności Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego za r. 1884, Poznań 1885. ~ Autor wyzyskał materiał polski z archiwum poznańskiego, nigdzie indziej nie-ogłoszony, bardzo niepewny co do czasu i formy, wątpliwej wartości. Nie powinien być się znaleźć wśród źródeł Sstp.

MacDod Maciejowski Wacław Aleksander, Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830, [T. IV] Dodatki do piśmiennictwa polskiego, Warszawa [1853]. ~ Źródła Sstp stanowi materiał z następujących rkpsów (część wydanej przez autora materiału Sstp czerpie z późniejszych, poprawniejszych wydań):

1. s. 31–32 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 810. Zawiera on łacińskie kazania. Przed kazaniem *De visitatione* znajduje się na k. 95 polskie tłumaczenie fragmentu ewangelii św. Łukasza (1, 46–52, *Magnificat*). Od 1964 r. w Sstp poprawiano odczytanie Maciejowskiego wg fotografii rkpsu. W *ChrestWRz* 85–86 znajduje się nowe wydanie tego tekstu, też w transkrypcji. Wg autorów *ChrestWRz* tekst powstał około połowy XV w. W Sstp materiał datowano XV p. post. Ekscerpcja Witolda Zachurowskiego.

2. s. 33–34 rkps Uniwersytetu Warszawskiego (bez sygnatury), pochodzący z jakiegoś klasztoru. Zawiera *Dicta evangeliarum dominicalium anno 1399*. W. A. Maciejowski korzystał z odpisów polskich tekstów z tego rkpsu, sporządzonych przez Adama Tomasza Chłędowskiego przed 1831 r. W swoim wydawnictwie opublikował on następujące teksty: a. *cf. Dek III 1*; b. początek modlitewnego wezwania kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy *cf. JA X 365–416 poz. 4, MacDod poz. 3, 11, R XXIV 38–97 poz. 10a, R XXIV 317–390 poz. 12, R XLVII 337–385 poz. 5, SKJ I 142–154 poz. 4, ŚlPolW poz. 10, Zub poz. 3*). W Sstp materiał datowano 1399.

3. s. 35 rkps będący pojedynczą kartą stanowił własność Augusta Bielowskiego. Karta ta została wyjęta przez niego z jakiegoś XIV-wiecznego kodeksu. Maciejowski nie podaje żadnych bliższych danych o tym rkpsie. Wg właściciela rkpsu pochodzi on z XIV w. Dzisiaj rkps ten znajduje się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pod sygn 2080. Jego dzieje i zawartość opisała Małgorzata Iżykowska w publikacji *Teksty polskie w rękopisie ZNiO nr 2080, Rozprawy Komisji Językowej XVI, Wrocław 1989, s. 111–131*. Karta ta, wklejona przez Bielowskiego do innego XV-wiecznego kodeksu, zawierającego polski kanon mszy (*cf. Msza III*), po śmierci Bielowskiego przeszła na własność Ossolincum wraz z pozostałymi jego zbiorami rękopiśmiennymi. Na stronie recto tej karty znajduje się modlitewne wezwanie kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy *cf. Mac-*

Dod poz. 2b). W Sstp materiał datowano XV *med.* M. Iżykowska podaje ten tekst również w transkrypcji; jej transliteracja nie różni się od odczytania w wydaniu Maciejowskiego. Ekcserpcja Witolda Zachorowskiego.

4. s. 39–40 *cf.* *SalveReg* 2, *SalveReg* 10.

5. s. 43 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 408 z 1408 r. Maciejowski wydaje z niego pieśń miłosną *Ach miłość, coś mi uczyniła*, zapisaną na ostatniej, 87v, karcie. W Sstp odczytanie Maciejowskiego zostało poprawione wg fotografii rkpsu. Najnowsze wydanie tej pieśni znajduje się w *ChrestWRz* s. 294, też w transkrypcji. Wg autorów *ChrestWRz* tekst pochodzi z pierwszej połowy XV w. W Sstp materiał datowano 1408. Ekcserpcja Witolda Zachorowskiego.

6. s. 44 rkps Biblioteki Kórnickiej, o sygn. BK 799, zawierający prawa Kazimierza Wielkiego i in. Inni wydawcy tekstów z tego rkpsu podają, że jest to rkps Mikołaja z Rogoźna (tzw. Dziatłyńskich III). Na k. 1 (tytułowej) został zapisany nieznaną ręką z XV w. polski wierszyk *Miluj, miło*. Od 1973 r. w Sstp sprawdzano odczytanie Maciejowskiego z fotografią rkpsu. Najnowsze wydanie tego tekstu w *ChrestWRz* s. 29, także w transkrypcji. Wg autorów *ChrestWRz* wiersz ten zapisano w ostatniej ćwierci XV w. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Ekcserpcja Witolda Zachorowskiego.

7. s. 45–46 rkps Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego o sygn II F 63 *cf.* *Wierzę* 8.

8. s. 50–67 *cf.* *Msza* III, *Msza* VII, *Msza* VIII.

9. s. 102 rkps Miejskiej Biblioteki Publicznej im. E. Raczyńskiego (od 1998 r. Biblioteka Raczyńskich) w Poznaniu o sygn. 161. Wydawca podaje dwie modlitwy z tego rkpsu: a. *cf.* *Ojcz* 6a; b. *Powitaj święty krzyżu*. Modlitwa, zapisana na k. 188v, wpleciona jest w tekst kazania. W Sstp do końca t. VIII materiał datowano błędnie XV *p. pr.* Od t. IX przyjęto datę *ca* 1500, bowiem Elżbieta Belcarzowa w pełnym wydaniu tego rkpsu podaje, że prawie cały rkps pisany był w latach 1490–1497 przez Michała z Janowca. W Sstp od tomu IX część materiału cytowano za nowym wydaniem Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *GikazB* I, a część ze starym skrótem. ~ *Cf.* *GikazB* I.

10. s. 102–106 wyciąg z rkpsu o sygn. XLIII, pochodzący ze zbiorów Walentego Chłędowskiego. Rkps zawierał *Sacramentale* Mikołaja z Blonia. Pisany był przez Jana, syna Mikołaja z Plocka, w 1451 r. Wydawca podaje za Chłędowskim fragment tekstu polskiego o męce pańskiej. W tekście zaznaczone są kropkami miejsca nieodeczytane przez Chłędowskiego. W Sstp materiał datowano 1451. Ekcserpcja Witolda Zachorowskiego.

11. s. 120 rkps Ccs. Bibl. Publ. w Petersburgu (wydawca nie podaje sygnatury), pochodzący z Warszawy. Zawiera teksty o treści teologicznej. Z tego rkpsu Maciejowski wydaje rozbudowane modlitwne wezwanie kapłana *Moc Boga Ojcu* (inne jego przekazy *cf.* *MacDod* poz. 2b). W Sstp materiał datowano 1450. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

12. s. 133–134 i 136–141 rkps lub inkunabul nieznanego pochodzenia. Jak podaje wydawca pochodził on z 1497 r. Zawiera tekst tzw. *Pieśni Sandomierzanina*. W Sstp wg tego źródła cytowano materiał od zwrotki zaczynającej się słowami *Kostyrowie a łobrowie* (przez wydawcę oznaczone jako a, a, l, c, é, é). Fragmenty tych pieśni przedrukowano za wydaniem Maciejowskiego w *ChrestWRz* s. 283–284. W Sstp materiał datowano XV *ex*. Początek pieśni (części oznaczone przez wydawcę jako a i a) w Sstp cytowano za wydaniem Bobowskiego w XIX tomie *Rozpraw*. Ekcserpcja Kazimierza Krajewskiego. – *Cf.* *R* XIX poz. 14.

13. s. 147–148 rkps mający tytuł *Chartofilus anonymus*. Pochodzi on ze zbiorów XX Czartoryskich w Sieniawie (wydawca nie podaje sygnatury), obecnie znajduje się w Krakowie, w Bibliotece XX Czartoryskich pod sygn. 1599 I. Zawiera teksty o różnej treści, m.in. pisma teologiczne, notatki do dziejów królów Polski. Na s. 22–27 znajduje się w nim przekład fragmentu pierwszego listu św. Pawła do Koryntian z komentarzem św. Grzegorza. Maciejowski wydał tekst tylko ze s. 22 (I Cor 13, 4), niestety, z licznymi błędami w odczytaniu. W Sstp materiał datowano XV *ex*. Od czerwca 2004 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe tego rkpsu. Ekcserpcja Kazimierza Krajewskiego.

MacPam II Maciejowski Wacław Aleksander, *Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian, jako dodatek do historii prawodawstw słowiańskich przez siebie napisanej, t. II, Petersburg i Lipsk 1839.* ~ W Sstp wykorzystywano materiał z następujących tekstów:

skie i czeskie są drukowane w transliteracji i transkrypcji. Na s. 314 podano znakowanie staropolskich mamotrektów, staroczeskich mamotrektów i biblii oraz innych prac cytowanych w komentarzach. Na s. 316–344 znajduje się indeks wyrazów staropolskich opracowany przez Krystynę Kallicką, zaś na s. 344–365 jest zamieszczony indeks wyrazów staroczeskich opracowany przez Vladimira Kyasa. W książce znajduje się 9 fotografii fragmentów rkpsów: mamotrektu lubińskiego, kaliskiego, mikulowskiego i muzycznego z 1432 r. Rkps mamotrektu kaliskiego jest przechowywany w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. rp. 1713 (k. 133r–195r). Wcześniej rkps należał do H. Łopacińskiego, który odnalazł go wśród resztek zbiorów byłej biblioteki Benedyktynów w Kościelnej Wsi koło Kalisza. Do końca t. VIII cytowano jako 1471 *MPKJ* V 1–172. Skrót źródła wprowadzono w t. VIII, a materiał od t. IX Sstp. Pracownia Sstp posiada od r. 1959 mikrofilm. Fkscerpcja Lucyny Sowy. ~ Cf. *MPKJ* V 1–172.

MamLub Mamotrekt staropolskie, opracowali Żurowska-Górecka Wanda i Kyas Vladimír, Wrocław 1977–1980. Prace Instytutu Języka Polskiego nr 9. – Rkps mamotrektu lubińskiego (k. 1r–62v) znajduje się pod sygn. Theol. Lat. F 655 w Bibliotece Państwowej w Berlinie – Preussischer Kulturbesitz. Rkps pochodzi z biblioteki gminy ewangelickiej w Lubinie na Śląsku. Opis wydania cf. *MamKal*. Do końca t. VIII cytowano jako *MPKJ* V 1–172 i *R XXXIII* 123–179. Skrót źródła wprowadzono w t. VIII, a materiał od t. IX Sstp. Pracownia Sstp od r. 1956 posiada mikrofilm rkpsu. Fkscerpcja Lucyny Sowy. – Cf. *MPKJ* V 1–172, *R XXXIII* 123–179.

MatLubl Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792, opracował Riabinin Jan, Lublin 1938. – W książce znajdują się: materiały, poz. 1–438 (poz. 1–76 to dokumenty z lat 1317–1497; tutaj pięć polskich glos wyróżnionych drukiem rozstrzelonym); indeks osób i miejscowości oraz indeks rzeczowy. Dokumenty były przechowywane w lubelskim skarbcu magistrackim, w Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie i w lubelskim Archiwum Państwowym.

Matr *Matricularum regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contextuit indicesque adiecit Wierzbowski Theodorus*, t. I–IV vol. 3, Varsoviae 1905, 1907, 1908, 1915.

Matr I Obejmujący czasy króla Kazimierza IV (1447–1492). – Oprócz dokumentów z lat 1447–1492 w tomie znajdują się: wstęp (s. I–IV), gdzie na s. II jest opis rkpsów, na s. III–IV rozwiązanie skrótów i znaków cdytorskich; suplement (s. 116–122) obejmujący lata 1260–1447 – dokumenty te zostały wpisane (przepisane) do sumariusza około połowy i w drugiej połowie XV w.; indeks rzeczowy zawierający m.in. (na s. 130) „vulgaria verba”, tj. wykaz polskich glos; indeks nazw osobowych i miejscowych. W tomie jest kilkadziesiąt polskich glos – część z nich została wyróżniona kursywą przez wydawcę.

Matr II Obejmujący czasy króla Jana Olbrachta (1492–1501). – Oprócz dokumentów z lat 1492–1501 w tomie znajdują się: wstęp (s. V–VIII), gdzie na s. V–VII jest opis rkpsów; suplement (s. 99–109) obejmujący lata 1222–1492 – dokumenty te zostały wpisane (przepisane) do sumariusza z końcem XV w.; indeks rzeczowy zawierający m.in. (na s. 115) „vulgaria verba”; indeks nazw osobowych i miejscowych. W tomie jest kilkadziesiąt polskich glos (do r. 1500) niewyróżnionych drukiem przez wydawcę.

Matr III Obejmujący czasy króla Aleksandra (1501–1506). – Oprócz dokumentów z lat 1501–1506 w tomie znajdują się: wstęp (s. I–III), gdzie zamieszczono opis rkpsów; suplement (s. 186–215) obejmujący lata 1227–1501 – dokumenty te zostały wpisane (przepisane) do sumariusza na początku XVI w.; indeks rzeczowy zawierający m.in. (na s. 227–228) „vulgaria verba”; indeks nazw osobowych i miejscowych. W Sstp wyzyskano tylko część suplementu obejmującą okres do 1500 r. W tomie jest kilkadziesiąt polskich glos (do r. 1500) niewyróżnionych drukiem przez wydawcę.

Matr IV vol. 3. – Na s. 337–425 znajduje się suplement, w którym jest ponad 100 polskich wyrazów niewyróżnionych drukiem przez wydawcę.

MichLi Michalak Józef, *Zarys liturgiki*, Płock 1939. – W opisie rytuału rezurekcyjnego z *Ordinarium Plocense* z lat około 1360–1370 Michalak na s. 218 przytacza incipity dwóch polskich pieśni *Wstał*

z *martwych krol nasz Syn Boży i Przez twe święte wskreszenie*. Rkps należał do Biblioteki Seminarium Duchownego w Płocku i opatrzony był sygn. MS 15. Oryginalny tytuł rkpsu brzmiał *Stella chori. Ordinarium Plocense*. Składał się on z dwóch tomów, drugi z nich opatrzony był sygn. MS 26. Ostatnie informacje o rkpsie i zamieszczonych tam incypitach polskich pieśni podaje Wiesław Wydra w rozdziale *O trzech średnio-wiecznych tropach polskich: Wstał z martwych krol nasz (|| nasz krol), Syn Boży, Przez twe święte wskreszenie (|| zmartwychwstanie), Wesoły nam dzień nastał* swojej książki *Dlaczego pod Gnuwaldem śpiewano Bogurodzicę? Trzy rozdziały o najdawniejszych polskich pieśniach religijnych*, Poznań 2000, s. 9–24. W Sstp materiał datowano XIV p. post. Skrót źródła wprowadzono w t. X. Pozostały materiał ukaże się w suplementcie. Ekscerpcja Ludwika Szlachowskiej-Winiarzowej.

MiesHer Miesięcznik Heraldyczny, I–VII pod redakcją Semkowicza Władysława, Lwów 1908–1915, X–XV pod redakcją Haleckiego Oskara, Kętrzyńskiego Wojciecha, Pużyny Józefa, Wdowiszewskiego Zygmunta, Warszawa 1931–1936.

MiesHer II 33–36 (błąd w paginacji, w rzeczywistości 41–44) Dunin Kozicki Zygmunt, Inscriptioes clenodiales. ~ Autor publikuje dwa dokumenty z dwóch ksiąg ziemskich, zawierające polski materiał językowy:

1. s. 35 (43) Zawołanie *Wali uszy*. Zawołanie to zanotowano w zapisce księgi ziemskiej lubelskiej nr 20696, znajdującej się w Archiwum Centralnym w Wilnie. Materiał uznano za nazwę własną i nie wszedł do Sstp.

2. s. 35–36 (43–44) Zapiska gnieźnieńska z lat 1440–1448. W zapisce tej, pochodzącej z księgi ziemskiej gnieźnieńskiej, znajduje się polska rota przysięgi. Materiał z niej w Sstp cytowany był pod hasłem *prawy i urodzić* z datą 1440–8. Po ukazaniu się w 1981 r. V tomie *Wielkopolskich rot sątonych XIV–XV wieku*, zebranych i opracowanych przez H. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza, można było zidentyfikować jej datę roczną 1443 r. oraz skonfrontować niektóre odczytania. Mianowicie zapis *wrodził* (w Sstp pod hasłem *urodzić*) Kuraszkiewicz czyta jako *wrocil*. Zapiska w tym wydaniu ma nr 339 (cf. *RtGin*).

MiesHer II 49–51 (błąd w paginacji, w rzeczywistości 57–58) Semkowicz Władysław, Inscriptioes clenodiales. Wywód szlachectwa Słocilów z 1449 r. ~ Autor publikuje kopię (z 1617 r.) dokumentu z księgi ziemskiej przemyskiej (t. 86, s. 511), znajdującej się w Archiwum Krajowym we Lwowie. W dokumencie tym zapisano cztery polskie glosy, cytowane w Sstp z datą (1449) 1617.

MiesHer II 81–86 (błąd w paginacji, w rzeczywistości 89–94) Dunin Kozicki Zygmunt, Inscriptioes clenodiales. Najdawniejsze zapiski herbowe chełmskie. ~ Autor zamieszcza sześć zapisków z trzech ksiąg ziemskich chełmskich. Kilka polskich glos znajduje się tylko w dwóch zapiskach z 1428 i 1430 r. Wydawca nie wyróżnia ich w druku.

MiesHer III 129–131 Semkowicz Władysław, O pierwotnej postaci polskiego herbu *Larysza*. ~ Pużycja ta znalazła się w spisie źródeł przez niedopatrzenie, ponieważ materiał z tego źródła cytowano w Sstp z innego wydania. ~ Cf. *StPPP* VII.

MiesHer VII 41–51 i 89–95 Handelsman Marcei, Przywileje rodowe mazowieckie. Kilka uwag krytycznych. ~ Autor, omawiając przywileje, jakie nadawali książęta mazowieccy obecnemu rycerstwu, na s. 45 opublikował dokument z 17 czerwca 1420 r., zapisany w dawnej księdze zawskrzyńskiej, dziś szreńskiej I 28. Znajdują się w nim dwie polskie glosy (*czestnik*, *pięćdziesiąt*), podane w druku kursywą. Na s. 46 w przypisie 11 wydawca zamieszcza dokument z 21 kwietnia 1421 r. ze Szreńska. Znajdują się w nim dwa polskie wyrazy (*ku Dobakom*), wyróżnione w druku kursywą. Rota polska z I księgi ziemskiej szreńskiej, którą wydawca przytacza kursywą w tym samym przypisie, w Sstp jest cytowana według wydania na s. 26 w VI tomie Rocznika Towarzystwa Heraldycznego (cf. *RtH* VI 23–37).

MiesHer X 168–181 Nowacki Józef, Gniazdo *Panięczut-Doliwów*. Uwagi na tle procesu o tożsamość i prawe pochodzenie Jana Szczyckiego w r. 1446/47. ~ W artykule wydawca przedstawia wywód szlachectwa Jana Szczyckiego znajdujący się w księdze czerskiej grodzkiej i ziemskiej I z lat 1445–1464. Na s. 179–181 Nowacki zamieszcza zapiski sądowe z 14 października 1446 r., 13 lutego i 28 sierpnia 1447 r. Znajdują się w nich kilka polskich glos, które wydawca wyróżnia rozstrzeżonym drukiem. Rkps znajdował się w Archiwum w Gnieźnie. Obecnie jego los jest nieznany. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MiesHer XI 1–5 Wdowiszewski Zygmunt, *Inscriptiones clenodiales*. Zapiski liwskie z XV wieku. ~ Wydawca zamieszcza zapiski sądowe z wybranych lat z okresu 1464–1477 z 1 księgi liwskiej grodzkiej, dotyczące szlachty mazowieckiej, z sześcioma polskimi rotami przysięg. Na końcu artykułu zamieszczono wykaz rodów wymienionych w zapiskach. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MiesHer XI 213–215 Kamiński Adam, *Inscriptiones clenodiales*. Zapiski heraldyczne krakowskie z XIV i XV w. ~ W artykule wydawca zamieszcza jedenaście zapisek z wybranych lat z okresu 1390–1437, pochodzących z ksiąg ziemskich krakowskich. Tylko w jednej zapisce z księgi ziemskiej krakowskiej l.c. s. 206, znajduje się jedna glosa polska *powieszczal*. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MiesHer XIV 111–119, 129–133, 145–148 i 161–168 Piotrowski Tadeusz, Wdowiszewski Zygmunt, Średniowieczne zapiski heraldyczne łęczyckie. ~ Zapiski publikowane przez autorów pochodzą z ksiąg sądowych powiatu łęczyckiego, brzezińskiego i orłowskiego. Na s. 113–119 wydawcy zamieszczają zapiski pochodzące z ksiąg sądowych łęczyckich ziemskich (nry 4–10) oraz grodzkiej (nr 7) z wybranych lat z okresu 1408–1432. Znajdują się w nich dwie polskie rotę przysięg, które wydawcy wyróżniają rozstrzelonym drukiem. W drugiej części artykułu na s. 129–133 wydawcy zamieszczają zapiski z wybranych lat z okresu 1433–1473. Pochodzą one z ksiąg ziemskich powiatu łęczyckiego (nry 10–13), powiatu orłowskiego (nr 2a) i księgi grodzkiej powiatu łęczyckiego (nr 1). W kilku zapiskach łacińskich znajdują się pojedyncze glosy polskie, które zostały w tekście wyróżnione rozstrzelonym drukiem. W trzeciej części artykułu wydawcy zamieszczają zapiski z lat 1476–1489, w których nie ma polskich glos. Czwarła część artykułu zawiera zapiski z 1490 r., w których występują dwie glosy polskie i jedna polska rola, wyróżnione przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Na końcu artykułu dołączono indeks nazw osobowych i miejscowych oraz wykaz rodów i herbów. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MiesHer XV 102–118 Gieysztor Aleksander, Dwa dokumenty Kazimierza Wielkiego z lat 1336 i 1342. ~ Wydawca we wstępie opisuje historię rodu Odrowążów Pieniązków od XIII w., a na s. 116 zamieszcza łaciński dokument z 1279 r. podany z transumptu Kazimierza Wielkiego z 1336 r., zatwierdzający Dominikowi Pieniążkowi granice wsi. Została w nim zapisana jedna polska glosa *dunny*. W Słp cytowano ją z datą (1279) 1336. Rkps transumptu pochodzi ze zbiorów Aleksandra Czolowskiego we Lwowie. Prawdopodobnie odpis ze zbiorów Czolowskiego znajduje się wraz z resztą jego dokumentów w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Mil Kapica Milewski Ignacy, *Herbarz (Dopelnienie Niesieckiego)*, wydanie Biblioteki XX Czartoryskich w Sieniawie, Kraków 1870. ~ Kapica Milewski zebrał łacińskie teksty przywilejów i dokumentów z czasów od XIV do XVIII w., dotyczących rodzin szlachty zaściankowej z Mazowsza i Podlasia. Dokumenty te pochodziły z archiwów w Mielniku, Drohiczyne, Brańsku, Surażu i Goniądzu. Poszczególne rody szlacheckie autor podaje w porządku alfabetycznym. W obrębie każdego rodu zamieszcza dokumenty w układzie chronologicznym. W najstarszych dokumentach występują pojedyncze polskie glosy, które wydawca podaje w transkrypcji, nie wyróżniając ich w tekście. Wydawnictwo zawiera wstęp Zygmunta Cilogera (s. III–XIX) poświęcony głównie postaci autora *Herbarza*. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MMAe Monumenta Medii Aevi Historica res gestas Poloniae illustrantia. Pomniki Dziejowe Wieków Średnich do objaśnienia rzeczy polskich służące, Kraków 1874 i nn. Wydawnictwa Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie.

MMAe I. VIII Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława, wydał Piekosiński Franciszek, Kraków 1874, 1883. ~ W tomie I mieści się część pierwsza kodeksu, zawierająca dokumenty z lat 1166–1366. We wstępie znajduje się informacja o rękopiśmiennych źródłach przechowywanych w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej, z których Piekosiński korzystał. Po wstępie wydawca zamieszcza chronologiczny wykaz dokumentów zawartych w tomie. W dokumentach znajdujących się w księgach zwanych *Libri privilegiorum* nr 1–2 i *Libri Archivi* nr 1–3 występują polskie glosy, przez wydawcę wyróżnione kursywą. Na końcu znajdują się indeksy nazw osobowych i miejscowych, wykaz książąt i królów polskich oraz dostojników duchownych i świeckich dawnych księstw krakowskiego i sandomierskiego oraz indeks rzeczowy wraz z wykazem wyrazów polskich i prawnych. Część druga kodeksu opublikowana jest w tomie VIII i zawiera dokumenty

z lat 1367–1423. We wstępie do tej części wydawca opisuje zasób drukowanych w tym tomie dokumentów, pochodzących z rękopisów znajdujących się w Archiwum Kapitulnym (obecnie Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej). Następnie zamieszcza chronologiczny wykaz tych dokumentów. W publikowanych dokumentach znajduje się kilkadziesiąt polskich glos, z których część wydawca wyróżnia w tekście kursywą. Na s. 458–460 znajduje się łaciński dokument z 1420 r. oczyszczający biskupa krakowskiego Wojciecha Jastrzęhca z postawionych mu zarzutów. Zapisano w nim po polsku tekst oskarżenia i rotę przysięgi. Na końcu tomu znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowości, wykaz ksiąg oraz dostojników i cenniejszych urzędników duchownych i świeckich oraz indeks rzeczowy zawierający wyrazy polskie i obce.

MMAe IIa. IIb. XII. XIV Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. I–III, Kraków 1876, 1891, 1894. ~ Tom pierwszy kodeksu epistolarnego wyszedł w dwóch częściach, oznaczonych w Ssyp literami a i b. Część pierwsza wydana przez Augusta Sokolowskiego nosi tytuł *Ex antiquis libris formularum, corpore Naruszeviciano, autographis archivisque plurimis* i zawiera dokumenty z lat 1384–1444. W publikowanych łacińskich dokumentach znajduje się kilkanaście polskich glos oraz napisana po polsku rota przysięgi z roku 1406 (na s. 28), których wydawca nie wyróżnia w tekście. Zamieszczone materiały pochodzą z Biblioteki Kapituły Krakowskiej, Archiwum Miasta Krakowa, Archiwum Klasztoru oo. Dominikanów, Archiwum Miasta Gdańska i innych (odnosi się to do obu części). Po spisie kodeksów i archiwów, z jakich skorzystał wydawca, zamieszczony jest chronologiczny wykaz dokumentów wykorzystanych w obu częściach tego tomu. Następnie wydawca zamieścił przedmowę, w której są dokładne opisy wykorzystanych rękopisów. Na końcu tej części znajduje się indeks osób. Część druga tego tomu, którą wydał Józef Szujski, zawiera dokumenty z lat 1444–1492. W publikowanym łacińskim materiale można odnaleźć kilkanaście polskich glos wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na końcu zamieszczono indeks osób. Tom II kodeksu epistolarnego wydał Anatol Lewicki. Zawiera on dokumenty z lat 1382–1445 z Biblioteki Jagiellońskiej, Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie. Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, Biblioteki Uniwersytetu Praskiego, Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, Biblioteki Kórnickiej, Archiwum Kapitulnego Krakowskiego, Archiwum Miejskiego we Wrocławiu, Archiwum Kapituły Płockiej i innych. W dokumentach tych jest około 30 polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Po wstępie zamieszczono chronologiczny wykaz wykorzystanych dokumentów. Na końcu tomu zamieszczono indeksy nazw miejscowych i osobowych, urzędników i dygnitarzy oraz indeks rzeczowy. Tom III kodeksu wydał Anatol Lewicki. Zawiera on dokumenty z lat 1392–1501 z archiwów i bibliotek wymienionych w t. II. W publikowanym łacińskim materiale znajdują się glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą oraz formuła przysięgi dla króla. Na końcu tomu znajdują się indeksy nazw miejscowych i osobowych, urzędników i dygnitarzy oraz indeks rzeczowy.

MMAe III. IX. X. XVII Kodeks dyplomatyczny Małopolski, t. I–IV, wydał Piekosiński Franciszek, Kraków 1876, 1886, 1887, 1905. — Tom I kodeksu zawiera dokumenty z lat 1178–1386. We wstępie wydawca zamieszcza informację o archiwach, z jakich korzystał, i o zawartości zebranych dokumentów. Najwięcej dokumentów pochodzi ze zbiorów archiwalnych klasztoru Panien Franciszkanek w Krakowie, Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie, Archiwum Miasta Nowego Sącza, Archiwum Miasta Krakowa oraz ze zbiorów archiwalnych klasztoru oo. Cystersów w Szczyrzycu. Po wstępie znajduje się chronologiczny wykaz dokumentów opublikowanych w tomie. W publikowanych łacińskich dokumentach znajduje się kilkadziesiąt polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Na końcu tomu umieszczono indeksy osób, miejscowości, ksiąg i królów polskich oraz dostojników duchownych i świeckich dawnych księstw krakowskiego i sandomierskiego, rzeczowy oraz indeks z wyrazami polskimi i prawnymi. Ekscerpca Jana Łosia. Tom II kodeksu zawiera dokumenty z lat 1153–1333. We wstępie Piekosiński opisuje dokumenty, z których korzystał. Pochodzą one bądź z oryginałów, bądź z transumptów średniowiecznych, bądź z kopiarzy. Wśród tych ostatnich są m.in. kopiarz staniątecki, koprzywnicki, wachocki, wrocławski, jędrzejowski i miechowski. Znajdowały się one w archiwach klasztornych. Jedynym wyjątkiem był kopiarz koprzywnicki, który znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu pod sygn. Lat. Q II 433. Wydawca publikuje łacińskie dokumenty, w których można odnaleźć kilkadziesiąt polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Na końcu tomu wydawca zamieścił indeks osób, indeks miejscowości oraz

urzędów, indeks rzeczowy wraz z wyrażeniami polskimi i prawnymi. Ekscerpcja Jana Łosia. Tom III kodeksu zawiera dokumenty z lat 1333–1386. We wstępie wydawca zamieszcza informacje o dokumentach zawartych w tym tomie. Oprócz kopiarzy wymienionych w tomie wcześniejszym wykorzystane zostały także kopiarz wielicki oraz kopiarz miasta Biecz. Po wstępie zamieszczono chronologiczny wykaz wydanych dokumentów. Wydawca publikuje łacińskie dokumenty, w których można odnaleźć kilkadziesiąt głos polskich, wyróżnionych przez niego kursywą. Na końcu tomu znajdują się indeks osób, indeks miejscowości oraz urzędów, indeks rzeczowy wraz z wyrażeniami polskimi i prawnymi. Ekscerpcja Jana Łosia. Tom IV mieści w sobie dokumenty z lat 1386–1450. Wydane dokumenty pochodzą z różnych archiwów i bibliotek. Po słowie wstępnym, podobnie jak we wcześniejszych tomach, zamieszczono chronologiczny wykaz dokumentów. W publikowanych łacińskich dokumentach można odnaleźć kilkadziesiąt polskich głos, które wydawca wyróżnił kursywą. Na końcu tomu znajdują się indeks osób, miejscowości i urzędów oraz indeks rzeczowy. Ekscerpcja Jana Łosia.

MMAe IV Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400, wydali Piekosiński Franciszek i Szujski Józef, Kraków 1878. ~ Część pierwszą wydał Franciszek Piekosiński i zatytułowana jest *Liber actorum, resignationum necnon ordinationum civitatis Cracoviae 1300–1375*. W obszernym wstępie Józef Szujski zamieścił informację o historii Krakowa oraz o rękopisach dokumentujących tę historię. W tej części wydawca publikuje niemieckie i łacińskie zapiski pochodzące z najstarszej księgi miejskiej krakowskiej, liczącej 109 pergaminowych kart in folio. Księga ta znajduje się w Archiwum Państwowym w Krakowie, gdzie oznaczona jest sygn. I. Na końcu tomu autorzy umieścili indeks osób, indeks rzeczowy i wykaz wyrazów niemieckich. Część druga, z osobną paginacją, zatytułowana jest *Libri antiquissimi civitatis Cracoviae saeculi decimi quarti*. Składa się ona z trzech „podczęści”. Pierwsza, opracowana przez J. Szujskiego, zawiera zapiski z księgi nazwanej przez wydawcę księgą „proscriptionum et gravaminum”. Księga ta znajduje się w Archiwum Państwowym w Krakowie pod sygn. 863. Zapiski wydawca rozdzielił na dwie grupy: I. (s. 1–29) zawiera zapiski z lat 1361–1370, II. (s. 31–75) zapiski do r. 1391. Kolejna „podczęść”, oznaczona jako III., wydana także przez J. Szujskiego na s. 77–223, zawiera zapiski niemieckie i łacińskie z *Acta officii consularis Cracoviensis*. Znajduje się ta księga w Archiwum Państwowym w Krakowie pod sygn. 1420. W zapiskach nie ma glos polskich. W ostatniej „podczęści”, oznaczonej jako IV., wydanej przez F. Piekosińskiego na s. 225–343, znajdują się zapiski z kilku ksiąg miasta Krakowa, w których zawarte są rejestry przychodów i rozchodów miejskich z lat 1390–1393, 1395–1405 i 1407–1410. Księgi znajdują się w Archiwum Państwowym w Krakowie pod sygn. 427, 1587–1590. Na końcu części drugiej znajduje się indeks nazw osobowych i rzeczowych do wszystkich jej „podczęści”. W tym tomie nie ma polskich glos, oprócz nazw własnych.

MMAe V. VII Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506, t. I–II, wydał Piekosiński Franciszek, Kraków 1879, 1882. ~ Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa ukazał się w dwóch tomach, w czterech częściach. Numeracja stron obu tomów jest ciągła. Tom I stanowi część pierwszą i zawiera dokumenty dotyczące założenia i uposażenia miasta Krakowa, Kazimierza, Stradomia i Kleparza. Tom II zawiera część drugą, trzecią i czwartą kodeksu. W części drugiej zostały wydane dokumenty pochodzące z „samorządu gminnego”, tj. wilkierze, statuty cechowe itp. W części trzeciej znajdują się fundacje, bulle papieskie, przywileje biskupie, nadania królewskie na rzecz kościołów, testamenty i legaty znaczących mieszczan. W części czwartej zostały wydane dokumenty będące umowami „sprzedaży czynszów miejskich na widerkauf”. Dokumenty te zapisane były w języku łacińskim i niemieckim. Znajdują się w nich pojedyncze polskie glosy cytowane w Sstp wg nrów zapisek. Wydawca nie wyróżnia w tekście polskich wyrazów pospolitych. Na końcu II tomu znajduje się indeks osób i miejscowości, indeks ksiąg i królów polskich oraz indeks rzeczowy z wyrazami polskimi i obcymi. Indeksy są wspólne dla obu tomów. Ekscerpcja Jana Łosia.

MMAe XIII. XVI. XVIII *Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*, t. I–III, wydał Ulanowski B[olesław]. ~ Tom I. *Acta capitulorum Gneznensis, Poznaniensis et Vladislaviensis (1408–1530)*. Wydawca we wstępie charakteryzuje publikowane dokumenty. Akta z Archiwum Kapitulnego w Poznaniu obejmują okres między r. 1428 a 1523 i pochodzą z 8 ksiąg kapitulnych. Materiał piętnastowieczny z tych ksiąg mieści się na s. 1–173. Akta z Archiwum Kapitulnego we Włocławku zawierają zapiski z lat 1435–1518, znajdujące się w pierwszej księdze kapitulnej. Ma-

terial piętnastowieczny z tej księgi mieści się na s. 229–286. Akta gnieźnieńskie pochodzą z lat 1408–1530 i mieszczą się w 4 księgach kapitulnych. Materiał piętnastowieczny z tych ksiąg znajduje się na s. 305–570. We wstępie mieści się również spis rękopisów, z których pochodzi wydany w tym tomie materiał. W zapiskach znajdują się polskie glosy, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Tom II *Acta iudiciorum ecclesiasticorum dioecesium Gneznensis et Poznaniensis (1403–1530)*. We wstępie wydawca charakteryzuje zapiski z ksiąg konsystorskich oraz podaje spis rękopisów wykorzystanych w publikacji. W zapiskach znajdują się pojedyncze polskie glosy, wyróżnione w druku kursywą. Tom III podzielony jest na dwie części. Pierwsza zatytułowana jest *Acta iudiciorum ecclesiasticorum dioecesium Ploccnsis, Wladislaviensis et Gneznensis (1422–1533)*. Zapiski w tym tomie pochodzą z ksiąg sądów kościelnych diecezji plockiej, włocławskiej, z ksiąg sądu kościelnego w Gdańsku, Kaliszu i Wieluniu. Piętnastowieczne zapiski plockie znajdują się na s. 1–76, włocławskie na s. 217–271, kaliskie na s. 357–363, gdańskie na s. 365–377. Znajdujące się w łacińskich zapiskach polskie glosy zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Część drugą opracował Jan Czubek. Zawiera ona indeksy osób i miejscowości do wszystkich trzech tomów. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

MMAe XV Rachunki dworu króla Władysława Jagielly i królowej Jadwigi z lat 1388 do 1420, wydał Piekosiński Franciszek, Kraków 1896. – Publikowane w tym wydawnictwie rachunki pochodzą z odnalezionych we Lwowie ksiąg „podrzęctwa niepołomskiego” z lat 1388–1390 i rejestru Wątrótki „wielkorządcy krakowskiego” z lat 1418–1420 oraz z rejestrów przychodów i rozehodów skarbowych królewskich z lat 1388–1390, 1393–1395, 1403–1405 i 1411–1417, przechowywanych niegdyś w dawnym archiwum Komisji Rządowej Skarbu. W rachunkach tych można odnaleźć około 200 polskich glos wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Przedstawiane przez Piekosińskiego rachunki są nowym, znacznie poszerzonym wydaniem dokumentów wydanych przez Aleksandra Przedzickiego w *Życiu domowym Jadwigi i Jagielly z rejestrów skarbowych z lat 1388–1417*, Kraków 1854. Na końcu tomu znajdują się indeksy osób i miejscowości oraz indeks rzeczowy.

ModUag Zathy Jerzy, Fragment nieznanego modlitewnika staropolskiego z XIV wieku, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej, Rocznik XV, nr 1/2, Kraków 1964, s. 33–38. – J. Zathy w artykule opisuje historię pergaminowej karty, którą wydobyto z oprawy III części *Biblii* Pawła Paszkowica z Piotrkowa pochodzącej z XV w. Na karcie zapisano trzy polskie modlitwy o incypitach: *Ten jest dzień, Boże Jezu Kryste, Słodku niebieska krolewno* i fragment spowiedzi powszechnej. Wydawca podaje tekst modlitw zarówno w transliteracji, jak też w transkrypcji oraz zamieszcza fotografie rękopisu. Obecnie rękopis znajduje się w Bibliotece Jagiellońskiej i opatrzony jest sygn. 9999. W Sstp materiał datowano XV in. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. IV. Ekscerpcja Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

MonIur Monumenta Turis cura praepositorum Chartophylacio Maximo Varsoviensi edita. Pomniki Prawa, Varsoviae 1912 i nn.

MonIur II Księgi polskiej koronnej mietryki XV stoletija, t. I Księga nr 10 1447–1454 godow, wydali [Mysłowski Adolf i Graniczny Wacław], Varsoviae 1914. – Wydawcy publikują łacińskie dokumenty, w których można znaleźć kilkadziesiąt polskich glos, niewyróżnionych w druku. We wstępie wydawcy podają spis dokumentów wykorzystanych w tomie. Na końcu znajduje się indeks rzeczowy oraz indeks osób i miejscowości. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

MonIur III Księgi ławnicze miasta Starej Warszawy z XV wieku, t. I Księga nr 525 z lat 1427–1453, wydał [Ehrenkreutz Stefan], Warszawa 1916. – Wydawca publikuje łacińskie dokumenty, w których można znaleźć około 300 polskich glos, niewyróżnionych w druku. W przedmowie wydawca umieszcza informacje o wydawnictwach dotyczących ksiąg miejskich. Przedstawia rodzaje ksiąg miejskich oraz sposoby ich wydawania. Szczegółowo charakteryzuje i opisuje wydawaną księgę. Na końcu tomu znajduje się indeks rzeczowy, na końcu którego pod hasłem *Vulgarium verbu* znajdują się polskie wyrazy pospolite z podaną lokalizacją oraz indeks osób i miejscowości.

MonIur V VI Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV–XVI wieku, t. I. Księga oznaczona nr. 333 z lat 1417–1429, wydał [Włodarski Aleksander], t. II. Księga oznaczona nr. 334 z lat 1429–1433, wydał Włodarski Aleksander, Warszawa 1918, 1930. – W publikowanym łacińskim materiale można odnaleźć kilkaset polskich glos, wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. W przed-

moście Włodarski opisuje historię powstawania ksiąg metrykalnych. Dokładnie charakteryzuje księgę nr 333 i omawia poszczególne jej części. Na końcu tomu znajduje się indeks rzeczowy oraz indeks osób i miejscowości. W tomie drugim wydawca charakteryzuje księgę nr 334. W księdze znajduje się 650 aktów i zapisów, w których można odnaleźć kilkaset polskich głos, wyróżnionych w druku kursywą. Na końcu tomu znajduje się zestawienie zapisów w porządku chronologicznym, indeksy osób i miejscowości oraz indeks rzeczowy.

MonWlad Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis, Wladislaviae 1881 i nn.

MonWlad IV 1–34 Hussitica, Wladislaviae 1884. – Wydawca, którego nazwisko nie jest wymienione, publikuje wyciągi z lat 1480–1502 z ksiąg sądu kościelnego diecezji wrocławskiej i płockiej dotyczące husytów. W materiale znajdują się dwie polskie glosy, *klatki* i *stolnikowa*, niewyróżnione w tekście. Zapiska z pierwszą glosą została w Sstp zacytowana z wydania w *MMAe* XVIII nr 517, natomiast druga glosa w ogóle nie była wyekscerpowana.

MonWlad XXVI cf. *KatWloc* XLIII.

MPH Pomniki Dziejowe Polski. Monumenta Poloniae Historica, Lwów 1864 i nn.

MPH I Wyd. Bielowski August. – Wydawca publikuje łacińskie dokumenty, w których jest jedna polska glosa (*ceby* s. 397), wyróżniona w druku kursywą. W przedmowie wydawca przedstawia zawartość tomu, który obejmuje dokumenty albo ich fragmenty dotyczące Słowian i początków państwa polskiego od najdawniejszych czasów do XII w. Na s. 895–946 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych.

MPH II Wyd. Bielowski August, Lwów 1872. – Wydawca publikuje łacińskie dokumenty lub ich fragmenty dotyczące Słowian od r. 1141, w nich czasem „cytaty” z dokumentów wcześniejszych, do połowy w. XIV. Znajdują się w nich nieliczne polskie glosy, wyróżnione przez niego kursywą. Na s. 949–998 zamieszczony został indeks nazw osobowych i miejscowych.

MPH III Wydane przez lwowskich członków Komisji Historycznej Akademii Umiejętności, Lwów 1878. – Wydawcy publikują łacińskie dokumenty lub ich fragmenty dotyczące Polski. Obejmują one lata 965–1576. Znajdują się w nich nieliczne glosy polskie, wyróżnione w druku kursywą. Na s. 809–873 mieści się indeks nazw osobowych i miejscowych, opracowany przez Romana Maurera.

MPH IV Wydane przez lwowskich członków Komisji Historycznej Akademii Umiejętności, Lwów 1884. – Tom obejmuje łacińskie dokumenty lub ich fragmenty z bibliotek krakowskich i lwowskich, niewydane we wcześniejszych tomach. Są to żywoty, legendy i spis cudów błogosławionych i świętych związanych z Polską. Znajduje się w nich kilka polskich glos, niewyróżnionych w druku. Na s. 913–992 mieści się indeks nazw osobowych i miejscowych, opracowany przez Korneliusza Juliusza Flecka.

MPH V Wydane przez lwowskich członków Komisji Historycznej Akademii Umiejętności, Lwów 1888. – Wydawcy publikują dokumenty lub ich fragmenty z różnych wieków, pochodzące z archiwów kościelnych i klasztornych w Polsce. Glosy polskie występują jedynie w pergaminowym rkpsie Biblioteki Kapituły Płockiej o sygn. C 46 (w wydawnictwie na s. 444–464). Rkps ten, formatu quarto i „wielkiej objętości”, zawiera na k. 6–11 *Calendarium Plocense*. Wydawcy określają czas powstania rkpsu na XIV w. Glosy polskie są nazwami miesięcy. Wydawcy podają, że zostały one dopisane w XV w. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Na s. 1029–1168 znajduje się indeks nazw osobowych i miejscowych, opracowany przez Henryka Kopię.

MPKJ Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności w Krakowie, Kraków 1901 i nn.

MPKJ I 181–196 cf. *De morte*.

MPKJ II 295–309 Baudouin de Courtenay Jan, Roty przysięg z archiwum radomskiego, Kraków 1907. – Wydawca publikuje 91 polskich rot przysięg sądowych z lat 1415–1432 z ksiąg archiwum sądu miejscowego w Radomiu. Roty znajdowały się w pięciu księgach formatu dutki, z których dwie były oznaczone jako radomskie, dwie jako sandomierskie i jedna jako opoczyńska. W materiale tym jest 29 rot wydanych także w *AKFr* VIIIa 61–175 i stąd były one cytowane w Sstp.

MPKJ II 311–327 Czajkowski K[onstanty], Łoś J[an], Zabytki augustiańskie. – Autorzy przedstawiają pięć rkpsów XV-wiecznych, pochodzących z byłej biblioteki klasztoru oo. Augustianów

w Krakowie, w których występują teksty i glosy polskie. Obecnie rkpsy te znajdują się w Bibliotece Jagiellońskiej. Są to:

1. s. 311–316 rkps o sygn. B 213 (autorzy błędnie podają sygn. B 280), obecnie nr akc. 150/54. Pisany kilkoma rękami z XV w. Zawiera m.in.: a. zbiór łacińskich hymnów kościelnych z obszernymi komentarzami, w których znajdują się polskie glosy interlinearne. Wydawcy datują tę część rkpsu na pierwszą połowę XV w., glosy polskie na koniec XV w. W Sstp materiał datowano XV ex.; b. na k. 242r (wydawcy podają błędnie 232r) łacińsko-polski spis grzechów przeciwko Duchowi Świętemu. W Sstp materiał datowano XV p. pr.; c. od k. 244v (wydawcy podają błędnie 234v) rozpoczyna się łaciński tekst kanonu mszy świętej z polskim tłumaczeniem *cf. Msza IV*. Wszystkie zebrane polskie glosy wydawca wyróżnił w druku kursywą.

2. s. 316–323 rkps wydawcy nie podają dawnej sygnatury, obecnie nr akc. 110/56. Rkps, wg wydawców, napisany został około 1480 r. Na 24 kartach zachował się szczyłek zbioru kazań z polskimi glosami wewnętrznymi. Nad tekstem i na marginesach kazań na 20. i 21. niedzielę po Zielonych Świątkach wpisane zostały liczne polskie glosy, stanowiące prawie pełny przekład łacińskich kazań. Tekst polski wpisano w końcu XV lub na początku XVI w. W *ChrestWRz* (na s. 108–109) wydano, także w transkrypcji, kazanie na 20. niedzielę po Zielonych Świątkach. W Sstp materiał datowano XV ex.

3. s. 323–325 rkps o sygn. B 283, obecnie nr akc. 73/54. Rkps zawiera kazania *de tempore* z polskimi glosami wewnętrznymi oraz interlinearnymi i marginalnymi. Na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki znajduje się zapiska *Iste est liber Martini de Miedecz (?) anno Domini 1447*. Innych danych o chronologii rkpsu wydawca nie podaje. W Sstp glosy wewnętrzne datowano 1477, interlinearne i marginalne XV ex.

4. s. 325–326 rkps o sygn. B 282, obecnie nr akc. 70/54. Jest to kodeks z końca XV w. pisany jedną ręką. Wydawca zamieszcza polskie glosy z rkpsu zawierającego łacińskie kazania *de tempore*. Teksty kazań głosowane są wewnątrz, interlinearnie i marginalnie. W Sstp cały materiał datowano XV ex.

5. s. 326–327 rkps o sygn. B 239, obecnie nr akc. 153/54. Rkps zawiera łacińskie hymny i modlitwy brewiarzowe oraz kazania i skwence mszalne. Na wewnętrznej stronie spodniej okładki zapisano w języku polskim rejestr psalmów z pierwszymi dziesięcioma liczebnikami porządkowymi. Na k. 110r znajdują się trzy polskie glosy. Kodeks został zapisany przez Mikołaja z Brzeźcia, o czym świadczy zapis na k. 134v *explicitum epistolae quadragesimales anno Domini 1391 [...] per manus Nicolai de Brest*. W pierwszych tomach Sstp materiał datowano 1391, od t. VII datowano XV med.

Mniej więcej od 1954 r. w Sstp odczytania wydawców poprawiano i uzupełniano wg fotografii rkpsów. Glosy niewydane cytowano jako *MPKJRp II*. Ekscerpca Heleny Czerskiej.

MPKJ II 379–425 Łoś Jan, Jakóba syna Parkoszowego traktat o ortografii polskiej. ~ Wydawca przedstawia rkps Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1961, wg Wislockiego z XV w. Rkps zawiera m.in.: a. s. 3–16 *cf. Park*; b. w tekstach różnych na s. 68 polską glosę *przymowka*; c. na s. 405 łacińsko-polski słowniczek nazw pokrewieństwa. Materiał z poz. b i c wydawca zamieszcza na s. 379. W Sstp materiał z tych pozycji datowano *ca* 1460. Polskie glosy wydawca podaje kursywą.

MPKJ V 1–172 Łoś Jan. Mammotrekt z r. 1471, Kraków 1912. ~ Autor przedstawia rkps znaleziony przez Hieronima Łopacińskiego w pozostałościach pohenedyktyńskiej biblioteki w Kościelnej Wsi pod Kaliszem. Obecnie rkps ten znajduje się w zbiorach Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie pod sygn. 1713. Jest to papircowy rkps in quarto, liczący 359 k. Zawiera on różne teksty teologiczne, a na k. 133r–195r odpis słowniczka biblijnego łacińsko-polskiego, to jest mammotrektu nazwanego przez wydawcę kaliskim. W expl. data 1471. Glosy z tego rkpsu z ich łacińskimi odpowiednikami stanowią podstawę wydania Łośa. Dopelnieniem wydanej mammotrektu jest wybór glos z innego odpisu mammotrektu. Drugi odpis znajduje się w Bibliotece Królewskiej (obecnie Biblioteka Państwowa) w Berlinie, gdzie oznaczono go sygn. Ms. F 655. Weźniej rkps należał do biblioteki kościelnej w Lubiniu na Śląsku. W artykule nazwany jest on przez wydawcę mammotrektem lubińskim. W rkpsie nie podano daty jego powstania. Brückner w *R XXXIII* na s. 124 pisze, że „może on być współczesnym kaliskiemu, jeśli nie jest nieco wcześniejszym”. Wydawca w swoim opracowaniu zajmuje się porównaniem obu mammotrektów. Publikację kończy alfabetyczny wybór wyrazów z obu mammotrektów z podaniem ich lokalizacji biblijnych. W Sstp materiał z mammo-

trektu kaliskiego datowano 1471, z lubińskiego *ca* 1470. Do tomu VIII w Sstp cytowano materiał z obu mamotrektów ze skrótem *MPKJ V*. W latach 1977–1980 Wanda Żurowska-Górecka i Vladimir Kyas opublikowali w pracy *Mamotreky staropolskie* nowe wydanie obu zabytków. Od tomu IX w Sstp cytowano materiał z tego wydania ze skrótami *MamKal* i *MamLub*. ~ *Cf. MamKal, MamLub*.

MPKJ V 423–436 Łoś Jan, Dwa teksty staropolskie. I. Objawienia św. Brygidy, Kraków 1912. ~ Wydawca publikuje zachowany polski tekst objawień św. Brygidy z fotografią i pisze o rkpsie i jego właścicielu. Rkps znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 8007. Tekst zapisany jest na jednej mocno uszkodzonej karcie. Pracownia Sstp od 1971 r. posiada fotografie rkpsu, wg których korygowano odczytania wydawcy. W Sstp materiał datowano *XV med*.

MPKJ V 436–443 *cf. CyzPloc*.

Msza Kanon mszy św., Canon missae. – Kilkanaście odpisów polskiego przekładu kanonu mszy św., z których w spisie źródeł Sstp w I t. jedenaście wówczas znanych ponumerowano i ułożono chronologicznie. Odkrywane i wydawane w późniejszym czasie inne odpisy kanonu mszy otrzymywały kolejne numery bez zachowywania już kolejności chronologicznej. W większości nie są to tłumaczenia w postaci tekstu ciągłego, ale jedynie glosy wpisane nad tekstem łacińskim. Do końca XV w. kanon był często przepisywany. Bruckner pisze, że „modernizowano pisownię, lecz nie naruszając właściwego tekstu” (*R XXV* s. 259).

Msza I. 1413–1414 *R XXV* 260–264. – Na ten odpis kanonu składały się pojedyncze polskie glosy. Wydane są one przez Brucknera w przypisach oznaczonych II jako warianty do innego odpisu kanonu, u Brucknera podstawowego, stanowiącego w Sstp *Mszę VI*. Glosy te znajdowały się na k. 47v–56r w rkpsie *Ces. Bibl. Publ.* w Petersburgu o sygn. Lat. I F 131, pochodzącym z biblioteki oo. Benedyktynów w Sieciechowie. Rkps pisany był w 1413 i 1414 r. przez Maura (lub Macieja) z Hzy. Bruckner podaje, że w kanonie „młodsza ręka wpisała polskie tłumaczenie między rzędkami” (s. 258). W Sstp konteksty do cytacji z tego odpisu uzupełniano w ostrych nawiasach wg tekstu *Mszy VI*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Msza II. ca 1420 *R XXV* 259. – Wydawca publikuje polskie glosy nadpisane nad łacińskim tekstem kanonu, które znajdowały się na k. 315 rkpsu *Ces. Bibl. Publ.* w Petersburgu oznaczonego sygn. Lat. XVII O 131. Kanon z polskimi głosami występuje tuż za tekstem *Ordo sacerdotis preparantis se ad missam*. Wcześniej rkps należał do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Msza III. 1424 *MacDod* 50–67. – Polskie glosy kanonu, które wydał Maciejowski, znajdują się na k. 2r, 4r, 5v, 6r, 8r, 11v, 13v, 15v, 16r, 25v, 30v, 32r, 33v, 35r, 37r, 39r, 42r, 44r, 44v, 45r rkpsu należącego do Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu. Rkps znajdował się we Lwowie już przed rokiem 1852 i należał do prywatnych zbiorów Augusta Bielowskiego. Obecnie rkps znajduje się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu pod sygn. 2080. Maciejowski, wydając tekst kanonu, podał w przypisach również warianty innych polskich tłumaczeń kanonu z dwóch rkpsów Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, które odnalazł Łukasz Gołębiowski. Późniejszymi wydawcami tekstu *Mszy III* byli W. Wydra i W. R. Rzepka (*cf. ChrestWRz* s. 30–33) oraz M. Izykowska. *Teksty polskie w rękopisie ZNiO nr 2080*, Rozprawy Komisji Językowej XVI, Wrocław 1989, s. 122–131, którzy podali ten zabytek również w transkrypcji. Od 1953 r. Pracownia Sstp posiada fotografie rkpsu, na podstawie których sprawdzano odczytania wydawcy.

Msza IV. 1426 *MPKJ II* 313–316. ~ Polskie tłumaczenie kanonu wydali Czaykowski [Konstanty] i Łoś [Jan] w artykule *Zabytki augustiańskie*, gdzie wpisali mylną sygn. Biblioteki oo. Augustianów B 280 oraz podali nieprawidłową numerację stron, na których znajduje się *Msza*. Rkps oznaczony był sygn. B 213, a tekst kanonu znajduje się na k. 244v–249r. Obecnie rkps przechowywany jest w Bibliotece Jagiellońskiej, gdzie posiada sygn. akc. 150/54.

Msza V. XV med. R XXV 260–264. ~ Na ten odpis kanonu składają się pojedyncze polskie glosy. Wydane są one przez Brucknera w przypisach oznaczonych III jako warianty do innego odpisu kanonu, u Brucknera podstawowego, stanowiącego w Sstp *Mszę VI*. Glosy te znajdowały się

na k. 221–241 rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. XVII Q 140. Wcześniej rkps należał do świętokrzyskiego klasztoru Benedyktynów. Prawdopodobnym kopistą rkpsu był Stanisław z Krakowa. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Tadeusza Kałickiego.

Msza VI. 1456 R XXV 260–264. ~ Tekst kanonu wydał Bruckner Aleksander w artykule *Drobne zabytki języka polskiego* jako tekst główny. Niestety, nie podał on kart, na których zapisana była *Msza*. Rkps znajdował się w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu i opatrzony był sygn. I. at. I F 232. Wcześniej należał do klasztoru Benedyktynów w Sieciechowie. Prawdopodobnym kopistą był Jan Skotnicki, wikary kolegiaty Najświętszej Marii Panny w Sandomierzu. Oprócz kanonu w rkpsie znajdowały się traktaty św. Bernarda, Innocentego III, *Dieta saluis*, *Lumen animae*, *Sermo de beate Neminie*, *Griselda* Petrarcki oraz inne teksty teologiczne. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Mariana Kucali.

Msza VII. XV p. post. MacDod 50–66. ~ Polskie tłumaczenie kanonu, „ponadpisywane” nad tekstem łacińskim, wydane zostało przez Maciejowskiego w przypisach oznaczonych I jako warianty do innego odpisu kanonu, u Maciejowskiego podstawowego, stanowiącego w Sstp *Mszę III*. Rkps należał do Publicznej Biblioteki Warszawskiej, a następnie do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Na początkowych kartach widniał napis *Explicatio canonis missae* (jak informuje Maciejowski, tytuł prawdopodobnie nadany przez odkrywcę rkpsu Łukasza Gołębiowskiego). Obecnie rkps uważany jest za zaginiony.

Msza VIII. XV p. post. MacDod 50–66. – Na ten odpis kanonu składa się polskie tłumaczenie wydane przez Maciejowskiego w przypisach oznaczonych II jako warianty do innego odpisu kanonu, u Maciejowskiego podstawowego, stanowiącego w Sstp *Mszę III*. Rkps należał do Publicznej Biblioteki Warszawskiej, a następnie do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Obecnie rkps uważany jest za zaginiony.

Msza IX. XV p. pr. R XXV 258–259. – Fragment polskiego tłumaczenia kanonu, znajdującego się na k. 169–173 rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, wydał Aleksander Bruckner. Rkps oznaczony był sygn. Lat. I O 59. Wcześniej należał do Biblioteki Załuskich w Warszawie. Zawierał kazania i traktaty teologiczne, „nieraz z polskimi głosami”. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Msza X. XV med. PF V 77. – Kilkanaście polskich glos do łacińskiego kanonu wydał Lubicz Rafał [Łopaciński Hieronim] w artykule *Kilka zabytków języka staropolskiego*. Rkps znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1710. Polskie glosy do kanonu znajdują się na k. 236v–237v. W rkpsie znajdują się traktat o mszy, *Rubricae missarum*, kończące się krótkim objaśnieniem kanonu z wyrazami polskimi, traktaty moralne, św. Augustyna *De vita Christiana*, traktat Mikołaja z Błonia *Sacramentale* oraz traktat o małżeństwie.

Msza XI. 1496 PF V 78. – Na ten odpis kanonu składa się dziesięć polskich glos. Wydane są one przez Lubicza Rafała [Łopacińskiego Hieronima] w artykule *Kilka zabytków języka staropolskiego*. Rkps znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1706. Glosy do kanonu znajdują się na k. 21r, 39v i 40r. W rkpsie znajdują się również nuty do *Liber generacionis*, wierszowana *Summa sacrificiorum per Johannem Cardinalem*, opis wzięcia Konstantynopola przez Turków w r. 1453 i inne drobne teksty. Prawdopodobnym pisarzem tego rkpsu był Laurencius de Gyesky (Gieski). Od 1974 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia rkpsu, na podstawie których sprawdzano odczytania wydawcy.

Msza XII. ca 1431 S/Occ XXV 212–225. – Tekst kanonu łacińskiego wraz z polskimi głosami wydali Bolz Bogdan i Żurowska-Górecka Wanda w artykule *Głosy kanonu z lat 1428–1431 (z rękopisu gnieźnieńskiego nr 60)*, Poznań 1965. Obecnie rkps znajduje się w Bibliotece Katedralnej w Gnieźnie. Polskie glosy do kanonu znajdują się na k. 5r–7v. *Katalog Biblioteki Gnieźnieńskiej* z 1877 r. oznacza ten rkps jako Sancti Thomae de Aquino *Summa*. Rkps najprawdopodobniej pochodzi z Krakowa, o czym świadczą wymieniane w nim często osoby biskupa i rektora szkoły szpitalnej w Krakowie. Skrót źródła wprowadzono w t. V.

Msza XIII. 1476 *GIWp* 64–66. ~ Na ten odpis kanonu składają się pojedyncze glosy. Wydane są one przez Wojtkowskiego Juliana. Rkps znajduje się w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Jest oprawiony z dwoma inkunabulami i ma sygn. Inc. Q 592–593. Traktat o mszy zaczyna się od słów *Sequuntur nobilia bona super canonem et eius expositionem*. Polskie glosy znajdują się na k. 2r, 3r, 3v, 4v, 5r, 6r, 7r, 8r, 9v, 10r, 11v. Polskie glosy interlinearne są tej samej ręki, co tekst główny. Rkps pochodzi z kościoła *in Szade* (prawdopodobnie wieś Szadek) i należał do księdza z Brudzewa. W późniejszym okresie rkps trafił do klasztoru Bernardynów w Kule nad Wartą. Skrót źródła wprowadzono w t. V.

Msza XIV. 1446–1447 *GIKórn* II 180–188. ~ Glosy do kanonu opublikował Muszyński Michał wraz z tekstem łacińskim i transkrypcją. Tekst kanonu znajduje się na k. 93r–95v rkpsu Biblioteki Kórnickiej. Rkps oznaczony jest sygn. BK 116. O jego pochodzeniu i wcześniejszych losach nie wiadomo. Rkps zawiera ponadto Pseudo-Arystotelesa *Secreta secretorum*, Andreasa de Escabara *Generalis catholicorum confessio*, modlitwy, słownik terminów liturgicznych oraz traktaty teologiczne. Od 2002 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe tego odpisu *Mszy*. Skrót źródła wprowadzono w t. V.

Msza XV. 1429 *GIJag* 94–95. ~ Pojedyncze glosy polskie do kanonu wydały Kowalczyk Maria, Belcarzowa Elżbieta i Wysocka Felicja. Rkps, w którym na k. 23v zapisane są glosy polskie do łacińskiego kanonu, znajduje się w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygn. 2236. Zawiera m.in. *Questio de sacramento eucharistie*, *De ordinibus seu tractatio*, kanon oraz liczne drobne teksty teologiczne. Skrót źródła wprowadzono w t. VIII.

Msza XVI. 1433 *SIOcc* XIV 105–112. ~ Tekst kanonu łacińskiego z polskim przekładem wydali Rzepka Wojciech Ryszard i Wydra Wiesław w artykule *Saropolski kanon mszy z 1433 roku*, zamieszczając tam również współczesną transkrypcję. Rkps znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie, gdzie opatrzony jest sygn. akc. 9889. Uprzednio rkps należał do Biblioteki Baworowskich we Lwowie i oznaczony był sygn. 1324. Do Biblioteki Baworowskich trafił ze zbiorów Zygmunta Czarnieckiego z Ruska. Tekst *Mszy* wraz z polskimi glosami znajduje się na k. 68r–70v. Kanon, jak informuje notatka na k. 79v, został zapisany przez Marcina z Golucina, który przebywał wówczas w Raciążu. Rkps oprócz kanonu mszy zawiera żywot Maryi, liczne teksty liturgiczne, m.in. perykopy ewangeliczne, benedykcje, litanie z nutami i modlitwy. Skrót źródła wprowadzono w t. X.

Msza XVII. *XV p. post.* *GIPolB* 25. ~ Na ten odpis kanonu składają się nieliczne polskie glosy. Wydane są one przez Belcarzową Elżbietę w artykule *XV-wieczne polonica w zbiorach Państwowej Biblioteki Publicznej im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie*. Rkps, zawierający polskie glosy do kanonu jedynie na k. 3v, opatrzony jest sygn. Lat. IO 157. Skrót źródła wprowadzono w t. X Sstp, ale do bieżącego materiału Sstp nie wszedł żaden wyraz. Datę glos ustalono jako *XV p. post.* Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie.

MW Modlitwy Wacława. Zabytek języka polskiego z wieku XV [...] z dołączeniem glos polskich, powtórnie wydał Malinowski Lucjan, Kraków 1887. Akademia Umiejętności. ~ Wydawnictwo zawiera psalmy i modlitwy w układzie godzin kanonicznych, czyli godzinck o Matce Bożej, o św. Annie i o Aniele Stróżu, s. 1–60. Rkps, znajdujący się obecnie w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie pod sygn. Codices Slavici Ms VI nr 2, pochodzi z klasztoru Kartuzów w Czerwonym Klasztorze pod Lechnicą nad Dunajcem. Pisany był w Krakowie ręką magistra Wacława Ubogiego z Brodni. Nie jest datowany, ale wg Wisłockiego powstał około r. 1482. Na k. 113v jest fragment *Wierzę* (cf. *Wierzę* 13), a na k. 41v–42v *Salve Regina* (cf. *SalveReg* 11). W Sstp materiał cytowano wg kart rkpsu bez daty, ale w odpowiednim miejscu chronologicznym, między r. 1482 a 1483. Poprawki tekstu wg *Pocz* 214 oraz wg fotokopii, co podkreślono specjalną uwagą w III t. Sstp na s. 482. Od 1956 r. Pracownia Sstp ma fotokopie rkpsu i wg nich cytowano materiał zabytku. Najnowsza bibliograficzna wzmianka o rkpsie, wraz z fragmentami tekstu w transliteracji i transkrypcji, w *Chrest- WKz* na s. 34–37. Autorzy oceniają czas powstania zabytku na ostatnią ćwierć XV w. Fkskserpcja m.in. Stanisława Urbańczyka.

MW gl. Modlitwy Wacława [...] zob. wyżej. Glosy ze s. 63–69, cytowane wg stron wydania. ~ Wydanie zawiera glosy polskie z trzech piętnastowiecznych rkpsów łacińskich, często odczytane niepo-

prawnie, czasem w ogóle opuszczone. Część poprawek i uzupełnień u Łosia (*Pocz 77, Zab 104*). Autor dołączył do wydania *Uwagi nad pisownią i językiem glos* oraz słowniczek, w którym podaje też lokalizację poszczególnych wyrazów. W Sstp polski materiał językowy wszystkich trzech rkpsów był od r. 1956 często poprawiany i uzupełniany wg fotokopii, co podkreślono specjalną uwagą w III t. Sstp na s. 482. Materiał cytowano bez daty, ale w odpowiednim miejscu chronologicznym, między r. 1482 a 1483, chociaż rkps nr 64 jest z pewnością wcześniejszy o kilkadziesiąt lat. Wydawca publikuje polskie glosy z następujących rkpsów:

1. s. 63–64 kilkadziesiąt glos z rkpsu nr 64, znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Budapeszcie. Jest to papierowy kodeks zawierający kilkanaście różnych tekstów religijnych, skopiowanych w latach 1440–1447 (takie daty występują w rkpsie), liczący 326 kart. Pisany był ręką magistra Wacława Uhogiego z Brodni, którego imię pojawia się na kilku kartach kodeksu. Glosy polskie znajdują się w tekście omawiającym siedem grzechów głównych, na końcowych kartach rkpsu (319–321). Ekscerpcja m.in. Stanisława Urbańczyka.

2. s. 64–68 ponad sto glos z rkpsu nr 79, znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Budapeszcie a pochodzącego z klasztoru Kartuzów w Czerwonym Klasztorze pod Lechnicą nad Dunajcem. Jest to papierowy kodeks, liczący 234 karty, zawierający trzy teksty religijne z w. XV. Pisany był w Krakowie ręką magistra Wacława Uhogiego z Brodni. Na wierzchniej jego okładce jest zapiska z datą 1489, kiedy to rkpsy Wacława Uhogiego dostały się do Lechnicy. Główną część rkpsu stanowi *Postilla epistolarum dominicalium* i w niej znajdują się prawie wszystkie polskie glosy.

3. s. 68–69 około pięćdziesięciu glos z rkpsu nr 100, znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Budapeszcie. Rkps liczący 265 kart zawiera cztery ewangelie oraz listy Jakuba, Piotra, Jana i Judy. Wewnątrz, na spodniej okładce, naklejona jest karta, na której znajdują się łacińskie i polskie synonimy nazw siedmiu grzechów głównych oraz kilka innych glos polskich. Wydawca nie zamieszcza żadnych danych o pisarzu ani bliżej nie określa czasu powstania zabytku, pisząc tylko, że jest piętnastowieczny. Glosy z tego rkpsu odczytane są przez wydawcę poprawnie i bez żadnych opuszczeń.

NAS Nehring [Władysław], *Altpolnische Sprachdenkmaler*, Berlin 1886. ~ Z tym skrótem nie ukazały się w Sstp żadne cytaty, wszystkie bowiem teksty cytowane były wg nowszych wydań.

Naw Książeczka do nabożeństwa Jadwigi księżniczki polskiej, według pierwotnego wydania z r. 1823 powtórnie wydał Motty Stanisław, Poznań–Warszawa 1875. ~ Jest to tzw. *Modlitewnik Nawojki*. Zabytek liczący ponad 250 s. pochodził z końca XV w. Była to niewielka pergaminowa książeczka formatu 16, zawierająca modlitwy. Rkps na początku XVII w. należał do kardynała Bernarda Maciejowskiego, następnie do jego siostry Anny Wapowskiej oraz jej wnuka, jezuity Stanisława Wapowskiego. Wapowski ufundował na modlitewnik srebrną skrzyneczkę i całość ofiarował w 1634 r. jakiemuś kościołowi, prawdopodobnie jezuitskiemu. Po kasacie zakonu jezuitów (1773 r.) jakiś były jezuita podarował ją rodzinie Gozimirskich. Pierwszy wydawca zabytku Jan Motty pożyczył go od Ksawerego Gozimirskiego. Później rkps był w posiadaniu Julii Wołowiczowicz z Działynia pod Gnieznem. Po r. 1836 zaginął. Dzieje zabytku przedstawione zostały we wstępie do wydania oraz uzupełnione przez autorów *ChrestWRz* na s. 37, którzy zamieszczają na s. 37–39 tekst pierwszych 12 k. zabytku, także w transkrypcji. W wydaniu Stanisława Motty'ego zostały zamieszczone również faksymilia 48 pierwszych kart rkpsu. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między *Pud* i *Skargą*, nie podając jednak daty przy cytatach.

Ojez Ojciec nasz – Modlitwa Pańska – Oratio Dominica. ~ Przekład dochował się w licznych odpisach. Ustawy synodu wrocławskiego z 1248 r. nakładały na duchowieństwo obowiązek głośnego odmawiania *Ojciec nasz* i *Wierzę* z wiernymi w czasie mszy świętej. Dotychczas odnaleziono 21 różnych odpisów z okresu do końca XV w., z których każdy ma swoją datę w spisie źródeł Sstp., ale materiał cytowano bez dat. W artykułach słownikowych modlitwa ta jest umieszczana w chronologii po roku 1400 razem z innymi modlitwami codziennymi, ponieważ uważa się, że w tym okresie powstały pierwsze ich tłumaczenia na język polski.

Ojez I. 1407 *Vrtel* 49–50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na jednej z końcowych kart (268v)

pergaminowego kodeksu ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 825. Kodeks zawiera różne traktaty medyczne. S. Vrtel-Wierczyński w swoim wydaniu w nawiasach okrągłych podaje wyrazy przekreślone przez pisarza. Modlitwa była wielokrotnie wydawana; ostatnie wydanie, także w transkrypcji, oraz informacja o rkpsie w *ChrestWRz* s. 25. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografie rkpsu, wg których korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 2. ca 1415 *Vrtel* s. 49–50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na k. 98v rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 168L zawierającego *Compendium theoloyce veritatis* Tomasza z Akwinu. Wydawca w nawiasach okrągłych podaje rozwiązanie skrótów stosowanych przez pisarza. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 3. XV in. *LeleBibl* I s. 39. *R* XXIV 355–356. Tekst modlitwy wydany w r. 1823 przez Lelewela Joachima w rozdziale o sztuce drukarskiej w książce *Bibliograficznych ksiąg dwoje*. ~ Lelewel przytacza tekst modlitwy w przypisie na s. 39, nie podając sygnatury rkpsu, w którym się ona znajduje. Pisze on natomiast, że modlitwa pochodzi z r. 1400 z rkpsu Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Sygnaturę tego rkpsu podaje na s. 355 Aleksander Bruckner w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. II, zamieszczonych w *R* XXIV. Cytuje także na s. 355–356 kilka wyrazów z tego odpisu *Ojcz*. Odpis pochodzi z rkpsu o sygn. Lat. I F 49 z Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Rkps ten prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Ojcz 4. ca 1440 *R* XXIV s. 77. Tekst modlitwy wydany w r. 1895 przez Brucknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. I, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw* na s. 38–97. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy znajdujący się na przedostatniej karcie (190v) rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1297. Rkps ten był darem kanonika plockiego Jakuba z Piotrkowa, jemu też przypisuje się autorstwo polskich tekstów. Rkps opisał W. Wisłocki w swoim *Katalogu*. Najnowsze informacje o rkpsie w *ChrestWRz* na s. 23–24. Pracownia Sstp od 1956 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 5. ca 1450 *PF* IV 580. Tekst modlitwy wydany w r. 1892 przez Brucknera Aleksandra w opracowaniu *Kazania husyty polskiego*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Prac Filologicznych*. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy pisany prawdopodobnie przed połową XV w., znajdujący się na k. 273v rkpsu o sygn. Lat. I Q 146 z Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Rkps ten pochodził ze zbiorów Uniwersytetu Warszawskiego, prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 6. ca 1450 *PamLit* IX 317–318. Tekst modlitwy wydany w r. 1910 przez Bernackiego Ludwika w artykule *Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego*, zamieszczonym w *Pamiętniku Literackim*. ~ Tekst tego odpisu *Ojcz* nasz pochodzi z rkpsu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 4500. Jest to rkps składający się z jednej karty, zawiera modlitwy katechizmowe odmawiane wraz z wicnymi przez kapłana po kazaniu. Pochodzi on z połowy XV w. Pracownia Sstp od 1964 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Ojcz 6a. XV p. pr. *MacDod* 102. Tekst modlitwy wydany w 1853 r. przez Maciejowskiego Wacława Aleksandra w *Dodatkach do piśmiennictwa polskiego*. ~ Ten odpis modlitwy jest jej fragmentem od początku do słów: „by <dź> tva wola”. Pochodzi on z rkpsu nr 161 Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, w którym znajdują się tzw. kazania trzemeszneńskie z końca XV wieku. Tekst tego odpisu, zapisany na k. 37v, wpleciony jest w tekst kazań. Cały rkps, z wyjątkiem kart 41–53, pisany był przez Michała z Janowca. Maciejowski nie ustrzegł się błędów w odczytaniu tekstu. W Sstp poprawki naniesiono wg odczytania i wydania tego rkpsu w r. 1981 r. przez Elżbietę Belcarzową w *Głosach polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, cz. I. Do końca t. VIII w Sstp modlitwę błędnie datowano za wydaniem W. A. Maciejowskiego XV p. pr. Od t. IX przyjęto datę ca 1500, bowiem Elżbieta Belcarzowa stwierdza (*GłKazB* I s. 9), że prawie cały rkps pisany był w latach 1490–1497. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 7. 1460 *Bandt* nr 1. Tekst modlitwy wydany anonimowo w r. 1826 przez Bandtkiego Jerzego Samuela w pracy *Ojciec nasz. Modlitwa z rozmaitych rękopismów i druków starożytnych w języku polskim i w innych dialektach słowiańskich*, Wrocław 1826. ~ Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w rkpsie nr II F 63 na karcie 112v z napisem *Dominica ora in Polonico*. Rkps ten jest XV-wiecznym kodeksem papierowym in folio. Zawiera m.in. *Statuta synodalia Wratislaviensia* (k. 85r–122r). Był on pierwotnie własnością Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, następnie kolegiaty w Nysie, po sekularyzacji klasztorów, po r. 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Modlitwa jest wpisana inną ręką niż pozostałe teksty. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17–18.

Ojcz 8. 1446–75 *JA* 1 72. Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der alttschechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu nr I Q 83. Jest to XV-wieczny kodeks papierowy in quarto zawierający m.in. *Statuta synodalia episcopi Wratislaviensis* (k. 162r–178r). Na k. 169v zapisano tekst *Ojciec nasz*. Rkps pochodził z klasztoru Dominikanów we Wrocławiu, stamtąd po r. 1810, po sekularyzacji klasztorów, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 9. 1446–75 *JA* 1 72. Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der alttschechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu I Q 69. Jest to XV-wieczny kodeks papierowy in quarto zawierający m.in. *Statuta Conradi episcopi Wratislaviensis* (k. 136v–153v). Na k. 144v zapisano tekst *Ojciec nasz*. Rkps pochodził z klasztoru Kanoników Regularnych w Żaganiu, po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16.

Ojcz 10. 1446–75 *Sep* 76–7. Tekst modlitwy wydany w r. 1912 przez Seppelta Fr[anza] X[avera] w pracy *Die Breslauer Diözesansynode vom Jahre 1466*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu I F 91. Rkps jest XV-wiecznym kodeksem zawierającym m.in. *Conradi episcopi Wratislaviensis statuta synodalia anno 1446 edita* (k. 236r–246r). Tekst modlitwy zapisany jest na k. 241r, poprzedzony niemieckimi modlitwami i zapisany tą samą ręką, co cały tekst statutów. Kodeks znajdował się w bibliotece kolegiaty w Głogowic, po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Ojcz 11. 1475 *Vrtel* s. 49–50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Ten odpis modlitwy pochodzi z inkunabułu drukowanego w r. 1475 we Wrocławiu przez drukarza Kaspra Elyana. Jest to pierwszy tekst polski, który ukazał się drukiem. Inkunabuł ten zawiera *Statuty synodalne biskupa wrocławskiego Konrada*. S. Vrtel-Wierczyński wydał tę modlitwę z egzemplarza Biblioteki Uniwersyteckiej w Pradze, obecnie Biblioteka Narodowa (Narodní knihovna), o sygn. 39 G 6 adl. I. Tekst pisany jest na k. 5v. Zawiera on liczne czechizmy. Wydawca w nawiasach okrągłych podaje litery oznaczone przez pisarza skrótem. Egzemplarz, z którego korzystał Vrtel, trafił do Biblioteki Uniwersyteckiej pod koniec XVIII w. Uwagi dotyczące wcześniejszych dziejów inkunabułu uległy zatarciu lub zniszczeniu. W Polsce znajdują się jeszcze dwa egzemplarze tego inkunabułu, we Wrocławiu i Gnieźnie.

Ojcz 12. *posr* 1479 *R* XXV 243. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w artykule *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku* zamieszczonym w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy pochodzi z rkpsu przechowywanego w zbiorach Biblioteki XX Czartoryskich

w Krakowie o sygn. 3729. Rkps pisany jest, według Brucknera, po roku 1479. Polski tekst *Ojciec nasz* zapisany jest po tekście łacińskim na k. 383r. Aleksander Bruckner cytuje tylko pięć wyrazów z tej modlitwy, ciekawych według niego ze względów graficznych. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografie rkpsu, wg których uzupełniano materiał, od 2004 r. posiada fotografie cyfrowe zabytku.

Ojcz 13. XV ex. R XXV 142. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w artykule *Kazania średniowieczne*, cz. III, zamieszczonym w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Tekst modlitwy znajdował się na k. 325v rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 222 zawierającym *Sermones de tempore*. Wydawca przytoczył tylko 3 wyrazy modlitwy. Rkps pochodził z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Ojcz 14. XV ex. SKJ I 150. Tekst modlitwy wydany w r. 1880 przez Chomętowskiego Władysława w *Zabytkach języka polskiego z XV wieku w rękopisach Biblioteki Ordynacji Krasińskich* wydanych w tomie *Sprawozdań*. ~ Tekst modlitwy pochodzi z rkpsu ze zbiorów Joachima Lelewela przekazanych w darze przez Prota Lelewela dla Biblioteki Krasińskich. Jest on zapisany w rkpsie po fragmentach kazania w języku polskim i modlitwach w języku łacińskim i polskim. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. ~ Cf. *SKJ I 142–154 poz. 4.*

Ojcz 15. ca 1500 LeIBibl I s. 40. Tekst modlitwy wydany w r. 1823 przez Lelewela Joachima w rozdziale o sztuce drukarskiej w książce *Bibliograficznych ksiąg dwoje*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy zapisany jest gotyckim pismem w inkunabule drukowanym w Norymberdze w końcu XV w. u Holtzera, jak podaje wydawca. Inkunabul zawiera *Modus confitendi*. Wydawca nie podaje żadnych innych szczegółów dotyczących tego tekstu. Wydaje się, że tekst nie zachował się do dzisiaj. Wydanie J. Lelewela zawiera błędy pochodzące albo z odczytania wydawcy, albo od pisarza. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Ojcz 16. ca 1500 PF I 352. Tekst modlitwy wydany w r. 1885 przez Bystronia Jana w artykule *Rozbiór porównawczy znanych dotąd najdawniejszych (z w. XIV i XV) tekstów Modlitwy Pańskiej. Pozdrowienia anielskiego, Składu apostołskiego i Dziesięciorga przykazania* opublikowanym w *Pracach Filologicznych*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w inkunabule Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. Inc. 85 II. Został zapisany na karcie pergaminowej in quarto, doklejonej do inkunabułu zawierającego *Traetatus sacerdotalis de sacramentis* Mikołaja z Błonia. tłoczono go w Strashburgu w r. 1487. Wydawca określa pismo modlitwy na przelom XV i XVI w. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe zabytku od 2004 r.

Ojcz 17. ca 1500 Rozm 273–274. Tekst modlitwy wydany w r. 1907 przez Brucknera Aleksandra w *Rozmyślaniu o żywocie Pana Jezusa*. ~ Tekst modlitwy *Ojciec nasz* pochodzi z rkpsu Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu, sygn. L.M.S. nr 14. Modlitwa *Ojciec nasz* została zapisana na k. 273–274 rkpsu. Po II wojnie światowej rkps trafił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, gdzie posiada sygnaturę 8024 III. Nowe krytyczne wydanie zabytku wydali w latach 1998–2000 Keller Felix i Twardzik Wacław, *Rozmyślanie przemyskie*. ~ Cf. *Rozm.*

Ojcz 18. ca 1500 GłWp 17. Tekst modlitwy wydany w r. 1965 przez Wojtkowskiego Juliana w *Głosach i drobnych tekstach polskich do 1550 roku*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy zapisany jest na nie-liczbowanej k. I w inkunabule zawierającym *Sermones dominicales per totum annum* Antoniusa de Bitonto. Inkunabul znajduje się w Bibliotece Seminarium Diecezji Włocławskiej i posiada sygn. Inc. O 55. Na końcu książki wydawca dołączył fotokopię tego tekstu. Numer tego odpisu pojawił się w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w tomie V. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Ojcz 19. ca 1500 GłKórn II 215–216. Tekst modlitwy wydany w r. 1968 przez Muszyńskiego Michała w *Zapiskach i niektórych tekstach polskich w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do r. 1550*, cz. II, opublikowanym w *Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej*. ~ Ten odpis *Ojciec nasz* pochodzi z rkpsu BK nr 1639, będącym niewielką kartą pergaminu, używanego dawniej jako karta ochronna małego rkpsu. Obecnie przechowywany jest osobno. M. Muszyński określa pismo polskie na bliskie przelomu XV i XVI w. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Odpis cytowany jest w Sstp od t. V. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Ojcz 20. ca 1464 SłOcc LIX 186. Tekst modlitwy wydany w r. 2002 przez Wydrę Wiesława w artykule *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasnogórskiej Bi-*

blioteki oo. Paulinów zamieszczonym w kolejnym tomie *Slavii*. – Ten odpis modlitwy *Ojciec nasz* stanowi kilka fragmentów z jej końca, które udało się odczytać wydawcy z uszkodzonego przez wilgoć rkpśu z Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze o sygn. II 37. Rkpś liczy 284 k. Główną jego częścią są kazania de tempore, przepisane przez Piotra z Miłostawia około 1464 r. Tekst *Ojciec nasz* zapisano na ostatniej, 283v, karcie, po niej znajduje się połowa pergaminowej karty ochronnej. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Materiał zostanie wykorzystany w suplemencie Sstp.

OlkAkt Waškowski Wawrzyniec, *Z przeszłości Olkusza. Aktów dyplomatycznych* 43, Bochnia 1891. – W dokumentach zawartych w opracowaniu znajduje się tylko jedna polska głosa odczytana przez wydawcę jako *targowicz*. Występuje ona w rkpśie Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie nr 1198. Dokument ten został ponownie wydany w 1963 r. przez S. Kurasia w *Zbiorze dokumentów małopolskich z lat 1421–1441 (DokMp II 196)*, który tę głosę odczytał jako *targowe*. W Sstp zacytowano ten przykład z wydania Kurasia. – *Cf. DokMp II*.

OpMog Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile, opracowana przez Towarzystwo Naukowe Krakowskie, cz. I–II, Kraków 1867. – Część pierwsza zawiera wiadomości historyczne o Mogile i klasztorze Cystersów. W części drugiej wydawca zamieszcza chronologicznie 187 dokumentów z klasztoru mogińskiego z oryginału lub odpisów z lat 1220–1732, z których 157 dotyczy czasów do r. 1500. Miejszcą się one w wydawnictwie na s. 1–144. Ponadto, w dodatku, na s. 176–177 są jeszcze dwa piętnastowieczne dokumenty. Po wstępie, w którym autor omawia źródła i metody ich opracowania, znajduje się chronologiczny wykaz dokumentów drukowanych w tej części. W dokumentach znajduje się kilkanaście głos polskich niewyróżnionych w tekście. Na s. 183–251 znajdują się indeksy nazw osobowych, osób wg godności, nazw miejscowych oraz indeks rzeczowy, uwzględniający także wyrazy polskie.

OrtBr Brückner A[leksander], *Die Magdeburger Urtheile. Ein Deutschen Rechtes in polnischer Sprache aus der Mitte des XV Jahrhunderts*, Archiv für slavische Philologie, herausgegeben von Jagić V[atrosław], t. VI, Berlin 1882, s. 319–392, t. VII, Berlin 1884, s. 525–574. – W pierwszej części artykułu, we wstępie, Brückner opisuje historię recepcji prawa magdeburgskiego na terenie Polski. Następnie porównuje polskie tłumaczenie ortyli z rkpśu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 50 z tekstem niemieckim ortyli z rkpśu Biblioteki Jagiellońskiej nr 399 oraz rkpśu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 2012. W drugiej części artykułu Brückner podaje charakterystykę pisma i języka polskiego tekstu ortyli. W opisie fonetycznych, fleksyjnych i leksykalnych zjawisk językowych autor wykorzystuje przykłady z ortyli (przytacza łącznie około 1000 wierszy, tj. niecałe 10% całości tekstu) z rkpśu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 50. Do t. V w Sstp materiał cytowano z tego wydania ze skrótem *OrtBr VI* i *OrtBr VII*, później z nowego pełnego wydania J. Reczka i W. Twardzika ze skrótem *OrtOssol*. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między data *ca* 1455 a datą 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. – *Cf. OrtOssol*.

OrtCel Słowniczek łacińsko-polski wyrazów prawa magdeburgskiego z wieku XV. Przedruk homograficzny z kodeksu kórnickiego, objaśnił Celichowski Zygmunt, Poznań 1875. – Słowniczek znajduje się na k. 117r–122v rkpśu Biblioteki Kórnickiej o sygn. BK 801, zwanego Kodeksem Działyńskich I. Pisany jest ręką 2 połowy XV w. Na k. 129r znajdują się *Vocabula iuris provincialis et feodalis*, które Celichowski wydał we fragmentach. Od grudnia 2002 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe rkpśu. Materiał polski z kart pominiętych przez Celichowskiego od tomu VII w Sstp jest cytowany za wydaniem M. Muszyńskiego w II tomie *Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej* z 1968 r. ze skrótem *GłKórni II*. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między data *ca* 1455 a datą 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. – *Cf. GłKórni II* poz. 7.

OrtEstr Estreicher Stanisław, *Nieznane teksty ortyli magdeburgskich, [w:] Studia staropolskie. Księga ku czci Aleksandra Brücknera*, Kraków 1928, s. 112–126. – *Cf. OrtRp*.

OrtKat Kałużniacki Emil, Die polnische Recension der Magdeburger Urtheile und die einschlagigen deutschen, lateinischen und ezechischen Sammlungen, Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Class der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften CXI, Wien 1886, s. 113–330. ~ Kałużniacki w swoim opracowaniu omawia kolejno zachowane rkpsy z polskim tłumaczeniem ortyli magdeburskich i porównuje je pod względem zawartości. Następnie zestawia polskie przekazy z niemieckimi, łacińskimi i czeskimi. W ostatnim rozdziale podsumowuje wyniki swoich badań. Na końcu artykułu w dodatku (s. 324–330) autor zamieszcza spis tytułów łacińskich do 268 polskich ortyli z rkpsu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 50. Kałużniacki wydał fragmenty (około 1570 wierszy, tj. niecałe 15% całości tekstu) tego rkpsu. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a datą 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. Do t. V w Sstp materiał cytowano z tego wydania, później z nowego pełnego wydania J. Reczka i W. Twardzika ze skrótem *OrtOssol*. ~ *Cf. OrtOssol*.

OrtLel Joachim Lelewel. Słownik 87 wyrazów. Vocabula iuris Meydeburgensis kolo roku 1455 pisany przez p. s. Polska wieków średnich czyli Joachima Lelwela w dziejach narodowych polskich postrzeżenia, t. IV, Poznań 1851, s. 232–235. ~ Wydawca zamieszcza fragment słowniczka znajdującego się na k. 117r–122v rkpsu o sygn. BK 801, zwanego Kodeksem Działyńskich I. Kodeks jest własnością Biblioteki Kórnickiej. Słowniczek pisany jest ręką 2 połowy XV w. Do t. VIII włącznic materiał z tego źródła cytowano w Sstp obok przykładów z *OrtCel*. Od t. IX źródło to zostało usunięte z kanonu źródeł Sstp po ustaleniu, że jest ono wydaniem fragmentu tego samego zabytku, który wydał Zygmunt Celichowski. ~ *Cf. OrtCel*.

OrtMac Wyroki sądów miejskich czyli ortyle. *MacPraw* 19–145. ~ Rkps, w którym znajduje się ten odpis ortyli, nazywany był także skalecki, Stronczyńskiego lub Baworowskich. Znajdował się on w Bibliotece Baworowskich pod sygn. 954 O. Rkps pochodzi z r. 1500 i pisany był prawdopodobnie przez Wojciecha Szurkowskiego (Żurkowskiego?) z Ponieca. Obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9837. Rkps zawiera 270 rozdziałów ortyli. Od r. 1962 w Sstp sprawdzano odczytania wydawcy z fotografiami rkpsu. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. Ekscerpcja wybiórca Jana Łosia, uzupełniona częściowo przez Aleksandrę Ziętkównę. Od 2003 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe rkpsu.

OrtOssol Najstarsze staropolskie tłumaczenie ortyli magdeburskich wg rkpsu nr 50 Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, opracowali i wydali Reczek Józef i Twardzik Wacław. Cz. II. Transliteracja i transkrypcja tekstu, Wrocław 1972. ~ Polski tekst ortyli znajduje się w rkpsie na k. 26r–105r. Poprzedzony jest (na k. 11r–22v) rejestrem, zawierającym tytuł każdego ortylu po łacinie i początek pierwszego zdania po polsku. Polskie zdania rejestru nie są wzięte bezpośrednio z tekstu polskiego, zachowanego w tym rkpsie, lecz z jakiegoś innego, bardzo podobnego do ortyli z 1501 r. wydanych przez Wiszniewskiego z rkpsu nr 223, należącego do Biblioteki Jagiellońskiej. Oprócz ortyli w rkpsie znajdują się statuty prawne dotyczące Żydów. W tomach I–V Sstp materiał cytowano z ogłoszonych dawniej urywków jako *OrtBr*, *OrtKat*, *OrtViel*. Od tomu VI wg pełnego odpisu sporządzonego przez J. Reczka i W. Twardzika. Od 1953 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia rkpsu, wg których sprawdzano poprawność odczytań. W części I *Wstęp – Uwagi ogólne – Charakterystyka językowa*, Wrocław 1970, autorzy zamieścili dokładny opis wszystkich rkpsów, w których zachowało się tłumaczenie ortyli, oraz szczegółowo scharakteryzowali ich język. Część III, Wrocław 1972, zawiera pełny indeks frekwencyjny i wyrazowy. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. VI. Pełna ekscerpcja z kart matrycowych, przygotowanych przez Wacława Twardzika, Ludwika Szelachowskiej-Winiarzowej. ~ *Cf. OrtBr*, *OrtKat*, *OrtViel*.

OrtRp Rękopiśmienne ekscerpty. – Nieliczne glosy z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej nr 4405 dla Pracowni Sstp wypisał Władysław Semkowicz. Od t. VI pełna ekscerpcja Wacława Twardzika z ma-

szynopisu sporządzonego przez Józefa Mitkowskiego. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach.

OrtVrtel Ortyłe magdeburskie. *Vrtel* 116–120. – Wydawca drukuje fragmenty rkpsu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 50. W słowie wstępnym autor tłumaczy, czym były ortyle, i wymienia wszystkie zachowane odpisy polskiego tłumaczenia ortyli magdeburskich. Do t. V w Sstp materiał cytowano z tego wydania, później z nowego pełnego wydania J. Reczka i W. Twardzika ze skrótem *OrtOssol.* W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a datą 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach. – Cf. *OrtOssol.*

OrtWpM Ortyłe sądów wyższych miast wielkopolskich z XV i XVI w., opracował i wydał Maisel Witold, Wrocław 1959. ~ W obszernym wstępie wydawca opisuje historię kształtowania się sądownictwa na terenach Wielkopolski, omawia rodzaje ortyli, ich słownictwo oraz wszystkie sprawy związane ze sposobem ich dokumentowania. Następnie zamieszcza ortyle sądu wyższego w Śremie, Kościanie i Poznaniu (te ostatnie z XVI w.). Pochodzą one z ksiąg miejskich miasta Borku (księga nr 1 z lat 1428–1479 i księga nr 2 z lat 1445–1645), księgi rady miejskiej miasta Krzywina z lat 1468–1545 (księga nr 2) i księgi rady miejskiej Chodzieży z lat 1540–1565 (księga nr C 9). Wszystkie księgi przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym w Poznaniu (dawniej Wojewódzkie Archiwum Państwowe). Na s. 93–99 wydania znajduje się *Wykaz zasad prawnych zawartych w ortylach*, a na s. 100–116 znajdują się indeksy osób i miejscowości oraz indeks rzeczowy. Materiał zawiera kilkadziesiąt glos polskich niewyróżnionych w tekście. Część ortyli śremskich i kościańskich zamieszczono w wydawnictwie bez podania daty ich zapisania w księgach. W takich sytuacjach materiał z ksiąg śremskich datowano w Sstp XV, a z ksiąg kościańskich XV *p. post.* Skróć źródła wprowadzono w t. III Sstp.

OrtZab Wokabularz łacińsko-polski. *Zab* 527–530. – Rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. II F 191 z końca XV w. liczący 228 k. Był on niegdyś własnością biblioteki księży misjonarzy przy kościele św. Krzyża w Warszawie, następnie Żaluskiego, który na k. I napisał *Speculum Saxonum seu Jus Theutonicum Magdeburgense scriptum circa annum 1499*. Rkps zawiera m.in. na k. 224r–226r słowniczek łacińsko-polski. Łoś wydaje wyrazy polskie i łacińskie odpisane z rkpsu przez H. Łopacińskiego. Wyrazy polskie wyróżnione są w tekście kursywą. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1455 a 1456–60, nie podając jednak daty przy cytatach.

Ośw Soudni knihy osvčtimské a zatorské z r. 1440–1562, wydał Rauscher Rudolf. *Prameny Učene Společnosti Šafaříkovy v Bratislavě*, svazek III, Praha 1931. ~ Czeskie zapiski sądów w Oświęcimiu i Zatorze, z których do Sstp wybrano niewątpliwe polonizmy. Publikowane glosy polskie nie są wyróżnione przez wydawcę. Zapiski oświęcimskie pochodzą z lat 1440–1557, zatorskie z lat 1490–1562. Księgi pochodzą z Państwowego Archiwum w Krakowie, gdzie oznaczone są sygn. Terr. Zator. nr 11, 13 i 14. Księgi nr 11 i 14 zawierają zapiski zatorskie, księga 13 zapiski oświęcimskie. Na końcu opracowania znajdują się indeksy osobowy i rzeczowy. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

PamHPr X, zesz. 2, s. 1–82, Dąbkowski Przemysław, *Miscelanea archiwalne 1431–1816*, Pamiętnik Historyczno-Prawny pod redakcją Dąbkowskiego Przemysława, Lwów 1930. – W artykule publikowane są m.in. dwa dokumenty z 1431 i 1440 r. pochodzące z Archiwum Głównego w Warszawie. Pierwszy z nich dotyczy sprzedaży wójtostwa w Jaśle, drugi prawa korzystania z łaźni miejskiej w Łęczycy. Tylko w pierwszym dokumencie znajduje się jedna polska glosa (*otok*), wyróżniona w druku kursywą. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

PamLit Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej, wydawane przez Towarzystwo im. Adama Mickiewicza, pod redakcją: R. 1–3 Bruchnańskiego Wilhelma, Gubrynowicza Bronisława i Porębowicza Edwarda, R. 4–6 Piniego Tadeusza, R. 7–10 Bernackiego Ludwika, R. 11–19 Hahna Wiktora, R. 20–23 Bruchnańskiego Wilhelma, R. 24–29 Gu-

brynowicza Bronisława, R. 30–34 Bernackiego Ludwika, Bruchnalskiego Wilhelma, Chrzanowskiego Ignacego, R. 35 Kolbuszewskiego Kazimierza, Kucharskiego Eugeniusza, Łempickiego Stanisława, Lwów 1902–1938. W 1946 r. wznowiono publikację we Wrocławiu pod redakcją Krzyżanowskiego Juliana i Mikulskiego Tadeusza, następnie wydawano w Warszawie, od 1952 r. pod redakcją Mikulskiego Tadeusza.

PamLit IX 317–319 Bernacki Ludwik, Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego, Lwów 1910. ~ Wydawca przedstawia rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 4500. Rkps stanowi jedną papirczową kartę zapisaną dwustronnie. Rkps zawiera: a. k. 1r–1v *cf. Dek* III 29, *Ojcz* 6, *Wierzę* 7, *Wierzę* 19, *Zdrow* 6; b. k. 1v dwa przykazania miłości, prawo naturalne i siedem grzechów głównych. Od 1964 r. w Sstp sprawdzano te teksty z fotografią rkpsu. Materiał datowano *ca* 1450. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

PamLit XXVI 397–398 Bańkowski Piotr, Jeszcze jeden zabytek polskiej poezji religijnej XV stulecia, Lwów 1929. ~ Autor przedstawia tekst pieśni maryjnej, zaczynającej się od słów *Zdrowa bądź, gwiazdo morska*. Został on zapisany na karcie wklejonej do inkunabułu *Sermones Thesauri novi de sanctis*, Strashurg 1486, znajdującego się w Leningradzkiej Bibliotece Publicznej, gdzie oznaczono go sygn. 9. 15. 5. 9. Bańkowski w artykule *Nieznane odmiany kilku polskich tekstów religijnych XV stulecia*, ogłoszonym w *PamLit* XXIX na s. 116 pisze, że inkunabuł ten pochodził z księgozbioru kościoła parafialnego w Wąrciu, a tekst tej pieśni został zapisany w latach 1492–1494 prawdopodobnie przez Jakuba z Kalisza. Pieśń jest tłumaczeniem łacińskiego hymnu *Ave maris stella*. Roman Mazurkiewicz w *Polskich średniowiecznych pieśniach maryjnych*, Kraków 2002 na s. 76 podaje, że przed wywiezieniem inkunabułu do Petersburga znajdował się on w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

PamLit XXVIII 299–308 Vrteł-Wierczyński Stefan, Kilka nieznanych tekstów staropolskich XV i XVI wieku, Lwów 1931. ~ Autor przedstawia polskie teksty lub glosy z następujących rkpsów:

1. s. 304 rkps Biblioteki Archidiecezjalnej w Poznaniu *cf. Spow* 6.

2. s. 304–305 rkps Biblioteki Kapitulnej w Płocku o sygn. 117 *cf. Dek* VII 1.

3. s. 305–306 wydawca opisuje pergaminową kartę wklejoną na końcu klocka, stanowiącego zszywkę kilku inkunabułów, oznaczonego sygn. Inc. 16 (dawna sygn. F 227) oraz publikuje znajdujące się na niej modlitwy polskie. Na karcie wpisano ręką XV/XVI w. modlitwę odmawianą po czytaniu brewiarza oraz modlitwę do Matki Boskiej *Panno łaskawa* (początek uszkodzony). O pieśni tej pisze R. Mazurkiewicz w *Polskich średniowiecznych pieśniach maryjnych*, Kraków 2002 na s. 209, podając jej transkrypcję. Rkps znajduje się w Bibliotece Kapitulnej w Gnieźnie. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.

4. s. 307 wydawca publikuje dwuwiersz łaciński i jego polskie tłumaczenie z t. 27 akt konsystorskich Kurii Arcybiskupiej w Gnieźnie z r. 1446. Dwuwiersz został zapisany ręką pisarza całego koleksu na pergaminowej okładce. W Sstp materiał datowano 1446.

5. s. 307 rkps Biblioteki Archidiecezjalnej (obecnie Archiwum Archidiecezjalnego) w Poznaniu pochodzący z kościoła św. Marcina. Wydawca nie podaje sygn. Dzisiejsza sygn. Ms. 90. W publikowanych tekstach znajdują się liczne polskie glosy wewnętrzne, marginalne i interlinearne, z których wydawca podaje około pięćdziesięciu. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

6. s. 308 rkps Kapituły Gnieźnieńskiej z XV w. o sygn. MS 201. Wydawca publikuje kilkadziesiąt polskich glos znajdujących się na końcowych kartach łacińskiego rkpsu. W Sstp materiał datowano XV *med*.

PamLit XXIX 113–118 Bańkowski P[iotr], Nieznane odmiany kilku polskich tekstów religijnych XV stulecia, Lwów 1932. ~ Autor przedstawia polskie teksty z następujących rkpsów i inkunabułów bylej Ces. Bibl. Publ. w Leningradzie:

1. s. 114–115 inkunabuł o sygn. 9. 3. 1. 26^a, zawierający *Sermones de tempore et de sanctis* Joanesa Herolta, Norymberga 1480. W XV w. był on własnością kolegiaty wiślickiej. Na początku XIX w. znajdował się w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, skąd po 1831 r. został wywieziony do Petersburga. Inkunabuł zawiera: a. k. ochronna *cf. Dek* III 30, *SalveReg* 18; b. na ostatniej stronie dwa polskie zdania, będące przekładem tekstu niemieckiego. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

2. s. 116–117 rękopiśmienna karta pergaminowa wklejona na końcu inkunabułu *Formulae epistolarum domini Caroli*, Heidelberg 1490, sygn. 9. 4. 2. 16^b, pochodzącego z Biblioteki Uniwersy-

tetu Warszawskiego. Na karcie zapisano pieśń *Zdrowaś, gwiazdo morska*, będącą tłumaczeniem łacińskiej pieśni *Ave, maris stella*. Tekst pieśni z tego rkpsu wspomina R. Mazurkiewicz w monografii *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 76. W Sstp przez niedopatrzenie identyfikowano ten tekst z tekstem wydanym przez Bobrowskiego w XIX tomie *Rozpraw* i materiał nie został wyekscerpowany. Będzie wykorzystany w suplementcie.

3. s. 117–118 karta tytułowa inkunabułu *Posaitta* Guillerina, Strasburg 1486 o sygn. 9. 2. 5. 16, pochodzącego z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Na odwrocie tej karty zapisano ręką XV w. modlitwę maryjną *Zdrowa bądź, naświetsza Maryja*. W Sstp materiał darowano XV ex.

PamLit XLVI 138–143 cf. Bogur G.

Park MPKJ II 379–425. ~ Jan Łoś przedstawia rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1961, zawierający *Jakuba syna Parkoszewego waktat o ortografii polskiej*. Rkps ten liczy 824 s. i zawiera pisma różnej treści, przeważnie retoryczne. Odpis traktatu o ortografii polskiej znajduje się na s. 3–16. Parkosz napisał go około 1440 r., zaś zachowana kopia pochodzi z około 1460 r. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między datą *ca* 1470 a 1471–80, nie podając jednak daty przy cytatach. Nowe wydanie: Marian Kucala, *Traktat o ortografii polskiej Jakuba Parkosza*, Warszawa 1985.

Paul Tjajalek Jan. Zbiór dokumentów zakonu oo. paulinów w Polsce, zesz. I. 1328–1464, Kraków 1938. ~ Wydawca publikuje dokumenty z różnych archiwów i bibliotek dotyczące nadań ziemi, ustaleń granic oraz pozwoleń dla zakonów, księży i osób świeckich. Głosy polskie wydawca wyróżnia rozstrzelonym drukiem. Kilkanaście glos polskich z zapiski nr 149 z roku 1460 (s. 301–302) w Sstp cytowano wg odczytania Władysława Semkowicza z odpisu Archiwum Potockich w pałacu Pod Baranami w Krakowie.

PawPoj Pawiński Adolf. O pojednaniu w zabójstwie według dawnego prawa polskiego, Warszawa 1884, Biblioteka Umiejętności Prawnych, seria IV, nr 59. ~ Autor na podstawie zachowanych dokumentów przedstawia sposoby karania za zabójstwo w średniowiecznej Polsce. Opracowanie podzielił na osiem rozdziałów, w których napisał o najczęstszych motywach zabójstw w średniowieczu, warunkach pojednania i zawierania pokoju, a także o karach za zabójstwo od XIV do XVI w. Na końcu zamieścił *Dodatki*, w których opublikował dokumenty z różnych archiwów w Polsce przedstawiające sposoby karania za zabójstwo. Znajdują się w nich polskie glosy, które wydawca wyróżnia kursywą. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

PawSejm Pawiński Adolf. Sejmiki ziemskie. Początek ich i rozwój aż do ustalenia się udziału posłów ziemskich w ustawodawstwie sejmu walnego 1374–1505, Warszawa 1895. ~ Opracowanie dotyczy historii sejmików, sejmów prowincjonalnych i sejmu walnego od roku 1374 do roku 1505. Autor w czterech rozdziałach porusza problem ich genezy, organizacji sejmowej oraz przedstawia posłów ziemskich w sejmie walnym. Na końcu zamieszcza *Dodatki. Lauda i uchwały wieców sądowych sejmików ziemskich oraz sejmów prowincjonalnych i in.*, w których zamieścił dokumenty zawierające polskie glosy. Wydawca wyróżnia glosy w tekście rozstrzelonym drukiem.

PF *Prace Filologiczne*, wydawane przez Baudouina de Courtenay [Jana], Karłowicza [Jana], Kryńskiego A[ntoniego] A[dama] i Malinowskiego L[ucjana], Warszawa 1885 i nn.

PF I 199–204 Przyhorowski Józef, Urywek kazań dla młodzieży szkolnej z glosami polskimi. Wiek XV. ~ Zabytek stanowią cztery karty rękopiśmienne, pozyskane z oprawy jakiejś książki. Przyhorowski dostał je „z rąk wytrawnego szperacza”. Dwie karty mają obcięte brzegi razem z fragmentami tekstu. Karty te zawierają urywki kazań łacińskich z pojedynczymi glosami polskimi. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

PF I 207–231 Windakiewicz St[anisław], Nieznane szczegóły o rodzinie Kochanowskich. Zebrane z akt ziemskich radomskich i konsystorskich krakowskich. ~ Wydawca przedstawia wypiski z XV- i XVI-wiecznych dokumentów, dotycząc rodziny Kochanowskich. Grupuje je w dwóch częściach. Materiał XV-wieczny mieści się w części I, na s. 208–219. Zapiski w tej części pochodzą z tomu I ksiąg ziemskich radomskich, obejmującego lata 1410–1527 (rkps BJ 4175). W niektórych

znajdują się pojedyncze glosy polskie. W Sstp materiał cytowano, podając datę roczną w nawiasie, a poza nawiasem XVI ex. Ekscerpcja niepełna Wandy Namysłowskiej.

PF I 352–353 cf. *Ojcz* 16, *Wierzę* 18, *Zdrow* 16.

PF I 358 cf. *Dek* III 16.

PF I 467–540 Malinowski Lucjan, Zabytki języka polskiego w rkpsie nr 2503 Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. – Rkps pisany był w latach 1428–1429, głównie przez Marcina z Miedziszewca (Wielkopolska). Rkps zawiera m.in.: a. na k. 1–45 *Rethorica*. W tekście znajdują się: u. na kilku kartach, na marginesach, glosy polskie we wzorach łacińskich listów i aktów prawnych, pisane ręką tekstu. Glosy wydane są na s. 475; f. na k. 40r–42v łacińskie teksty prawne z polskim przekładem makaronizowanym. Teksty te wydane są na s. 479–484. W środku tych tekstów na dolnej połowie k. 40v znajduje się list miłosny *Sluzba ma naprzod ustawieczna*. Ostatnie wydanie tego listu znajduje się w *ChrestWRz* s. 221–222, też w transkrypcji; γ. na k. 43r–45v słownik łacińsko-polski *Vocabula rethoricalia*, w wydaniu na s. 484–496; b. na k. 108r we fragmencie zatytułowanym *Conditiones bonae confessionis* zapisane po polsku, inną ręką niż poprzednie teksty, warunki dobrej spowiedzi (inne ich przekazy cf. *AKLit* III poz. 4). Od 1954 r. w Sstp cały materiał sprawdzano i poprawiano wg fotografii rkpsu. W Sstp cały materiał datowano ca 1428.

PF III 176–180 Przyborowski Józef, *Formulae colloquiorum*, Warszawa 1891. – Na końcu rkpsu *Kroniki* Wincentego Kadłubka zapisane są „rozmowy” łacińsko-polskie ręką z końca XV lub początku XVI w., jak ocenia wydawca. Przyborowski nie podaje żadnych bliższych danych o rkpsie. W Sstp materiał datowano XV ex.

PF III 281–292 Bruckner A[leksander], *Glosy wrocławskie*. – Autor podaje wybór glos polskich z rkpsu Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego o sygn. Q IV 126, pochodzącego z biblioteki kościoła Bożego Ciała we Wrocławiu. Kodeks liczy 365 kart i zawiera różne teksty. Pismo czterech lub pięciu rąk (wg wydawcy Ślązaków, Polaków i Czechów) z drugiej połowy XV w. Glosy polskie jednego pisarza, interlinearne, wyjątkowo marginalne, nierówno rozmieszczone, najliczniejsze w *Regimen sanitatis*, które znajduje się na k. 286–291. O tym rkpsie pisze Mieczysław Walter w książce *Śląskie polonice rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. 1, Wrocław 1949 na s. 14. Od 1956 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i glosy niewydane przez Brucknera (jako PFRp) oraz poprawiano odczytanie wg fotografii rkpsu (głównie na podstawie odczytania Elżbiety Belcarzowej). Od 1990 r. Pracownia Sstp posiada nieopublikowane ekscerpty Elżbiety Belcarzowej z tekstu *Regimen sanitatis*. W Sstp materiał datowano XV p. post.

PF IV 561–586 Bruckner A[leksander], *Z rękopisów petersburskich. Cz. I. Kazania husyty polskiego*, Warszawa 1892. – Rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 146 pisany prawdopodobnie przed połową XV w. Rkps zawiera: a. k. 1r cf. *Dek* V 2; b. k. 1v–2r cf. *SalveReg* 7; c. na pierwszych czterech kartach w tekstach łacińskich kilka glos polskich, wydanych na s. 562; d. od k. 5 kazania niedzielne, będące dokładnym komentarzem do lekcji z ewangelii i z listów apostołskich z uwagami kaznodzi. W lekcjach znajdują się glosy interlinearne, w komentarzu wewnętrzne, często w tekście makaronizowanym. Autor i pisarz (pisarze ?) nieznani. W kazaniach widoczne wpływy husytyzmu. Bruckner wydał glosy w wyborze. W tekście na k. 37v dwuwiersz *Heś tu miał złych lubości*. Na k. 110v początek pieśni *Bog wszemogący wstał z martwych*; e. k. 200r cf. *Dek* VII 2; f. k. 273v cf. *Ojcz* 5, *Wierzę* 6, *Zdrow* 5. W Sstp cały materiał datowano ca 1450. Na s. 581–586 mieszczą się uwagi wydawcy o języku „jednego z najciekawszych zabytków kaznodziejstwa polskiego XV wieku” (s. 586). Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

PF IV 587–638 Lubicz Rafał [Łopaciński Hieronim], *Kilka zabytków języka staropolskiego*. – Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami i tekstami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 587–611 rkps nienazwanej biblioteki klasztornej. Wg autorów *ChrestWRz* s. 241 rkps ten pochodzi z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. III 8040. Na s. 598–611 autor zamieszcza uwagi dotyczące grafii i języka zabytków z tego rkpsu oraz odtwarza pierwotny tekst pieśni *Radości wam powiem*. Rkps zawiera: a. na k. 1r–301r kazania Jakuba de Voragine, z nielicznymi glosami polskimi, pisane przez Piotra z Pabianic, z poprawkami Jakuba z Czapli, w 1444 r. W Sstp glosy

sy datowano 1444; b. na k. 311v–321r teksty teologiczne z kilkoma polskimi glosami. Na k. 316v pod tekstem łacińskim z Ewangelii św. Jana (16, 13–14) wpisano jego polski przekład. Wg wydawcy teksty te pochodzą mniej więcej z tego samego czasu co kazania z pierwszej części rkpśu, chociaż pisane są kilkoma rękami. W Sstp glosy datowano 1444. Glosy z poz. a i b ekscerpowane przez Kazimierza Krajewskiego; e. na k. 321v–322r pieśń o zwiastowaniu *Radności wam powiedam* wraz z nutami, zamieszczona na s. 592–595. Na s. 596–597 zamieszczono fotokopie k. 321v. W Sstp pieśń datowano XV *med.* Inny odpis tej pieśni wydał M. Bobowski w XIX tomie *Rozpraw* (s. 50–52). Odpis ten jest bogatszy o dwie zwrotki w środku tekstu oraz o dwa wersy z końcowej części tekstu. W Sstp przez niedopatrzenie oraz niepełną ekscerpcję tego źródła często cytowano materiał tylko z R XIX, pomijając nawet warianty z wcześniejszego odpisu. Uzupełnienia materiału ukażą się w suplemencie. Szerzej o tej pieśni pisze R. Mazurkiewicz w *Polskich średniowiecznych pieśniach maryjnych*, Kraków 2002, s. 359–360. W *ChrestWkz* na s. 241–244 wydano tę pieśń również w transkrypcji. W obu tych wydawnictwach podano, że pieśń znajduje się na s. 618–619.

2. s. 611–618 rkpś z tej samej co wyżej (cf. poz. 1) biblioteki klasztornej, a więc również z klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku (stara sygn. B 17). Obecnie znajduje się on w Bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie pod sygn. 14. Zawiera m.in. na k. 1–84 kazania de tempore *Linca salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) z nielicznymi glosami polskimi (część z nich pisała ta sama ręka, co tekst główny) i kazania de sanctis również z niewieloma glosami polskimi. Pismo kilku rąk, glosy polskie interlinearne i marginalne. W 1973 r. Elżbieta Belcarzowa zrobiła ekscerpty z fotografii rkpśu. Z nich cytowano niewydane przez Lubicza glosy jako *PFRp*. W Sstp materiał cytowano z datą XV *p. pr.*, z wyjątkiem t. 1, w którym datowano go XV *in.*

3. s. 618–619 cf. *Salve Reg* 5, *Salve Reg* 19.

4. s. 621–623 rkpś z tej samej co wyżej (cf. poz. 1) biblioteki klasztornej o sygn. B 18, a więc również z klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku. Obecnie znajduje się on w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku pod sygn. 122. Rkpś zawiera m.in.: a. na k. 1r–280v hymny, pieśni i sekwencje łacińskie z komentarzem z kilkoma glosami polskimi, pisane przez Piotra z Bielaw w 1444 r. W Sstp glosy wcześniejsze datowano 1460, a wpisane ręką późniejszą XV *ex.*; b. na k. 281r–291v naukę o sakramentach i traktat o kapłaństwie; ten ostatni z nielicznymi glosami polskimi w tekście. Na końcu traktatu data 1460; c. na k. 292v pieśń o św. Stanisławie *Święty Stanisławie, tyś u Boga w sławie*, zapisaną ręką późniejszą niż traktat. W Sstp pieśń datowano XV *ex.* Od 1973 r. Pracownia Sstp posiada fotografie niektórych kart rkpśu. Widać z nich, że wydawca pomylił się, podając nry kart z niektórymi glosami, oraz że nie podaje on wszystkich glos polskich.

5. s. 627–632 rkpś z tej samej co wyżej (cf. poz. 1) biblioteki klasztornej, a więc z klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku. Wydawca nie podaje sygnatury. Łoś (*Pocz* s. 198) podaje, że obecnie znajduje się on w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1708. Zawiera m.in.: a. poemat Seduliusza z komentarzem, wiersze łacińskie i odpis łacińskiego dokumentu z 1448 r. Pod tym dokumentem na s. 296 zapisano trzy wyrazy po polsku, które wydawca zamieszcza na s. 629. W Sstp materiał datowano XV *med.*; b. cf. *Spow* 7; c. na wewnętrznej stronie okładki wpisano 2 wyrazy polskie, z których jeden (*tkanka*) pisany jest tą samą ręką co spowiedź, drugi (*wyprawić*) ręką późniejszą. W Sstp oba datowano XV *med.* Wydawca zamieszcza je na s. 630. Od 1974 r. w Sstp sprawdzano odczytania i uzupełniano konteksty z mikrofilmu rkpśu.

PF IV 663–665 Malinowski Lucjan, *Spis rzeczy z wieku XV*. ~ Na s. 663–664 znajduje się transliteracja tekstu z k. 215v–216r będącego wyciągiem z Akt ławniczych kazimierskich z 1493 r. z Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa nr 682 (obecnie Archiwum Państwowe w Krakowie, sygn. K 378). Na kartach tych mieści się zapisany po polsku rejestr wyprawy córki „pana Turka”. Od 1962 r. w Sstp materiał cytowano wprowadzając poprawki w odczytaniu zrobione przez Felicję Wysocką na podstawie rkpśu.

PF IV 689–794 Łopaciński H[ieronim], *Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka i drobniejsze zażytki języka polskiego z końca wieku XV i początku XVI*. ~ Autor przedstawia teksty i wyrazy polskie z następujących rkpśów i inkunabułów, znajdujących się w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku:

1. s. 689–735 cf. *Reg.*

2. s. 743–744 cf. *Dek* III 25.

3. s. 745 *cf.* Dek 18.
4. s. 747 inkunabul z 1481 r. (bliższych danych o nim wydawca nie podaje). Na k. 1 zapisano mały słowniczek łacińsko-polski. W Sstp materiał datowano 1481.
5. s. 747–748 inkunabul (brak bliższych danych). Zawiera *Summula*. Na kilku kartach dopisano parę polskich wyrazów. W Sstp materiał datowano XV *ex*.
6. s. 748–749 rkps (brak bliższych danych). Zawiera jakieś kazania z nielicznymi glosami polskimi. W Sstp materiał datowano *ca* 1500.
7. s. 749–751 rkps będący paskiem pergaminowym wszytym po pierwszym arkuszu książki w inkunabul z 1481 r. (wydawca nie podaje bliższych informacji o tym inkunabule). Na pasku tym piśmem z końca XV w. zapisano początkowy fragment pieśni *O nadroszy kwiatku* wraz z nutami. W Sstp materiał datowano XV *ex*. Najnowsza wzmianka o rkpsie i pieśni znajduje się w monografii Romana Mazurkiewicza *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 66–67.
8. s. 752–753 rkps in folio z końca XIV lub początku XV w. Zawiera Nowy Testament z glosami polskimi, pisanymi tą samą ręką co tekst główny. Brak daty, proveniencji i imienia pisarza. W Sstp materiał datowano *ca* 1400. Ekscerpcja Heleny Czerskiej.
9. s. 754–755 rkps pisany około połowy XV w. jedną ręką. Zawiera kazania z polskimi glosami marginalnymi i interlinearnymi, pisanymi wg wydawcy bądź tą samą ręką co tekst łaciński, bądź inną. W Sstp materiał datowano XV *p. post*.
10. s. 758 rkps ongiś należący do oo. dominikanów w Brześciu Kujawskim. Zawiera m.in. *Libri IV dialogorum* między Grzegorzem i Piotrem, pisane w 1454 r. Na końcu dialogów na k. 234r ta sama ręka zapisała po polsku modlitewny dwuwiersz. W Sstp materiał datowano 1454.
11. s. 759–760 rkps z końca XV w. oprawiony razem z kilkoma inkunabulami. Na k. 17r i 17v zapisano kilkanaście polskich glos, będących głównie nazwami roślin. W Sstp datowano je *ca* 1500.
12. s. 760–761 rkps z połowy XV w. formatu in folio. Zawiera kazania łacińskie z nielicznymi glosami polskimi. W Sstp materiał datowano XV *med*.
- PF V 1–52 Bruckner Aleksander], *Z rękopisów petersburskich. Cz. II. Średniowieczne słownictwo polskie*, Warszawa 1895. — Wydawca przedstawia wyrazy polskie z następujących rkpsów (w opisie zachowano podział znaczeniowy materiału polskiego wprowadzony przez wydawcę):
- I. s. 4–27 Słowniczki łacińsko-polskie, tzw. rozariusze lub granariusze:
1. s. 6–8 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 33 pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Miechowie. Wg wydawcy pisarz był Niemcem, „stąd dziwaczne nieraz formy słów polskich” (s. 6). Wydawca nie zamieszcza bliższych informacji o rkpsie. Glosy polskie podaje w wyborze. W Sstp materiał datowano XV *p. post*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.
2. s. 8–10 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI F 12 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie, bez karty końcowej. Wyrazy polskie znajdują się w tekście lub są wpisane na marginesach (te ostatnie dwóch rąk). Wydawca wyrazy pisane młodszą ręką pomija lub przytacza w nawiasach. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.
3. s. 10–11 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 32 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie, zawierający granariusz; wyrazy polskie wpisano w tekście i na marginesach. Wydawca daje wybór wyrazów polskich. Rkps zaginął w czasie ostatniej wojny. W Sstp materiał datowano XV *p. post*.
4. s. 11 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 401, zawierał granariusz z kilkudziesięcioma wyrazami polskimi, z których wydawca podaje niewielki wybór. Również na okładce kilka wyrazów polskich. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.
5. s. 11 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 294 pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Miechowie. Zawierał granariusz pisany w 1462 r. przez Alberta z Miechowa oraz Nowy Testament. Wydawca podaje pięć wyrazów polskich. W Sstp materiał datowano 1462, z wyjątkiem jed-

negu wyrazu (*tasktać*), który zacytowano z datą XV p. post. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 11–12 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 338 pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Miechowie, pisany w 1473 r. przez brata Andrzeja. Wydawca podaje pięć wyrazów polskich. W Sstp materiał datowano 1473. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

7. s. 12–13 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 100 pisany w 1463 r. Wydawca nie podaje bliższych danych o rkpsie. Wyrazy polskie „zapisane w tekście powtarza miniatur minią na boku”. W Sstp wyrazy te datowano 1463. Są także polskie glosy marginalne, zapisane młodszą ręką, które wydawca podaje w nawiasach. W Sstp wyrazy te datowano XV ex. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

8. s. 13 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 2 zawierający granariusz pisany przez Pawła z Malonowa w 1457 r. Znajdowało się w nim niewiele wyrazów polskich, z których wydawca podaje jeden (*piasta*). W Sstp datowano go 1457. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. s. 13 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 5 pochodzący z Biblioteki Załuskich w Warszawie, pisany w 1460 r. Znajdowało się w nim niewiele wyrazów polskich, z których wydawca podaje jeden (*pinklerz*). W Sstp datowano go 1460. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

10. s. 13 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 1630. Znajduje się w nim kilka wyrazów polskich, z których wydawca podaje trzy. W Sstp datowano je XV p. post. Zabytek ten został odczytany z rkpsu przez Wandę Żurowską-Górecką i nowy jego skrót umieszczono w tomie VIII Sstp. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie. ~ Cf. *RozOss* III.

11. s. 13–14 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 3297 pisany w 1476 r. Znajdują się w nim wyrazy polskie, z których wydawca podaje kilkanaście. W Sstp materiał datowano 1476 oraz błędnie XV p. post. Choć zabytek ten został odczytany z rkpsu przez Wandę Żurowską-Górecką i nowy jego skrót umieszczono w tomie VIII Sstp, do końca Słownika materiał cytowano z Brucknera z wyjątkiem jednej glosy (*wyprótek*), która ukazała się ze skrótem *RozOss* II. Od 1972 r. Pracownia Sstp posiada fotografie rkpsu. ~ Cf. *RozOss* II.

12. s. 14–15 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 381 pisany w 1457 r. Zawiera m.in.: a. na k. 7r–9v objaśnienia kilku zwrotów z ewangelii. Na k. 8v przetłumaczono mały fragment po polsku; b. na k. 10r–196v rozariusz z kilkuset wyrazami polskimi, z których wydawca podaje kilkadziesiąt. W Sstp cały materiał datowano 1457. Choć zabytek ten został odczytany z rkpsu przez Wandę Żurowską-Górecką i nowy jego skrót umieszczono w tomie VIII Sstp, do końca Słownika materiał cytowano z Brucknera z wyjątkiem kilku wyrazów, które ukazały się ze skrótem *RozOss* I. Od 1972 r. Pracownia Sstp posiada fotografie rkpsu. ~ Cf. *RozOss* I.

13. s. 15–16 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat I Q 39 z Biblioteki Załuskich w Warszawie, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3013 II, pisany przez Macieja z Dolska. Rkps zawiera m.in.: a. na k. 56r–63r rodzaj krótkiego mamotrektu, pisanego w 1426 r., z niewieloma wyrazami polskimi. W Sstp materiał datowano 1426; b. na k. 111r dwa wstępnienia modlitewne po polsku zapisane po kazaniach Hieronima z Pragi (Jana Sylwana) *Linea salutis* w 1428 r. W Sstp materiał ten nie został wyekscerpowany, będzie wykorzystany w suplementcie. W *ChrestWRz* na s. 301 zamieszczono ten tekst, również w transkrypcji; c. na k. 237v dopisek po polsku zapisany po ostatnim „traktaciku” w 1428 r. W Sstp materiał datowano 1428.

14. s. 16 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 228 z r. 1437. Na s. 265–306 znajduje się Bertholda z Eisenach wierszowany zbiór rzadkich wyrazów łacińskich z ich objaśnieniami. W tekście tym wy-

stępują nieliczne wyrazy polskie. Bruckner podaje tylko te wyrazy, których nie wydał Wisłocki w swoim *Katalogu*. W Sstp materiał datowano 1437. – *Cf. Wiśł poz. 2.*

15. s. 18–27 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2036, pisany głównie jedną ręką. Zawiera m.in. na s. 267–367 traktat Jana z Garlandii *De compositione verborum* z komentarzem, w którym znajdują się pojedyncze polskie glosy wewnętrzne. W traktacie tym znajdują się również liczne polskie czasowniki, będące tłumaczeniem przykładów łacińskich. Na s. 369–444 znajdują się dwa inne traktaty z kilkoma glosami polskimi. Glosy z komentarza do *De compositione verborum* oraz z nienazwanych traktatów Bruckner podaje razem na s. 27. W Sstp cały materiał datowano XV *ex*. Od 1955 r. w Sstp sprawdzano odczytanie i uzupełniano konteksty łacińskie wg fotografii rkpsu. Część materiału polskiego z tego rkpsu zamieszcza Wisłocki w swoim *Katalogu*. – *Cf. Wiśł poz. 31.*

II. s. 28–33 Zbiorki mniejsze o treści przygodnej, często zapisywane na okładkach rkpsów:

1. s. 28 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 163 z Biblioteki Załuskich w Warszawie, w którym znajdował się *Mamotrectus* pisany przez niejakiego Marcina w 1422 r. Na k. 1v–2r nieco młodsza ręka zapisała kilkanaście wyrazów łacińskich z polskim tłumaczeniem. Ponadto jeszcze młodszą ręką wpisano dwie glosy polskie. W Sstp cały materiał datowano XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

2. s. 28–29 rkps Uniwersytetu Warszawskiego nr 6 2/17 z 1431 r. Na końcu rkpsu znajduje się spis różnych wyrazów łacińskich z Biblii. Niektóre z nich mają polskie odpowiedniki. W Sstp materiał datowano XV *med.*

3. s. 29 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 469, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3026. Zawiera kazania de tempore. Na okładce zapisano zbiorek wyrazów łacińskich (głównie nazw botanicznych) z polskimi odpowiednikami. W Sstp materiał datowano XV *p. pr.*

4. s. 29–30 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 8 pisany przez Jana z Przeworska z zakonu Bożogrobców w Miechowie w 1483 r. Na k. 372 *Incipiunt vocabula evangeliorum* z trzema polskimi glosami. Od k. 379 zapisano łacińsko-polski słowniczek. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

5. s. 30 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI F 18 Stanisłai de Oboleczsko. Na okładce znajdował się spis wyrazów łacińskich i polskich, zapisany dwoma rękami. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 30 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 3297 (Brückner błędnie podaje nr rkpsu 381) z 1476 r. Na k. 288v zapisano kilka wyrazów łacińskich z ich polskimi odpowiednikami. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

7. s. 30 rkps Biblioteki Państwowej w Berlinie, Preussische Kulturbesitz Lat. Q nr 183, ukończony w 1489 r. Zawiera m.in. traktaty gramatyczne i astronomiczne. Wydawca pisze, że na przedniej okładce rękami XV w. zapisano wyrazy łacińskie z ich polskimi odpowiednikami. Autorzy *LeksRzW* na s. 87 informują, że „słówka łacińsko-polskie” zapisane są na k. 1, 2 i 237. Od 1956 r. w Sstp sprawdzano odczytanie z mikrofilmem. Materiał datowano XV *p. post.* Od t. X materiał cytowano wg nowego wydania W. R. Rzepki i W. Wydry, poprawionego w Pracowni Sstp wg mikrofilmu (zmiana lekcji niektórych polskich wyrazów), ze skrótem *LeksRzW*. – *Cf. LeksRzW.*

8. s. 30–32 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 50 pisany przez Piotra z Końskiego w 1434 r. (z uwag wydawcy nie wiemy, czy Piotr napisał cały rkps, czy tylko część). Zawierał m.in.: a. kazania z glosami polskimi, b. k. 211v *cf. Dek III 19*; c. na k. 276v–279v recepty z glosami polskimi; d. na k. 279v zbiorek łacińskich i polskich wyrazów. W Sstp cały materiał datowano 1434. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. s. 32 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI Q 3 zawierający granariusz. Na tylnej okładce kilkanaście wyrazów łacińskich z ich polskimi odpowiednikami. W Sstp materiał datowa-

na XV p. dot. XIX p. w 1511 i 1512 Bibliotekę Naczelnej w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

1. z 1844 dot. Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

III. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

18. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie:

1. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

2. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

3. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

4. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

19. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

20. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

1. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

2. z 1844 dot. Biblioteki Naczelnej w Warszawie: w 1844 roku w Warszawie na mocy traktatu rzymskiego, że został stracony przez Niemców po upadku pruskiego państwa w 1807 roku z zachowaniem 1/10 części tej Biblioteki.

jakiś Jan w 1431 r., oraz kazanie o Męce Pańskiej innej ręki, nieco późniejszej wg wydawcy. Głosy polskie głównie wewnętrzne, tylko dwie nadpisane w *Pasylli*. W Sstp głosy wewnętrzne datowano 1431, nadpisane XV p. post.

3. s. 66–67 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 11 (obecnie znajduje się w Bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie pod sygn. 5). Zawiera m.in. kazania pisane przez jakiegoś Andrzeja w 1441 r. W expl. m.in. zapis *Qui liber vocatur Carcer*, co by wskazywało, że są to kazania Jana Szczekny *Carcer animae*. W kazaniach znajdują się nieliczne polskie głosy interlinearne i marginalne. W Sstp materiał datowano 1441. Od 1973 r. w Sstp uzupełniano konteksty i sprawdzano odczytania wg fotografii rkpsu oraz nieopublikowanych ekscerptów Elżbiety Belcarzowej.

4. s. 67–70 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 21. Zawiera m.in. kazania *Linea salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi), pisane przez Marcina z Giebla, wikariusza kolegiaty wiślickiej, w 1428 r. Ponadto w rkpsie znajdują się wypisy ze słownika *Catholicon*, pisane także przez Marcina, oraz inne teksty (m.in. apokryf *Testamentu duodecim patriarcharum*) pisane też w 1428 r. przez Mikołaja z Kielczowic. W tekstach tych zapisano kilka polskich glos. W Sstp materiał datowano 1428.

5. s. 70–71 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 4 z połowy XV w. (obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1705). Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera kazania de tempore z nielicznymi glosami polskimi. Od 1974 r. Pracownia Sstp posiada mikrofilm rkpsu oraz nieopublikowane ekscerpty Elżbiety Belcarzowej. Źródło to nie zostało wykscerpowane, materiał będzie wykorzystany w suplementcie.

6. s. 71–74 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 7 (obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1709). Pisany ręką z pierwszej połowy XV w. Zawiera kazania de sanctis oraz żywoty świętych z nielicznymi glosami polskimi. W Sstp głosy te datowano XV med. Od 1974 r. Pracownia Sstp posiada mikrofilm rkpsu, a od 1989 r. nieopublikowane ekscerpty Elżbiety Belcarzowej.

7. s. 74–75 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 24. Na ostatniej karcie data 1404. Zawiera kazania Jakuba de Voragine z dwiema polskimi glosami (*przykazania, tesk<n>ości*). W Sstp zacytowano tylko drugi wyraz z datą XV.

8. 75–78 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. A 8 z połowy XV w. (obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 1710). Pisany kilkoma rękami z tego samego czasu. Zawiera m.in.: a. na k. 62–63 informację dla wizytujących parafię *De statu ecclesiarum parochialium*, w której znajduje się jedna glosa polska (*w plat*). Po tej informacji jest obszerny traktat o mszy, w którego expl. data 1433; b. cf. *Msza X*.

9. s. 76–77 przypis 1. rkps z XV w. z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. E 10 (obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie sygn. 1712). Zawiera *Sacramentale* Mikołaja z Błonia, pisane w 1467 r. przez Marcina ze Sk<rz>yszowa. Na k. 346v dopisek po polsku ręką Marcina. W Sstp nie wykscerpowano, materiał będzie wykorzystany w suplementcie.

10. s. 78 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku (wydawca nie podaje sygnatury), obecnie znajdujący się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie nr 1706, pisany przez Wawrzyńca z Giesek (wg wydawcy wieś Gieski leży w powiecie piotrkowskim) w 1496 r. Zawiera: a. teksty różnej treści z kilkoma glosami polskimi. W Sstp datowano je 1496–7. Od 1974 r. w Sstp kontrolowano odczytania i uzupełniano konteksty wg fotografii rkpsu, a następnie z ekscerptów Elżbiety Belcarzowej; b. cf. *Msza XI*.

11. s. 79 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. B 38, pisany przez Jana z Pobjedzisk. Rkps był własnością Jana z Dąbrówki. W rkpsie zapisano dwie daty 1443 i 1445. Zawiera słownik Hugona z Pizy, w którym wpisano pojedyncze wyrazy polskie. W Sstp datowano je 1443–5.

12. s. 80–83 rkps z nienazwanej biblioteki, wiadomo, że z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, o sygn. B 29, obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod nr-em 1704. Zawiera m.in. kazania i na k. 135v–175v „wykład” Pasji, w którym zapisano ręką późniejszą niż tekst główny dwie glosy polskie. Dаты w tekście 1416 i 1417. W Sstp materiał datowano XV. Od 1974 r. Pracownia Sstp posiada mikrofilm rkpsu, z którego poszerzono kontekst pod hasłem *szachować*, a od 1989 niepublikowane ekscerpty Elżbiety Belcarzowej.

PF V 99–105 Wierzbowski Teodor, Pieśń o św. Annie z końca wieku XV. ~ Tekst wymienionej w tytule pieśni *Anno święta i nabożna* został zapisany na wewnętrznej stronie tylnej okładki inkunabułu wydane go w 1488 r. w Strasburgu. Zawiera on *Rationale divinorum officiorum* Guilhelma. Inkunabuł był własnością kanoników regularnych laterańskich przy kościele św. Mikołaja w Kaliszu. Do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego przeszedł w drugiej połowie XIX w., gdzie miał sygn. 28, 13, 9, 12. Pieśń została wg wydawcy zapisana w jakiś czas po oprawieniu inkunabułu. Wydawca podaje, że strofy 19, 23 i 24 oraz ostatni wiersz 22. wpisała późniejsza ręka, już XVI-wieczna. Tekst pieśni wydawca zamieścił na s. 103–105. W Sstp materiał datowano XV ex., przez niedopatrzzenie kilkakrotnie zacytowano także wyrazy z części późniejszej. Inkunabuł zaginął w czasie ostatniej wojny.

PF V 309–353 cf. *Blaż*.

PF V 354–392 Bruckner A[leksander], Z rękopisów petersburskich. Cz. III. Powieści. ~ Na s. 371 wydawca przedstawia rkps Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego o sygn. 2 C 40, obecnie znajdujący się we Lwowie w Bibliotece Uniwersyteckiej pod sygn. 33 II. Na ostatniej karcie rkpsu zanotowano ręką XV w. „aforyzmy”, które wydawca zamieszcza na s. 372. W Sstp materiał datowano XV ex.

PF VIII 16–20 Kryński Mirosław Z[bigniew], Z papierów po A[ntonim] Pawińskim. II. Roty przysięg chęcińskie, Warszawa 1916. ~ Wydawca zamieszcza w artykule 35 polskich rot przysięg sądowych z lat 1421–1489, spisanych przez Pawińskiego z ksiąg sądowych chęcińskich. Roty te pochodzą z dwóch ksiąg zatytułowanych *Castrı Chencincensis Liber Relationum*.

PF XII 428–448 cf. *CyzPloc*.

PF XIII 273–307 cf. *EwZam*.

Piek VI Piekosiński Franciszek, Wybór zapisek sądowych grodzkich i ziemskich wielkopolskich z XV wieku, t. 1, zes. 1, Kraków 1902, *Studia, Rozprawy i Materiały z Dziedziny Historii Polskiej i Prawa Polskiego*, t. VI, zes. 1. ~ Tom zawiera 1447 wielkopolskich zapisek sądowych grodzkich i ziemskich z lat 1400–1411. We wstępie wydawca zamieszcza opis wydań najstarszych ksiąg sądowych m.in. A. Z. Helclā, B. Ulanowskiego, K. Liskego, A. Prochaski, I. Lekszyckiego, A. Pawińskiego. Piekosiński ogłosił wybór tych zapisek wielkopolskich, które wydały mu się ważne ze względu na historię prawa polskiego lub historię języka polskiego. Zebrany materiał ułożony jest chronologicznie. W obrębie kolejnych lat występuje podział na zapiski sądowe poznańskie, pyzdrowskie, kościańskie, gnieźnieńskie. Duża część z publikowanych przez Piekosińskiego zapisek została wydrukowana później przez innych wydawców. W Sstp materiał cytowano od t. III jako *KsZPozn*, *Pozn* i *Pyzdr*, od t. V jako *Kościan* oraz od t. X jako *RiGn*. ~ Cf. *Kościan*, *KsZPozn*, *Pozn*, *Pyzdr*, *RiGn*.

Piek VII Piekosiński Franciszek, I. Nieznane zapiski heraldyczne z ksiąg wiślickich, *Studia, Rozprawy i Materiały z Dziedziny Historii Polskiej i Prawa Polskiego*, t. VII, Kraków 1907, s. 1–17. ~ Opracowanie zawiera 38 zapisek heraldycznych z ksiąg wiślickich I, IV–VI z niektórych lat w okresie 1396–1450 oraz dwie zapiski z księgi wareckiej – wyrazy pospolite oraz nazwy własne; wszystkie wydawca wyróżnia kursywą. Z tego źródła cytowano zapiski z wyjątkiem wydanych w *AKPr* VIIIa 61–175 i *RTH* III.

PieśniWład Wydra Wiesław, Rzepka Wojciech R., Pieśni Władysława z Gielniowa nowo odnalezione, *Studia Polonistyczne* VI, Poznań 1979, s. 167–201. ~ Wydawcy publikują pieśni pochodzące z rkpsu Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. akc. 11575. Uprzednio rkps należał do Biblioteki Ordynacji Krasieńskich w Warszawie, gdzie oznaczony był nr-em 7. Na k. 322r, 322v oraz na k. 332v–336v znajduje się pięć pieśni polskich *Anna niewiasta nieplodna*, *Już się anieli wiesielę*, *Jasne Krystowo oblicze*, *Jesu zbawicielu* i *Augustus kiedy królował*. W artykule zamieszczono pieśni w transli-

teracji i transkrypcji oraz wydrukowano zdjęcia odpowiednich stron rkpsu z pieśniami. W Sstp pieśni datowano *ca* 1500. Do t. VIII w Sstp materiał cytowano z wcześniejszego wydania F. Pulaskiego *Pieśni religijne XV w. Z rękopisów Biblioteki Ordynacji hr. Krasieńskich ze skrótem SprTNW* V. Skróć źródła wprowadzono w t. VIII. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej. ~ *Cf. SprTNW* V poz. 2.

Pilz Roty polskie z ksiąg sądowych ziemskich pilzneńskich z XV wieku, wydali Karaś Mieczysław, Perzanowski Zbigniew, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* nr 114. Filologia VI. Prace Językoznawcze zesz. 15, Kraków 1965, s. 271–280. – Wydawcy publikują 18 polskich rot pochodzących z ksiąg sądowych ziemskich pilzneńskich (1. 18, 20, 22, 23 i 34). Księgi znajdują się w Archiwum Państwowym w Krakowie. Wydawcy ułożyli materiał chronologicznie, a polskie rotę wyróżnili w druku kursywą. Drugą część artykułu stanowi wykaz nazw miejscowych i osobowych. Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. V.

PKKr I Nieznane czternastowieczne rotę polskie z ksiąg sądowych ziemskich krakowskich, wydali Perzanowski Zbigniew i Karaś Mieczysław, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* nr 17. Filologia VI. Prace Językoznawcze zesz. 3, Kraków 1958, s. 237–255. ~ Wydawcy opublikowali 27 rot pochodzących z dwóch ksiąg o sygn. Terr. Crac. 1c i 2 znajdujących się w Archiwum Państwowym w Krakowie. Rotę ułożone są chronologicznie. Na końcu artykułu (s. 246–255) zamieszczono alfabetyczny wykaz nazw miejscowych i osobowych. Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II. ~ *Cf. Zab* poz. 30.

PKKr II Rotę polskie z ksiąg sądowych ziemskich krakowskich z początku XV wieku, wydali Perzanowski Zbigniew i Karaś Mieczysław, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* nr 24. Filologia VI. Prace Językoznawcze zesz. 3, Kraków 1960, s. 233–253. – Wydawcy opublikowali 28 rot pochodzących z ksiąg sygnowanych Terr. Crac. 3, 3A, 3B, 4, 5, 6, 7, 8, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Krakowie. Tylko dwie rotę (nr 12 i 13) są publikowane po raz pierwszy. Pozostałe opublikował w r. 1884 B. Ulanowski w III tomie *Sprawozdań Komisji Językowej* i stamtąd były cytowane w materiale Sstp. Od zesz. 6 t. VI w Sstp niekonsekwentnie zaczęto cytować materiał z omawianego źródła. Na końcu artykułu (s. 241–250) zamieszczono wykaz nazw miejscowych i osobowych oraz (s. 251–253) wykaz wyrazów polskich. Skróć źródła wprowadzono w t. III. ~ *Cf. SKJ* III 185–197.

PlocEpRp Rękopiśmienne ekscerpty Adama Wolffa z Archiwum Diecezji Płockiej. Episcopalia. ~ Zapiski z glosami polskimi pochodzą z ksiąg sądowych biskupich z drugiej połowy XV w. Księgi, z których ekscerpowano zapiski oznaczone były nr. 5, 6, 13, 15. Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. IV.

Pocz Łoś Jan, *Początki piśmiennictwa polskiego. (Przegląd zabytków językowych)*, wydanie 2 poprawione, Lwów 1922. ~ Autor publikuje dwa dokumenty, będące źródłami Sstp:

1. s. 231–234 fragment Łopacińskiego. Rkps nr 611 pochodzi z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Jest to fragment pergaminowej karty pociętej przez oprawiającego jakiś rkps czy starodruk. Rkps składa się z 11 pasków różnej długości, na których zapisano fragment kazania lub komentarz do kazania na dzień Bożego Narodzenia. Nowsze wydania: W. Wydra, W. R. Rzepka, *Fragment Łopacińskiego. Z problemów krytyki i analizy tekstu*, Prace Filologiczne, t. XXIX, Warszawa 1980, s. 309–332 i *ChrestWRz* s. 153. Od r. 1971 w Pracowni Sstp sprawdzano odczytanie z fotografią rkpsu.

2. s. 283 autor cytując tekst przysięgi z r. 1435, znajdujący się na k. 112v księgi grodzkiej poznańskiej nr 1378. Księga ta znajduje się obecnie w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Gr. 1. Materiał z tego źródła cytowano w Sstp tylko do t. II. Kiedy ukazał się t. II. *Wielkopolskich rot sądowych* zebranych i opracowanych przez II. Kowalcwicza i W. Kuraszkiewicza, materiał tej przysięgi cytowano wg tego nowego wydania. ~ *Cf. Pozn.*

Podol Hruszcwśkyj Mychajło, *Opys podiłskych zamkiw 1494 r. Zapysky Naukoho Towarystwa im. Szewczenka*. Wydawnictwo pryśwejaczone nauceji i pysmenstwu ukrajińsko-ruskooho narodu, t. VII, Lwów 1895, s. 1–18. ~ Zamieszczone dokumenty pochodzą z rkpsu nr 19 z 1494 r., który znajdo-

wal się w Archiwum Państwowym w Warszawie. Na s. 103–113 rkpsu zebrane były różn. dokumenty (inwentarze, ilustracje) spisane z okazji oddania nowemu staroście Stanisławowi z Chodcza 3 zamków podolskich i jednego miasta. Liczne glosy polskie nie zostały wyróżnione w publikacji. Skróć źródła wprowadzono w t. II. Ekscerpca Haliny Pałaszowej.

Polk Polkowski Ignacy, Dawny zabytek języka polskiego w Żywocie ojca Amandusa, Gniezno 1875. – Cf. *Dek* II 2, *Dek* III 12, *Dek* VII 4.

Pozn Wielkopolskie rotory sądowe XIV–XV wieku, t. I, Roty poznańskie, zebrali i opracowali Kowalewicz Hemyk i Kuraszkiwicz Władysław, Poznań 1959, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Zabytki języka polskiego i literatury polskiej nr 3. – Wydawnictwo zaczyna się wstępem (s. 5–32), w którym autorzy opisują dokładnie księgi, z jakich korzystali, format ksiąg, charakterystykę pisma, pisowni i języka 57 pisarzy oraz szczegółowy wykaz rot zapisanych przez nich. Następnie wydawcy publikują (również w transkrypcji) 1653 rot sądowe z lat 1386–1446 oraz 502 fotografie rot poszczególnych pisarzy. Zgromadzony materiał ułożony jest wg rąk pisarskich. Dokładne wyliczenie ksiąg wraz ze szczegółowymi datami ich powstania oraz liczbą polskich rot w poszczególnych tomach wydawcy zamieścili na s. 10 *Wstępu*. Roty sądowe pochodzą z ksiąg ziemskich i grodzkich oraz ksiąg miejskich Poznania, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Księgi oznaczone są sygn. *Z.* 1–17 oraz *Gr.* 1. Skróć źródła wprowadzono w t. II. Wcześniej roty poznańskie cytowano w *Sstp* za fragmentarycznymi ich różnymi wydaniem. Pełna ekscerpca Józefa Reczka i Wacława Twardzika. – Cf. *AKH* III 271–471, *BibliWarsz* 1857 II 791–840, 1858 I 237–277, 1858 IV 639–674 i 1861 III 1–51, *Leksz* I, *Pocz*, *Przyb.*

PPom Perlbach M[ax], Pommerellisches Urkundenbuch, herausgegeben von Westpreuss, Geschichtsverein, Abteilung 1–2, Danzig 1881–1882. – Tom zawiera dokumenty dotyczące historii Pomorza z lat 1140–1315 pochodzące z Archiwów Państwowych w Królewcu, Szczecinie, Poznaniu, Wrocławiu i Berlinie oraz wielu innych archiwów i bibliotek miejskich i kościelnych. W materiale znajduje się kilkadziesiąt glos polskich niewyróżnionych w tekście. Indeksy: miejscowości, osób, osób wg stanów, wyrazy (wyrazy polskie i łacińskie).

PrawChełm Rymaszewski Zygfryd, Nieznany spis prawa chełmińskiego z przelomu XIV i XV wieku, Łódź 1993. – Nieliczne glosy polskie w tekście łacińskim prawa niemieckiego z rkpsów Biblioteki Kórnickiej nr 794 i *Ces. Bibl. Publ.* w Petersburgu I at. II 274. Rkps kórnicki datowany XIV w. – 1441 r. znany jest jako Działyńskich II (cf. *GIKörn* II poz. 1). Rkps petersburski na mocy traktatu ryskiego został zwrócony Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. Obecnie los jego jest niezany. Źródło zostanie uwzględnione w suplementie *Sstp*. Ekscerpca Mariusza Frodymy.

Preuss Preussisches Urkundenbuch. Politische (allgemeine Abteilung), Band 1, I Die Bildung des Ordensstaats, herausgegeben von Philippi in Verbindung mit Wölky, Königsberg 1882, Band 1, 2 bearbeitet von Seraphim August, Königsberg 1909, II herausgegeben von Hein M[ax] und Maschke E[rich], Königsberg 1932–1939. – Tom I, zes. 1 zawiera dokumenty z lat 1140–1257 z różnych archiwów i bibliotek, m.in. z Królewca, Watykanu, Warszawy, Pelplina i Paryża dotyczące historii tworzenia się państwa zakonu krzyżackiego. Tom I, zes. 2 zawiera dokumenty z lat 1257–1309 i dodatki do t. I zes. 1 i 2 z lat 1218–1269 z archiwów i bibliotek w Królewcu, Toruniu, Elblągu i in. Na końcu I tomu zamieszczono indeksy do całości: nazw miejscowości, osób, osób wg stanu, godności i zawodu, wyrazowy i rzeczowy (wyrazy polskie i łacińskie). Tom II zawiera pruskie dokumenty z lat 1309–1335. Największa część dokumentów pochodzi z Państwowego Archiwum w Królewcu, również z Archiwum Państwowego w Gdańsku i Archiwum Miejskiego w Elblągu. Poza tym z licznych archiwów z terenu Prus i Polski. Indeksy: osób i miejscowości, rzeczowy (wyrazy polskie i łacińskie). Nieliczne glosy polskie niewyróżnione w tekście. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

PrNarg Baran Kazimierz, Prawa i przywileje królewskiego wolnego miasta Nowego Targu, Nowy Targ 1908. – Zebrane przez wydawcę łacińskie dokumenty podzielono na trzy grupy: pierwsza grupa

zawiera przywileje królewskie, starościńskie uniwersaly i dekrety sądowe dotyczące rozwoju miast i wsi, druga przywileje i statuty cechowe, trzecia ilustracje, wyjątki z akt grodzkich sądeckich i innych. Występujące w tekstach dokumentów polskie glosy zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Opracowanie Barana zawiera zbiór dokumentów z lat 1238–1843 dotyczących Nowego Targu i Podhala, które uporządkowano chronologicznie. W słowie wstępnym, opracowanym przez K. Krotoskiego, zamieszczono historię Nowego Targu i Podhala od XIII do XX w.

PrzBibl I 182–188 Przyborowski Józef, Wydanie krakowskie dzieła Jana z Turrekrematy *Explanatio in Psalterium*, Przegląd Bibliograficzno-Archeologiczny. Dwutygodnik ilustrowany poświęcony bibliografii, archeologii, numizmatyce, heraldyce, historii, sztukom pięknym i literaturze, Warszawa 1881. – Autor w artykule szczegółowo opisuje rkps należący do Biblioteki Ordynacji Zamoyskich. Obecnie rkps znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie, gdzie opatrzony jest sygn. BOZ 139. Zawiera on dzieła prawnicze przepisane w 1460 r. przez Wojciecha z Bydgoszczy. Na końcu przepisów kanonicznych, pisanych po łacinie przez Piotra z Bydgoszczy, rubrykator na 291 s. wpisał polski wierszyk. Przyborowski zamieszcza go (na s. 187) jako przykład swoistego humoru pisarza. Najnowsze wydanie tego wiersza wraz z transkrypcją w *ChresuWRz* na s. 419–420.

Przem I Księga ławnicza 1402–1445. *Librorum scabinalium*, t. I, wydali Smolka Jan i Tymińska Zofia, Przemyśl 1936, Pomniki Dziejowe Przemyśla. *Monumenta Premisliac Historica*. – Wydane łacińskie dokumenty pochodzą z księgi ławniczej z Archiwum Akt Dawnych Miasta Przemyśla. Księga zawiera protokoły rozpraw sądowych. W materiale znajduje się kilkadziesiąt glos polskich, których wydawcy nie wyróżnili w tekście. Obecnie księga przechowywana jest w Archiwum Państwowym w Przemyślu, gdzie oznaczono ją sygn. 1. Na końcu wydawnictwa autorzy zamieścili wspólny indeks imion, funkcji, miejscowości i rzeczowy (wyrazy polskie i łacińskie). Ekscerpcja Elżbiety Kamieńskiej.

Przem II Księga ławnicza 1445–1452. *Librorum scabinalium*, t. II, wydali Smolka Jan i Tymińska Zofia, Przemyśl 1936. Pomniki Dziejowe Przemyśla. *Monumenta Premisliac Historica*. – W artykule opublikowano łacińskie protokoły rozpraw sądowych z księgi ławniczej pochodzącej z Archiwum Akt Dawnych Miasta Przemyśla. W publikowanym materiale znajduje się kilkadziesiąt glos polskich niewyróżnionych w druku. Obecnie księga przechowywana jest w Archiwum Państwowym w Przemyślu, gdzie oznaczono ją sygn. 2. Na końcu wydawnictwa autorzy zamieścili wspólny indeks imion, funkcji, miejscowości, rzeczowy oraz osobno indeks wyrazów polskich. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

PrzewHP Przewodnik Historyczno-Prawny. Czasopismo kwartalne, redakcja Dąbkowski P[Przemysław], Adamus J[an], Koranyi K[arol], Lwów 1930 i nn.

PrzewHP I 46 Kaletka A[ntoni], Zapiska o pokorze. ~ Wydawca publikuje łaciński dokument z r. 1465, w którym znajduje się zapiska zawierająca jedną glosę polską *pokora*. Wydawca wyróżnia ją w artykule rozstrzelonym drukiem. Nie została ona wykorzystana w Sstp. Rkps znajduje się w księdze zatytułowanej *Inscriptiones Connenses* 1461–1482 przechowywanej w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Księga obecnie oznaczona jest sygn. Gr. 1.

PrzewHP I 367–368 Tymieniecki Kazimierz, Manowie wielkopolscy. ~ Dwie zapiski z r. 1403 z VIII księgi sądu ziemskiego kościańskiego (obecna sygn. Z. 8) i z r. 1417 z V księgi sądu ziemskiego poznańskiego (obecna sygn. Z. 5). W zapiskach znajdują się cztery polskie glosy (*o pokup* i dwa razy *man*) wyróżnione w artykule kursywą. W Sstp materiał wykorzystano tylko pod hasłem *man*.

PrzHist XLV 390–407 Biskup Marian, Z problematyki handlu polsko-gdańskiego drugiej połowy XV w., Przegląd Historyczny. Kwartalnik naukowy, wydawany pod redakcją Kieniewicza Stefana, Warszawa 1954. – Wydawca omawia zagadnienia handlu polsko-gdańskiego i związane z nim dokumenty źródłowe. W swoim opracowaniu Marian Biskup wykorzystał przede wszystkim korespondencję Gdańska z lat 1466–1500 przechowywaną w Archiwum Państwowym w Gdańsku oraz Archiwum Miasta Torunia, księgi ławnicze miasta Gdańska z Archiwum Państwowego w Gdańsku i księgi miejskie Starej i Nowej Warszawy z Archiwum Akt Dawnych w Warszawie. W przypisie

nr 21 na s. 392–393 zamieszczono niemiecki tekst listu torunian do gdańszczan z 1493 r., w którym występują polskie glosy (*grnsze, jeden*). Skrót źródła ukazał się w t. II. Materiał zostanie wykorzystany w suplemencie.

Przyb Przyborowski Józef, *Vetustissimam adiectivorum linguac Polonac declinationem momentis incditis illustravit*, Poznań 1861. ~ Przyborowski w swoim wydawnictwie na s. 5–25 zamieścił kilkadziesiąt polskich rot sądowych z Wielkopolski. Po ukazaniu się kolejnych tomów *Wielkopolskich rot sądowych XIV–XV w. zebranych i opracowanych przez II. Kowalewicza i W. Kuraszkiewicza* materiał ten w Sstp cytowano za tym wydaniem. Roty poznańskie od t. III ze skrótem *Pozn*, rotę pyzdrowską od t. IV ze skrótem *Pyzdr*, rotę kościańską od t. V ze skrótem *Kościan* a rotę gnieźnieńską od t. IX jako *RtGn*. ~ Cf. *Kościan, Pozn, Pyzdr, RtGn*.

Puł Psalterz puławski, wydał Słoński Stanisław, Warszawa 1916. ~ Wydawca publikuje liczący 624 s. rkps Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie nr 1269. Kodeks zawiera przekład psalmów i kantyków starotestamentowych. Każdy psalm poprzedzony jest jego krótkim wykładem, czyli argumentem. Po psalmach następują kantyki, jak we *Ft*: Izajasza (Is), Ezechiasza (Ez), Anny (Ann), Mojżesza (Moys), Habakuka (Hab) i Deuteronomii (Deut). Kodeks kończy wyznanie wiary św. Atanazego (Ath, cf. *Wierzę* 15). Rkps pochodzi z drugiej połowy XV wieku. W Sstp cytowany był wg psalmów i wersetów. Na s. I–XIV wydania Słońskiego znajduje się wstęp, w którym autor szczegółowo opisał rkps, jego zawartość, oraz umieścił spis najważniejszych artykułów dotyczących zabytku. Na s. 275–480 zamieścił pełny indeks wyrazowy. Pracownia Sstp posiada od 2003 r. fotografie cyfrowe rkpsu. Nowe wydanie kilku psalmów w *ChrestWRz* na s. 69–75, też w transkrypcji.

PułKras Pułaski Franciszek, *Opis 815 rkpsów Biblioteki Ordynacji Krasieńskich*, Warszawa 1915, Biblioteka Ordynacji Krasieńskich, Muzeum Konstantego Świdzińskiego, t. XXIII–XXIX. ~ Ponieważ materiał z części rkpsów, omawianych przez autora, został wydany gdzie indziej, w Sstp wykorzystano tylko materiał z następujących rkpsów:

1. s. 7–8 nr 6 zawartość różna, m.in. *Postilla sermonum ad populum* Mikołaja Wigandi, pisana w 1421 r. przez niejakiego Jakuba, z glosami polskimi, z których Pułaski podaje dwie będące nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). W Sstp materiał datowano XV p. pr.

2. s. 11–12 nr 10 kodeks XV-wieczny, pisany przez dwie ręce; na k. 90 *Explicit liber nomine dictionarius per manus Petri de Blotnica et est finitus... 1428*. Od k. 91 zaczynały się kazania z dość licznymi polskimi glosami, z których autor podaje kilkanaście na s. 12. W Sstp datowano je XV p. pr.

3. s. 32–33 nr 21 dwanaście kart pochodzących z jakiejś większej całości, pisane jedną ręką z połowy XV w. Zawartość stanowił opis roślin leczniczych z polskimi glosami, z których wydawca na s. 33 podaje siedem. W Sstp datowano je XV p. pr.

4. s. 35–36 nr 25 rkps zawierający m.in. na k. 138–209 *Sermones dominicales et de sanctis*, na k. 209 expl. *Explicit liber Sulgencii per circulum anni super dominicas... 1428, scriptus per Lodvigum de Sandomiria*. Cały rkps pisała jedna ręka, pisarz podpisał się w innym miejscu rkpsu jako *Lodvigus, filius Mathaei de Sandomiria*. Oprócz kazań w rkpsie zapisano *Liber compendii theologiae veritatis* i in. W kazaniach liczne glosy polskie, z których wydawca podaje pięć. W Sstp datowano je XV p. pr.

5. s. 38–39 nr 30 rkps zawierał różne traktaty, wiersze satyryczne i in.; pismo jednej ręki z początku XV w. Na końcu traktatu *Bedy Imago mundi* wpisano jedno zdanie polskie. W Sstp materiał datowano XV in.

Wszystkie te rkpsy zaginęły w czasie wojny wraz z niemal całą Biblioteką Krasieńskich. Ekscerpcja niepełna.

Pyzdr Wielkopolskie rotę sądowe XIV–XV wieku, t. II, Roty pyzdrowskie, zebrali i opracowali Kowalewicz Jeleny i Kuraszkiewicz Władysław, Poznań 1960. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Zabytki Języka i Literatury Polskiej nr 4. ~ W opracowaniu na s. 5–33 znajduje się wstęp, w którym wydawcy dokładnie opisali dziesięć ksiąg, z których korzystali, charakterystykę pisma 50 wyróżnionych pisarzy, cechy ich pisma i języka. Do publikacji wykorzystano 1280 rot (podano je również

w transkrypcji), pochodzących z ksiąg ziemskich pyzdryskich I–X, z lat 1390–1447. Zamieszczono również 744 fotografie umożliwiające sprawdzenie transliteracji z podobizną oryginału. Przedstawiony materiał ułożony jest wg rak pisarskich. Rkpsy ksiąg przechowywane są w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Z. 1–10. Skrót źródła wprowadzono w t. III. Wcześniej materiał z ksiąg pyzdryskich cytowano w Sstp za fragmentarycznymi różnymi jego wydaniem. Ekscerpcja niepełna Wiesława Borysia. ~ Cf. *AKJ* III 271–471, *BiblWarsz* 1857 II 791–840, 1858 I 237–277, 1858 IV 639–674 i 1861 III 1–51, *JP* XXXIII 381–391, *Leksyz* II, *Przyb.*

R Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności, t. I–XV, Kraków 1874–91. Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Filologiczny, t. XVI i nn., Kraków 1892 i nn. – Numeracja tomów bez względu na serie.

R I 40–48 Szujski Józef, Trzy zabytki języka polskiego XIV i XV wieku. ~ Z tego źródła w Sstp nie cytowano żadnych materiałów, korzystano z nowszych wydań zabytków.

R I s. XXXVII–XLVIII Kluczycki Franciszek, Epistoła św. Bernarda o chowaniu czeladzi. ~ Tekst łaciński i polskie tłumaczenie pochodzą z rkpsu A nr 92 z księgozbioru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie. Rkps formatu in quarto zawierał m.in. *Tractatus de imitatione Christi*, *Tractatus aureus de longitudine et beatitudine vitae* oraz traktat alchemiczny, po którym zapisano list św. Bernarda po łacinie, a na k. 90r–92v po polsku. List św. Bernarda był pisany prawdopodobnie przez dwóch pisarzy. Nowszc wydanie listu św. Bernarda z tego rkpsu sporządził w 1932 r. O. Griinenthal. Tekst został opublikowany w Berlinie w 1952 r. w *Zeitschrift für Slavische Philologie* XXI, zes. 1, s. 64–89 w artykule *Die Hausordnung des Heiligen Bernhard und ihre slavischen Fassungen*. Rkps zaginął. W Sstp materiał datowano XV p. post.

R XIII s. XXIII–XXIV Menčík Ferdynand. Pieśń kościelna polska z w. XV, Kraków 1889. ~ Pieśń o incipicie *Poprośmy Świętego Ducha bychom byli prawej wiary* została odnaleziona przez Ferdynanda Menčíka w zbiorach Nadwornej Biblioteki w Wiedniu. Pieśń znajdowała się na pergaminowej karcie, która stanowiła wcześniej oprawę nieznaną księgi. Karta ta, jak wynika z treści i zapisu *Cracoviensis diocesis*, była fragmentem większego dokumentu dotyczącego diecezji krakowskiej. Polska pieśń podobna jest do łacińskiej pieśni *Veni Sancte Spiritus*, ale nie jest jej tłumaczeniem. Jak twierdzi wydawca, pieśń polska prawdopodobnie była śpiewana przed kazaniem. W Sstp materiał datowano XV p. post. Losy rkpsu po wydaniu są nieznane.

R XIII 308 cf. *SalveReg* 1.

R XIII 311 cf. *SalveReg* 12, *Wierzę* 14.

R XVI 304–372 Bruckner Aleksander, Średniowieczna poezja łacińska w Polsce, [I], Kraków 1892. ~ Wśród omawianych przez autora średniowiecznych rkpsów z poezją łacińską znajduje się jeden (omówiony na s. 312–372) z glosami polskimi. Jest to rkps *Ces. Bibl. Publ.* w Petersburgu Lat. XVII O 18 pochodzący z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, „dokąd z jakiejś klasztornej przewieziony”. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Pisany kilkoma rękami z pierwszej połowy XV w. Rkps zawiera szereg utworów poetów łacińskich starożytnych i średniowiecznych, humanistów włoskich a także utwory autorów polskich: Marcina ze Słupcy epitafium biskupa Andrzeja Łaskarza z Gosławic, tegoż epitafium Wincentego z Szamotuł i Grzegorza z Sanoka epitafium Władysława Jagielly. Część tych utworów jest glosowana; nieliczne na ogół glosy drukowane są na s. 313. 319–324. 326–330. 332. 334–341. 343–347. 349–350. W Sstp od t. IX uzupełniano konteksty łacińskie do glos w *Elegii Maximiana* (s. 340) wg wydania Richarda Webstera *The Elegies of Maximianus* z 1900 r., do glos w *De raptu Proserpinae* (s. 344–345) wg wydania Juliusza Kocha *Claudii Claudiani Carmina*, Lipsk 1893. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

R XIX Bobowski Mikołaj, Polskie pieśni katolickie od najdawniejszych czasów do końca XVI wieku, Kraków 1893. ~ W obszernym wstępie autor opisuje historię kształtowania się pieśni polskiej. Zebrane w tomie XV-wieczne teksty Bobowski pogrupował wg treści: pieśni o Matce Boskiej, koledy, pieśni wielkopostne, wielkanocne, na Zielone Świątki, na Boże Ciało, o świętych i dekalogii. Przedstawiane w tym tomie pieśni są w większości przedrukami z opracowań następujących autorów: W. A. Maciejewskiego *Dodatki do piśmiennictwa polskiego od czasów najdawniejszych aż*

do roku 1830 oraz *Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian*, t. II, W. Sere-
dyńskiego *Trzy zabytki języka polskiego z drugiej połowy XV wieku*, M. Fl. Juszyńskiego *Dykejonarz*
poetów polskich (przedmowa) oraz W. Nehringa *Altpolnische Sprachdenkmäler*.

1. s. 40–41 cf. *SalveReg* 3.

2. s. 42–43 *Nasze nadziejo przemiała*. – Tekst pieśni zapisany został w zaginionym w XIX w. tzw.
Kancjonałe Przeworszczyka z 1435 r. Tekst pieśni ogłosił we własnej transkrypcji Michał Hieronim
Juszyński w przedmowie do pierwszego tomu *Dykejonarza poetów polskich*. Utwór jest tłumacze-
niem fragmentu pieśni czeskiej o incipicie *O presławná matko Božie*. Najnowszą transkrypcję tej pie-
śni podaje Roman Mazurkiewicz w publikacji *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002,
na s. 329. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

3. s. 48–64 Pieśni z rkpsu pochodzącego z biblioteki klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym
Krzyżu. Prawdopodobnie pisarzem kodeksu był zakonnik konwentu łysogórskiego Andrzej ze Słu-
pi, który przepisał go w latach 1471–1493. Z klasztoru rkps został przewieziony do Warszawy, gdzie
przechowywany był w Bibliotece Uniwersyteckiej, skąd wraz z innymi rkpsami zabrano go po
wstaniu listopadowym do Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Rkps odnalazł Łukasz Gołębiowski, a od-
pis szczęście tekstów polskich opublikował w 1853 r. Wacław Aleksander Maciejowski w *Dodatkach*
do piśmiennictwa polskiego od czasów najdawniejszych aż do roku 1830 (s. 122–128). Rkps zaginął.
Najnowsze wydanie tych pieśni: M. Elżanowska, *Pieśni łysogórskie. Prolegomena filologiczne*. Pa-
miętnik Literacki, 1997, zesz. 2, s. 131–159. Wśród odnalezionych pieśni znajdują się: a. s. 48 *Po-
słuchajcie, bracia miła*. – Jest to tzw. *Lament świętokrzyski* lub tzw. *Żale Matki Boskiej pod krzyżem*.
Pieśń nawiązuje do tradycji średniowiecznych planctus Mariae i prawdopodobnie była fragmentem
pasyjnego dramatu liturgicznego lub utworem przeznaczonym do odczytania czy odśpiewania
w wielkopiątkowym obrzędzie adoracji krzyża. Najnowszą transkrypcję tej pieśni podaje Roman
Mazurkiewicz w publikacji *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 357–358; b. s. 50–
–52 *Radości wam powiadam*. – Jest to pieśń o zwiastowaniu. W Sstp przez niedopatrzenie iden-
tyfikowano ten tekst jako tożsamy z odpisem (uboższym o dwie środkowe zwrotki) znajdującym się
w rkpsie Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku wydanym przez
Rafała Lubicza (Hieronima Łopacińskiego) w IV t. *Prac Filologicznych* (s. 592–595). Uzupełnie-
nia materiału ukażą się w suplementcie; c. s. 54 *Wezwanie do śpiewania pieśni o Matce Bożej*.
– Utwór ma cztery zwrotki. M. Bobowski podkreśla związek tego utworu z pieśnią *Radości wam*
powiadam (zob. wyżej b). W innym odpisie tej pieśni z rkpsu Biblioteki Narodowej w Warszawie
III 8040, wydanym przez R. Lubicza w *PF* IV s. 592–595, wszystkie zwrotki tego utworu – oprócz
pierwszej, której nie ma w tym odpisie – stanowią końcową jej część. Ekscerpcja materiału, Witolda
Zachorowskiego, niepełna. Z pierwszej zwrotki zacytowano w Sstp tylko trzy wyrazy (*wykład, kra-
sny, matuchna*). Reszta materiału ukaże się w suplementcie; d. s. 55–58 *Mocne boskie tajemności*.
– Pieśń maryjna w przekazie łysogórskim bardzo mocno zniekształcona z powodu poprzestawia-
nego szyku wersetów (inny zachowany odpis tej pieśni cf. *R* XXV 206–291 poz. 1d); e. s. 62–64
Zdrowaś krolewno wyborna. – Trawestacja pieśni *Salve Regina*, której Maciejowski nadał tytuł
Hymn do Najświętszej Panny.

Wszystkie pieśni łysogórskie w Sstp datowano XV p. post.

4. s. 66–67 *O przenasławniejsza Panno czysta*. – Jako pierwszy tekst hymnu wydał W. A. Macie-
jowski w *Pamiętnikach* (cf. *MacPam* II s. 373) z informacją, że pochodzi on z roku 1493. Więcej in-
formacji nie podał. W Sstp materiał datowano ca 1500.

5. s. 67–68 *Zdrowaś, gwiazdo morska*. – Polski przekład pieśni *Ave maris stella* Honoriusza Kle-
mentyna Fortunata, biskupa Poitiers, odszukał W. A. Maciejowski w zbiorze rkpsów XX Czarto-
ryskich w Sieniawie. Rkps prawdopodobnie zaginął. Inne odpisy tej pieśni cf. *PamLit* XXVI i *Pam-
Lit* XXIX poz. 2. W Sstp pieśń datowano ca 1500.

6. s. 68–69 *Krolewno niebieska, matko krześcijańska*. – Pieśń będąca parafrazą wielkanocnej an-
tyleony *Regina coeli laetare* pochodząca z rkpsu ze zbiorów XX Czartoryskich w Sieniawie została
odnaleziona przez W. A. Maciejowskiego i wydana w *Dodatkach*. Inny odpis tej pieśni cf. *SI*Occ
XXXIV 155–158. W Sstp pieśń datowano ca 1500.

7. s. 72 *Anieli słodko śpiewali*. – Pieśń o wniebowzięciu Panny Maryi. Pochodzi ona ze zbiorów
Cypriana Walewskiego, tu wydana za publikacją Władysława Sereżyńskiego w *SKJ* I (s. 160). Po-

M. II. Juszyńskiego, który opublikował ją we własnej transkrypcji. W Sstp materiał datowano XV p. p.:

18. s. 92 *Christus Pan dzisiaj zmartwychwstał* – Jest to prawdopodobnie przekład łacińskiej pieśni *Surrexit Christus hodie*. Wariant ten pochodzi z kancjonału „bardzo dawnego, z pisownią XV w.” Bobowski przedrukowuje pieśń z przedmowy do pierwszego tomu *Dykcjonarza poetów polskich* M. II. Juszyńskiego, który opublikował ją we własnej transkrypcji. W Sstp materiał datowano XV ex.

19. s. 95–96 *Witaj, mity Jesu Kryste*. – Pieśń przedrukowana z wydania W. A. Maciejewskiego (cf. *MacPam* II s. 354) z odpisu sporządzonego przez Ł. Gołębiowskiego. Przy tym odpisie Gołębiowski zanotował nr rkpsu 166 oraz datę 1408. Istniał jeszcze inny odpis tego tekstu sporządzony przez A. T. Chłędowskiego. W odpisie Chłędowskiego znajdowała się też informacja, że pieśń pochodziła z rkpsu teologicznego, który zawierał m.in. kazania de tempore Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) oraz *Historia scholastica* Piotra Comestora. Kopistą tego rkpsu był prawdopodobnie Stanisław Piskorzewski, który podpisał się po tekście *Historia scholastica*, stawiając też datę 1419. Po kazaniach Jana Sylwana była data 1408, obok której także 1457. Wg Bobowskiego pieśń polska jest tłumaczeniem pieśni czeskiej. W Sstp materiał datowano XV in.

20. s. 97–98 *O ciału Boga żywego*. – Ostatnia z pieśni w rkpsie pochodzącym z biblioteki klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu (zob. poz. 3). W Sstp materiał datowano XV p. post.

21. s. 110 *Chwała tobie, Gospodzinie*. – Trzy pierwsze zwrotki tej pieśni pochodzące z XV w. Bobowski przedrukowuje za wydaniem Zygmunta Holccla w I t. *Starodawnych Prawa Polskiego Pomników*, s. XXIX. Pieśń została zapisana na kartach 114v–116v w rkpsie nr 801, tzw. Kodeksie Działyńskich I, znajdującym się obecnie w Bibliotece Kórnickiej. Przy tekście znajdują się również nuty. Dokładny opis rkpsu oraz jego zawartość zostały przedstawione przez M. Muszyńskiego w części drugiej *Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej* na s. 192–204. Bobowski do trzech zwrotek dodał 20 następujących, pochodzących z XVI w. W Sstp korzystano z odczytania sporządzonego przez W. Kuraszkiewicza z rkpsu kórnickiego. Od grudnia 2002 r. Pracownia Sstp posiada zdjęcia cyfrowe rkpsu. Nowe wydania pieśni: *GłKóm* II s. 193 i *ChrestWRz* s. 265–266, też w transkrypcji. W Sstp materiał datowano 1456–60.

22. s. 118–120 cf. *Dek* III 7, *Dek* III 8.

R XXII 1–62 Bruckner Aleksander, *Sredniowieczna puczja łacińska w Polsce*, cz. II, Kraków 1895. – Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 6–40 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2195 jest papierowym kodeksem in quarto, pisany przez Marcina z Łęczycy w 1466 r. W tekstach znajdują się liczne glosy polskie interlinearne, pisane również ręką Marcina z Łęczycy. Brückner podaje wybór glos. Od 1954 r. w Sstp uzupełniano konteksty i korygowano odczytania glos z fotografią rkpsu; glosy opuszczone przez wydawcę cytowano jako *RRp*. Wydawca przedstawia glosy wg kolejności tekstów w rkpsie: a. s. 10–12 do *Cathonis Novi*; b. s. 12–17 do *Ezopa* z komentarzem łacińskim. Tekst, miejscami zepsuty i niejasny, porównywano w Sstp z XVI-wiecznym wydaniem bajek Ezopa; c. s. 17–21 do poematu *Paracletus*, którego autorem był Warnerius Basiliensis; d. s. 21–27 do poematu *Palestra Christi*; e. s. 27–28 do *Eklog* Wergiliusza; f. s. 28 do wierszy o Matce Boskiej kilka glos innej, późniejszej ręki. W Sstp materiał z pozycji a–e datowano 1466, z pozycji f XV p. post. Na s. 30–38 wydawca zamieścił alfabetyczny spis wybranych wyrazów z tego rkpsu wraz z ich omówieniem.

2. s. 39–40 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. XVII F 29 pochodzący z klasztoru oo. Cystersów w Koprzywnicy, pisany przez niejakiego Materna. Zawierał m.in. Galfreda Anglika *Poetria nova*, *Palestra Christi* (pisaną w 1451 r.), Boecjusza *De consolatione philosophiae*, Alana *De problematibus*, Wergiliusza *Bukoliki*, Alana *De planctu naturae*. We wszystkich tych utworach znajdują się pojedyncze glosy polskie, najwięcej w ostatnim z wymienionych tekstów. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. W Sstp materiał datowano XV med.

3. s. 40–44 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. XVII Q 140 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, pisany w 1447 r. Zawierał m.in.: a. na k. 64r–92r dzieło Marcina Dumienis *De formula honeste vitae* oparte na motywach z Seneki z licznymi glosami polskimi, z których wydawca daje wybór na s. 40–41. Pisarz tej części rkpsu nieznan; b. na k. 137r–179r *Palestra Christi*, pisaną w 1451 r. przez Stanisława z Krakowa, z glosami polskimi podanymi

przez wydawcę w wyborze na s. 41; c. na k. 179v–217r *Prosper epigrammatum*, pisane również przez Stanisława z Krakowa, z nielicznymi glosami polskimi, mieszczącymi się na s. 41–42. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

4. s. 44–56 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 5230 pochodzący z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku. Cały rkps jest pisany przez Mikołaja z Lublina w 1447 r. Zawiera teksty o różnej treści. Nieliczne glosy polskie, znajdujące się tylko w utworze Gwaltera *Doctor amoris*, wydane są na s. 55. W Sstp materiał datowano 1447. Od 1956 r. w Sstp weryfikowano odczytania i poszerzano konteksty wg fotografii rkpsu.

5. s. 56–62 rkps biblioteki w Berlinie Ms. Lat. Q 239, pochodzący wg wydawcy z biblioteki gimnazjalnej toruńskiej, pisany różnymi rękami. Autorzy *ChrestWRz* na s. 223 podają, że obecnie znajduje się on w Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz w Berlinie pod taką samą sygn. oraz że powstał (przynajmniej w większej części) w Krakowie. Zawiera m.in.: a. na k. 1r–165r zbiór listów Eneasza Sylwiusza, pisany w 1457 r., z nielicznymi glosami polskimi, które zamieszczono na s. 57. W Sstp materiał datowano 1457; b. na k. 225v, 227r–228v listy miłosne lub ich wzory, w których jest kilka glos polskich, datowanych w Sstp XV p. *post*. Glosy zamieszczono na s. 59–60; c. na k. 229r–237v *Liber Senecae de moribus*. W wolnych końcach niektórych wierszy tekstu łacińskiego wpisano polskie wyrazy listu miłosnego *Kachniczko ma namulejsza*. Na k. 237v dopisano tą samą ręką *et cetera haba stara*. Materiał ten mieści się na s. 60. W Sstp całość datowano XV p. *post*. W *ChrestWRz* na s. 224 wydano ten list również w transkrypcji.

R XXII 230–318 Malinowski Lucjan, Ewangelia św. Mateusza rozdz. V, 1–12. Kazanie na dzień Wszęch Świętych. ~ Rkps Biblioteki Kapitulnej na Hradczanach w Pradze o sygn. D LII, pisany w połowie XV w. Zawiera traktaty teologiczne i kazania łacińskie. Na k. 173r początek łacińskiego kazania na dzień Wszystkich Świętych, po którym zapisano po polsku fragment Ewangelii św. Mateusza (5, 1–12). W wydawnictwie mieści się on na s. 233. Na k. 218v–224v zapisano po polsku całe kazanie na dzień Wszystkich Świętych inną ręką niż wspomniany wyżej przekład Ewangelii św. Mateusza. Tekst kazania mieści się na s. 233–248. Po części materiałowej Malinowski zamieszcza zestawienie wersety z Ewangelii św. Mateusza w tym rkpsie z tekstem Wulgaty oraz Biblią Leopolity. Podobne zestawienie zrobione jest też dla cytatów biblijnych z tekstu polskiego kazania. Po tych zestawieniach zamieszczone jest omówienie grafii i gramatyki polskiego materiału. Na s. 295–316 wydawca zamieszcza indeks wyrazów polskich. Na końcu tomu zamieszczono fotokopie dolnej części k. 173r i całej k. 218r. W *ChrestWRz* na s. 104–108 wydano fragmenty tego tekstu (wg innej numeracji kart), także w transkrypcji. Od 1956 r. Pracownia Sstp posiada fotografie rkpsu, na podstawie których wprowadzono poprawki do odczytania Malinowskiego. Od 2003 r. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe. W Sstp materiał datowano XV *med*. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

R XXII 319–349 Malinowski Lucjan, Glosy polskie w kilku rękopismach łacińskich wieku XV w Bibliotekach Kapitulnej i Uniwersyteckiej w Pradze. ~ Wydawca przedstawia trzy rkpsy z Biblioteki Kapitulnej w Pradze, będące źródłami Sstp. Autor omawia osobno każdy z rkpsów, umieszczając po części materiałowej uwagi o grafice i języku glos polskich oraz indeksy wyrazów polskich. Są to następujące rkpsy:

1. s. 319–332 rkps Biblioteki Kapitulnej w Pradze o sygn. D XIX. Jest to papierowy kodeks in octavo zawierający traktaty o treści religijnej. Wydawca nie podaje wiadomości o autorze, pisarzu i dacie powstania rkpsu. W części tekstów znajdują się glosy polskie, które mieszczą się na s. 319–322. Od połowy lat 70 Pracownia Sstp posiada ekscerpty Elżbiety Belcarzowej z tego rkpsu, którymi posługiwano się przy cytowaniu materiału. W Sstp materiał datowano XV *med*.

2. s. 333–342 rkps Biblioteki Kapitulnej w Pradze o sygn. E LVI pisany w pierwszej połowie XV w. Zawiera kazania de sanctis z glosami polskimi marginalnymi i interlinearnymi. Na k. 1r zapisano po polsku nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *FrzGlos* poz. 2). Na k. 177r i 177v zapisano fragmenty pieśni *Kryszus zmarł wychwał jest* z dodatkowymi (jak podają autorzy *ChrestWRz*) zwrotkami *Bog wszechmogący*, kończące kazanie *De Resurrectione*. Pieśń ta jest przekładem dwóch pierwszych zwrotek czeskiego utworu *Bůh všemohůci*, który z kolei stanowi tłumaczenie łacińskiego hymnu *Deus omnipotens*. Glosy zamieszczono na s. 333–335. W *ChrestWRz* na s. 241 wydano, także w transkrypcji, pieśń rezurekcyjną. W Sstp materiał datowano XV p. *pr*.

3. s. 343–347 rkps Biblioteki Kapitulnej w Pradze o sygn. E XXII pochodzący z lat 1412–1430. Wg wydawcy rkps jest niedbalym odpisem starszego rkpsu. Zawiera kazania de tempore Mikolaja Łukasza z Wielkiego Koźmina. Głosy polskie wewnętrzne i marginalne, wśród nich, znana i z innych odpisów kazań Łukasza z Wielkiego Koźmina, pseudoetymologia wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy cf. R XXIV 38–97 poz. 4, 9, R XXV 115–205 poz. 1, 2, 8, R XXXIII 120–187 poz. 4) oraz pieśń *Krystus zmartwychwstał jest*. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

R XXII 350–392 Malinowski Lucjan, Głosy polskie w rękopiśmie Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich z r. 1438 N. 379. – Autor zamieszcza w tym artykule materiał z dwóch rkpsów, będących źródłami Sstp:

1. s. 350–382 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 379. Jest to papircowy kodeks in folio pisany w 1438 r. Liczy 322 k. Rkps zawiera m.in. na k. 251r–314r kazania poprzedzone fragmentami z Listów i Dziejów Apostolskich. W tych fragmentach znajdują się liczne głosy łacińskie i polskie, pisane tą samą ręką co tekst główny. Mieszczą się one na s. 351–359. Od 1964 r. w Sstp dokonywano poprawek wg fotografii rkpsu. Na s. 351 zamieszczono też krótki fragment po polsku znajdujący się na k. 138v w kazaniach Jakuba de Voragine. W Sstp cały materiał datowano 1438. Po części materiałowej znajdują się uwagi o grafii i języku głos polskich oraz indeks polskich wyrazów. Ekscerpeja Witolda Zachorowskiego.

2. s. 382–391 akt sprzedaży łąki z 1463 r. Malinowski zamieszcza ten tekst w *Dodatku II* (s. 382–383). Pochodzi on z rkpsu, udostępnionego Malinowskiemu przez Kornela Kozłowskiego, zawierającego zbiór akt wsi Łęgonice w powiecie rawskim. Akt jest mocno uszkodzony w części końcowej. Na s. 383–387 znajdują się uwagi o pisowni i języku zabytku. Na s. 387–391 mieści się indeks wyrazów polskich z tego aktu. Ekscerpeja Witolda Zachorowskiego.

R XXIII 268–319 Bruckner Aleksander, Średniowieczna poezja łacińska w Polsce, cz. III, Kraków 1894. – Autor przedstawia następujące rkpsy z głosami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 268–270 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 601 pochodzący ze zbiorów Kapituły Krakowskiej. Zawiera m.in. na k. 2–14 cztery pierwsze satyry Persjusza z komentarzem. Tekst zapisano w latach 1440–1450. W tekście znajdują się liczne głosy polskie, w satyrach nadpisane, a w komentarzu wewnętrzne. Głosy wydawca podaje na s. 269–270. Od 1955 r. w Sstp kontrolowano odczytania i uzupełniano konteksty na podstawie fotografii rkpsu. Na s. 270 wydawca podaje także jedną głosę polską z k. 27. W Sstp cały materiał datowano XV med.

2. s. 270–278 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2251 pisany w 1436 r. Rkps należał do Stanisława z Szadka. Przechodził też została napisana wcześniejsza część rkpsu od k. 51 do końca. W części tej znajdują się m.in. bajki Gwidryna z głosami polskimi. Wydawca podaje wybór głos na s. 276–278. Od 1968 r. w Sstp uzupełniano konteksty oraz cytowano opuszczone przez wydawcę głosy (jako *RRp*) wg nieopublikowanego odczytania Józefa Reczka. Trzy głosy z tego rkpsu wydał w swoim *Katalogu* Wislocki. Z tego wydania w Sstp zacytowano jedną głosę (*azali nie*). W Sstp materiał datowano 1436. – Cf. *Wiśł* poz. 39.

3. s. 279–281 rkps Biblioteki XX Czartoryskich nr 1315 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, pisany przez Macieja z Pelczyna w 1449 r. Rkps zawiera m.in.: a. na s. 247–466 bajki Gwidryna z polskimi głosami interlinearnymi, które wydawca podaje w wyborze. W Sstp cytowano głosy opuszczone przez Brucknera (jako *RRp*) oraz uzupełniano konteksty wg odczytania Z. Wojasa, skolacjonowanego przez Stanisława Kurasia. Mniej więcej od lat 60. odczytanie to kontrolowano z mikrofilmem rkpsu. Od 2004 r. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe tego rkpsu; b. na s. 655–684 *Poliscena*; na marginesie s. 665 zapisana jest jedna głoska polska (*zlew*); c. na s. 685–736 *Scala caeli*; na s. 708 dopisano dwie głosy polskie; d. na s. 760, ostatniej, jedna recepta z polską głosą (*dzięgną*). W Sstp cały materiał datowano XV med.

4. s. 281 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2032. Jest to kodeks papierowy in quarto z przełomu XIV i XV w., jak podaje Wislocki, pisany różnymi rękami. Zawiera m.in. na s. 132–136 kazanie z wieloma głosami polskimi. Od 1956 r. w Sstp sprawdzano odczytanie i uzupełniano konteksty wg fotografii rkpsu. W Sstp materiał datowano XV in.

5. s. 282–283 i 319 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2573, papierowy in quarto. Zawiera m.in. Alana *Planctus naturae* z głosami polskimi oraz na s. 405–664 *Kronikę* Wincentego z trzema mar-

ginalnymi glosami polskimi. Glosy z pierwszego tekstu wydawca podaje w wyborze na s. 283, z tekstu drugiego na s. 319. W Sstp cały materiał datowano 1471.

6. s. 283–284 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2115 zawierający teksty o różnej treści. Na s. 528 i 529 znajdują się trzy glosy polskie. W Sstp cytowano je z datą 1442.

7. s. 284–290 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2458; jest to kodeks składający się z kilku rkpsów połączonych przy oprawie. Zawiera głównie poezję łacińską. Wydawca przedstawia: a. s. 284 *De ponto* Owidiusza z kilkoma polskimi glosami marginalnymi. Pisarzem tej części kodeksu był Albert de Pniewy; b. s. 284–285 traktat *De his malis, que aguntur in hoc mundo*. W traktacie znajdują się dwie glosy polskie; c. s. 285–286 poemat o życiu dworskim, zawierający kilka glos polskich; d. s. 290 poemat Owidiusza *Ibis* z jedną glosą polską (*żebrzącymi*). Teksty b–d pisał Jan de O.

Od 1955 r. w Sstp uzupełniano konteksty oraz polskie glosy nieuwzględnione przez wydawcę (jako *RRp*) wg fotografii rkpsu. Przy żadnym z tych tekstów wydawca nie podaje dat. W Sstp materiał datowano XV.

8. s. 293 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1954; jest to papierowy kodeks z przełomu XIV i XV w., pisany kilkoma rękami. Zawiera poematy i różne traktaty łacińskie. W odpisie *Polisceny* datowanym 1433 znajdują się nieliczne glosy polskie, z których wydawca podaje trzy. W Sstp materiał datowano 1433.

9. s. 295 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVI O 7 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sietiechowic, pisany w r. 1459 przez Mikołaja z Dziebakowa. Rkps zawierał: a. poemat gramatyczny i leksykalny *Doctrinale* Aleksandra z Villedieu. W komentarzu znajdują się nieliczne glosy polskie, z których wydawca podaje trzy (w tym jedna nazwa własna); b. na okładce rkpsu znajdowała się przy fragmencie z Prospera jedna glosa (*obartuch*). W Sstp cały materiał datowano 1459. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

10. s. 296–297 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 819. Zawiera m.in. poemat *Aurora* Piotra de Riga z glosami polskimi, pisany w 1474 r. przez Macieja de S. Wydawca podaje wybór glos na s. 297. Od 1974 r. w Sstp uzupełniano konteksty wg mikrofilmu rkpsu. W Sstp materiał datowano 1474. Glosy opuszczone przez wydawcę będą wykorzystane w suplementcie (ze skrótem *RRp*).

11. s. 297–298 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 824 pisany przez Piotra Bolestę z Siradza w 1453 r. Zawiera m.in. kazania z polskimi glosami nadpisanymi i marginalnymi, pisany ręką tekstu, oraz żartobliwy dwuwiersz *Laudate księży*. Wydawca podaje wybór glos na s. 298. Od 1964 r. w Sstp uzupełniano konteksty wg fotografii rkpsu. Od 1976 r. Pracownia Sstp posiada nieopublikowane ekscerpty Elżbiety Belcarzowej, wg których cytowano (jako *RRp*) glosy opuszczone przez Brucknera. Materiał z początkowej części alfabetu będzie wykorzystany w suplementcie. W Sstp materiał datowano 1453.

12. s. 298 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVII O 69 pochodzący z Biblioteki Żaluskich w Warszawie, pisany przez Jana Rzepkę z Chwaliszyc w 1417 r. Zawierał teksty różnej treści, m.in. Jana z Garlandii *Summa poenitentiae*, z której wydawca podaje dwie glosy polskie. W Sstp materiał datowano 1417. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

13. s. 299–310 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 223 pochodzący z którejś biblioteki klasztornej, potem będący w posiadaniu Uniwersytetu Warszawskiego. Zawierał zbiór hymnów kościelnych z komentarzem, pisanych przez Zawiszę ze Słupcy, rektora szkoły w Pilźnie, w 1444 r. W tekście hymnów i w komentarzu liczne glosy polskie. Na k. 42 zapisano nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. ErzGlos* poz. 2). Od końca t. V w Sstp uzupełniano w nawiasach łacińskie konteksty do glos wg hymnów znajdujących się w *Analecta hymnica* oraz w rkpsie Biblioteki Jagiellońskiej nr 2012, zawierającym taki sam lub bardzo podobny zbiór hymnów z komentarzami. Wypisy z tych hymnów sporządziła Elżbieta Belcarzowa. W Sstp materiał datowano 1444. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Na s. 310–311 znajdują się uwagi Brucknera omawiające pisownię i gramatykę polskiego materiału językowego z tych rkpsów. Na s. 311–315 miłości się alfabetyczny wykaz wybranych wyrazów polskich z powyższych rkpsów.

R XXIV 38–97 Bruckner Aleksander, *Kazania średniowieczne, cz. I*, Kraków 1895. – Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 44 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 224 zawierający kazania *de tempore* i *de sanctis*. Bliższych danych o rkpsie wydawca nie podaje. W tekście kazań zapisano kilka glos polskich interlinearnych i marginalnych, z których wydawca podaje przykładowo cztery. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

2. s. 45 przypis 1. rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 346 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Siccichowic. Był własnością Stanisława z Bodzęcina. Zawierał m.in. kazania. Na k. 1 zapisano jedno zdanie po polsku. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

3. s. 48–49 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1629, pochodzący z kościoła parafialnego w Łańcucie. Zawiera m.in. *Posyłkę* Mikołaja Wigandii z marginalnymi glosami polskimi, z których wydawca podaje wybór. Od 1974 r. w Sstp uzupełniano konteksty i część niewydanych przez Brucknera glos (jako *RRp*) wg mikrofilmu rkpsu. W Sstp materiał datowano XV *med.*

4. s. 50–52 może rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 129. Bruckner przytacza z niego (?) glosy do pseudoetymologii wyrazu *swadźba*, autorstwa Łukasza z Wielkiego Koźmina (inne jej przekazy *cf.* R XXII 319–349 poz. 3). Tekst Brucknera może sugerować, że glosy te pochodzą ze zbioru kazań Łukasza z Wielkiego Koźmina z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 496 z 1414 r. Nie jest to prawda. W Sstp datowano błędnie 1414. Z opisu Brucknera można też sądzić, że glosy te mogą pochodzić z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 127 lub 128 albo z rkpsu ossolińskiego nr 2008 czy też rkpsu Kapituły Praskiej E. XXII.

5. s. 52 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 129. Zawierał kazania Łukasza z Wielkiego Koźmina. Wydawca nie podaje żadnych bliższych danych o tym rkpsie. Przedstawia z niego pięć wybranych glos. W Sstp datowano je XV *in.* bądź XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 52 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 2008. Zawiera on kazania Łukasza z Wielkiego Koźmina. Wydawca nie podaje żadnych bliższych danych o tym rkpsie. Przytacza z niego dwie glosy (*podpiral, uagarze*), cytowane w Sstp z datą XV *p. pr.*

7. s. 59–70 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1619 z 1407 r. Zawiera kazania pisane w znacznej części przez Macieja z Grochowa, wikariusza w Kcyni. W kazaniach występują liczne glosy wewnętrzne i nadpisane, w większości pochodzące od ręki pisarza tekstu. Mniej więcej od 1956 r. w Sstp uzupełniano opuszczone przez Brucknera glosy (jako *RRp*) oraz łacińskie konteksty z fotografii rkpsu a od 1978 r. z ekscerptów Elżbiety Bełcarzowej. Materiał datowano XV *in.* Od zes. 3 t. IX materiał cytowano wg nowego, pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Bełcarzową ze skrótem *GłKazB II*. – *Cf.* *GłKazB II* poz. 5.

8. s. 70–77 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1297, dar kanonika plockiego Jakuba dla biblioteki. Jest to papierowy kodeks in folio pisany na początku XV w. Rkps zawiera: a. łaciński plenariusz, to jest lekcje z ewangelii i listów apostołskich na niedziele roku kościelnego oraz na święta. Nad lekcjami z ewangelii występuje kilkaset glos polskich, w całości przytoczonych przez wydawcę. Bruckner przypuszcza, że zostały one przepisane „z jakiegoś starożytnego tekstu polskiego” (s. 71). Od 1956 r. w Sstp weryfikowano odczytanie glos i uzupełniano konteksty łacińskie wg fotografii rkpsu. Materiał datowano XV *in.*; b. na ostatniej karcie łaciński tekst *Pater noster, Ave Maria* i *Credo* z komentarzem, w którym znajdują się glosy polskie. Są one datowane w Sstp *ca* 1440; c. ostatnia karta *cf.* *Ojcz* 4, *Wierzę* 5, *Zdrow* 4.

9. s. 77–87 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1299. Jest to papierowy kodeks liczący 109 kart. Wg wydawcy pisany jest między 1415 a 1420 r. Zawiera lekcje ewangeliczne na niedziele i święta roku kościelnego wraz z krótkimi kazaniem i zdarzającym się na marginesach komentarzem oraz na we-

wewnętrznej stronie wierzchniej okładki jedną lekcję z I listu św. Piotra. W tekstach są liczne glosy polskie, głównie do ewangelii. Na k. 22 zapisana jest pseudoetymologia wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy cf. R XXII 319–349 poz. 3). Od 1955 r. w Sstp uzupełniano konteksty wg fotografii rkpsu. Materiał datowano *ca* 1420. Na k. 1r zapisano tekst spowiedzi (cf. *Spow* 1).

Na s. 87–93 wydawca zamieścił krótkie omówienie pisowni i gramatyki materiału językowego z rkpsów omówionych w poz. 7–9 oraz alfabetyczny wykaz wybranych wyrazów.

10. s. 93–95 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat I F 518, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3019 III (poprzednia sygn. III 3156). Zawiera następujące polskie teksty i glosy: a. na pergaminowej karcie ochronnej początek modlitewnego wezwania kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy cf. *MacDod* poz. 2b). W materiale Sstp nie znalazł się żaden cytat z tego przekazu, chociaż częściowo został on wyekscerpowany; b. na pierwszych kartach rkpsu zapisano łacińskie niedzielne lekcje ewangeliczne. W pierwszej z nich między rządками wpisano polskie tłumaczenie fragmentu Ewangelii św. Mateusza (21. 1–9). W *ChrestWkz* na s. 84–85 wydano, również w transkrypcji, ten tekst. Wg wydawców rkps ten pochodzi z pierwszej połowy XV w. Od 1954 r. w Sstp tekst sprawdzano z fotografią rkpsu. Materiał datowano XV *p. post.*; c. na k. 35–129, stanowiących starszą część rkpsu, znajdują się kazania Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) *Linea salutis*, pisane w 1411 r. Z tego tekstu Bruckner podaje jedną glosę (*piuka się*), cytowaną w Sstp błędnie (?) z datą XV *p. post.*; d. na k. 183–189 znajdują się zapiski innej ręki, wśród nich wyliczenie osób mających zakaz przyjmowania eucharystii. W tym tekście znajdują się nieliczne interlinearne glosy polskie, datowane w Sstp XV *p. post.*; e. k. 189 cf. *Dek* VI 1; f. k. 280 cf. *SalveReg* 13; g. okładka cf. *Dek* III 20.

R XXIV 317–390 Bruckner Aleksander, Kazania średniowieczne, cz. II. – Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 327 rkps częstochowski, zapewne z Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze, z r. 1423. Wydawca nie podaje sygn. rkpsu. Rkps zawiera kazania de tempore z licznymi i ciekawymi glosami polskimi, jak podaje wydawca. Z rkpsu tego przytacza on jedynie dłuższy cytat, który otrzymał od Rafała Lubicza, znajdujący się w zakończeniu kazania na Zielone Świątki. W cytacie tym występuje kilka glos polskich, przytoczonych przez wydawcę. W Sstp materiał datowano 1423.

2. s. 332 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I O 73, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej pod sygn. 3030, z końca XV lub początku XVI w. Wydawca nie podaje bliższych danych o rkpsie. Bruckner wydaje z tego rkpsu trzy krótkie fragmenty pisane po polsku. Pierwszy i trzeci z nich związane są z zaklęciami i czarami miłosnymi, drugi może być fragmentem legendy o Matce Boskiej. W Sstp z tego źródła zamieszczono tylko cztery cytaty z datą *ca* 1500. Pozostały materiał nie został wyekscerpowany, być może sugerowano się wątpliwościami Brucknera co do datowania rkpsu.

3. s. 336–349 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 244 pochodzący ze zbiorów klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Pisany głównie jedną ręką około połowy XV w. Zawierał kazania niedzielne oraz kilka na święta z nielicznymi wewnętrznymi i interlinearnymi glosami polskimi. Bruckner wydał wszystkie glosy wewnętrzne oraz niektóre interlinearne, pochodzące prawdopodobnie od innej ręki niż tekst kazań. W Sstp materiał datowano XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

4. s. 349–351 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 51 pochodzący z Biblioteki Załuskich w Warszawie, wcześniej znajdujący się w księgozbiornie klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Łoś podaje (*Pocz* s. 66), że rkps ten pochodzi z początku XV w. Rkps zawierał: a. na okładce m.in. kilka wyrazów polskich, w Sstp cytowanych z datą XV *in.* bądź XV *med.*; b. kazania *Linea salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi), pisane przez brata Mikołaja Włoskiego z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu w 1434 r. W tekście znajdowały się glosy polskie tekstowe i interlinearne, z których wydawca dał wybór „ważniejszych”. W *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu t. I Sstp wydrukowano uwagę, że glosy z tego źródła „należy datować XV *med.* zamiast 1434 i 1439”. W t. I część materiału ukazała się bowiem z datami 1434 i 1439. W dalszych tomach Sstp materiał datowano XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

5. s. 351-354 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I O 76, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. II 3020. Pochodzi on z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Pisany jest przez brata Mikołaja Włoskiego. Bruckner podaje datę z końcowego expl. 1448. Rkps zawiera głównie kazania. W kazaniach znajdują się glosy polskie wewnętrzne i interlinearne, które wydawca podał w wyborze. W Sstp materiał datowano 1448, chociaż w expl. po kazaniach widnieje data 1446, niewymieniona przez Brucknera. W ostatnim zeszycie tomu XI zacytowano trzy wyrazy wg nowego, pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GIKazB* IV. Natomiast jedna glosa (*żędać*) została w tym samym zeszycie zacytowana ze skrótem *RRp* XXIV. ~ Cf. *GIKazB* IV poz. 4.

6. s. 355-356 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 49 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie. Rkps zawierał m.in.: a. k. 1-95 *Linea salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) z nielicznymi glosami polskimi, z których wydawca podaje kilka. Kazania pisane kilkoma rękami. W Sstp glosy datowano XV in.; b. cf. *Ojez* 3, *Wierzę* 4. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

7. s. 356 rkps Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1490 pochodzący ze zbiorów oo. karmelitów w Poznaniu. Rkps zawiera m.in.: a. na k. 1-195 kazania Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) *Linea salutis* z kilkunastoma polskimi glosami marginalnymi, w większości tej samej ręki co rkps. Bruckner wydał jedną glosę (*obłojstwo*), ale nie została ona wyekscerpowana do Sstp. W expl. na końcu kazań data 1432, b. na k. 196-214 kilka kazań i legend. Na k. 214v znajduje się krótka zapiska w języku polskim, którą przytacza Bruckner, ale nie została ona wyekscerpowana do Sstp.; c. na k. 215-504 *Exemplar salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) z polskimi glosami, z których Bruckner przytacza tylko dwie. Wydawca cytuje datę z expl. „skończyłem dzieło in octava Epiphania quinta feria 1409” (s. 356). W Sstp cytowano jedną glosę (*modzele*) z datą 1409, a druga (*stacowa*) z datą XV p. pr. Od 1976 r. w Sstp przy cytowaniu glos z tych tekstów posługiwano się ekscerptami Elżbiety Belcarzowej i fotografiami rkpsu, oznaczając cały materiał skrótem *RRp* i datując XV p. pr. Materiał z początkowych liter alfabetu zostanie wykorzystany w suplemencie.

8. s. 356-363 rkps Biblioteki Państwowej w Berlinie o sygn. Thcol. F. 418 zawierający: a. na k. 1-166 *Exemplar salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) z licznymi glosami polskimi interlinearnymi i marginalnymi, z których Bruckner podaje obszerny wybór; b. na k. 167-274 „nowy szereg” kazań de sanctis z glosami polskimi interlinearnymi i marginalnymi, z których Bruckner podaje wybór. Wg Brucknera tekst i glosy z obu części rkpsu pochodzą z połowy XV w. W Sstp cały materiał datowano XV med. Od 1978 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i glosy niewydane przez Brucknera, które cytowano jako *RRp*, na podstawie mikrofilmu rkpsu; c. cf. *SalveReg* 2a.

9. s. 364 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. J F 496 pochodzący z klasztoru oo. Paulinów w Beszowej, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. III 3024. Rkps pisany w 1414 r. przez Piotra Mikołaja ze Słupi. Zawiera dwa zbiory kazań (m.in. kazania Łukasza z Wielkiego Koźmina) z polskimi glosami interlinearnymi, wpisanymi młodszą ręką, z których Bruckner wydał wybór. W Sstp materiał ten datowano XV p. pr. Na k. 76v w tekście kazania wielkanocnego wpisana jest pieśń *Krystus zmarnychwstał jest*, cytowana w Sstp tylko pod hasłem *zmarnychwstać* z datą 1414. W *ChrestWRz* na s. 237 wydano tę pieśń, również w transkrypcji. W suplemencie wykorzystany będzie niewydany przez Brucknera materiał wg nowego, pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GIKazB* IV. ~ Cf. *GIKazB* IV poz. 1.

10. s. 365-369 i 371-372 rkps Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego o sygn. I F 754. Wg M. Waltera (*Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. I, Wrocław 1949, s. 15) rkps ten pochodzi z klasztoru oo. Cystersów w Rudzie na Górnym Śląsku. Prawie cały rkps pisany jest jedną ręką. Główną część rkpsu stanowią trzy zbiory kazań (w drugim z nich w expl. podano datę 1450), m.in. *Quadragesima salutis* Hieronima z Pragi (Jana Sylwana). W kazaniach występują glosy wewnętrzne i nadpisane, pochodzące od tej samej ręki co tekst. Od 1956 r. w Sstp kontrolowano odczytanie i uzupełniano konteksty łacińskie na podstawie fotografii rkpsu. W Sstp materiał datowano XV med.

11. s. 372-373 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 216 pisany w 1441 r. Zawierał m.in. różne kazania. Z k. 185v Bruckner podaje pięć glos polskich, będących nazwami sposo-

bów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. FrzGlos* poz. 2). Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

12. s. 373 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 240 pochodzący z Biblioteki Zaluskich w Warszawie. W rkpsie data 1451. Rkps zawierał m.in.: a. na k. 11–195 kazania, z których Bruckner cytuje pięć glos interlinearnych z k. 187 (można sądzić, że są to wszystkie glosy z tego tekstu); b. na przedniej okładce zapisano modlitwne wezwanie kapłana *Moe. Oicu Rogo* (inne jego przekazy *cf. MacDod* poz. 2h); c. na spodniej okładce zapisano kilka polskich wyrazów. W Sstp cały polski materiał datowano XV *med*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

13. s. 373–374 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1945. Wg wydawcy jest to kopia z końca XV w. Zawiera kazania niedzielne i quadragesimale. W tekście kazań znajdują się nieliczne polskie glosy wewnętrzne, interlinearne i marginalne, z których Bruckner podaje wybór. Od 1976 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i niewydane przez Brucknera glosy (jako *RRp*) wg ekscerptów E. Belcarzowej na podstawie mikrofilmu rkpsu. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

14. s. 374 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 821 z drugiej połowy XV w. Zawiera kazania de sanctis różnych autorów. Bruckner podaje kilkadziesiąt glos od k. 132r. Od 1964 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i niewydane przez Brucknera glosy (jako *RRp*) na podstawie fotografii i mikrofilmu rkpsu. W Sstp materiał datowano XV *p. post*.

15. s. 374–375 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1946 z połowy XV w., zawierający postyllę z glosami polskimi w tekście i nadpisanymi przez tę samą rękę, która pisała tekst główny. Wydawca podaje wybór glos. Od 1976 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i niewydane przez Brucknera glosy (jako *RRp*) wg ekscerptów Elżbiety Belcarzowej na podstawie mikrofilmu. W Sstp materiał datowano XV *med*.

16. s. 375 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 2209 pisany wg wydawcy w pierwszej połowie XV w. Zawiera kazania de sanctis z glosami polskimi i liczniejszymi niemieckimi. Glosy polskie marginalne, wydawca podaje tylko ich wybór. Od 1974 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie z mikrofilmu. W Sstp materiał datowano XV *p. pr*.

17. s. 375 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 814 pisany w latach 1472, 1475 i następnych przez kilka rąk. Zawiera m.in.: a. na k. 334–355 *Pasję*, pisaną przez Jana Mazowitę z Zakroczytnia, z polskimi glosami wewnętrznymi, z których Bruckner podaje wybór; b. kazanie św. Augustyna o czarach. Fragment z karty 379v zawiera liczne glosy polskie, w całości przytoczone przez Brucknera. Od 1976 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie oraz niewydane przez Brucknera glosy z *Pasji* (jako *RRp*) na podstawie ekscerptów Elżbiety Belcarzowej z fotografii rkpsu. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post*.

18. s. 375–376 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 659. Wydawca nie podaje bliższych danych o tym rkpsie. Autorzy *ChrestWRz* na s. 205 datują ten rkps na około połowę XV w. Bruckner pisze, że na k. 53v–55v znajduje łaciński tekst medyczny ze wskazówkami na każdy miesiąc. W tekście tym znajdują się polskie glosy marginalne i interlinearne, będące nazwami miesięcy. W *ChrestWRz* podano również transkrypcję tych nazw. W Sstp materiał datowano XV.

19. s. 377 rkps Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie o sygn. I. H. 8 pochodzący ze zbiorów klasztoru oo. Benedyktynów w Tyńcu, pisany przez dwie ręce z końca XV w. Zawiera m.in. w części rkpsu, która wyszła spod ręki mnicha tyńckiego Stanisława z Krakowa w latach 1483–1488: a. kazanie opata tyńckiego Andrzeja Noska z polskimi glosami wewnętrznymi, pisane w 1488 r. Wydawca daje wybór glos. W Sstp glosy te datowano 1488; b. legendy z kilkoma glosami polskimi, z których Bruckner podaje dwie. W Sstp datowano je XV *ex*.

20. s. 377–378 rkps Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie nr 2394. Zawiera wypisy z kazań de tempore i de sanctis, wygłaszanych w Wilnie przez Mikołaja z Sokolnik, sporządzone przez ber-

nardyna brata Kaliksta. W tekście znajdują glosy polskie, z których Bruckner podaje część. W Sstp zacytowano z tego wydania tylko dwie glosy (*głaskał i słoma*) z datą *ca* 1500. Wszystkie pozostałe cytowano za innym Brücknerowskim wydaniem tego rkpsu w R XLVII. Od 2004 r. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe. — Cf. R XLVII 337–385 poz. 5.

21. s. 378–379 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1136. Zawiera m.in. na k. 99–113 tzw. *Psalterium breve*, pisane przez Jana z Bodzęcina w 1471 r. Tekst ten składa się z początkowych wersetów psalmów, krótkiego podania ich znaczenia i objaśnienia kilku wyrazów, w którym są nieliczne wewnętrzne glosy polskie. W Sstp materiał datowano 1471. Od 1964 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie na podstawie fotografii rkpsu.

Na s. 379–387 wydawca zamieścił krótkie omówienie pisowni i gramatyki materiału językowego z omówionych rkpsów oraz alfabetyczny wykaz wybranych wyrazów.

R XXV 115–205 Bruckner Aleksander, Kazania średniowieczne, cz. III, Kraków 1897. — Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami i tekstami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 124–130 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 125 z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, pochodzący z jakiegoś klasztoru. Zawierał m.in. na k. 2–213 kazania niedzielne kanonika kapituły wrocławskiej Macieja z Raciąża, zapisane w 1475 r. przez Jana z Ruszczy. W kazaniach tych znajdują się glosy polskie tekstowe oraz nieliczne marginalne późniejszej ręki. Na k. 31, na marginesie, zapisano pseudoctymologię wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy cf. R XXII 319–349 poz. 3). Wydawca podał wszystkie glosy tekstowe oraz kilka marginalnych na s. 127–130. W Sstp cały materiał datowano 1475. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

2. s. 134–141 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 298 pochodzący z jakiejś biblioteki klasztornej, pisany kilkoma rękami. Znaczną część rkpsu stanowiły kazania, pisane w 1466 r. przez Mikołaja, nauczyciela szkoły w Starym Radomiu. Wg Brucknera autorem kazań miałby być Piotr z Miłosławia. Wydawca podaje glosy z tych kazań na s. 135–141. Pochodziły one od różnych rąk. W tekście kazań na k. 69 znajdowała się pseudoctymologia wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy cf. R XXII 319–349 poz. 3); na k. 73 zapisano tzw. wiersz o małżeństwie *Nie wybieraj junochu* (inne jego przekazy cf. R XXV 115–205 poz. 3, 7, 9, 10); na k. 99 zapisano tekst o warunkach dobrej spowiedzi (inne jego przekazy cf. *AkLit* III poz. 4); na k. 121 kilka razy powtarzał się początek pieśni *Krysius zmartwychwstał jest*, cała zaś pierwsza zwrotka tej pieśni została zapisana na k. 124. W Sstp materiał datowano 1466. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

3. s. 141–149 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 222 będący dawniej własnością Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Rkps pisany był wg Brucknera jedną ręką z końca XV w. Zawierał m.in.: a. na k. 2–324 kazania *de tempore* (wg Brücknera również autorstwa Piotra z Miłosławia) z polskimi glosami. Wydawca przytacza tylko te glosy, które nie pojawiły się w kazaniach w rkpsie Lat. I F 298 (cf. wyżej poz. 2). W Sstp glosy te datowano XV *ex.*; b. na k. 59–60 zapisano wiersz o małżeństwie *Nie wybieraj junochu* (inne jego przekazy cf. R XXV 115–205 poz. 2); c. na k. 99 koniec tekstu o warunkach dobrej spowiedzi (inne jego przekazy cf. *AkLit* III poz. 4); d. k. 325v cf. *Ojcz* 13. *Zdrow* 13. *Wierzę* 16; e. na k. 340–360 zapisano lekcje ewangeliczne z polskimi glosami interlincarnymi i marginalnymi, z których Bruckner podaje niewielki wybór na s. 142. W Sstp cały materiał datowano XV *ex.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

4. s. 149–160 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 475 z połowy XV w., pisany niemal w całości jedną ręką. Zawierał kazania *de tempore* i *de sanctis*. Autor kazań wg wydawcy był Polakiem. Prawdopodobnie niektóre kazania (przy jednym na k. 273 to zaznaczono) były autorstwa Pawła z Zatora. Brak bliższych danych o rkpsie. W niektórych kazaniach występują liczne glosy wewnętrzne. Oprócz nich są też nadpisane ręką nieco późniejszą niż tekst główny, przez wydawcę przytaczane w nawiasie. W Sstp wszystkie glosy datowano XV *med.* Rkps powrócił do Bi-

bioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

5. s. 161–168 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 236 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Sieciechowie. Składał się on z dwóch pierwotnie oddzielnych rkpsów. Pierwszy obejmował k. 1–157, drugi k. 158–357. W kodeksie znajdowały się: a. na k. 1, pierwotnie niezapisanej, luźne wypiski łacińskie z nielicznymi glosami polskimi; b. na k. 2–157 lekcje z ewangelii na niedziele roku kościelnego z komentarzem. W tekście tym nieliczne glosy polskie, z których wydawca podaje wybór; wg Brucknera autor tego dzieła nie był Polakiem. W Sstp materiał z obu pozycji datowano XV *p. post.*; c. na k. 158–357 wykład lekcji niedzielnych z listów apostołskich, autorstwa, wg wydawcy, Polaka. Rkps ten pisał Jan z Nowej Przedanicy w 1449 r., co zapisane było w expl. W tekście występują liczne glosy polskie, z których Bruckner podaje wybór. W Sstp materiał ten datowano 1449; d. *cf. Dek III 21*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 168–183 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 414. Zawiera dwa zbiory kazań: kazania de tempore z kilkoma dołączonymi spoza tego cyklu (k. 1–185) i kazania de sanctis (k. 239–341) z licznymi polskimi glosami wewnętrznymi, z których Bruckner podał obszerny wybór. Wg wydawcy oba te zbiory są przeróbką *Linea salutis* i *Exemplar salutis* Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Po drugim cyklu kazań znajduje się traktat *De modo ducendi coream*, pisany inną ręką. Bruckner przytacza z niego kilkanaście glos zapisanych na k. 341 i 342. Oba cykle kazań pisane są tą samą ręką. Przyłączeniu ich w całość przedzielono je innym rkpsiem, obejmującym k. 192–238, zawierającym pojedyncze kazania, legendy, traktaty itd. z licznymi glosami polskimi. Wstawka ta pisana jest jeszcze inną ręką, która też zapisała część k. 343 i całą 344. Od 1955 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i opuszczone przez wydawcę glosy (jako *RRp*) z fotografii, a od 1968 r. z odczytania Józefa Reczka i Elżbiety Belcarzowej. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*

Na s. 184–196 wydawca zamieścił krótkie omówienie pisowni i gramatyki materiału językowego z omówionych rkpsów oraz alfabetyczny wykaz wybranych wyrazów.

7. s. 197–198 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F nr 497, obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. III 3021, pochodzący ze zbiorów klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Zawiera kazania de tempore i de sanctis, wg błędnego mniemania Brucknera, autorstwa Piotra z Miłosławia. W kazaniach występują polskie glosy głównie wewnętrzne, część nadpisanych. Wydawca daje niewielki wybór glos wewnętrznych oraz znajdujące się w kazaniach teksty: pieśń *Zdrow bądź, krolu anielski* (inne jej przekazy *cf. R XXV 206–291 poz. 6*) zapisaną na k. 29r, wiersz o małżeństwie *Nie wybieraj junochu* (inne jego przekazy *cf. R XXV 115–205 poz. 2*) zapisany na k. 59v–60r, tekst o warunkach dobrej spowiedzi (inne jego przekazy *cf. AkLit III poz. 4*) z k. 105 oraz nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. ErzGlos poz. 2*) zapisane na k. 306. W *ChrestWRz* na s. 240–241 zamieszczono transkrypcję pieśni *Zdrow bądź, krolu anielski* a na s. 294 transkrypcję wiersza *Nie wybieraj junochu*. W Sstp cały materiał datowano XV *p. post.* Najnowsze wydanie polskich glos z tego rkpsu ukazało się w IV części *Glos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych* E. Belcarzowej. ~ *Cf. GiKazB IV poz. 7*.

8. s. 199–200 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 449, obecnie będący w posiadaniu Biblioteki Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3022, pochodzący z Biblioteki oo. Paulinów Na Skalce. Rkps zawiera m.in.: a. kazania de tempore i de sanctis (wg Brucknera również autorstwa Piotra z Miłosławia). W tekście znajdują się polskie glosy wewnętrzne i interlinearne, z których wydawca daje wybór. W tekście kazań na k. 29 zanotowano pseudoetymologię wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy *cf. R XXII 319–349 poz. 3*). W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Najnowsze wydanie polskich glos z tego rkpsu ukazało się w IV części *Glos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych* E. Belcarzowej; b. *cf. Dek I 7, Dek III 22, Dek III 23, Spow 8, Wierzę 14a*. ~ *Cf. GiKazB IV poz. 6*.

9. s. 200–201 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 358 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Zawierał m.in. kazania (wg Brucknera również autorstwa Piotra z Miłosławia) z polskimi glosami, których część pochodzi od młodszej ręki. Wydawca podaje

trzy glosy oraz zapisany na k. 39 wiersz o małżeństwie *Nie wybieraj junochu* (inne jego przekazy cf. R XXV 115–205 poz. 2). Na dolym marginesie k. 124 zapisano po polsku młodszą ręką fragment hymnu do Ducha Świętego. W Sstp cały materiał datowano XV p. post. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

10. s. 201 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 350 pochodzący ze zbiorów oo. Bożogrobców w Miechowie. Zawierał m.in. kazania (wg Brucknera również autorstwa Piotra z Miłostawia) z polskimi glosami wewnętrznymi i rzadkimi interlinearnymi, z których wydawca podaje kilkanaście. Na k. 74 zapisano wiersz o małżeństwie *Nie obieraj junochu* (inne jego przekazy cf. R XXV 115–205 poz. 2). W Sstp materiał datowano XV p. post. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

11. s. 201–202 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 480 pochodzący prawdopodobnie ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydawca nie podaje bliższych danych o rkpsie. Rkps zawierał kazania z glosami polskimi pisane kilkoma rękami. Wydawca podaje kilkanaście glos. W Sstp datowano je XV p. post. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

R XXV 206–291 Bruckner Aleksander. Drobne zabytki języka polskiego XV wieku. Pieśni, modlitwy, glosy. – Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami i tekstami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 207–218 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. II Q 119, obecnie w posiadaniu Biblioteki Narodowej w Warszawie pod sygn. II 3347, pochodzący z Biblioteki Żałuskich w Warszawie. Zawiera różne teksty, m.in. statuty prowincjalne, pisane w 1453 r. Oprócz tego są w nim: a. k. 10 cf. *Salve Reg* 9; b. na k. 11r pieśń *Jesus Krystus, Bog człowiek* (inne jej przekazy cf. R XXV 206–291 poz. 8); c. na k. 11v pieśń *Posłał przez anioły*. Najnowsza wzmianka o rkpsie i tej pieśni w opracowaniu R. Mazurkiewicza *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 68; d. na k. 12 v–13v pieśń *Mocne boskie tajemności* (inny jej przekaz cf. R XIX poz. 3d). Szerzej o tej pieśni pisze R. Mazurkiewicz op. cit., s. 64–65 i 143–241, zamieszczając na s. 153–158 jej transkrypcję. W Sstp cały materiał datowano 1453.

2. s. 218–219 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 49 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów w Ścieciechowie. Na karcie doklejonej na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki znajdowała się pieśń *Maryja czysta dziewice*, zapisana wg wydawcy w latach 1410–1415 (inny jej przekaz cf. *Arch. lit.* XVI 9–17). W Sstp materiał datowano XV in. Najnowsza wzmianka o rkpsie i tej pieśni w opracowaniu R. Mazurkiewicza *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 62–63. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

3. s. 219–221 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 304 pochodzący ze zbiorów oo. Benedyktynów w Ścieciechowie, pisany kilkoma rękami. Zawierał m.in.: a. pieśń *Jesu Kryste, nasza radość*, której pismo wskazuje wg wydawcy na lata 1430–1445. W Sstp pieśń tę datowano ca 1440; b. na k. 237v pieśń *Zabawa bądź, naświecz <sz>a krolewno*, pisaną inną, późniejszą ręką. W Sstp pieśń tę datowano XV p. post. Jest to polskie tłumaczenie czeskiego przekładu *Ave pulcherrima Regina* (szerzej o czeskim wzorze tej pieśni zob. R. Mazurkiewicz op. cit., s. 73–74, 341–344). Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

4. s. 222 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 271 pochodzący z Biblioteki Żałuskich w Warszawie. Zawierał kazania, wśród których zapisano: a. na k. 43 pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest*. Pieśń tę w Sstp datowano XV p. post.; b. k. 151r cf. *Salve Reg* 4. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

5. s. 223 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 219 pisany w 1450 r. Zawierał m.in.: a. kazania z polskimi glosami wewnętrznymi i interlinearnymi, z których wydawca podaje niewiel-

ki wybór. W Sstp glosy datowano *ca* 1450; b. *cf.* *SalveReg* 8. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

6. s. 224–225 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 171 pochodzący „z biblioteki wikariuszów wiślickich” (Biblioteka Kolegiaty Wiślickiej). Zawierał m.in. kazania *Carcer animae* Szczekny pisane w 1424 r. W kazaniu na Boże Narodzenie na k. 118r zapisano pieśń *Zdrow bądź, krołu uniejski* (inne jej przekazy *cf.* R XXV 115–205 poz. 7, R XXV 206–291 poz. 7). W Sstp pieśń tę datowano 1424. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

7. s. 226 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 222 (opis rkpsu *cf.* R XXV 115–205 poz. 3). Na k. 28v mieści się pieśń *Zdrow bądź krołu uniejski* (inne jej przekazy *cf.* R XXV 206–291 poz. 6). W Sstp datowano ją XV *ex*.

8. s. 228–231 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. XVII O 131 pochodzący z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, pisany kilkoma rękami. Zawierał m.in.: a. recepty z glosami polskimi, z których wydawca podaje kilka w przypisie na s. 228. W Sstp materiał datowano XV *in*; b. na k. 312 pieśń *Jesus Krystus, Bog człowiek* (inne jej przekazy *cf.* AKPr II s. XXIII–XXIV, R XXV 206–291 poz. 1b), którą w Sstp datowano *ca* 1420. W *ChrystWRz* na s. 239–240 zamieszczono transliterację (wg fotokopii z 1930 r. zachowanej w spuściźnie po Stefanie Vitlu-Wierczyńskim w Archiwum PAN w Poznaniu) i transkrypcję tej pieśni. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

9. s. 234 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 1589 pisany przez franciszkanina Mariana z Okurowa w 1493 r. Rkps zawiera m.in. a. *Pasję* z polskimi glosami wewnętrznymi, z których wydawca podaje kilka; b. pieśń *Zawitaj, o krzyżu*. W Sstp cały materiał datowano 1493.

10. s. 236 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 497, obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. III 3021 (opis rkpsu *cf.* R XXV 115–205 poz. 7). Na k. 205r w kazaniu o Duchu Świętym zapisana jest pieśń *Przydzi k nam. Święty Dusze*. W Sstp pieśń tę datowano XV *p. post*. Nowe wydanie tej pieśni, też w transkrypcji, znajduje się w publikacji Elżbiety Belcarzowej *Głosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, cz. IV, Kraków 2001, s. 167–168.

11. s. 236–237 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 449, obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3022 (opis rkpsu *cf.* R XXV 115–205 poz. 8). Na k. 144v zapisana jest pieśń *Święty Dusze, zawitaj k nam*. W Sstp datowano ją XV *p. post*. W *ChrystWRz* na s. 244–245 wydano tę pieśń, również w transkrypcji. Nowe jej wydanie, też w transkrypcji, znajduje się w publikacji Elżbiety Belcarzowej *Głosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, cz. IV, Kraków 2001, s. 127–128.

12. s. 240 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 271 *cf.* *Dek* V 3.

13. s. 241–242 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 493, obecnie znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. IV 3025. Zawiera m.in.: a. postyllę niedzielną z polskimi glosami wewnętrznymi i interlinearnymi. Wydawca podaje wybór glos wewnętrznych. W Sstp glosy te datowano 1440. W tekście postylli, na dolnym marginesie k. 45r, znajdują się polskie dopiski. Na marginesie k. 91r znajduje się częściowo obcięty przy uprawie tekst – polski przekład żalów Matki Boskiej pod krzyżem. Brückner ocenia te teksty, jak też kilka glos z k. 171v i 244v, jako zapisane młodszą ręką. Elżbieta Belcarzowa (*GłKazB* IV) uważa, iż są to glosy zapisane ręką tekstu. Ten wyodrębniony przez Brücknera materiał nie został wykorzystany w Sstp. W bieżącym materiale Sstp jedną glosę (*żelazna*), wydaną przez Brücknera, zacytowano z datą XV *p. pr* z nowego, pełnego wydania E. Belcarzowej ze skrótem *GłKazB* IV; b. k. 242 *cf.* *Dek* V 4. ~ *Cf.* *GłKazB* IV poz. 3.

14. s. 242–243 rkps Biblioteki XX Czartoryskich nr 3729 pisany po 1479 r. Z rkpsu tego wydawca podaje: a. fragment jednego dekalogu (*cf.* *Dek* III 24) oraz wspomina o dwóch innych jego odpisach b. *cf.* *Ojcz* 12, *Zdrow* 12; wydawca wspomina także o odpisie *Wierzę*; c. pasyjną modlitwę zapisaną po łacinie i po polsku *Panie Jesu Kryste, chwałę ciębie*, zapisaną w sześciu częściach. W Sstp datowano ją XV *ex*. W 1973 r. skolejonowano tekst modlitwy z fotografią rkpsu.

15. s. 243–244 rkps Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, nr 824. Wydawca nie podaje o nim bliższych danych. Cytuje tylko w transkrypcji tekst o warunkach dobrej spowiedzi, zapisany w 1460 r. przez Jana z Wielopola (inne jego przekazy *cf.* AKLiR poz. 4). W Sstp materiał datowano 1460. Od 1964 r. Pracownia Sstp posiada fotografię rkpsu i z niej czerpała transliterację tekstu. Ekscerpcja Jana Łosia.

16. s. 257 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 87 pochodzący z kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Panny Maryi w Płocku. Na wierzchniej okładce rkpsu zapisano w końcu XIV lub początku XV w. najstarszą modlitwę maryjną. Tekst był zatarty, w znacznej części nieczytelny. Bruckner z 17 linijek tekstu zdołał odczytać jedynie pojedyncze wyrazy lub ich fragmenty. W Sstp cytowano ten zażytek zaledwie kilka razy (*blagosławion, poznawszy*) z datą *ca* 1400. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

17. s. 258 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 131 (opis rkpsu *cf.* JA XIV 481–512 poz. 4). Wydawca podaje jedną glosę z k. 4 (*czary*). Kilka lat wcześniej został przez niego opublikowany w JA XIV s. 502–504 obszerny wybór glos z tego rkpsu, w tym także glosa wyżej wymieniona. W Sstp wyraz ten przez niedopatrzenie został zacytowany z obu wydań.

18. s. 258–259 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 59 pochodzący z Biblioteki Żaluskich w Warszawie. Rkps zawierał: a. kazania i traktaty teologiczne z polskimi glosami, z których Bruckner podaje wybór. W Sstp materiał datowano XV *p. post.*; b. k. 169–173 *cf.* Msza IX. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

19. s. 259 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. XVII Q 131 *cf.* Msza II.

20. s. 260–264 *cf.* Msza I, Msza V, Msza VI.

21. s. 265–266 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 490. Zawierał postyllę na niedzielę całego roku kościelnego oraz pojedyncze kazania pisane różnymi rękami. W kazaniach były nieliczne polskie glosy, z których wydawca podaje trzy. Obficie glosowane było jedynie kazanie na Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny, w którym glosy interlinearne wpisała ta sama ręka, która zapisała kazanie. Bruckner wydaje te glosy w całości, chociaż często bez odpowiedników łacińskich. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

22. s. 266–267 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 205 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu, pisany w 1434 r. przez Alberta ze Szczepanowic. Zawierał m.in. kilka kazań z marginalnymi glosami polskimi. Wydawca cytuje glosy z kart 277, 280, 281, 282 i 284. Nie wiemy, czy są to wszystkie glosy z tego rkpsu. W Sstp materiał datowano 1434. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

23. s. 267 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 5 pochodzący z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Rkps zawierał m.in.: a. na k. 132–233 kazania *de sanctis* pisane jedną ręką. W kazaniach tych występowały polskie glosy marginalne i interlinearne. Nie wiemy, czy wydawca podał wszystkie glosy; b. na osobnej k. mieścił się fragment apokryfu o wniebowzięciu NP Maryi z nielicznymi glosami interlinearnymi. W Sstp cały materiał datowano XV *in*. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

24. s. 267–268 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 470, znajdujący się obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. III 3027. Zawierał kazania *de tempore* z polskimi glosami wewnętrznymi, z których Bruckner podaje wybór. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Najnowsze wydanie polskich glos z tego rkpsu ukazało się w IV części *Glos polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych* Elżbiety Belcarzowej. — *Cf.* GIKazB IV poz. 5.

25. s. 267–268 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 406 pochodzący z Biblioteki Żaluskich w Warszawie. Zawierał *Vitas pauperum*, pisane przez kleryka Piotra z Paczyny w 1441 r.

oraz głosowane kazania, pisane młodszą ręką, podobnej redakcji do tych z rkpsu Lat. I F 470 (cf. wyżej poz. 24). Wydawca podaje wybór glos na s. 268. W Sstp materiał datowano 1441. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

26. s. 268 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 402 pochodzący z klasztoru Bożogrobców w Miechowie. Zawierał postyllę na niedziele i święta, w której znajdowały się polskie glosy wewnętrzne i marginalne tej samej ręki, która pisała tekst główny. Wydawca podaje kilka glos. W Sstp materiał datowano XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

27. s. 268–271 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 460 pochodzący z Biblioteki Załuskich w Warszawie, pisany przez Wójciecha Żukowskiego w 1462 r. Zawierał m.in. kazania de tempore i de sanctis oraz lekcje niedzielne z ewangelii z polskimi glosami wewnętrznymi i marginalnymi. Część tych ostatnich zapisała wg wydawcy prawdopodobnie młodszą ręką. Wydawca podaje część glos, umieszczając glosy interlinearne w nawiasach. W Sstp datowano 1462. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

28. s. 271 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 481 z XIV w., w oprawie resztki kalendarza łacińskiego na pergaminie z dwoma nadpisanymi polskimi nazwami miesięcy. W Sstp datowano je XIV *ex.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

29. s. 271 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 482 będący pierwotnie własnością wikariuszy wiślickich (Biblioteka Kolegiaty Wiślickiej), pisany ręką XIV w. Zawierał kazania z licznymi polskimi glosami interlinearnymi tej samej ręki co tekst główny. Wydawca podaje kilka glos. W Sstp materiał datowano XIV *ex.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

30. s. 271 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 492. Zawierał *Passionale Christi* z glosami polskimi tej samej ręki co tekst główny. Wydawca podaje kilkanaście z nich. W Sstp datowano je XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

31. s. 271 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I Q 199 pochodzący z biblioteki Tadeusza Czackiego. Zawierał m.in. na k. 177 komentarz do *Pater noster* z glosami polskimi tej samej ręki co tekst główny. W Sstp datowano je XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

32. s. 271–272 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 478, bez początku. Zawierał kazania z wewnętrznymi glosami polskimi, z których wydawca podaje wybór. W Sstp datowano XV *in.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

33. s. 272–273 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 471. Zawierał m.in. kazania o Męce Pańskiej z pojedynczymi glosami polskimi, z których wydawca podał kilka. W Sstp glosy te datowano XV *med.* Po ostatnich kazaniach w tym rkpsie zapisano rubryką wezwanie do Matki Boskiej; w Sstp niewykorzystane. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

34. s. 273 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 407 pisany przez Piotra z Woli w 1415 r. Zawierał homilie ojców Kościoła. Na k. 381 zapisano żartobliwy dwuwiersz łacińsko-polski *Dum bibo piwo z trzema* wyrazami polskimi, datowanymi w Sstp XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

35. s. 275 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2634. Zawiera kazania, m.in. franciszkanina Mikołaja, z polskimi głosami marginalnymi, z których Bruckner podaje wybór. W Sstp materiał datowano XV p. post. Dwie glosy z tego rkpsu (*cudo, smęcenie*), niewydane przez Brucknera, wydał Wisłocki w swoim *Katalogu*. W bieżącym materiale Sstp zacytowano jeden wyraz (*zgdze*), z wydanych przez Brucknera glos, wg nowego, pełnego wydania tego rękopisu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GłKazB III*. ~ Cf. *GłKazB III* poz. 9, *Wiśł* poz. 54.

36. s. 276 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2340 pisany w 1476 r. Zawiera kazania z polskimi głosami wewnętrznymi, z których Bruckner podaje niewielki wybór. W kazaniu wielkanocnym przytoczony początek dwóch pieśni *Krysna zmarłych chwstał jest* i *Przez twe święte*. W Sstp materiał datowano 1476. W Sstp od zesz. 5 t. XI materiał cytowano wg nowego, pełnego wydania Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *GłKazB III*. Ekscerpcja m.in. Jana Łosia. ~ Cf. *GłKazB III* poz. 10, *Wiśł* poz. 45.

37. s. 276 rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 2337 zawierający kazania Grzegorza z Mysłowic z polskimi głosami marginalnymi, z których wydawca podaje kilka. W Sstp datowano ten materiał XV med. Dwie glosy z tego rkpsu, niewydane przez Brucknera, cytuje Wisłocki w swoim *Katalogu*. W bieżącym materiale Sstp ukazała się jedna glosa (*zgardzenie*) ze skrótem *GłKazB III* z pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową. ~ Cf. *GłKazB III* poz. 7, *Wiśł* poz. 43.

38. s. 276-277 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. 6 3/9 cf. *Dek* 1 3.

39. s. 277 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. 6 2/7. Wydawca nie podaje żadnych informacji o datowaniu rkpsu. Zawiera on kazania de tempore, po kilka na jedną niedzielę, z polskimi głosami marginalnymi i wewnętrznymi, z których wydawca podaje dwie. W Sstp materiał datowano ca 1420.

40. s. 277 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. 1 3/14. Wydawca nie podaje żadnych informacji o datowaniu rkpsu. Rkps zawiera kazania de sanctis. Na pierwszej karcie zapisano wiersz łaciński o Matce Boskiej i jego polskie tłumaczenie *Kwiaten roża*. W Sstp materiał datowano ca 1420.

Na s. 278-291 wydawca zamieścił krótkie omówienie pisowni i gramatyki materiału językowego z omówionych rkpsów oraz alfabetyczny wykaz wybranych wyrazów.

R XXXIII 120-187 Bruckner Aleksander, *Drobne zabytki polszczyzny średniowiecznej*, cz. II, Kraków 1901. – Autor przedstawia następujące rkpsy z głosami i tekstami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 121-123 fragment pergaminowej karty naklejony na okładkę jakiegoś rkpsu z nienazwanej biblioteki, pisany wg wydawcy ręką z połowy XV w. Bruckner wydaje go z odpisu W. Kętrzyńskiego, który odnalazł ten rkps. Zawiera on fragment 25 rozdziału Ewangelii św. Mateusza. Wg wydawcy jest to fragment całej ewangelii, a nie lekcji ewangelicznych. Przekład ten jest niemal identyczny z przekładem tego fragmentu ewangelii w *Rozm.* W Sstp materiał datowano XV med.

2. s. 123-179 rkps Biblioteki Państwowej w Berlinie o sygn. Theol. Lat. F 655 pochodzący z Lubina. Zawiera m.in. mamotrekt. W Sstp był on cytowany wg wydania J. Łosia w *MPKJ V*. Z tego źródła cytowano jedynie do końca VIII tomu nieliczne wyrazy opuszczone przez J. Łosia, datujące je ca 1470. Od t. IX materiał cytowano wg nowego wydania mamotrektów Wandy Żurowskiej-Góreckiej i Władimira Kyasa. ~ Cf. *MamLub*, *MPKJ V* 1-172.

3. s. 179-180 rkps biblioteki hrabiów Dzieduszyckich we Lwowie nr 38. Rkps zawiera m.in.: a. Gwaltera *Doctor amoris*, pisany w 1447 r. przez Jana de W., z wyrazami polskimi. Wydawca podaje tylko te wyrazy, które są inne niż w odpisie tegoż Gwaltera w rkpsie Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 5230 (cf. *R XXII* 1-62 poz. 4). W jego materiale znajdują się przeważnie nazwy własne. W Sstp materiał datowano 1447; b. Wegecjusz *De re militari epitomia*. W expl. łacińskim data 1448 i polski żartobliwy dwuwiersz *Dum biho piwo*. W Sstp materiał datowano 1448.

4. s. 180-185 rkps Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego (o czym informuje M. Walter w książce *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. I, Wrocław 1949, s. 14-15) o sygn. I Q 307. Pisany był przez Mikołaja de *Wynczig, wikariusza w kościele św. Szczepana w Krakowie, w 1456 r. Zawiera *Postyllę* nieznanego autora; wg wydawcy powstała ona w Polsce. W tekście występują polskie glosy wewnętrzne, interlinearne i marginalne. Na k. 43 zapisano pseudoczymologię wyrazu *swadźba* (inne jej przekazy cf. *R XXII* 319-349 poz. 3). W publikacji glosy są na s. 181-184. Od 1956 r. w Sstp sprawdzano i uzupełniano tekst wg fotografii. W Sstp materiał datowano 1456.

5. s. 185 rkps Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego (o czym informuje M. Walter w książce *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. I. Wrocław 1949, s. 19) o sygn. 1 Q 331. Zawiera m.in.: a. kazania de sanctis z kilkoma glosami polskimi, z których prawdopodobnie wydawca daje wybór. W Sstp glosy te datowano XV p. post.; b. na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki zapisano dwa wyrazy polskie (*czelusia, cięży*). W Sstp datowano je XV p. post.; c. cf. *SalveReg* 14.

6. s. 186–187 mamotrekt z inkunabulu z końca XV w. Wydawca pisze „bez miejsca i roku wydania”, niegdyś należący do biblioteki klasztornej reformatów w Osiecznej, obecnie znajdujący się w Berlinie (wydawca nie podaje nazwy biblioteki ani sygnatury). Zawiera nieliczne glosy polskie, z których wydawca podaje wybór. W Sstp materiał datowano XV ex.

R XL 239–323 Bruckner Aleksander, *Apokryfy średniowieczne*, Kraków 1905. ~ Skrót przez nieuwagę wprowadzono do spisu źródeł Sstp. Materiał z tego rkpsu w Sstp cytowano z R XXV s. 234.

R XLVII 337–385 Bruckner Aleksander. *Przyczynki do dziejów języka polskiego*. Seria I, Kraków 1910. ~ Autor przedstawia następujące rkpsy z glosami polskimi, będące źródłami Sstp:

1. s. 349–353 rkps Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu nr 427. Cały materiał językowy Bruckner publikuje z wypisów Józefa Rokosznego. Rkps zawiera: a. na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki kilka glos późniejszej ręki. Bruckner nie podaje wszystkich glos z okładki, natomiast wśród tych, które podaje, znalazła się glosa z k. 194r. W Sstp materiał datowano XV p. post.; b. na k. 1r–107v homilie do listów św. Pawła, pisane w r. 1453 przez Jana, kapłana z Radomia, z polskimi glosami tekstowymi i interlincarnymi. W Sstp materiał datowano 1453; c. na k. 108r–271v kazania de tempore, które pisał Paweł, „rector castri Cracoviensis”, w 1454 r., z glosami polskimi wewnętrznymi i interlincarnymi. W Sstp materiał datowano 1454. Od 1956 r. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie i poprawiano odczytania wg fotografii rkpsu.

2. s. 354–356 słowniczek łacińsko-polski zapisany na okładce wierzchniej i spodniej inkunabulu Biblioteki Seminarium Duchownego w Sandomierzu, zawierającego *Vocabularius breviloquus*, wydane w Strashburgu prawdopodobnie w 1496 r. Cały materiał językowy z tego rkpsu Bruckner publikuje z wypisów Józefa Rokosznego, dodając jedynie w nawiasach okrągłych te synonimy łacińskie, których Rokoszny nie odczytał. W Sstp materiał datowano ca 1500.

3. s. 356–360 rkps Biblioteki Baworowskich we Lwowie, zawierający kazania de tempore i de sanctis autorstwa jakiegoś polskiego kaznodziei. W kazaniach znajdują się liczne polskie glosy wewnętrzne oraz pojedyncze interlincarne z pierwszej połowy XV w. Wg wydawcy kopista był Niemcem, co tłumaczy liczne błędy w wyrazach polskich. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

4. s. 361 fragment łacińskiego listu „do przeora Augustynianów in Monte”, pochodzący ze zbiorów Wojciecha Kętrzyńskiego. Na końcu listu żartobliwy parowerszowy tekst polski, uszkodzony przez obcięcie. W Sstp materiał datowano XV p. post.

5. s. 361–374 rkps Biblioteki XX Czartoryskich nr 2394. Zawiera wypisy z kazań de tempore i de sanctis, wygłaszanych w Wilnie przez Mikołaja z Sokolnik, sporządzone przez bernardyna ojca Kaliksta. W tekście znajdują się glosy polskie, które wydawca podał na s. 368–374. Na kilku kartach zapisano początek modlitewnego wezwania kapłana *Moc Boga wszemogącego* (inne jego przekazy cf. *MacDod* poz. 2b). Część glos z tego rkpsu wydał Bruckner także w XXIV tomie *Rozpraw*. Z omawianego źródła w Sstp zacytowano tylko dwie glosy (*glaskał i słoma*) z datą ca 1500. Mniej więcej od lat 60. w Sstp uzupełniano konteksty łacińskie wg ekscerptów Bożeny Wyrozumskiej i z odczytań Felicji Wysockiej z rkpsu. W Sstp materiał datowano ca 1500. Od 2004 r. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe rkpsu. — Cf. R XXIV 317–390 poz. 20.

R LIII 59–138 Bruckner Aleksander, *Przyczynki do dziejów języka polskiego*. Seria trzecia. 13. Rękopis lekarski XV wieku z glosami polskimi, Kraków 1916, s. 59–70. ~ Rkps, znajdujący się w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 5158 II, pochodzi z Biblioteki Stanisławowskiej XX Lubomirskich. Składa się z kwinternów, oznaczonych u góry na kolejnych kartach od D5 do Yx. Dalsze kwinterny nienumerowane. Pisany, wg Brucknera, jedną ręką; zawiera liczne błędy, często poprawiane przez kopistę. Na początku brak 34 kart, o ich zawartości mówi spis treści po karcie Yx. Na końcu też liczne karty wydarte, ich zawartość poznajemy ze spisu rozdziałów na początku traktatu. Rkps zaczyna się elementarnym podręcznikiem *Medicinale*, na którego treść składają się popularne traktaty dotyczące praktyki lekar-

skiej, m.in. *Regimen sanitatis*. Zawiera też obszerny alfabetyczny spis roślin (nazwany przez Brucknera „obszernym rejestrem”) z opisem ich przydatności medycznej oraz recepty dopisywane na marginesach bocznych i dolnym. Rkps nie jest datowany, wg wydawcy pochodzi z drugiej połowy XV w. Na podstawie obecności glos polskich i niemieckich w samym tekście oraz niemieckich dopisywanych później a także wzmianki o polskim lekarzu króla Jagielly Jakubie Brückner uważa, że rkps powstał w Krakowie, przepisany jednak ze wzoru czeskiego. Dowodem mają być tekstowe glosy czeskie w pierwszej połowie kodeksu oraz częste odwoływanie się do magistra Albika, słynnego medyka i arcybiskupa praskiego. Rkps ten omawia krótko Adam Bednarski na s. 74–75 swego artykułu *Materiały do dziejów medycyny polskiej w XIV i XV stuleciu* w 1939 r. i podaje, że kodeks został przywieziony przez Ludwika Bernackiego z Kruszyny (kolo Częstochowy) ze zbiorów Stefana (Stanisława?) księcia Lubomirskiego. Podaje on także tytuły traktatów medycznych tego rkpsu oraz wiadomość o istnieniu w rkpsie na s. 360 tzw. tablicy moczowej z ilustracjami. Pisze też, że rkps jest z w. XV, „pisany różnymi rękami” (*BednMed* s. 74); inaczej więc ocenia pismo niż Bruckner. Brücknerowska metoda wydania materiału polskiego tego zabytku jest skomplikowana, lokalizacja glos podana wg starej paginacji kwinternów rkpsu – często myląca. Wydawca pisze: „Najwięcej glos jest w owym obszernym rejestrze i ten obrałem jako podstawę, dopisując odmienne brzmienie [...] w nawiasie kanciastym; w nawiasie okrągłym dodawałem później dopisywane glosy po brzegach czy nad liniami” (s. 60). Stosowanie tych nawiasów jest niekonsekwentne. Sprawę komplikuje fakt, że tylko część nadpisanych glos pochodzi z pewnością od tej samej ręki co cały rkps. Inne są późniejsze. W wydaniu swym Brückner część glos w ogóle opuścił. Od 1958 r. Pracownia Sstp dysponowała kilkunastoma fotokopiami tego rkpsu (k. 373–388). Od 1976 r. materiał cytowano wg nieopublikowanych ekscerptów zrobionych przez Elżbietę Belcarzową z mikrofilmu rkpsu. W Sstp glosy wcześniejsze datowano XV *p. post.*, późniejsze XV *ex*. Ekscerpcja niepełna Kazimierza Nitscha. Glosy opuszczone przez Brucknera oznaczano *RRp* LIII z numerem strony, na której powinny się znaleźć u Brucknera.

R LV 157–245 Brückner Aleksander, *Przyczynki do dziejów języka polskiego*. 26. Kaprysy językowe, Kraków 1917. ~ W Sstp nie cytowano materiału z tego źródła, korzystając z nowszych wydań.

RachBoch Rachunki żupne bocheńskie z lat 1394–1421, wydała Karwasińska Jadwiga, Archiwum Komisji Historycznej, t. XV, Kraków 1939, s. 123–232. ~ Na opublikowane rachunki składają się rejestry wydawanej soli z lat 1394–1417 oraz luźne rachunki z lat 1419–1421 prowadzone przez szarfażarza żupnego. Rachunki przechowywane były w teczce nr 34 w Archiwum Głównym w Warszawie w 73. oddziale skarbowym. W publikowanym materiale znajduje się kilka polskich glos niewyróżnionych przez wydawcę w tekście. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

RachKról Rachunki królewskie z lat 1471–1472 i 1476–1478, opracowali Gawęda S[tanisław], Perzanowski Z[bigniew], Strzelecka A[nnia], Wrocław 1960. Polska Akademia Nauk. Materiały Komisji Nauk Historycznych nr 2. ~ W opracowaniu wydawcy przedstawili dwa rkpsy nr 17 i 19 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Pierwszy z rkpsów zawiera rachunki wyprawy Władysława Jagiellończyka do Czech w latach 1471–1472. Drugi rkps zawiera rachunki dworu Kazimierza Jagiellończyka z lat 1476–1478 i jedną zapiskę z r. 1479. Glosy polskie zostały wyróżnione przez wydawców rozstrzelonym drukiem. Na końcu opracowania znajduje się indeks osób i miejscowości oraz indeks rzeczowy. Skróty źródła wprowadzono w t. III.

RachKorc Karwasińska Jadwiga, Rachunki z prac budowlanych na zamku w Nowym Mieście Korczynie w latach 1403–1408, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, Rok IV, nr 2, zeszyt dodatkowy, Warszawa 1956, s. 409–490. ~ Rachunki robót budowlanych pochodzą z księgi oznaczonej sygn. 356/357, przechowywanej w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Glosy polskie wyróżnione zostały przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Na końcu zamieszczono indeks rzeczowy, osób i miejscowości. Skróty źródła wprowadzono w t. II.

RafPocz Rafacz Józef, *Instytucja początku w średniowiecznym prawie mazowieckim*, *Themis Polska*, t. VI, Warszawa 1931, s. 10–42. ~ Opublikowane w artykule zapiski sądowe z różnych ksiąg, m.in.

zakroczymskiej, czerskiej, grójeckiej, łomżyńskiej, mławskiej, nurskiej, dotyczą początku sporu. Głosy polskie nie zostały wyróżnione przez wydawców. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RafReg Rafacz Józef, Regale bartne na Mazowszu w późniejszym średniowieczu, *Studia nad historią prawa polskiego*, t. XVIII, zesz. 1, Lwów 1938. ~ Opublikowane łacińskie zapiski sądowe z różnych ksiąg, m.in. wareckiej, łomżyńskiej, ziemskiej warszawskiej, wiskiej, zakroczymskiej, dotyczą prawa bartnego. Nieliczne głosy polskie nie zostały wyróżnione przez wydawców.

RafZran Rafacz Józef, Zranienie w prawie mazowieckim późniejszego średniowiecza, *Studia nad historią prawa polskiego*, t. XII, zesz. 4, Lwów 1931. ~ Autor zamieszcza kilka łacińskich zapisek sądowych dotyczących zranienia z różnych ksiąg sądowych mazowieckich, m.in. z nurskiej, czerskiej, łomżyńskiej, zambrowskiej, kolneńskiej z nielicznymi polskimi głosami, które nie zostały wyróżnione przez wydawców.

Reg Łopaciński II [Jeronim], Regula trzeciego zakonu św. Franciszka i drobniejsze zabytki języka polskiego z końca w. XV i początku XVI, *Prace Filologiczne*, t. IV, Warszawa 1892, s. 689–794. — Na s. 689–735 wydawca przedstawia rkps *Seminarium Duchownego we Włocławku*, uprawiony razem z drukiem *Preceptorium Nicolai de Lya* z r. 1501 oraz innym rkpsiem. Książka pochodziła z klasztoru Bernardynów w Krakowie, od przełomu XVII i XVIII w. była w klasztorze Bernardynów w Kaliszu. Rkps zawierający łaciński i polski tekst reguły zakonu bernardynów powstał wg wydawcy z końcem XV w. w Krakowie, zapewne w klasztorze Bernardynów (był tam jeszcze w 1534 r.). Autorzy *ChrestWRz* (s. 159) uważają, że tekst ten pochodzi z początku XVI w. i jest odpisem przekładu dokonanego zapewne w konwencji bernardynów w Krakowie w ostatniej ćwierci XV w. Piszą oni, że rkps zaginął w czasie ostatniej wojny. Polski tekst reguły zamieszczono na s. 703–724. Fragmenty tekstu łacińskiego wydawca podaje na każdej stronie w przypisach. Na s. 725–735 autor publikacji przedstawia omówienie grafiki, pisowni i języka zabytku. Do tekstu dołączono także folokopie pierwszej i ostatniej strony tekstu. Najnowsze wydanie w *ChrestWRz* na s. 159–161, gdzie zamieszczono kilka fragmentów tej reguły, również w transkrypcji. W Sstp tekst łaciński, nie wszędzie cytowany przez wydawcę, uzupełniano z XVII-wiecznego wydania reguły zakonu bernardynów w II tomie *Annales Minorum* L. H. Waddinga. W Sstp materiał datowano 1484 r. Ekscerpcja niepełna Heleny Czerskiej.

RejKuj Lustracja poradnego i rejestr łanów województw brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego z r. 1489, wydał Senkowski Jerzy, *Teki Archiwalne VII*, Warszawa 1961, s. 69–214. — Przedstawiane łacińskie dokumenty pochodzą z różnych archiwów, m.in. z Krakowa, Poznania i Warszawy. Występujące w nich polskie głosy zostały wydane rozstrzelonym drukiem. Autor na podstawie materiałów źródłowych z XV w. opisuje historię kształtowania się podatku poradnego w Polsce. Na końcu wydawca zamieszcza indeks miejscowości. Skróć źródła w prowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. V.

RHist Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności, Kraków 1874 i nn. *Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny*, seria II, Kraków 1891 i nn. ~ Numeracja tomów bez względu na serie.

RHist XL 289–411 Kutrzeba Stanisław, Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich. I. Województwo krakowskie (1374–1501), Kraków 1901. ~ Autor w artykule opisuje historię organizowania sądów ziemskich i grodzkich w Polsce oraz charakteryzuje sądy małopolskie na podstawie zachowanych zapisek z ksiąg sądów: krakowskiego, proszowskiego, ksiąskiego, lelowskiego, czechowskiego, bieckiego, włocławskiego i żarnowieckiego. Dokumenty pochodzą z okresu od 2 połowy XIV w. do końca XV w. W dokumentach występują polskie głosy, które nie zostały wyróżnione w tekście przez wydawcę.

RHist XLII 75–236 Kutrzeba Stanisław, Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich. II. Województwo sandomierskie, Kraków 1902. ~ Wydawca publikuje łacińskie zapiski pochodzące z lat 1395–1500. Występujące w nich polskie głosy zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. Przytaczane dokumenty pochodzą z ksiąg ziemskich i grodzkich wiślickich, pilzneńskich, opoczyńskich i chęcińskich. Zebrane dokumenty, dotyczące sądów w województwie sandomierskim, podzielone są terytorialnie na: sandomierskie, wiślickie i radomskie.

RHist XLII 333–386 Kutrzeba Stanisław, Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich. IX–X. Województwa: poznańskie i kaliskie, XI. Ziemia wschowska. – Jest to kolejna część opracowania dotycząca rozwoju sądownictwa w wiekach średnich. Kutrzeba zebrane dokumenty ułożył nie wg zapisek z odpowiednich sądów, ale wg zapisek z powiatów: poznańskiego, kościańskiego i wronieckiego oraz kaliskiego, konińskiego, pyzdrskiego, gnieźnieńskiego, kcyńskiego i nakielskiego. Przedstawiane zapiski z ksiąg sądów ziemskich i grodzkich pochodzą z lat 1400–1500. Dwie glosy polskie (*omyłne, zasługi*), zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą. W Sstp materiał wykorzystano tylko pod hasłem *omyłny*.

RHist I. 81–179 Kutrzeba Stanisław. Mężobójstwo w prawie polskim XIV i XV wieku, Kraków 1907. – Kutrzeba w swoim opracowaniu omawia na podstawie zachowanych dokumentów zasady funkcjonowania prawa w zakresie zabójstwa. W *Dodatkach* publikuje dwa dokumenty pochodzące z ksiąg nr 881 i 882 z Archiwum Państwowego w Krakowie. W dokumencie z księgi nr 882 zapisano trzy polskie glosy, które wydawca wyróżnił kursywą.

RHist LV 335–425 Tymieniecki Kazimierz, Majętność książęca w Zagościu i pierwotne uposażenie klasztoru Joannitów na tle osadnictwa dorzecza dolnej Nidy. Studium z dziejów gospodarczych XII w., Kraków 1912. – Autor omawia historię rozwoju społeczno-gospodarczego w dorzeczu dolnej Nidy w okresie średniowiecza. Zastanawia się nad autentycznością zachowanych dokumentów zagojskich. W publikowanych kilku łacińskich dokumentach znajdują się dwie polskie glosy.

RHist LVII 1–93 Grodecki Roman, Dzieje klasztoru premonstratorskiego w Busku w wiekach średnich, Kraków 1914. – Autor na podstawie zachowanych dokumentów łacińskich opisuje historię założenia i rozwoju klasztoru w Busku. Na podstawie tych dokumentów szczegółowo przedstawia przyznawane klasztorowi przywileje i dziesięciny. W jednym z cytowanych przez niego przywilejów z XIII w. znajdują się polskie glosy niewyróżnione w druku. Na s. 92 swojego artykułu Grodecki zamieścił dodatek *Fertus abbas Praemonstrati, paternitatem Vitoviensem approbat super Busko 1419*.

RHist LVII 196–301 Dąbkowski Przemysław, Przewóz wodny. Studium z historii prawa polskiego. – Autor na podstawie zachowanych dokumentów omawia zasady funkcjonowania prawa w zakresie przewozu wodnego. W podanych dokumentach znajduje się kilka polskich glos. Zapisano je w łacińskich dokumentach zamieszczonych w przypisach do artykułu, nie wyróżniając ich w tekście, oraz w *Dodatkach*, gdzie zostały wyróżnione przez wydawcę kursywą.

RHist I.IX 148–191 Łodyński Marian, Falsyfikaty wśród dokumentów biskupstwa płockiego w XII wieku (Studium historyczno-dyplomatyczne), Kraków 1916. – Autor na podstawie zachowanych zapisek sądowych z XV w. omawia zatargi kościelno-państwowe. Występujące w łacińskich dokumentach polskie glosy wyróżniono w publikacji kursywą. Łodyński przedstawia również najczęstsze sposoby fałszowania dokumentów dotyczących przywilejów, nadań i ulg przyznawanych Kościołowi. Omawia problemy związane z ustaleniem autentyczności tych dokumentów, które się zachowały i były datowane na XII w. Duża część z przedstawianych zapisek drukowana była w *KodMaz* oraz *KodPol*.

RHist LXIII 77–130 Grodecki Roman, Mincerze w wcześniejszym średniowieczu polskim, Kraków 1921. – Wydawca dość swobodnie przytacza fragmenty dokumentów z archiwów klasztoru trzebnickiego, katedry wrocławskiej, jak również z Kodeksu Wielkopolskiego, Małopolskiego i innych. W opublikowanym materiale znajduje się kilka polskich glos raz wyróżnionych drukiem rozstrzelonym, innym razem niewyróżnionych w tekście. We wstępie autor zamieszcza informacje o wydanych już pracach różnych autorów, które dotyczyły mincerzy w średniowieczu. Swoje opracowanie podzielił na cztery tematyczne rozdziały, w których szczegółowo omawia zagadnienia mienic, sędziów targowych, poborców cel i podatków oraz zarządców monopolów skarbu książęcego.

RHist LXIX 257–359 Mikucki Sylwiusz, Badanie autentyczności dokumentu w praktyce kancelarii monarszej i sądów polskich w wiekach średnich, Kraków 1934. – Autor omawia dokumenty książęce i królewskie, sądowe i prywatne oraz sposoby badania ich autentyczności. Powołuje się m.in. na zapiski sądów: zakroczymskiego, grójeckiego, nurskiego, ostrołęckiego. W przytaczanym materiale znajduje się kilkanaście glos polskich wyróżnionych przez wydawcę rozstrzelonym drukiem, a na s. 331 polska zapiska z księgi sądu ziemskiego zakroczymskiego z 1427 r.

RKJE VII 53–60 Leszczyński Rafał, Teksty polskie z końca XV w., Rozprawy Komisji Językowej. Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Wydział I, Łódź 1959. – Autor w artykule przedstawia dwa rękopisy:

1. pergaminowy dyplom z 1491 r. zawierający po polsku statut cechu krawieckiego. Rkps ten znajduje się w Archiwum Państwowym w Rzeszowie. Dyplom pochodzi prawdopodobnie z Krakowa; świadczy o tym imię jednego z podpisanych pod statutem, znane też z ksiąg sądowych krakowskich. Dyplom prawdopodobnie wypożyczono do Rzeszowa jako wzór statutu dla tamtejszego cechu krawieckiego, gdzie pozostał do dzisiaj.

2. księga transakcji wieczystych miasta Łodzi z lat 1477–1527. Znajdowała się ona w Archiwum Głównym w Warszawie pod sygn. 1/3. W czasie ostatniej wojny zaginęła. Leszczyński publikuje urywki zapisków łacińskich z polskimi głosami lub małymi fragmentami po polsku ze skolacjonowanego z rkps'em odpisu Adama Siebelskiego. Udało się ustalić, że po wojnie księga trafiła do Związku Radzieckiego, a w 1957 r. powróciła do Polski do Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, gdzie pod nazwą Akta radzieckie i wójtowskie miasta Łodzi z lat 1477–1570 ma nr 1. Jest to rkps formatu dutki oprawiony w karton.

Ekscerpcja Wacława Twardzika.

RocznGosp VII 73–105 Kutrzebianka Anna, *Wesnica* – danina miodowa. Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych, Lwów 1938. – W źródle tym jest jedna polska glosa z dokumentu Przemysła, księcia sieradzkiego, dla klasztoru Norbertanów w Witowie z r. 1328. Oryginał dokumentu znajduje się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod sygn. 937. Fotokopia w zasobach Gabinetu Nauk Pomocniczych Historii UJ (nr inw. 3172). Autorka przytacza kursywą w tekście swego artykułu cały dokument, nie wyróżniając glosy polskiej (s. 79) innym drukiem. Ocenia ona pismo dokumentu na I połowę XIV w. W Sstp materiał datowano według daty na dokumencie. Ekscerpcja Wandły Namysłowskiej.

RocznHist Roczniki Historyczne. Organ Towarzystwa Miłośników Historii w Poznaniu, Poznań 1925 i nn.

RocznHist II 37–91 Lauferski Antoni, Ziemia nakielska w XV w., Poznań 1926. – W Sstp wykorzystano kilka z kilkunastu glos polskich z łacińskich rot sądowych cytowanych przez autora w całym tekście artykułu. Wszystkie cytowane rotacje pochodzą z *Inscriptiones castris Naklensis* (księgi sądu i urzędu grodzkiego w Nakle), które znajdują się do dziś w zasobach Archiwum Państwowego w Poznaniu pod sygn. Gv Nakło 1–4. Łacińskie rotacje sądowe cytowane są przez autora w przypisach, a ich fragmenty w samym tekście artykułu w cudzysłowie lub w nawiasach. Glosy polskie w przypisach nie są wyróżnione w ogóle. Przy fragmentach cytowanych w tekście są odwołania i w przypisach autor podaje lokalizację, tj. nr księgi i kartę. Fragmenty rot w przypisach są czasem podane bez żadnej lokalizacji. Autor w ogóle nie drukuje dat przy cytatach, z dwoma chyba tylko wyjątkami, kiedy przedrukowuje oryginalny początek zapisek. W Sstp większość glos datowano XV. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist II 92–129 Eckstein Antoni, Dzieje Ponieca do połowy XVI w. – Na s. 125 swojej pracy autor cytuje w dwóch przypisach do tekstu łacińskie rotacje sądowe z dwoma polskimi głosami (*owadzil, na roli*), pochodzące z księgi radzieckiej Ponieca I F 11v. Księgi te znajdują się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. W przypisach autor nie podaje daty, natomiast jest ona umieszczona w tekście, w fragmencie opisującym sprawę z tych zapisek. Glosy polskie nie są wyróżnione innym drukiem. W Sstp wykorzystano jedną z tych glos. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist IV zes. 2, 85–119 Machnikowski Sylwester, Zdzicź–Borek w średniowieczu. (Przyczynki do dziejów polskich miast prywatnych), Poznań 1928. – Autor cytuje w tekście swego artykułu na s. 111 i 112 dwie polskie glosy (*dziedzina owca*), w przypisach podając ich lokalizację. Pochodzą one z księgi miasta Borku I F 63 oraz z księgi miejskiej pleszewskiej I F 7, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Glosy te autor drukuje w cudzysłowie, nie wyróżniając ich innym drukiem ani nie podając przy nich rocznej daty, także w przypisach. W Sstp cytowano je tylko ze s. 111 jako *RocznHist* IV b. Datowano XV. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist IV zes. 2, 129–130 Tymieniecki Kazimierz, Inwentarz majątkowy z r. 1447. – Publikowany przez autora inwentarz ruchomości rycerza z okolic Poznania zapisany jest na ostatniej karcie księgi ziemskiej poznańskiej XVII F 96. Inwentarz ten zawiera 10 glos polskich, które autor drukuje kursywą. W Sstp glosy te cytowano jako *RocznHist* IV b lub *RocznHist* IV 2 bądź *RocznHist* IV z odpowiednim numerem strony. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist VI 76–109 Hanyż Andrzej, Krzywiń w wiekach średnich, Poznań 1930. – W źródle tym jest kilka głos polskich, umieszczonych przez autora w tekście artykułu na s. 100 i 102. Krótkie cytaty z glosami polskimi autor drukuje w tekście w cudzysłowie, nie wyróżniając polskich glos odmiennym drukiem. Nie podaje lokalizacji bezpośrednio przy cytatach, możemy się jedynie domyślić z odsyłacza w innym miejscu, że pochodzą one z księgi ławniczej 6, 8. W zasobach Archiwum Państwowego w Poznaniu przechowywany jest obecnie zespół *Akta miasta Krzywinia*, w którym pod sygn. I 59 znajduje się księga wójtowska i ławnicza z lat 1467–1496, źródło cytatów Hanyża. Autor nie podaje przy cytatach dat. Praca zawiera indeks z imionami burmistrzów i rajców w układzie chronologicznym. W Sstp material cytowano jako *RocznHist* VI bądź *RocznHist* VI a. Większość glos datowano XV, jedną XV *p. post.* Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist VI 236–238 Tymieniecki K[azimierz], Uchwała gromadzka z początku XV w. ~ Autor w swojej pracy publikuje w pełnym brzmieniu dwie zapiski sądu ziemskiego kościańskiego z r. 1412 i 1413, dotyczące działalności prawodawczej wielkopolskiej wsi Krzemieniewo w ówczesnym powiecie sądowym kościańskim. Pochodzą one z księgi ziemskiej kościańskiej II s. 111 i s. 118. Zawierają pięć polskich glos (trzy różne wyrazy), które autor opracowania wyróżnia w druku kursywą. Księga znajduje się w Archiwum Państwowym w Poznaniu pod sygn. Z IV. W Sstp material cytowano jako *RocznHist* VI bądź jako *RocznHist* VI b. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RocznHist XIV 319–332 Tymieniecki Kazimierz, Akt holdu w stosunkach dominialnych XV w., Poznań 1938. ~ Autor przytacza na s. 322–331 zapiski sądowe z r. 1460 i 1471, które zawierają kilka glos polskich. Pochodzą one z tzw. księgi keyńskiej hurgrańskiej III. Autor podaje w przypisie, że w rzeczywistości jest to księga grodzka, zawierająca sądy starosty generalnego wielkopolskiego. Z cytowanej księgi sądowej autor korzystał w Archiwum Państwowym w Poznaniu, gdzie znajduje się ona do dzisiaj pod sygn. Z III. Glosy polskie drukowane są kursywą. Ekscerpcja niepełna Kazimierza Nitscha.

RocznHist XV 49–82 i 207–249 Lauferski Antoni, Ludność wiejska powiatu pyzdrowskiego w świetle zapisek sądowych XIV i XV w., Poznań 1939–1946. – Autor przytacza w całym tekście artykułu zapiski z Ksiąg pyzdrowskich grodzkich i ziemskich znajdujących się w Archiwum Państwowym w Poznaniu. W Sstp wykorzystano kilkanaście glos polskich z łacińskich rot sądowych, cytowanych przez autora w przypisach bądź w tekście artykułu oraz wyrazy z polskich rot w tomach I–III Sstp, do czasu ukazania się w osobnym tomie rot pyzdrowskich, wydanych przez W. Kuraskiewicza. W pierwszej części publikacji rot polskie drukowane są zwykłym drukiem wyłącznie w przypisach, z lokalizacją i datą, natomiast do pojedynczych wyrazów cytowanych w tekście w cudzysłowie dokładna lokalizacja podana jest w przypisach, ale data tylko raz. W drugiej części publikacji zarówno glosy polskie, jak i polskie zapiski umieszczone w przypisach wyróżnione są tłustym drukiem (niekonsekwentnie), a w tekście artykułu kursywą. Ekscerpcja niepełna m.in. Kazimierza Nitscha. ~ Cf. *Pyzdr*.

RocznKraak Rocznik Krakowski. Wydawnictwo Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Kraków 1898 i nn.

RocznKraak XIII 49–109 Ptaśnik Jan, Włoski Kraków za Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagielly, Kraków 1911. – Trzy razy autor przytacza jeden polski wyraz *czyrwiec* z trzech łacińskich zapisek, wszystkie z ksiąg radzieckich krakowskich, znajdujących się w Archiwum Państwowym Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego (dziś Archiwum Państwowe w Krakowie). Cytaty z *Consularia Cracoviensia* występują w wydawnictwie na s. 78 w przypisie 1, zapiska z r. 1412 ze s. 8, na s. 81 w przypisie 3 zapiska z datą 1412–1449 ze s. 259 i w *Dodatkach* na s. 104 zapiska z tych samych ksiąg z r. 1429 ze s. 253–254. W Sstp zacytowano z tego źródła tylko dwie zapiski: ze s. 81 i 104. Najwcześniejsza zapiska z tą polską glosą, z r. 1412, cytowana jest w Sstp z pracy *Cracovia artificum*, opublikowanej w tomie IV *Źródeł do Historii Sztuki i Cywilizacji w Polsce*, i opatrzona skrótem *CracArt*. Autor nie wyróżnia glos polskich innym drukiem. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej. – Cf. *CracArt*.

RocznKraak XIII 187–250 Dąbrowski Jan, Kraków a Węgry w wiekach średnich. ~ Na s. 221 w przypisie 5 autor przytacza jedną glosę polską (*ivannek*) ze s. 598 ksiąg ławniczych sądeckich – *Scabinalia Sandeciensia* 1488–1505, znajdujących się w Archiwum Państwowym Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego (dziś Archiwum Państwowe w Krakowie) pod sygn. AD 49. Autor

artykułu nie zacytował przy niej daty rocznej; Sstp, drukując tę glosę, podał lata krańcowe księgi. Po sprawdzeniu okazało się, że jest to jednak glosa XVI-wieczna, z roku 1503. Cytat zostanie usunięty w poprawkach, a ta pozycja wykreślona ze spisu źródeł. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

RocznKraK XVI 1–90 Ptaśnik Jan. *Studia nad patrycjatem krakowskim wieków średnich, cz. II*, Kraków 1914. – Na s. 50–70 autor umieścił *Materiały do mieszczkańskiego domu wieku XV*, zawierające 48 fragmentów z *Advocatalia Cracoviensia* (księgi sądów wójtowskich krakowskich) i *Consularia Cracoviensia* (księgi radzieckie krakowskie) z lat 1479–1500, znajdujących się w Archiwum Państwowym Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego (dziś Archiwum Państwowe w Krakowie) pod sygn. *Advocatalia* nry 83–96 (13 rkpsów) i *Consularia* nry 429 i 430 (2 rkpsy). W tych fragmentach znajduje się ponad sto polskich glos. Autor wyróżnia je rozstrzelonym drukiem. Opracowanie kończy się indeksem zawierającym nazwy własne i pospolite łacińskie, niemieckie i polskie. Od 1962 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie rkpsu, z którymi sprawdzano cytowany materiał. Glosy opuszczone przez Ptaśnika, ekscerpowane z fotokopii, cytowano jako *RocznKraKRp*. Ekscerpcja Jana Łosja i Wandy Namysłowskiej.

Rost Rostafiński Józef, *Średniowieczna historia naturalna w Polsce, cz. I. Symbola ad historiam naturalem medii aevi. Plantas, animalia, lapides et cetera simplicia medicamenta quae Polonia adhibebantur iude a XII usque ad XVI saeculum [...] collegit [...], cz. II. Collectanea scientiam naturalem qualis medii aevi temporibus in Polonia viguit illustrantia. Materiały źródłowe do słownictwa przyrodniczego średnich wieków w Polsce*, Kraków 1900. – Materiał cytowano z tomu II według kursywnej numeracji zamieszczonej przez wydawcę. Autor umieszcza w transliteracji także synonimikę łacińską. Charakterystykę źródeł i objaśnienia średniowiecznych nazw botanicznych zamieścił Rostafiński w tomie I. W Sstp prawie zawsze przedrukowywano te znaczenia. W nielicznych wypadkach niewątpliwych pomyłek wydawcy Sstp identyfikował nazwy samodzielnie. Systematyczne polskie nazwy botaniczne podawano za kluczem do oznaczania roślin: Władysław Szafer, *Rośliny polskie*, Warszawa 1953. Na końcu I tomu Rostafiński umieszcza trzy indeksy: 1. łaciński indeks rodzajów roślin – *Genera plantarum at animalium*; 2. łaciński indeks nazw roślin – *Index nominum propriorum*; 3. spis polskich nazw (przy zestawieniach układ alfabetyczny wg rzeczowników). Większość materiału ekscerpował własnoręcznie do magazynu Sstp sam Józef Rostafiński. Materiał niewyekscepowany rozpisywał każdy autor botanicznego hasła wg cz. II *Średniowiecznej historii naturalnej w Polsce*, uprzednio wyszukując w cz. I odpowiednie numery nazw. Wydawca przedstawia następujące XV-wieczne rkpsy i inkunabuly (u Rostafińskiego w cz. II *Materiały źródłowe* jest ciągła numeracja rkpsów i inkunabulów z w. XV i XVI, przy czym nie są one ułożone chronologicznie):

1. *Antibolomenon* Kapituły Krakowskiej z roku 1472. Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 3–59 i obejmuje nry polskich nazw od 1 do 1883. – Rkps znajduje się w zbiorach Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej nr KP 225. Zawiera on słownik lekarski sporządzony przez Jana Stankę, średniowiecznego przyrodnika, kanonika wrocławskiego i krakowskiego, lekarza królewskiego i Kapituły Krakowskiej, wykładowcę medycyny na Akademii Krakowskiej. Rkps odnalazł Ignacy Polkowski. Z badań Rostafińskiego wynika, że rkps po śmierci Stanki pozostał w Bibliotece Kapitułnej. Jest to księga in folio, licząca 540 numerowanych stron, pisana w dwie kolumny. Na końcu pierwszej szpalty na pierwszej stronie rkpsu jest data ukończenia słownika 1472. Cały rkps pisany jest na papierze, którego znak wodny odpowiada dacie 1465. Na papierowej wyklejce przedniej okładki napis *Incipit Antibolomenon Benedicti Parthii* świadczący o tym, że rkps jest kopią czy przeróbką dzieła bliżej nieznanego Benedykta Parthia. Na 1 s. rkpsu zaczyna się bez żadnego napisu *Amidotarium* i ciągnie się do s. 521. Na drugiej, prawej kolumnie 1 s. napis rubryką *Tabula synonymorum*. Spis ten kończy się na pierwszej kolumnie s. 527. Następne karty są poliniowane, jak całość rkpsu, ale puste, zapisane są dopiero dwie ostatnie karty, 539 i 540. Według badań Rostafińskiego końcowa część rkpsu, od s. 482, została napisana przez samego Stankę, a nie tylko przez niego skopiowana. Kilkanaście polskich glos znajduje się też na wewnętrznej stronie tylnej okładki. W każdym szeregu synonimów łacińskich są glosy polskie i niemieckie, wpisywane od strony 2 jednakowo – rubryką (na s. 1 glosy niemieckie wpisano niebieskozieloną farbą). Do końca rkpsu polskie synonimy występują prawie zawsze, niemieckich prawie nie ma na ostatnich stu kartach. W rkpsie często nazwy łacińskie są wpisane później, obok głównego szeregu nazw lub na

marginesie (zapiski polsko-lacińskie), w miarę zapoznawania się właściciela książki z nowymi źródłami. W całym rkpsie jest około 2000 nazw polskich i 800 niemieckich, w przeważającej mierze nazywających „przedmioty historii naturalnej”. *Antibolomenum* jest słownikiem lekarskim, zawierającym [...] to wszystko, co stoi w jakimkolwiek związku z praktyką lekarską i aptekarską. Są tu zatem wyliczone nie tylko minerały, rośliny i zwierzęta oraz preparaty z nich otrzymywane, ale pokarmy i napoje, nazwy chorób i członków zwierzęcych oraz różnego rodzaju sprzęty apteczne i przybory, których lekarz może używać” (*Symbola* I s. 39-40). Na końcu tomu II Rostafiński umieścił „cztery tablice podobizn w zmniejszeniu” z czterech stron tego rkpsu (22, 122, 489, 512). Od II tomu Sstp korygował niektóre odczytania Rostafińskiego wg poprawek w artykule Marii Borsuckiej *Słownik przyrodniczy Jana Stanki z 1472 r. Poprawki do przedruku J. Rostafińskiego*. Rozprawy Komisji Językowej T. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 1959, s. 205-212. Najnowsza bibliograficzna wzmianka o rkpsie w *ChrestWrtz* s. 208, wraz z publikacją lacińskich i polskich nazw z czterech stron z końca rkpsu. Materiał z tego źródła Sstp datował wg daty z rkpsu – 1472. Głosy z tylnej okładki są datowane tak samo jak cały rkps. Natomiast pięć polskich glos, znajdujących się na pergaminowej karcie na przodzie rkpsu Sstp datował XV p. post.

2. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 774. Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 59-71 i obejmuje nry polskich nazw 1884-2321. ~ Rkps jest papierowym kodeksem in folio, liczącym 192 strony + VII. Zawiera on kilkadziesiąt różnych tekstów, pisanych różnymi rękami. Wiele z nich związanych jest z szeroko pojętą ówczesną medycyną. Piekosiński ocenił papier kodeksu na r. 1478 i na niego powołuje się Rostafiński datując rkps. Natomiast Wisłocki w swoim *Katalogu* oraz autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* datują go „1463 et ca”. Robią to na podstawie kolofonu na k. 174r.: *Finit Salernitanus Egidius De urinis, de a. d. scilicet isto millesimo quadringentesimo sexagesimo tercio. vel sic 1463*. Krytykują też datowanie Piekosińskiego, pisząc, że nie przemawiają za nim żadne argumenty. Kilka traktatów tego kodeksu zawiera polskie glosy, będące nazwami botanicznymi i anatomicznymi. Rostafiński wydał polskie glosy botaniczne ze wszystkich tekstów. Na k. 12lv wtrącony jest początek słowniczka roślinnego łacińsko-polskiego (nazwy łacińskie tylko do litery O), pisany inną, późniejszą ręką. Wisłocki ocenia tę rękę jako XVI-wieczną; drukuje w swoim *Katalogu* kilka glos botanicznych z początkowej partii tego słowniczka. Rostafiński pisze, że dalszy ciąg tego słowniczka zaginął. Autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* podają, że w XV i na początku XVI w. kodeks ten był własnością Michała z Janowa, bowiem zapiski jego reki zidentyfikowano na licznych kartach. Rostafiński niezbyt wysoko ocenia kopistę rkpsu oraz autora późniejszego słowniczka. Ohaj popelniali liczne błędy przy dopisywaniu polskich synonimów do nazw łacińskich. W Sstp glosy z tekstów innych niż wspomniany słowniczek drukowano z datą 1478, natomiast glosy ze słowniczka (nry polskich nazw 2007-2103) z datą ca 1500. Kilku glos podanych przez autorów nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* z k. 1r-4v oraz z k. 11r i 11v Rostafiński nie wydał. Będą one wykorzystane w suplementcie. ~ Cf. *CaCodlag* VI poz. 1.

3. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 777. Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 72-74 i obejmuje nry polskich nazw 2322-2403. ~ Rkps jest papierowym kodeksem in folio, liczącym 194 karty + VIII. Wisłocki w swoim *Katalogu* datuje go ogólnie na XV w., natomiast autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* datują go ca 1460, co jest chyba pomyłką, bowiem daty w samym rkpsie są późniejsze. Zawiera on cztery różne teksty, wszystkie związane z szeroko pojętą ówczesną medycyną. Pisane są, według autorów nowego *Katalogu*, dosyć starannie tą samą ręką. Rkps ten był, jak pisze Rostafiński, własnością Jana Welsa, który w r. 1456 zapisał się na Uniwersytet Krakowski, a w r. 1462 uzyskał tytuł magistra. „Następnie wyjeżdża do Włoch i zostaje licencjatem medycyny w Padwie w r. 1465, a umiera w r. 1498. Był to bardzo znakomity lekarz i uczonec, wyrastający swymi poglądami ponad wiek, który go wydał” (*Symbola* I s. 53). On jest autorem wszystkich tekstów tego rkpsu oraz glos. Część glos wydał Wisłocki w swoim *Katalogu*. Większość polskich wyrazów jest na k. 1r w „zapisie lekarskiej”, jak nazwał ten tekst Rostafiński w swojej pracy *Jana Welsa zapiska treści lekarskiej, zarazem najdawniejszy przyczynek do flory Krakowa z rękopisu XV w.*, Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego AU XIV, Kraków 1886, s. 1-43. Jest to pisany w dwóch kolumnach zestaw leków prostych, przeważnie po polsku i po łacinie, czasem tylko po łacinie, a czasem tylko po polsku. Po-

przedzają go dwa zdania wprowadzające: *Radices colligende in Mayo Luna existente in signo terre cum bonis expectibus*. – *Radices feria quinta et sexta ante Philippi [29 i 30 IV] millesimo quadringentesimo nonagesimo*. W tekście także daty: 1493, 1490. Choć źródło to nie przynosi obfitego materiału polskiego (81 glos nazywających 69 gatunków roślin), Rostafiński ocenia je wysoko, ponieważ pokazuje ono, że już w XV w. zwracano uwagę na znaczenie astrologicznych uwarunkowań przy zbieraniu ziół. Dwie glosy z tego tekstu drukują autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Na k. 193v–194v znajdują się zebrane przez Jana Welsa różne medyczne wskazówki, wśród których także są polskie nazwy roślin wydane przez Rostafińskiego. Wydał też Rostafiński kilka polskich nazw roślin zapisanych na okładce. Nie wydał natomiast dwóch glos tekstowych z k. 83v i 126v, które podają autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Znajdują się one w medycznym tekście Thomasa de Vralislavia. Glosy te ukażą się w suplementcie. W SsTp materiał drukowano z datą 1493. ~ Cf. *CatCodJag* VI poz. 3.

4. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 778. Znajduje się on w *Materialach* na stronach 74–93 i obejmuje nry polskich nazw 2404–2850. Na stronach 349–350 *Materialów* znajduje się *Supplement do źródła IV*, obejmujący nry polskich nazw 11212–11223. Autor pomieścił w nim glosy, które „znalazł jeszcze robiąc korektę z oryginału”. – Kodeks papircowy, liczący 331 kart + dwie pergaminowe na początku, zawiera kilkadziesiąt tekstów, wszystkie w zasadzie związane są z szeroko pojętą ówczesną medycyną. Na dole s. pierwszej zapiska rubryką: *1537 Leonhardi Grochowski, arcium baccalaunni, vsibus concessus est, Collegio maiori restituendus*. Kodeks pisany jest, według J. Rostafińskiego, tą samą ręką (*Symbola* I s. 16). Nie potwierdza tego nowy *Katalog średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*, w którym autorzy identyfikują Jana z Dobrej jako kupistę tylko niektórych traktatów. Kopiści pozostałych nieznani. Liczne zapiski na marginesach pozwalają bez wątpienia stwierdzić, że kodeks był używany przez jakiegoś praktykującego medyka. Rostafiński pisze, że Piekosiński datuje ten rkps na r. 1437. Wislocki datuje go na początek XV w., a autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* ca 1425. Największa liczba polskich glos (431 na 447 wszystkich) występuje w traktacie Galealiusa de Sancta Sophia (k. 212r–292v, kopista nieznany) *Onomasticon de simplicibus*, zawierającym spis leków prostych wraz z opisem ich właściwości medycznych. Glosy polskie wpisywane tą samą ręką i tym samym atramentem, co cały tekst łaciński, na marginesach bocznych bądź na marginesie dolnym. Na końcu traktatu krótkie zdanie po polsku. Kilkadziesiąt glos botanicznych z tego rkpsu, odpowiedników łacińskich synonimów na literę *a*, wydał Wislocki. Glosy wydane przez Rostafińskiego obejmują jeszcze dwie karty poprzednie (od 210v), a glosy pomieszczone w *Supplementcie* pochodzą wyłącznie z traktatu Galealiusa. Wszystkie glosy są nazwami 242 gatunków roślin. Często ta sama nazwa jest zapisana kilkakrotnie na różnych stronach rkpsu. Rostafiński podkreśla możliwość badania na tych powtarzających się zapisach nieustalonej grafiki średniowiecznej, ponieważ nazwy te pisane są przez tego samego autora. Podnosi też poprawność nazw, świadcząca o wiedzy autora, być może z pochodzenia Rusina, bowiem przy nazwie *eviscus* zapisał *ritenice honlowith*. Ale pisze także, że może to przemawiać za tym, że roślina przyszła „do nas w owym czasie przez Ruś” (*Symbola* I s. 27). Rostafiński nie zauważył wszystkich glos – nazw botanicznych. Nie wydał czterech nazw roślin z k. 295v–296v, zapisanych w receptach końskich, opublikowanych przez M. Kowalczyk i G. Staszkiewicza w artykule *Lekarstwa końskie z dwóch rękopisów łacińskich z pierwszej połowy XV w.* Dwie z nich podają autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Z tych czterech nazw trzy pojawiają się też na innych kartach tego rkpsu. Nie występuje tylko jedna – *cyzwar*, którą drukują wydawcy w *LekKoń* s. 242. Będzie ona jako najwcześniejszy chronologicznie cytat wykorzystana w suplementcie. W SsTp materiał cytowano z datą 1437. ~ Cf. *LekKoń* poz. 2.

5. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 850. Znajduje się on w *Materialach* na stronach 93–95 i obejmuje nry polskich nazw 2851–2911. – Rkps jest, wg Wislockiego, „kodeksem mieszanym”, liczącym 166 kart i pochodzi z XIV/XV w. Wislocki w *Katalogu* drukuje kilkanaście glos botanicznych. Nowy *Katalog średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* podaje, że rkps zawiera sześć tekstów, wszystkie związane z szeroko pojętą ówczesną medycyną, w tym dwa *Antidotariusze*. Autorzy tego *Katalogu* nie drukują żadnych glos polskich z tego rkpsu. Glosy polskie są tylko w pierwszym tekście, zapisanym na k. 1r–46r, z napisem *Antidotarius* na górnym marginesie pierwszej karty, pochodzącym według Wislockiego od innej ręki. Na dolnym marginesie ręką Joachima Speronowicza (oku-

lo połowy XVII w.) zapiska *Nicolai Medicina practica*. Wg Piekosińskiego rkps pochodzi z 1419 r., taką też datę podają autorzy nowego *Katalogu. Antidotarius* pisany jest w dwóch kolumnach numerowanych kolejno, oznaczenia stron u Rostafińskiego odnoszą się do tych kolumn. Bardzo często obok nazwy łacińskiej dopisane są nazwy niemieckie, czasem po kilka. Polskie nazwy występują dużo rzadziej niż niemieckie i są nazwami najpospolitszych leków prostych. Głosy polskie i niemieckie dopisywane są rubryką. Na podstawie niewielkiej ilości głos polskich Rostafiński sądzi, że księga była w posiadaniu Niemca – właściciela apteki, który polskie nazwy zapisywał tylko przy tych symplicjach, po które najczęściej zgłaszała się polska ludność. W Sstp materiał cytowano z datą 1419.

6. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1891. Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 95–105 i obejmuje nry polskich nazw 2912–3274. ~ Rkps jest papierowym kodeksem z r. 1475 (Rostafiński mylnie drukuje w *Symbolach* 1 na s. 51 rok 1446). Wisłocki w *Katalogu* oraz A. Bednarski na s. 46 swojej pracy *Materiały do dziejów medycyny polskiej* (cf. *BednMed* poz. 2) podają krótki opis tego rkpsu i jego zawartość. Cały pisany jest przez Klemensa Bujaka z Gostynia. Na kilku kartach jest jego nazwisko. Na k. 26v–27 rubryką wpisana notka ręką Klemensa z Gostynia: *Liber pro Stanislao Simplak de [...]*. Kodeks zawiera różne teksty. Na początku jest herbarz z polskimi głosami. Na pierwszych 64 kartach znajdują się wpisane w tekst głosy polskie, co świadczy o tym, że rkps jest kopią z jakiegoś pierwowzoru. Na kilku następnych kartach zapisany jest w dwóch kolumnach słowniczek łacińsko-polski do poprzedniego tekstu. Od k. 80 do 112 opisane są lecznicze właściwości roślin (*Virutes herbarum*) z polskimi tytułikami rozdziałów. W dalszej części rkpsu także znajdują się polskie nazwy roślin. Wisłocki w *Katalogu* nie drukuje żadnych głos polskich z tego rkpsu. Oceniając polski materiał językowy, Rostafiński pisze, że przynosi on przeważnie nazwy najpospolitszych roślin, znajduje się tam tylko „wyjątkowo kilka produktów zagranicznych” (*Symbola* 1 s. 51). Nazwy zwykle poprawne, choć zdarzają się też błędy. W Sstp materiał drukowano z datą 1475.

7. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1959. Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 105 i 106 i obejmuje nry polskich nazw 3275–3312. ~ Rkps jest papierowym kodeksem liczącym 261 kart + 2 pergaminowe i dwie ochronne puste, na początku i na końcu. Zawiera różne traktaty medyczne oraz recepty. Na karcie pergaminowej na końcu zapiska: *Ego Iohannes [...] a Venerabili mgro [...] Cracovie [...] recepti [...]* Według Wisłockiego pisany jest różnymi piętnastowiecznymi rękami. Wisłocki w *Katalogu* drukuje jedną głosę botaniczną. Głosy polskie, ogółem 38, zawiera herbarz *Index alphabeticum planarum*, znajdujący się na k. 1–91, który zaczyna się od słów *Abrotanum siluestre*. Kopista wpisywał je niekiedy przy tytułach. Rostafiński raczej nisko ocenia znaczenie tego zbioru nazw. Według Piekosińskiego, na którego powołuje się Rostafiński, głosy zostały zapisane w latach 1456–1460. W Sstp materiał datowano ca 1460.

8. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 1945. Znajduje się on w *Materiałach* na s. 107 i obejmuje nry polskich nazw 3313–3315. ~ Rkps jest papierowym kodeksem, pisany różnymi rękami, liczy 626 s. Datowany jest przez Wisłockiego na r. 1464. Zawiera traktaty gramatyczne oraz rozprawy z zakresu retoryki (*Exercitium magistri Donati*). Na oprawie inną ręką napis *Hic est liber Casperi Glowa de Cracovia*. Choć Wisłocki w *Katalogu* nie wspomina o polskich nazwach roślin w tym rkpsie, Rostafiński znalazł w nim trzy polskie nazwy botaniczne, zapisane na s. 297. Oprócz tego w rkpsie są krótkie wstępnienia w języku polskim (cf. *Wiśł* poz. 26). W Sstp głosy z tego zabytku cytowano z datą 1464.

9. Rkps Biblioteki Jagiellońskiej nr 5468. Znajduje się on w *Materiałach* na s. 107–122 i obejmuje nry polskich nazw 3316–3767. ~ Rkps znalazł się w zbiorach BJ wraz ze wszystkimi rękopiśmionymi zbiorami Żegoty Paulego, zapisanymi w testamencie W. Wisłockiemu, po śmierci Paulego (1895 r.); nie jest więc opisany przez Wisłockiego w jego *Katalogu*. Rostafiński pisze, że Piekosiński „oznaczył [...] jego wiek na lata 1450–1460”. Zbiór nazw polskich z tego rkpsu pod względem obszerności zajmuje czwarte miejsce wśród średniowiecznych rkpsów botanicznych. „Pochodzenia niewiadomego. Spisany na dwu kartach papieru, dużego folio, zapewne wyrwany z jakiegoś kodeksu, pisany w bardzo wąskich kolumnach z góry na dół w czterech rzędach na jednej stronie. Jest tych kolumn w czterech rzędach niespełna siedm. Pismo jest bardzo charakterystyczne, ale nie bardzo czytelne” (*Symbola* 1 s. 28). Ten zbiór głos, polskich i łacińskich, odznacza się bardzo bogatą synonimią. W Sstp materiał z tego rkpsu cytowano z datą 1460.

10. Rkps Biblioteki Ordynacji Zamoyskich w Warszawie oznaczony nr 631 (wprawdzie Rostański, omawiając proveniencję i zawartość tego rkpsu. *Symbola* I s. 29, podaje sygnaturę *Cimelia* 66, zaznaczając w odsyłaczu, że w *Materiałach*, tom II, błędnie drukuje nr 631, ale A. Bednarski, *BednMed* s. 46, opisując tenże rkps wyjaśnia, że 66 to stary numer inwentarzowy, wpisany na oprawie od wewnątrz, a nowy – 631 – widnieje na wklejonej tam kartce z adnotacją *Scripta medica varia collecta*). Znajduje się on w *Materiałach* na stronach 122–160 i obejmuje nry polskich nazw 3768–4940. ~ Rkps jest papierowym kodeksem z XV w., pisany kilkoma rękami. Zawiera różne traktaty medyczne (m.in. *Tractatus de regimine pestilentiali*) i słowniczki botaniczne. Rkps zaginął w czasie drugiej wojny światowej. Wzmianka o nim po raz pierwszy ukazała się w r. 1849 w tzw. *Ukazicielu* – dodatku dołączonym przez Antoniego Wągę do II tomu *Flory polskiej* Jakuba Wagi, gdzie w spisie źródeł wykorzystanych przez autora czytamy: „Rkps dawny z różnymi traktatami oprawionymi w jedną księgę in 4-to, należy dziś do biblioteki hrabiów Zamoyskich. Na początku: *Liber quidam medicinalis introductorius etc. [...]. Vocabula multa secundum ordinem alphabeti in Polonico exposita medicinalia*, na którego końcu: *Explicunt vocabula valentia pro medicinis sub anno Dni 1468*” (*Symbola* I s. 29). Rostański, podając opis tego rkpsu, poprawia błędne odczytania łaciny, prostuje nieścisłości i wyraża błędy A. Wagi, dotyczące zawartości kodeksu oraz interpretacji wyżej wspomnianej notki z XV w. *Liber quidam [...]*, w której to interpretacji A. Waga przedstawia Piotra (!) Grzymalę jako autora początkowych traktatów. Poglądowi identyfikowania Andrzeja Grzymalę, astronoma i dra medycyny, profesora i dwukrotnego rektora UJ, jako autora „działka anatomicznego, rzekomo mu przypisanego przez kopistę jednego z rkpsów Biblioteki Ordynacji Zamoyskich” przeciwstawia się stanowczo A. Birkenmajer (*Polski słownik biograficzny*, tom IX, s. 115). Rostański zwraca też uwagę, że rkps zawiera nie jeden słowniczek, jak można by sądzić z opisu A. Wagi, ale w rzeczywistości są w tym rkpsie cztery słowniczki, w tym trzy pochodzące z lat 1464–1468, a jeden chyba z początku XVI w., dopisany pewnie przez ówczesnego właściciela. Pierwszy słowniczek zaczyna się na s. 277 (notka: *Vocabula secundum ordinem alphabeti in Polonico exposita medicinalia duplicia in duo vocabularia et alia quam plura vocabula medicinalia extravagantia*) a kończy się na s. 285. W *Materiałach* obejmuje on s. 122–132 i nry nazw polskich 3768–4110. W słowniczku tym są 342 glosy. „Jak na czas, w którym pisany, zawiera rażące błędy” merytoryczne (*Symbola* I s. 31). Świadczy to o tym, że rkps był wielokrotnie przepisywany. Po s. 285 następują trzy s. rkpsu są niezapisane i na s. 289 znajduje się nowy słowniczek łacińsko-polski, kończący się w połowie s. 305, po czym następują nazwy polskie bez synonimów łacińskich, w układzie alfabetycznym, pisane w dwa rzędy. Ten spis kończy się zapiską: *Explicunt vocabula valentia pro medicinis sub anno Domini 1468 ipso die Felicis et sancti martyrum*. Ten drugi słowniczek i spis polskich nazw znajdują się w *Materiałach* na s. 132–152 i obejmują nry nazw polskich 4112–4461, z tym że wydawca nie drukuje obu tych części osobno, jedna pod drugą, ale biorąc za podstawę część pierwszą łacińsko-polską, do każdego łacińskiego wyrazu odnosi polskie synonimy z obu tych części, podając tylko, na której s. rkpsu znajdują się dane nazwy (w książce środkowa kolumna cyfr z napisem *Folio*). Jeżeli pisownia wyrazu w obu częściach była identyczna, to wydawca drukuje wyraz jeden raz, umieszczając po nim w nawiasie kursywą numer strony, na której dany wyraz występuje po raz drugi. Nazwy, które nie pojawiły się w części pierwszej, wydawca drukuje na końcu tego słowniczka pod numerami 4639–4661. Ogółem ten słowniczek zawiera 551 nazw polskich. Materiał z obu tych słowniczków w Sstp datowano *ca* 1465. Trzeci słowniczek, pochodzący z r. 1464, zaczyna się na s. 329 i kończy na 332. W *Materiałach* drukowany jest na s. 154–160 i obejmuje nry polskich nazw 4746–4940. Wydawca pisze, że „glosy nie następują materiału do uwag”. W Sstp materiał datowano według daty podanej przez J. Rostańskiego – 1464. Na s. 322 jest jeszcze czwarty słowniczek, późniejszy, który w *Materiałach* drukowany jest na s. 152–154 i obejmuje nry polskich nazw 4662–4745. Nic wszedł on do materiału Sstp, bowiem jego datę ustalono jako XVI in.

11. Rkps Biblioteki Kórnickiej nr 194 (Rostański błędnie w obu tomach podaje nr 184). Znajduje się on w *Materiałach* na s. 160 i obejmuje nry polskich nazw 4941–4962. – Rkps jest papierowym kodeksem z XV w., liczącym 217 kart. Zawiera odpisy prowincjonalnych ustaw i konstytucji. Liczne są polskie glosy tekstowe oraz dopiski na marginesach, będące terminami prawniczymi, nazwami chorób, miesięcy a także roślin. Rostański wydał to ostatnie, zapisane na marginesie k. 170v. W ogóle nie zamieszcza on opisu rkpsu, ocenia tylko botaniczne słownictwo tego źródła

jako poprawne. Wszystkie glosy polskie z tego rkpsu wydał Michał Muszyński na s. 243–247 *Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej*, zes. 9–10 w drugiej części opracowania *Glosy, zapiski i niektóre teksty polskie w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do r. 1550*. Znajduje się tu także jeden wyraz pominięty przez Rostafińskiego – *oman*, który ukaże się w suplemencie. Glosy wydane przez M. Muszyńskiego, zarówno wyrazy łacińskie, jak i polskie, różnią się w wielu wypadkach, czasem nawet bardzo, od lekcji glos u Rostafińskiego. Raczej należy sądzić, że poprawnie czytał Rostafiński. Muszyński ocenia glosy polskie, zarówno tekstowe jak i marginalne, z wyjątkiem jednej karty, na 1 połowę XVI w., a słowniczek łacińsko-polski z k. 170v na połowę XV w. W Sslp materiał cytowano z datą *XV p. post.* bądź XV. – Cf. *GJKóm* II poz. 15.

12. Rkps z Biblioteki Baworowskich we Lwowie. Znajduje się on w *Materiałach* na s. 161–162 i obejmuje nry polskich nazw 4963–5007. – Rkps znajdował się w zbiorach Biblioteki Fundacji Baworowskich we Lwowie. Rostafiński nie widział oryginału, wydając glosy. Łacińskie i polskie nazwy roślin wydał z ekscerptów zrobionych przez W. Kętrzyńskiego jeszcze przed opublikowaniem w r. 1895 glos z tego rkpsu przez Brucknera w *PF* V s. 33–34, w opracowaniu *Sredniowieczne słownictwo polskie*, cz. II. Według informacji Rostafińskiego glosy te pochodzą z okładki dzieła *Catholicon minor per Andream Nassman* z r. 1481, zawierającego nazwy niemieckie. Tych kilkadziesiąt nazw ułożonych jest w porządku alfabetycznym, według nazw łacińskich. Znaczenie tych polskich nazw jest, według Rostafińskiego, niewielkie. Trafiają się też błędy w nazwach. Bruckner, opisując ten rkps, podaje, że polskie tłumaczenie nazw znajduje się w lekcji dzieła zawierającego przepisy medyczne i opis roślin stosowanych w leczeniu. Widząc jednak alfabetyczny układ nazw (tak też u Brucknera) oraz brak w wydaniu Rostafińskiego numerów kart, na których występują polskie nazwy (praktyka konsekwentnie stosowana przez Rostafińskiego przy wydawaniu glos), można przypuszczać, że Bruckner się myli. W Sslp materiał cytowano z datą 1481.

13. Rkps monachijski Cod. Lat. I 1 nr 615. (Przedruk). Znajduje się on w *Materiałach* na s. 162 i obejmuje nry polskich nazw 5008–5018. – Rkps znajduje się w Bawarskiej Miejskiej Bibliotece w Monachium (dawniej Biblioteka Królewska). Tego rkpsu Rostafiński sam nie widział. Wydany przez niego materiał jest przedrukiem z pracy A. Brucknera *Über die älteren Texte des Polnischen* opublikowanej w *Jt* X s. 365–416. Na s. 414–415 Bruckner przedrukował niewielki spis łacińskich nazw roślin z glosami niemieckimi i polskimi (12), opublikowany po raz pierwszy przez C. Hoffmanna w II tomie *Sprawozdań z Posiedzeń Filologiczno-Historycznej Komisji* w r. 1867, podając też krótki opis zawartości kodeksu. Kodeks składa się z kilku różnych rkpsów z XIII i XIV w., oprawionych razem w XV w. Na podstawie wpisu Henryka de Prusia Bruckner sądzi, że na przełomie XIV i XV w. księga była własnością jakiegoś Prusaka. Kodeks zawiera łacińskie traktaty związane z szeroko pojętą ówczesną medycyną oraz trzy słowniczki nazw roślin z licznymi synonimami w języku niemieckim. Na k. 68–71v znajduje się pierwszy z nich (*Incipiunt nomina herbarum*) z przełomu XIII i XIV w., mający także odpowiedniki w języku polskim. Bruckner podkreśla, że jest to najstarszy w języku polskim spis nazw roślin. Zaznacza też, że przedrukowuje Hoffmanna, poprawiając błędy. Rostafiński pisze natomiast, że polegał „w tym razie w zupełności na jego (Brucknera) ścisłości i biegłości, dającej zupełną gwarancję pod każdym względem” (*Symbola* I s. 24). Przedruk Rostafińskiego jest więc trzeci z kolei. W krótkim omówieniu glos Rostafiński na podstawie pisowni ocenia, że autorem ich był Polak. Rostafiński nie przedrukował pierwszej glosy z Brucknera (*biliza* – *bylica*). Jest ona w Sslp drukowana z wyjątkową dla tego zabytku lokalizacją *JA* X 414. Najnowsza bibliograficzna wzmianka o rkpsie wraz z nowym odczytaniem nazw polskich z k. 68r i 69v, łacińskich i niemieckich a także transkrypcją polskich w *ChrestWRz* s. 409–410. Od 1956 r. Pracownia Sslp ma mikrofilm kart rkpsu z polskimi nazwami. W Sslp materiał cytowano z datą XIII *ex.* – Cf. *JA* X 365–416 poz. 5.

14. Rkps Biblioteki Publicznej Petersburskiej Lat. F VI 22. Znajduje się on w *Materiałach* na s. 163–174 i obejmuje nry polskich nazw 5019–5328. – Rkps ten przejrzał w Petersburgu Józef Korzeniowski, wypisał polskie glosy i przesłał je Rostafińskiemu, który sprowadził potem rkps do Krakowa i z oryginału przygotował do druku w *Materiałach*. Rkps pochodzi z biblioteki T. Czackiego. Ma 654 s., na karcie nienumerowanej spis zawartości kodeksu zrobiony przez F. Gołębiowskiego na przełomie XVIII i XIX w. Prawie wszystkie traktaty kodeksu związane są z medycyną. Glosy botaniczne zawiera znajdujące się na pierwszych 90 stronach *Antidotarium*. Piekosiński określił znak

są w Moguncji w r. 1484, inkunabul *C* w Padwie w r. 1485, inkunabul *D* tamże w r. 1486. Inkunabuly te prawdopodobnie wróciły do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i zostały spalone przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ponieważ na egzemplarzach *C* i *D* są też zapiski późniejsze, XVI-wieczne, przeważnie, jak pisze Rostafiński, z r. 1543, dla odróżnienia ich od wcześniejszych wydawca daje przy nich oznaczenia *Cp* i *Dp* (późniejsze). Rostafiński przygotował do druku materiały z egzemplarzy petersburskich, ściągawszy te księgi do Polski po uprzednim znalezieniu ich w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu przez J. Korzeniowskiego i wypisaniu przez niego glos polskich. Egzemplarz *A* był własnością Mikołaja Wargoczki i kilku innych właścicieli XV-wiecznych. Egzemplarz *B* nie ma karty tytułowej i nic nie wiadomo o dawnych właścicielach i losach księgi. Egzemplarz *C* był w posiadaniu jakiegoś wykształconego lekarza, który do każdej drukowanej nazwy łacińskiej i niemieckiej dopisywał liczne synonimy w języku łacińskim, greckim, arabskim, a także niemieckim i polskim. Dołączał też uwagi o zastosowaniu ziół. W r. 1534 egzemplarz przeszedł do innego właściciela, który dopisywał liczne polskie nazwy, opublikowane przez Rostafińskiego razem z XV-wiecznymi, ale z dopisaną literką *p*. Są też w książce ślady następnych jej właścicieli XVI-wiecznych oraz późniejszych. Egzemplarz *D* był bardzo źle zachowany. W wielu miejscach prawie całkowicie wyblakły rękopiśmienne zapiski. Pierwszy jego właściciel dopisywał nazwy polskie w r. 1492 lub trochę wcześniej. Dwóch też było właścicieli XVI-wiecznych. Glosy późniejsze oznaczane są przez wydawcę jak w egzemplarzu *C* literką *p*. Najwyżej pod względem wiadomości z botaniki Rostafiński ocenia pierwszego właściciela egzemplarza *A*. Jego synonimy są poprawne a dodatkowe opisy pozwalają na właściwą identyfikację nazw. Najgorzej ocenia pierwszego właściciela egzemplarza *B*, „był wielki nieuk, zapisywał nieraz niestworzone rzeczy” (*Symbola* I s. 57). Na dowód Rostafiński przytacza kilka błędnie dopisanych do wyrazów łacińskich nazw polskich. Najmniej wiadomości podaje Rostafiński o egzemplarzu *Z*. Dowiadujemy się tylko od niego, że pierwszy właściciel tego egzemplarza, a tym samym autor glos polskich nie jest bez zarzutu. W Sstp materiał z tego egzemplarza cytowano z datą *ca* 1500, ustaloną na podstawie pisowni glos. Michał Spandowski z Zakładu Starych Druków BN w Warszawie ocenia, że glosy polskie pochodzą od trzech rąk: jedne są dopisane piśmem z końca XV w. lub przełomu XV i XVI; inne nazwy polskie wmontowane w rysunki roślin pisane są drobnym piśmem, „duktem niewątpliwie XVI-wiecznym”; jeszcze inne „raczej XVII-wiecznym”. Rostafiński nie wspomina o tych późniejszych glosach, ale też w zasadzie nie drukuje ich. Niektóre jednak, ocenione przez M. Spandowskiego jako XVI-wieczne, umieszcza w materiale. Dopiero po sprawdzeniu całego materiału na mikrofilmie można będzie skorygować datę przy poszczególnych wyrazach. Glosy z egzemplarza *A* i *B* cytowano z datą 1484, z egzemplarza *C* z datą 1485, z egzemplarza *D* z datą 1486. Jest też w tym źródle kilka glos wydanych bez żadnej literki. Praktyka datowania ich w Sstp była dwojaka; albo uważano, że glosy te są równoczesne z następnym przykładem, oznaczonym jakąś literką, albo datowano XV *ex*. Pierwsze rozstrzygnięcie nie jest chyba słuszne, bowiem w materiale tej pozycji można wskazać liczne miejsca glos drukowanych jedna pod drugą z tego samego egzemplarza, i każda z nich jest oznaczona tą samą literką. We wszystkich egzemplarzach tej pozycji znajdują się polskie glosy przekreślone przez średniowiecznego pisarza. Wydawca drukuje je, umieszczając w nawiasach po wyrazie napisany w skrócie wyraz *przekreślone* (*przek.*, *przekr.*, *przekreśl.*).

18. (u Rostafińskiego poz. 20) Glosy z niemieckiego dzieła *Herbarius*, drukowanego w 1485 r. w Moguncji. Znajdują się one w *Materiałach* na stronach 225-232 i obejmują nry polskich nazw 7090-7364. ~ Inkunabul, z którego glosy wydał Rostafiński, jest własnością Polskiej Akademii Umiejętności i jest przechowywany w Bibliotece pod sygn. Inc. 31. Zawiera on *Gart der Gesundheit*. Egzemplarz jest niekompletny, bowiem, jak pisze Rostafiński, „ówczesny bibliotekarz Akademii, Sereżyński, kazał wyrzucić wszystkie uszkodzone karty, pozbawiając nas z pewnością wielu bardzo cennych i niezmiernie ciekawych się zastąpić zapisek” (*Symbola* I s. 59). Obecnie brak k. 1-3 (w tym tytułowej), 342 i 358. Na końcu herbarza są dwa drukowane indeksy. Autorem glos polskich jest Niemiec, XV-wieczny właściciel zabytku, który oprócz wpisywania nazw roślin czynił też na marginesach książki różne łacińskie zapiski dotyczące znajdowania się egzotycznych symplicjów w Krakowie oraz „robił pierwszy na świecie spostrzeżenia filozofologiczne” (*ib.*). Polskie nazwy roślin są wpisywane czerwonym lub czarnym atramentem przy rysunkach roślin w każdym rozdziale. Mate-

riał językowy z tego rkpsu skażony jest pewną ilością błędów, płynących z tego, że autorem jego jest cudzoziemiec, który nie mógł sam zweryfikować poprawności dyktowanych mu nazw polskich. Liczne są ślady poprawek autora, nie zawsze jednak, jak pisze Rostafiński, właściwych. Mimo to podkreśla on wartość nazw botanicznych z tego źródła, często będących jedynymi poświadczaniami XV-wiecznymi. Wyrazy przekreślone w rkpsie, jest ich kilkanaście, wydawca drukuje w okrągłych nawiasach. W Sstp po różnych wątpliwościach, czy nie są to glosy XVI-wieczne, ostatecznie zostały one wcielone do zasobu materiałowego i cytowano je z datą ca 1500.

19. (u Rostafińskiego poz. 26) Glosy ze słowniczka rękopiśmiennego Biblioteki Kapituły Katedralnej w Krakowie nr 223 z r. 1450. Obecna sygn. KP 224. Znajdują się one w *Materiałach* na stronach 336–337 i obejmują my polskich nazw 10785–10827. – Rostafiński zrobił wyciąg nazw przyrodniczych z bardzo nieczytelnego, jak pisze, oryginału słownika łacińskiego z polskim tłumaczeniem części wyrazów, pisanego we Lwowie przez Piotra z Uścia w 1450 r. Wydał ten słowniczek J. Szujski w *R I* 43–46 w r. 1874 oraz dziewięć lat później L. Polkowski w III tomie *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce* na s. 163–164. Oba te wydania cechuje wielka liczba błędów; nigdy nie były one źródłami Sstp. Sstp nie korzystał także z wyciągu Rostafińskiego, polskie glosy cytując z materiałów rękopiśmiennych sporządzonych przez Jana Łosia i opatrując je lokalizacją *RpKapKr*. Za Rostafińskim zacytowano tylko jedną glosę (*gar*), której nie było w materiale wyekscerpowanym przez Łosia. W Sstp materiał cytowano z datą 1450. – *Cf. RpKapKr*.

20. (u Rostafińskiego poz. 27) Glosy ze słowniczka rękopiśmiennego Biblioteki Jagiellońskiej nr 228 (z oryginału). Znajdują się one w *Materiałach* na stronach 337–339 i obejmują my polskich nazw 10828–10906. – Autor zrobił wyciąg nazw polskich dotyczących „rzeczy przyrodniczych” z rkpsu znajdującego się w zbiorach BI, wydanego przez Wisłockiego w *Katalogu* na s. 84–90. Rkps jest papierowym kodeksem z r. 1437, jak pisze Wisłocki, liczącym 570 stron. Zawiera kilkanaście tekstów, m.in. dwa słowniczki. Pierwszy na k. 1r–126v (inc. *Prolog. Lucianus. Cum uxora Sapientis*), w którym znajdują się polskie glosy, oraz drugi, zapisany na marginesach innego dzieła na k. 136v–154v, alfabetycznie ułożony słowniczek łacińsko-polski (inc. *abyssus głębołoszcz*). Wisłocki podaje, że kodeks pisany jest prawdopodobnie „przez Niemca z urodzenia” (s. 90). Autorzy nowego *Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* podają, że kodeks pisany jest dwoma rękami. Ogromna część, w tym teksty nas interesujące na k. 1r–274v, wyszła spod ręki brata Jana, mnicha klasztoru św. Benedykta w Mogile około r. 1437 (opinia Z. Budkovej). Sstp nie korzystał w zasadzie z wyciągu z tych wokabularzy zrobionego przez Rostafińskiego, cały polski materiał, także nazwy przyrodnicze, czerpiąc z Wisłockiego. Zawsze weryfikowano odczytanie Wisłockiego z fotokopiami rękopisu. W wypadkach różnic w odczytaniu między Wisłockim a Rostafińskim, jeśli weryfikacja z fotokopiami potwierdziła poprawność odczytania Rostafińskiego, w Sstp materiał cytowano za Rostafińskim. Za Rostafińskim cytowano też glosy opuszczone przez Wisłockiego. Na 78 nazw botanicznych wydanych przez Rostafińskiego są dwa takie wypadki (*jenniolucha*, *zięba*). W Sstp materiał cytowano z datą 1437. – *Cf. Wiśł* poz. 2.

21. (u Rostafińskiego poz. 28) Glosy z dzieła *Petrus de Crescentis* (wydrukowano błędnie *Crescentius*) *zu teutsch mit Figuren* z r. 1493. Znajdują się one w *Materiałach* na stronach 339–342 i obejmują my polskich nazw 10907–10996. – Inkunabul drukowany w Strasburgu znajduje się w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej pod nr. 912 (Rostafiński błędnie podaje nr 914). Dzieło nosi tytuł *Ruralia commoda*, autor nazywany jest w katalogach Petrus Crescentinus lub Petrus de Crescentiis, civis Bononiensis. Na podstawie faktu, że zapiski z licznymi łacińskimi i polskimi glosami znajdują się tylko w tej części dzieła, która zawiera spis ziół z podaniem ich właściwości leczniczych, Rostafiński wnioskuje, że nieznanym XV-wiecznym właścicielem tej książki był lekarzem. Podkreśla też dbałość glosatora o jednoznaczność interpretacyjną przy dopisywaniu nazw łacińskich i polskich (synonimika) i poprawność słownictwa w tym dziele. W Sstp materiał drukowano z datą 1493.

22. (u Rostafińskiego poz. 29) Glosy z dzieła *Regimen sanitatis* z r. 1491. Znajdują się one w *Materiałach* na stronach 342–343 i obejmują my polskich nazw 10997–11031. – Inkunabul, z którego glosy przyrodnicze wydał Rostafiński, znajduje się w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej pod nr. 96. Drukowany był w Strasburgu. Tytuł dzieła *Regimen sanitatis Salernitanum*, z objaśnieniami Arnoldda de Villa Nova. W dziele tym często występują nazwy roślin. XV-wieczny właściciel książki wpisywał po łacinie, drobnym pismem wiadomości o nich. Wypełniają one nieraz całe marginesy. Cza-

sem przy łacińskiej nazwie rośliny wpisana jest też nazwa polska. Rostafiński podkreśla poprawność tego słownictwa. W Sstp material cytowano z datą 1491.

23. (u Rostafińskiego poz. 30) Głosy z pierwszego wydania *Orti sanitatis* z r. 1491. Znajdują się one w *Materialach* na stronach 343–345 i obejmują nry polskich nazw 11032–11106. ~ Inkunabul, z którego głosy wydał Rostafiński, znajduje się w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej pod sygn. Inc. 2656 (I list. natur. 249). Drukowany był on w Moguncji. W źródle tym jest stosunkowo niewiele polskich glos. Rostafiński zwraca uwagę na kilka poważnych błędów w materiale. Na podstawie wpisu pod nazwą *reubarbarum* – *in ruthenico barecz* przypuszcza, że autorem glos polskich mógł być Rusin. W Sstp material cytowano z datą 1491.

24. (u Rostafińskiego poz. 31) Głosy z *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia*. Cracoviae. Wydanie Akademii Umiejętności, t. I–XIV. Znajdują się one w *Materialach* na stronie 346 i obejmują nry polskich nazw 11107–11124. ~ Autor zrobił wyciąg nazw zoologicznych, botanicznych oraz innych z nimi związanych z kodeksów dyplomatycznych drukowanych w kolejnych tomach serii *Monumenta*. Nazwy te znajdują się w następujących tomach: I, III, V, VIII, IX, X, XIV. Sstp nie korzystał z przedruku Rostafińskiego, cały polski materiał cytowano z pierwodruków. ~ Cf. *MM Ae*.

25. (u Rostafińskiego poz. 32) Głosy z rachunków króla Władysława Jagielly i królowej Jadwigi z lat 1388–1420. Znajdują się one w *Materialach* na stronach 346–348 i obejmują nry polskich nazw 11125–11170. ~ Autor zrobił wyciąg nazw polskich dotyczących „rzeczy przyrodniczych” z wyżej wymienionych rachunków wydanych jako kolejny tom w serii *Monumentum Medii Aevi Historica* przez F. Piekosińskiego w r. 1896. Sstp nie korzystał z tego przedruku Rostafińskiego, cały polski materiał cytowano z pierwodruku. ~ Cf. *MM Ae* XV.

26. (u Rostafińskiego poz. 33) Głosy ze Starodawnych Prawa Polskiego Pomników 1398–1496. Znajdują się one w *Materialach* na stronach 348–349 i obejmują nry polskich nazw 11171–11211. ~ Autor zrobił wyciąg zawierający nazwy zwierząt, roślin, upraw, ogrodów, drogich kamieni, futer, ubiorów itp. z II tomu wydanych przez Zygmunta Helcla rękopiśmiennych ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich ziem krakowskiej. Nazwy te ocenia on jako ciekawsze pod względem historycznym niż naukowym, ale podkreśla ich wartość płynącą z tego, że są nazwami będącymi w powszechnym użyciu. Sstp nie korzystał z tego przedruku Rostafińskiego, cały polski materiał cytowano za Helclem. ~ Cf. *StPPP* II.

27. (u Rostafińskiego poz. 34) Głosy zebrane z różnych źródeł przez A. Brücknera. Znajdują się one w *Materialach* na stronach 350–352 i obejmują nry polskich nazw 11224–11286. ~ Rostafiński zrobił wyciąg nazw przyrodniczych z kilku stron (7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 28) *PF V* oraz z kilku stron (489, 490, 491, 493, 494, 495, 511) *JA XIV*, gdzie Brückner drukuje głównie słowniczki łacińsko-polskie z różnych średniowiecznych rkpsów. Wybrany przez Rostafińskiego materiał jest fragmentaryczny, czasem występują różnice w pisowni lub nawet w odczytaniu w porównaniu z pierwodrukiem. Rostafiński podkreśla, że słowniczki te zawierają dużo więcej nazw zwierząt niż roślin, „a ich nomenklatura łacińska jest [...] skandaliczna” (*Symbola* I s. 75). Sstp nie korzystał z tego przedruku Rostafińskiego, cały polski materiał podając za pierwodrukami Brücknera. ~ Cf. *JA XIV* 481–512 poz. 2, *PF V* 1–52 I. poz. 1, 2, 10, 12b, 11. poz. 1, 2.

Rozm Rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa. Z rękopisu grecko-katol. Kapituły Przemyskiej wydał Aleksander Brückner, Kraków 1907. Biblioteka Pisarzy Polskich nr 54. ~ Rkps liczący 852 strony in quarto, pochodzący z Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu, sygn. I.M.S. nr 14, od czasów powojennych znajduje się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie pod sygn. 8024 III. Tekst *Rozmyślania* zapisany został w końcu XV albo na początku XVI w. na pierwszych 847 stronach rkpsu, dalszych kilka stron wypełniają XVI-wieczne: *Modlitwa o świętej Annie*, *O panie Maryjej modlitwa* oraz *Druga modlitwa*. Na k. 1 wpisany jest oryginalny tytuł *Poczyna się rozmyślanie o żywocie Pana Jezusa*. Na k. 273–274 mieści się jeden z odpisów modlitwy *Ojciec nasz* (cf. *Ojcz* 17). Cały tekst wyszedł spod jednej ręki. Został przepisany, jak pisze Brückner, „z starszego niepełnego oryginału”, stąd i w tym rkpsie brakuje niewielkiego kawałka na początku, sporego zakończenia a są też luki w środku tekstu. Jest to najobszerniejszy zabytek średniowiecznej polskiej prozy narracyjnej. Częściową ekscerpcję zabytku w Pracowni Sstp zrobił przed drugą wojną światową

Henryk Oesterreicher na podstawie wydania Brucknera, opracowując równocześnie łacińskie teksty–odpowiedniki bądź z Biblii, bądź z tekstów średniowiecznych, jak *Petri Comestoris Scholastica historia*, i innych źródeł, nigdzie przez niego bliżej nieokreślonych. Późniejszą, całościową ekscerpcję zabytku zrobiono w Pracowni Sstp na matrycach według transliteracji Henryka Kowalewicza. Od r. 1952 Pracownia Sstp posiada podobiznę fototypiczną rkpsu *Rozmyślania*, wydaną przez S. Vrtla-Wieczyskińskiego. W opisie zabytku na s. 125 *Chrestomathy* jej autorzy wyrażają pogląd, że pochodzi on z początków XVI w. Zamieszczają też kilka kart rkpsu w transliteracji i transkrypcji oraz kilka tylko w transkrypcji. W Sstp zabytek cytowano według stron rkpsu po dacie *ca* 1500, bez daty przy cytatach. W tomie I Sstp cytaty podawano w transkrypcji Brucknera, w dalszych w transliteracji Kowalewicza. Od początków wydawania Sstp brakujące łacińskie teksty–odpowiedniki czerpano z *Vita Beate Virginis Marie et Salvatoris Rhythmica*. Herausgegeben von A. Vögtlin. Tübingen 1888. Po ukazaniu się pracy Ładusza Dobrzeńckiego *Łacińskie źródła „Rozmyślania przemyskiego”*, [w:] *Średniowiecze. Studia o kulturze IV*, Wrocław 1969, s. 196–521 w wielu wypadkach stamtąd także czerpano łacińskie odpowiedniki do cytatów. Nowe krytyczne wydanie zabytku: *Rozmyślanie przemyskie*. Transliteracja, transkrypcja, podstawa łacińska, niemiecki przekład, wydali Keller Felix i Twardzik Waclaw, I. Weiher-Freiburg i. Br. 1998, II. Weiher-Freiburg i. Br. 2000, Monumenta Linguae Slavicae Dialecti Veteris, Fontes et dissertationes, t. XI i XII. Stało się ono podstawą cytatów w ostatnich zeszytach Sstp. Świeżo wydany t. III (Freiburg i. Br. 2004) zawiera trzy indeksy: pełny wyrazów i form, frekwencyjny i a tergo.

RozmPam Bernacki Ludwik. Karta z „Rozmyślania o życiu Pana Jezusa”. *PamLit* X. Lwów 1911. s. 470–477. ~ Artykuł L. Bernackiego zawiera omówienie historii tej karty od czasów Baltazara Opeca (wg notatek Karola Rogawskiego, pierwszego jej właściciela), jej zawartości, stosunku tego zabytku do *Rozmyślania* z rkpsu przemyskiego oraz tekst odczytany z rkpsu przez autora. W 1872 r. Józef Lepkowski nabył tę kartę wraz ze zbiorami ołpińskimi K. Rogawskiego dla Muzeum XX Czartoryskich. Obecnie znajduje się ona w dziale rkpsów Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie w teczce pod sygn. 2566 (a nie, jak wydrukowano w *PamLit* s. 471 – 2,566), oprawiona razem z fragmentami różnych rkpsów, autografami itd. jako „karta pergaminowa z manuskryptu *Życie Chrystusa przez Opeca*”. Jest to pergaminowa karta in folio, na obu jej stronach zapisano w dwóch kolumnach tekst polski, po 50 wierszy w każdej kolumnie. Pismo wyraźne, gotyckie, wg Bernackiego z drugiej połowy XV w. W maszynopisie starego *Katalogu rękopisów Biblioteki XX Czartoryskich* karta ta jest nazwana fragmentem rkpsu z XVI w., natomiast nowy, obecnie wydawany katalog w ogóle pomija sprawę daty. Karta ta, oderwana od jakiejś całości, została użyta do oprawy innego dzieła. Po śladach igły introligatorskiej można sądzić, że czterocentymetrowy brzeg karty posłużył jako grzbiet, a większa jej część, 250 mm, stanowiła właściwą okładkę. Introligatorskie wykorzystanie tej karty zatarło w dużym stopniu tekst na górze i na dole lewej kolumny wierzchniej strony. Dlatego w wydaniu L. Bernackiego są liczne luki w tekście tej kolumny. Tekst w kolumnie prawej tej strony oraz na stronie spodniej zachował się do czasów L. Bernackiego dobrze. Dzisiaj, niestety, tekst w lewej kolumnie wierzchniej strony jest prawie całkiem niewidoczny, natomiast w prawej niewidocznych jest kilka wierszy u góry kolumny. Wg Rogawskiego karta ta zawiera tłumaczenie św. Bonawentury. Bernacki w swoim przedruku kursywą oznaczył tytułiki pisane rubryką i wytłuszczył inicjały. W Sstp materiał datowano XV p. post. Ekscerpcja niepełna Wandły Namysłowskiej.

RozOss I rękopiśmienne ekscerpty – głosy z rozariusza w rkpsie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 381, z r. 1457. Cytujemy wg kart rkpsu. Głosy odczytała Żurowska-Górecka Wanda. Dotąd cytowano jako *PF V 13*. ~ Rkps zaczyna się małym słowniczkiem czasowników od końca litery *L* do litery *Z* (k. 1r–7r), pisany tą samą ręką, co rozariusz. Od k. 10r następuje obszerny słownik łaciński z kilkuset glosami polskimi, głównie tekstowymi i nielicznymi na marginesach bocznych. Pisany jest w dwie kolumny. Urywa się na k. 196v, na początku litery *T*. W rkpsie notka *Hoc opus est finitum A. D. 1457*. A. Brückner w *PF V* podaje w artykule *Średniowieczne słownictwo polskie około 80 glos z tego rozariusza*, nie wszystkie z synonimami łacińskimi. Od 1962 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie tego rozariusza. Do spisu źródeł skrót ten został wprowadzony w tomie VIII, jednak większość materiału nadal cytowano ze sta-

rym skrótem, wg stron wydania Brucknera. Do końca Sstp z nowym skrótem źródła wydrukowano zaledwie kilka glos (*wjadło, wlochynie*). Cały materiał będzie wykorzystany w suplementcie. W Sstp materiał drukowano z datą z rkpsu – 1457. ~ Cf. *PF V* 1-52 I. poz. 12.

RozOss II rękopiśmienne ekscerpty – glosy z rozariusza w rękopisie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 3297, z r. 1476. Cytujemy wg kart rkpsu. Glosy odczytała Żurowska-Górecka Wanda. Dotąd cytowano jako *PF V* 13–14. ~ Rkps zawiera m.in. obszerny (502 s.) słownik łaciński z kilkudziesięcioma polskimi glosami tekstowymi. Pisany jest dwoma rękami. Pierwsza część, do k. 204v – młodsza: rozariusz urywa się w dolnej części k. 202r i do k. 204v wpisane są fragmenty jakichś pism teologicznych. Od k. 205r wyraźnie starsza część rkpsu z dalszym ciągiem rozariusza, pisana innym duktem. Pierwsza część, przepisywana później, dołączona do starszej w środku litery *R*. Na karcie 252v notka *Explicit granarius [...] sub anno Domini 1476*. Dalej rkps zawiera ciąg pism teologicznych m.in. Mikołaja Kozłowskiego. Na karcie nienumerowanej fragment słowniczka łacińsko-polskiego, z którego kilka wyrazów przytacza A. Bruckner w *PF V* s. 30, podając błędnie nr rkpsu jako 381. W XVI w. rkps był własnością bernardynów lwowskich, do Ossolineum dostał się, jak pisze Brückner, ze zbiorów Załęskiego. Od 1962 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie tego rkpsu. Do spisu źródeł skrót ten został wprowadzony w tomie VIII, jednak wszystkie prawie glosy wydane przez Brucknera na s. 13–14 (16 glos), czasem nawet bez synonimów łacińskich, do końca Sstp nadal drukowano ze starym skrótem, wg stron wydania Brucknera. Tylko jeden wyraz (*wyprótek*) wydrukowano z nowym skrótem. Część materiału z tego rozariusza drukowano błędnie z datą *XV p. post.*, część z datą 1476. Większość glos odczytanych przez Wandę Żurowską-Górecką nie została dotąd wykorzystana. Materiał ukaże się w suplementcie. ~ Cf. *PF V* 1-52 I. poz. 11.

RozOss III Rękopiśmienne ekscerpty – glosy z rozariusza w rękopisie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 1630. Datujemy *XV p. post.* Cytujemy wg kart rkpsu. Glosy odczytała Żurowska-Górecka Wanda. Dotąd cytowano jako *PF V* 13. ~ Rkps zawiera m.in. słownik łaciński z polskimi glosami tekstowymi i marginesowymi, kończący się na k. 254v. Nie jest to koniec łacińskich wyrazów na literę *Z*, brakuje więc jednej lub dwóch kart. Od połowy k. 183r i na całej 183v wtrącona jest w tekst słownika notka o niedzielach w roku i notka o świętach, w które odmawia się *Credo*. Brak informacji o pisarzu. A. Brückner wydał trzy polskie glosy (*graboluszc, jary, karp*) z tego rkpsu, zaznaczając, że rkps „bez początku i bez końca, z kilkoma wyrazami polskimi”. W rzeczywistości jest w tym rozariuszu około stu polskich wyrazów. Do spisu źródeł skrót ten został wprowadzony w tomie VIII, jednak do końca Sstp z tym skrótem nie wydrukowano żadnego materiału. Będzie on wykorzystany w suplementcie. ~ Cf. *PF V* 1-52 I. poz. 10.

RozPaul rękopiśmienne ekscerpty – glosy z rozariusza z rękopisu znajdującego się w zbiorach Biblioteki Klasztornej oo. Paulinów na Jasnej Górze pod sygn. II 25 z r. 1444. Glosy odczytała i wyekscerpowała Żurowska-Górecka Wanda. ~ Rkps zawiera m.in. obszerny słownik łaciński z polskimi glosami tekstowymi oraz z nielicznymi na marginesach. Na k. 274v-275 notka *Explicit granarius per manus cuiusdam pauperis clerici de Skrzywna [...] sub anno Domini 1440*. W Sstp popełniono błąd w datowaniu, podając rok 1444. Od 1970 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie rkpsu. Do spisu źródeł skrót został wprowadzony w tomie V, jednak do końca Sstp z tym skrótem wydrukowano od tomu VIII zaledwie kilka glos, cytując według kart rkpsu. Cały materiał będzie wykorzystany w suplementcie.

RozRacz rękopiśmienne ekscerpty – glosy z rozariusza z rękopisu z r. 1442 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. E. Raczyńskiego w Poznaniu (od 1998 r. Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu), o sygn. 1360. Glosy odczytała i wyekscerpowała Żurowska-Górecka Wanda. ~ Rkps zawiera m.in. słownik łaciński z ponad 400 polskimi glosami tekstowymi, zapisany na k. 19r-200v. Na k. 200v notka: *Explicit vocabulare per manus Johannis de Raczko Nicolai filius [...] sub anno Domini 1442*. Od 1962 r. Pracownia Sstp posiada fotokopie rkpsu tego zabytku. Do spisu źródeł skrót ten został

wprowadzony w tomie VIII. Do końca Sstp wydrukowano od tomu IX z tego źródła tylko parę glos, cytując według rkpsu. Cały materiał będzie wykorzystany w suplementcie.

RpAug rkps z Biblioteki Jagiellońskiej, nr. akc. 71/54, pochodzący z byłej biblioteki augustianów w Krakowie. Na k. 267r na dolnym marginesie zapisano cztery polskie wyrazy z ich odpowiednikami łacińskimi, będące nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. ErzGlos* 2). Rpkps ten nie był dotąd źródłem Sstp. Materiał zostanie wykorzystany w suplementcie.

RpKapKr rkps Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej o sygn. KP 224. – Rkps jest papierowym kodeksem in quarto, liczącym 257 ponumerowanych współcześnie kart + na początku wszyta odwrótnie jedna nienumerowana karta pergaminowa, na której zapisany jest dyplom z r. 1443. Źródłem Sstp oznaczonym tym skrótem jest rozariusz łaciński (inc. *Ex quo vocabularii varii et autentici, videlicet Hugucio, katolicon*) pisany we Lwowie przez Piotra z Uścia. Zaczyna się on od k. 2r i zajmuje 246 kart tego kodeksu. Cały pisany jest jedną ręką w 1450 r. Od k. 3w pojawiają się w nim wyrazy polskie, w sumie około 120. Część z nich powtarza się w innych tozariuszach. Część polskich wyrazów z ich łacińskimi odpowiednikami wydał w roku 1874 Józef Szujski w *R* I s. 43–46 a potem w 1884 I. Polkowski w *Katalogu rękopisów kapitułnych Katedry Krakowskiej* drukowanym w *AKLit* III na s. 163–164. Wydanie to zawiera nieścisłości w opisie zabytku oraz wiele błędów w odczytaniu, zwłaszcza wyrazów polskich. Nigdy nie było ono źródłem Sstp; Pracownia Sstp korzystała z rękopiśmiennych ekscerptów Jana Łosia, sprawdzonych i uzupełnionych przez Wandę Żurowską-Górecką. Jedną glosę z tego rozariusza, będącą nazwą botaniczną (*gar*), zacytowano w Sstp z *Materiałów* Rostafińskiego, opatrując ją skrótem *Rost*, ponieważ nie było jej w materiale wyekscerpowanym przez Łosia. W Sstp materiał cytowano z datą z rkpsu 1450. Kodeks zawiera także niewielki polski tekst, będący satyrą na chłopów (*cf. Satyra*). – *Cf. Rost* poz. 19.

RtGn Wielkopolskie rotę sądowe XIV–XV wieku, t. V, A. Roty gnieźnieńskie, s. 76–274. zebrali i opracowali Kowalewicz Henryk i Kuraszkiewicz Władysław, Wrocław 1981. Polska Akademia Nauk. Komitet Językoznawstwa. – Wydawnictwo zaczyna się obszernym wstępem (s. 5–75), składającym się z części A i B. Część A (s. 5–40) odnosi się do rot gnieźnieńskich. W części B (s. 40–75) wydawcy omawiają rotę konińską (*cf. RtKon*). Polskie rotę z ksiąg ziemskich gnieźnieńskich z XIV i XV w. znajdują się w sześciu początkowych (I–VI) księgach w formacie dutki. Wydawcy wyróżniają dwudziestu sześciu pisarzy polskich zapisek. Księga I obejmuje lata 1390–1411, II 1413–1419, III 1420–1429, IV 1430, V 1432, 1438, VI 1440, 1443–1448. Księgi te znajdują się obecnie w Archiwum Państwowym w Poznaniu, sygn. 7. 1 – 7. 8. Do tekstów polskich z ksiąg gnieźnieńskich wydawcy dołączyli rotę ze składek pochodzących z Gniezna, ale mylnie kiedyś oprawionych ze składekami księgi kaliskiej I (Kalisz, Ziemska I f. 71r–97v). W sumie jest 355 rot. Księgi ziemskie gnieźnieńskie zachowały się do naszych czasów w bardzo złym stanie. Z niektórych kart I księgi pozostały tylko fragmenty. Oprócz szczegółowego zestawienia materiału przypadającego na poszczególnych pisarzy we wstępie omówione są dokładnie cechy pisma, pisowni i języka poszczególnych pisarzy. Teksty rot wydane są także w transkrypcji oraz w fotograficznej odbitce oryginału. Z powodu złego stanu zachowania ksiąg wydawcy zamieszczają w tym tomie około 90% fotografii zapisek. Sstp materiał ten cytuje od IX tomu. Reszta materiału ukaże się w suplementcie. Ekscerpcja, z założenia fragmentaryczna, Anny Sikory. Nie znalazła się w tej księdze, z nieznanych przyczyn, jedna polska rota sądowa, zacytowana przez K. Tymienieckiego w r. 1934 w jego artykule *Z dziejów polskich nazw osobowych. Polskie nazwy osobowe ludności miejskiej w Wielkopolsce XV wieku*, opublikowanym w *Slavica Occidentalis* XVII. Według relacji Tymienieckiego ma ona pochodzić z IV księgi gnieźnieńskiej z r. 1432, z k. 82r. – *Cf. SlOcc* XVII.

RTH Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie. I–IV Lwów 1910–1913, V i nn. Kraków 1921 i nn.

RTH III Semkowicz Władysław, Wywody szlachectwa w Polsce XIV–XVII w., Lwów 1913. – Źródło to stanowi kilkadziesiąt glos polskich w łacińskich zapiskach sądowych, tzw. herbowych, oraz polskie rotę sądowe z ksiąg archiwów w Warszawie, Wilnie i we Lwowie. Materiał wchodzący do Sstp jest na s. 1–42. Rotę i glosy polskie drukowane są kursywą. Praca zawiera dwa indeksy:

wykaz osób i miejscowości oraz wykaz rodów. Wyrazy z polskich rot sądowych kaliskich i konińskich po ukazaniu się odpowiednich tomów *Wielkopolskich rot sądowych* zebranych i opracowanych przez Henryka Kowalewicza i Władysława Kuraszkiwicza (*Roty kaliskie*, Wrocław 1974; *Roty konińskie*, Wrocław 1981) cytowano za tymi wydaniem (rotę kaliskie od tomu VIII, rotę konińskie od tomu IX). W Sstp cytowano według nrów zapisek. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RTH V 1–38 Kozierowski Stanisław. Studia nad pierwotnym rozszedleniem rycerstwa wielkopolskiego. VIII. Ród Samsonów-Watów, Kraków 1921. – Na s. 36 umieszczono łacińską zapiskę z r. 1471, zawierającą opis herbu z dwiema polskimi głosami, niewyróżnionymi odmiennym drukiem. Zapiska pochodzi z Terr[estria] Cost[anensia] F 559–560. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RTH VI 23–37 Pnklosie heraldyczne. (Praca zbiorowa), Kraków 1923. – W zbiorze 28 luźnych sądowych zapisek herbowych z różnych miast znajdują się 24 XV-wieczne, dostarczone głównie przez Mieczysława Siekiel Zdzienickiego. Polskie rotę są z Konina i Zakroczymia, z innych miejscowości są zapiski łacińskie z polskimi głosami. Głosy i rotę polskie wyróżniono w tekście kursywą. W Sstp nawet po ukazaniu się *Rot konińskich* Kuraszkiwicza (1981 r.) materiał z ksiąg konińskich, znajdujący się w tym źródle, cytowano nadal ze skrótlem *RTH VI*, z wyjątkiem hasła *zawołanie*, gdzie zacytowano z nowego wydania. – Cf. *RtKon*.

RTH VI 81–115 Białkowski Leon, Ród Czamborów-Rogalów w dawnych wiekach. – Na s. 96 w odsyłaczu autor umieścił zapiskę łacińską z T[errestria] C[nesnensia] z dwoma polskimi głosami. Wydawca określa jej datę ogólnie „pocz. XV w.” W tekście zapiski jedna z głos polskich drukowana jest kursywą. W Sstp wykorzystano jedną (*spuściła*) z dwóch głos, datując XV in. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RTH VII 229–230 Wdowiszewski Zygmunt, Nieznane zapiski heraldyczne, Kraków 1926. – Autor cytuje na s. 230 jedną polską rotę sądową, z księgi ziemskiej łomżyńskiej II F 251. W Sstp w ogóle nie wykorzystano materiału z tego źródła, bowiem tę rotę cytowano za Kazimierzem Tymienieckim jako *TymProc* 205 i 206. – Cf. *TymProc*.

RTH VIII 144–148 Kozierowski Stanisław, Nieznane zapiski heraldyczne. I. Zapiski sieradzkie, Kraków 1928. – W Sstp w ogóle nie wykorzystano materiału z tego źródła, bowiem są to tylko nazwy własne osobowe, miejscowe oraz nazwy herbów. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RTH VIII 149–161 Wdowiszewski Zygmunt, Nieznane zapiski heraldyczne. II. Zapiski mazowieckie z XV i XVI w. – Na s. 149–153 autor cytuje datowane piętnastowieczne łacińskie zapiski z jedną głosem polską (poza nazwami własnymi – *prawidlnik*) na s. 149 z Metryki koronnej ksiąg mazowieckich z Zakroczymia, księga 3 F. 15v. Głos wyróżniona rozstrzelonym drukiem. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

RtKon Wielkopolskie rotę sądowne XIV–XV wieku, t. V, B. Rotę konińskie, s. 275–533, zebrali i opracowali Kowalewicz Henryk i Kuraszkiwicz Władysław, Wrocław 1981. Komitet Językoznawstwa PAN. – Wydawnictwo zaczyna się obszernym wstępem (s. 5–75), składającym się z części A i B. Część A odnosi się do rot gnieźnińskich (cf. *RtGn*). W części B (s. 40–75) wydawcy omawiają rotę konińskie. Zapisy ciągłych polskich tekstów z ksiąg sądowych konińskich z XIV i XV w. znajdują się w trzech początkowych (I–III) księgach ziemskich konińskich w formacie dutki. W sumie jest 489 rot. Wydawcy wyróżniają osiemnastu pisarzy polskich zapisek, przy czym księga I miała 16 pisarzy, a księgi II i III są autorstwa każda po dwóch pisarzy. Księga I obejmuje lata 1394–1416, II 1420–1426, III 1427–1432. W latach 1417–1419 jest luka w księgach. Księgi te znajdują się obecnie w Archiwum Państwowym w Poznaniu, sygn. Z. 1 – Z. 3. Oprócz szczegółowego zestawienia materiału przypadającego na poszczególnych pisarzy we wstępie omówione są szczegółowo cechy pisma, pisowni i języka poszczególnych pisarzy. Teksty rot wydane są także w transkrypcji oraz w fotograficznej odbitce oryginału. Z powodu niezbyt dobrego stanu zachowania ksiąg wydawcy zamieszczają w tym tomie około 90% fotografii zapisek. Sstp materiał ten drukuje od IX tomu, reszta ukaże się w suplemencie. Ekscerpcja, z założenia fragmentaryczna, Anny Sikory. – Cf. *RTH VI* 23–37.

RTNŚl III 329–342 Musiol L[udwik], Najstarszy protokół miasta Pszczyny, Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, Katowice 1931. – Autor zamieszcza fragmenty i wyciągi z protokolarza ra-

dzieckiego Pszczyzny, zawierającego zapiski z lat 1466–1543 w języku łacińskim bądź w czeskim. Na s. 336–338 znajduje się *Stemma distributorum* z r. 1466 z kilkoma polskimi glosami, niewyróżnionymi przez wydawcę innym drukiem. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

SalveReg Hymnu *Salve Regina*. Niewierszowany przekład w różnych odpisach. Hymn powstał w XI w., a po niespełna dwóch wiekach wszedł do brewiarza. Jako modlitwa często odmawiana był wcześniej tłumaczony na języki narodowe; także w staropolszczyźnie do końca XV w. zaistniał w 21 odpisach. W Sstp każdy odpis ma swoją datę w spisie źródeł, ale materiał cytowano bez dat. W artykułach w Sstp hymn ten chronologicznie umieszczany jest razem z innymi modlitwami oraz *Spowiedzią* i *Bogurodzicą* między datą *ca* 1400 a datą 1401–1419. Miejsce to przyjęto umownie, uważając, że pierwsze przekłady tych modlitw powstały mniej więcej w tym czasie. W Sstp od początku odpisy *SalveReg* nie były w spisie źródeł ułożone chronologicznie.

SalveReg 1. *R* XIII 308. Odczytany przez Malinowskiego Lucjana tekst polskiego przekładu hymnu z rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej nr 1299, zamieszczony w publikacji *Tekst polski hymnu „Salve Regina” podług rękopismu nr 379 Biblioteki Ossolińskich z r. 1438 oraz stosunek jego do innych tekstów z w. XV*, Kraków 1889, s. 303–318. – Tekst hymnu (inc. *Zdrowa crolewno, mathko miłosierdza*) zapisany jest z innymi modlitwami codziennymi na wewnętrznej stronie pergaminowej okładki papierowego kodeksu in folio, liczącego 109 kart. Kodeks zawiera Ewangelie i Listy apostołskie w języku łacińskim z glosami łacińskimi i polskimi. Rkps datowany jest przez Wislockiego na przełom XIV i XV w. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako XIV *ex.*; chyba błędnie, bowiem glosy z tego rkpsu datowane są w Sstp *ca* 1420. Na końcu artykułu Malinowski zamieszcza także transkrypcję tekstu. Pierwsze odczytanie tego tekstu, z wieloma błędami, opublikował Wislocki w *Katalogu rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego, Jana Łosia i Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 1a. *Zabśl* 64. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* z rkpsu Biblioteki Kapitułnej we Wrocławiu nr 43 (dawna sygn. Hs. 43) odczytany i wydany przez Rosponda Stanisława, Wrocław 1948. – Tekst hymnu (inc. *Sdrowass krolewno miłosierdza*) zapisany na karcie Iv kodeksu łacińskiego, zawierającego m.in. kazania *de tempore* i *de sanctis* z licznymi polskimi glosami. Kodeks pochodzi z opolskiej biblioteki parafialnej. J. Woronczak, który wydał cały polski materiał językowy tego rkpsu, cytowany w Sstp jako *GłWroc*, datuje rkps na połowę XV w. Karta pergaminowa, na której zapisany został hymn, wklejona do kodeksu łacińskiego, jest starsza od reszty. J. Woronczak uważa, że tekst pochodzi z przełomu XIV i XV w. Wydawca zamieszcza fotografię karty Iv, na której wzdłuż lewego marginesu zapisany jest ten odpis hymnu (ilustracja nr 5). W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *ca* 1400. Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 2. *MacDod* 39–40. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* opublikowany przez Maciejowskiego Wacława Aleksandra w opracowaniu *Pomniki języka polskiego najdawniejsze*, stanowiącym 1 rozdział *Dodatków do piśmiennictwa polskiego [...]*, Warszawa 1853 r. – Teksty polskie w swoim opracowaniu Maciejowski zamieszcza chronologicznie. Tekst tego odpisu hymnu (inc. *Sdrowa crolewno miłosierdza*) znajduje się pod numerem siódmym, zatytułowanym *R. 1406. Zdrowaś Królewno*. Autor przytacza go „w pierwotworze” jako swój główny tekst (w przypisach podaje do niego warianty z innych znanych wówczas odpisów). M. Bobowski nazywa ten tekst warszawskim, pisząc, że jest „znaleziony przez Łukasza Gołębiowskiego na okładce jakiegoś rkpsu z r. 1406, [...] wydany przez Maciejowskiego [...] bez objaśnienia, w jakim stosunku pozostaje powyższa dala do tekstu *Salve Regina*” (*R* XIX s. 38). L. Malinowski zaś pisze, że jest to rkps „zabrany w r. 1816 z jakiegoś klasztoru w Królestwie Polskim i złożony w Bibliotece Głównej w Warszawie, następnie przewieziony do Biblioteki Publicznej w Petersburgu” (*R* XIII s. 303). Według Mazurkiewicza jest to „najstarszy zachowany przekład, zapewne z końca XIV wieku, [...] z nieznanego bliżej rkpsu warszawskiego”, datowanego przez Maciejowskiego na 1406 rok (*R. Mazurkiewicz. Polskie średnio-wieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 74). Maciejowski wydał tekst także w transkrypcji. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako XV *in*. Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego.

SalveReg 2a. *R* XXIV 357. Cztery polskie glosy odczytane przez Brucknera Aleksandra z „łacińsko-polskiego” tekstu *Salve Regina* i opublikowane przez niego w pracy *Kazania średniowiecz-*

ne, cz. II, Kraków 1895. – Głosey pochodzą z rkpsu znajdującego się w zbiorach Biblioteki Państwowej w Berlinie pod sygn. Theol. F 418. Kodeks, w którym się znajdują, pisany jest, według wydawcy, „może rychło po r. 1400” przez Jana z Pakości. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *post* 1400. Nie wiadomo, czy te cztery glosey, które wydał A. Brückner, są jego wyborem, czy stanowią cały polski materiał językowy tego odpisu. Ekscerpcja niepełna Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 3. R XIX 40–41. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* zamieszczony przez Bobowskiego Mikołaja w jego opracowaniu *Polskie pieśni katolickie od najdawniejszych czasów do końca XVI w.*, Kraków 1893 r. – Tekst hymnu (inc. *Zdrawa gospodze miłosy*) pochodzi z „nieznanego dziś” (R XIX s. 39), „z zaginionego” (Mazurkiewicz op. cit., s. 74) *Kancjonału Przeworszczyka* (*Cantionale labore et ingenio honesti Joannis olim ludi magistri in Przeworsk a. 1435*). Odnalazł go H. Juszyński i poszczególne teksty z niego opublikował w przedmowie do pierwszego tomu *Dykcjonarza poeów polskich*. Kraków 1820. Wydanie M. Bobowskiego jest dokładnym i poprawnym przedrukiem tego wydania. Język zabytku skażony bohemizmami, które wydawca drukuje kursywą. Mazurkiewicz uważa, że odpis ten oparty jest na czeskim tłumaczeniu hymnu (op. cit., s. 74). On też przedrukowuje cały tekst tego odpisu za Bobowskim, zestawiając go ze zbliżoną czeską redakcją hymnu (op. cit., s. 338–339). Wcześniejsza wzmianka o tym odpisie u Łosia (*Pocz* s. 210–211, *Zab* s. 222). W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako 1435 r. Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 4. R XXV 222. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany przez Brücknera Aleksandra i opublikowany w pracy *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku*, Kraków 1897. – Tekst hymnu (inc. *Sdrowa bez krolewno, matko miłoszerdza*) z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 271, pochodzącego z Biblioteki Załuskich, zawierającego „kazania piętnastego wieku z wpisanymi tekstami polskimi” oraz modlitwy. Tekst hymnu zapisany na k. 151r. Rkps ten wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. W Sstp datę tego odpisu hymnu omyłkowo ustalono jako XV *p. pr.* zamiast XV *p. post.* Inne pieśni z tego rkpsu mają datę XV *p. post.* Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego.

SalveReg 5. PF IV 618. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany przez Lubicza Rafała [Łopacińskiego Hieronima] i wydany w pracy *Kilka zabytków języka staropolskiego*, Warszawa 1893. – Tekst hymnu (inc. *Sdrowa hadz kfolewno, matko myłoszerdza*) pochodzi z kodeksu z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku; obecnie rkps znajduje się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie nr S040. Kodeks zawiera *Sermones* Jakuba de Voragine pisane przez Piotra z Pabianic, a uzupełniane przez Jakuba z Czaplci w r. 1444. Tekst hymnu zapisany został na pasku, szerokim na trzy palce, pergaminowej karty, użytej do oprawy kodeksu, umieszczonej przed tylną okładką. Tekst zapisany po oprawieniu księgi, „jak wnosimy z całości rękopisu oraz z pisowni zapewne nie później, jak w połowie wieku XV” (PF IV s. 618). Wydawca datuje kodeks na początek XV w. W Sstp odpis hymnu datowano *ca* 1450. Wydawca zaznacza, że „litery końcowe wierszy albo przez brzeg drewnianej okładki zostały zupełnie zatarte, albo są dziś bardzo niewyraźne”. W transliteracji autor umieszcza je w nawiasach kwadratowych. Fragmenty tego odpisu są przedrukowywane przez Łosia (*Pocz* s. 211, *Zab* s. 222) bez podania sygnatury rkpsu. Najnowsza bibliograficzna wzmianka o rkpsie w *ChrystWRz* s. 241. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego wyłącznie na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 6. *Zab* 224. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* opublikowany przez Łosia Jana w *Przeglądzie językowych zabytków staropolskich*, Kraków 1915. – Tekst hymnu (inc. *Sdrowa krolewno, matko myłoszerdza*) pochodzi z rkpsu Biblioteki Uniwersytetu w Warszawie F N 7 3/16. Zapisany jest na k. 262v. Tekst odnalazł H. Łopaciński, nie publikując go. Wydawca datuje rkps na połowę XV w. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *ca* 1450. Cały odpis hymnu przedrukował też Łos w *Początkach języka polskiego* na s. 213. Ekscerpcja niepełna, na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Kazimierza Krajewskiego, późniejsza Tadeusza Kalickiego na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 7. PF IV 568. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany przez Brücknera Aleksandra i opublikowany w pracy *Z rękopisów petersburskich. I. Kazania husyty polskiego*, Warszawa 1893. – Tekst hymnu (inc. *Sdrowa krolewno myłoszczy*) pochodzi z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 146. O proweniencji jego Brückner pisze: „O ite sobie przypominam, tę-

kopis pochodzi ze zbiorów byłego Uniwersytetu Warszawskiego, a więc z jakiegoś klasztoru" (RF IV s. 562). Jest to papierowy kodeks, pisany, według wydawcy, jedną ręką przed połową XV w., zawiera niedzielne postylle. Nigdzie w rkpsie nie ma oznaczonego miejsca, czasu ani nazwiska pisarza. Tekst hymnu, zapisany po rymowanym Dekalogu, znajduje się na k. 1v–2r. Nad ostatnimi wyrazami hymnu nadpisano *filius dei stal sze gest clovekem*. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako ca 1450. Fragmenty tego odpisu przedrukowywane przez Łosia (Pocz s. 211, Zab s. 222). Rkps ten prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja niepełna, na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Kazimierza Krajewskiego, późniejsza Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej, także na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 8. R XXV 223. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odnaleziony przez Brucknera Aleksandra i wydany w pracy *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku*, Kraków 1897. ~ Tekst hymnu (inc. *Szdwora crolewno niloszerdza*) pochodzi z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I Q 219. Rkps pisany w 1450 r. zawiera m.in. kazania. Wydawca nie podaje, na której karcie zapisany został polski przekład hymnu. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako ca 1450. Rkps ten wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja niepełna m.in. Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej, także na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 9. R XXV 208. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odnalazł Brückner Aleksander i wydał w pracy *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku*, Kraków 1897. ~ Rkps z Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. II Q 119, dawniej w zbiorach Żaluskich, obecnie w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie II 3347. Tekst hymnu (inc. *Szdwora krolewno, mathko nyloszyerdzia*) zapisany jest na k. 10, szpalta d. kodeksu zawierającego m.in. także trzy inne pieśni polskie. Ten odpis hymnu datowano w Sstp 1453, taka data wypisana jest na k. 84 w expl. statutów prowincjalnych diecezji polskich. Fragmenty tego odpisu są przedrukowywane przez Łosia (Pocz s. 211, Zab s. 222). Wzmiankę o rkpsie i o „modlitwie do Matki Boskiej” umieszcza też A. Blumenstok (AKH VI s. 446). Najnowsze bibliograficzne wzmianki o rkpsie w *ChrestWz* s. 244, gdzie autorzy podają też nowe odczytanie tekstu hymnu i jego transkrypcję, oraz u R. Mazurkiewicza op. cit., s. 68. Ekscerpcja niepełna Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 10. MacDod 39–40. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* opublikowany przez Maciejowskiego Wacława Aleksandra w opracowaniu *Pamiętniki języka polskiego najdawniejsze*, stanowiącym I rozdział *Dodatków do piśmiennictwa polskiego [...]*, Warszawa 1853. ~ Tekst (inc. *Szdwora hundz, kroiowna niloszerdzia*) pochodzi, jak podaje wydawca, z rkpsu Adriana Krzyżanowskiego. Powtarza to M. Bobowski, dodając, że Krzyżanowski wydał go „w Sandomierzanie II. Prawdopodobnie ten sam tekst ogłosił później T. Ujazdowski w Bibliotece Polskiej III, 126 z rkpsu z 1480 r.” (R XIX s. 39). Maciejowski drukuje tekst tego odpisu w postaci wariantów do swego tekstu podstawowego (w Sstp *SalveReg* 2) i umieszcza je na dole strony w odsyłaczach, między innymi wariantami ze znanych mu odpisów. Warianty z tego odpisu oznacza datą 1480, pisząc, że tutaj daje przedruk i odsyłając do I tomu swego *Piśmiennictwa polskiego*, s. 312 i nn., gdzie omawia chronologię zabytku z tekstu Krzyżanowskiego. Wskazuje tam na r. 1480 jako przypuszczalną datę powstania tego odpisu. Sprawdziwszy fakty, o których piszą W. Maciejowski i M. Bobowski, należy podkreślić, że tzw. tekst Krzyżanowskiego ukazał się na początku II tomu wydawanego przez Tomasza Ujazdowskiego *Pamiętnika Sandomierskiego* (a nie *Sandomierzanina*), w r. 1830. Wydawca nie zamieszcza przy nim żadnych wiadomości o proveniencji i dacie zabytku, nie podaje też nazwiska Krzyżanowskiego ani nikogo innego. Tomasz Ujazdowski opublikował tekst znalezionego przez siebie odpisu *Salve Regina* z około r. 1480 trzy lata wcześniej (a nie później), w 1827 r. w Bibliotece Polskiej III. Tekst będący źródłem Sstp jest z pewnością przedrukiem tego samego tekstu rękopiśmiennego. Między oboma tekstami są tylko nieliczne różnice literowe. Niektóre z pewnością pochodzą z błędów w druku, inne są najprawdopodobniej wynikiem drugiego, nowego odczytania przez wydawcę tego samego tekstu. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako 1480. Ekscerpcja niepełna na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg* Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej.

SalveReg 11. *MW* 41b 42b. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* znajdujący się wśród innych modlitw i psalmów, opublikowany przez Malinowskiego Lucjana w książce *Modlitwy Wacława. Zabytek języka polskiego z w. XV*, Kraków 1887, s. 19. ~ Tekst hymnu (inc. *Sdrowa bundz, kroliowa myłoszierdza*) pochodzi z rkpsu Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie, Codices Slavici Ms VI nr 2. Rkps nie jest datowany, ale można wnioskować, że został sporządzony około r. 1480. W Sstp ten odpis cytowano według kart rkpsu. Datę jego ustalono jako ca 1475, chociaż cały zabytek umieszczono w chronologii po r. 1482. Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej, także na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*. ~ Cf. *MW*.

SalveReg 12. *R* XIII s. 311. Odczytany przez Malinowskiego Lucjana tekst hymnu, zamieszczony w publikacji *Tekst polski hymnu „Salve Regina” podług rękopismu nr 379 Biblioteki Ossolińskich z r. 1438 oraz stosunek jego do innych tekstów z w. XV*, Kraków 1889, s. 303–318. ~ Ten odpis hymnu (inc. *...Jokewno, mathko myłoscherdza*) znajduje się na ostatniej, 322v, karcie papierowego kodeksu, zawierającego m.in. kazania de tempore Jakuba de Voragine, w których expl. znajduje się data 1438, oraz inne kazania. Tekst hymnu z licznymi lukami wskutek uszkodzenia rkpsu zapisany jest, według wydawcy, pismem późniejszym niż cały rkps. W Pracowni Sstp od r. 1974 sprawdzano tekst wydawcy z mikrofilmem rkpsu. O tej swojej publikacji tekstu wspomina J. Malinowski w artykule *Głosy polskie w rkpsie Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich z r. 1438 nr 379* wydany w *R* XXII s. 350–391. Na końcu tego artykułu w *Dodarku I* (s. 373–382) autor zamieszcza *Uwagi o grafice, pisowni i języku tekstów polskich w manuskrypcie Oss. 379, a mianowicie Salve Regina (S. R.). Credo (Cr.) (Rozpr. W. fil. Ak. Um. T. XIII s. 311)* oraz *Słownik do tych tekstów* wraz z cytatami. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV p. post.* Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego, także na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 13. *R* XXIV 94–95. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany przez Brucknera Aleksandra i opublikowany w pracy *Kazania średniowieczne, cz. I Dodatek*, Kraków 1895. ~ Tekst hymnu (inc. *Sdrowasz crolewno myłoszyertzą*, Bruckner podaje tylko pierwszy wyraz, uzupełnienie z fotokopii rkpsu) pochodzi z rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 518, obecnie w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie III 3019 (dawniejsza sygnatura III 3156), zawierającego m.in. tłumaczenie fragmentu Ewangelii św. Mateusza (21, 1–9) oraz kazania Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Na k. 280, jak pisze wydawca, „nad łacińskim tekstem *Salve regina* wypisany polski, którego nie powtarzamy, gdyż kilku słów brak” (*R* XXIV s. 94). Z fotokopii wiemy, że tekst łaciński hymnu w tym rkpsie też nie jest pełny. Widać też, że wyszedł, wraz z polskimi głosami, spod innej ręki niż kazania, pod którymi jest wpisany. Bruckner opublikował 21 głos polskich, dwa razy (na początku i na końcu) zaznaczając własne opuszczenia skrótem *itd.* Wyrazy błędnie odczytane przez wydawcę poprawiano w Sstp według fotokopii rkpsu, którą Pracownia Sstp dysponuje od 1954 r., natomiast nie zawsze z fotokopii uzupełniano materiał niewydany przez Brucknera. Kazania, starsza część rkpsu, pisane są w r. 1411. W literaturze pojawiają się kilka razy wzmianki różnych autorów o tym rkpsie, czasami z przytoczeniem fragmentów tego odpisu *SalveReg* (*Zab* s. 223). Najnowsza bibliograficzna wzmianka w *ChrestWRz* s. 84 (ale z błędną sygnaturą rkpsu 3019 IV). W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV p. post.* Ekscerpcja niepełna Tadeusza Kalickiego na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 14. *R* XXXIII 185. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytał i opublikował Bruckner Aleksander w pracy *Drobne zabytki polszczyzny średniowiecznej, cz. II*, Kraków 1901. ~ Tekst hymnu (inc. *Sdrowa Maria, *madko myłosezy*) pochodzi z rkpsu Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu I Q 331, zawierającego kazania de sanctis. Rkps nie jest datowany. Wydawca notuje: „*Salve Regina* polskie na okładce dolnej, również na drzewie, wypisane bardzo starannie”. Nie pisze jednak nic o datowaniu rkpsu i polskiego *SalveReg*, nadmienienia natomiast, że przy tekście „parę głos przypisanych”. Ocenia także krótko wartość językową zabytku, pisząc, że „przybywa nowy, choć nie najwcześniejszy, ale za to najobszerniejszy, z dodatkiem nieznanym zresztą u końca” odpis tego hymnu. Szczegółowszy opis kodeksu podaje B. Siciński w pracy *Polskie teksty z XV w.*, Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego I, Wrocław 1959, s. 153–154, przedrukowując tekst tego odpisu hymnu *Salve Regina*, oraz M. Walter w książce *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, s. 19. Według niego w rkpsie nie ma żadnych danych umożliwiających określenie proveniencji zabytku. Wiado-

mo jedynie, że niegdyś rkps dostał się do klasztoru Kanoników Regularnych, a po r. 1810 do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Walter zamieszcza na koncu książki niewielką fotografię tylnej okładki tego rkpsu z polskim zabytkiem. Od 1973 r. Pracownia Sstp dysponuje wyraźną fotokopią tego tekstu. Wydaje się, że tych „parę głos przypisanych” Brucknera odnosi się do jednego nadpisanego wyrazu. Między *k tobie* i *wzdychamy* nadpisany jest wyraz *też*. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV p. post.* Ekscerpcja niepełna, na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Kazimierza Krajewskiego, późniejsza Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej, także na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg.*

SalveReg 15. *AKH* VI 445. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany przez Blumenstoka Alfreda i opublikowany w pracy *Wiadomość o rękopisach prawno-historycznych Biblioteki Cesarskiej w Petersburgu. Sprawozdanie z poszukiwań*, zamieszczonej w kolejnym tomie Archiwum Komisji Historycznej, Kraków 1891. – Tekst hymnu (inc. *Szdrowasz krolewno, matko miłoszerdzia*) zapisany jest na końcu XV-wiecznego rkpsu Lat. I F 10, pochodzącego ze zbiorów Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydawca nie podaje zawartości rkpsu ani uwag o czasie powstania polskiego utworu. Piszze tylko, że jest to zabytek Brucknerowi nieznany. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV med.* Ekscerpcja m.in. Tadeusza Kalickiego na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg.*

SalveReg 16. *JA* XV 536. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* odczytany i opublikowany przez Nehringa Władysława w 1893 r. – Tekst hymnu (inc. *Szdrowa krolewna, matko miłoszirdza*) pochodzi z rkpsu Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu nr 1754, obecnie w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego B 1754. Wydawca nie podaje opisu zawartości rkpsu, nie umieszcza też żadnych szczegółowych uwag o czasie powstania polskiego tekstu. Piszze tylko, że jest on wpisany ręką piętnastowieczną na końcu grubego kodeksu i podkreśla poprawność polskiego przekładu hymnu. Szczegółowszy opis tego kodeksu, zawierającego różne pisma łacińskie, podaje M. Walter w książce *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1949, s. 20. Rkps pochodzi z biblioteki przy kościele św. Bernardyna we Wrocławiu. Polski tekst hymnu wpisany jest na k. 389. Walter zamieszcza fotografię tej karty rkpsu. Od 1973 r. Pracownia Sstp dysponuje własną fotokopią. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV p. pr.* Ekscerpcja niepełna na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Kazimierza Krajewskiego, późniejsza Tadeusza Kalickiego na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg.*

SalveReg 17. *JA* XV 537. Tekst polskiego przekładu hymnu *Salve Regina* opublikowany przez Nehringa Władysława w 1893 r. ~ Tekst hymnu (inc. *Sdrowa crolewno miłoszina*) pochodzi z rkpsu Biblioteki Kapitulnej w Kielcach. Nehring dysponował jedynie odpisem tego tekstu, sporządzonym przez Wojciecha Kętrzyńskiego, oraz ogólnym opisem kodeksu. Wydawca nie podaje sygnatury rkpsu, bo księgozbiór tej biblioteki nie był wówczas skatalogowany. Z *Katalogu rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego w Kielcach* Romana Nira, opublikowanego w tomach 40 i 41 serii Archiwum Biblioteki i Muzea Kościelne w r. 1980, nieprzedstawiającego szczegółowego opisu rkpsów ani niepodającego uwag o polskich zapiskach w nich, trudno się zorientować, czy wśród kilku XV-wiecznych kodeksów tej Biblioteki jest ten z odpisem *Salve Regina*. Nehring pisze, że w kodeksie mieści się *Postilla super epistolas Domini magistri de Lecznica (?) seu Sermones de beata virgine Maria*. Tekst hymnu wpisany ręką piętnastowieczną na okładce kodeksu. Na końcu i raz w środku tekstu wydawca zaznaczył wielokropkiem miejsca prawdopodobnie nieodczytane z powodu zatarcia tekstu. W Sstp datę tego odpisu hymnu ustalono jako *XV med.* Ekscerpcja niepełna, na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Kazimierza Krajewskiego, późniejsza Tadeusza Kalickiego na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg.*

SalveReg 18. *Pamf. lit* XXIX 114. Killkanaście glos polskich do łacińskiego hymnu *Salve Regina* odczytanych i wydanych przez Bańkowskiego Piotra w artykule *Nieznane odmiany kilku polskich tekstów religijnych XV-go stulecia*, Łwów 1932, s. 113–118. ~ Glosy tworzące ten odpis (inc. *Sdrowaa bauetz*) pochodzą z inkunabułu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, przeznaczonego do zwrotu Polsce na mocy traktatu ryskiego. Wydawca pisze, że w XV w. księga ta była własnością kolegiaty wiślickiej, a na pocz. XIX w. była w zasobach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego pod sygn. 9. 3. 1. 26^a, skąd z innymi zbiorami została po r. 1831 wywieziona do Petersburga. Nie znamy sygnatury z Petersburga. Nie znamy także dalszych losów inkunabułu. Jeśli powrócił do Polski i trafił do Bi-

bioteki Narodowej w Warszawie, został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Wydawca pisze, że księga zawierała kazania *de tempore* i *de sanctis* Herolta i była tłoczona w Norymberdze w 1480 r. Głosy polskie do łacińskiego hymnu, „tworzące do pewnego stopnia ulamkowy tekst polski” (*PamLit* XXIX s. 114), zapisane są na jednej stronie pergaminowej karty, wśród innych modlitw w języku łacińskim i dekalogu w języku polskim. Karta ta wprawiona była pod wierzchnią okładkę inkunabułu. Datę tych głos w Sstp ustalono jako XV ex. Ekscerpca niepełna Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

SalveReg 19. PF IV 619. Ponad dwadzieścia głos polskich do łacińskiego hymnu *Salve Regina* odczytanych przez Lubicza Ralala [Hieronima Łopacińskiego] i wydanych w pracy *Kilka zabytków języka staropolskiego* w r. 1893. – Głosy tworzące ten odpis (inc. *Słowna krotyewno*) pochodzą z rękopisu z dawnej Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku, obecnie w zbiorach Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie nr 1711. Na k. 279v znajduje się tekst łaciński *Salve Regina* z ponad dwudziestoma polskimi głosami, zapisany pomiędzy głosowanymi kazaniem łacińskim. Wydawca określa czas powstania tych kazań na mniej więcej połowę XV w., tj. około 1440 r. Uważa też, że „większa część głos od tej samej ręki, co tekst łaciński, pochodzi. Głosy zawarte pomiędzy wierszami tekstu łacińskiego pieśni są szczątkami, jak się zdaje, całkowitego tekstu, jeżeli nie odręcznym przekładem pisarza; cztery wyrazy zaś pochodzą od pisarza późniejszego, może już XVI w.” Głosy późniejsze, m.in. incipit, wydawca drukuje w nawiasach okrągłych, zaznaczając, że są strzępkami innego odpisu; niektóre z nich zostały omyłkowo wciągnięte do materiału słownikowego. Date pozostałych głos najpierw ustalono błędnie jako *ca* 1500, potem zmieniono na XV *med.*, nie ogłaszając jednak drukiem tej poprawki. Polski materiał językowy tego rękopisu wydał R. Lubicz [H. Łopaciński] w r. 1894 w pracy *Głosy polskie zawarte w rękopisie z kazaniem łacińskimi z połowy w. XV-ego*, opublikowanej w *SKJ* V. Wydawca tym razem tylko wspomina, że na k. 279v jest łaciński tekst pieśni *Salve Regina* z kilkunastoma polskimi głosami i odsyła do swojej pracy w *PF* IV. Uwzględnia on natomiast te głosy w uwagach gramatycznych i w słowniczku wybranych wyrazów, który kończy publikację w *SKJ* V (cf. *SKJ* V 240–338). Fragmenty tego odpisu przedrukowywane są też przez Łosia (*Pocz* 211. *Zab* 222) bez podania sygn. rękopisu. Ekscerpca Tadeusza Kalickiego i Ewy Ostrowskiej na zbiorczych kartkach dla wszystkich odpisów *SalveReg*.

Samb Materiały do historii miasta Sambora 1390–1795, wydała Dörflerówna Anna, Lwów 1936. Zabytki dziejowe. t. IV zes. 2. – Opracowanie składa się z kilkunastostronicowej przedmowy autorki, w której opisuje ona archiwalia Sambora i materiały drukowane do historii tego miasta, oraz z części zasadniczej – materiałowej. Dokumenty XV-wieczne wydrukowane są na s. 3–39. Na 29 dokumentów z XV w. tylko trzy przedrukowane są z oryginałów, reszta z XV-wiecznych lub późniejszych kopii. W dokumentach tych znajduje się kilkanaście głos polskich (w tym jedna nazwa własna), będących głównie nazwami danin i powinności, w druku wyróżnionych przez autorkę kursywą. Część tę kończy *Wykaz bibliograficzny użytkowanych źródeł i opracowań*, składający się z dwóch części: a. *Zbiory rękopiśmienne* i b. *Druki*. Książka zawiera też dwa indeksy: indeks nazw osób i miejscowości i indeks rzeczowy, w którym hasła będące wyrazami z oryginałów wyróżniono kursywą, oraz wykaz omówionych pieczęci. Publikację zamyka streszczenie w języku niemieckim. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

SandAnal Sygański Jan, *Analucta sandeckie do XVI i XVII wieku*, Lwów 1905. – Autor zamieszcza na s. 81–82 swojej książeczki dekret prokuratora sądeckiego z r. 1346. Oryginał pergaminowy, dobrze zachowany, był wówczas własnością Stanisława Zarewicza z Krakowa. Dalsze jego losy nie są znane. Na stronie 81 są cztery głosy polskie. Wydawca nie wyróżnia ich innym drukiem. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

SandAr Sygański Jan, *Arendy klasztoru starsandeckiego w XVI i w XVII wieku*, Lwów 1904. – Na s. 134–185 swojej książki autor wydaje z oryginału 12 dyplomów klasztoru starsandeckiego, pochodzących z w. XIV–XVIII. Na s. 166 są trzy polskie głosy z dokumentu z r. 1417, znajdującego się wówczas w zbiorach Aleksandra Czołowskiego. Teraz oryginał przechowywany jest w zbiorach

Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, pod numerem 2584. W publikacji wyrazy polskie niewyróżnione innym drukiem. W Sstp ze skrótem *SandAr* ukazał się tylko jeden wyraz – *colta*. Dwa pozostałe – *więbne* i *żołędne* zostały zacytowane wg nowszego wydania dyplomów klasztornych w V t. *Zbioru dokumentów małopolskich* (cf. *DokMp* V). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Satyra Satyra na leniwych chłopów. *Vrtel* 191. – Utwór z kodeksu Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej o sygn. KP 224. W całej literaturze dotąd podawano błędnie nr tego rkpsu (223) za balamutną uwagę I. Polkowskiego. I. Polkowski wydał ten tekst z oryginału w swoim *Katalogu rękopisów kapitułnych Katedry Krakowskiej* (*AKI.it* III s. 162). Rkps jest papierowym kodeksem in quarto, liczącym 257 pierwotnie nienumerowanych kart, współcześnie ponumerowanych ołówkiem na dole z prawej strony (oprócz wszytej odwrotnie na początku pergaminowej karty z dyplomatem z r. 1443). *Satyra* zapisana na dolnej połowie k. 1r (wg obecnej numeracji) prawdopodobnie około 1483 r. Górna połowę tej karty zajmują zapiski łacińskie różnych rąk, k. 1v pozostaje niezapisana. Pismo czyste, równe, czytelne. Rkps zawiera także rozariusz łaciński z ponad stu polskimi wyrazami, pisany we Lwowie przez Piotra z Uścia w 1450 r. (cf. *RpKapKr*), ale *Satyra* pochodzi od innej ręki. Przed wydaniem S. Vrtla-Wierczyńskiego w *Wyborze tekstów staropolskich* utwór wydawany był kilkakrotnie. Ostatnie wydanie w *ChrestIVRz* s. 291, także w transkrypcji. W Sstp utwór ten cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między rokiem 1483 a datą 1484–99, nie podając jednak daty przy cytatach. Ekscerpował ten zabytek z *AKI.it* III na początku lat trzydziestych ubiegłego wieku Witold Zachorowski. Ekscerpcja uzupełniająca niepełna Stanisława Urbańczyka.

SAU XXII nr 7, s. 2–3 Halecki Oskar, O zabytkach języka polskiego na Litwie w wiekach średnich, Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności, Kraków 1917. – Na s. 3 w przypisie do streszczenia komunikatu przedstawionego na posiedzeniu Wydziału Filologicznego AU autor drukuje trzy fragmenty z testamentu wojewody wileńskiego Jana Moniwida z 1458 r. Zawierają one kilka polskich głos, których wydawca nie wyróżnia innym drukiem. W streszczeniu jest wzmianka, że „autor podaje wiadomość, gdzie ten ciekawy materiał, jeszcze nie ogłoszony drukiem, znaleźć można [...]”. Zwraca głównie uwagę (autor), na dokumenty dwóch z najpotężniejszych rodzin litewskich z czasów Kazimierza Jagiellończyka, mianowicie Moniwidów i Sakowiczów. Pochodzą one z lat 1451–1485, są wystawione przez najwyższych dygnitarzy Litwy, a zawierają w formie tłumaczenia wyrazów łacińskich cały szereg polskich”. Nie ma żadnych więcej wiadomości o rkpsie zawierającym ten testament. W Sstp cytowano *SAU* XXII 7 s. 3. W Sstp nie wykorzystano całego materiału. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Sud Morawski Szczęsny, Sądceczyzna za Jagiellonów z miast spiskimi i księstwem oświęcimskim, t. II. Kraków 1865. – Autor omawia i przedstawia przywileje z ksiąg wójtowskich i miejskich do r. 1488 oraz z ksiąg praw i nadań klasztornych pochodzących z archiwum Nowego Sącza. Niektóre rkpsy przechowywane w archiwum Nowego Sącza uległy zniszczeniu w czasie pożaru ratusza w r. 1894, natomiast księgi wójtowsko-lawnicze od 1488 r. oraz akta nowosądeckich cechów rzemieślniczych z lat 1489–1791 znajdują się obecnie w Archiwum Państwowym w Krakowie. W wydanych dokumentach znajdują się polskie wyrazy niewyróżnione w druku. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

SqdZKr Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego, opracował Perzanowski Zbigniew, Wrocław 1971, Materiały Komisji Nauk Historycznych PAN nr 20. – Wydawca publikuje 228 dokumentów sądu ziemskiego krakowskiego z lat 1302–1453. Dokumenty te pochodzą z archiwów państwowych i kościelnych, m.in. z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Państwowego w Krakowie, Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie, klasztoru Cystersów w Mogile, klasztoru Dominikanów w Krakowie, klasztoru Norbertanek na Zwierzyńcu w Krakowie, Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. W dokumentach występują pojedyncze glosy polskie, które wyróżniono rozstrzelonym drukiem. Praca zawiera indeks miejscowości i osób na s. 257–314. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. VI Sstp. Ekscerpcja Lucyny Sowy.

ScabCrac Księgi ławnicze krakowskie 1365–1376 i 1390–1397. *Acta scabinalia Cracoviensia*, wydał Krzyżanowski Stanisław, Kraków 1904. Wydawnictwa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. I. ~ Obie księgi ławnicze pochodzą z Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, obecnie Archiwum Państwowe w Krakowie. Liczą po 236 stronice i są pierwszymi papierowymi wśród archiwaliów krakowskich. Księgi pisane są po łacinie i po niemiecku. Większość zapisek w tekście jest przekreślona, oznaczało to zatarwienie sprawy lub uiszczenie upłaty. Głosy polskie wyróżniono w tekście rozstrzelonym drukiem. Praca zawiera indeksy nazw własnych (s. 317–369) i rzeczowych (370–382), które sporządził Kazimierz Kaczmarczyk. Ekscerpcja Aleksandry Zietkówny.

Schirr Schirmmacher Friedrich Wilhelm, *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis zum Jahre 1455, Liegnitz 1866*. ~ Wydawca korzystał z rkpsów znajdujących się w Archiwum Miejskim w Legnicy, w Archiwum Fundacji św. Jana Królewskiej Rycerskiej Akademii w Legnicy, w Archiwum Prowincjalnym we Wrocławiu, w Archiwum Fundacji św. Wincentego i św. Matcusza we Wrocławiu, w archiwum klasztorne w Lubiążu, w archiwum w Chojnowie, w Archiwum Miejskim w Jaworze i w Archiwum Miejskim w Złotoryi. W wydanych dokumentach występują nieliczne głosy polskie z fleksją niemiecką, niewyróżnione w druku. Praca posiada indeksy: burmistrzów, rajców i sędziów miejskich (s. 483–494), nazw osobowych (s. 495–522), nazw miejscowych (s. 523–527) i rzeczowych (s. 528–542). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Sep Seppelt Franz Xaver, *Die Breslauer Diözesansynode vom Jahre 1466, Breslau [1912]*. ~ *Cf. Ojcz 10, Wierzę 11, Zdrow 10*.

Serm Sermones. ~ Rękopiśmienne ekscerpty pochodzące z rkpsu Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej o sygn. 230 (dawna sygn. 1421/108 Mns) z roku 1461–1467, dotychczas nieopracowane i niewydane. Rkps liczy 590 kart obustronnie zapisanych kilkoma rękami. Zawiera 90 kazań *de tempore* i *de sanctis*. W rkpsie występują liczne głosy interlinearne i marginalne. Są to nie tylko pojedyncze wyrazy, ale także dłuższe ciągle teksty polskie. Spora liczba głos zachowała się tylko w szczątkowej postaci początku lub końca wyrazu, wiele bowiem uległo uszkodzeniu podczas obcięcia klocka na trzech zewnętrznych marginesach przy oprawie. Jest to zbiór ponad 90 kazań na niedziele i święta oraz na uroczystości niektórych świętych. Ekscerpcja Ignacego Polkowskiego sprowadzała się do podania wyrazu hasłowego i odpowiednika łacińskiego, natomiast pełne konteksty Kazimierza Krajewskiego i Felicji Wysockiej.

SkarbMaz Księga skarbowa Janusza II księcia mazowieckiego z lat 1477–1490, wydał Senkowski Jerzy. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, rok VII, nr 3, zesz. dodatkowy, Warszawa 1959. ~ Publikowana księga przechowywana jest w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie w zespole Metryki Koronnej pod sygn. 7. Jest to papierowy kodeks liczący 114 kart. Księga zawiera wykaz wpływów i wydatków kancelarii książęcej. W tekstach występują dość liczne wyrazy polskie wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Uwzględniono je w skorowidzu osób, miejscowości i rzeczy zamieszczonym na końcu książki (s. 695–716). Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. III Sstp. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego.

SkargaPloc Skarga umierającego. *Vrtel 210–215*. ~ Utwór zapisany w rkpsie nr 91 należącym do zbiorów Biblioteki Seminarialnej w Płocku. Był to papierowy kodeks pochodzący z lat 1463–1465, należący do Mikołaja z Mirzyńca, kanonika płockiego. Po jego śmierci rkps przeszedł w posiadanie kapituły płockiej, w r. 1926 został włączony do zbiorów Biblioteki Seminarium Duchownego w Płocku, a w 1941 r. został wywieziony przez Niemców do Królewca i ślad po nim zaginął. Tekst *Skargi*, znany także pod nazwą *Żalów umierającego*, zapisany był na k. 277r–277v. Poprzedzał go inny polski wiersz *Dialog mistrza Polikarpa ze śmiercią*. Obydwa teksty wyszły spod pióra Dawida z Mirzyńca, bratanka Mikołaja. Zdaniem Stanisława Dobrzyckiego polski utwór jest przekładem czeskiej pieśni *O rozdeleni duše s tělem*. Przed wojną został sporządzony odpis z rkpsu płockiego, przechowywany obecnie w spuścieżnicie po Stefanie Vrtlu-Wicrezyńskim w Archiwum PAN w Poznaniu. Tekst, także w transkrypcji, oraz informacje o zabytku w *ChrestWRz* s. 277–280 i 441. W Sstp

materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między *Naw* a datą *XV p. post.*, nie podając jednak daty przy cytatach. Ekscerpca Kazimierza Krajewskiego.

Skarga Wrocław Skarga umierającego. Woronczak Jerzy, Skarga umierającego. Ze studiów nad rękopisem nr 2 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, Sobótka. Organ Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, Wrocław 1949, s. 344–347. – Utwór pochodzi z rkpsu nr 2 Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu. Jest to XV-wieczny kodeks zawierający kazania *de tempore* i *de sanctis*. Tekst *Skargi* mieści się na k. 12r–12v. Został on zapewne zapisany w latach 1461–1470 przez jakiegoś duchownego świeckiego, będącego zarazem pierwszym właścicielem kodeksu. Zdaniem S. Dobrzyckiego i J. Woronczaka polski utwór jest przekładem czeskiej pieśni *O rozdělení duše s tělem*. Wydanie Woronczaka zawiera fotokopie kart z omawianym tekstem. Ostatnie wydanie utworu, także w transkrypcji, i opis zabytku w *Chrestomathy* s. 277–282. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między *Naw* a datą *XV p. post.*, nie podając jednak daty przy cytatach. Ekscerpca Wandy Namysłowskiej.

SKJ Sprawozdania Komisji Językowej Akademii Umiejętności, Kraków 1880 i m.

SKJ I 1–141 Wisłocki Władysław, *Glossa super epistolas per annum dominicales*. Kodeks łacińsko-polski z połowy XV wieku. – Rkps oo. dominikanów we Lwowie, potem przeszedł na własność Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, gdzie ma swoją starą sygn. 413. Rkps pisany jest, zdaniem wydawcy, w latach 1462–1468 we Lwowie przez nieznanego pisarza. Kodeks zawiera perykopy Listów apostołskich, czytane w niedziele, w porządku roku kościelnego, tj. od adwentu do 25. niedzieli po Zielonych Świątkach, wraz z komentarzem. Tekst zawiera liczne glosy polskie i w perykopach, i w komentarzu. Na k. 39r zapisano dziesięcioro przykazań po polsku (cf. *Dek* III 18). Rkps pisany z błędami, późniejsza ręka wprowadziła szereg poprawek. Na k. I, dodanej przy oprawie, ręką XV w. zapisano *Nomina librorum Veteris Testamenti* i ich polskie nazwy, a po nich nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlas* poz. 2). Na s. 125–141 wydawca zamieścił wykaz wyrazów dziś nieużywanych. Od 1973 r. w Sstp sprawdzano odczytania i uzupełniano konteksty wg fotografii rkpsu. Materiał datowano *XV med.*, ale wyrazy z poprawkami późniejszej ręki (zaznaczonymi przez wydawcę tłustym drukiem) *XV ex*. Ekscerpca m.in. Jana Fosa.

SKJ I 142–154 Chomętowski Władysław. Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. – Publikacja zawiera teksty polskie z pięciu rkpsów spalonych przez Niemców po upadku powstania warszawskiego:

1. s. 143–144 wydawca drukuje polski przekład czwartego rozdziału *Reguly* św. Benedykta – o dobrych uczynkach, znajdujący się na trzech ostatnich kartach kodeksu, po łacińskiej *Rubricelli* z 1409 r. Rkps pochodzi ze zbiorów Joachima Lelewela; został darowany Bibliotece Ordynacji Krasieńskich przez jego brata Prota Lelewela. Zabytek, wg wydawcy, pisany tą samą ręką co *Rubricella*. W Sstp datowano *XV ex*. Wg F. Pułaskiego jest to rkps z początku XVI w., cały pisany jedną ręką, na k. 40 data 1509 (F. Pułaski, *Opis 815 rękopisów Biblioteki Ordynacji Krasieńskich*, Warszawa 1915. Biblioteka Ordynacji Krasieńskich, Muzeum Konstantego Świdzińskiego. T. XXII–XXIX, s. 68).

2. s. 144–146 wydawca zamieszcza odpis pieśni o Męce Pańskiej, zaczynającej się od słów *Jesusa Judasz przedał za pieniądze nędzne*. Odpis ten pochodzi z rkpsu ze zbiorów Konstantego Świdzińskiego. Wydawca nie podaje żadnych bliższych informacji o tym rkpsie. Późniejsze badania dowiodły, że jest to jedna z pieśni Władysława z Gielniowa. W. Wydra w swoim opracowaniu (*Władysław z Gielniowa. Z dziejów średniowiecznej poezji polskiej*, Poznań 1992, s. 259–274) zamieszcza kilka odpisów tej pieśni (łącznie z tu omawianym) w transliteracji i transkrypcji. W Sstp materiał datowano *XV ex*.

3. s. 146–147 wydawca przedstawia rkps zawierający modlitwę do Trójcy Św. *Bóg Ojciec i ty, Syn jego, persona Ducha Świętego* oraz modlitwę wymieniającą siedem radości Matki Boskiej, zaczynającą się słowami *Pozdrowienie to jest piwne od anjola wielmi mile*. Rkps ten znajdował się w zbiorach Konstantego Świdzińskiego. W Sstp materiał datowano *XV p. post.*

4. s. 147–151 wydawca przedstawia kilka tekstów z rkpsu ze zbiorów Joachima Lelewela, przekazanego w darze Bibliotece Ordynacji Krasieńskich przez jego brata Prota. Nie podaje on opisu

zabytku ani kart, na których zapisane są teksty polskie. Polska zawartość tego rkpsu przedstawia się następująco: po modlitewnym wczwaniu kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy cf. *Mac-Dod* poz. 2b), następuje krótki fragment kazania polsko-lacińskiego i bezpośrednio po nim rozbudowane modlitwy kapłana przerywane pojedynczymi zdaniami kazania. Wśród modlitw, miejscami przypominających dzisiejsze modlitwy wiernych, są także zapisane modlitwy codzienne (cf. *Ojcz* 14, *Spow* 3, *Wierzę* 17, *Zdrow* 14 i *Zdrow* 14a). Następnie wydawca cytuje modlitwę wspominającą mękę Chrystusa *Jesu miły, łaskawy Panie* oraz modlitwy przed Komunią św. *Panie miły, Boże mocny*. W Sstp materiał datowano XV ex.

5. s. 151–154 cf. *Dek* II 1, *Dek* III 2, *Dek* III 3, *Dek* III 4, *Dek* III 5, *Dek* III 6.

SKJ I 155–160 Seredyński Władysław. Trzy zabytki języka polskiego z drugiej połowy XV wieku. – Wydawca przedstawia kilka kart z niezidentyfikowanych rkpsów znajdujących się w spuściznie po Cyprianie Walewskim ofiarowanej Akademii Umiejętności w Krakowie. Źródłem Sstp jest tylko tekst na s. 158–159 cf. *Dek* III 14.

SKJ I 295–314 Malinowski Lucjan. *Quadragesimale super epistolas*. Głosy polskie z końca pierwszej połowy wieku XV. ~ Autor publikuje głosy polskie z rkpsu lacińskiego Biblioteki Kapitulnej w Pradze o sygn. A XLIV. Rkps zawiera teksty różnej treści. Na k. 303a–336b zapisano laciński wykład *Quadragesimale super epistolas*, w którym znajdują się głosy polskie wewnętrzne i interlinearne, pisane tą samą ręką, co tekst laciński. Wydawca na podstawie znaku wodnego ustalił wiek papieru tego rkpsu na lata 1442–1448. Głosy znajdują się przeważnie w cytatach ze Starego Testamentu. Ustalenie miejsc biblijnych pochodzi od Sstp. Wyjątkowo głosy polskie znajdują się również w komentarzu. Od 1956 r. w Sstp poprawiano odczytania i uzupełniano konteksty z fotografii rkpsu. W Sstp materiał datowano XV p. pr.

SKJ III 66–72 Wierzbowski Teodor, *Dwa przyczynki do starożytnego słownictwa polskiego*, Kraków 1884. – Przyczynki odnoszący się do materiału XV-wiecznego znajduje się na s. 66–67. Autor pisze w nim o rkpsie z XV w. z Biblioteki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Wydawca nie podaje sygnatury: najprawdopodobniej rkps nie posiadał jej wówczas. Do naszych czasów rkps ten nie zachował się. Liczył on 822 strony i cały pisany był wg autora tą samą ręką. Zawierał kazania lacińskie na święta kościelne. Wierzbowski cytuje z tych kazań pięć głos tekstowych z ich odpowiednikami lacińskimi oraz trzy zapisane na dolnym marginesie na s. 155. Drukuje także znajdujący się na s. 257 w tekście kazania wiersz *Oto usta już zamknięta*. Najnowszy przedruk tego wiersza wraz z transkrypcją zamieszczają autorzy *Chrestom. Rz* na s. 282–283. W Sstp cały materiał datowano XV ex. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

SKJ III 185–197 Ulanowski Bolesław, *Roty przysięg krakowskich z lat 1399–1418*. ~ Autor zebrał i przedstawił 96 polskich rot sądowych krakowskich (jako uzupełnienie publikacji A. Z. Helcla z II tomu *Starodawnych Prawa Polskiego Pomników* i R. Hubego publikacji *Roty przysięg krakowskich z końca wieku XIV*). Pochodzą one z trzech ksiąg krakowskich należących do Archiwum Głównego w Warszawie (nry 350, 35L 352) oraz z ksiąg czchowskich, przeniesionych w r. 1883 ze Lwowa do Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich, obecnie Archiwum Państwowe w Krakowie. Księgi z Archiwum Głównego autor oznaczył jako Cr. II, Cr. III i Cr. IV; księgi czchowskie jako Cz. I i Cz. II. Roty uporządkowane są chronologicznie (tylko na końcu umieszczona jest jedna rota, przez zapomnienie niewstawiona w odpowiednic chronologicznie miejsce). Część tych rot została ponownie wydana przez B. Ulanowskiego w r. 1886 w VIII tomie *Starodawnych Prawa Polskiego Pomników*, ale Sstp do końca cytował materiał z *SKJ* III. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. Kilkadziesiąt tych rot wydali także w r. 1960 Z. Perzanowski i M. Karaś w publikacji *Roty polskie z ksiąg sądowych ziemskich krakowskich z początku XV wieku*. Od zes. 6 tomu VI w Sstp materiał z tych rot niekonsekwentnie zaczęto cytować za tym nowym wydaniem. ~ Cf. *PKKz* II.

SKJ III 332–349 Ulanowski B[olesław], *Kilka aktów polskich z archiwum krajowego w Krakowie*. ~ Materiał XV-wieczny znajduje się na s. 332–335. Wydawca przedstawił cztery polskie rotły oznaczone kolejnymi numerami 97–100 (jako ciąg dalszy rot z poprzedniej pozycji) z ksiąg ziemskich krakowskich z lat 1436, 1443, 1444 oraz nieuwzględnione przez Helcla w *SiPPP* II zapiski, oznaczone numerami 1–11 z lat 1475–1484. Ponadto wydawca publikuje polsko-czeski akt sprzeczny z r. 1498 z Zatora. Błędne lekcje wydawcy tego aktu poprawiła na podstawie oryginału w Archiwum Państwowym w Krakowie Felicja Wysocka. Ekscerpcja Jana Losia.

SKJ V 240–338 Lubicz Rafał [Lopaciński Hieronim], Głosy polskie zawarte w rękopisie z kazania mi łacińskimi z połowy w. XV, Kraków 1894. ~ Na s. 252–294 wydawca przedstawił liczne glosy polskie z rkpsu nienazwanej biblioteki klasztornej „w Królestwie Polskim” (zapewne chodzi o zbiory kanoników regularnych laterańskich w Kraśniku), który obecnie znajduje się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod nr. 1711. Zawiera on kazania na niedziele i święta. W rkpsie brak początku i końca. Pisany jest dwoma rękami, mniej więcej sobie współczesnymi, z lat około 1440–1460. Zawiera też marginalia i drobne zapiski dwóch rąk XVI w. Głosy polskie, w większości pisane rękami pisarzy tekstu, zamieszczono na s. 252–282. Na s. 311–336 znajduje się słowniczek wybranych wyrazów z tego rkpsu. Od 1968 r. w Sstp uzupełniano cytaty oraz poprawiano nie-liczne błędy w odczytaniu glos wg fotografii rkpsu. Materiał datowano *XV med.* Ekscerpcja Witolda Zachorowskiego.

Starzh I Chaloupecky Vaclav, Stredoveke listy ze Slovenska. Sbirka listu a listin. psanych jazykem narodnim, Slovensky Archiv. Sbirka pramenu k dejinam Slovenska, svazek I, Praha 1937. ~ Wydawca publikuje trzy listy polskie z końca XV w. znajdujące się w Archiwum Miasta Bardiowa. Listy pochodzą od rajców rymanowskich, Jana Wielopolskiego oraz Martina Wyżygi z Lubatowej. Od 1956 r. Pracownia dysponuje fotografiami tekstów. W Sstp cytowany materiał datowano *XV ex.* Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

SlOce Slavia Occidentalis. Wydawnictwo Instytutu Zachodnio-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Poznańskim, Poznań 1921–1948. Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 1960–1976, od 1977 r. Warszawa–Poznań.

SlOce XII 158–165 Janów Jan, Trzy drobne teksty staropolskie, Poznań 1933. ~ Autor przedstawia polskie teksty z rkpsu nr 2271/I Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu. Kodeks liczy 201 kart. Zawiera on różne łacińskie teksty teologiczne. Znajdują się w nim także trzy fragmenty polskie: a. k. 103v tekst katechizmowy wierszowany o grzechach głównych (inny jego przekaz *cf. SlOce LIX 183–198* poz. 1); b. k. 189r–197r godzinki o męce Pana Jezusa; c. k. 199v–200r apokryf o poszczeniu przez dwanaście piątków. W Sstp cały materiał datowano *ca 1500*. Pracownia Sstp posiada od r. 1957 mikrofilm tych fragmentów. Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

SlOce XIII 129–166 Tymieniecki Kazimierz, Z zagadnień historii włościan u Słowian w wiekach średnich, Poznań 1934. ~ Autor przytacza w swoim artykule dwie rotę. Jedna z nich pochodzi z księgi ziemskiej kościańskiej z r. 1416 i w Sstp z tego źródła w ogóle nie była cytowana. Od t. V Sstp materiał ten jest cytowany wg wydania H. Kowalewicz i W. Kuraszkiwicza *Wielkopolskie rotę sądowe XIV–XV w.*, t. III *Rotę kościańskie*, Wrocław 1967 (*cf. Kościan*). Druga rota pochodzi z księgi zakroczymskiej z r. 1424. Była ona wydana po raz pierwszy przez tegoż autora w *Procesach twórczych formowaniu się społeczeństwa polskiego w wiekach średnich*, Warszawa 1921, s. 269. Do Sstp nie została ona wyekscerpowana.

SlOce XVII 3–57 Tymieniecki Kazimierz, Z dziejów polskich nazw osobowych. Polskie nazwy osobowe ludności miejskiej w Wielkopolsce XV wieku, Poznań 1938. ~ Na s. 30 znajduje się rota z roku 1432 z księgi gnieźnieńskiej IV 82. Rota ta nie występuje w *Wielkopolskich rotach sądowych XIV–XV wieku*, Wrocław 1981, wydanych przez H. Kowalewicz i W. Kuraszkiwicza. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej. ~ *Cf. RiGn.*

SlOce XXV 203–231 *cf. Mszu XII.*

SlOce XXX 195–199 Wydra Wiesław, Głosy i wyrazy polskie z inkunabulów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Warszawa–Poznań 1973. ~ Autor przedstawia następujące inkunabuly z polskimi glosami, będące źródłami Sstp:

1. s. 197–198 inkunabul nr 9 zawiera dzieło Angela de Clavasio *Summa angelica de casibus conscientiae*. Wenecja 1492 r. Inkunabul był niegdyś własnością bernardynów poznańskich, o czym świadczy notatka „Pro loco Poznaniensi”. W XVII w., jak wynika z innej zapiski proveniencyjnej, książka należała do poznańskich dominikanów, którym podarował ją w 1616 r. roku sufragana poznański Andrzej Rychlicki. Jako dodatkowych kart ochronnych na początku i na końcu książki uży-

to dwóch kart pergaminowych z brewiarza z pierwszej połowy XV w., na których zapisano psalmy. W samym inkunabule na marginesach zamieszczono wiele glos i zapisek łacińskich ręką rubrykatora, a także rękami innych pisarzy. Wyrazów polskich w tym inkunabule jest kilkadziesiąt. Wpisano je jedną ręką z końca XV w. na sześciu kartach i drugiej wyklejce.

2. s. 198–199 inkunabul nr 54 jest drugim egzemplarzem dzieła Angela de Clavasio *Summa angelica de casibus conscientiae*, wydane w Wenecji w 1492 r. W XVII w., jak świadczy notka proveniencyjna, książka ta należała do poznańskich franciszkanów, którzy otrzymali ją w darze od drukarza poznańskiego Wojciecha Regulusa. Przypuszczalnie była pierwotnie własnością bernardynów, sądząc z rodzaju łacińskich zapisek oraz z odpisu papieskiego dokumentu z 1456 r. Na początku i na końcu książki znajduje się kilkanaście kart dodatkowych z zapiskami łacińskimi różnych pisarzy. Między tymi tekstami znajduje się kilkadziesiąt wyrazów polskich, wśród nich słowniczek nazw stopni pokrewieństwa, wszystkie pisane ręką jednego pisarza. Tylko jeden wyraz zdradza inną rękę. Trzy glosy polskie zapisano też na k. 490r.

Źródło nie było dotąd wyekscerpowane w Sstp; materiał zostanie wykorzystany w suplemencie.

SIOcc XXXIV 155–158 Wydra Wiesław, *Drugi przekaz średniowiecznej pieśni polskiej Krolewno niebieska*, Warszawa–Poznań 1977. – Wydawca przedstawia nowy odpis pieśni *Krolewno niebieska*, zapisany w końcu XV w., na karcie tytułowej inkunabulu *Sermones de laudibus sanctorum* Roberta Caracciolego, drukowanego w Augsbuurgu w 1489 r. Inkunabul znajduje się w Bibliotece Prowincji oo. Bernardynów w Krakowie pod sygn. 8. Autor podaje tekst także w transkrypcji oraz zamieszcza jego fotokopie. Inny odpis tej pieśni cf. R XIX poz. 6. W Sstp materiał datowano XV p. post. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. VIII. Ekscerpca Lucyny Sowy.

SIOcc XXXIV 159–170 Wydra Wiesław, *Z. średniowiecznej liryki polskiej (Świebodność Boga żywego... – Nieznany zażytek poezji bernardyńskiej)*. – Wydawca przedstawia pieśń o wniebowzięciu Najświętszej Maryi Panny zaczynając się od słów *Świebodność Boga żywego*, zapisaną w rkpsie nr 2/R Biblioteki Prowincji oo. Bernardynów w Krakowie. Rkps jest papierowym kodeksem formatu octavo. Liczy 612 stron. Zawiera zbiór kazań i tekstów teologicznych. Po ostatnim kazaniu na s. 582–584 ręką z końca XV w. zapisano tekst polskiej pieśni. Jest to jedyny polski tekst w tym rkpsie. Przypuszczalnie utwór powstał wcześniej w środowisku bernardyńskim a jego autorem „mógł być Władysław z Gielniowa lub ewentualnie ktoś z jego otoczenia” (s. 170). Wydawca podaje tekst również w transkrypcji. Zamieszcza też fotokopię pieśni. Ostatnie wydanie tej pieśni *ChrestWkz* s. 246. W Sstp materiał datowano XV p. post. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. VIII. Ekscerpca Lucyny Sowy.

SIOcc XIV 99–112 cf. *Msza* XVI.

SIOcc LIX 183–198 Wydra Wiesław, *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabulów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów, Poznań 2002*. – W publikacji wydawca przedstawił XV-wieczne polskie teksty pochodzące z Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze. Znajdują się one w następujących rkpsach i inkunabulach:

1. Rkps nr II 37 formatu in quarto, bez oprawy, uszkodzony od wilgoci (brak kart początkowych), liczący 284 karty. Informacja o pisarzu i roku pisania znajduje się na k. 255. Rkps zawiera m.in.: a. na k. 6–255 mieszczą się kazania de tempore pisane przez Piotra z Miłosławia w 1464 r. W tekście kazań oraz na marginesie znajdują się glosy polskie różnych rąk; b. na k. 77r w kazaniu przytoczony został tekst o warunkach dobrej spowiedzi (inne jego przekazy cf. *AKLit* III poz. 4); c. k. 283r cf. *Dek* I 10, *Dek* III 35; d. k. 283v cf. *Ojcz* 20, *Wierzę* 23, *Zdrow* 18; e. wierszowany wykaz grzechów głównych (inny jego przekaz cf. *SIOcc* XII 159).

2. Rkps nr II 39 O. k. 60r–67v, cf. *Dek* I 11, *Dek* III 36.

3. Inkunabul nr IV D. 6/6^a cf. *Dek* I 12.

4. Inkunabul nr IV D. 7^r cf. *Dek* III 37.

Materiał zostanie wykorzystany w suplemencie Sstp.

SIOcc LX 125–134 cf. *Spow* 10.

Słota Wiersz Słoty O zachowaniu się przy stole. *Prtel* 188–90. – Wydawca przedstawia tekst wiersza zapisanego na dwóch ostatnich kartach rkpsu Biblioteki Narodowej w Warszawie. Rkps pochodził z biblioteki benedyktynów w Siedlechowiu, następnie ze zbiorami Żaluskich trafił do Ces. Bibl.

Publ. w Petersburgu, gdzie posiadał sygn. Lat I Q 25. Zawierał traktaty teologiczne pisane w latach 1414–1415 w Krakowie przez Lutosława z Radlina. Polski wiersz zapisano na k. 206r, 207r. około 1415 r., lecz był on zapewne kopią dokonaną z nieco wcześniejszego rkpśu. Informacje o za- bytku oraz najnowsze wydanie tekstu, też w transkrypcji, w *ChrestWRz* s. 284–287 na podstawie fo- tokopii rkpśu zachowanych w spuściznie po Stefanie Vrflu-Wierczyńskim, przechowywanych w Ar- chiwum PAN w Poznaniu. W Sstp cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między źró- dłem *Dorota* a datą 1420–49, nie podając jednak daty przy cytatach. Rkpś ten prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Sob III 344–355 Woronczak Jerzy. Skarga umierającego. Ze studiów nad rękopisem nr 2 Biblioteki Ka- pitulnej we Wrocławiu, Sobótka. Organ Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, red. Knot Antoni, Wrocław 1946. R. III, Wrocław 1948, s. 347–349. ~ To źródło Sstp obejmuje polskie glosy w tekstach kazań *de tempore* i *de sanctis*, znajdujących się w XV-wiecznym kodeksie Bi- blioteki Kapitulnej we Wrocławiu pod sygn. 2 (poprzednia MS.O.2). Są one zapisane na kartach: 13v, 79v, 174r, 174v, 175r, 177r, 182r, 182v, 201r, 202v, 203r, 207r, 226r, 226v, 232r. Wszystkie, oprócz glos z k. 79v, pochodzą od tej samej ręki. Wydawca zamieścił podobiznę karty 182r rkpśu. W Sstp materiał datowano XV *p. post.* Ekscerpca Wandły Namysłowskiej.

Spow Spowiedź powszechna -- Confessio generalis. Synod w Łęczycy z r. 1285 nakazywał odmawianie podczas mszy świętej *Spowiedzi powszechniej*. Sstp rejestruje 10 różnych odpisów *Spowiedzi po- wszechniej*. Każdy z nich ma swoją datę w spisie źródeł, ale materiał cytowano bez dat. W artyku- łach słownikowych modlitwa ta jest umieszczana w chronologii razem z innymi modlitwami co- dziennymi między datą *ca* 1400 a 1401–1419, ponieważ uważa się, że w tym okresie powstały pierw- sze jej tłumaczenia na język polski.

Spow 1. XIV *ex. R* XXIV 80. Tekst modlitwy wydany w r. 1895 przez Brucknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. I, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Tekst modli- twy znajduje się na k. 1r rkpśu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1299. Jest to papierowy kodeks za- wierający lekcje ewangeliczne na niedziele i święta roku kościelnego oraz krótkie kazania. Wy- dawca określa czas powstania rkpśu na lata 1415–1420. W Sstp przyjęto datę XIV *ex.*, opierając się na *Katalogu* W. Wisłockiego, który uważa, że rkpś ten powstał na przełomie XIV i XV w. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografie rkpśu, wg których korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpca Kazimierza Krajewskiego.

Spow 2. *ca* 1415 *Wiśł* nr 1681. Tekst modlitwy wydany w latach 1877–1881 przez Wisłockiego Wła- dysława w *Katalogu rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, s. 405. ~ Tekst modlitwy znaj- duje się na k. 98v rkpśu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1681 z początków XV w., zawierającego *Compendium theoloyce veritatis* Tomasza z Akwinu. Tekst tego odpisu *Spowiedzi*, także w tran- skrypcji, podają autorzy *ChrestWRz* na s. 26–27. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografię rkpśu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpca Kazimierza Krajewskiego.

Spow 3. XV *ex. SKJ* I 149. Tekst modlitwy wydany w r. 1880 przez Chomętowskiego Władysława w *Zabytkach języka polskiego z XV wieku w rękopisach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich* wydanych w tomie *Sprawozdań*. ~ Tekst tego odpisu *Spowiedzi* pochodzi z rkpśu ze zbiorów Joachima Łelewela, przekazanych w darze przez jego brata Prota dla Biblioteki Krasieńskich. Został on wpisany w tekst kazania polsko-lacińskiego. Ekscerpca Kazimierza Krajewskiego. ~ *Cf. SKJ* I 142–154 poz. 4.

Spow 4. XV *ex. JA* III 634–635. Tekst modlitwy wydany w r. 1879 przez Kalinę Antoniego w ar- tykule *Anecdota palaeopolonica*, zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*, Band III, Berlin, s. 634–635. ~ Rkpś stanowi jedna kartka pergaminowa, zapisana jednostronnie przez jednego pi- sarza i posiadająca sygn. Pol. I O v I. Treść rkpśu stanowi *Spowiedź* po polsku, podzielona pozi- omymi kreskami na sześć części; część siódma jest po łacinie. Tekst bardzo zatarty i źle czytelny, stąd nie wszystkie jego lekcje wydają się pewne. W Sstp do t. IX modlitwę datowano XV *ex.* Po opu- blikowaniu przez Elżbietę Belcarzową artykułu *XV-wieczne polonica w zbiorach Państwowej Bi- blioteki Publicznej im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie*, zamieszczonego w *Smudach z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, t. 29, Warszawa 1991, s. 6–7 (*cf. GIPollB*), zmieniono datowanie *Spow* 4 na

XV in. Autorka dowiodła, że pismo i cechy graficzne tekstu wskazują na początek XV wieku. Sprostowała także dwa błędne odczytania wydawcy. Jest to jedyny polski rkps XV-wieczny, zachowany w zbiorach biblioteki leningradzkiej.

Spow 5. XV ex. Gn ap. 2r–3r. Tekst modlitwy wydany w r. 1953 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w pracy *Kazania gnieźnieńskie...*, Poznań 1953, s. 147–149. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Zabytki Języka i Literatury Polskiej nr 2. ~ W związku z weryfikacją daty i ustaleniem, że zabytek powstał w w. XVI, od t. VIII źródło to zostało usunięte z kanonu źródeł Sstp.

Spow 6. XV ex. Pamł.ii XXVIII 304. Tekst modlitwy wydany w r. 1931 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w publikacji *Kilka nieznanych tekstów staropolskich XV i XVI wieku* zamieszczonej w *Pamiętniku Literackim*, t. 28, Lwów 1931. ~ Tekst *Spowiedzi* pochodzi z rkpsu Biblioteki Archidiecezjalnej, obecnie Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, o sygn. Ms. 90. Jest to papierowy kodeks zawierający żywoty świętych, kazania i teksty biblijne, pisany w dwie kolumny. *Spowiedź* znajduje się na k. 146r. Tekst ten w nowym odczytaniu oraz w transkrypcji wraz z fotokopią k. 146r opublikowali W. R. Rzepka i W. Wydra w artykule *Mazowiecka wersja spowiedzi powszechnej z końca XV wieku* zamieszczonym w *Pracach Filologicznych*, t. XLIV Warszawa 1999, s. 479–489. Ekscerpcja Kazimierza Nijscha.

Spow 7. ca 1480 Pf IV 631. Tekst modlitwy wydany w r. 1892 przez Lubicza Rafała [Lopacińskiego Hieronima] we *Wstępie do spowiedzi powszechnej*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Prac Filologicznych*. ~ Modlitwa pochodzi z rkpsu Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie o sygn. 1708. Jest to kodeks zawierający m.in. łaciński poemat Sedulinsza *De gestis Dei*. Wstęp do *Spowiedzi* znajduje się na przedostatniej stronie (zatarta paginacja) rkpsu. Tekst liczy 5 wierszy; dwa wyrazy opuszczone w tekście (*any szkritego*) ta sama ręka dodała u góry nad tekstem. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Spow 8. XV p. post. R XXV 200. ~ Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. III, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Wydawca podaje niepełny tekst *Spowiedzi* mieszczący się w lewej kolumnie na k. 261v rkpsu Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 449. Jest to karta dodana, na wewnętrznym brzegu nieco uszkodzona, stąd drobne luki w tekście. Wg A. Brucknera rkps powstał w drugiej połowie XV w. i zawiera m.in. łacińskie kazania Piotra z Miłosławia. Rkps ten na mocy traktatu ryskiego wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie i obecnie posiada sygn. IV 3022. Tekst *Spowiedzi*, także w transkrypcji, został ponownie wydany w r. 2001 przez Elżbietę Belcarzową w *Głosach polskich w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, cz. IV na s. 154.

Spow 9. XV p. post. ŚlPoIW 17–18. Tekst modlitwy wydany w r. 1977 przez Waltera Mieczysława w *Śląskich polonicach rękopiśmiennych w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. II, Wrocław 1977. ~ Tekst tego odpisu *Spowiedzi* pochodzi z rkpsu o sygn. I F 527 znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Jest to liczący 314 k. rkps z drugiej połowy XV w., zawierający m.in. różne zbiory kazań i inne pisma łacińskie. Modlitwa zapisana jest na ostatniej karcie, 314v. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Materiał z tego źródła zostanie wykorzystany w suplementie Sstp.

Spow 10. XV med. SlOcc LX 125–134. Tekst modlitwy wydany w r. 2003 przez Wydrę Wiesława w artykule *Staropolska spowiedź powszechna z rękopisu jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Slavii Occidentalis*. ~ Tekst *Spowiedzi* pochodzi z kodeksu znajdującego się w Bibliotece oo. Paulinów na Jasnej Górze pod sygn. II 32. Rkps zawiera kazania de tempore Pawła z Zatora z połowy XV wieku. Tekst *Spowiedzi* znajduje się na końcowych (283v–284v) kartach kodeksu. Wydawca podaje również transkrypcję oraz zamieszcza podobiznę fotograficzną tekstu modlitwy. Materiał z tego źródła zostanie wykorzystany w suplementie Sstp.

SprKHS Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce, Akademia Umiejętności w Krakowie, Kraków 1879 i nn.

SprKHS IV 64–79 Piekosiński Franciszek, Najdawniejsze inwentarze skarbcza kościoła N. P. Marii w Krakowie z XV wieku, Kraków 1889–1891. ~ Franciszek Piekosiński wydał inwentarze skarbcza kościoła N.M.P. znajdujące się w papierowym rkpsie przechowywanym w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, obecnie Archiwum Państwowe, pod sygn. 2076. Rkps formatu dużej liczy 50 kart. Znajdują się w nim zapiski dotyczące wypożyczenia przedmiotów ze skarbcza kościelnego róż-

nym kapłanom. Zapiski te są w rękopisie przekreślone na znak, że przedmioty zwrócono do skarbcza. Wydawca ujął je w nawiasy kwadratowe. W zapiskach występują wyrazy polskie, wyróżnione w tekście wydania kursywą. Na końcu artykułu zamieszczono indeks nazw osobowych i indeks rzeczowy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

SprKHS V s. XXVIII–XXX Krzyżanowski Stanisław, Rejestr wydatków na naprawę zamku krakowskiego z XV wieku, Kraków 1891. ~ Wydawca przedstawił (bez podania sygnatury) rachunki wydatków wielkorządcy krakowskiego Waltera z r. 1461 na naprawę zamku krakowskiego, przechowywanych w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, obecnie Archiwum Państwowe. Rękopis formatu in folio liczy 6 kart papierowych. Licznie występujące wyrazy polskie nie zostały wyróżnione w tekście, niektóre z nich wydawca opatrzył przypisem, podając ich objaśnienie. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

SprKHS VIII s. CIV–CLXI Mycielski Jerzy, Inwentarz skarbcza książąt mazowieckich Konrada i Janusza z r. 1494, Kraków 1907–1920. ~ W łacińskim rejestrze skarbcza książęcego niektóre nazwy przedmiotów wymieniane są w języku niemieckim lub polskim. Rękopiśmienny oryginał inwentarza z zamku w Ciechanowie pożyczył Komisji Historii Sztuki książę Jan Tadeusz Lubomirski w r. 1902. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

SprTNPozn III 42–48. IV 28–51 Tymieniecki Kazimierz, Kmicie wielkopolski w zapiskach sądowych średniowiecznych, Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, redakcja Zygmunt Lisowski, Poznań 1930. ~ Praca oparta na materiale zapisek sądowych powiatów Wielkopolski do roku 1475, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Poznaniu i Archiwum Głównym, obecnie Archiwum Główne Akt Dawnych, w Warszawie. Omawiając zagadnienia dotyczące uposażeń, wolności osobistej, prawa do posiadania ziemi, autor cytuje kilka polskich głos, wyróżnionych w tekście pracy kursywą lub rozstrzelonym drukiem. K. Tymieniecki nie podaje, z których ksiąg glosy te pochodzą. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

SprTNW Sprawozdania z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Warszawa 1908 i nn.

SprTNW V zes. 1, s. 3–21 Pułaski Franciszek, Pieśni religijne XV w. Z rękopisów Biblioteki Ordynacji hrabiów Krasińskich, Warszawa 1912. ~ Autor przedstawia następujące rękopy:

1. s. 5–6 rękopis nr 13 (nr inw. 33) *cf. Dek I 6, Dek III 27.*

2. s. 6–21 rękopis nr 41 (nr inw. 7), obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 11575. Zawiera on, oprócz łacińskich kazań i rozpraw teologicznych, pięć polskich pieśni: *Anna, niewiasta nieplodna, Już się anieli wieścieli, Jasne Krystowo oblicze, Jesu, zbawicielu ludzki i Augustus kiedy krolował.* Od t. VIII w Sstp cytowano te pieśni z nowego ich wydania przez W. Wydrę i W. R. Rzepkę ze skrótem *PieśniWład.* Materiał cytowano z datą *ca* 1500. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. ~ *Cf. PieśniWład.*

SprTNW VIII zes. 2, s. 15–46 Kochanowski I[an] K[arol], Próba ujęcia hermeneutycznego pojęć o „ziemi” i „ohyczaju”, „księciu” i „przywileju” w świetle praktyki sądowej na Mazowszu u schyłku wieków średnich, Warszawa 1915. ~ Autor w swoim komunikacie omawia i przytacza kilkadziesiąt polskich rot sądowych, przeważnie podanych we fragmentach. Polskie cytaty umieszczone są w tekście artykułu bądź w przypisach. Pochodzą one z XV-wiecznych ksiąg sądowych mazowieckich. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Stat Abraham Władysław, Najdawniejsze statuty synodalne archidiecezji gnieźnieńskiej oraz statuty z rękopisu ossolińskiego nr 1627 z uwzględnieniem materiałów zebranych przez śp. B[olesława] Ulanowskiego, Kraków 1920. *Studia i Materiały do Historii Ustawodawstwa Synodalnego w Polsce* nr 6. — Autor przedstawia następujące rękopy:

1. s. 19–34 rękopis Čcs. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. II Q 119, który dostał się tam z dawnej Biblioteki Żalskich, obecnie przechowywany jest w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. II 3347. Na s. 21 wydawnictwa znajduje się jedna glosa polska z fleksją łacińską (*stypa*) niewyróżniona innym drukiem. W Sstp datowano ją XV *med.* Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

2. s. 35–53 rękopis nr 1627 Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, z pierwszej połowy XV w. Na k. 262r–264v znajdują się *Statuta provincialium breviter*, czyli

wyciąg ze statutów synodalnych którejs z ówczesnych prowincji kościelnych, może poznańskiej albo lwowskiej. W statutach znajduje się kilka polskich glos, datowanych w Sstp XV *in*.

StatWkał Statuty synodalne wieluńsko-kaliskie Mikołaja Trąby z r. 1420. Z materiałów przysposobionych przez B[olesława] Ulanowskiego uzupełnili i wydali Fijałek Jan i Vetulani Adam, Kraków 1915–1920–1951. Studia i Materiały do Historii Ustawodawstwa Synodalnego w Polsce nr 4. – W jednym z rozdziałów części pierwszej wydawnictwa autorzy przedstawili na s. XCV–XCVIII rkps Biblioteki oo. Dominikanów we Lwowie o sygn. 55 z około r. 1440. Na k. 5r i 5v w rozdziale *De poena homicidarum* znajduje się kilka polskich glos marginalnych, w wydawnictwie drukowane na s. XCVI. Część druga publikacji na s. 1–121 zawiera tekst *Statutów* synodalnych Mikołaja Trąby z r. 1420. Znajdują się w nim nieliczne glosy polskie wyróżnione rozstrzelonym drukiem. Na s. 233–306 załączony został indeks rzeczowy i imienny tekstu statutów.

StatWład Statuta synodalia diocesis Wladislaviensis et Pomcranae, collegit et edidit Zenon Chodyński, Varsaviae 1890. – Zenon Chodyński w wymienionym tomie wydał statuty synodalne biskupów pochodzące z Archiwum Kapituły Katedralnej, obecnie Archiwum Diecezjalne, we Włocławku. W wydanych dokumentach występują dwie glosy polskie: w statutach Mikołaja Kurowskiego z r. 1402 (na s. 4 *flaszka*) w zlatynizowanej formie i w statutach Jana Felli z r. 1427 (na s. 14 *kasznica*). Praca zawiera indeksy: wyrazowy (s. 269–291), nazw osobowych (s. 292–296) i miejscowych (s. 297–298), opracowane przez Jana Fijałka. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

StPPP Starodawne Prawa Polskiego Pomniki [...], t. I–II wydał Helcel Antoni Zygmunt, Warszawa 1856, Kraków 1870, t. V, VII wydał Bobrzyński Michał, Kraków 1878–1882, t. VIII, zes. 1 i 2 wydał Ulanowski Bolesław, Kraków 1884–1886, t. IX, zes. 1 i 2 wydał Piekosiński Franciszek, Kraków 1889, t. X–XII wydał Ulanowski Bolesław, Kraków 1888–1921; t. V, VII–IX wydane staraniem Akademii Umiejętności, t. X wydany staraniem Komisji Prawniczej Akademii Umiejętności, t. XI–XII wydane staraniem Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Umiejętności.

StPPP I 226 Kazimierza Wielkiego ustawa o starostach, o monccie i o rajcach krakowskich wraz z ustawą o żupach krakowskich wydana. – Tekst tego dokumentu znajduje się w kodeksie Ossolińskich II. Wpisany został po ustawie o żupach krakowskich tą samą ręką. W tekście występuje tylko jedna glosa polska (*biernia*), w Sstp datowana (*ca* 1364). Inne pozycje z tego wydawnictwa wyszczególnione w spisie źródeł t. I, zes. 1, obejmujące s. 229–262, 292–300, 303–304, 329–428 znalazły się tam przez niedopatrzenie, ponieważ polski materiał językowy w nich zawarty w Sstp cytowany z późniejszych wydań.

StPPP II 1–33 Księga prawa zwyczajowego polskiego z wieku XIII. – W papierowym kodeksie, który był przechowywany w prywatnych zbiorach w Elblągu, na s. 120–168 znajdował się tekst prawa zwyczajowego zapisany w drugiej połowie XIII w. przez anonimowego Niemca. Wydawca zamieszcza tekst niemieckiego oryginału, w którym znajduje się kilka polskich glos z początku XIV w., niektóre wyróżnia kursywą w tekście, podaje również polskie tłumaczenie tekstu niemieckiego.

StPPP II 35–958 Prawo polskie w praktyce sądowej XIV i XV wieku. Wyciągi z najdawniejszych ksiąg sądowych ziemi krakowskiej. – W tej części tomu wydawca przedstawia zapiski z najdawniejszych ksiąg sądowych ziemi krakowskiej, pochodzące z Archiwum Aktów Ziemskich i Grodzkich w Krakowie, obecnie Archiwum Państwowe. Wyciągi te obejmują okres 1394–1507 r. Materiał do r. 1500 kończy się na s. 939. Znajdują się w nich rotty i glosy polskie wyróżnione w tekście kursywą. Materiał w Sstp cytowany wg nrów zapisek.

StPPP V s. XI–XXXIII Statuta synodalia... Andreae episcopi Posnaniensis. – Wydawca zamieszcza teksty statutów synodu diecezjalnego poznańskiego. W tekstach tych znajdują się nieliczne polskie glosy. W Sstp materiał datowany XV *in*.

StPPP VII 1–191 Acta expeditionum bellicialium palatinatus Calisiensis et Posnaniensis in Wallachos et in Turcas annis 1497–1498 in Archivo Regio Posnaniensi asservata. – Wydawca zamieszczył 700 zapisek z ksiąg ziemskich i grodzkich Archiwum Kapituły Krakowskiej, Archiwum Głównego w Warszawie, Archiwum Aktów Dawnych w Lublinie i Archiwum XX Czartoryskich w Krakowie. Występuje w nich kilkadziesiąt glos polskich, które wyróżniono w tekście kursywą. Na końcu pracy

zamieszczono na s. 167–186 indeks nazw osobowych i miejscowych, ponadto na s. 187–188 wykaz wyrazów polskich.

SiPPP VII 275–627 Inscriptiones clenodiales ex libris iudicialibus palatinatus Cracoviensis. ~ Wydany przez B. Ulanowskiego materiał pochodzi z Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie (obecnie Archiwum Państwowe), Archiwum Konsystorza Biskupiego w Krakowie, Archiwum Kapituły Krakowskiej, Archiwum Aktów Dawnych w Lublinie i Archiwum XX Czartoryskich w Krakowie. Zawiera ponad 1600 zapisek herbowych krakowskich od r. 1382 do końca XV w. Występują w nich liczne polskie wyrazy (głównie nazwy herbów) wyróżnione przez wydawcę kursywą. Na s. 619–626 znajduje się wykaz herbów. W Sstp materiał cytowano wg stron zapisek.

SiPPP VIII Antiquissimi libri iudiciales terrae Cracoviensis. Najdawniejsze księgi sądowe krakowskie, cz. I–II. – Materiał źródłowy, zawarty w tym tomie, pochodzi z Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie, obecnie Archiwum Państwowe. Wydawca podzielił go na dwie części. Część I obejmuje okres 1374–1390 r., część II obejmuje okres 1394–1400 r. Znajdują się w nich 11254 zapiski, w większości łacińskie, z pojedynczymi glosami polskimi. Są też rotys polskie. Na końcu obydwu części wydawca podaje szczegółowe informacje o księgach sądowych stanowiących podstawę jego wydania. W Sstp materiał cytowano wg nrów zapisek. Wcześniej rotys znajdujące się w tym wydaniu wydał R. Hube w publikacji *Roty przysięg krakowskich z końca wieku XIV*. Z tego wydania w Sstp cytowano materiał z zapiski nr 45. – *Cf. HubeKr.*

SiPPP IX Akta sądu leńskiego wyższego w Gródku Goleskim 1405–1546. ~ Jest to jedyna zachowana księga aktów sądu leńskiego goleskiego. Znajduje się ona w Bibliotece Jagiellońskiej pod sygn. 71. W wydanych przez Piekosińskiego zapiskach występuje około 300 glos polskich wyróżnionych w druku kursywą. Materiał do r. 1500 kończy się na s. 175. Na końcu księgi wydawca zamieszcza wykaz osób i miejscowości (s. 261–306), indeks rzeczowy (s. 307–314) oraz słowniczek wyrazów polskich (s. 315–320) wraz z ich łacińskimi odpowiednikami. W Sstp materiał cytowano wg nrów zapisek.

SiPPP X Libri formularum saeculi XV. ~ Na tę księgę złożyły się zbiory formularzy dokumentów z czterech rkpsów. Polski materiał z trzech tylko stanowi źródło Sstp:

1. s. 1–56 rkps Biblioteki Uniwersyteckiej w Pradze o sygn. XIV G 4 zawiera m.in. retorykę na potrzeby studentów Uniwersytetu Krakowskiego. Występują w niej polskie glosy wewnętrzne, interlinearne i marginalne. Tylko glosy wewnętrzne wydawca podaje w tekście; pozostałe umieszcza w przypisach. Wszystkie glosy wyróżnione są kursywą. Od 1956 r. pracownia posiada fotokopie rkpsu, wg którego poprawiano błędne czasem lekcje wydawcy. W Sstp materiał cytowano wg nrów rozdziałów zabytku z datą XV *p. pr.*

2. s. 66–88 rkps Biblioteki Kórnickiej przedstawiający kontrakty zawierane przez króla z żupnikami bocheńskimi i wielickimi oraz ugodę między księciem mazowieckim Ziemowitem a biskupem Ciołkiem. Wydawca nie podaje sygnatury rkpsu. Znajduje się w nim kilka glos polskich wyróżnionych kursywą. W Sstp znalazły się tylko dwie (*lińskie* i *plta*), datowane XV *p. pr.*

3. s. 89–103 fragment rkpsu, który udostępnił B. Ulanowskiemu Ignacy Polkowski. Zawiera tekst formularza z czasów Kazimierza Jagiellończyka. W tekście znajdują się nieliczne glosy polskie, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Praca zawiera indeks nazw osobowych i miejscowych (s. 108–112), indeks rzeczowy (s. 113–123) oraz indeks wyrazów i zwrotów polskich (s. 124–125). W Sstp materiał cytowano wg nrów rozdziałów zabytku z datą XV *p. post.*

SiPPP XI Księgi sądowe wiejskie, t. I. ~ Wydawca uwzględnił 16 rkpsów ksiąg sądowych wiejskich z XV–XVIII w. Materiał XV-wieczny zawierają księgi gromadzkie wsi: Komborska Wola 1457–1499 r. (s. 1–10) z rkpsu Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie o sygn. 1545; Maszkienice 1482–1500 r. (s. 69–82) z rkpsu Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu o sygn. 2277; Krościenko 1408–1498 r. (s. 147–259) z rkpsów Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu o sygn. 1088 i 1089; Wola Jasieniicka 1463–1500 r. (s. 431) z rkpsu Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie o sygn. 1546. Ponadto znalazły się tu zapiski z Księgi sądowej poddanych klasztoru Benedyktynów w Lubiniu 1432–1500 r. (s. 683–695) z rkpsu o sygn. 7 Biblioteki Seminarium Duchownego w Gnieźnie. Praca zawiera indeksy nazw osobowych i miejscowych (s. 767–793) oraz indeks rzeczowy zawierający również wyrazy polskie (s. 794–879). Indeksy te zostały sporządzone przez Franciszka Piekosińskiego. W Sstp materiał cytowano wg nrów zapisek.

StPPP XII Księgi sądowe wiejskie, t. II. – Księgi te są kontynuacją poprzedniego tomu. Zawierają zapiski od nr 4615 do 7511. W Sstp uwzględniono glosy polskie z ksiąg gromadzkich wsi: Krzemienica z lat 1451–1482 (s. 63–76) i Łabęza z lat 1457–1497 (s. 205–208) oraz z księgi wizyt dóbr Pabianiec należących do uposażenia kapituły krakowskiej z roku 1496 (s. 415–425). Praca zaopatrzona jest w indeksy nazw osobowych i miejscowych (s. 695–719) oraz indeks rzeczowy zawierający również wyrazy polskie (s. 720–760). Indeksy zostały sporządzone przez Franciszka Piekosińskiego. Część materiału z księgi wizyt dóbr Pabianiec wydał w 1903 r. M. Baruch w monografii *Pabianice, Rzów i wieś okolice* [...], skąd w Sstp zacytowano jedną glosę (*huczyno*) z r. 1499 ze skrótem *Baruch*. Glosy tej nie ma w omawianym wydaniu.

Ekscerpcja wszystkich tomów Jana Łosia.

Stud Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby, wydał (Komitet Redakcyjny), t. I–II, Kraków 1938.

Stud I 429–444 Semkowicz Władysław, O przysiędze na słońce w Polsce. – Autor w swoim artykule przytacza na s. 431 jedną łacińską zapiskę sądową z r. 1463 z księgi ziemskiej radomskiej z jedną polską glosą (*przyczyna*). Księga znajduje się w Archiwum Głównym Akt Dawnych, poprzednio Archiwum Główne, w Warszawie. Zapiskę tę przekazał Semkowiczowi Adam Wolff, ówczesny archiwariusz Archiwum Głównego w Warszawie. Ekscerpcja Haliny Safarewiczowej.

Stud II 277–303 Grodecki Roman, Znaczenie handlowe Wisły w epoce piastowskiej. – Z tym skrótem nie ukazały się w Sstp żadne cytaty. Autor, ilustrując swoje tezy materiałem źródłowym, oparł się na wydanych już dokumentach, w których znajdują się polskie glosy. Cały ten materiał w Sstp cytowano wg różnych kodeksów zawierających pierwodruki.

Stul Tłumaczenia polskie statutów ziemskich, Kodeks Świętosławów, wydał Piekosiński Franciszek, Archiwum Komisji Prawniczej AU, t. III, Kraków 1895, s. 221–334. – Rkps Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie nr 1418. Jest to pergaminowy kodeks formatu folio liczący 58 kart. Na k. 2r–41v znajdują się Statuty Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagiełły w przekładzie polskim Świętosława z Wojcieszyna z r. 1449; na k. 43r–57r znajdują się statuty książąt mazowieckich w przekładzie Macieja z Rożana z r. 1450. Kodeks został przepisany przez Mikołaja Suleda, pisarza i burmistrza z Warki w drugiej połowie XV w. Źródło cytowane jest według stron rkpsu. Łacinnę do tego źródła cytujemy wg wydania *Statutów Kazimierza Wielkiego* A. Z. Helela z *StPPP* I, s. 1–172, 269–290, 305–328, 412–414, wg *Statuta Mazoviae* Bandtkiego zawartych w *Jus Polonicum...*, Varsaviae 1831, s. 425–437, niekiedy wg *AKPr* II, s. 1–53 lub *AKPr* IV. W Sstp materiał cytowano w odpowiednim miejscu chronologicznym między *Galką* a datą XV p. pr., nie podając jednak daty przy cytatach. Od 2003 r. pracownia posiada fotografie cyfrowe zabytku. Fragmenty kodeksu, także w transkrypcji, w *ChrestWtż* s. 167–171. Niepełna ekscerpcja Jana Łosia i Witolda Zachorowskiego.

SulejMik Mitkowski Józef, Początki klasztoru Cystersów w Sulejowie. Studia nad dokumentami, fundacją i rozwojem uposażenia do końca XIII wieku, Poznań 1949. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Prace Komisji Historycznej, t. XV. – Autor w swojej pracy na s. 313–366 publikuje niewydane wcześniej teksty dokumentów klasztoru sulejowskiego z lat 1176?–1405. Teksty te są przeważnie kopiami oryginałów z XIII i XIV w. ze zbiorów warszawskich, tj. Archiwum Głównego Akt Dawnych i Muzeum Narodowego oraz z XVII-wiecznego kopiarza sulejowskiego. Glosy polskie występujące w łacińskim tekście wydawca wyróżnia w druku spacją. Praca zaopatrzona jest w indeksy (s. 391–406) nazw osobowych, miejscowych i rzeczowych, w których uwzględniono wyrazy polskie. Ekscerpcja Tadeusza Kalickiego.

Szos Kutrzeba Stanisław, Szos królewski w Polsce w XIV i XV w., Kraków 1900. Odbitka z Przeglądu Polskiego. Rocznik XXXIV (t. ogólny zbioru 135), s. 78–103. 270–290. – Autor w swojej pracy korzystał z drukowanych kodeksów dyplomatycznych i najstarszych ksiąg rachunkowych miasta Krakowa oraz ze zbiorów Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich, obecnie Archiwum Państwowe, w Krakowie. Na s. 48 publikacji przedstawił zapiskę pochodzącą z Księgi rachunkowej Krakowa z r. 1393, w której znalazła się jedna glosa polska (*szos*), wydrukowana w Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Szwed Barwinski Eugeniusz, Birkenmajer Ludwik, Los Jan, Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecji dokonanych z ramienia Akademii Umiejętności, Kraków 1914. ~ Na s. 49–50 przedstawiono XV-wieczny rkps Biblioteki Akademii Upsalskiej o sygn. Ups. C. 95, zawierający Nowy Testament. Rkps mocno uszkodzony, brak wielu kart. Na tylnej okładce data kupna rkpsu i notatki o dalszych, dotyczących go transakcjach. Na dziewięciu kartach glosy polskie i czeskie do tekstów Ewangelii i Listów apostołskich. W Sstp material datowano XV in.

ŚlPoliW Walter Mieczysław. Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, cz. II, Wrocław 1977. Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego. ~ Wydawca przedstawia XV-wieczne rkpsy, zawierające glosy i teksty polskie. Materiał ten, z wyjątkiem cyzjojana z rkpsu IV Q 161 (cf. *CyzWroc*) i pieśni z rkpsu I O 393 (cf. *JA* XI.11 97–108), nie był dotąd publikowany. Są to następujące rkpsy:

1. s. 7 rkps I F 609 z 1403 r. liczący 216 k. Zawiera m.in. na k. 1–164v kazania de sanctis, w których na czterech kartach zapisano 8 marginalnych glos polskich.

2. s. 8 rkps I F 542 z 1417 r. liczący 358 k. Na k. 1–357 znajdują się kazania de tempore Jakuba de Voragine, w których wpisano 4 glosy polskie. Brak danych o pochodzeniu zabytku.

3. s. 8 rkps I O 96 cf. *Wierzę* 22.

4. s. 9–10 rkps I F 513 z 1447 r. liczący k. VIII + 349. Zawiera m.in. na k. 1r–238v kazania z nielicznymi polskimi glosami.

5. s. 11–13 rkps I Q 465 z 1 połowy XV w. liczący 165 k. Zawiera m.in. na k. 1v kazanie w języku polskim o grzechu pierworodnym, na k. 21v–162r różne łacińskie kazania z pojedynczymi glosami polskimi.

6. s. 14–15 rkps I F 607 z 1 połowy XV w. liczący k. I + 293. Zawiera głównie kazania de sanctis z nielicznymi polskimi glosami.

7. s. 15 rkps I F 539 z 1 połowy XV w. liczący 250 k. Zawiera kazania łacińskie. Na wyklejce pergaminowej wewnętrznej strony przedniej okładki, na wewnętrznym marginesie między łacińskimi tekstami fragmentów biblijnych, wpisano kilka glos polskich.

8. s. 16 rkps I Q 338, pisany w latach 1441–1456 liczący k. I + 331. Zawiera pisma łacińskie pisane przez Wincentego Lubarzskiego. Na wyklejce pergaminowej wewnętrznej strony przedniej okładki wpisane są na dolnym marginesie „w odwrotnym porządku do pisma fragmentów brewiarzowych z XIV wieku”, glosy polskie, będące nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). Na przedniej pergaminowej karcie ochronnej znajduje się tekst „sermões de evangeliis (XIII/XIV w.)” z jedną glosą polską (*szczela*) na k. 1v.

9. s. 17 rkps I F 520 z 2 połowy XV w. liczący k. I + 425. Zawiera m.in. na karcie przedniej ochronnej oraz na wyklejce wewnętrznej strony tylnej okładki „teologiczne auctoritates” z dwiema polskimi glosami. Jedna (*podobna*) znajduje się na karcie ochronnej 1v u dołu, druga (*bolesć*) na wyklejce wewnętrznej strony tylnej okładki na górnym marginesie.

10. s. 17–18 rkps I F 527 z 2 połowy XV w. liczący k. I + 314. Rkps zawiera m.in.: a. na k. 108–30J kazania de tempore i de sanctis Peregryna z Opola, w których wpisano kilka glos polskich; b. na k. 314v cf. *Spow* 9; c. na wyklejce wewnętrznej strony tylnej okładki wezwanie modlitwne kapłana *Moc Boga Ojca* (inne jego przekazy cf. *MacDod* poz. 2h).

11. s. 18–19 rkps I Q 276 z lat 1472–1479 liczący k. II + 339. Rkps zawiera m.in. na k. 333v–337r kazania z kilkunastoma polskimi glosami interlinearnymi i wewnętrznymi.

12. s. 19–22 rkps IV F 186 z 1409 r. liczący k. II + 225. Zawiera kazania, legendy i traktaty. W rkpsie znajdują się dwie pieśni maryjne w języku polskim. Na k. 3r *Zdrowa, matko Syna Bożego* i na k. 3r–3v *Zdrowa, matko szczęścia*. Obie pieśni, zdaniem J. Woronczaka, na którego powołuje się Walter, są „przynajmniej w części tłumaczeniami z czeskiego” (s. 22). Najnowsza wzmianka o rkpsie i tych pieśniach oraz ich czeskim wzorze jest w opracowaniu R. Mazurkiewicza *Polskie średniowieczne pieśni maryjne*, Kraków 2002, s. 75–76 i 331–338.

13. s. 25–27 rkps I Q 393 z lat 1439–1477 liczący k. II + 692. Na wewnętrznej stronie przedniej okładki na k. 1r mieści się polski tekst z naleciałościami czeskimi, pieśni husyckiej o królu Zygmuncie Luksemburczyku. Karta ta wszyta jest odwrotnie w stosunku do całego rkpsu. „Jest to pieśń husycka, szydercza, skierowana przeciwko panowaniu Zygmunta Luksemburczyka w Czechach. Chlo-

dzi o wydarzenia polityczne z okresu 1420–1424. Na czele radykalnego odłamu husyckiego walczącego z panowaniem Zygmunta Luksemburczyka stał Zižka (zmarł 1424). Tekst pieśni powstał przed 1439 rokiem” (s. 25). Tekst wpisał Krystian z Góry, zakonnik z klasztoru Augustianów w Żaganii, zapewne w tym samym czasie co kazania, pisane w drugiej ćwierci XV w. Śląska proveniencja tekstu tłumaczy liczne jego nalicciałości czeskie. Nowsze wydanie w *ChrestWRz* s. 287–288 (też w transkrypcji).

14. s. 29–30 rkps IV Q 104 pisany w latach 1467 i 1530, liczy k. I + 347. Wydawca przytacza z XV-wiecznych materiałów trzy polskie glosy do wyrazów niemieckich wpisane na pergaminowej k. Iv, na wewnętrznym marginesie.

Na końcu opracowania zamieszczono fotokopie wybranych rkpsów. Wszystkie polskie glosy i teksty wydawca podaje w transliteracji i transkrypcji. W Sstp materiału z tego źródła nie wykorzystano przez niedopatrzenie, zostanie on wykorzystany w suplemencie. Ekscerpcja Mariusza Leńczuka.

Tęcz Wiersz o zabiciu Andrzeja Tęczyńskiego, *Wrtel* s. 193–194. – Omawiany wiersz znajduje się w pergaminowym rkpsie Biblioteki Narodowej w Warszawie o sygn. 28. Rkps pochodzi ze zbiorów Biblioteki Ordynacji Zamojskich, powstał na przełomie XIV i XV w. Wiersz ten został zapisany na ostatniej, 97v, karcie pod koniec XV w. Autor jego jest nieznany. W Sstp cytowano w odpowiednim chronologicznie miejscu między *Dział* a materiałem z datą 1461–70, nie podając jednak daty przy cytatach. Transkrypcję tekstu zamieścił Jerzy Woronczak w *ZasWyd* na s. 125–127. Ostatnie wydanie znajduje się w *ChrestWRz* s. 290–291. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

TPaw Teki A[dolfa] Pawińskiego, Warszawa 1897 i nn. ~ Poszczególne tomy zawierają materiały pochodzące z Archiwum Głównego, obecnie Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, wydane po śmierci Adolla Pawińskiego.

TPaw II Teki A. Pawińskiego. Liber quitantiarum regis Casimiri ab anno 1484 ad 1488. Księga skarbowa króla Kazimierza Jagiellończyka, Warszawa 1897. ~ Księga dotyczy okresu pobytu króla Kazimierza Jagiellończyka w Lublinie w r. 1484 i w Grodnie w r. 1488. Zawiera w rachunkach wyrazy polskie będące nazwami miar, wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem. Wydawca zamieszcza indeks nazw osobowych (s. I–XVIII), miejscowych (XIX–XXXVI) i urzędów (s. XXXVII–XLI III). Indeks wyrazowy do tego materiału znajduje się w t. V *tek* Pawińskiego (s. CXXXIX–CXXXVIII).

TPaw III Teki A. Pawińskiego. Księgi sądowe łęczyckie od 1385 do 1419, cz. I, Warszawa 1897. ~ Tom ten zawiera 6380 ponumerowanych zapisek sądowych (brak numerów kolejnych 5060–5362) z jednej księgi ziemi łęczyckiej, w których występują dość liczne wyrazy polskie, wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem. W tomie tym znalazły się zapiski do r. 1400.

TPaw IV Teki A. Pawińskiego. Księgi sądowe łęczyckie od 1385 do 1419, cz. II, Warszawa 1897. ~ Tom ten zawiera 6749 zapisek sądowych pochodzących z trzech różnych ksiąg sądowych. Zapiski 1–1992 z lat 1389–1410 pochodzą z ksiąg orłowskich, przy czym część obejmująca nry 1–304 z lat 1389–1396 była błędnie wszyta do księgi łęczyckiej. Zapiski 1993–3481 z lat 1398–1420 pochodzą z ksiąg brzezińskich. Trzecia część, zapiski 3482–6749 z lat 1390–1397, pochodzi z ksiąg łęczyckich. W zapiskach występują wyrazy polskie wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem.

TPaw VII Teki A. Pawińskiego. Księgi sądowe brzesko-kujawskie 1418–1424, opracował i wydał Kochanowski J[an] K[arol], Warszawa 1905. ~ Wydawca publikuje zapiski z pierwszej części księgi ziemskiej brzeskiej nr 4 (cała księga obejmuje lata 1418–1430). Tom zawiera 4072 zapiski na s. 1–426. Występują w nich całe rotty po polsku bądź tylko polskie glosy, wyróżnione przez wydawcę kursywą. Tom zawiera również indeks nazw miejscowych, osobowych i urzędów (s. 429–523) oraz indeks rzeczowy wyrazów łacińskich i polskich (s. 524–624). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Trześń Najstarsza księga sądowa wsi Trześniowa 1419–1609, wydała Polackówna Helena, Lwów 1923. Zabytki Dziejowe, t. I. ~ Z Archiwum (zw. Bernardyńskiego we Lwowie (obecnie Biblioteka Ukrainińskiej Akademii Nauk im. Stefanyka) z akt grodzkich i ziemskich została wydana najstarsza księga sądowa Trześniowej. W zapiskach znajdują się polskie wyrazy, wyróżnione w tekście kursywą. Praca zawiera na s. 431–462 indeks nazw osobowych i miejscowych oraz indeks rzeczowy, obejmujący też wyrazy polskie, drukowane kursywą. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

- TymŁow* Tymieniecki K[azimierz]. Łowicetwo na Mazowszu w wieku XV, Przegląd Historyczny, t. XX, Warszawa 1916, s. 44–59. ~ Księgi sądowe wschodniej części Mazowsza ze zbiorów Archiwum Akt Dawnych w Warszawie dostarczyły wydawcy materiału do przedstawienia zagadnienia łowicetwa w Polsce średniowiecznej. Wyrazy polskie wydawca cytuje w przypisach pracy z podaniem lokalizacji. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- TymNiew* Tymieniecki Kazimierz, Zagadnienie niewoli w Polsce u schyłku wieków średnich, Poznań 1929. Prace Komisji Historycznej, t. VII, s. 497–537. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. ~ Materiał źródłowy w postaci zapisów w najstarszych księgach sądowych Wielkopolski pozwolił autorowi publikacji przedstawić zagadnienie niewoli w Polsce średniowiecznej. Księgi sądowe oraz zapiski z nich pochodzące Kazimierz Tymieniecki cytuje w przypisach. Na s. 507 została zamieszczona zapiska sądu nakielskiego z r. 1476. w której występują polskie wyrazy, wyróżnione rozstrzelonym drukiem. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- TymProc* Tymieniecki Kazimierz, Procesy twórcze formowania się społeczeństwa polskiego w wiekach średnich, Warszawa 1921. ~ W monografii poświęconej genezie polskiego społeczeństwa (mieszczan, szlachty i knieci) autor wyzyskuje w przypisach zapiski z najstarszych akt sądowych poszczególnych ziem, m.in. blońskiej, czerskiej, grójeckiej, kolneńskiej, liwskiej, łomżyńskiej, mławskiej, mszczonowskiej, plockiej, serockiej (nurskiej), wareckiej, warszawskiej, woskoskiej, wiskiej, wyszogrodzkiej, zakroczymskiej, zambrowskiej, zebranych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Głosy i rotys polskie wydawca umieszcza w przypisach do tekstu, wyróżniając je kursywą. Księgi sądowe cytuje wg nrów archiwalnych. Część materiału z niektórych ksiąg, wydanych także przez innych wydawców, cytowano w Sstp z tych wydań. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- TymSąd* Tymieniecki Kazimierz, Sądownictwo w sprawach kmiecych a ustalanie się stanów na Mazowszu pod koniec wieków średnich, Poznań 1922. Prace Komisji Historycznej, t. III, z. 1, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. ~ W monografii poświęconej tytułowemu zagadnieniu autor przytacza w licznych przypisach zapiski z akt sądowych poszczególnych ziem mazowieckich. Księgi sądowe, z których czerpał materiał, znajdowały się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. K. Tymieniecki w całości wykorzystał materiał do r. 1475, a częściowo z następnych dwudziestu pięciu lat. W materiale zapiski i głosy polskie wydawca wyróżnia w tekście kursywą, księgi sądowe cytuje wg nrów porządkowych archiwalnych. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- TymWól* Tymieniecki Kazimierz, Wolność kmiecia na Mazowszu w wieku XV, Poznań 1921. Prace Komisji Historycznej, t. I, zesz. 2, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. ~ Przedstawiając tytułowe zagadnienie, autor posłużył się w licznych przypisach zapiskami z akt sądowych poszczególnych ziem mazowieckich, pochodzącymi z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Głosy polskie wydawca wyróżnia w tekście kursywą, księgi sądowe cytuje wg nrów porządkowych archiwalnych. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- UnLit* Akta unij Polski z Litwą 1385–1791, wydał Kutrzeba Stanisław i Semkowicz Władysław, Kraków 1932. Polska Akademia Umiejętności i Towarzystwo Naukowe Warszawskie. ~ Wydanie zawiera 177 dokumentów pochodzących z różnych archiwów i bibliotek (ich wykaz znajduje się na s. XXXVIII–XXXIX wstępu), przy czym do roku 1500 tylko 76 (s. 1–130), pisanych wyłącznie po łacinie. Trafiają się w nich bardzo nieliczne wyrazy polskie. Praca zawiera wykaz nazw osobowych i miejscowych (s. 415–551) opracowany przez Mariana Friedberga oraz indeks rzeczowy (s. 552–570) sporządzony przez Marię Wojciechowską. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.
- UrkŚl* Urkundensammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte und der Einführung und Verbreitung deutscher Kolonisten und Rechte in Schlesien und der Oberlausitz, herausgegeben von Tzschoppe Gustav Adolf und Stenzel Gustav Adolf, Hamburg 1832. ~ Wydane w tej pracy dokumenty do historii miast, kolonizacji i niemieckiego prawa na Śląsku i Górnych Łużycach pochodzą m.in. z Królewskiego Prowincjonalnego Archiwum we Wrocławiu oraz z archiwów miejskich róż-

nych miast Śląska, z repertorium Eliasza, opata klasztoru Augustianów we Wrocławiu, z księgi przywilejów biskupstwa wrocławskiego, z księgi miasta Lwówka Śląskiego, ze świdnickiej księgi ławniczej, z księgi ławniczej ze Zgorzelca, z księgi przywilejów Archiwum Miejskiego w Legnicy. W dokumentach tych znajdują się polskie wyrazy, niewyróżnione w tekście przez wydawców. Praca zawiera indeks nazw rzeczowych (s. 637–642), miejscowych (s. 642–649) i osobowych (s. 649–656).

UrkWroc Urkunden zur Geschichte des Bisthums Breslau im Mittelalter. herausgegeben von Stenzel Gustav Adolf. Breslau 1845. – Na całość wydania złożyły się najstarsze dokumenty znajdujące się w Archiwum Katedry Wrocławskiej, w Śląskim Archiwum Prowincjalnym, w Archiwum Miasta Wrocławia, ponadto tzw. czarna księga znajdująca się w archiwum kapitulnym (497 kart pergaminowych obejmujących lata 1456–1468). Do niej też dołączono wiele kart starszego kopiału z XIV w. oraz część dokumentów z rkpsu liczącego 204 karty, znajdujących się w Rhedigerischen Bibliothek. W wydanych dokumentach występują polskie wyrazy, wyróżnione w tekście rozstrzelonym drukiem. Praca zawiera indeks nazw miejscowych, osobowych oraz rzeczowych (s. 383–401).

UrzMaz Wolff Adam. Studia nad urzędnikami mazowieckimi 1370–1526. Wrocław 1972. Instytut Historii PAN. ~ Materiały dotyczące urzędników pochodzą ze źródeł rękopiśmiennych, wybranych z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie z ksiąg sądowych warszawskich, plockich i drobniejszych zbiorów rozproszonych. Wyrazy polskie wyróżniono w cytowanych zapiskach rozstrzelonym drukiem kursywnym. Praca zawiera indeks nazw osobowych i miejscowych (s. 325–364) oraz indeks wyrazowy (s. 365–380). Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. VIII Sstp. Ekscerpca Stanisława Urbańczyka.

VergGeorg Vergili Georgiconum schedae Gnesnenses, recognoverunt Bolz Bogdanus et Żurowska-Górecka Wanda, Symbolae Philologorum Posnaniensium III 1977, s. 41–89. ~ Wydawcy przedstawili rkps Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie o sygn. Ms. 235, zawierający fragment *Georgik* Wergiliusza (12 kart) z polskimi glosami interlinearnymi. Rkps ten, zniszczony przez częste czytanie, niewolny od błędów kopisty, posłużył do oprawy inkunabułu, z którego został wyjęty w 1965 r. Na końcu pracy (s. 88–89) znajduje się indeks alfabetyczny polskich glos. W Sstp materiał datowano XV ex. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* na końcu t. VIII Sstp. Ekscerpca Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

Vrtel Vrtel-Wierzyński Stefan. Wybór tekstów staropolskich. Czasy najdawniejsze do r. 1543, Lwowska Biblioteka Sławistyczna, t. XII, Lwów 1930. – Cf. *Aleksy, De nativ, Devota, Calka, Satyra, SkargaPloc, Słota, Tęcz*, modlitwy: *Ojcz* 1. 2. 11, *Wierzę* 1. 3. 12, *Zdrow* 1. 2. 11.

Wara Księga sądowa wsi Wary 1449–1623, opracował i wydał Łysiak Ludwik, Wrocław 1971. Starodawne Prawa Polskiego Pomniki. Seria II Pomniki Prawa Polskiego, dział II Prawo wiejskie, t. VIII. – Ksiąg sądowych wiejskich z zapiskami sięgającymi średniowiecza zachowało się bardzo niewiele. Jedną z nich jest księga wsi Wary, położonej w granicach ziemi sanockiej, lokowanej na prawie niemieckim w okresie rządów Władysława Opolczyka. Zapiski sądu wiejskiego (kilkudziesięciu rak) w Warze z lat 1449–1623 przechowywane są w Bibliotece Jagiellońskiej jako rkps o sygn. 6389. Po krótkim wstępie, w którym zamieszczono fotokopie fragmentów trzech kart rkpsu, wydawca podaje na s. 25–57 zapiski z lat 1449–1499. W zapiskach tych występują nieliczne polskie glosy, których wydawca nie wyróżnia w druku. Praca posiada indeks nazw osobowych i miejscowych (s. 111–118) oraz indeks rzeczowy (s. 119–129). Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. VI Sstp. Ekscerpca Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

WarschPozn I Warschauer Adolf, Stadtbuch von Posen. Sonder-Veröffentlichungen der historischen Gesellschaft für die Provinz Posen, Posen 1892, Band I. ~ Wydawca przedstawił najstarsze zapiski z ksiąg miejskich i rachunki zachowane w Archiwum Miasta Poznania od połowy XIII w., kiedy to miasto nabyło prawa miejskie. W przedstawionych zapiskach znajdują się polskie glosy. Pracę na s. 439–512 uzupełnia indeks nazw miejscowych, osobowych i indeks wyrazowy. Ekscerpca Heleny Czerskiej.

WieżWarsz Wejnert Aleksander, *Starożytności warszawskie. Dzieło zbiorowo-zeszytowe, t. I–II, Warszawa 1848. Starożytności Warszawy t. III–VI, Warszawa 1854–1858.* ~ XV-wieczny polski materiał językowy znajduje się tylko w tomie I wydawnictwa. Dwa wyrazy polskie – *mórg* z r. 1464 i *sepy* (2 razy) z roku 1484 znajdują się w dwóch przywilejach książąt mazowieckich: Konrada, Kazimierza, Bolesława i Jana. Dokumenty te pochodzą z Archiwum Głównego Akt Dawnych, obecnie Archiwum Główny Akt Dawnych w Warszawie. Wymienione polskie wyrazy wydrukowane są kursywą na s. 151, 167 i 168. W Sstp znalazł się tylko wyraz *mórg*. Wydawca zamieszcza także tłumaczenie dokumentów na język polski. Ekscerpcja Fwy Ostrowskiej.

WieżbFrag Wierzbowski Teodor, *Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych królewskich z I. połowy XV wieku, Warszawa 1907.* – Ze znajdujących się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, poprzednio przechowywanych w pałacu Krasieńskich, ksiąg metryki koronnej wydawca przedstawił dwa fragmenty z r. 1346 i 1439. Dokumenty te dotyczą nadania prawa niemieckiego nowym osadom w dobrach królewskich. Znajduje się w nich kilka wyrazów polskich, niewyróżnionych w tekście, które wydawca zamieścił w transkrypcji. Do pracy dołączona jest podobizna pierwszego i drugiego fragmentu ksiąg kancelaryjnych oraz indeks nazw osobowych i miejscowych (s. 45–47). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

WieżbWarsz Wierzbowski Teodor, *Przywileje królewskiego miasta stołecznego Starej Warszawy, 1376–1772, Warszawa 1913.* Wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Komisja Historyczna. ~ Autor przedstawia zbiór przywilejów najdawniejszej części stolicy, tak zwanej Starej Warszawy, na który składają się księgi metryki książąt mazowieckich oraz tzw. *Codex privilegiorum* z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Z lat 1396–1494 pochodzą 23 dokumenty zamieszczone na s. 1–25. Głose polskie, niewyróżnione drukiem przez wydawcę w łacińskich dokumentach, są nazwami danin i powinności. Na końcu pracy znajduje się indeks nazw osobowych (s. 150–175) oraz indeks rzeczowy (s. 176–184). Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Wieżę Credo – Skład apostołski – Symbolum apostolicum. ~ Ustawy synodu wrocławskiego z 1248 r. nakładały na duchowieństwo obowiązek głośnego odmawiania *Ojczy nasz* i *Wieżę z wiernymi* w czasie mszy świętej. W Sstp uwzględniono 23 różne odpisy z okresu do końca XV w., z których każdy ma swoją datę w spisie źródeł, ale materiał cytowano bez dat. W artykułach słownikowych modlitwa ta jest umieszczana w chronologii po roku 1400 razem z innymi modlitwami codziennymi, ponieważ uważa się, że w tym okresie powstały pierwsze ich tłumaczenia na język polski.

Wieżę 1. XIV ex. *Vrtel* 50–51. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na przedostatniej karcie (190v) papircowego kodeksu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1299. Kodeks zawiera lekcje ewangeliczne na niedziele i święta roku kościelnego. Rkps opisał A. Brückner w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. 1, zamieszczonych w R XXIV s. 38–97, gdzie ustala czas powstania rkpsu na okres między r. 1415 a 1420. W Sstp przyjęto datę XIV ex., opierając się na *Katalogu* W. Wisłockiego, który uważa, że rkps ten powstał na przełomie XIV i XV w. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografie rkpsu, wg których sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wieżę 2. XIV ex. *Fl Alb* 36–37. Tekst modlitwy wydany w r. 1939 przez Ganszyńca Ryszarda, Taszyckiego Witolda i Kubięć Stefana w *Psalterzu florjańskim łacińsko-polsko-niemieckim* pod redakcją Bernackiego Ludwika. ~ Tekst modlitwy zapisano na k. 236r rkpsu znajdującego się obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 8002. W tekście 118 psalmu znajduje się wyznanie wiary św. Atanazego (*Ath*). Wersety 36 i 37 *Ath* od słów *zstąpił do piekła do ma sędzić żywe i martwe* uznane zostały w Sstp za fragment odpisu modlitwy *Wieżę*. – Cf. *Fl*.

Wieżę 3. ca 1415 *Vrtel* 50–51. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na k. 98v rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1681, zawierającego *Compendium theoloyce veritatis* Tomasza z Akwinu. Wydawca rozwiązuje w nawiasach okrągłych skróty stosowane przez pisarza. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 4. XV in. *LeBibl* I 39–40. *R XXIV* 356. Tekst modlitwy wydany w r. 1823 przez Lelwela Iwachima w rozdziale o sztuce drukarskiej, w książce *Bibliograficznych ksiąg dwie*. ~ Lelwel przytacza tekst modlitwy w przypisie na s. 39, nie podając sygn. rkpsu, w którym się ona znajduje. Pisze on natomiast, że modlitwa pochodzi z r. 1400. z rkpsu Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Sygn. tego rkpsu podaje na s. 355 Aleksander Brückner w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. II, zamieszczonych w *R XXIV*. Cytuje także na s. 356 kilka wyrazów z tego odpisu *Wierzę*. Odpis pochodzi z rkpsu Ccs. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 49. Bruckner określa czas jego powstania na początek XV w. Rkps ten prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Wierzę 5. ca 1440 *R XXIV* 77. Tekst modlitwy wydany w r. 1895 przez Brucknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. I, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw* na s. 38–97. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy znajdujący się na przedostatniej karcie (190v) rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1297. Rkps ten był darem kanonika plockiego Jakuba z Piotrkowa, jemu też przypisuje się autorstwo polskich tekstów. Rkps opisał W. Wisłocki w swoim *Katalogu*. Najnowsze informacje o rkpsie w *ChrestWR*: s. 23–24. Pracownia Sstp od 1956 r. posiada fotografie rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 6. ca 1450 *PF IV* 580. Tekst modlitwy wydany w r. 1892 przez Brucknera Aleksandra w opracowaniu *Kazania husyty polskiego*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Prac Filologicznych*. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy pisany prawdopodobnie przed połową XV w., znajdujący się na k. 273v rkpsu o sygn. Lat. I Q 146 z Ccs. Bibl. Publ. w Petersburgu. Rkps ten pochodził ze zbiorów Uniwersytetu Warszawskiego, prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 7. ca 1450 *PamLit IX* 318. Tekst modlitwy wydany w r. 1910 przez Bernackiego Ludwika w artykule *Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego*, zamieszczonym w *Pamiętniku Literackim*. ~ Tekst tego odpisu *Wierzę* pochodzi z rkpsu Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 4500. Jest to rkps składający się z jednej karty; zawiera modlitwy katechizmowe odmawiane wraz z wiernymi przez kapłana po kazaniu. Pochodzi on z połowy XV w. Pracownia Sstp od 1964 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej. – Cf. *PamLit IX* 317–319.

Wierzę 8. 1460 *MacDod* 45. Tekst modlitwy wydany przez Maciejewskiego Wacława Aleksandra w *Dodatkach do piśmiennictwa polskiego od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*, Warszawa 1853. ~ Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w rkpsie nr II F 63, pochodzącym z XV w. Rkps zawiera m.in. *Statuta synodalia Wratislaviensia* na k. 85r–122r. Był on pierwotnie własnością Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, następnie kolegiaty w Nysie. Po sekularyzacji klasztorów, po r. 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Na k. 112v z napisem *Dominica ora in Polonico* wpisano, inną ręką niż pozostały tekst łaciński, ten odpis *Wierzę*. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17–18. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 9. 1446–1475 *JA I* 72. Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der altöechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu nr I Q 83. Jest to XV-wieczny kodeks zawierający m.in. *Statuta synodalia episcopi Wratislaviensis* (k. 162–178). Rkps pochodził z klasztoru Dominikanów we Wrocławiu. Stamtąd po r. 1810, po sekularyzacji klasztorów, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Na k. 169v–170r zapisano tekst *Wierzę*. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 10. 1446–1475 *JA I* 72. Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der altöechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu I Q 69. Jest to XV-wieczny papie-

rowy kodeks in quarto, zawierający m.in. *Statuta Conradi episcopi Wratislaviensis* (k. 136v–153v). Rkps pochodził z klasztoru Kanoników Regularnych w Żaganii. Po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810. przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Na k. 144v–145r zapisano tekst *Wierzę*. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografie rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16.

Wierzę 11. 1446–1475 Sep 77. Tekst modlitwy wydany w r. 1912 przez Seppelta Fr[anza] X[awera] w pracy *Die Breslauer Diocesansynode vom Jahre 1466*. – Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu I F 91. Rkps jest XV-wiecznym kodeksem papierowym in folio, zawierającym m.in. *Conradi episcopi Wratislaviensis statuta synodalia anno 1446 edita* (k. 236r–246r). Kodeks znajdował się w bibliotece kolegiaty w Głogowie. Po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810. przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Tekst polskiej modlitwy, poprzedzony niemieckimi modlitwami i zapisany tą samą ręką, co cały tekst statutów, wpisano na k. 241r. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 12. 1475 Vrtel 50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. – Ten odpis modlitwy pochodzi z inkunabulu drukowanego w r. 1475 we Wrocławiu przez drukarza Kaspra Elyana. Jest to pierwszy tekst polski, który ukazał się drukiem. Inkunabul ten zawiera *Statuty synodalne biskupa wrocławskiego Konrada*. S. Vrtel-Wierczyński wydał tekst tej modlitwy z egzemplarza Biblioteki Uniwersyteckiej w Pradze, obecnie Biblioteka Narodowa, o sygn. 39 G 6 adl.1. Tekst znajduje się na k. 5v. Zawiera on liczne czechizmy. Egzemplarz, z którego korzystał Vrtel, trafił do Biblioteki Uniwersyteckiej pod koniec XVIII w. Uwagi dotyczące wcześniejszych dziejów inkunabulu uległy zatarciu lub zniszczeniu. W Polsce znajdują się jeszcze dwa egzemplarze tego inkunabulu, we Wrocławiu i Gnieźnie.

Wierzę 13. ca 1475 MW 113b. Tekst *Wierzę* wydany w r. 1887 przez Malinowskiego Lucjana w *Modlitwach Wacława. Zabytek języka polskiego z w. XV*, s. 5–6. ~ Modlitwa znajduje się w rkpsie Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie pod sygn. Codices Slavici Ms VI nr 2. Tekst od słów *zstąpił do piekła do ma sądzić żywe i martwe* uznany został w Sstp za fragment modlitwy *Wierzę*. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografie rkpsu, wg których korygowano odczytanie wydawcy. ~ Cf. MW.

Wierzę 13a. post 1479. Rkps Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. 3729. ~ Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografie tego rkpsu, z których cytowany był materiał. Tekst *Wierzę* zapisany jest na k. 386–387 tego rkpsu. Aleksander Brückner w artykule *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku*, zamieszczonym w *Rozprawach*, t. XXV, Kraków 1897, s. 242–243, zamieścił m.in. informację o znajdującym się odpisie modlitwy *Wierzę* w tym rkpsie. Rkps pisany jest, według Brücknera, po roku 1479. Pracownia Sstp posiada od 2004 r. fotografie cyfrowe zabytku.

Wierzę 14. XV p. post. R XIII 311. Tekst modlitwy wydany w r. 1889 przez Malinowskiego Lucjana w publikacji *Tekst polski hymnu „Salve Regina” podług rękopismu nr 379 Biblioteki Ossolińskich z r. 1438 oraz stosunek jego do innych tekstów z w. XV* zamieszczonej w kolejnym tomie *Rozpraw*, s. 303–318. ~ Wydawca zamieścił tekst modlitwy zapisany na ostatniej (322v) karcie papierowego kodeksu, zawierającego teksty kazań, m.in. Jakuba de Voragine. Tekst *Wierzę*, wg wydawcy, pisany jest późniejszą ręką niż cały rkps. O publikacji tej wspomina L. Malinowski także w artykule *Głosy polskie w rękopiśmie Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich z r. 1438 nr 379*, wydanym w *R XXII* s. 350. Na końcu artykułu w *Dodatku I* (s. 373–382) autor zamieszcza *Uwagi o grafice, pisowni i języku tekstów polskich w manuskrypcie Oss. 379. a mianowicie Salve Regina (S. R.), Credo (Cr.) oraz Słownik do tych tekstów wraz z cytatami*. Obecnie rkps znajduje się w Bibliotece Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 14a. XV p. post. R XXV 200. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brücknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. III, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Wydawca podaje niepełny tekst *Wierzę* zamieszczony na k. 261v, kolumna lewa, dodanej do rkpsu pochodzącego ze zbiorów Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 449. Rkps pisany w dwóch kolumnach. Wg A. Brücknera powstał on w drugiej połowie XV w. Zawiera m.in. łacińskie kaza-

nia Piotra z Miłostawia. Rkps ten na mocy traktatu ryskiego wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie, gdzie posiada sygn. IV 3022. Pełny tekst *Wierzę*, także w transkrypcji, został na nowo wydany w r. 2001 przez Elżbietę Belcarzową w publikacji *Głosy polskie w łacińskich kazaniach średniowiecznych*, cz. IV, s. 153. W pracy też szczegółowy opis rkpsu.

Wierzę 15. XV ex. *Puł Ath* 36–77. Tekst modlitwy wydany w r. 1916 przez Słońskiego Stanisława w *Psalterzu puławskim*. – Tekst modlitwy znajduje się w rkpsie Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. 1269. Na końcu rkpsu na s. 621 znajduje się wyznanie wiary św. Atanazego (*Ath*). Wersety 36 i 37 *Ath* od słów *zstąpił do piekła do ma sędzić żywe i martwe* uznane zostały w Sstp za ten odpis modlitwy *Wierzę*. ~ Cf. *Puł*.

Wierzę 16. XV ex. *R XXV* 142. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w artykule *Kazania średniowieczne*, cz. III, zamieszczonym w kolejnym tomie *Rozpmw*. – Tekst modlitwy znajduje się na k. 325v rkpsu *Ces. Bibl. Publ.* w Petersburgu o sygn. *Jat. I F 222*, zawierającego kazania de tempore. Wydawca przytoczył tylko fragment *Wierzę*. Rkps pochodził z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Krzyżu. Prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Jana Łosia. – Cf. *R XXV* 115–205 poz. 3.

Wierzę 17. XV ex. *SKJ I* 150. Tekst modlitwy wydany w r. 1880 przez Chomętowskiego Władysława w *Zabytkach języka polskiego z XV wieku w rękopisach Biblioteki Ordynacji Krasieńskich*, zamieszczonych w tomie *Sprawozdań*. – Tekst modlitwy pochodzi z rkpsu ze zbiorów Joachima Lelewela, przekazanych w darze przez Prota Lelewela dla Biblioteki Krasieńskich. Jest on zapisany po modlitwach *Ojciec nasz* i *Zdrowaś*. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. – Cf. *SKJ I* 142–154 poz. 4.

Wierzę 18. ca 1500 *PF I* 352–353. Tekst modlitwy wydany w r. 1885 przez Bystronia Jana w artykule *Rozbiór porównawczy znanych dotąd najdawniejszych (z w. XIV i XV) tekstów Modlitwy Pańskiej, Pozdrowienia anielskiego, Składu apostołskiego i Dziesięciorga przykazania* opublikowanym w *Pracach Filologicznych*. – Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w inkunabule Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. *Inc. 85 II*. Został zapisany na karcie pergaminowej in quarto, doklejonej do tłoczonego w Strasburgu w r. 1487 inkunabulu, zawierającego *Tractatus sacerdotalis de sacramentis* Mikołaja z Błonia. Wydawca określa pismo modlitwy na przelom XV i XVI w. Tekst *Wierzę* został zapisany w rkpsie po *Ojciec nasz*, a przed *Zdrowaś*. Pracownia Sstp posiada od 2004 r. fotografie cyfrowe zabytku. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Wierzę 19. ca 1500 *PamLit IX* 318. Tekst modlitwy wydany w r. 1910 przez Bernackiego Ludwika w artykule *Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego*, zamieszczonym w *Pamiętniku Literackim*. – Tekst modlitwy stanowią glosy nadpisane nad polskim tekstem *Wierzę* (cf. *Wierzę* 7). Rkps znajduje się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu i posiada sygn. 4500. Rkps pochodzący z połowy XV w. stanowi jedna karta. Zawiera ona modlitwy katechizmowe, które były odmawiane przez kapłana wraz z wiernymi po kazaniu. Pracownia Sstp od 1964 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej. – Cf. *PamLit IX* 317–319.

Wierzę 20. ca 1500 *GIWp* 18. Tekst modlitwy wydany w r. 1965 przez Wojtkowskiego Juliana w *Głosach i drobnych tekstach polskich do 1550 roku*. – Tekst tego odpisu modlitwy zapisany jest na nienumerowanej k. I w inkunabule zawierającym *Sermones dominicales per totum annum* Antoniusa de Bitonto. Inkunabul znajduje się w Bibliotece Seminarium Diecezji Włocławskiej pod sygn. *Inc. O 55*. Na końcu książki wydawca dołączył fotokopię tego tekstu. Odpis cytowany jest w Sstp od tomu V. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wierzę 21. ca 1500 *Gikóm II* 215–216. Tekst modlitwy wydany w r. 1968 przez Muszyńskiego Michała w *Zapiskach i niektórych tekstach polskich w starych drukach i rękopisach Biblioteki Kórnickiej do r. 1550*, cz. II, opublikowanych w *Pamiętniku Biblioteki Kórnickiej*. ~ Ten odpis *Wierzę* pochodzi z rkpsu nr 1639, będącego niewielką kartą pergaminu, używaną dawniej jako karta ochronna małego rkpsu. Obecnie karta ta przechowywana jest osobno. M. Muszyński określa pismo polskie na bliskie przelomu XV i XVI w. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Nr tego odpisu pojawił się w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. V Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wierzę 22. 1421–1422 *ŚlPólW* 8. Tekst modlitwy wydany w r. 1977 przez Waltera Mieczysława w *Śląskich polonicach rękopiśmiennych w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. II.

~ Tekst tego odpisu *Wierzę* pochodzi z rkpsu o sygn. I Q 96, znajdującego się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Jest to pergaminowy rkps powstały w latach 1421-1422; liczy 183 karty. Modlitwa zapisana jest na k. 169v, według wydawcy, inną ręką niż znajdujący się przed nią tekst łaciński. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Odpis zostanie wykorzystany w suplementcie Sstp.

Wierzę 23. ca 1464 *StOcc* I.IX 186. Tekst modlitwy wydany w r. 2002 przez Wydrę Wiesława w artykule *Średniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rękopisów i inkunabułów Jasno-górskiej Biblioteki oo. Paulinów*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Slavii Occidentalis*. ~ Ten odpis modlitwy *Wierzę* stanowi kilka fragmentów z jej końca, które udało się odczytać wydawcy z uszkodzonego przez wilgoć rkpsu z Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze o sygn. II 37. Rkps liczy 284 karty. Główna jego częścią są kazania de tempore, przepisane przez Piotra z Miłostawia ok. 1464 r. Tekst *Wierzę* zapisany jest na ostatniej k. 283v; po niej znajduje się połowa pergaminowej ochronnej karty. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Odpis zostanie wykorzystany w suplementcie Sstp.

WilkCzch Wyrozumka Bożena, Najstarsze uchwały miejskie (wilkierze) Czchowa, *Małopolskie Studia Historyczne*, Rok IX, zesz. 1-2 (32/33), Kraków 1966, s. 89-103. Polskie Towarzystwo Historyczne. ~ Wilkierze czchowskie zachowały się w księdze radzieckiej miasta, przechowywanej w Archiwum Państwowym Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego pod sygn. AD 514. Obejmuje ona wpisy za okres 1425-1560. Jest to papierowy rkps liczący 292 karty, oprawiony w pergamin. Połowa wilkierzy (7 na ogólną liczbę 15) pochodzi z XV w. Występuje w nich 9 polskich wyrazów wyróżnionych przez wydawcę kursywą. Wyrazy te zostały uwzględnione w skorowidzu rzeczowym (s. 102-103). Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. V Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

WilkKraK Najstarszy zbiór przywilejów i wilkierzy miasta Krakowa, wydał Estreicher Stanisław, Kraków 1936. Wydawnictwa Komisji Historycznej PAU nr 82. ~ Z kodeksu pergaminowego znajdującego się w Archiwum Miasta Krakowa, obecnie Archiwum Państwowe w Krakowie, pod sygn. 13496 i 14990, wydawca zamieścił przywileje, wilkierze i przysięgi miejskie z ostatniego ćwierćwiecza XIV i z XV w. Wydawca zaznacza we wstępie publikacji, że zbiór ten jest uzupełnieniem dokumentów wydanych w *Kodeksie dyplomatycznym miasta Krakowa (1257-1506)* przez Franciszka Pickosińskiego (cf. *MMAE* V. VII). Występujące w tekście glosy polskie wydawca wyróżnia rozstrzelonym drukiem. Praca zawiera indeksy nazw miejscowych i osobowych (s. 53-56) oraz rzeczowy (s. 57-59), w którym znajdują się polskie wyrazy. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

WilkLubl Białkowski Leon, Wilkierze XV-XVII wieku, Lublin 1928. Materiały do monografii Lublina. ~ Wydawca przedstawia Constitutiones, tj. zbiór wilkierzy czyli statutów, wydawanych przez Radę Miasta Lublina w XV-XVI w. Jest to rkps z działu ksiąg miejskich lubelskich w grupie Varia pod sygn. 239 z Archiwum Państwowego w Lublinie. Składa się z 16 kart pergaminowych. Dokumenty z XV w. znajdują się w wydaniu na s. 1-6. Nieliczne glosy polskie wyróżnione zostały przez wydawcę kursywą. Ekscerpcja Heteny Czernskiej.

WilkPozn Wilkierze poznańskie. Statuta civitatis Posnaniensis, cz. I. Administracja i sądownictwo, cz. II. Handel, rzemiosło i rolnictwo, opracował i wydał Maisel Witold, Wrocław 1966-1968. Statodawne Prawa Polskiego Pomniki. Seria II Pomniki Prawa Polskiego, dział III Prawo miejskie, t. III 1, 2. ~ Z kodeksu o sygn. Varia 1725 znajdującego się w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Poznaniu, który obejmuje najstarszy zbiór wilkierzy, dochody miasta oraz długi miejskie od końca XIV do końca XVIII w., wydawca przedstawił znajdujące się tam wilkierze. W cz. I publikacji przedstawił wilkierze dotyczące życia gospodarczego miasta. Piętnastowieczne statuty mieszczą się na s. 3-20. W części II znalazły się wilkierze dotyczące prawa cechowego. Piętnastowieczne statuty mieszczą się na s. 3-16. Glosy polskie wyróżniono rozstrzelonym drukiem. Na końcu obu tomów zamieszczono indeks nazw osobowych, miejscowych oraz indeks rzeczowy. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. V Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wisł Wislocki Władysław, Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Akademia Umiejętności, Kraków 1877–1881. – Część materiału z rękopisów omawianych przez autora *Katalogu* a zawierających polskie teksty lub wyrazy cytowano w *Sstp* z późniejszych, pełniejszych wydań. Z wydania Wislockiego wykorzystano materiał z następujących rękopisów, cytowanych wg ich numerów katalogowych (w wypadku rozbieżności szczegółów w opisie rękopisów i ich zawartości opierano się na danych z nowego *Katalogu łacińskich rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej*, w *Sstp CatCodlag*):

1. rkps nr 168 jest pergaminowym kodeksem in folio, liczącym 176 s. + XIV. Zawiera różne teksty (głównie w języku niemieckim). Na dwóch pierwszych i trzech ostatnich stronach zapiski innych rękopisów z XIV i XV w. Na s. ostatniej – 176 zapisano po polsku tekst przysięgi lawniczkiej, którą publikuje też w całości J. Łoś w *Zab* na s. 282. W *Sstp* materiał datowano w początkowych tomach *ca* 1500, a w późniejszych XV *ev.* Ekscerpcja Jana Łosia.

2. rkps nr 228 jest papierowym kodeksem in folio z 1437 r., liczącym 570 s. + jedna karta pusta na początku. Zawiera m.in. *Lucianus seu... dictionarius* (s. 1–252) z polskimi głosami w tekście óraz Bertholda Isnaciensis wierszowany zbiór rzadkich wyrazów łacińskich z ich objaśnieniami prozą (s. 265–306). W tekście tym są także rzadkie polskie glosy interlinearne, o których Wislocki nie pisze, ale część z nich wciągnął do opisanego poniżej słowniczka. Pozostałe glosy, niewydane przez niego, *Sstp* cytował za A. Brucknerem jako *PF V 16* (w tej chwili nie wiemy, czy Bruckner wydał wszystkie te glosy). Tą samą ręką na marginesach przy tym dziele od s. 272 zapisany jest słowniczek łacińsko-polski, wydany przez Wislockiego w całości. Nazwy roślin z tego słowniczka opuszczone przez Wislockiego (są dwa takie wyrazy) bądź poprawnie przez Rostafińskiego odczytane (weryfikacja według fotokopii) cytowano w *Sstp* wg wydania J. Rostafińskiego. Mniej więcej od 1954 r. w *Sstp* korzystano z fotografii rękopisu. Ekscerpcja Jana Łosia. – *Cf. PF V 1–52 I poz. 14, Rost poz. 20.*

3. rkps nr 301 jest papierowym kodeksem in folio z r. 1475. Pisany jest różnymi rękami. Liczy 720 stron + dwie karty pergaminowe na początku i na końcu. Zawiera m.in. Nowy Testament i kilka ksiąg Starego Testamentu. Na s. 719 znajduje się *Delineatio arboris consanguinitatis* z polskimi i niemieckimi nazwami pokrewieństwa. W *Sstp* materiał cytowano z datą zapisaną na 647 s. rękopisu – 1475. Ekscerpcja Jana Łosia i Wandy Namysłowskiej.

4. rkps nr 305 jest papierowym kodeksem in folio z początku XV w. Liczy 822 s. Zawiera Nowy Testament. Na wyklejce ochronnej przedniej okładki, inną ręką niż cały rkps, zapisano po łacinie i po polsku cztery sposoby interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. ErzGlos poz. 2*). W *Sstp* materiał datowano XV *in.* Ekscerpcja Jana Łosia.

5. rkps nr 385 jest papierowym kodeksem in folio z 1454 r. Liczy 277 k. + jedna pusta i 2 pergaminowe na początku i na końcu. Pisany jest kilkoma rękami. Na k. 1–264 znajduje się *Summa super V libros Decretalium* Piotra Comestora, pisana przez Stanisława z Pacanowa. W tekście data 1454, na oprawie inną ręką 1453. Autorzy *CatCodlag* piszą, że glosy w tym rękopisie pisane są ręką z połowy XV w. (*CatCodlag II s. 154*). Na k. 189v wpisano rubryką, po polsku, modlitwę do św. Jarolla, cytowaną przez Wislockiego w całości. Z pozostałych traktatów Wislocki podaje jeden wyraz polski (*papież*). W *Sstp* cały materiał datowano 1454. Ekscerpcja Jana Łosia.

6. rkps nr 517 jest papierowym kodeksem in folio z XV w. Autorzy *CatCodlag* datują go *ca* 1445. Liczy 261 k. + sześć pustych na końcu i jedna pergaminowa na początku. Zawiera *Orationes* Cyccerona. Na k. 261 znajduje się czterowyrazowa (w tym jedna nazwa własna) żartobliwa zapiska po polsku. W *Sstp* wykorzystano z niej tylko jeden wyraz (*pirdzi*), datując go XV. Ekscerpcja niepełna Jana Łosia.

7. rkps nr 562 jest papierowym kodeksem in folio z końca XIV w. Autorzy *CatCodlag* datują go *ca* 1387. Liczy 222 s. Zawiera różne traktaty astronomiczne. Na s. 1–12 jest kalendarz, w którym późniejsza ręką z końca XV w. dopisała polskie nazwy miesięcy. Wislocki przytacza wszystkie wyrazy. W *Sstp* datowano XV *ev.* Ekscerpcja Jana Łosia.

8. rkps nr 783 jest papierowym kodeksem in folio z lat 1464–1468. Liczy 364 k. Pisany jest kilkoma rękami, głównie przez Jana z Kostrzyna. Zawiera traktaty medyczne. Na k. 73 po expl. pierwszego z traktatów Jan z Kostrzyna zapisał po polsku pseudożartobliwy wierszyk, przytoczony przez Wislockiego w całości. W *Sstp* materiał cytowano bądź z datą umieszczoną na k. 160 – 1464, bądź z datą umieszczoną na k. 364 – 1468, bądź z datą 1464–1468. Ekscerpcja Jana Łosia.

9. rkps nr 836 jest papierowym kodeksem in folio z końca XIV w. Liczy 158 k. Zawiera traktat *De proprietatibus rerum naturalium* Alberta Wielkiego. Na tylnej okładce inna ręka zanotowała łacińsko-niemiecko-polski spis roślin, z którego wydawca podaje jedną nazwę polską (*zajęcza rzepka*). Więcej glos polskich z tego rkpsu podają autorzy *CatCodlag*. W Sstp datowano XIV ex. Ekscerpcja Jana Łosia. – Cf. *CatCodlag* VI poz. 10.

10. rkps nr 1297 cf. *Dek* III 11.

11. rkps nr 1299 cf. *Dek* III 10.

12. rkps nr 1302 jest papierowym kodeksem z początku XV w. Liczy 189 k. Pisany jest przez Pakosława. Zawiera *Explicaciones antiphonarū*. Na dwóch końcowych kartach i na oprawie inna ręka zapisała kilkadziesiąt wyrazów łacińskich z polskimi odpowiednikami. Wisłocki podaje kilkanaście. W Sstp datowano je XV in. (z ekscerpcji Stanisława Urbańczyka) lub XV med. (z ekscerpcji Jana Łosia). Jedną glosę (*zyskować*) z tych, które pominął Wisłocki, wydrukowano w bieżącym materiale Sstp z niewydanych ekscerptów Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *WisłRp* i datą XV in. Pozostałe jej ekscerpty zostaną wykorzystane w suplementcie.

13. rkps nr 1390 jest papierowym kodeksem in folio pisany w latach 1424–1425. Liczy 286 k. i 3 puste + 2 k. ochronne pergaminowe. Zawiera kazania Jakuba de Voragine i inne homilie. Pisany jest przez Macieja z Łabiszyna. Na k. 227 notka *Explicit Iacobus de Voragine, scriptus in Cracovia per manus Mathie de Labischin a. d. 1424*. Na pergaminowej k. lv na początku notka *Liber magistri Mathie de Labischin scriptus a. d. 1425*. W kazaniach znajdują się nieliczne glosy polskie, o czym Wisłocki nie wspomina, również pisane przez Macieja z Łabiszyna. W bieżącym materiale Sstp wydrukowano z niewydanych ekscerptów Elżbiety Belcarzowej tylko jedną glosę (*złego*) z tych tekstów jako *WisłRp* z datą 1424–5, chociaż do spisu źródeł rkps ten dotąd nie został wciągnięty. Reszta materiału na podstawie ekscerptów Elżbiety Belcarzowej wykorzystana będzie w suplementcie.

14. rkps nr 1456 cf. *Dek* IV 1.

15. rkps nr 1601 jest papierowym kodeksem pisany dwoma rękami na początku XV w. Liczy 303 s. + 2 karty pergaminowe na początku i na końcu. Zawiera *De vera et falsa poenitentia* św. Augustyna, *Pastorale* św. Ambrożego oraz różne kazania i rozprawy teologiczne. Daty w rkpsie w expl. na s. 299 – 1416 i na s. 303 – 142L. Na s. 300–303 pismem innej ręki *Sequitur sermo in canisprivo bonis*. W kazaniu tym znajduje się kilka polskich glos na marginesach. Wydawca podaje cztery, które wyekscerpował Stanisław Urbańczyk. W Sstp od zes. 5 t. VIII uzupełniano konteksty i wydrukowano dwie (te ostatnie jako *WisłRp*) z opuszczonych przez wydawcę pięciu glos z nieopublikowanego odczytania Elżbiety Belcarzowej (także jej ekscerpcja). Materiał datowano 1421. Reszta materiału na podstawie ekscerptów Elżbiety Belcarzowej ukaże się w suplementcie.

16. rkps nr 1619 cf. *Dek* I 1.

17. rkps nr 1625 cf. *Dek* V 1.

18. rkps nr 1681 cf. *Spow* 2.

19. rkps nr 1723 jest papierowym kodeksem in folio z 1418 r. Liczy 794 s., niektóre są puste. Pisany jest przez Grzegorza z Wielunia. Zawiera św. Tomasza z Akwinu *Secunda secundae*. Na k. lv (wg aktualnej numeracji), a nie na oprawie, jak pisze Wisłocki, inna ręka zapisała kilkanaście wyrazów łacińskich z ich polskimi odpowiednikami (w większości są to terminy prawne). Wisłocki cytuje trzy z nich. W Sstp wykorzystano tylko jeden (*chwale*) datując XV p. pr. Ekscerpcja podwójna przez Jana Łosia i Stanisława Urbańczyka. Reszta materiału ukaże się w suplementcie ze skrótem *WisłRp*. Ekscerpcja z rkpsu Ludwika Szelachowskiej-Winiarzowej.

20. rkps nr 1860 jest papierowym kodeksem in quarto z XIV/XV w. Liczy 570 s. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera teksty różne. Na s. 21 rubryką zapisano po polsku krótkie westchnienie modlitwne do Boga. Dwa wyrazy polskie jeszcze na dwóch innych stronach. W Sstp materiał cytowano z datą zapisaną na kilku kartach rkpsu – 1426.

21. rkps nr 1891 jest kodeksem papierowym in quarto z r. 1475. Pisany jest przez Klemensa Bujaka z Gostynia. Zawiera *Herbarium* i inne teksty botaniczne z glosami polskimi, których Wisłocki nie podaje. W Sstp cytowano te glosy za wydaniem J. Rostańskiego. W expl. na k. 26 lv rubryką zapisano *Bujak Klemens z Gostynia to pisał* (w Sstp wyraz niewykorzystany). Rkps ten jako źródło Sstp został dodany w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* na końcu tomu drugiego. Ekscerpcja Elżbiety Belcarzowej. ~ Cf. *Rost* poz. 6.

22. rkps nr 1928 jest papierowym kodeksem in quarto z lat 1427-1451. Liczy 474 s. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera teksty o różnej treści. Na s. 231 w expl. z datą 1451 Jacobus de Volfram zapisał fragment cyzjojanu. Na s. 300 w kolejnym expl. data 1450 i parę słów polskich zapisanych przez tegoż Jakuba. Na s. 384-386 *Cistorianus* z polskimi nazwami miesięcy, z których wydawca podaje tylko trzy. W Sstp materiał datowano XV med.

23. rkps nr 1934 jest papierowym kodeksem in quarto z 1420 r. Liczy 258 k. (wg obecnej numeracji) + 2 karty pergaminowe na początku i na końcu. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera m.in. tekst o czterech cnotach kardynalnych Seneki z obszernym komentarzem zawierającym od k. 112v kilka glos polskich, z których Wislocki podaje tylko cztery. W Sstp datowano je XV ex. Ekscerpcja Jana Losia.

24. rkps nr 1942 jest papierowym kodeksem z 1476 r. Liczy 162 k. (wg obecnej numeracji). Zawiera teksty o treści różnej, m.in. dotyczące gramatyki i astronomii. Na marginesie k. 26r zapisano po polsku rubryką dwuwyrzowe westchnienie do Matki Boskiej, niewyekscerpowane do magazynu Sstp. Na k. 77v jest tablica m.in. z nazwami miesięcy po łacinie, po niemiecku i po polsku. Wislocki cytuje nazwę tylko pierwszego miesiąca. W Sstp wydrukowano ją z datą zapisaną na k. 113v - 1476, ale z błędnie podanym numerem rkpsu 1492. Ekscerpcja Jana Losia. Pozostałe polskie wyrazy ukażą się w suplemencie ze skrótem *WisIRp*. Ekscerpcja z rkpsu Ludwiki Szlachowskiej-Winiarzowej.

25. rkps nr 1943 jest papierowym kodeksem in quarto. Liczy 705 s. + 2 karty pergaminowe i 5 kart pustych na początku i na końcu. Pisany jest w latach 1456-1463 różnymi rękami, m.in. Piotra z Kurowa (1460r.), treść różna. W *Privilegium nobilitum* na s. 117 glosy polskie, których Wislocki nie podaje. W Sstp cytowano je za wydaniem A. Brucknera w *PF V* (cf. *PF V* 1-52 IV poz. 3). Na s. 627 po polsku krótkie wezwanie do Matki Boskiej, w Sstp niewykorzystane.

26. rkps nr 1945 jest papierowym kodeksem in quarto z 1464 r. Liczy 626 s. + 2 karty pergaminowe na początku i na końcu. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera traktaty gramatyczne. Na kilku kartach początkowych zapisano w nim rubryką po polsku jedno westchnienie do Boga i kilka do ukochanej. W Sstp materiał datowano 1464. Na s. 207 zapisano łacińskie i polskie nazwy roślin, których Wislocki nie zamieszcza. W Sstp cytowano te nazwy za wydaniem J. Rostalińskiego. - Cf. *Rost* poz. 8.

27. rkps nr 1946 jest papierowym kodeksem in quarto z XV w. Liczy 416 s. + 3 karty puste na początku i na końcu. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera różne teksty. Na s. 120 w expl. zapisano 2 wyrazy polskie (w tym jedna nazwa osobowa). W Sstp nie wykorzystano.

28. rkps nr 1947 z r. 1439. Zawiera *Vocabularium Hugutionis Pisani*, pisane przez Łukasza z Dobzelina. Po expl. po polsku krótka dziękczynna modlitwa do Boga. Ekscerpcja Jana Losia.

29. rkps nr 2015 jest papierowym kodeksem in quarto z 1438 r. Liczy 378 kart, 3 karty puste + 2 pergaminowe na początku i na końcu. Zawiera *Quaestiones theologicae* św. Tomasza z Akwinu. Na pergaminowych kartach ochronnych znajduje się uszkodzony akt notarialny z 1434 r., w którym zapisano cztery wyrazy polskie będące odpowiednikiem łacińskiego wyrażenia. Wydawca nie pisze wyraźnie, czy są pisane tą samą ręką, co cały akt. W Ssp zacytowano trzy z nich, raz z datą 1434 i dwa razy z datą 1438.

30. rkps nr 2030 jest papierowym kodeksem in quarto z XIV/XV w. Liczy 71 kart + 2 pergaminowe na początku i na końcu. Pisany jest kilkoma rękami. Zawartość różna. Na k. 38v-45r mieści się *Regimen sanitatis*, w którym zapisano polskie nazwy miesięcy. W Sstp materiał datowano XV in.

31. rkps nr 2036 jest papierowym kodeksem in quarto z XV w. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera m.in. traktaty gramatyczne. Na s. 187 w tekście *Synonima cum expositione* zapisano po polsku sposoby interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). W Sstp glosy te datowano XV ex. Polski materiał z innych tekstów tego rkpsu (s. 267-444), niewydany przez Wislockiego. Sstp cytował za Brucknerem jako *PF V*. - Cf. *PF V* 1-52 I poz. 15.

32. rkps nr 2037 jest papierowym kodeksem in quarto z końca XV w. Liczy 700 s. + jedna karta pergaminowa na końcu. Zawiera komentarze do pism Arystotelesa. Na s. 211 i 215 zapisano po polsku westchnienia do Matki Boskiej. W Sstp materiał datowano XV ex.

33. rkps nr 2049 jest papierowym kodeksem in quarto z XV w. Liczy 163 k. + jedna pergaminowa na początku i jedna pusta na końcu. Zawiera pisma soborowe. Na k. 163 znajduje się expl. *Per Iohannem Wenceslai de Ropczyce... finitum est v veliky patek*. W Sstp datowano XV med.

34. rkps nr 2072 jest papierowym kodeksem in quarto, pisany w latach 1462–1465 pismem kilku rąk. Liczy 230 k. + 5 na początku i na końcu. Zawiera traktaty astronomiczne, fizyczne i medyczne. Na oprawie zapisano dwa krótkie zdania po polsku. Nie wiemy, czy wyszły spod tych samych rąk, które pisały traktaty. W Sstp materiał datowano 1462. 5.

35. rkps nr 2084 jest papierowym kodeksem in quarto z XV w. Pisany jest kilkoma rękami. Liczy 349 k. + jedna pergaminowa na początku. Zawiera „*varia exercitia philosophica*”. Na karcie pergaminowej na początku zapisano po polsku westchnienie do Matki Boskiej. W Sstp datowano XV.

36. rkps nr 2151 z lat 1417/1418 pisany kilkoma rękami. Zawiera różne traktaty, m.in. Tomasa z Akwinu *De modo confessionis*, oraz kazania. Na k. 302v–303r znajduje się polski tekst, tzw. *List Lemulusa*, cytowany w Sstp do końca V tomu z Wisłockiego. Młynie datowano wówczas zażytek jako ca 1418, bowiem jest on pisany ręką późniejszą niż inne teksty tego rkpsu. W Sstp porównywano odczytanie z fotografią rkpsu od 1956 r. Od t. VI cytowano wg wydania J. Ruczka i W. Twardzika ze skrótem *Lent* i datą *XV med.* – Cf. *Lent*.

37. rkps nr 2242 z XV w. Zawiera kazania Jana z Dąbrówki z polskimi glosami. Wisłocki podaje tylko 3 glosy. W Sstp datowano je *XV med.* Do materiału bieżącego Sstp weszły dwie glosy (*zmysły, złość*) zacytowane z pełnego wydania tego rkpsu przez E. Belcarzową ze skrótem *GikazB III*. – Cf. *GikazB III* poz. 1.

38. rkps nr 2246 pochodzi z lat 1444/1453. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera kazania de tempore i de sanctis z polskimi glosami. Wisłocki podaje tylko jedną glosę *bystrość*, datowaną w Sstp 1444. Od zesz. 5 t. XI materiał bieżący w zasadzie cytowano wg pełnego wydania E. Belcarzowej ze skrótem *GikazB III* (tylko glosa *zumić* jako *WisłRp*). – Cf. *GikazB III* poz. 6.

39. rkps nr 2251 jest papierowym kodeksem in quarto. Liczy 367 k. Pisany jest w latach 1436–1452 różnymi rękami. Wisłocki cytuje z jednego tekstu (*Quadripartitus alias Gwidrinus*) tego rkpsu, pisanego ręką Stanisława z Szadka. trzy glosy oraz końcowe (k. 222v) modlitewne westchnienie. W Sstp to źródło zostało zacytowane tylko raz pod hasłem *azali* z datą 1436. Inna glosa cytowana przez Wisłockiego, w *sadziech*, została w Sstp zacytowana za Brucknerem, który w kolejnym tomie *Rozpraw* wydał część glos z tego tekstu. – Cf. *R XXIII* 268–319 poz. 2.

40. rkps nr 2280 jest papierowym kodeksem in octavo z 1458 r. Liczy 289 k. Zawiera komentarz Mikołaja z Lyry do proroków mniejszych oraz *Postyllę* tegoż autora do czterech ewangelii, w której znajdują się polskie glosy. Wisłocki drukuje dwie z nich, datowane w Sstp 1458. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka. W suplemencie ukaze się kilkanaście pozostałych glos ze skrótem *GikazB III*, z pełnego wydania materiału polskiego z tego rkpsu przez E. Belcarzową. – Cf. *GikazB III* poz. 8.

41. rkps nr 2290 jest pergaminowym kodeksem in octavo z XIII w. Liczy 46 kart, nie ma początku. Zawiera list *Augustinus contra Faustum*. Na k. 46v dwa zdania po polsku pisane ręką XV w. W Sstp materiał cytowano z datą XV.

42. rkps nr 2322 z XV w. Zawiera różne rozprawki teologiczne i wypisy z dzieł teologicznych, m.in. *De consolatione et gaudio multiplici super Epistolas... ex dictis magistri Nicolai de Costen*. Na k. 174v–175v (wg nowej paginacji) w tekście *De multiplici genere ypocritarum* znajdują się niezbyt liczne polskie glosy wewnętrzne, o których Wisłocki tylko wspomina. W Sstp glosy te zostaną wykorzystane w suplemencie jako *WisłRp* z nieopublikowanych ekscerptów Elżbiety Belcarzowej. Rkps ten dotychczas nie był wciągnięty do spisu źródeł Sstp.

43. rkps nr 2337 jest papierowym kodeksem in quarto z lat 1444–1456. Liczy 526 k. + dwie pergaminowe ochronne. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera m.in. sermones dominicales oraz *Pasję* Grzegorza z Mysłowic alias z Zawady, pisane przez Stanisława z Wicliczki. Kazania zawierają glosy polskie. Wisłocki podaje tylko dwie z nich, wyekscerpowane przez Stanisława Urbańczyka. W Sstp datowano je 1456. Inne glosy z tego rkpsu wydał A. Bruckner w kolejnym tomie *Rozpraw*. Datowano je w Sstp *XV med.* W bieżącym materiale Sstp ukazała się jedna glosa (*zgardzenie*) ze skrótem *GikazB III* z nowego wydania polskich glos z tego rkpsu przez E. Belcarzową. – Cf. *GikazB III* poz. 7, *R XXV* 206–291 poz. 37.

44. rkps nr 2339 jest papierowym kodeksem in quarto, pisany w 1438 r. pismem kilku rąk. Liczy 519 kart. Zawiera kazania Mikołaja z Lyry de tempore i de sanctis. Na k. 1–225, 372–414 i 463–519 pismo Macieja z Łabiszyna, jak pisze Wisłocki. Wisłocki w ogóle nie wspomina o znajdujących się w tym rkpsie glosach polskich. W Sstp wydrukowano z tego rkpsu tylko jedną glosę

(zrosić) z niewydanych ekscerptów F. Belcarzowej ze skrótem *WisłRp* i datą 1438, chociaż do spisu źródeł rkps ten dotąd nie został wciągnięty. W sumie F. Belcarzowa wynotowała kilkanaście glos polskich z kart 258r–263r, określając pismo na tych kartach, łącznie z glosami, jako pochodzące od Macieja z Łabiszyna. Reszta materiału ukaże się w suplementcie.

45. rkps nr 2340 jest papierowym kodeksem z r. 1476. Zawiera kazania de tempore i de sanctis z glosami polskimi. Wisłocki podaje tylko pięć z nich, zapisanych na k. 1r, będących nazwami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). Były one drukowane w Sstp z datą zapisaną w expl. na k. 330 – 1476. Ekscerpeja Stanisława Urbańczyka. Wybór glos z tego rkpsu wydał A. Bruckner w kolejnym tomie *Rozpraw*. W Sstp od zesz. 5 t. XI materiał bieżący cytowano wg pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GikazB* III. ~ Cf. *GikazB* III poz. 10, *R* XXV 206–291 poz. 36.

46. rkps nr 2368 jest papierowym kodeksem z XV w. Zawiera „variae quaestiones theologicae” oraz kazania de tempore i de sanctis, pisane przez Jana z Dąbrówki. W tekstach znajdują się polskie glosy marginesowe i interlinearne. Wisłocki podaje tylko dwie glosy polskie, cytowane w Sstp z datą XV. Od zesz. 5 t. XI materiał bieżący cytowano w Sstp wg pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GikazB* III i datą XV *med.* ~ Cf. *GikazB* III poz. 3.

47. rkps nr 2369 jest papierowym kodeksem z XV w., liczącym 308 kart + dwie pergaminowe na początku i na końcu. Pisany jest różnymi rękami. Zawiera dwie bulle oraz kazania z glosami polskimi, zapisane przez Jana Kantego. Wisłocki podaje tylko pięć glos, datowano je w Sstp jako XV *p. post.* Od zesz. 5 t. IX w Sstp cytowano materiał wg pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GikazB* II i datą *ca* 1430. ~ Cf. *GikazB* II poz. 2.

48. rkps nr 2377 pochodzi z r. 1426. Zawiera m.in. różne kazania, niektóre glosowane, pisane przez Jana Kantego. Wisłocki podaje tylko dwie glosy, cytowano je w Sstp z datą zapisaną w rkpsie na k. 1r – 1426. W Sstp od zesz. 5 t. X materiał cytowano wg pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GikazB* II. ~ Cf. *GikazB* II poz. 1.

49. rkps nr 2385 pochodzi z r. 1469. Zawiera kazania Ioannis Egidii Hispani. W expl. znajdują się dwa wyrazy polskie, w tym jedna nazwa osobowa. W Sstp nie wykorzystano.

50. rkps nr 2392 pochodzi z XV w. Liczy 1318 s. Pisany jest kilkoma rękami, zawartość różna, m.in. kazania z glosami polskimi. Pisarzem większej części rkpsu był Maciej Pałędzki. Wisłocki podaje jedną glosę (*śmiernie*), wyekscerpowaną przez Stanisława Urbańczyka. W Sstp cytowano ją z datą XV. W bieżącym materiale Sstp ukazała się tylko jedna glosa (*zudliwy*) wg pełnego wydania tego rkpsu przez Elżbietę Belcarzową ze skrótem *GikazB* III i datą XV *p. post.* ~ Cf. *GikazB* III poz. 13.

51. rkps nr 2403 pochodzi z lat 1468/1469. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera m.in. Tomasz z Akwinu *De puritate virginis* oraz różne traktaty teologiczne, niektóre glosowane. Wisłocki podaje tylko pięć glos z k. 158v, będących określeniami sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy cf. *ErzGlos* poz. 2). Cytowano je z datą 1469. Mniej więcej od 1956 r. korzystano w Sstp z fotografii rkpsu przy cytowaniu tego materiału.

52. rkps nr 2416 pochodzi z XV w., daty w tekście 1479, 1480 i 1481 (tej ostatniej nie podaje Wisłocki w *Katalogu*). Pisany jest m.in. przez Macieja Pałędzkiego. Zawiera kazania de tempore z glosami polskimi. Wisłocki podaje tylko dwie glosy (*świętki*, *mężobójstwo*) niewykorzystane w Sstp. Dwie glosy (*zuponice*, *zatykadbnice*) zacytowano w Sstp jako *WisłRp* z datą 1479–1481. Wg pełnego wydania Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *GikazB* III zacytowano w bieżącym materiale tylko jedną glosę (*zwierciadła*). ~ Cf. *GikazB* III poz. 11.

53. rkps nr 2620 jest papierowym kodeksem in quarto, pisany w 1470 r. Liczy 430 s. + jedna karta pergaminowa na początku. Zawiera traktaty astronomiczne. W expl. na s. 327 zapisano żartobliwy wierszyk o imieniu autora traktatu – *Hali*. W Sstp materiał cytowano z datą zapisaną na 340 s. rkpsu – 1470.

54. rkps nr 2634 pochodzi z 1468 r. Pisany jest kilkoma rękami. Zawiera kazania (część kazań jest autorstwa franciszkanina Mikołaja) z glosami polskimi, z których Wisłocki podaje dwie (*czudo*, *smęcenie*), wyekscerpowane przez Jana Łosia. Część glos niewydanych przez Wisłockiego wydał A. Bruckner. Sstp cały podany przez niego materiał, oprócz glosy *żalze*, cytował z tego wydania, ze skrótem *R* XXV. Jedną glosę z tego rkpsu (*zapiekłość*) zacytowano jako *WisłRp*. Od zesz. 5 t. XI

materiał z tego rkpsu cytowano wg pełnego wydania Elżbiety Belcarzowej ze skrótem *GłKazB* III. ~ Cf. *GłKazB* III poz. 9, R XXV 206–291 poz. 35.

55. rkps nr 2645 z XV w., bez początku. Pismo Macieja z Łabiszyna. Rkps zawiera głównie kazania, sądząc z podanego przez Wislockiego incipitu są to kazania Jana Sylwana (Hieronima z Pragi) *Exemplar salutis* z nielicznymi glosami polskimi, których Wislocki nie cytuje. Rkps ten nie był dotąd wciągnięty do źródeł Sstp. Elżbieta Belcarzowa sporządziła nieopublikowane ekscerpty z polskimi glosami z tych kazań. Materiał ukaże się w suplemencie ze skrótem *WisRp*. Rkps ten pierwotnie stanowił jedną całość z rkpsiem nr 2646. Bruckner w XXV tomie *Rozpraw* podaje, że w rkpsie tym znajduje się polska numeracja seksternów i cytuje ją. W Sstp nie wykorzystano w ogóle materiału z Brucknera. Cytowano natomiast część tych wyrazów ze skrótem *GłAg* z publikacji M. Kowalczyk, E. Belcarzowej i E. Wysockiej *Głosy polskie Jakuba z Piotrkowa [...] w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej*.

56. rkps nr 2646 pochodzi z XV w. Pisany jest przez Macieja z Łabiszyna. Zawiera kazania i kwestie teologiczne. W tekstach znajdują się nieliczne glosy polskie, których Wislocki nie podaje. Rkps ten pierwotnie stanowił jedną całość z rkpsiem nr 2645. Nie był on dotąd wciągnięty do źródeł Sstp. Elżbieta Belcarzowa sporządziła nieopublikowane ekscerpty z glosami z tego rkpsu. Materiał ten ukaże się w suplemencie ze skrótem *WisRp*.

57. rkps nr 2658 jest papierowym kodeksem in quarto z XV w. Pisany jest kilkoma rękami. Liczy 166 s. i 124 k. Na s. 1–166 znajdują się *Statuta synodalia Cracoviensia*, a na k. 15–124 *Glossa super epistolas*. Na k. 11 zapisano wezwanie do Matki Boskiej, którego w Sstp nie wykorzystano. Na k. 59v zapisano na marginesie uszczypliwe trzywyrazowe powiedzenie. W Sstp materiał datowano XV. Ekscerpca Jana Łosia.

Wiszn Wiszniewski Michał, *Historia literatury polskiej*, t. I–IV, Kraków 1840–1842.

Wiszn II Wiszniewski Michał, *Historia literatury polskiej*, t. II, Kraków 1840. ~ Na końcu tomu, w dodatku na s. 472–488, autor publikuje dziesięć dyplomatów z czasów piastowskich, dotąd nigdzie niewydanych, dotyczących historii prawodawstwa polskiego za Piastów. W dokumentach znajduje się kilkanaście glos polskich. W Sstp ukazał się tylko jeden cytat z tym skrótem pod hasłem *kram*.

Wiszn IV Wiszniewski Michał, *Historia literatury polskiej*, t. IV, Kraków 1842. ~ Na s. 194 w przypisie (221) w rozdziale XVIII *Medycyna* [...] autor publikuje pierwszy ustęp tekstu z k. 104r z rkpsu Biblioteki Kórnickiej nr 794 oraz polskie wyrazy z następnych kart, do 106v. Karty te zawierają recepty Małachowskiego. W odczytaniu wydawcy są liczne błędy. Skróć ten nie pojawił się dotąd w spisie źródeł Sstp. W t. V błędnie oznaczono tym skrótem cytaty pod trzema hasłami (*osi-ca, otoczny, otok*), a w t. II pod hasłem *grochowiny*. Recepty te były potem wielokrotnie wydawane; w Sstp korzystano z późniejszych wydań. Materiał datowano XV *p. post*.

WładW Wydra Wiesław, Władysław z Gielniowa, *Z dziejów średniowiecznej poezji polskiej*, Poznań 1992, s. 259–274. ~ W opracowaniu poświęconym Władysławowi z Gielniowa autor podaje tekst pieśni *Jesusa Judasz przedat* z rkpsu Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu o sygn. 1362 (7). Rkps ten znajdował się uprzednio w zbiorach Bolesława Erzepkiego. Składa się on z sześciu papierowych kart, które, jak sądzi W. Wydra, mogły pierwotnie stanowić wraz z rkpsiem o sygn. 1362 (8) karty dodatkowo jakiegoś inkunabułu, pochodzącego z konwentu Bernardynów w Kobylinie. Tekst został zapisany po polskich modlitwach *Ojciec i Wierze* na k. 2r–3v. Wydawca zamieszcza go też w transkrypcji. Wydra uważa, że wszystkie znane trzy odpisy tej pieśni „pochodzą z końca XV lub początków XVI w.” Mirosław Korolko w *Polskiej pieśni pasyjnej. Średniowiecze i wiek XVI*, t. I, Warszawa 1977, na s. 105 datuje ten odpis na 2 połowę XV w. W *Średniowiecznej pieśni religijnej polskiej*, Wrocław 1980, Biblioteka Narodowa, Scria I nr 65, wydanie 2 zmienione, na s. 13 pisze z kolei, że odpis ten pochodzi z końca XV w. Korolko zamieszcza tekst pieśni w transkrypcji oraz fotokopię pierwszych dwunastu wierszy, podając starą sygn. ze zbiorów Erzepkiego 1276 nr 2. W Sstp ustalono datę *ca* 1500. Materiał zostanie wykorzystany w suplemencie.

WokTryd Urbańczyk Stanisław, *Wokabularz trydencki*. JP XLII, s. 15–29. ~ Wokabularz pochodzi z rkpsu nr 114 Archiwum Kapitulnego w Trydencie. Kodeks został odkryty przez Edmunda Winklera. Był on własnością Aleksandra, syna Ziemowita i Aleksandry, siostrzeńca Władysława Jagielly. Aleksan-

der w latach 1414–1429 był kanonikiem gnieźnieńskim, w r. 1422 rektorem Akademii Krakowskiej, od r. 1424 biskupem trydenckim. Rkps zawiera kopie licznych dokumentów i listów związanych z Władysławem Jagiellą i niektórymi innymi polskimi osobistościami oraz słowniczek łacińsko-polski z początku XV w., liczący ponad 400 wyrazów. Słowniczek mieści się na k. 71v–74r. Edmund Winkler w opracowaniu „*Liber disparata antiqua continens*” *Alexandro Masoviensi episcopo Tridentino dicatus*, *Elementa ad Iontium editiones II*, Romae 1960, zamieścił fotokopie tego słowniczka oraz w *Il più antico dizionario latino-polacco (del 1424)*, *Ricerche Slavistiche*, t. 8, Roma 1960, s. 96–111 podał jego transliterację. Słowniczek ten wydał także Augustyn Steffen, *Słowniczek tydencki*, *Teki Historyczne*, t. 11, Londyn 1960–1961, s. 221–243. Wokabularz ten jest uznawany za najstarszy słownik łacińsko-polski. W Sstp materiał datowano ca 1420. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. III Sstp. Ekscerpcja Wandy Żurowskiej-Góreckiej.

Wolff *Miejsc* Wolff Adam, *Nazwy miejscowe na Mazowszu*. Cz. I. Onomastica, rocznik I, Wrocław 1955, s. 60–116. – Autor podaje fragmenty zapisek z księgi ławniczej Nowej Warszawy 1a, ziemskiej płockiej 2, z księgi zakroczymskiej 7 i z Metryki Koronnej, w których występują glosy polskie. Księgi te znajdują się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Pięć glos polskich, będących nazwami pokrewieństwa, autor zamieszcza na s. 68–69. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wolff *Osadn* Wolff Adam, *Uwagi w sprawie osadnictwa Równiny Praskiej w wiekach XI–XVI*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, t. III nr 2, Warszawa 1955, s. 375–402. – Na s. 393 wydawca cytuje polską rotę przysięgi z r. 1480 z księgi zakroczymskiej ziemskiej wieczystej o sygn. rel. 9, 474 (1474–1480), znajdującą się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Skrót źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach i poprawkach do spisu źródeł* w t. II Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wrockom Korn Georg, *Breslauer Urkundenbuch*, Breslau 1870. – Wydawca korzystał z rkpsów dotyczących miasta Wrocławia, znajdujących się w: 1. Archiwum Szpitala św. Ducha we Wrocławiu, przekazane później do Archiwum Miejskiego; 2. Królewskim Państwowym Archiwum we Wrocławiu, wcześniej tzw. Śląskim Archiwum Prowincjalnym, utworzonym w 1810 r. (po sekularyzacji klasztorów) z archiwów 75 duchownych fundacji śląskich; 3. Archiwum Miejskim w dawnym ratuszu. Glosy polskie występujące w dokumentach zostały wyróżnione przez wydawcę rozstrzelonym drukiem. Praca zawiera indeks nazw miejscowych i osobowych (s. 257). Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Wutt Wuttke Heinrich, *Städtebuch des Landes Posen*, Leipzig 1864. – Wydane w tej pracy dokumenty do historii miast i wprowadzenia prawa niemieckiego w Wielkopolsce pochodzą z archiwów miejskich miast Wielkopolski oraz z metryki koronnej. W dokumentach tych znajdują się polskie glosy, które wydawca podaje w transkrypcji oraz wyróżnia w tekście pogrubioną czcionką. Praca zawiera indeks nazw osobowych, miejscowych i wyrazów pospolitych (s. 165–174). Niektóre z tych dokumentów zostały wydane przez innych wydawców. Przy opracowywaniu materiału w Sstp korzystano z późniejszych wydań. Ekscerpcja Halny Kluzekówny.

WuttAcc *Memoriam Ioannis Augusti Ernesti [...] Accessiones ad codicem diplomaticum, qui continetur libro Städtebuch des Landes Posen von Heinrich Wuttke, Lipsiae [1866]*. – Praca liczy 24 strony i stanowi dodatek do wydawnictwa *Städtebuch des Landes Posen*, opublikowanego przez Heinricha Wuttke, Leipzig 1864. Znajduje się w niej 6 dokumentów, niektóre z późnych kopii, z ksiąg miejskich, z lat 1406–1463. Dotyczą one wprowadzenia prawa niemieckiego w Wielkopolsce. W łacińskich tekstach występują polskie glosy wyróżnione przez wydawcę pogrubioną czcionką, zapisane w transkrypcji. W bieżącym materiale Sstp ukazał się tylko jeden cytat z tego źródła pod hasłem *topić* z datą (1457) 1840. Pozostałe glosy znajdują się w suplementie Sstp. Pozycja ta wprowadzona została w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. IX. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Zab Łoś Jan, *Przegląd językowych zabytków staropolskich do r. 1543*, Kraków 1915. – Publikacja zawiera staropolskie zabytki językowe z ich opisem. Większość materiału cytowanego przez autora

Sstp czerpie bezpośrednio z wydawnictw, na które Łoś się powołuje. Z tego dzieła cytowano materiał z następujących rkpsów i inkunabułów:

1. s. 147-148 inkunabuł Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie o sygn. 445, wydany w Bazylei w 1492 r., zawierający *Postyllę* Guillema. Zapisano w nim na k. 59r kilkanaście wyrazów polskich, będących tłumaczeniem głównie nazw nauk i ksiąg biblijnych. Od 1956 r. w Sstp sprawdzano odczytanie z fotografią rkpsu. W Sstp materiał datowano *ca* 1492.

2. s. 157 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 32 z XV w. zawierający teksty o różnej treści. Na k. 243v i 244r zostały zapisane polskie nazwy dwunastu miesięcy, które Łoś podaje na podstawie nieopublikowanych notatek Hieronima Łopacińskiego. W Sstp wyrazy te cytowano z datą XV *p. post.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

3. s. 209 rkps Biblioteki Miejskiej w Gdańsku XX B F 161 zawierający kazania Hieronima z Pragi (Jana Sylwana) *Exemplar salutis* z r. 1423 z jedną glosą polską (*pocisnęli się*) zapisaną na k. 204r. Na okładce zostało zapisane ręką pisarza kodeksu modlitewne wezwanie kapłana *Mac Boga Ojca* (inne jego przekazy *cf. MacDod* poz. 2b). Łoś wydał je z nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp cały materiał datowano 1423.

4. s. 215 inkunabuł drukowany w ostatniej ćwierci XV w. zawierający *Tabulu thematium dominicarum totius anni*. Ręką współczesną drukowi zapisano na okładce dwie modlitwy do Matki Boskiej *Zdrowaś Maryjo miłości pełna* i *Zdrowaś naświętsza Maryjo*. Łoś podaje je na podstawie fotograficznej podobizny w wydaniu F. Kopery, *Spis druków epoki Jagiellońskiej w zbiorze Emeryka Hutten-Czapskiego w Krakowie*, [Kraków] 1900, szpalta 17. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

5. s. 224 i 315 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. F N 7 3/16 z połowy XV w. Wydawca nie podaje bliższych danych o rkpsie. Rkps zawiera m.in.: a. k. 262v *cf. SalveReg* 6 (wydawca zamieszcza je na s. 224); b. k. 73r i 138v dwie krótkie zapiski polskie (wydawca zamieszcza je na s. 315). Wydanie na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp datowano je XV *med.*

6. s. 315 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 22 z końca XIV w. Znajdują się w nim dwie krótkie zapiski w języku polskim. Wydanie na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp datowano je XIV *ex*.

7. s. 316 rkps Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie o sygn. Cod. Lat. 63 F Na k. 558r w expl. po traktacie gramatycznym Jana de Ianua data 1444 oraz krótkie modlitewne wezwanie po polsku. Od 1956 r. w Sstp tekst sprawdzano z fotografią rkpsu. Materiał datowano 1444.

8. s. 316 rkps Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie o sygn. Cod. Lat. 87 F. W expl. na k. 201v zapisano datę 1457 oraz kilka wyrazów polskich. Od 1956 r. w Sstp kontrolowano odczytanie z fotografią rkpsu. Materiał datowano 1457.

9. s. 444-445 rkps Stanisława Chodyńskiego, obecnie znajdujący się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 7534. Pisany dwoma rękami, starsza z lat 1437-1447 zapisała na wewnętrznej stronie okładki wiersz miłosny *Dawnom zwiędził cudze strony*. Autorzy *ChrestWRz* podają informację (s. 294), że pierwsza zwrotka i pierwszy wiersz zwrotki następnej tego utworu zapisane zostały także na k. 14 ręką tego samego kopisty. Wg nich rkps pochodzi z trzeciej ćwierci XV w. W *ChrestWRz* na s. 294-295 zamieszczono również transkrypcję tego wiersza. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

10. s. 447 dwuwiersz *Nigdy tu mi wierzyć nie chciał*, wydany przez Łośa w transkrypcji za A. Brucknerem, *Literatura religijna*, t. I, Warszawa 1902, s. 140. W Sstp materiał datowano XV *ex*.

11. s. 447 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. F 7 3/16. Wydawca przytacza „dopisek pobożny”, będący modlitewnym westchnieniem kopisty, kapłana Macieja z Pawiowa, zapisany w 1467 r. Łoś wydał tekst na podstawie nieopublikowanych notatek Hieronima Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano 1467. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

12. s. 448 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 29 *cf. Dek* I 4.

13. s. 450 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 32 *cf. Dek* III 26.

14. s. 451 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 82. obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3015, z połowy XV w. Na k. 117r zapisano tekst o warunkach dobrej spowiedzi (inne jego przekazy *cf. AKLit III* poz. 4). Wydano na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XV *med.*

15. s. 512 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. 6 3/13. Zawiera księgę ławnicza Brześcia Kujawskiego (*Liber actualis scabinorum civitatis Brestensis*), pisana w latach 1418–1475. Znajdują się w niej prócz licznych nazw osobowych także polskie wyrazy pospolite. Wydano na podstawie notat rękopiśmiennych H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano 1418–75.

16. s. 512–514 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 82, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3015, z drugiej połowy XV w. Zawiera teksty teologiczne. Pisany kilkoma rękami, m.in. przez Stanisława w Sandomierzu w 1450 r., co zapisano w expl. na k. 124. W tekście występują glosy wewnętrzne i nadpisane. Łoś podaje je w wyborze na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XV *med.*

17. s. 514–515 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. XVII Q 1, pisany w 1458 r. przez Stanisława z Zalesia. Zawiera na k. 1–205 wierszowany traktat Alana *Liber de planctu* i Gwidryna „*Quadrupartitus*” oraz na k. 206–243 *Bukoliki* Wergiliusza. W tekstach znajdują się glosy polskie, wydawca podaje je w wyborze. W Sstp glosy datowano XV *med.* Na okładce rkpsu znajduje się satyryczny wierszyk po polsku, zapisany ręką XV w. Tekst jest z boku obcięty i częściowo nieczytelny. W Sstp datowano go XV *p. post.* Łoś wydał glosy i wiersz z nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

18. s. 515–517 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 32. Wydawca nie podaje imienia pisarza ani zapisek proveniencyjnych. Rkps zawiera teksty różnej treści, m.in. *Puvulorum peccata* z glosami polskimi. Na obu okładkach zapisano łacińskie przepisy lekarskie z wyrazami polskimi. Jest tam także data 1454. W Sstp cały materiał datowano XV *med.* Łoś wydał materiał z nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

19. s. 517–518 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I O 29. Rkps pisany w połowie XV w. liczy 502 k. Wydawca nie podaje zapisek proveniencyjnych ani imienia pisarza. Rkps zawiera teksty o różnej treści z nielicznymi glosami polskimi, które wydawca podaje w wyborze. W przytoczonym przez Łośa materiale z k. 1 znajdują się nazwy sposobów interpretacji Pisma św. (inne ich przekazy *cf. FrzGlos* poz. 2). Wydanie na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

20. s. 518 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. II Q 405 pochodzący z Biblioteki Żaluskich w Warszawie. Zawiera teksty teologiczne; m.in. znajduje się w nim *Summa confessionis*, pisana przez kleroika gnieźnieńskiego Andrzeja z Żyrnik w 1458 r., z kilkunastoma glosami polskimi. Wydawca nie podaje wiadomości, czy Andrzej pisał również inne partie rkpsu i czy glosy pochodzą od niego. Na okładce rkpsu zapisano wierszyk mnemotechniczny na suchodni. Wydanie na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp cały materiał datowano XV *med.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

21. s. 518–519 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 210 pisany w pierwszej połowie XV w. Zawiera teksty o różnej treści; m.in. na k. 1–139 Pawła z Zatora *Wykład listów św. Pawła*, na k. 154–157 *Liber spiritualis a magistro Joanne de Deo editus*, na k. 157–187 *Gesta Romanorum* pisane w 1436 r. We wszystkich tekstach znajdują się polskie glosy interlinearne, które wydawca podaje w wyborze na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. Na ostatniej, 188 karcie, notka *Explicit liber per manus Nicolai de Polanice*. W Sstp materiał datowano XV *p. pr.* Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

22. s. 519–520 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 8, dawniej należący do benedyktynów na Świętym Krzyżu. Liczy 101 kart. Zawiera teksty modlitewne i teologiczne z komentarzami. Piśmo do k. 100 „wskazuje na wiek XIV”, od k. 100v piśmo późniejsze, wg wydawcy z początku XV w. Na k. 100v–101v znajduje się kilkanaście wyrazów polskich. Brak danych o pisarzu. Wydanie Łośa na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XV in. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

23. s. 520 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu Lat. I F 45, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. 3304. Zawiera Hugona *De clastro anime*, Anzelma *De similitudinibus* z datą 1397 na k. 151v. Na k. 153r zaczyna się *Sermo Szczekne in ramis palmarum* z kilkunastoma polskimi głosami w tekście. Brak danych o proveniencji rkpsu i pisarzu. Wydanie na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XIV ex.

24. s. 520–521 rkps Biblioteki Publicznej w Wilnie o sygn. F 4 z XV w. Zawiera m.in. kazania *de tempore*, w których znajdują się liczne polskie głosy marginalne, głównie w kazaniu *De assumptione Beatae Mariae*. Na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki zapisano *Sub anno [...] Millesimo CCCCL* (ostatnia cyfra nieczytelna). *Iste liber est comparatus per Nicolaum Boneza vicarium in Wana*. Wydanie Łośa na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp materiał datowano XV med. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

25. s. 521–523 rkps Biblioteki Krasińskich w Warszawie z drugiej połowy XV w. Zawiera Pawła z Zatora kazania *de tempore* i *de sanctis*, niekiedy po kilka na jedną niedzielę czy święto, pisane przez Stanisława z Mstowa, wikariusza „in Radomskie”. W expl. data ukończenia rkpsu 1477 r. Liczne głosy polskie, głównie interlinearne i marginalne, a więc zapewne późniejsze od podstawowego tekstu. Wydawca wydał tylko wybór głos na podstawie nieopublikowanych notatek Hieronima Łopacińskiego. W Sstp datowano XV p. post. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

26. s. 523–524 rkps Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego o sygn. F 7 3/16 z połowy XV w. Wydawca nie podaje żadnych danych o tym rkpsie, ale skoro przy którejś głosie pisze, że znajduje się ona „przy kazaniu na Wielkanoc”, rkps, przynajmniej w części, zawiera kazania. Są one głosowane. Na okładce również zapisano parę wyrazów polskich. Oprócz głos wydawca zamieszcza mały słowniczek łacińsko-polski zapisany na k. 7v. Głosy i słowniczek Łoś wydał na podstawie nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp cały materiał datowano XV med.

27. s. 524–525 księga zawierająca zapisy ziemskie chełmskie i hrubieszowskie z lat 1431–1468, znajdująca się w Archiwum Akt Dawnych w Wilnie pod nrem 20010. Są w niej głosy polskie – nazwy osobowe, miejscowe i pospolite. Łoś wydał głosy z niepublikowanych notatek H. Łopacińskiego. W Sstp głosy datowano 1431–68.

28. s. 525–530 rkps Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. II F 191 z końca XV w. Był on własnością biblioteki księży misjonarzy przy kościele św. Krzyża w Warszawie, następnie Załuskiego, który na k. 1 napisał *Speculum Saxonum seu Theutonicum Magdeburgense scriptum circa annum 1499*. W rkpsie znajdują się: a. na k. 20–38v głosy polskie tekstowe i marginalne. Łoś zamieszcza je w wyborze na s. 526 z notatek H. Łopacińskiego. W Sstp datowano je XV ex.; b. k. 224–226 cf. *OrtZab*.

29. s. 535–537 rkps liczący 62 karty, doszły do inkunabułu Biblioteki Krasińskich w Warszawie zawierającego *Rationale divinarum officiorum* Guillelmi (wydawca nie podaje jego sygnatury). Rkps pisany jest wg wydawcy zapewne w końcu XV lub w pierwszych latach XVI w. Zawiera teksty teologiczne i kazania z głosami polskimi oraz tzw. widzenie św. Pawła, zapisane częściowo po polsku, częściowo po łacinie z głosami polskimi. W Sstp materiał datowano XV ex. Rkps powrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego, ale został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

30. s. 537 fragment zapisek krakowskich z r. 1396. Materiał zawiera jedną zapiskę łacińską z wyrazem polskim (*zapisac*) oraz siedem rot przysięg sądowych w języku polskim. Roty te zostały

w 1958 r. wydane, wraz z innymi XIV-wiecznymi rotami krakowskimi, przez Z. Perzanowskiego i M. Karasia w *PKKr* I na s. 243–245. W t. II *Sstp* pojawił się skrót nowego źródła, ale przez niedopatrzenie materiał czasem cytowano także wg *Zab.* ~ *Cf.* *PKKr* I.

31. s. 537–538 księga zawierająca „zapisy ziemskie lubelskie z lat 1420–1427”, znajdująca się w Archiwum Akt Dawnych w Wilnie pod nrem 20687. Łoś wydal z niej cztery rotę przysięg sądowych zapisane po polsku. Przekaz z nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego.

32. s. 538 księga zawierająca „zapisy ziemskie lubelskie z lat 1427–1431”, znajdująca się w Archiwum Akt Dawnych w Wilnie pod nrem 20688. Z księgi wydano dwie rotę przysięg sądowych zapisane po polsku. Przekaz z nieopublikowanych notatek H. Łopacińskiego.

33. s. 539 rkps Biblioteki Baworowskich we Lwowie, formatu in folio, o sygn. 1014. Obecnie znajduje się on w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod sygn. akc. 9869, o czym informują autorzy *ChrestWRz* na s. 196. Zawiera zbiory praw miejskich z XV w. w języku niemieckim i łacińskim. W tekstach tych na s. 1 zapisane są ręką drugiej połowy XV w. polskie formuły przysięg wójta, ławników, rajców i rzemieślników miejskich. W *Sstp* materiał datowano XV *p. post.* Autorzy *ChrestWRz* na s. 196–197 wydają te teksty przysięg w nowej transliteracji wraz z transkrypcją.

34. s. 540–541 rkps Biblioteki Baworowskich we Lwowie, tzw. Stronczyńskiego II, o sygn. 985, obecnie znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie pod tą samą sygn. Pisany jest przez Piotra z Sieradza w 1474 r. Zawiera m.in. na k. 45v–46v łacińską skargę o oszczerstwo, wniesioną przed biskupa płockiego Jakuba, z prawie pełnym międzyrzędkowym przekładem polskim. W *Sstp* materiał datowano 1474.

35. s. 544–545 rkps Stanisława Chodyńskiego, obecnie znajdujący się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie pod sygn. 7534. Pisany dwoma rękami. Młodsza ręka z lat 1447–1462 zapisała na k. 54 list miłosny *Pokłomene, moj nade wszy<1>ki namilejszy*. Wg autorów *ChrestWRz* (s. 222) rkps powstał w trzeciej ćwierci XV w. W *Sstp* materiał datowano 1447–62. W *ChrestWRz* na s. 222–223 zamieszczono ten tekst, również w transkrypcji.

ZabŚl Rospond Stanisław, Zabytki języka polskiego na Śląsku. Wrocław 1948, Wydawnictwa Instytutu Śląskiego. ~ *Cf.* *Dek* III 31, *SalveReg* Ia.

ZabUPozn Kowalewicz Henryk, Średniowieczne zabytki języka polskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Polskie glosy i zapiski z rękopisów 1728, 1732, 1752, *Zeszyty Naukowe UAM, Biblioteka* 5, Poznań 1965, s. 69–164. ~ Publikacja zawiera krótki wstęp, w którym wydawca podaje zasady edytorskie oraz omawia rodzaje glos w publikowanych rkpsach. Na końcu na s. 130–164 zamieszczono indeks wyrazów polskich. Skrót tego źródła ukazał się w t. V *Sstp*, a materiał zaczęto cytować od t. VI. Reszta materiału ukaże się w suplementcie.

1. s. 73–121 rkps 1728 pisany w 1456 r. przez Macieja z Pawłowic (Wielkopolska). Zawiera m.in. niektóre kazania *de sanctis* z polskimi glosami interlinearnymi, wewnętrznymi i marginalnymi. Glosy marginalne zapisano ręką XVI-wieczną. Na s. 84 oraz na karcie wklejonej między s. 120 i 121 wydawca zamieszcza fotokopie k. 197v i 216v. W *Sstp* materiał datowano 1456.

2. s. 121–122 rkps 1732 pisany w 1458 r. w Kościanie przez Błażeja, późniejszego wikariusza przy kościele św. Marcina w Poznaniu. Karty rkpsu nie są ponumerowane. Zawiera on dzieła teologiczne. W jednym tekście zapisano cztery glosy interlinearne i jedną wewnętrzną. Wydawca zamieszcza fotokopie jednej karty rkpsu na karcie wklejonej między s. 121 i 122. W *Sstp* materiał datowano 1458.

3. s. 122–128 rkps 1752 pisany około połowy XV w. Brak dokładniejszej daty, imienia pisarza oraz zapisek prowincyjnych. Rkps zawiera teksty treści teologicznej. Glosy polskie głównie interlinearne, pisane ręką tekstu, zaledwie kilka wewnętrznych. Glosy znajdują się wyłącznie w zaczynającym rkps kazaniu *De conceptione Beatae Mariae Virginis*. Na karcie wklejonej między s. 123 i 124 wydawca zamieszcza fotokopie k. 2v. W *Sstp* materiał datowano XV *med.*

Zand Zand Andrzej, Łódź rolnicza 1332–1793. Studium historyczne o topografii, stanie gospodarczym, organizacji prawnej i kulturze Łodzi, *Rocznik Łódzki*, t. II, Łódź 1931, s. 53–222. ~ W swoim opracowaniu autor korzystał z ksiąg radzieckich i wójtowskich miasta Łodzi, pochodzących z Archiwum

Głównego Akt Dawnych w Warszawie, ksiąg wieczystych z Archiwum Akt Dawnych Miasta Łodzi i odpisu aktu erekcyjnego miasta Łodzi z r. 1423, znajdującego się w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku. W przypisach autor podaje źródła, z których pochodzi omawiany materiał, jednakże nie cytuje polskiego materiału językowego zawartego w tych dokumentach. Niektóre dokumenty z wymienionych archiwów zostały wydane później przez innych wydawców i z nich cytowano materiał w Sstp. Pozycja znalazła się w spisie źródeł przez niedopatrzenie.

Zap Zapiski Siewiero-Zapadnego Otdiela Impieratorskogo Russkogo Geograficzeskogo Obszczestwa, redaktor Dowgjałło D. J., Wilno 1910 i nn.

Zap III 209–218 Zienkowicz A. F., Tri akta drohiczińskiego ziemskiego suda XV w. k woprosu o polożenji krestjan, Wilno 1912. ~ W artykule wydawca zamieścił trzy dokumenty z najstarszych ksiąg sądu ziemskiego w Drohicznynie z lat 1427–1498, znajdujących się w Centralnym Archiwum Wileńskim pod nrami kat. 10215, 10216 i 10217. Dokumenty te dotyczą regulacji stosunków pomiędzy właścicielami ziemskimi a poddanyimi. Pochodzą one z lat: 1451, 1477 i 1483. W pierwszym i trzecim znajdują się polskie glosy, które wydawca wyróżnił w tekście kursywą. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

Zap IV 181–189 Zienkowicz A. F., O miestnom sudie w XV–XVI w. na Podlasze, Wilno 1914. ~ W artykule wydawca zamieścił dwie piętnastowieczne zapiski z najstarszych ksiąg sądu ziemskiego w Drohicznynie, znajdujących się w Centralnym Archiwum Wileńskim pod nrami kat. 10216 i 10217 z lat 1481 i 1485. W zapiskach występują dwie glosy polskie (*naślad*, *ufalili*), które wydawca wyróżnia w tekście kursywą. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

ZapMaz Wolff Adam, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku, Kraków 1937. Roty ziemiańskie XV i XVI wieku. ~ Najstarsze mazowieckie księgi sądowe z Archiwum Głównego w Warszawie (ich wykaz znajduje się na s. XIV–XX wstępu) dostarczyły autorowi przede wszystkim bogatego materiału heraldycznego. XV-wieczne zapiski (nr 1–802 oraz 1070–1080) mieszczą się na s. 1–175 i 253–257. W tym materiale zdarzają się polskie glosy oraz polskie rotys przysięg, które wydawca wyróżnił rozstrzelonym drukiem. Pracę uzupełnia indeks nazw osobowych i miejscowych (s. 259–355) oraz herbów i gniazd rodowych (s. 356–381). Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

ZapRp Rękopiśmienne ekscerpty Adama Wolffa pochodzące z mazowieckich ksiąg sądowych znajdujących się w Archiwum Diecezji Płockiej w Płocku oraz w Archiwum Głównym w Warszawie: *Błon* (błońskie), *Czers* (czerskie), *Grój* (grójeckie), *Kol* (kolneńskie), *Łomż* (łomżyńskie), *Nur* (nurskie), *Płoc* (płockie), *Szeńs* (szeńskie), *Warec* (wareckie), *Warsz* (warszawskie), *Wąs* (wąsoskie), *Wiż* (wiskie), *Wysz* (wyszogrodzkie), *Zakr* (zakroczymskie), *Zambr* (zambrowskie), *Rachkról* (rachunki królewskie), *RożGran* (rożańskie graniczne). Większość ksiąg sądów i urzędów ziemskich z terenu Mazowsza została bezpowrotnie zniszczona podczas powstania warszawskiego. Całkowicie zagładzie uległy księgi: czerskie, grójeckie, kolneńskie, łomżyńskie, nurskie, wareckie, wąsoskie, wiskie, zambrowskie. Ocalały księgi ziemskie: błońskie, płockie, rożańskie graniczne, wyszogrodzkie, zakroczymskie i częściowo warszawskie oraz rachunki królewskie. Obecnie znajdują się one w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Skrót źródła *ZapRpBłon* wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. X. Materiał z tego źródła (*szkuta*, *urwica*, *um*) zostanie wykorzystany w suplemencie Sstp.

ZapWarsz Kuraszkiewicz Władysław i Wolff Adam, Zapiski i rotys polskie XV–XVI wieku z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej, Kraków 1950. Prace Komisji Językowej PAU nr 36. ~ Z ksiąg warszawskich grodzkich i ziemskich znajdujących się w Archiwum Głównym, obecnie Archiwum Główne Akt Dawnych, w Warszawie, wydawcy przedstawili zapiski polskie i rotys przysięg. W sumie wydawcy zamieścili 3100 zapisek z lat 1421–1558, pochodzących z 66 ksiąg sądowych ziemi warszawskiej i częściowo z 6 ksiąg zakroczymskich. Zapiski te zostały ugrupowane chronologicznie wg 135 rąk pisarzy, których wykaz zamieszczono we wstępie wydania. Materiał w Sstp cytowano wg nrów zapisek. Do wydania dołączono kilkanaście fototypii zapisek różnych rąk oraz indeks wyrazów (s. 353–485) oraz nazw osobowych i miejscowych (s. 486–553). Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

ZurŚl XIV 50–52 Musiał Ludwik. Dokument z roku 1454. Zaranie Śląskie. Kwartalnik regionalny. Rocznik XIV, zesz. 1, Bytom 1938. Pismo Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Cieszyńcu. ~ Wydawca przedstawił łaciński dokument z r. 1454 znajdujący się w archiwum książąt Hohenlohe na zamku w Koszęcinie, dotyczący sprzedaży sołectwa w Pawłowicach koło Gorzowa w powiecie oleskim (Śląsk Opolski). Dokument ten, pisany na pergaminie, zawiera kilka wyrazów polskich. Tylko jedną głosę polską (*wągrodni*) wydawca wyróżnia kursywą, podaje także tłumaczenie dokumentu na język polski. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

ZasWyd Górski Konrad, Kuraszkiewicz Władysław, Pęplowski Franciszek, Saski Stefan, Taszycki Witold, Urbańczyk Stanisław, Wierczyński Stefan, Woronczak Jerzy, *Zasady wydawania tekstów staropolskich*. Projekt. Przykłady w reprodukcji fototypicznej zestawił Woronczak Jerzy, Wrocław 1955. Polska Akademia Nauk, Instytut Badań Literackich. ~ Na s. 134 zostały zamieszczone fragmenty łacińskiego kazania z kilkunastoma polskimi głosami wewnętrznymi, znajdującymi się na k. 255v rkpsu Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu o sygn. I O 464. Rkps był pierwotnie własnością klasztoru Dominikanów; po sekularyzacji w r. 1810 przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W wydany tekście J. Woronczak zamieszcza polskie głosy rozstrzelonym drukiem, podając także ich transkrypcję. W dodatku z reprodukcjami fototypicznymi zamieszczono fotokopie całej karty. W Sstp materiał datowano XV *med.* Skróć źródła wprowadzono w *Uzupełnieniach do spisu źródeł* w t. II. Dwie głosy (*czyni i dobry*) znajdują się w suplemencie Sstp. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

ZbPrzezd Zbiór dokumentów znajdujących się w Bibliotece hr. Przezdzieckich w Warszawie, wydał Chmiel Adam. Kraków 1890. ~ Wydanie zawiera 75 dokumentów, z których pierwszych 26 pochodzi z lat 1239–1498 (s. 1–52). Nieliczne polskie głosy wyróżniono w druku kursywą. Na s. 121–160 znajduje się indeks nazw własnych i wyrazów pospolitych. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Zdrow Zdrowaś Mario – Pozdrowienie anielskie – *Salutatio angelica*. ~ Synod w Łęczycy w r. 1285, pod przewodnictwem arcybiskupa Jakuba Swinki nakazywał, by w każdą niedzielę podczas mszy świętej odmawiano się *Ojciec nasz* i *Wierzę*, a ponadto modlitwy *Zdrowaś Maryja* i *Spowiedź powszechną*. Teksty modlitw stanowiły dodatki do kazań, a niekiedy zastępowały samo kazanie. Dotychczas odnaleziono 18 różnych odpisów *Zdrowaś* z okresu do końca XV w., z których każdy ma swoją datę w spisie źródeł Sstp, ale materiał cytowano bez dat. W artykułach słownikowych modlitwa ta jest umieszczana w chronologii po roku 1400 razem z innymi modlitwami codziennymi, ponieważ uważa się, że w tym okresie powstały pierwsze ich tłumaczenia na język polski.

Zdrow 1. 1407 *Vrtel* s. 50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy *Zdrowa Maryja* znajduje się na końcowych kartach 268v–269r papierowego kodeksu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 825, zawierającego różne traktaty medyczne. Modlitwa była wielokrotnie wydawana; ostatnie wydanie, także w transkrypcji, oraz informacja o rkpsie w *ChrestWRz* s. 25. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografie rkpsu, wg których sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 2. ca 1415 *Vitel* s. 50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na k. 98v rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1681, zawierającego *Compendium theoloyce veritatís* Tomasza z Akwinu. Wydawca rozwiązuje w nawiasach okrągłych skróty stosowane przez pisarza. Pracownia Sstp od 1955 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 3. XV *in. Lelbibl* I s. 39. Tekst modlitwy wydany w r. 1823 przez Lelewela Joachima w rozdziale o sztuce drukarskiej w książce *Bibliograficznych ksiąg dwoje*. ~ Lelewel przytacza tekst modlitwy w przypisie na s. 39, nie podając sygnatury rkpsu, w którym się ona znajduje. Píše on natomiast, że modlitwa pochodzi z r. 1400 z rkpsu Jana Sylwana (Hieronima z Pragi). Sygnaturę tego rkpsu podaje Aleksander Brückner w *Kazaniach średniowiecznych, cz. II*, zamieszczonych w R XXIV s. 355–356. Jest to rkps z Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. I al. I F 49. Rkps ten prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 4. ca 1440 R XXIV s. 77. – Tekst modlitwy wydany w r. 1895 przez Brücknera Aleksandra w *Kazaniach średniowiecznych*, cz. I, zamieszczonych w kolejnym tomie *Rozpraw* na s. 38–97. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy znajdujący się na przedostatniej karcie (190v) rkpsu Biblioteki Jagiellońskiej o sygn. 1297. Rkps ten był darem kanonika plockiego Jakuba z Piotrkowa, jemu też przypisuje się autorstwo polskich tekstów. Ostatnie wydanie, też w transkrypcji wraz z opisem rkpsu w *Clavis HRz* s. 23–24. Pracownia Sstp od 1956 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 5. ca 1450 PF IV 580. Tekst modlitwy wydany w r. 1892 przez Brücknera Aleksandra w opracowaniu *Kazania husyjskie polskiego*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Prac Filologicznych*. ~ Wydawca przytacza tekst modlitwy pisany prawdopodobnie przed połową XV w., znajdujący się na k. 273v rkpsu o sygn. Lat. I Q 146 z Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu. Rkps ten pochodził ze zbiorów Uniwersytetu Warszawskiego, prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej w Warszawie na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 6. ca 1450 PamLit IX 318. Tekst modlitwy wydany w r. 1910 przez Bernackiego Ludwika w artykule *Najdawniejszy pomnik katechizmu polskiego*, zamieszczonym w *Pamiętniku Literackim*. ~ Ludwik Bernacki wydał tekst odpisu *Zdrowaś* znajdujący się w rkpsie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, obecnie we Wrocławiu, o sygn. 4500. Rkps stanowi jedna karta, która zawiera modlitwy katechizmowe odmawiane wraz z wiernymi przez kapłana po kazaniu. Pochodzi on z połowy XV w. Pracownia Sstp od 1964 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Zdrow 7. 1460 Bandt nr 1. – Tekst modlitwy wydany w r. 1826 przez Bandtkiego Jerzego Samuela w pracy *Ojciec nasz, modlitwa z rozmaitych rękopismów i druków starożytnych w języku polskim i w innych dialektach słowiańskich*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w rkpsie nr II F 63 na karcie 112v z napisem *Dominica ora in Polonico*. Rkps ten jest XV-wiecznym kodeksem papierowym in folio. Zawiera m.in. *Statuta synodalia Wratislaviensia* (k. 85r–122r). Był on pierwotnie własnością Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu, następnie kolegiaty w Nysie. Po sekularyzacji klasztorów, po r. 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Modlitwa jest wpisana inną ręką niż pozostałe teksty. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której korygowano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rękopisu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17–18. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Zdrow 8. 1446–75 JA 1 72. – Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der altczechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu nr I Q 83. Rkps ten jest XV-wiecznym kodeksem zawierającym m.in. *Statuta synodalia episcopi Wratislaviensis* (k. 162r–178r). Rkps pochodził z klasztoru Dominikanów we Wrocławiu. Stamtąd po r. 1810, po sekularyzacji klasztorów, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Na k. 169v zapisano tekst *Zdrowaś*. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 9. 1446–75 JA 1 72. Tekst modlitwy wydany w r. 1876 przez Nehringa Władysława w artykule *Über den Einfluss der altczechischen Literatur auf die altpolnische* zamieszczonym w *Archiv für slavische Philologie*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu I Q 69. Rkps ten jest XV-wiecznym kodeksem zawierającym m.in. *Statuta Conradi episcopi Wratislaviensis* (k. 136v–153v). Pochodził z klasztoru Kanoników Regularnych w Żaganiu. Po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Na k. 144v zapisano tekst *Zdrowaś*. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, wg której sprawdzano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rkpsu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 16. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 10. 1446 75 Sep 76–77. Tekst modlitwy wydany w r. 1912 przez Seppelta Fi[anza] X[awera] w pracy *Die Breslauer Diözesansynode vom Jahre 1466*. ~ Tekst tego odpisu pochodzi z rkpsu

I F 91. Rkps jest XV-wiecznym kodeksem zawierającym m.in. *Conradi episcopi Wratislaviensis, Statuta synodalia anno 1446 edita* (k. 236r–246r). Tekst modlitwy zapisany jest na k. 241r, poprzedzony niemieckimi modlitwami i zapisany tą samą ręką, co cały tekst statutów. Kodeks znajdował się w bibliotece kolegiaty w Głogowie. Po sekularyzacji klasztorów, po roku 1810, przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografię rkpsu, w której sprawdzano odczytanie wydawcy. Szczegółowy opis zawartości rękopisu przedstawił Mieczysław Walter w pracy *Śląskie polonica rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1949, s. 17. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego.

Zdrow 11. 1475 *Vrtel* s. 50. Tekst modlitwy wydany w r. 1930 przez Vrtla-Wierczyńskiego Stefana w *Wyborze tekstów staropolskich*. ~ Ten odpis modlitwy pochodzi z inkunabułu drukowanego w r. 1475 we Wrocławiu przez drukarza Kaspra Elyana. Jest to pierwszy tekst polski, który ukazał się drukiem. Inkunabuł ten zawiera *Statuty synodalne biskupa wrocławskiego Konrada*. S. Vrtel-Wierczyński wydał tę modlitwę z egzemplarza Biblioteki Uniwersyteckiej w Pradze, obecnie Biblioteka Narodowa, o sygn. 39 G 6 adl.1. Tekst pisany jest na k. 5v. Zawiera on liczne czechizmy. Egzemplarz, z którego korzystał Vrtel, trafił do Biblioteki Uniwersyteckiej pod koniec XVIII w. Uwagi dotyczące wcześniejszych dziejów inkunabułu uległy zatarciu lub zniszczeniu. W Polsce znajdują się jeszcze dwa egzemplarze tego inkunabułu, we Wrocławiu i Gnieźnie.

Zdrow 12. *post 1479 R XXV 243*. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w artykule *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku* zamieszczonym w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy pochodzi z rkpsu przechowywanego w zbiorach Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. 3729. Rkps pisany jest, według Brucknera, po roku 1479. Polski tekst *Zdrowaś* zapisany jest po tekście łacińskim na k. 383r. Aleksander Brückner cytuje tylko wyrazy dopisane, według niego młodszą ręką, w tej modlitwie. Pracownia Sstp od 1973 r. posiada fotografie rkpsu, w których uzupełniano materiał, od 2004 r. posiada fotografie cyfrowe zabytku.

Zdrow 13. *XV ex. R XXV 142*. Tekst modlitwy wydany w r. 1897 przez Brucknera Aleksandra w artykule *Kazania średniowieczne, cz. III*, zamieszczonym w kolejnym tomie *Rozpraw*. ~ Tekst modlitwy znajduje się na k. 325v rkpsu Čes. Bibl. Publ. w Petersburgu o sygn. Lat. I F 222 zawierającego kazania de tempore. Z odpisu tego Aleksander Brückner przytoczył tylko 2 wyrazy modlitwy (*bogoslavyona, bogoslavyon*). Rkps pochodził z klasztoru oo. Benedyktynów na Świętym Kżyżu. Prawdopodobnie wrócił do Biblioteki Narodowej na mocy traktatu ryskiego i został spalony przez Niemców po upadku powstania warszawskiego wraz z najcenniejszymi zbiorami tej biblioteki.

Zdrow 14. *XV ex. SKJ I 150*. Tekst modlitwy wydany w r. 1880 przez Chomętowskiego Władysława w *Zabytkach języka polskiego z XV wieku w rękopisach Biblioteki Ordynacji Krasińskich* wydanych w tomie *Sprawozdań*. ~ Tekst modlitwy pochodzi z rkpsu ze zbiorów Joachima Lelewela, przekazanych w darze przez jego brata Prota Lelewela dla Biblioteki Krasińskich, oznaczonego przez wydawcę nr 4. Tekst *Zdrowaś* zapisany jest w rkpsie po modlitwie *Ojcie nasz*. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. ~ Cf. *SKJ I 142–154* poz. 4.

Zdrow 14a. *XV ex. SKJ I 147*. Tekst modlitwy wydany w r. 1880 przez Chomętowskiego Władysława w *Zabytkach języka polskiego z XV wieku w rękopisach Biblioteki Ordynacji Krasińskich* wydanych w tomie *Sprawozdań*. ~ Tekst modlitwy pochodzi z rkpsu ze zbiorów Joachima Lelewela, przekazanych w darze przez jego brata Prota Lelewela dla Biblioteki Krasińskich, oznaczonego przez wydawcę nr 4. Tekst *Zdrowaś* zapisany jest we fragmencie polskiego kazania. ~ Cf. *SKJ I 142–154* poz. 4.

Zdrow 16. *ca 1500 PF I 352–353*. Tekst modlitwy wydany w r. 1885 przez Bystronia Jana w rozdziale *Rozbiór porównawczy znanych dotąd najdawniejszych (z w. XIV i XV) tekstów Modlitwy Pańskiej, Pozdrowienia anielskiego, Składu apostołskiego i Dziesięciorga przykazania* opublikowanym w *Pracach Filologicznych*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy znajduje się w inkunabule Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie o sygn. Inc. 85 II. Hłoczonym w Strasburgu w 1487 r. Tekst modlitwy *Zdrowaś*, zapisany po *Ojcie nasz i Wierze*, znajduje się na karcie pergaminowej in quarto, doklejonej do inkunabułu zawierającego *Tractatus sacerdotalis de sacramentis* Mikołaja z Błonia. Wydawca określa pismo tego odpisu modlitwy na przełom XV i XVI w. Ekscerpcja Kazimierza Krajewskiego. Pracownia Sstp posiada fotografie cyfrowe zabytku od 2004 r.

Zdrow 17. *ca 1500 GłWp 18*. ~ Tekst modlitwy wydany w r. 1965 przez Wojtkowskiego Juliana w *Głosach i drobnych tekstach polskich do 1550 roku*. ~ Tekst tego odpisu modlitwy zapisany jest

na nienumerowanej k. 1 w inkunabule zawierającym *Sermones dominicales per totum annum* Antonusa de Bitonto. Inkunabul znajduje się w Bibliotece Seminarium Diecezji Włocławskiej pod sygn. Inc. O 55. Na końcu książki wydawca dołączył fotokopię tego tekstu. Nr tego odpisu pojawił się w *Uzupelnieniach do spisu źródeł* w t. V. Ekscerpcja Wandy Namysłowskiej.

Zdrow 18. ca 1464 *SIOce* LIX 186. Tekst modlitwy wydany w r. 2002 przez Wydę Wiesława w artykule *Sredniowieczne polskie dekalogi i modlitwy codzienne z rkpsów i inkunabulów Jasnogórskiej Biblioteki oo. Paulinów* zamieszczonym w kolejnym tomie *Slavu Occidentalis*. – Ten odpis modlitwy *Zdrowaś* stanowi kilka fragmentów z jej końca, które udało się odczytać wydawcy z uszkodzonego przez wilgoć rkpsu z Biblioteki Klasztoru oo. Paulinów na Jasnej Górze o sygn. II 37. Rkps liczy 284 karty. Główna jego częścią są kazania de tempore, przepisane przez Piotra z Miłostawia około r. 1464 r. Tekst *Zdrowaś* znajduje się na ostatniej (283v) karcie, po niej znajduje się połowa pergaminowej ochronnej karty. Wydawca podaje także transkrypcję tekstu. Odpis zostanie wykorzystany w suplemencie Sstp.

Ziel Zielińscy G[ustaw] i J[an]. Wiadomość historyczna o rodzie Świnków oraz rodowód pochodzącej od nich rodziny Zielińskich herbu Świnka. I. Od najdawniejszych czasów do roku 1600. Toruń 1880. – Publikacja została opracowana m.in. na podstawie zachowanego archiwum rodzinnego, kodeksów dyplomatycznych, ksiąg sądowych, rkpsów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W wydanych dokumentach pochodzących z XV w. znajdują się polskie glosy lub krótkie zapiski. Wydawcy wyróżniają je kursywą. Praca została zaopatrzona w chronologiczny spis dokumentów, osób, miejsc i urzędów. Ekscerpcja Stanisława Urbańczyka.

ZiemsKrak I Luźne rękopiśmienne ekscerpty Jana Łosia z ksiąg ziemskich krakowskich z Archiwum Aktów Ziemskich i Grodzkich, obecnie Archiwum Państwowe, w Krakowie. Zapiski te pochodzą z początku XV w.

ZsigBud Diveky Adorjan, Zsigmond lengyel herceg Budai számadasai (1500–1502, 1505), Budapest 1914, Magyar Történelmi Társaság XXVI. Komisja Historyczna Węgierskiej Akademii Nauk. – Wydawca przedstawia rachunki królewskie pochodzące z rkpsów Archiwum Skarbu Koronnego, znajdujących się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie pod sygn. 26–29. Przedstawione przez wydawcę teksty znajdują się w księgach Rachunki królewskie nr 29 i 33. Księga nr 29 składa się z 379 numerowanych kart oraz 9 dołączonych nienumerowanych pism. Zawiera przychody i wydatki odnotowane na Węgrzech podczas pobytu księcia Zygmunta w Budzie w latach 1500–1504. Księga nr 33 stanowi jej kontynuację i jest prowadzona do r. 1507. W Sstp wykorzystano tylko zapiski pochodzące z r. 1500, zamieszczone chronologicznie w wydaniu na s. 11–13 i 18–82. Zapisy te były prowadzone przez Krzysztofa Szydlowieckiego. Są one pisane po łacinie, ale wśród nich sporo jest wyrazów polskich, niewyróżnionych przez wydawcę w tekście, których znaczenie objaśnia słowniczek zamieszczony na s. 224–230. Do pracy dołączono również indeks nazw osobowych i miejscowych oraz indeks rzeczowy (s. 232–260). Ekscerpcja Ewy Ostrowskiej.

SKRÓTY KSIĄG BIBLIJNYCH

(W artykułach *Słownika staropolskiego* drukowane antykwa)

Abd	Prophetia Abdiae	Judith	Liber Iudith
Act	Actus Apostolorum	Lev	Liber Leviticus
Ag	Prophetia Aggaei	Iuc	Evangelium secundum Iu- cam
Am	Prophetia Amos	I Mach. II Mach	Liber Machabaeorum: pri- mus, secundus
Ap	Apocalypsis	Mal	Prophetia Malachiae
Bar	Prophetia Baruch	Marc	Evangelium secundum Mar- cum
Cant	Canticum Canticorum Salo- monis	Mat	Evangelium secundum Mat- thaeum
Col	Epistula Pauli ad Colossen- ses	Mich	Prophetia Michaeae
I Cor. II Cor	Epistula Pauli ad Corinthios: prima, secunda	Nah	Prophetia Nahum
Dan	Prophetia Danielis	Neh	Liber Nehemiae (= Esdr II)
Deut	Liber Deuteronomii	Num	Liber Numeri
Eccles	Liber Ecclesiastes	Os	Prophetia Osee
Eccelus	Liber Ecclesiastici	I Par. II Par	Liber Paralipomenon: pri- mus, secundus
Eph	Epistula Pauli ad Ephesios	I Pct. II Pct	Epistula Petri: prima, se- cunda
I Esdr. II Esdr. III Esdr. IV Esdr	Liber Esdrae: primus, se- cundus (= Neh), tertius (= EŻ II Esdr), quartus	Phil	Epistula Pauli ad Philippen- ses
Esth	Liber Esther	Philem	Epistula Pauli ad Philemo- nem
Ex	Liber Exodus	Prov	Proverbiorum Liber
Ezech	Prophetia Ezechielis	Psal	Liber Psalmorum
Gal	Epistula Pauli ad Galatas	I Reg. II Reg. III Reg. IV Reg	Liber Regum: primus, se- cundus, tertius, quartus
Gen	Liber Genesis	Rom	Epistula Pauli ad Romanos
Hab	Prophetia Habacuc	Ruth	Liber Ruth
Hebr	Epistula Pauli ad Hebraeos	Sap	Liber Sapientiae
Is	Prophetia Isaiae	Soph	Prophetia Sophoniae
Jac	Epistula Iacobi	I Thes. II Thes	Epistula Pauli ad Thessalo- nicenses: prima, secunda
Jer	Prophetia Ieremiae	Tbren	Threni Ieremiae
Jo	Evangelium secundum Io- annem	I Tim. II Tim	Epistula Pauli ad Timothe- um: prima, secunda
I Jo. II Jo. III Jo	Epistula Ioannis: prima, se- cunda, tertia	Tit	Epistula Pauli ad Titum
Job	Liber Iob	Tob	Liber Tobiac
Joel	Prophetia Iocel	Zach	Prophetia Zachariae
Jon	Prophetia Ioniae		
Jos	Liber Josue		
Jud	Liber Iudicum		
Juda	Epistula Iudae		

INNE SKRÓTY I ZNAKI

a.	albo	imperf.	imperfectum
abl.	ablativus	ia.	XV in. – saeculo quinto decimo ineunte – po- czątek XV wieku
ac., acc.	accusativus		
act.	activum		
adi.	adiectivum, adiectivus	inc.	incipit
adv.	adverbium, adverbialis	Inc.	incunabula
al.	alias	ind.	indicativus
anat.	anatomiczny	inf.	infinitivus
aor.	aoristus	inw.	inwentarzowy
ap.	appendix	k.	karta
arg.	argument (na początku psalmu)	kat.	katalogowy
Ath	Symbolum Athanasianum	l., loc.	locativus
bot.	botaniczny	leg.	lege
B.V.M.	Beata Virgo Maria	m.	masculinum
ca	circa	med.	XV med. – saeculo quinto decimo medio – po- łowa XV wieku
Ces. Bibl. Publ.	Cesarska Biblioteka Publiczna	med. lat.	media latinitas
cf.	confer	m.in.	między innymi
coll.	collectivum	min.	mineralogiczny
comp.	compositus	n., nom.	nominativus
comparat.	comparativus	neutr.	neutrum
condit.	conditionalis	nn.	następne
cz.	część	nr	numer
czas.	czasownik	oo.	ojcowie
d., dat.	dativus	op. cit.	opere citato
demin.	deminutivum	part.	participium
du.	dualis	pass.	passivum
c.g.	exempli gratia	pl.	pluralis
ex.	XV ex. – saeculo quinto decimo exeunte – ko- niec XV wieku	plqperf.	plusquamperfectum
expl.	explicit	posit.	positivus
f.	femininum	poz.	pozycja
ful.	futurum	p. post.	XV p. post. – saeculi quinti decimi pars posterior – 2 połowa XV wieku
g., gen.	genetivus	p. pr.	XV p. pr. – saeculi quinti decimi pars prior – 1 połowa XV wieku
gl.	glosa		
i., instr.	instrumentalis		
ib.	ibidem	praes.	praesens
imper.	imperativus	praet.	praeteritum

prol.	prolog	XX	książęta
przen.	przenośnie	zam.	zamiast
r	recto	zecz.	zeszyt
r.	rok	zob.	zobacz
R.	ręcznik	zool.	zoologiczny
rkps. rp.	rękopis	( )	w cytatach ujmuje dodatki
s.	sanctus, sacer		od redakcji, w haśle for-
s.	strona		mę niezaświadczoną
sacc.	saeculum		w naszych źródłach,
sc.	scilicet		w spisach form elementy
sensu subst.	sensu substantivi		form fakultatywnych
sg.	singularis	[ ]	ujmuje litery, które należy
sim.	similiter		usunąć, albo miejsca
Sstp	Słownik staropolski		uszkodzone a niemożliwe
superlat.	superlativus		do zrekonstruowania
sygn.	sygnatura	< >	uzupełnienie tekstu; w opi-
św.	święty		sie źródeł nawiasy okrągłe
t.	tom		i kwadratowe mają inne
lzw.	tak zwany		znaczenie, przyjęte w bi-
v	verso		bliografiach
v., voc.	vocativus	~	znak dzielący podgrupy
var.	varia lectio		formalne i znaczeniowe;
vlg.	vulgariter		w opisie źródeł oddziela-
vol.	volumen		jący tytuł od części opi-
w.	wiek		sowej źródła
w.	wiersz	*	oznacza zapisy osobliwe,
var.	wariant		podczarane lub zepsute
wg	według	**	ujmuje znaczenie

Instytut Języka Polskiego
PAN w Krakowie

ZD p. 32

0001-001847-00

ISBN 83-89425-16-5